# JOANNIS ZONARÆ

# ANNALIUM

## LIBER DECIMUS SEXTUS.

Λ'. Ὁ μὲν οὖν Θεόφιλος ἐπὶ τούτοις ἀπεβίω, ἡ δὲ τῆς βασιλείας ἀρχὴ πρὸς τὸν ἐκείνου μετεβιβάσθη παῖδα τὸν Μιχαήλ, ἔτι παιδίον τυγχάνοντα, ᾧ καὶ ἐπιτρόπους ὁ πατὴρ καταλέλοιπε τὸν μάγιστρον Μανουὴλ καὶ τὸν πατρίκιον (34) Θεόκτιστον. Τὴν δὲ τῶν πραγμάτων διοίκησιν ἡ βασιλὶς Θεοδώρα μετεχειρίζετο, καὶ πρῶτον αὐτῇ γέγονε σπούδασμα, ἡ τοῦ διωγμοῦ τῶν ὀρθοδόξων διὰ τὰ σεπτὰ ἐκτυπώματα λώφησις, καὶ τοῦ πατρικίου Θεοκτίστου συνευδοκοῦντος. Ὁ γὰρ Μανουὴλ τῇ τῆς αἱρέσεως οὐκ ἦν καθαιρέσει συγκάταινος, διὸ καὶ ἀνεβάλλετο ἡ πρᾶξις. Ἀλλὰ γὰρ θραύει νόσῳ τοῦτον ἡ Πρόνοια, καὶ ἡ νόσος ἦν κραταιὰ, καὶ ἀπέγνωστο αὐτῷ ἡ ζωή. Μοναχῶν δέ τινων εἰς ἐπίσκεψιν ἀφικομένων αὐτοῦ, καὶ ὅπως ἔχει πυνθανομένων, ἐκεῖνος λεπτῇ καὶ ἀδρανεῖ τῇ φωνῇ ὅσον ἤδη ἐκλείπειν ἀνταπεκρίνατο. Οἱ δὲ, Εἰ σύνθοιο, ἔφησαν, τῇ τῶν εἰκόνων συνευδοκῆσαι τιμῇ καὶ τὴν βασίλισσαν εἰς τοῦτο παρακροτῆσαι, οὐκ εἰς μακρὰν ἔσται σοι καὶ ῥῶσις σώματος, καὶ σωτηρία ψυχῆς. Καὶ ὁ μὲν ἐπηγγείλατο, ἡ δὲ νόσος ἧσθένει, καὶ ὁ Μανουὴλ ἀνερρώννυτο. Ἤδη δὲ τὴν ὑγίειαν ἀπολαβών, πρόσεισι τῇ βασιλίσσῃ, καὶ περὶ τῶν σεβαστῶν εἰκόνων ὁμιλεῖ, καὶ τὴν αὐτῶν κατήπειγεν ἀναστήλωσιν, ταῦτα καὶ τῆς μητρὸς αὐτῆς καὶ τῶν συγγόνων πρεσβευόντων τῶν πατρικίων. Ἡ δὲ ξυρὸς ἦν εἰς ἀκόνην. Καὶ πρότερον μὲν τοὺς ἐν ὑπερορίαις (35) παραπεμφθέντας παρὰ τοῦ Θεοφίλου, καὶ τοὺς καθειργμένους ἐν φυλακαῖς, καὶ τοὺς ἄλλαις κακώσεσι προσπαλαίοντας πάντας ἀνῆκεν. Εἶτα καὶ ζήτησιν γενέσθαι προσέταξε περὶ τῆς αἱρέσεως, καὶ γενομένης, ἡ τῶν ὀρθοδόξων ὑπερέσχε πλῆθος. Πρὸ τῆς ζητήσεως δὲ τὸν ψευδώνυμον πατριάρχην τὸν γόητα Ἰωάννην τοῦ ἀρχιερατικοῦ κατασπᾷ θρόνου, ἀθέσμως ἐπιβεβηκότα τούτου ἐπὶ ἐνιαυτοὺς ἓξ· ἀντεισάγει δὲ τὸν ἱερὸν καὶ θεῖον Μεθόδιον (36). Καὶ αὐτοῦ προεστῶτος τοῦ τῶν ὀρθοδόξων πληρώματος, ἡ ζήτησις γέγονε, καὶ ἡ τῶν ἁγίων ἐκτυ-

1. Theophilo ad hunc modum defuncto, imperium ad Michaelem ejus filium est translatum, puerum adhuc, cui pater tutores reliquit, Manuelem magistrum, et Theoctistum patricium. Rerum autem administratio penes Theodoram imperatricem fuit, cujus **153** illa prima cura fuit, ut persecutio orthodoxorum ob venerandas imagines instituta, compesceretur, etiam Theoctisto patricio assentiente. Nam Manuel eversionem hæreseos non probabat, eaque de causa res differebatur. Sed eum providentia numinis morbo, eoque tam vehementi, ut de vita ejus desperaretur, frangit. Cum autem monachi quidam ad eum visendum venissent, et ut se haberet, interrogassent : illo tenui et imbecilla voce respondit, se jamjam delicere. Cui monachi : *Si*, inquiunt *cultui sacrarum imaginum suffrageris, et impatricem ad eumdem cohorteris : non multo post et corporis vires recuperabis et animi salutem adipisceris.* Quod cum recepisset, et morbus decrescebat, et valetudo confirmabatur. Sanitate recuperata imperatricem adit, et de venerandis imaginibus disserit, earumque restitutionem urget, cum eadem et mater ejus et fratres patricii postularent. Illa vero erat, quod aiunt, novacula in colo : cumque prius relegatos a Theophilo revocasset, et vinctos aliisque ærumnis conflictantes dimisisset : posteu inquisitionem de hæresi fieri jussit, qua facta, orthodoxorum multitudo superior fuit. Sed ante eam inquisitionem, patriarcham Joannem, indignum illum quidem eo nomine, pontificia sede detraxit, quam per sexennium nefarie tenuerat, in ejusque locum introduxit sacrum et divinum Methodium, quo populum orthodoxum gubernante, inquisitio facta est, et sacræ effigies palam et restitutæ et adoratæ. Tum aiunt imperatricem instantissime orasse patriarcham, aliosque pontifices et monachos, ut communibus precibus imperatoris et conjugis sui salutem a Deo exo-

### Variæ lectiones et notæ

(34) Πατρίκιον Θεόκτιστον. Præfectum Canicleo, ut habet idem scriptor, p. 724. Illius etiam meminit Constantinus Porph. *De adm. imp.* c. 50, initio.

(35) Ὑπερορίαις. Eadem Oratio de orthodoxia, p. 725.

(36) Τὸν ἅγιον Μεθόδιον. Vita ms. S. Joannicii : βραχὺς ὁ μεταξὺ χρόνος, καὶ Θεόφιλος μὲν τῶν τῇδε μετεχώρει· Μιχαὴλ δὲ καὶ Θεοδώρα τὴν ἀρχὴν διαδέχονται. Μεθόδιος δὲ τοῖς ἱεροῖς, ὡς ἱερὸς τῷ ὄντι καὶ Θεοῦ ἄνθρωπος, ἐνιδρύεται θρόνοις, καὶ συνελόντα φάναι, πάντων αὐτῷ πρὸς τὴν ὀρθόδοξον πίστιν μεταβαινόντων, κλύδωνος δὲ πάντως καὶ τριχυμίας κατευνασθείσης, καὶ τῶν πραγμάτων ἡρεμούντων, ἑτέρα τις παρὰ τῶν εὐσεβῶν ἐγείρεται στάσις, καὶ εἰς διττὰς δόξας ἐχώρει. Οἱ μὲν γὰρ συλλειτουργοὺς ἔχειν ἠξίουν τοὺς παρὰ τῶν εἰκονομάχων τὸ τῆς ἱερωσύνης ἀξίωμα λαβόντας, ὡς οὐδὲν τούτου τῇ εὐσεβείᾳ λυμαινομένου· οἱ δὲ βεβήλους ἅγια χερσὶν ἐκδιδόναι ἀνοσίως ὅλως, ἦγον τό γε οὐ θεῷ φίλον οὐδὲ ἀπόδεκτον· καὶ μὴν ὡς ἀληθῶς

rarent : quod cum illi ferventibus animis fecissent, Deum preces servorum suorum non esse aspernatum, sed ignovisse imperatori Theophilo. Celebrantur hæc, et ab eis qui Dei humanitatem intuentur; et recipiuntur, et creduntur. Neque vero quisquam eis fidem abrogarit, nisi qui parum posse intercessiones sanctorum apud Deum conserit, et Dei bonitatem cum humanis erratis componere ignorarit. Illa igitur sacræ imagines restitutæ sunt. Joannes vero patriarcha ejectus aut Jannes potius, et in monasterium quoddam relegatus, cum illic Christi **154** imaginem, et ejus quæ eum sine semine peperit, reperisset, oculos sacrarum imaginum effodit. Quo imperatrix cognito, sancto zelo incitata, impio homini oculos erni jussit, sed mandatum ejus non est peractum, justa illius ira a nonnullis mitigata : nihilominus tamen cum flagris cædi jussit, plagis ducentis illatis. Sed eo quoque statu impostor ejusque suffragatores, eodem que modo suis privati dignitatibus, quiescere non potuerunt, sed facinus contra sanctum Methodium machinati sunt, sua desperatione et vecordia dignum. Mulierculam quamdam multo auro corruptam subornarunt, quæ se corruptam esse ab inclyto illo viro quereretur. Ejus accusationis principes senatus quæsitores fuere : astitit muliercula, eaque dixit, quæ ab impiis illis sycophantis edocta fuerat, virumque sanctum in faciem scilicet arguit. At ille ad tempus quietus, cum Ecclesiæ frequentiam tristem videret, ac præ cæteris Manuelem magistrum, surgit, et in conspectu omnium fimbria vestis sublata, pudenda delegit, quæ omnino erant frigefacta et contabuerant : ut satis appareret, ea inutilia esse ad rei venereæ usum. Ea res recte sentientibus lætitiæ et stupori fuit, sycophantis pudori et desperationi magnæ. Cum autem vir sanctus rogaretur, unde verenda contabuissent, revera verendus ille ad hunc modum respondit : *Profectus aliquando sum Romam, negotii cujusdam conficiendi causa : ibi degenti mihi carnis inflammationem intulit dæmon, et fuit affectus ille vehementissimus, neque armoris desinebat ardor, sed in dies vehementius incendebatur. Igitur de sana mente sollicitus, ne forte necessitate carnis opprimerer, principes apostolorum Petrum et Paulum adeo orani, ut mihi periclitanti succurrant. Noctu dormiens, illos astantes vidi, ac Petrus mihi visus est pudenda mea contrectare digitis, mihique dicere, ne terrerer : ego vero putabam igni virilia mea consumi,*

πωμάτων εἰς τοὔμφανὲς προσκύνησίς τε καὶ ἀναστήλωσις. Ὅτε φασὶ καὶ (37) τὴν βασίλισσαν θερμότατα δεηθῆναι τοῦ τε πατριάρχου καὶ τῶν ἄλλων ἀρχιερέων καὶ μοναχῶν κοινῇ προσενεγκεῖν δέησιν (38) τῷ Θεῷ ὥστε σωτηρίας τυχεῖν τὸν βασιλέα καὶ ξυνευνέτην αὐτῆς· καὶ μέντοι θερμότατα δεηθῆναι αὐτοὺς τοῦ Θεοῦ, καὶ τὸν μὴ παριδεῖν τὴν αἴτησιν τῶν θεραπόντων αὐτοῦ, ἀλλ' ἀξιῶσαι συγγνώμης τὸν βασιλέα Θεόφιλον. Ἄδεται ταῦτα καὶ τοῖς ἀφορῶσι πρὸς τὸ φιλάνθρωπον τοῦ Θεοῦ, καὶ δέχεται, καὶ πιστεύεται. Ἀπιστήσει δ' οὐδείς, ἢ ὅστις οὐ μέγα οἶδεται δύνασθαι τὰς τῶν ἁγίων ἐντεύξεις τὰς πρὸς τὸν Θεὸν, οὐδ' ἀντιμετρεῖν οἶδε τὴν τοῦ Θεοῦ ἀγαθότητα πρὸς τὰ ἀνθρώπινα ἀγνοήματα. Ἡ μὲν οὖν τῶν ἁγίων εἰκόνων οὕτω γέγονεν ἀναστήλωσις. Ὁ δὲ καθαιρεθεὶς πατριάρχης Ἰωάννης, ἢ Ἰάννης, ἐν μονῇ τινι περιορισθεὶς, καὶ εὑρηκὼς ἐκεῖ εἰκόνα τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ, καὶ τῆς αὐτὸ ἀσπόρως τεκούσης, τὰ ὄμματα τῶν σεβασμίων ἐκτυπωμάτων ἐξώρυξεν. Ὁ μαθοῦσα ἡ βασιλὶς, καὶ ζῆλον θεῖον ζηλώσασα, τοὺς τοῦ ἀσεβοῦς ἐκείνου ἐκκοπῆναι προσέταξεν ὀφθαλμούς· ἀλλ' οὐκ εἰς ἔργον ἐξέβη τὸ πρόσταγμα, τῇ βασιλίδι τὴν δικαίαν ὀργὴν καταπραϋνάντων τινῶν. Πέμψασα δὲ σκυτάλῃ τοῦτον ἠκίσατο, τῶν αἰκισμῶν παραταθέντων μέχρις ἑκατοντάδος διπλῆς (39). Ἀλλὰ καὶ οὕτως ἔχων ὁ γόης καὶ οἱ ὁποδοξοῦντες αὐτῷ, καὶ τῇ αὐτοῦ καθαιρέσει ὑποβληθέντες, οὐκ ἠνείχοντο ἡρεμεῖν. Συσκευάζουσι (40) δὲ κατὰ τοῦ ἱεροῦ Μεθοδίου σκαιώρημα, τῆς αὐτῶν ἀπονοίας ἢ κακνοίας μᾶλλον ἔπαξιον. Γύναιον γάρ τι χρυσίου δόσει πολλοῦ ὑποφθείραντες, κατηγορῆσαι πεπείκασι τοῦ ἀοιδίμου ἐκείνου ἀνδρὸς ὡς συμφθαρέντος αὐτῇ. Καὶ τῆς κατηγορίας οἱ προὔχοντες τῆς συγκλήτου παρῆσαν ἐξεταστα!. Καὶ παρῆκτο τὸ γύναιον, λέγον ὅσα παρὰ τῶν ἀσεβῶν ἐκείνων συκοφαντῶν προκατήχητο, καὶ εἰς πρόσωπον ἐλέγχον ὄθεν τὸν ἅγιον. Ὁ δὲ τέως μὲν ἡσυχίαν ἦγεν· ὡς δὲ σκυλρωπάζον ἐώρα τῆς Ἐκκλησίας τὸ πλήρωμα, καὶ πρὸ τῶν ἄλλων τὸν μάγιστον Μανουὴλ, ἀνίσταται μὲν, αἴρει δ' ἐπ' ὤψει πάντων ταῖς χερσὶ τὸ κράσπεδον τῆς περιβολῆς, καὶ ἀπογυμνοῖ τὴν αἰδώ· ἡ δὲ ἦν κατεψυγμένη πάντη, καὶ μαρασμὸν ἀπό τινος συμβάματος ὑπομείναπα, ὡς δῆλον εἶναι, μὴ δύνασθαι ταύτην πρὸς ἀφροδίσια ἐνεργεῖν. Τοῦτο τοῖς μὲν θεόφροσι χαρμονῆς καὶ θάμβους ἐγένετο αἴτιον, τοῖς δὲ συκοφάνταις αἴσχύνης καὶ ἀθυμίας πολλῆς. Ὡς δ' ἠρώτατο ὁ ἅγιος ὅθεν ὁ τῶν αἰδοίων αὐτῷ μαρασμὸς, ὁ αἰδοῖο ὄντως ἐκεῖνος, Ἐστάλην, εἶπε, ποτὲ κατὰ

### Variæ lectiones et notæ

τῷ Θεῷ ζῶν Μεθόδιος ἠσχάλλεν, ἠνιᾶτο, τὴν καρδίαν ἐκύπτετο, τὸν μέγαν τοῖς ὠσὶν ἐνηχεῖν Παῦλον μονονουχὶ τοιαῦτα φθεγγόμενον, ὥστε καὶ ἀνάθεμα εἶναι ἀπὸ Χριστοῦ ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν μου κατὰ σάρκα, etc.

(37) Φασὶ καὶ, etc. Id etiam pluribus commemorat auctor Orationis historicæ in festum Restitutionis imaginum a Combefisio editus, p. 732, 735.

(38) Κοινὴν προσενεγκεῖν δέησιν. Nempe ea Græcorum opinio est, infidelibus, impœnitentibus, et in peccatis mortuis, preces sanctorum proficuas esse. Vide Allatium, *De libris Eccles. Græcor.* dissert. II, p. 123, 125, 126.

(39) Μέχρις ἑκατοντάδος διπλῆς. Symeon Logotheta : Μαστίζει αὐτὸν διακοσίοις λώροις. Solebant nempe numerari flagellorum ictus, ut in *Gloss. med. Lat.* docuimus. Conlin. Theophanis, lib. IV, n. 22 : Ἐτύφθη μαγκλάβια ἑξήκοντα.

(40) Συσκευάζουσι. Varia S. Methodii certamina attigit etiam auctor, *De orthodoxia*, p. 718.

τινα χρείαν εἰς Ῥώμην, κἂν ταύτῃ διάγοντι πόρωσίν μοι τῆς σαρκὸς ὁ δαίμων ἐπήνεγκε, καὶ ἦν τὸ πάθος σφοδρότατον, καὶ ἡ τοῦ ἕρωτος οὐκ ἔλαττε φλεγμονή, ἀλλ' ὑσημέραι ἀκραιότερον ἐξεκαίετο. Δείσας οὖν περὶ τῷ σώφρονι λογισμῷ, μήποτε τῆς σαρκὸς ἀνάγκῃ ὑποσυρῇ, πρόσειμι τῇ κορυφαίᾳ τῶν ἀποστόλων δυάδι, Πέτρῳ καὶ Παύλῳ, καὶ ἐδεόμην ἀμῦναί μοι κινδυνεύοντι. Ὑπνώττων τοίνυν νυκτὸς, ὁρῶ τὼ ἄνδρε καθ' ὕπνους μοι ἐφεστῶτε, καὶ ὁ Πέτρος ἔδοξέ μοι τοῖς δακτύλοις ἅψασθαι τῆς αἰδοῦς, καὶ λύγειν μοι μὴ πτοεῖσθαι, πῦρ δέ μοι ἐδόκει τὰ παιδογόνα μόρια βόσκεσθαι, ὡς ἐκ τῆς ἀλγηδόνος καὶ τὸ ὕπνον ἀνεῖται μου. Ἐκ τότε γοῦν μοι τὰ μόρια ταῦτα νενέκρωται, καὶ πύρωσις οὐκέτι μοι παρηνώχλησε. Ταῦτα ὁ μαγιστρος Μανουὴλ καὶ θεασάμενος καὶ πυθόμενος, αὐτίκα τὴν γυναῖκα παραστησάμενος, ἠρώτα ὅθεν εἰς τὴν κατὰ τοῦ ἁγίου συκοφαντίαν ὥρμηται, καὶ ἠπείλει, εἰ μὴ πάσι θείτο τὴν ἀλήθειαν ἔκδηλον, αὐτίκα βασάνοις αὐτὴν παραδοῦναι, δι' ὧν ἐκδικαιοθείη ἀνεκκαλύψαι λαμπρῶς τὸ σκαιώρημα. Ἡ δὲ οὐδὲν ἀπεκρύψατο, ἀλλὰ καὶ τοὺς τοῦ δράματος ἀπήγγειλε πρωτουργούς, καὶ τὴν ἑαυτῆς ἀπάτην, καὶ τοῦ χρυσίου τοῦ μὲν τὴν δόσιν, τοῦ δὲ τὴν ὑπόσχεσιν. Ἔμελλον οὖν οἱ κακοῦργοι ταῖς τῶν συκοφαντῶν ὑποβληθῆναι ποιναῖς, ἀλλ' ὁ μέγας Μεθόδιος αὐτοὺς τῆς τιμωρίας ἐρρύσατο· καὶ ταῦτα μὲν οὕτω γέγονεν.

A *adeo ut præ dolore expergiscerer. Ab eo tempore mihi partes hæc sunt mortuæ, neque ulla mihi flamma libidinis molesta fuit.* Manuel magister his visis et auditis, statim mulierem in medium productam interrogat, unde ad virum sanctum calumniandum impulsa esset? comminatus, nisi veritatem coram omnibus profiteretur, se mox eam **155** iis quæstionibus adhibiturum, quibus commentum perspicue declarare cogeretur. Illa igitur nihil celat, sed et fabulæ primos inventores, et suam imposituram, et aurum partim acceptum, partim promissum recensel. Itaque homines malefici pœnas temere litigantium subiissent, nisi magnus Methodius pro eis intercessisset; atque hæc ita acta sunt.

Β'. Ὁ δὲ τῶν Βουλγάρων ἄρχων γυναικὶ τὴν τῶν Ῥωμαίων βασιλείαν καὶ παιδὶ νεαρῷ κυβερνωμένην μαθών, στέλλει τινὰς τῶν αὐτοῦ, ἀπειλῶν, ἀφίστασθαι τῶν σπονδῶν, καὶ ἅραι ὅπλα κατὰ τῆς Ῥωμαίων ἀρχῆς. Πρὸς ταῦτα τοίνυν δηλοῖ αὐτῷ ἡ βασίλισσα, ὡς Ἀντιτάξομαί σοι πάντως κἀγώ, καὶ εἰ μὲν Θεοῦ διδόντος ὑπερίξω, ἔσῃ νικηθεὶς ὑπὸ γυναικὸς, καὶ ὅσον σοι τὸ τῆς αἰσχύνης ὑπόγυιον λόγισαι· εἰ δὲ καὶ νικήσεις ἴσως αὐτὸς, οὐκ ἔσται σοι σεμνὸν τὸ εὐτύχημα, γυναῖκα νικήσαντι. Ὡς οὖν ταῦτα τῷ βαρβάρῳ ἠγγέλθησαν, ἀνέστειλαν αὐτῷ τὴν ὁρμὴν, καὶ οἱ συμφέρον ἐκρίθη ἀνανεώσασθαι τὰς σπονδὰς, καὶ αὖται ἀνεκαινίσθησαν. Ἀδελφὴ δὲ τοῦ ἄρχοντος Βουλγαρίας αἰχμαλωτισθεῖσά ποτε καὶ ἐν βασιλείοις διάγουσα τῷ θείῳ τε ἐτελέσθη βαπτίσματι, καὶ γραμμάτων ἐν μυήσει ἐγένετο. Ταύτην ὁ ἀδελφὸς ἀναδοθῆναί οἱ ἠξίωσε, καὶ ἡ μὲν ἐδόθη αὐτῷ· ὁ δι' ἀντέδωκεν ἄνδρα τῶν λογίμων, Θεόδωρον τὸν Κουφαρᾶν. Ἡ δὲ τοῦ τῶν Βουλγάρων ἄρχοντος ἀδελφὴ ἀφικομένη πρὸς τὸν ὁμαίμονα, ἐνῆγεν αὐτὸν εἰς τὴν τῶν Χριστιανῶν θρησκείαν, διὰ παντὸς αὐτῷ περὶ αὐτῆς διαλεγομένη, καὶ τὰ Χριστιανῶν μυστήρια ἐκθειάζουσα. Ὁ δὲ ταῦτα καὶ πρὸς τοῦ Κουφαρᾶ προκατήχητο, ἀλλ' οὔπω ἐπέπειστο τῶν πατρίων ἀποστῆναι ἐθῶν. Λιμὸς δὲ τοῖς Βουλγάροις συμβὰς, καὶ αὐτὸν καὶ τὸ ἔθνος εἰς θεοσέβειαν μετερρύθμισεν. Ὁ μὲν γὰρ τὸ ἔθνος ἅπαν ἐπίεζε, καὶ οὐκ ἦν ἀποφυγὴ τοῦ κακοῦ, φθορὰ δὲ τοῦ ἔθνους ἐγίνετο, καὶ ὁ σῴων ἀρχηγὸς ἦν διὰ τοῦτο περιαλγής, καὶ ἀπορήσας, εἰς τὸν παρά τῆς ἀδελφῆς αὐτῷ καταγγελλόμενον καταφεύγει, καὶ τοῦτον τοῦ λιμοῦ λυτῆρα καὶ τῆς τοῦ ἔθνους φθορᾶς ἐπεκέκλητο. Ὡς δ' ἐνεργὴς ἦν ἡ ἐπίκλησις, καὶ τῶν κακῶν ἀπηλλάγησαν ἔγνω τοῦ ἐπικληθέντος τὴν δύναμιν, καὶ ἀξιοῖ σταλῆναι αὐτῷ τινα τὸν τὰ μυστήρια αὐτὸν μυήσοντα τῶν Χριστιανῶν, καὶ τελέσοντα τῷ θείῳ βαπτίσματι. Καὶ ἀπεστάλη μὲν ἀρχιερεὺς

Β II. Bulgarorum autem princeps cum Romanorum imperium a muliere et tenello puero gubernari cognovisset, suorum quosdam misit, se rupto fœdere arma illaturum Romanis minitans. Ei rescribit imperatrix, se omnino ei resistere velle: quod si Deo annuente superior fuerit, eum a muliere fore victum: quod quam ignominiosum ei futurum sit, cogitandum esse: sin victa fuerit, successum illum parum fore honestum, muliere superata. Hæc nuntiata impetum barbari ita represserunt, ut utilius sibi judicarit renovare fœdus, idemque factum est. Soror porro Bulgariæ principis aliquando capta, dum in aula degit, sacro baptismate est initiata, et litteris erudita. Eam frater repetitam recepit, ejus loco reddito viro erudito Theodoro Cupharæ. Quæ cum in Bulgariam rediisset, fratrem ad Christianam religionem perducere studuit, assidue de ea cum illo disserens, et Christianorum mysteria, ut divina celebrans. Quamvis autem ille eadem e Cuphara quoque audivisset, non prius tamen a patriis moribus recedere voluit quam pestilentia, fames et ipsum et gentem ad pietatem perduxit. Quæ cum populum universum premeret, neque ullum esset mali effugium, plurimis perountibus: princeps ea de causa æger et animi dubius, ad eum confugit, qui sibi a sorore annuntiabatur, eumdemque depulsorem famis et interitus populi invocat. Quæ invocatio cum depulsis malis efficax esset: cognita invocati numinis potentia, petiit mitti sibi aliquem, a quo arcanis Christianæ religionis erudiretur, et sacro baptismate initiaretur. Idque misso pontifice factum est. Cum autem eum Bulgari ob deserta majorum instituta, per seditionem e medio tollere conarentur: ille præcedente crucis signo fretus, victis adversariis, efficit, ut omnes Christianismum amplecterentur. **156** Deinde per legatos ab imperatrice petiit, ut, quia gens sua

locorum angustis premeretur, Romani agri aliquid sibi concederetur, perpetuam pacem et belli societatem pactus. Annuit imperatrix, et quidquid inter regionem, quæ Ferreа dicitur, ac prius Romanos et Bulgaricus fines distinguebat, ac Debeltum interjacet, eis concessit. Eam regionem Bulgari cum accepissent, Zagoram appellarunt. Hinc pax in Occidente constituta est. Verum in Oriente magna fuit Manichæorum multitudo, qui et Pauliciani vulgo imperitius appellantur, vocabulo ex Paulo et Joanne composito, qui etsi apud illos celebres, hæresiarchæ tamen et perversæ opinionis auctores non fuerunt, sed ejus sectatores et studiosi supra modum, et præcones. Eos imperatrix cum in animo haberet ab hæresi ad veram religionem retrahere, viros illustres mittit, qui cum negotium nulla dexteritate nulloque ingenio administrassent, non modo inanem laborem ceperunt, sed et ad defectionem populum omnem, cujus multa millia numerabantur, impulerunt : ut cum Ismaelitis conjunctus, et Romanos oppugnaret, eisque multas clades inferret. At imperator Michael, annos pueritiæ egressus, et jam adolescens, iniquo ferebat animo regni administrationem esse penes alios, simulque ab avunculo Barda, uno e suis tutoribus, ad principatus, suo arbitratu, gerendi cupiditatem incitabatur. Manuel vero quodam tempore orta cum Logotheta cursus Theoctisto controversia (erant et hi ambo tutores imperatoris) regia, in qua tum degebat, relicta, in suas ædes remigrat, atque inde regiam frequentans, rerum administrationem capessit. Ea res Bardæ singulari voluptati fuit, et Theoctistum etiam amovere studuit. Nam cum regni cupiditate flagraret, metuebat, ne ab illo impediretur. Imperatori porro pædagogus erat homuncio vilis et improbus, sed adolescenti adeo gratus, ut cum illustriore dignitate ornatum vellet, eamque rem a matre peteret. Verum Theoctistus negabat pædagogo tribuendam dignitatem, quæ illius conditionem superaret, ne dignitates indignitate afficerentur. Ex eo Theoctistus pædagogo invisus fuit, idque Bardæ **157** peropportunum accidit ad desiderium suum exsequendum. Per pædagogum igitur varias contra Theoctistum calumnias imperatoris auribus instillat, ejusque facilitatem in illum concitat, denique ejus etiam amovendi fit auctor. Id vero aliter posse fieri negabat, quam si occideretur. Nam cum viventem ab imperatrice defensum iri, et auctoritate valiturum. Decreta viri cæde, observatur ejus e thalamo imperatricis egressus. Nam ad eam et quid actum, et quid agendum esset, referebat. Egredienti percussor immittitur. Cum autem ille strictum ensem contra se elatum cerneret, scamnum subiit, percussor ensem in ventre ejus defigit, Barda etiam strictum enseu vibrante, et necem ei minitante, qui morienti illi opem ferret.

πρὸς αὐτόν· ὁ δὲ καὶ ἐμυήθη καὶ ἐβαπτίσθη. Οἱ Βούλγαροι δὲ ὡς τῆς πατρίου τιμῆς καὶ δόξης ἀποστάντος, κατεξανίστανται τοῦ σφῶν ἀρχηγοῦ, καὶ ἐζήτουν αὐτὸν ἀνελεῖν. Ὁ δὲ τῷ σταυροῦ σημείῳ θαῤῥήσας προπορευομένῳ αὐτοῦ, νικᾷ τοὺς ἀντισταντας αὐτῷ καὶ οὕτω πάντες εἵλοντο τὰ Χριστιανῶν. Εἶτα διεπρεσβεύσατο ὁ τούτων ἐξάρχων πρὸς τὴν βασίλισσαν, αἰτῶν γῆς αὐτῷ παραχωρηθῆναι Ῥωμαϊκῆς, στενογωρεῖσθαι γὰρ τὸ ἔθνος αὐτοῦ, καὶ ἀϊδίους σπονδὰς πρὸς τοὺς Ῥωμαίους, καὶ ὁμαιχμίαν ἐπαγγελλόμενος. Καὶ ἡ βασιλὶς αὐτῷ τὴν αἴτησιν ἐξεπλήρωσε, καὶ οἱ τῆς ἀπὸ τῆς λεγομένης Σιδηρᾶς παρεχώρησε χώρας, ἣ τὰ Ῥωμαίων καὶ Βουλγάρων διώριζε πρὶν, μέχρι τῆς Δεβελτοῦ· ἣν λαβόντες οἱ Βούλγαροι, κεκλήκασι Ζαγοράν (41). Κἀντεῦθεν εἰρήνη γέγονε περὶ τὰ Ἑσπέρια. Κατὰ τὴν Ἑῴαν δὲ τὸ τῶν Μανιχαίων πλῆθος ἦν πολὺ, οἳ καὶ Παυλικιάνοι ἀγροικότερον παρὰ τοῦ δημώδους ὄχλου καλοῦνται, ἐκ Παύλου καὶ Ἰωάννου τῆς κλήσεως συγκειμένης αὐτοῖς· τῷ δ' ἄνδρε τούτω παρὰ Μανιχαίοις ἐγενέσθητ ὀνομαστῷ, εἰ καὶ μὴ ἦστην αἱρεσιάρχα, καὶ τῆς κακοδοξίας γεννήτορε, ζηλωτὰ δὲ ταύτης καὶ σπουδαστὰ διαφερόντως, καὶ κήρυκα. Καὶ τούτους τοίνυν ἡ βασιλὶς εἰς νοῦν ἐβάλετο μεταγαγεῖν εἰς ὀρθοδοξίαν ἐκ τῆς αἱρέσεως, καὶ στέλλει τοὺς τοῦτο σπεύσοντας ἄνδρας τῶν ἐπιφανεστέρων. Οἱ δὲ ἀδεξίως τὸ πρᾶγμα καὶ ἀφυῶς μεταχειρισάμενοι, οὐ μόνον ἀνήνυτον ἔθεντο τὴν σπουδὴν, ἀλλὰ καὶ εἰς ἀποστασίαν ὁρμῆσαι τὸ γένος ὅλον εἰς μυριάδας πολλὰς ἀριθμούμενον ἐδιάσαντο. Ὅ καὶ τοῖς ἐξ Ἰσμαὴλ συμμιγνύμενον, κατὰ Ῥωμαίων σὺν αὐτοῖς ἐστρατεύετο, καὶ πολλῶν αἴτιον αὐτοῖς γέγονε συμφορῶν. Ὁ δέ γε βασιλεὺς Μιχαὴλ τὸν μείρακα παρελάσας, καὶ νεανίσκοις ἄρτι καταλεγόμενος, ἤσχαλε παρ' ἄλλοις τὴν τῆς βασιλείας βλέπων διοίκησιν, ἠρέθιστο δὲ καὶ πρὸς τοῦ πρὸς μητρὸς θείου τοῦ Βάρδα τῆς αὐταρχίας πρὸς ἔρωτα· εἷς δ' ἦν καὶ οὗτος τῶν ἐπιτρόπων τοῦ Μιχαήλ. Διαφορᾶς δέ ποτε τῷ μαγίστρῳ Μανουὴλ γενομένης πρὸς τὸν λογοθέτην τοῦ δρόμου Θεόκτιστον (καὶ ἄμφω δὲ συνεπιτρόπω τοῦ βασιλέως ἐτυγχανέτην), ὁ Μανουὴλ τῶν ἀνακτόρων ὑποχωρεῖ (ἦν γὰρ ἐκεῖ διαιτώμενος) καὶ εἰς τὸν οἰκεῖον εἶκον μεταχωρεῖ, κἀκεῖθεν εἰς τὰ βασίλεια ἀπιών, τῶν διοικήσεων εἶχετο. Τοῦτο τῷ Βάρδᾳ θυμηρέστατον ἔδοξεν, ἀποτκευάσασθαι γοῦν καὶ τὸν Θεόκτιστον διὰ σπουδῆς αὐτῷ ἦν· βασιλειῶν γὰρ ἐδεδοίκει τοῦτον· ὡς οἱ πρὸς τοὔργον ἀντιστησόμενον. Τῷ βασιλεῖ τοίνυν παιδαγωγὸς ἦν, ἀνδράριόν τι φαῦλον καὶ πονηρόν· ὃν δι' ἐφέσεως εἶχεν ὁ βασιλεὺς ἀξιώματι τῶν λαμπροτέρων τιμῆσαί τινι, καὶ ἐποιεῖτο περὶ τούτου τὴν πρὸς τὴν μητέρα ἀξίωσιν. Ὁ δὲ Θεόκτιστος μὴ δεῖν ἔλεγε μείζονι τὸν παιδαγωγὸν τῆς ἑαυτοῦ καταστάσεως τιμηθῆναι τιμῇ, ἵνα μὴ ἀτιμοῖντο τὰ ἀξιώματα. Ἐντεῦθεν δι' ἔχθρας ἦν τῷ παιδαγωγῷ ὁ Θεόκτιστος. Τοῦτο τοίνυν ὁ Βάρ-

## Variæ lectiones et notæ.

Ζαγοράν. Vide Cedrenum, p. 746, et *Familias Dalmaticas*, p. 310.

δας (42) τῆς οἰκείας σπουδῆς προὐστήσατο σύστασιν, καὶ διὰ τοῦ παιδαγωγοῦ ποικίλας διαβολὰς ἐνήχει τοῖς τοῦ βασιλέως ὠσί, καὶ τὴν ἐλαφρίαν αὐτοῦ κατὰ τοῦ Θεοκτίστου ὑπέκνιζε, καὶ τέλος ἐκ μέσου αὐτὸν ποιήσασθαι ὑποτίθησι. Τοῦτο δὲ μὴ ἂν ἄλλως γενήσεσθαι ἀνυστὸν, εἰ μὴ ἀναιρεθείη ὁ ἄνθρωπος· ζῶντος γὰρ ἀνθέξεσθαί τε αὐτοῦ τὴν βασιλίδα, καὶ περιέξεσθαι. Ὡς οὖν ὁ τοῦ ἀνδρὸς ἐκεκύρωτο θάνατος, ἐπιτετήρητο ἐκ τῶν τῆς βασιλίδος ἐξιὼν θαλάμων· (ἦν γὰρ ἀναφῤῥων αὐτῇ περὶ ἀναφορῶν τε καὶ διοικήσεων) κἀκεῖθεν ἐξιόντι καθιᾶσιν αὐτῷ τὸν σφαγέα. Ὁ δὲ γυμνὸν ἰδὼν τὸ ξίφος ἡρμένον καθ' ἑαυτοῦ, ὑπὸ σκάμνον εἰσέδυ, καὶ ὁ σφαγεὺς κατ' αὐτοῦ τὸ ξίφος ὠθεῖ τῆς γαστρὸς, καὶ τοῦ Βάρδα ξίφος ἐσπασμένου καὶ ἀνασείοντος, καὶ ἀπειλοῦντος πλήξειν αὐτῷ τὸν ἀμυνοῦντα τῷ θνήξοντι. Ὁ μὲν οὖν Θεόκτιστος (43) ἀνῄρητο ὥσπερ εἴρηται. Ἡ δέ γε βασιλὶς ὡς ἔγνω τὸ γεγονὸς, ἐξέθορε τοῦ θαλάμου γοωμένη, καὶ τῷ υἱῷ λοιδορουμένη, καὶ τῷ ὁμαίμονι, ἐπαρωμένη σε καὶ ἀμφοῖν, τοιούτῳ τέλει τὸν βίον ὑπεξελθεῖν. Ὁ δὲ Βάρδας ἐπισπάπτων κακὸν τῷ κακῷ, καὶ τὰ πρὸς τὴν οἰκείαν μελέτην προκαθιστῶν τε καὶ προοικονομούμενος, καὶ αὐτὴν τὴν βασιλίδα Θεοδώραν συνεβούλευσε τῶν ἀνακτόρων κατενεγκεῖν. Ἡ δὲ συνεῖσα τὸ βουλευόμενον, ἀντιστῆναι οὐχ ἡρετίσατο, ἵνα μὴ σφαγαὶ ἀνθρώπων συμβῶσιν ὁμογενῶν. Μεταπεμψαμένη δὲ τοὺς τῆς βουλῆς, Αὐτὴ μὲν, ἔφη, τῶν βασιλείων ἐξίσταμαι· ἵνα δὲ μὴ ἔχῃ λέγειν ὁ βασιλεὺς, ὡς κενὰ θησαυρῶν τὰ ταμιεῖα εὕρηκε τὰ βασίλεια, διὰ τοῦτο ὑμῖν τὰ τεθησαυρισμένα δηλῶ· καὶ αὐτίκα τοὺς ταμίας εἰπεῖν ἐκέλευσε τοῦ χρυσοῦ καὶ τοῦ ἀργύρου τὸν ἀριθμόν. Οἱ δὲ χίλια μὲν καὶ ἐννενήκοντα κατετίθεντο, ἀργύρου δὲ ὡσεὶ τρισχίλια κεντηνάρια. Ἡ δὲ βασιλὶς, Πρὸς τούτοις ἔφη, καὶ ἄλλος πολὺς πλοῦτος, καὶ παντοδαπὸς τεθησαύρισται· καὶ ταῦτα εἰποῦσα, τῶν ἀνακτόρων ἀπῆλθεν.

Βάρδα ξίφος ἐσπασμένου καὶ ἀνασείοντος, καὶ ἀπειλοῦντος πλήξειν αὐτῷ τὸν ἀμυνοῦντα τῷ θνήξοντι. B

Γ'. Ὁ δέ γε Μιχαὴλ τῆς αὐταρχίας ἐγκρατὴς γεγονὼς, ταχὺ τὸν τοσοῦτον διεσκόρπισε πλοῦτον, μίμοις, καὶ κόλαξι, καὶ ἡνιόχοις τοῦτον καταπρούμενος, καὶ ὅλαις ἁμάξαις, τὸ τοῦ λόγου, αὐτὸν ἐκκενῶν. Ὡς ἐπεὶ τὰ ταμιεῖα κεκένωτο· ὁ δὲ καιρὸς ἐφίστατο τῆς τοῖς ἀξιώμασιν (44) ἀνηκούσης διανομῆς, καὶ οὐκ εἶχεν ὅθεν ταύτην ποιήσεται, τὴν πλάτανον τὴν χρυσῆν (45), καὶ τοὺς διττοὺς λέοντας, καὶ τοὺς τοσούτους γρύπας, καὶ τὰ ὄργανα, ἐκ χρυσοῦ ἅπαντα εἰργασμένα, καὶ εἰς κόσμον ὄνεα τῆς βασιλείας, ἔκπληξιν δὲ ἐμποιοῦντα τοῖς ἐξ ἐθνῶν, χωνεύσας, δέδωκεν εἰς

III. Michael vero rerum potitus, tantas copias brevi tempore dilapidavit, in mimos, adulatores, et aurigas insumptas, cum quidem eas totis plaustris, ut aiunt, effunderet. Thesauris jam exhaustis, cum tempus instaret pecuniæ iis distribuendæ qui dignitatibus præditi sunt, neque haberet unde largiretur : auream platanum, duos leones, totidemque gryphes, et organa, ex auro facta omnia, quæ et regiam ornabant, et exteris gentibus admirationi erant, conflavit, atque inde numismata cudi jussit. Idem et in regiis stolis fecit, quarum nonnullas adhuc integras, post **158**

C

## Variæ lectiones et notæ.

(42) Βάρδας. Id ipsum narrat etiam anonymus in Vita S. Nicolai Studitæ, p. 934.

(43) Ὁ μὲν οὖν Θεόκτιστος. Cæsum Theoctistum εἰς κοῖλα τοῦ Ἱπποδρομίου scribit Codinus, in *Orig. CP.* n. 109.

(44) Τοῖς ἀξιώμασιν. Vide *Gloss. mediæ Græcit.* in Τόγα.

(44) Τὴν πλάτανον τὴν χρυσῆν. Sed dubitare licet an hæc platanus cæteraque hic memorata palatii ornamenta a Michaele conflata fuerint, cum eadem Romano Lacapeno imperante adhuc exstitisse tradat exserte αὐτόπτης ipse Luitprandus, lib. VI, cap. 2, nisi quæ Michaelis tempore erant, prorsus aurea fuerint, hæc porro aurea duntaxat deaurata : *Erea*, inquit, *sed deaurata quædam arbor ante imperatoris oculos stabat : cujus ramos itidem æreæ diversi generis deauratæque volucres replebant, quæ secundum species suas diversarum avium voces emittebant* Mox : *Sed sedile quod erat immensæ magnitudinis, incertum utrum ærei an ligni verum auro tecti leones, quasi custodiebant*, etc. De hac platano, Porphyrogenitus in avi Vita, n. 29, edit. Combefisii : Λέγω δὴ τὴν χρυσῆν ἐκείνην καλουμένην πλάτανον, καὶ τοὺς δύο ὁλοχρύσους γρύπας, καὶ τοὺς δύο χρυσοῦς σφυρηλάτους λέοντας, etc. Verum hic satis innuit aliud esse ὁλόχρυσον, aliud χρύσεον, posteriori enim voce quidquid inauratum, aut auro obductum est, videtur intelligere. Neque aliter Chronicon ms. ab Adamo ad Leonem Phil. in Theophilo : Φιλόκοσμος δὲ ὢν ὁ αὐτὸς Θεόφιλος, κατεσκεύασε διὰ τοῦ ἄχοντος τοῦ χρυσοχείου, λογιωτάτου πάνυ ὄντος, καὶ συγγενοῦς τοῦ Ἀντωνίου πατριάρχου, τὸ λεγόμενον Πενταπύργιον ἐξ ἀρχῆς, καὶ τὰ μέγιστα δύο ὄργανα ὁλόχρυσα, διαφόροις λίθοις καὶ ὑελίοις κατακαλλύνας αὐτά· δένδρον τε χρύσεον, ἐν ᾧ στρουθοὶ ἐφαλλόμενοι διά μηχανῆς τινος μουσικῶς ἐκελαδοῦν, τοῦ πνεύματος διὰ χρυσίων πόρων ἐκπεμπομένου. Sic alii. Ita in iambis thecæ reliquiariæ Aunæ Communenæ carpum manus S Joannis Baptistæ continentis, in formam manus compactæ, ascriptis, quosque in nostra *Constantinopoli*, lib. IV, sect. 4, n. 1, descripsimus, illa χεὶρ χρυσῆ dicitur, licet prorsus ærea sit, primitus aurata. Ita statuæ aureæ quæ viris de re-

D

illius interitum imperio potitus Basilius recepit, tribus duntaxat centenariis de tanta summa repertis. Matrem vero suam Michael regia digressam quiescere non est passus, sed Bardæ instinctu, et ipsam et sorores capillis tonsis, in ædibus Cariani includit, ademptis omnibus quæ habucrant. Theodora his rebus animo sauciato, in illius loci monasterium commigrat, neque diu tantæ calamitati superstes manet. Ejus vero filiæ, imperatoris sorores, mala in quæ conjectæ erant, tolerabant : donec eas Basilius Macedo rerum potitus, in monasterium aviæ maternæ, quod Gastriorum nomen habet, deduxit. Matre imperatoris e regia amota (ut dictum est) totius imperii administratio ad Bardam venit, cui nepos curopalatæ honorem detulit. Post hæc Michael prima succrescente lanugine bellum Agarenis infert, eorumque urbem Samosata ad Euphratem situm obsidere aggreditur. Ismaelitæ, portis vectibus occlusis, intra urbem manent, hostibus opinionem afferentes, quasi timerent, eo quod se muris tucrentur. Ea res Romanis auxit audaciam, ut et incircumspecte tentoria figerent, et incaute palarent. Agareni vero timore per triduum simulato, tandem portis subito apertis, cum impetu vehementi et clamore Romanorum castra sunt aggressi. Neque vero quisquam eorum impetum sustinuit, sed fugam fecerunt omnes, atque ab hostibus oppressi, partim cæduntur, partim capiuntur. Manichæi quoque Ismaelitis opem ferentes, multos illustres duces captos magna pecunia vendiderunt. Nec multum abfuit quin imperator ipse caperetur, nisi equi velocitate hostibus evitatis, evasisset. Castra et imperatorium tabernaculum cum omni instrumento capta sunt, cæteraque direpta omnia. Ac tum recessit Michael. Cum vero Agarenos denuo Romanas provincias invasisse cognovisset : cum majoribus copiis contra eos proficiscitur. Illi vero per invia compendia subito Romanos aggressi, in fugam verterunt, ac ipse captus esset imperator, nisi Manuel magister legionum domesticus, eum conservasset. Cum autem hostes Romanas ditiones vastare non desisterent, Petronas avunculus imperatoris, cum Romanis copiis contra eos mittitur ; qui cum **159** prælium committere non auderet, sed a bello abhorreret, monachum quemdam in monte degentem, virtute et rerum futurarum prævisione celebrem consulit, an Martis aleam experiri debeat? Qui cum annueret, eique victoriam polliceretur : cum hostibus congreditur, Agarenorum exercitus succumbit, ejusque

τὸ κοπῆναι νόμισμα δι' αὐτῶν. Ἀλλὰ μέντοι καὶ ἐπὶ βασιλικαῖς στολαῖς τοῦτο ἐποίησαν, ὧν τινα ἐκείνου φθαρέντος ἔτι περισωζόμενα, ὁ μετ' αὐτὸν βασιλεύσας Βασίλειος ἀνεκομίσατο, τρία μόνα κεντηνάρια εὑρηκὼς ἐκ τῆς ἀπηριθμημένης ποσότητος. Τὴν ἑαυτοῦ δὲ μητέρα ὁ βατιλεὺς τῶν βασιλείων ὑποχωρήσασαν οὐκ εἴασεν ἡρεμεῖν, ἀλλ' ὑποθήκαις τοῦ Βάρδα πέμψας ἀποκείρει καὶ αὐτὴν καὶ τὰς ἀδελφὰς, καὶ ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Καριανοῦ (46) περιορίζει, καὶ ὅσα προσῆν αὐταῖς ἀφαιρεῖται. Τούτοις ἡ Θεοδώρα πληγεῖσα τὴν ψυχὴν μεταχωρεῖ πρὸς τὰς ἐκεῖσε μονὰς, ὀλίγον τῇ συμφορᾷ ἐπιζήσασα. Αἱ δὲ θυγατέρες αὐτῆς καὶ τοῦ βασιλέως ὁμαίμονες ἤντλουν τὰ αὐταῖς ἐπηνηνεγμένα κακὰ, ἃς ὁ Μακεδὼν μετα ταῦτα Βατίλευς τῆς βασιλείας ἐπιλαβόμενος πρὸς τὴν τῆς πρὸς μητρὸς αὐταῖς μάμμης μονὴν ἡ Γαστρία καλεῖται ἀπήγαγε. Τῆς δὲ τοῦ βασιλέως μητρὸς, ὡς εἴρηται, τῶν ἀνακτόρων ἐκστάσης, ἡ πᾶσα τῆς βασιλείας διοίκησις ὑπὸ τὸν Βάρδαν ἐγένετο, τιμηθέντα κουροπαλάτην πρὸς τοῦ ἀνεψιοῦ. Εἶτα ἐκστρατεύει ὁ Μιχαὴλ κατὰ τὸν Ἀγαρηνῶν, ἄρτι πρώτως ὑπηνήτης γινόμενος, καὶ πόλιν αὐτῶν τὰ Σαμόσατα (αὕτη δὲ τῶν παρευφρατιδίων ἐστὶ) πολιορκεῖν ὑπεχείρησεν. Οἱ δ' Ἰσμαηλῖται, τῆς πόλεως τὰς πύλας τοῖς πολιορκοῦσιν ἐπιζυγώσαντες, ἐντὸς ἔμενον, δόκησιν διδόντες αὐτοῖς, ὡς δειλαινόμενοι, ἔνδον τοῦ περιῤῥόλου συνέκλεισαν ἑαυτούς. Τοῦτο τοὺς Ῥωμαίους εἰς ὁράσας ἐνῆκε, καὶ ἀπερισκέπτως ἐσκηνῶντο, καὶ ἀφυλάκτως ἐσκίδναντι. Ἐπὶ τρισὶ δ' ἡμέραις ὑποκριθέντες δειλίαν οἱ Ἀγαρηνοὶ, ἀῤῥοῦν τὰς πύλας ἀναπετάσαντες, μετὰ ῥώμης σφοδρᾶς καὶ ἀλαλαγμοῦ τῷ τῶν Ῥωμαίων ἐπίασι χάρακι, καὶ οὐδεὶς ὑπέστη τὴν τούτων ὁρμήν· πρὸς δρασμὸν δι' οἱ πάντες ἀπεῖδον, καὶ καταλαμβανόμενοι, οἱ μὲν ἀνῃροῦντο, οἱ δ' ἐζωγροῦντο. Ὅτε καὶ οἱ Μανιχαῖοι τοῖς Ἰσμαηλίταις συμμαχοῦντες πολλοὺς τῶν ἐπιφανῶν ἐξώργησαν στρατηγῶν, καὶ χρημάτων αὐτοὺς μεγάλων ἀπέδοντο. Τότε τοίνυν μικροῦ καὶ ὁ βασιλεὺς ἁλῶ ἐλήφθη αὐτὸς, εἰ μὴ τῇ ταχυτῆτι τοῦ ἵππου τοὺς πολεμίους ὑπεκδραμὼν διασέσωστο. Ἐλήφθη δὲ τὸ στρατόπεδον, καὶ ἡ βασιλικὴ σκηνὴ, καὶ ἡ πρὸς ὑπηρεσίαν τοῦ βασιλέως ἀποσκευὴ, καὶ τἆλλα πάντα διήρπαστο. Τότε μὲν οὖν ὑπέστρεψεν ὁ Μιχαήλ. Δύθις δὲ τοὺς Ἀγαρηνοὺς ἐπιόντας ταῖς τῶν Ῥωμαίων χώραις μαθὼν, ἔξεισι κατ' αὐτῶν μετὰ βαρυτέρας δυνάμεως. Οἳ διὰ δυσόδων τόπων, ἐπιτόμων δὲ, διελθόντες ἀπροσδόκητοι τῷ Ῥωμαίων ἐπήλθον στρατῷ, καὶ τρέπονται τοῦτον.

## Variæ lectiones et notæ.

publica bene meritis olim decernebantur in senatu, aut locis aliis, non revera ex auro solido erant, sed æreæ *auro superfusæ*, ut est in veteri inscriptione 353, 4, *auro illustres*, ut in alia 370, 3 : quod satis præterea innuit Isidorus Pelusiota, lib. I, epist. 395 ; lib. II, epist. 280, et lib. III, epist. 411. In Anthолog. lib. IV, *De Statua aurea Aureliani* : Χρύσεος ἕστηκεν Αὐρηλιανός. Quomodo Virgilius, Eclog. VII :

*Nunc te marmoreum pro tempore fecimus : at tu, Si fortuna gregem suppleverit, aureus esto.*

Ita apud Harpocrationem, de quodam Epicrate, Ὃς χαλκοῦς ἐστάθη διὰ τὸν νόμον τὸν περὶ τῶν ἐφήβων, id est, *ærea statua donatus fuerat*. Vide *Chronicon Alexandrinum*, an. 10 Theodosii M. et an. 36 Theodosii Jun.

(46) Ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Καριανοῦ. Nicetas Paphlago, ἐν τοῖς Καριανοῦ λεγομένοις. Vide nostram *Constantinopolim Christ.*

Ἤλω δ' ἂν καὶ ὁ βασιλεὺς. εἰ μὴ μάγιστρος Μανουήλ, τῶν σχολῶν τυγχάνων δομέστικος, αὐτὸν διέσωσατο. Οἱ δ' ἐναντίοι κακοῦντες τὰ τῶν Ῥωμαίων οὐκ ἐλήγον. Στέλλεται γοῦν κατ' αὐτῶν ὁ τοῦ βασιλέως μητράδελφος ὁ Πετρωνᾶς μετὰ Ῥωμαϊκῶν δυνάμεων αὐτοῖς ἀντιτάξασθαι. Ὁ δὲ οὐκ ἐλάῤῥει τὴν συμβολήν, ἀλλ' ἐδειλία τὸν πόλεμον. Μαθὼν οὖν ἐν ὄρει τινὶ μοναχὸν ἀσκούμενον, τὴν ἀρετὴν διαβόητον, καὶ προορῶντα τὰ μέλλοντα, ἄπεισι πρὸς αὐτὸν, καὶ ἐρωτᾷ εἰ τῷ πολέμῳ ἐπιχειρήτεον; καὶ ὃς ἐπιτρέπει, καὶ νίκην αὐτῷ ἐπαγγέλλεται. Ἀπῆλθε τοίνυν ὁ Πετρωνᾶς, καὶ τοῖς ἐναντίοις προσέβαλε, καὶ ἥττᾶται μὲν ἡ τῶν Ἀγαρηνῶν στρατιὰ, πίπτει δὲ ὁ ταύτης κατάρχων Ἄμερ. Ὁ δὲ τούτου υἱὸς ἐκ τοῦ πολέμου ἀπὼν (εἰς γὰρ λείαν ἐτύγχανεν ἀποδεδημηκὼς) τὴν ἧτταν καὶ τὴν φθορὰν μαθὼν τοῦ πατρὸς, ἀπεδίδρασκεν, ἀλλὰ καὶ οὗτος ἐν τῷ δρασμῷ συλληφθεὶς παρεδόθη τῷ στρατηγῷ. Λέγεται δὲ πρὸ τοῦ πολέμου τούτου ὁ Ἄμερ τῶν αἰχμαλώτων πυθέσθαι τινὸς πῶς ὁ τόπος ἐν ᾧ ἡ παρεμβολὴ καλοῖτο, καὶ ὅπως ὁ παραῤῥέων λέγεται ποταμός· καὶ τίνος ἡ ὅλη ἐκείνη χώρα ἔτυχε κλήσεως. Ὡς δὲ τὴν μὲν χώραν Ἀλακάωνα (47) εἶπεν ἐκεῖνος κεκλῆσθαι. Πτώσαντα δὲ τὸν τόπον τοῦ χάρακος, καὶ Γύρην τὸν ποταμὸν, ἐκεῖνος ἐκ τῶν ὀνομάτων τούτων οἰωνισάμενος ἔφη τὰς κλήσεις ταύτας οὐκ αἴσιον αὐτῷ τὸ τοῦ πολέμου τέλος παραδηλοῦν. Λαοῦ μὲν γὰρ κάκωσιν ἐκάλει τὸν Ἀλακάωνα, πτῶσιν δὲ σημαίνειν τὸν Πτώσαντα· γυρωθῆναι δὲ μέλλειν ὑπὸ τῶν ἐναντίων αὐτοὺς ἐκ τῆς τοῦ ποταμοῦ κλήσεως ἐμαντεύετο. Τὰ μὲν ἐκ τῆς νίκης οὕτως εἶχον τῷ Πετρωνᾷ· ὁ δὲ τροπαιοφόρος ἐπανῆκεν εἰς τὸ Βυζάντιον, καὶ ὑπεδέχθη μετὰ τιμῆς, καὶ τῶν σχολῶν προβλήθη δομέστικος. Ἤδη γὰρ ὁ μάγιστρος Μανουὴλ ἀπεβίω. Μετὰ βραχὺ δὲ καὶ αὐτὸς ἀπέτισε τὸ χριών.

Δ'. Τούτους δὲ πάντας ὁ Βάρδας ἀποσεισάμενος, τὴν μὲν τῶν πραγμάτων διοίκησιν ὡς ἠβούλετο διετίθετο. Ὁ γὰρ Μιχαὴλ οὐδενὸς ἐπεστρέφετο, μόνοις δὲ θεάτροις καὶ ἱππηλασίαις ἐσχόλαζεν, οὐκ ἄλλων ἡνιοχούντων, αὐτοῦ δι' ἐκείνου τοῦ αὐτοκράτορος καὶ ἁρματηλατοῦντος τοῦ Αὐγούστου, καὶ ἀγωνιζομένου τοῦ βασιλέως, καὶ ἀντὶ τῆς βασιλείου στολῆς ἐνδεδυκότος ἡνιόχου στολήν· Οὐ τοῦτο δὲ μόνον ἦν τὸ δεινὸν, ἀλλ' ὅτι καὶ τοὺς ἐν ἀξιώμασι καὶ τιμαῖς ὑπερέχοντας τοὺς μὲν αὐτῷ συναγωνίζεσθαι, τοὺς δ' ἀνταγωνίζεσθαι ἐν ταῖς τῶν ἵππων ἁμίλλαις καὶ ἁρματηλατεῖν κατηνάγκαζε. Ποτὲ τοίνυν αὐτὸς μὲν ἠμφίεστο τὸ χρῶμα τὸ Βένετον, ὁ δὲ τοῦ δρόμου λογοθέτης τὸ πράσινον, καὶ ἕτεροι τῶν ἐπιφανεστέρων τὰ ἕτερα· καὶ ἤδη τῶν ἁρμάτων ἐπέβησαν, καὶ ἦσαν πρὸς τὸ δραμεῖν. Ἐν τούτῳ δὲ γράμματα τῷ πρωτονοταρίῳ τοῦ δρόμου παρὰ τοῦ πεφθακότος ἄρτι ἐνεχειρίσθησαν, ὡς ἐν τοῖς Μελαγγείοις ἐστρατοπεδεύσαντο οἱ Σαρακηνοὶ διαγγέλλοντα· ταῦτα δ' εἰσὶν ἃ νῦν ἀγροικότερον καλεῖται Μαλάγινα. Ὁ γοῦν πρωτονοτάριος σκυθρωπάσας ἐπὶ τῇ ἀγγελίᾳ, προσῆλθε τῷ βασιλεῖ, καὶ ταῦτα ἐδίδασκε, καὶ ὑπεδείκνυ τὰ γράμματα. Ὁ δὲ, ὀργίλον τι καὶ μανικὸν αὐτῷ ἐνιδὼν, Ἐν τοιούτῳ μοι, ἔφη, ὄντι

A princeps Amer cadit. Cujus filius qui prælio non interat (prædatum enim exierat), clado patrisque interitu cognito, fugam capessit, e qua tamen retractus est, et duci traditus. Fertur autem Amer ante pugnam hanc e captivo quodam perconlatus, quomodo castrorum locus vocaretur? ut amnis præterfluens diceretur? quæ loti ei regioni indita esse appellatio? Cum autem ille respondisset, regionem Lalacaonem, valli locum Ptosantem, fluvium Gyrem appellari: omine e nominibus sumpto dixisse, inauspicatum sibi belli exitum iis vocabulis portendi. Nam Lalacaonem, *populi afflictionem*: Ptosantem, *casum* interpretabatur: e fluvii autem nomine suos ab hostibus circumventum iri divinabat. Petronas victoria parta triumphans Byzantium reversus, honorifice excipitur, et
B legionum domesticus designatur. Jam enim Manuel magister in vivis esse desierat. Neque multo post et ipse naturæ debitum persolvit.

IV. Bardas autem his omnibus amotis, suopte arbitratu administrabat omnia. Michael enim nihil
C curabat, sed theatris tantum et equitationibus vacabat, non aliis habenas moderantibus, sed ipso imperatore Augusto regente currum, et decertante, ac pro regia chlamyde aurigæ vestitu induto. Neque vero malum ibi sistebat, sed viros etiam dignitatibus et honoribus præstantes, partim a se, partim contra se stare in equorum certaminibus, et currus agitare cogebat. Cum vero aliquando ipse colore Veneto, cursus logotheta Prasino, atque alii viri illustres, cæteris vestiti coloribus, jam currus ascensuri et decursuri essent: protonotario cursus, a quodam qui recens adveneral, litteræ afferuntur, quibus continebatur, Saracenos in Melangeis castra posuisse: ea sunt quæ nunc minus eleganter Malagina dicuntur. Protonotarius igitur ob cum nuntium tristi vultu imperatorem
D adit, rem exponit, et litteras 160 ostendit. At ille iracunde et torve eum intuitus: *Cum*, inquit, *in tali certamine sim, et qui medius est, eum ad lævam propellere properem: tu, inepte, de Sarracenorum incursione verba mihi facis?* Talis fuit præclarus imperator, itaque de communibus rebus et imperio

## Variæ lectiones et notæ.

(47) Ἀλακάωνα. Leo Grammaticus: Λοχήσαντες τὴν ὁδὸν τῆς ὑποστροφῆς αὐτοῦ συναντῶσιν αὐτῷ εἰς τὸν Ἀλακάωνα, καὶ συμβολῆς γενομένης, τρέπουσιν αὐτόν. Zonaram longe magis illustrat Continuator Theophanis lib. IV, n. 15, licet ab eo dissentiat quoad locorum nomina: Lalacaonem enim fluvii, Gyrin prati, Ptosontis denique regionis nomen fuisse scribit. Sed potior videtur Zonaras qui Ἀλακάωνα nomen esse regionis ait, cui astipulatur Photius in epistola 147 quæ inscribitur Θεοδότῳ σπαθαροκανδιδάτῳ κατὰ τοὺς Ἀλάκωνας.

sollicitus. Eo autem sic affecto, Bardas versabat omnia, eoque pertrahebat, quo erat libitum, et ad Cæsaris fastigium evectus, imperii invadendi opportunitatem quæritabat. Nihil autem fecit boni, nisi quod eruditionis provehendæ magnum studium habuit. Nam philosophia neglecta jacebat, ac prope omnino exstincta erat, ut ne scintilla quidem ejus superesset : in causa fuerat imperatorum insciliæ. Sed hic cuique disciplinæ scholas constituit, et doctores designavit, et singulis publica stipendia decrevit, et omnibus magnum et communem doctorem præfecit Leonem philosophum, cujus doctrinæ inclyta fama erat, etiam ab imperatore Theophilo honoratum, hac occasione. Cum multos haberet discipulos, accidit ut eorum quidam accurate in geometria eruditus, dum in Oriente peregrinatur, a Saracenis captus, cuidam inter barbaros illustri in servitutem traderetur. Agarenorum porro princeps theoremata erudita et philosophica studiose audiebat, præ cæteris tamen geometricis methodis erat deditus. Cum autem captivi herus auditorium frequentaret, aliquando et ipse eum comitatus, auditis, doctoribus, qui figuras geometricas delinearant, et triangulum omnis figuræ principium esse docebant, omnesque figuras ex eo et oriri, et in eumdem resolvi, et circulum omnium figurarum quæ ambitu æquali contineantur, esse capacissimum, et ejus generis alia : rogavit dominum, an liceret magistros de iis quæ docerent, percontari? Quod cum ille permisisset, petiit, rationes eorum quæ docuissent, sibi declarari. Verum illis quod respondérent, non habentibus, Agarenorum princeps captivo accersito, num ipse id posset ? interrogavit, eumque se scire affirmantem, afferre in medium jussit. Captivus igitur ab initio declarat singula, rationibus adductis et causis expositis. Auditores verbis ejus intellectis, theoremata acutius perspexerunt, quasi dilatatis ingeniis, virumque admirati rogarunt, **161** an Constantinopolis alios similes haberet ? At ille : *Multos*, inquit, *me præstantiores habet, sed unum magistrum omnium, virum in philosophicis rationibus incomparabilem*. His auditis, Agarenorum princeps amore illius magistri captus, cum et videre et audire desideravit, ac litteras, quibus hortabatur ut ad se veniret, suamque sapientiam sibi communicaret, captivo liberaliter et benigne tractato, ad illum perferendas tradit. At Leo veritus ne in crimen veniret, ob missas ab hoste litteras, epistolam cursus logothetæ tradit, captivo etiam adducto, qui argumentum ejus exponeret. Ex hoc Theophilo innotuit, et beneficiis affectus, publice docere jussus est : post etiam Thessalonicæ pontifex designatus. Verum Theophilo mortuo, inter cæteros Iconomachos pontifices, et ipse ob honorem

A ἀγῶνι, καὶ τὸν μέσον εὐώνυμον καταστήσασθαι σπεύδοντι, αὐτὸς, μάταιε, περὶ Σαρακηνῶν ἐπιδρομῆς διαλέγει μοι ; Τοιοῦτος ὁ θαυμάσιος ἐκεῖνος ἦν βασιλεὺς, καὶ οὕτω περὶ τῶν κοινῶν πραγμάτων καὶ τῆς βασιλείας ἐφρόντιζεν. Ἐκείνου δὲ τοῦτον διακειμένου τὸν τρόπον, ὁ Βάρδας ἔστρεφε τὰ πράγματα, καὶ ἦγε τὰ πάντα ὅπῃ ἦν αὐτῷ πρὸς βούλῃς, καὶ εἰς τὴν τοῦ Καίσαρος ἀναβεβήκει τιμὴν, καὶ ἑαυτῷ τὴν βασιλείαν ἐμνᾶτο, καὶ εὐκαιρίαν ἐζήτει, ἵν' αὐτῆς ἐπιτεύξοιτο. Οὐδὲν δέ οἱ εἴργαστο ἀγαθὸν, ἢ τὸ τῶν λόγων φροντίδα θέσθαι πολλήν. Ἠμέλητο γὰρ τὰ τῆς φιλοσοφίας, καὶ ἀπέσβη σχεδὸν εἰς τὸ παντελὲς, ὡς μηδ' ἔναυσμά τι περιλειφθῆναι αὐτῆς. Τοῦτο δὲ ἡ τῶν κρατούντων εἴργαστο ἀλογία. Ὁ δὲ καὶ διατριβὰς ἑκάστῃ ἀφώρισε τῶν ἐπιστημῶν, καὶ διδασκάλους προὐστήσατο, καὶ σιτήσεις δημοσίας τούτων ἑκάστῳ ἀπένειμεν· ἐπὶ πᾶσι δὲ μέγαν καὶ κοινὸν (47*) διδάσκαλον ἐγκατέστησε τὸν φιλόσοφον Λέοντα, οὗ κλέος ἐπὶ σοφίᾳ πολὺ, ὃς καὶ τῷ βασιλεῖ Θεοφίλῳ γέγονεν ἔντιμος ἐκ τρόπου τοιοῦδε. Πολλῶν αὐτῷ φοιτητῶν ὄντων, ἕνα συνέβη τούτων κατὰ τὴν Ἑῴαν ἀποδημήσαντα τοῖς Σαρακηνοῖς γενέσθαι ἁλώσιμον, ὃς τὰ τῆς γεωμετρίας μεμύητο ἀκριβῶς, καὶ οὗτος τῶν παρὰ τοῖς βαρβάροις ἐπισήμων τινὶ δουλεύειν ἀπονενέμητο. Ἦν δ' ὁ τότε τῶν ἐκ τῆς Ἄγαρ προεστηκὼς φιλολόγων, καὶ φιλοσόφων θεωρημάτων ἐπιμελῶς ἀκροώμενος, πλέον δὲ τῶν ἄλλων ταῖς γεωμετρικαῖς μεθόδοις προσκείμενος. Ἐφοίτα δὲ καὶ ὁ τοῦ αἰχμαλώτου δεσπότης παρὰ τὸ ἀκροατήριον, καί ποτε αὐτῷ καὶ ὁ αἰχμάλωτος εἵπετο, καὶ τῶν διδασκόντων ἀκούσας, καὶ σχήματα τούτους ἰδὼν διαχαράττοντας γεωμετρικὰ, ἀρχήν τε παντὸς τὸ τρίγωνον εἶναι διδάσκοντας σχήματος, ὥστε ἐξ αὐτοῦ ἅπαν σχῆμα συνίστασθαι, καὶ εἰς αὐτὸ ἀναλύεσθαι, καὶ ὡς πάντων ὁ κύκλος τῶν ἰσοπεριμέτρων αὐτῷ καὶ ἰσοπλεύρων ἐστὶ πολυχωρητότερος, καὶ ἄλλα τοιαῦτα· ἤρετο τὸν ἑαυτοῦ κύριον ὁ αἰχμάλωτος, εἰ πύθοιτο τῶν διδασκάλων, περὶ ὧν διδάσκουσι· καὶ ὃς ἐπέτρεψεν. Ὁ δὲ τοὺς λόγους τῶν διδασκομένων ἐζήτησεν σαφηνίσαι αὐτούς. Οἱ δ' ἠπόρουν πρὸς τοῦτο, καὶ ὁ ἀρχηγὸς τῶν Ἀγαρηνῶν, προσκαλεσάμενος τὸν αἰχμάλωτον, Σὺ δι' ἔφη, δύναιο ἂν ἀποδοῦναι τοὺς λόγους τούτους; κἀκεῖνος κατέθετο. Οὐκοῦν λέξον, εἶπε. Καὶ ἀρξάμενος ὁ αἰχμάλωτος ἐσαφήνιζεν ἕκαστον, καὶ λόγους ἀπεδίδου, καὶ τὰς αἰτίας κατέλεγε. Καὶ οἱ ἀκούοντες ἐν συνέσει τῶν λεγομένων ἐγίνοντο, καὶ ὀξύτερον ἐπέβαλλον τοῖς θεωρήμασι, καὶ σφίσιν ηὐρύνετο ἡ διάνοια, καὶ τὸν ἄνδρα ἐθαύμαζον, ἠρώτων τε, εἰ καὶ ἄλλους ἔχει ἡ Κωνσταντινούπολις τοιούτους ; Ὁ δὲ, Πολλούς, ἔφη, κρείττους ἐμοῦ κέκτηται, ἕνα δὲ τῶν ἁπάντων διδάσκαλον· ἄνδρα ἐν τοῖς τῆς φιλοσοφίας λόγοις παντὶ ἀπαράμιλλον. Ἔρωτι τοίνυν ἀκούσας ταῦτα ὁ τῶν Ἀγαρηνῶν ἀρχηγὸς ἑάλω τοῦ διδασκάλου ἐκείνου, καὶ ἐλθεῖν ἱμείρετο

B

C

D

## Variæ lectiones et notæ.

(47*) Κοινόν. Infra de eodem Leone : Τοῦτον οὖν ὁ Βάρδας σχολάζοντα εὐρηκὼς, τῶν λοιπῶν διδασκάλων ἐπέκεινα ἔταξε. Cur vero ita dicatur, vide apud continuator. Theophanis lib. IV, n. 29, ubi multa de hoc Leone, cujus opera varia mathematica habentur in Bibl. Colbertea.

εἰς θέαν τούτου καὶ εἰς ἀκρόασιν, καὶ ἐγχαράξας ἐπιστολὴν πρὸς τὸν ἄνθρα παρακαλοῦσαν ἀφικέσθαι, καὶ μεταδοῦναι αὐτῷ τῆς σοφίας αὐτοῦ, διὰ τοῦ αἰχμαλώτου στέλλει αὐτήν, φιλοτίμως τοῦτον δεξιωσάμενος. Ὡς δὲ τῷ Λέοντι κεκόμιστο ἡ γραφὴ, δείσας μὴ αἰτιαθείη ὡς γράμμα δεξάμενος ἐξ ἐχθρῶν ἐγχειρίζει τῷ λογοθέτῃ τοῦ δρόμου τὸ ἐπιστόλιον, καὶ παρίστησι τὸν αἰχμάλωτον, κἀκεῖνος τὴν ὑπόθεσιν διηγήσατο. Ἐντεῦθεν γνώριμος ὁ φιλόσοφος Λέων τῷ Θεοφίλῳ ἐγένετο, καὶ οὐεργετεῖται, καὶ δημοσίᾳ διδάσκειν προτρέπεται, εἶτα καὶ ἀρχιερεὺς χειροτονεῖται Θεσσαλονίκης. Θανόντος μέντοι τοῦ Θεοφίλου καὶ τῶν Εἰκονομάχων ἀρχιερέων καθαιρέσει ὑποβληθέντων, καὶ ὁ Λέων οὐτωσὶ συγκαθῄρητο, ὅτι μὴ τιμὴν ταῖς θείαις εἰκόσιν ἀπένειμε. Τοῦτον οὖν ὁ Βάρδας σχολάζοντα εὑρηκὼς, τῶν λοιπῶν διδασκάλων ἐπέκεινα ἔταξε, καὶ οὕτως ἀναβαλῆσαι τοὺς λόγους ἐποίησε, καὶ εἰς ἐπίδοσιν προήνεγκεν, οὐ διὰ μακροῦ. Καὶ τοὺς νόμους δὲ τοὺς πολιτικοὺς ἀνῃβήσαι πεποίηκε, φοιτῶν αὐτὸς εἰς τὰ δικαστήρια, ἤδη καὶ τῆς τούτων γνώσεως σχεδὸν ἐκ λελοιπυίας παντάπασιν. Ἡ μὲν οὖν περὶ τὰς ἐπιστήμας καὶ τὰ μαθήματα τοῦ Βάρδα σπουδὴ ἀξιέπαινος, τὰ δ' ἄλλα καὶ λίαν ψεκτὰ καὶ κατάπτυστα. Τοῦ γὰρ ἱεροῦ Μεθοδίου ἔτη τὴν Ἐκκλησίαν ἰθύναντος τέσσαρα, καὶ πρὸς τὰς ἀΐδίους μεταστάντος μονὰς, ὁ γοναχὸς Ἰγνάτιος τῆς Ἐκκλησίας προέστη, ὃς θυγατριδοῦς μὲν ἦν Νικηφόρου τοῦ βασιλέως τοῦ ἀπογενικῶν, υἱὸς δὲ Μιχαὴλ βασιλέως τοῦ Ῥαγγαβὲ, καὶ μετὰ τὴν τῆς βασιλείας ἔκπτωσιν τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, παρὰ τοῦ Λέοντος ἐκτομίας γενόμενος, ἐκείρατό τε τὴν τρίχα, καὶ ἐπὶ μακρὸν ἀσκητικοῖς ἱδρῶσι τὸ σαρκίον ἐδάμασεν, ὃν ἡ βασιλὶς Θεοδώρα τὰ τῆς βασιλείας ἰθύνουσα εἰς τὸν ἀρχιερατικὸν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀνήγαγε θρόνον. Οὗτος τοίνυν ὁ θεῖος Ἰγνάτιος τὸν Καίσαρα Βάρδαν, τὴν γαμετὴν ἀναιτίως ἀποπεμψάμενον, συμφθείρεσθαι δὲ λεγόμενον τῇ νύμφῃ τῇ ἑαυτοῦ, τῶν ἱερῶν ἐπιβῆναι περιβόλων ἐκώλυεν. Ὁ δὲ διὰ τοῦτο τῆς Ἐκκλησίας μεθίστησι τὸν ἀρχιερέα, καὶ πολλὰ κακώσας, τέλος ἐγκλείει τάφῳ (48). Εἶτ' ἐκεῖθεν ἐξενεγκὼν εἰς Μιτυλήνην τὸν νῆσον ὑπερορίζει. Καὶ οὐ τοῦτον μόνον οὕτω διέβετο, ἀλλὰ καὶ πλείους ἄλλους τῶν ἀρχιερέων, ὅσοι τῷ Ἰγνατίῳ γεγόνασι σύμψηφοι, αὐτὸν ἀφορίσαντι· προχειρίζεται δὲ πατριάρχην τὸν Φώτιον (48*) ἄνδρα τῶν ἐπισήμων πρωτοασηκρῆτις τότε τυγχάνοντα, καὶ ἐν λόγοις ὀνομαστότατον. Ὡς δ' ἔτυχε παρεῖναι καὶ τοποτηρητὰς τοῦ πάπα Ῥώμης κατὰ τῶν εἰκονομάχων (49) σταλέντας, κἀκείνους ὁ Βάρδας πείθει τῆς ἑαυτοῦ γενέσθαι γνώμης. Ἐν γοῦν τῷ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων ναῷ ἀθροισθέντες ἄγουσι καὶ τὸν ἱερώτατον Ἰγνάτιον ἐν τῇ ὑπερορίᾳ καὶ ποιοῦνται τοῦτον ὑπὸ καθαίρεσιν. Καὶ ταῦτα μὲν ὧδέ πως συμκέβηκε.

A sacris imaginibus non delatum, est a dignitate privatus. Hunc igitur Bardas cum otium agentem invenisset, cæteris magistris præposuit, itaque effecit ut litteræ reflorescerent, exiguoque tempore incrementa caperent. Idem etiam leges civiles, quarum cognitio jam pene omnino obsoleverat, revocavit, cum ipse judicia frequentaret. Ob quod disciplinarum et eruditionis studium ut laude dignus est: sic ob alia supra modum vituperandus et despuendus. Nam cum sanctus Methodius, Ecclesia annis IV gubernata, in cælestes mansiones migrasset: Ignatius monachus, imperatoris Nicephori generalis, ex filia nepos, Michaelis Rangabis filius, quo regno pulso, a Leone castratus comam detondit, et longo tempore asceticis sudoribus carnem domuit, ab imperatrice Theodora rerum poliente, in pontificiam Constantinopoleos sedem est evectus. Is sanctus Ignatius Bardam Cæsarem, qui uxorem sine causa dimiserat, et cum sua nuru consuevisse dicebatur, sacram ædem ingredi vetuit. At ille pontificem ea de causa Ecclesia pellit, et multis malis exagitatum sepulcro tandem includit. Post inde exstructum in Mitylenem insulam relegat. Neque vero hunc solum ita tractavit, sed alios etiam pontifices, qui sancto Ignatio, a quo sacris interdictus fuerat, assentiebantur: et in ejus locum suffecit Photium virum insignem, primarium a secretis, et eruditonis nomine 162 celeberrimum. Cum autem Papæ Romani legati contra Iconomachos missi adessent, is etiam Bardas persuasit, ut in suam sententiam irent. Igitur inde ædeSanctorum Apostolorum congregati, sancto Ignatio ab exsilio reducto, dignitatem abrogant. Atque hæc ad hunc fere modum acta sunt.

Ε'. Τὸ δ' ἔθνος τῶν Ῥὼς Σκυθικὸν (50) ὄν, τῶν περὶ τὸν Ταῦρον ἐθνῶν, στόλῳ τὰ τοῦ Εὐξείνου πόν-

V. Gens autem Scythica Russi, Tauri montis accola, classe Euxinum Pontum aggressa, ipsi By-

Variæ lectiones et notæ.

(48) Ἐγκλείει τάφῳ. In Copronymi urna, ut tradit continuator Theophanis, lib. IV, cap. 31; et Simeon Logothela in Michaele, n. 28. Nicetas Cappadox in Ignatii Vita: Οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ ἐπ' αὐτῆς αὐτὸν τοῦ Κοπρωνύμου τῆς λάρνακος ἐκάθιζον ἀναβιβάζοντας, καὶ τῶν ποδῶν αὐτοῦ κάτωθεν λίθους ἐξαρτῶντες βαρεῖς καὶ ἐπὶ πλεῖον τῇ τοῦ μαρμάρου τὴν ἕδραν ὀξύτητι πικρῶς ἄγαν πλήσσοντες ἔτριβον. Vide Zonaram et alios in Theophilo, ubi de Methodio patr. Constantinopol.

(48*) Τὸν Φώτιον. Photius igitur Bardæ Cæsaris ope patriarchæ dignitatem adeptus est, quem tamen causæ suæ minus favisse testatur idem Photius, epist. V.

(49) Κατὰ τῶν εἰκονομάχων. Hoc loco ad marginem scripserat Wolfius. *Papæ legati Iconomachis assentiuntur*; immo Bardas hos in suam de Ignatii abdicatione sententiam pertrahit, ut tradit continuator Theophanis lib. IV, n. 32, quam quidem novatoris ineptiam carpit Leo Allatius, lib. III, *De consensu utriusque Ecclesiæ*, cap. 20, n. 14.

(50) Τὸ δὲ ἔθνος τῶν Ῥὼς Τευθικόν. Chronicon ms. Symeonis Logothetæ: Ῥῶς δὲ οἱ καὶ Δρομῖται, φερώνυμον, ἀπὸ Ῥῶς τινος σφοδροῦ διέδραμεν ἀπηχήματος, τῶν χρησαμένων ἐξ ὑπουθρικῆς ἢ θεοκλυτίας τινὸς, καὶ ὑπερεχόντων αὐτοὺς ἐπικέκληνται. Δρομῖται δὲ ἀπὸ τοῦ ὀξέως τρέχειν αὐτοῖς προσεγένετο· ἐκ γένους δὲ τῶν Φράγγων καθίστανται.

zantio agro minabatur. Sed consilium ei non successit, divina Providentia impeditum, quæ effecit ut invita, vel potius iram numinis experta, rebus infectis discedere cogeretur. Sed et Crotenses, Agareni, Cycladas insulas et oram maritimam prædabantur. Terra etiam sæpius vehementer concussa, maxime autem horrendus in terræ motus fuit, qui in diem Assumptionis Servatoris nostri incidit. Verum nihil horum Michaelem ab equestribus certaminibus, eorumque studio abduxit: quominus ipse in Sterni regione, quæ Sancti Mamantis appellatur, exerceretur. Idem etiam ignes sustulit a priscis imperatoribus institutos, ne Agareni Romanas provincias ex impriviso aggressi, omnibus obviis vastatis, homines in servitutem abducerent: eaque de causa Tarsi in edito colle Lulum castellum ædificarunt, in quo qui erant, cognita Ismaelitarum incursione, ignem incendebant, quo in Argeo colle conspecto, alius ad Isamum, atque inde ad Ægilum, ad Mamantem, nec non ad Cyzicum et ad Mocilum, ac postremo omnium in sancti Auxentii colle ignis incendebatur. Iis igitur ignibus provinciales brevi conspectis, locisque munitis occupatis, barbarorum grassationes declinabant. Et colle porro Auxentii, hostium incursio imperatori significabatur. Ne igitur ab equestribus certaminibus impediretur, iis ignibus illorum tempore sæpe elatis, præclarus ille vir ignes locorum Byzantio vicinorum abrogavit. Superiorum temporum imperatores reprehendere solebat, quod spreta frugalitate, luxui et fastui regio studuissent. Unde ipse moderationem præ se ferens, cum aliquando in mulierem incidisset, quæ e balneis domum redibat: de equo descendit, eamque cum paucis

του κατέτρεχε, καὶ αὐτῇ Βυζαντίδι ἐπιέναι διεμελέτα. Ἀλλ' οὐκ εἰς ἔργον ἦχθη σφίσι τὸ βούλευμα, κωλυσάσης τοῦτο τῆς Προνοίας τῆς ἄνωθεν, ἢ καὶ ἄκοντας αὐτοὺς ἀπράκτους, μᾶλλον δὲ καὶ θείου πειραθέντας μηνίματος, ἀπελθεῖν ἐκονόμησεν. Ἀλλὰ καὶ οἱ ἐκ Κρήτης Ἀγαρηνοὶ τὰς Κυκλάδας νήσους, καὶ τὰ παράλια ἐλῃζοντο. Καὶ κλόνοι δέ σφοδρότατοι τῆς γῆς συμβεβήκασιν, ὧν ὁ φρικωδέστατος τὴν γῆν συνέσεισε κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἀναλήψεως. Τούτων δ' οὐδὲν τῶν ἱππηλάτων ἀγώνων ἀπήγαγε τὸν Μιχαήλ, καὶ τῆς περὶ τούτους σπουδῆς, ἐν τῇ κατὰ τὸ Στενὸν (51) τοποθεσίᾳ, τῇ τοῦ ἁγίου Μάμαντος καλουμένῃ, αὐτοῦ ἐκείνου αὐτουργοῦντος τὰ ἱππηλάσια. Ὅθεν καὶ τοὺς φρυκτοὺς ἔπαυσεν (52) οὓς οἱ πάλαι βασιλεῖς ἐπενόησαν, ἵνα μὴ ἀθρόον οἱ ἐκ τῆς Ἄγαρ τῶν Ῥωμαίων ταῖς χώραις εἰσπαίλλοντες λῃζῶνται τὰ ἐν ποσὶ, καὶ τοὺς ἀνθρώπους αἰχμαλωτίζωσι. Διὰ ταῦτα ἐν τῇ Ταρσῷ ἐπὶ λόφου μετεώρου τινὸς ἐδομήσαντο φρούριον, Λοῦλον (53) κεκλημένον, καὶ οἱ ἐν τούτῳ πυρσὸν ἀνῆπτον, ἡνίκα ἔγνων ἐπιδρομὴν Ἰσμαηλιτῶν, ὃν ὁρῶντες οἱ ἐν τῷ Ἀργαίῳ βουνῷ (54), ἄλλων ἐπυίουν πυρσὸν, καὶ οἱ κατὰ τὸν Ἴσαμον ἕτερον, τοῖς δὲ κατὰ τὸν Ἄγιλον (55) ἰδοῦσι τοῦτον ἦρτο ἄλλος, καὶ τοῖς κατὰ τὸν Μάμαντα (56) ἀνεκαίετο ἕτερος, καὶ οἱ κατὰ τὸν Κύζικον (57) ἕτερον ἐφρυκτώρουν, καὶ οἱ κατὰ τὸν Μώκιλον (58) ὁμοίως ἐπύρσευον, καὶ ἐπὶ πᾶσαν ἐν τῷ τοῦ ἁγίου Αὐξεντίου βουνῷ (59) πυρσὸς ἦρτο· Οὓς ὁρῶντες οἱ ἐν ταῖς χώραις, διὰ βραχέος εἰς ὀχυρώματα συνέκλειον ἑαυτοὺς, καὶ τὰς τῶν βαρβάρων λῃλασίας ἐξέκλινον· Ἐκ δὲ τοῦ βουνοῦ τοῦ ἁγίου Αὐξεντίου τῷ βασιλεύοντι τῆς τῶν δυσμενῶν ἐπιδρομῆς ἐδίδοτο γνῶσις. Ἵνα τοίνυν μὴ ἀνανύπτοιτο τῶν ἱππηλάτων ἀγώνων, ἐν καιρῷ

## Variæ lectiones et notæ.

(51) Στενόν. *In angustiis* vertit interpres: in *Steno vide Constantinopolim. Christ.* lib. IV, sect. 10, n. 1.

(52) Καὶ τοὺς φρυκτοὺς ἔπαυσεν. Idem narrant Scylitzes et Constantinus Manasses. Scholiastes Theoguidis: Ἔθος ἦν ἀπὸ τῶν πύργων καὶ ὀρεινῶν τόπων σημεῖα διὰ πυρὸς τοιαῦτα παρασκευάζεσθαι, καὶ αὐτὰ φρυκτωρίαι ἐκλήθησαν, καὶ φρυκτωρεῖν τὸ σημαίνειν ἔφοδον πολεμίων.

(53) Λοῦλον, Λόλον, Scylitzæ, castrum Tarso vicinum, cujus præterea mentio occurrit apud Constantinum, lib. I, *De Themat.* cap. 2, et in Vita Basilii n. 32, 35, edit. Allat. et apud Annam Commenam p. 411.

(54) Ἐν τῷ Ἀργαίῳ βουνῷ. Ita continuator Theophanis; at Scylitz. Ἀργέῳ habet. Claudianus lib. II, in Eutropium: *Cappadocum lepidis Argeus acervis Æstuat.*

(55) Αἴγιλον. Αἰγικλόν. Scylitz., Αὔγιλον, continuator Theophanis.

(56) Κατὰ τὸν Μίμαντα. Scylitzes, Κατὰ τὸν λεγόμενον Μάμαντα. Continuator Theophanis, lib. IV, cap. 35: Κατὰ τὸν Μάμαντα πάλιν βουνόν. Mimantis Asiæ promontorii meminit supra Zonaras in Valente.

(57) Κατὰ νὸν Κύζικον. Scylitzæ ὁ Κίρκος dicitur.

(58) Μώκιλος Scylitz. ὁ Μόκιλλος.

(59) Τοῦ ἁγίου Αὐξεντίου βουνῷ. Sic appellatus collis seu mons in partibus Bithyniæ desertis, 10 circiter millibus a Chalcedone dissitus, qui primo Ὄξεια, deinde Βουνὸς τοῦ Αὐξεντίου dictus est, ex quo S. Auxentius, qui Marciano et Leone M. imperantibus vixit, in montis vertice monasterium exstruxit S. Michaeli sacrum, ut docent Menæa ad 1, 3 et 13 Junii, in sanctis Hermylo et Stratonico, in S. Lucilliano, et in S. Hermylo. Mentio præterea fit in iisdem Menæis 19 Januarii οἴκου Ἀναστασίου πατριάρχου ἐν Ὄξειᾳ, in quo celebrabatur memoria SS. Luciani et Paulæ martyrum. In eo porro monasterio vitam exegit, ac demum sepultus est idem S. Auxentius, ut est apud anonymum in illius Vita, n. 9, et in Synaxario ad 14 Febr. ubi præterea adnotatur illius σύναξιν celebrari solitam Constantinopoli ἐν τῇ μονῇ τοῦ Καλλιστράτου. Montem hunc aud procul a Damatry statuit Theophanes, pag. 367, ubi agit de quodam incluso Monacho, quem ἔγκλειστον τοῦ Λύξεντιου vocat, cujus etiam meminit Nicephorus Constantinopolit. in Brev. Ἐντεῦθεν συλλαμβάνουνται Στέφανόν τινὰ, ἄνδρα ὅσιον καὶ θεοφιλῆ τυγχάνυντα, μοναστὴν δὲ τῷ σχήματι, καὶ περιειργμένον ἐν οἰκίδίῳ στενοτάτῳ πάνυ ὑπάρχοντί ὑπὸ τὴν τοῦ μεγίστου ὄρους ἀκρώρειαν, ὃ καλοῦσι τοῦ Λὐξεντίου λόφον. Meminit præterea ejusdem monasterii Sancti Auxentii idem Theophanes pag. 373, et auctor Vitæ S. Stephani Junioris, quod alias a veteri montis appellatione, μονὴ τῆς Ὄξείας dicitur Niceiæ in Manuele, lib. I, n. 2; Cinnamo, lib. II, n. 2; nt Pachymeri, lib. IV, cap. 8.

τούτων πολλάκις τῶν πυρσῶν αἰρομένων, τῶν τῇ βασιλίδι (60) γειτονούντων πυρσῶν σχολὴν ὁ θαυμάσιος ἐκεῖνος κατεψηφίσατο. Κατεγίνωσκε δὲ καὶ τῶν πρὸ αὐτοῦ βασιλευσάντων, ὅτι μὴ λιτότητι ἔχαιρον, σοβαρότητος δ' ἀντεποιοῦντο καὶ ὄγκου βασιλικοῦ. Ὅθεν αὐτὸς μετριότητα δοκῶν ἐξ ἀδελτερίας μετιέναι, συνήντησέ ποτε γυναικὶ ἄρτι λουσαμένῃ, καὶ οἰκαδε ὑπονοστούσῃ, καὶ τοῦ ἵππου ἀποβὰς ἀπῄει μετὰ τῆς γυναικὸς σὺν ὀλίγοις τισὶ νεανίαις οἳ τῶν ἀποῤῥήτων συμμετεῖχον αὐτῷ, καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτῆς γεγονὼς, καὶ συμμετασχὼν τραπέζης αὐτῇ, πεζοπορῶν ἀπῄει πρὸς τὰ ἀνάκτορα. Καὶ ὁ μὲν ἐν τοιούτοις ὡς μέγα τι κατορθῶν ἔῤῥεν θύετο, τοῖς δ' ἄλλοις ἀνοητᾶινειν ἐκρίνετο, καὶ μῖσος ὑπέτρεφον κατ' αὐτοῦ. Οὐχ ἥκιστα δὲ μισητὸς ἐδόκει διὰ τοὺς παρατρεφομένους αὐτῷ ἐναγεῖς νεανίας οἳ πρὸς ἅπαν κακὸν αὐτὸν ὑπεξέκαιον. Οἵ καὶ ἀρχιερεῖς (61) ἔπλαττον ἑαυτοὺς, καὶ τὴν ἀναίμακτον ἱερουργίαν τελεῖν ὑπεκρινοντο, καὶ αὐτὸν τὸν Μιχαὴλ συνιερουργοῦντα ὄῤῥθεν ἔχοντες ἑαυτοῖς· παίζοντες ἐν οὐ παικτοῖς, ἢ μᾶλλον ἐν τοῖς φρικτοῖς, ὄξος τε μιγνύντες καὶ σίνηπι, καὶ ἐν σκεύεσι χρυσέοις καὶ λιθοκολλήτοις παρ' αὐτοῦ χορηγουμένοις τὸ κρᾶμα ἐγχέοντες, μετεδίδουν τούτου τοῖς συμμύσταις αὐτῶν καὶ συμπαίστορσιν. Ἀλλὰ παντα καταλέγειν τοῦ τοιούτου, χώρου, οἷς συνθιασώτης καὶ αὐτὸς ὁ βασιλεὺς ἐτύγχανεν ὤν, πολλῆς ἂν εἴη λέσχης καὶ ἀηδίας. Ἦκε δ' ὁ λόγος τὴν τοῦ Βάρδα διηγησόμενος ἀπωθίωσιν· καὶ τὴν τοῦ κρατοῦντος αὐτοῦ· καὶ πρὸ τούτων τὴν τοῦ βασιλείου τοῦ Μακεδόνος οἰκείωσιν πρὸς τὸν Μιχαὴλ, ὃς ἐκ Μακεδονίας μὲν ἦν·

ζ'. Ἔφυ δὲ πατέρων ἀσήμων (62) καὶ ἀφανῶν, εἴ καί τις τῶν τὰ περὶ αὐτοῦ ἐξιστορησάντων ἐκ τοῦ τῶν Ἀρσακίδων αὐτὸν γένους κατάγεσθαι τερατεύεται. Τοῦ Κρούμου δὲ (τῶν Βουλγάρων δι' ἣν οὗτος ἀρχηγὸς) τὴν Ἀδριανούπολιν κατασχόντος, καὶ οἱ τούτου γεννήτορες αἰχμάλωτοι γεγονότες εἰς τὴν ἐκείνων χώραν μετήχθησαν, ἀρτιγενῆ τοῦτον καὶ ὑπομάζιον φέροντες. Τοῦ Κρούμου δὲ ἀποβεβιωκότος ἤδη, ἕτερος τῆς ἀρχῆς τῶν Βουλγάρων ἐπείληπτο, ὃς πολλάκις ἐν πολέμοις τοῖς πρὸς Ῥωμαίους θρασυθεὶς, σπονδὰς πρὸς τὸν τότε κρατοῦντα Ῥωμαίων πεποίητο, καὶ τοὺς αἰχμαλώτους ἐλευθερῶσαι συνέθετο, καὶ μέντοι καὶ κατὰ τὰς συνθήκας πεποίηκεν. Ἐφήβου δ' ἦν ἡλικίας τότε ἁψάμενος ὁ Βασίλειος. Νηπιόθεν μέντοι πολλὰ σημεῖα γενέσθαι φασὶ τὴν βασιλείαν αὐτῷ προμηνύοντα, ὧν ἓν ἦν καὶ τὸ ῥηθησόμενον. Νήπιος μὲν ἦν ὁ Βασίλειος, οἱ δὲ τούτου γονεῖς περὶ θέρος ἠσχόληντο, καὶ τὸ νήπιον ὑπνῶττον ὑπὸ τὸν ἥλιον ἔκειτο· ἀετὸς δὲ περιπεστόμενος πρόσγειος ἡπλωμέναις ταῖς πτέρυξιν ἐσκέδαζε τῷ βρέφει σκιάν. Ἡ δὲ μήτηρ, ὡς εἶδε τὸν

A adolescentibus arcanorum suorum conscriis domum comitatus est, et cum ea cœnatus, 163 pedes in regiam est egressus. Hujusmodi nugis quasi re bene gesta gloriari solebat, cum aliis delirare videretur, atque odium sibi concitaret. Eam tamen ob causam maxime invisus fuit, quod nefarios adolescentes alebat, a quibus ad mala omnia inflammabatur. Ii pontificum sibi habitum sumebant, et incruentam victimam se immolare simulabant, ipso etiam Michaele in eo cœtu versante: ludum minime ludicrum, sed horrendum potius ludentes, et aceto ac sinapi in vasis aureis et gemmatis temperato, eam potionem sodalibus et collusoribus suis impertiebant. Enimvero illius collegii, cujus et ipse imperator erat particeps, omnem licentiam recensere, ineptum ac permolestum fuerit. Quare ad obitum Bardæ et ipsius imperatoris se convertat oratio, et ad narrandam occasionem, quæ Basilio fuit contrahendæ cum Michaele familiaritatis.

VI. Fuit Basilius ex Macedonia, parentibus obscuris ortus, etsi quidam rerum ejus gestarum scriptor eum genus ab Arsacidis ducere commiscitur. Occupata vero a duce Bulgarorum Crumo Adrianopoli, etiam parentes ejus capti, in Bulgariam adducuntur, hunc infantem et lactantem adhuc secum gestantes. Crumo defuncto, successor ejus multis cladibus a Romanis acceptis, pacem cum imperatore fecit, captivis quos habebat (ita enim convenerat) dimissis: quo tempore adolescens erat Basilius, cui infantili ætate multis ostensis imperium significatum esse ferunt, quorum id quoque fuit, quod referam. Cum infans esset, ac parentibus messe occupatis sub sole dormiret, aquila prope terram circumvolans, expansis alis umbram ei faciebat: quam mater cum infanti appropinquantem videret, sublata voce accurrit, et aquilam lapidibus abegit. Ea ad opus reversa, eadem aquila idem officium infanti dormienti præstans, adest, et mater perterrita, denuo illam ubigit. Sed cum idem sæpius fieret, re cogitata,

Variæ lectiones et notæ.

(60) Βασιλίδι. Ita non semel urbem Constantinopolitanam vocant scriptores. Anonymus in Monodia in Constantinum imp. Constantini M. filium: Ὢ οἵοις νῦν ἐπιθάτηρίοις ἐξένισέ σε ἡ βασιλίς! In veteri Inscript. apud Reinesium p. 380: ΑΝΕΣΤΗΣΑΝ ΕΝ ΤΗ ΒΑΣΙΛΙΔΙ ΡΩΜΗ ΜΝΗΜΗΣ ΧΑΡΙΝ. S. Asterius Amaseæ episcop. in S. Phocæ martyrio ms.: Κατὰ τὴν βασιλεύουσαν πόλιν, τὴν κόρυφον τῆς Ἰταλίας, καὶ βασιλίδα τοῦ κόσμου.

(61) Οἵ καὶ ἀρχιερεῖς. Vide præter Porphyrogenitum in avi Basilii Vita, n. 31, edit. Combefis. et alios scriptores Byzantinos, Balsamonem ad can. 62 Synodi Trullanæ.

(62) Ἔφυ δὲ πατέρων ἀσήμων. Luitprandus, lib. 1 cap. 2: *Basilius imperator Augustus, avus hujus, Macedonia humili fuerat prosapia oriundus, descenditque Constantinopolim τῇ πενίας ζυγῷ, quod est paupertatis jugo, ut cuidam serviret Igumeno abbati. Igitur imperator Michael, qui tunc temporis erat, cum orationis gratia ad monasterium istud in quo ministrabat descenderet, vidit hunc forma præ cæteris egregia: accitumque ad se abbatem rogavit ut se donaret hoc puero, quem suscipiens in palatio, cubicularii donavit officio. Tantæ denique post paululum potestatis effectus est, ut alter ab omnibus imperator sit appellatus.* In quibus aliquantum dissentit a scriptoribus Byzantinis, quibus potior est fides adhibenda.

bonum augurium esse judicavit. Cum jam adolevisset, pater ejus obiit, mater ultra pauperlatis incommoda, viduitatis etiam malis premebatur: ipse, qui non haberet unde viveret, decrevit operam suam alicui mercede locare. Profectus igitur in magnum urbem, et vesperi per Auream portam ingressus, juxta 161 ædem S. Diomedis prostratus obdormivit. Nocte ædituo (nec dum enim ibi erat monasterium) martyr apparet, et imperatorem introducere jubet. Qui egressus cum Basilium humi dormire videret, somnium nugas esse ratus est. Cum sanctus idem denuo jubere videretur, rursus egressus, nemine præter Basilium invento, eadem opinione rediit. Sed martyr tertium ædituo apparet, eumque introduci jubet, qui foris jaceat, cum enim esse imperatorem. Egressus igitur Basilium excitat, exceptumque hospitio pro suis copiis, tractat. Erat autem ædituo frater medicus, Theophilitzi inserviens, qui Cæsari Bardæ et imperatori Michaeli genere conjunctus erat, et ob staturam brevissimam, per diminutionem Theophilitzes vocabatur. Ædituus fratri suo igitur, arcano somnio detecto, petit, ut hominem principi alicui ad ministerium commendet. Is eum ad suum dominum deducit. Sed in primis ambo fratres Basilium, illo somnii oraculo communicato, jurejurando obstringunt, ut imperio potitus ipsorum meminisset. Theophilitzes Basilio delectatus (erat enim procerus, formosus, manu promptus et agilis, promissumque capillum alebat, cumque crispum) suis equisonibus cum præfecit, quo munere qui fungitur, vulgo protostrator dicitur. Quærebat et imperator equisonem strenuum et solertem. Adductus enim ei fuerat equus, omnibus ille quidem equi virtutibus præditus, sed præfractior, et sessorem ægre patiens. Ad quem spectandum imperator cum venisset, aliquem conscendere jubebat. Quod cum plures tentarent, ille ferox atque insolens, excutiebat omnes. Id imperatori molestum fuit, se idoneo equisone carere indignanti. Ibi Theophilitzes ipse talem se habere ait, eumque, si vellet imperator, affore. Illius igitur jussu Basilius accersitus, freno prehenso, equum cum poppysmo demulcet, sese leviter allevans conscendit, ac eo principio parum excitato, post etiam toto flagello concitato, excurrit. Ea re delectatus imperator, Basilium inter imperatorios equisones refert, ac progressu temporis protostratorem designat, qui honos insignis est, et a familiaritate imperatoris non alienus. Tantum autem imperatoris benevolentia erga illum in dies augebatur, ut et Cæsari invidiosus esset.

A ἀετὸν τῷ παιδὶ προσεγγίζοντα, ἤρέ τε τὴν φωνὴν, καὶ προσέβραμε τῷ υἱῷ, καὶ λίθοις τὸν ἀετὸν ἀπεδίωκε. Τῆς δὲ πρὸς τὸ ἔργον χωρησάσης, αὖθις ὁ ἀετὸς προσήει τῷ βρέφει κοιμωμένῳ, ἐπιτελῶν τὸ λειτούργημα. Καὶ ἡ μήτηρ πάλιν τεθορύβητο, καὶ αὐτὸν ἀπεδίωκεν. Ὡς δὲ πολλάκις τοῦτο ἐγένετο εἰς συναίσθησιν ἦκε, καὶ χρηστὸν ὑπέλαβε τὸ πρᾶγμα οἰώνισμα. Ἤδη δὲ αὐτοῦ ὑπερβεβηκότος τὸν μείρακα, ὁ πατὴρ μὲν κατέλυσε τὴν ζωὴν, ἡ δὲ μήτηρ αὐτοῦ πρὸς ἀτῇ πενίᾳ καὶ τοῖς τῆς χηρείας κακοῖς ἐπιέζετο. Ὁ δὲ τῶν πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαίων μὴ εὐπορῶν, ἔγνω μισθῷ πρὸς ὑπηρεσίαν ἑαυτὸν ἐκδοῦναί τινι· καὶ ἄρας ἔσχεται πρὸς τὴν Μεγαλόπολιν. Ὀψίας δὲ τὴν τῆς πόλεως εἰσελθὼν πύλην, ἣ καλεῖται Χρυσέα, παρὰ τῷ ναῷ τοῦ ἁγίου Διομήδους κατέλυσεν· καὶ πεσὼν ἔξω τοῦ τεμένους, κατέδαρθε. Νυκτὸς δὲ τῷ τοῦ ναοῦ νεωκόρῳ (οὔπω γὰρ ἦν γενόμενος μοναστῶν εὐκτήριον) ὄναρ ὁ μάρτυς ἐφίσταται, καὶ τὸν βασιλέα ἐντὸς εἰσαγαγεῖν ἐγκελεύεται. Ὁ δὲ ἐξιλθὼν καὶ τὸν Βασίλειον εὑρὼν ἐπὶ ψιλοῦ τοῦ ἐδάφους ὑπνώττοντα, φάντασμα εἶναι τὸν ὄνειρον ὑπέλαβε μάταιον. Ὡς δὲ καὶ αὖθις τὸ αὐτὸ ἐδόκει ὁ ἅγιος ἐγκελεύεσθαι, ὁ δὲ καὶ πάλιν ἐξελθὼν οὐχ ἕτερον εὗρεν ἢ τὸν Βασίλειον, ὑπέστρεψεν ὑπειληφὼς τὰ αὐτά. Ἐκ τρίτου τοίνυν ὁ μάρτυς τῷ νεωκόρῳ ἐφίσταται, καὶ προτρέπεται αὐτὸν εἰσαγαγεῖν τὸν ἐκτὸς κατακείμενον. Οὗτος γάρ ἐστιν, ἔφη, ὁ βασιλεύς. Ἐξελθὼν οὖν ὁ νεωκόρος ἀνίστησι τὸν Βασίλειον, καὶ ξενίζει τοῦτον παρὰ τῇ κατοικίᾳ αὐτοῦ, καὶ μεταδίδωσιν ὧν εὑπόρει. Ἦν δὲ τῷ νεωκόρῳ ὁμαίμων τὴν ἰατρικὴν μετιών, καὶ τῷ Θεοφιλίτζῃ ὑπηρετῶν. Ὁ δὲ Θεοφιλίτζης οὗτος τῷ Καίσαρι Βάρδᾳ καὶ τῷ βασιλεῖ Μιχαὴλ κατὰ γένος ᾠκείωτο, διὰ τὸ τῆς ἡλικίας βράχιστον ὑποκοριζόμενος, καὶ Θεοφιλίτζης καλούμενος. Τούτῳ τοίνυν τῷ ἀδελφῷ ὁ νεωκόρος τὸ ἀπόῤῥητον ἐκκαλύψας ἐνύπνιον, ἠξίωσε συστῆσαι τοῦτόν τινι τῶν ἀρχόντων εἰς ὑπηρέτησιν· ὁ δὲ τῷ οἰκείῳ κυρίῳ τοῦτον συνίστησι. Πρότερον δὲ τὸ περὶ τῆς βασιλείας δι' ὀνειράτων χρησμῴδημα τῷ Βασιλείῳ ἀνεκάλυψαν ἄμφω τὼ ἀδελφώ, καὶ μεμνῆσθαι σφῶν ἐν τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ ὅρκοις αὐτὸν προκατέλαβον. Ἅπαξ οὖν ὁ Θεοφιλίτζης ἐπὶ τῷ Βασιλείῳ (ἦν γὰρ εὐειδής τε καὶ εὐμήκης, καὶ τὴν χεῖρα γενναῖος καὶ περιδέξιος, βαθεῖάν τε τρέφων κόμην, καὶ ταύτην σύλλην) τοῖς οἰκείοις ἱπποκόμοις τοῦτον ἐπέστησε· πρωτοστράτορα τοῦτον οἶδεν ὀνομάζειν ἡ διάλεκτος ἡ κοινή. Ἐζητήθη δὲ καὶ τῷ βασιλεῖ γενναῖός τις ἱπποκόμος, καὶ περὶ τὴν ἐπηρεσίαν ταύτην εὐρυῶς διακείμενος. Κεκόμιστο γάρ ποθεν ἵππος τῷ βασιλεῖ Μιχαήλ, εἰς πᾶσαν μὲν ἀρετὴν ἵππῳ πρέπουσαν ἐπιτήδειος, σκληραύχην δὲ καὶ μὴ ῥᾳδίως ἀναβαινόμενος. Τούτου εἰς θέαν ἦκων ὁ βασιλεὺς, ἀναβῆναί τινι τοῦτον ἐπέτρεπεν. Πλειόνων δ' ἐπιχειρούντων, ἐκεῖνος ἐῤῥαστώνητό τε καὶ ἐγαυρία, καὶ τὸν ἀναβαίνοντα ἀπεσείετο. Ἐχαλέπηνεν ἐπὶ τούτοις ὁ βασιλεὺς, καὶ ὅτι μὴ ἔχει ἱππικόμον περιδέξιον ἤσχαλε. Παρὼν δὲ ὁ Θεοφιλίτζης, ἔχειν εἶπεν αὐτὸς τοιοῦτον, καὶ, Εἰ βούλει, φησὶ, βασιλεῦ, παρίτω. Καὶ ὃς ἐπέτρεψε, καὶ ὁ Βασίλειος μετεκέκλητο, καὶ τοῦ χαλινοῦ τοῦ ἵππου λαβόμενος, καὶ περιποππύσας καὶ καταψήσας αὐτὸν, κούφως τε μετεωρίσας ἑαυτὸν ἐπιβέβηκε, καὶ περικαλπάσας μικρὸν, εἶτα καὶ ὅλον αὐτῷ τὸν ῥυτῆρα ἐνδέδωκέ τε καὶ ἐξιππάσατο. Ἤσθη τούτοι ὁ βασιλεὺς, καὶ τὸν Βασίλειον προσελάβετο, καὶ τοῖς βασιλικοῖς ἱπποκόμοις συνέταξε, καὶ προϊὼν καὶ πρωτοστράτορα τὸν ἄνδρα ἐτίμησεν· ἡ δὲ ἀξία τῶν

ἐπισήμων καὶ τῶν ἀρκειωμένων τῷ βασιλεῖ, καὶ ἐπεδίδου καθ' ἑκάστην ἡ περὶ τὸν Βασίλειον τοῦ βασιλέως διάθεσις, καὶ τοσοῦτον, ὡς καὶ εἰς φθόνον κινῆσαι τὸν Καίσαρα.

Ζ'. Ποτὲ δὲ τῆς τοῦ βασιλέως μητρὸς συνεστιωμένης τῷ βασιλεῖ, ὁ πρωτοστράτωρ εἰσεκλήθη Βασίλειος τοῦτο τοῦ βασιλέως κελεύσαντος. Καὶ ἡ βασίλισσα συνεχῶς αὐτῷ ἐνηπέντιζε, καὶ ἐώρα τὸν ἄνδρα περιεργότερον, εἶτα καὶ ἀπεφοίβασε τοῦτον εἶναι τὸν ὀλετῆρα τοῦ γένους αὐτῆς, ἔκ τινων σημείων τοῦτο γνοῦσα, ὡς ἔλεγε, πάλαι αὐτῇ γνωρισθέντων ἐκ τοῦ οἰκείου ἀνδρός. Ἀλλὰ τῷ Μιχαὴλ ταῦτα λῆρος ἐδόκει, καὶ οὐδὲν ἀπῆγεν αὐτὸν τῆς εὐνοίας τῆς περὶ τὸν Βασίλειον, ἤδη δὲ καὶ παρακοιμώμενον αὐτὸν προεβάλετο. Καὶ τοῦτο δὲ τῆς κατὰ τοῦ Βασιλείου βασκανίας ἐπίδοσις τῷ Καίσαρι γέγονε, καὶ ἐπεβούλευε τῷ ἀνδρί, καὶ παρ' αὐτοῦ ἀντεπεβουλεύετο. Ἐκστρατείας δὲ κατὰ τῶν τὴν Κρήτην ἐχόντων Ἀγαρηνῶν κηρυχθείσης τῷ Μιχαὴλ, ὁ Καῖσαρ πρὸς τὸν τῆς Θεοτόκου ναὸν, τὸν τῶν Ὁδηγῶν κεκλημένον, ἀπῆλθε, τῇ Θεομήτορι συνταξόμενος (63), καὶ ἤδη τῷ θυσιαστηρίῳ αὐτοῦ προσεγγίσαντος, ἐξ οὐδεμιᾶς ἐμφανοῦς αἰτίας ἡ χλαμὺς τῶν ὤμων αὐτοῦ ἐξώλισθεν. Ὅπερ σημεῖον, καὶ τῷ Καίσαρι, καὶ τοῖς ἰδοῦσιν, ἀπαίσιον ἔδοξε. Πολλῶν δὲ τὸν βασιλέα κακιζόντων ὅτι πᾶσαν ἐνέδωκε τὴν ἐξουσίαν τῷ Καίσαρι, ὥστε ἐκεῖνον ἅττα βούλεται πράττειν καὶ πολλὰ παρὰ τὸ δέον ποιεῖν, τῇ τῶν ὀνειδῶν ἐνδελεχείᾳ ἔδοξέ ποτε μικρὸν ἀνανῆψαι τοῦ βαθυτάτου κάρου ἐκεῖνος ὁ ἀβέλτερος ἄνθρωπος, καί τινα τῶν ἀρκουμημένων τῷ Καίσαρι καὶ διωρθοῦτο καὶ ἀνεσκεύασεν. Ὁ τῷ Βάρδᾳ οὐκ ἦν ἀνεκτὸν, ἀλλ' ἐπὶ τοῦτο καὶ ἐξαρυβόμει καὶ ἐμηνία. Ἐκστρατεύσαντι δὲ τῷ βασιλεῖ, ὡς εἴρηται, καὶ ὁ Καῖσαρ συνεξεστράτευσε, καὶ πυκνὰς κατ' αὐτοῦ τῷ Μιχαὴλ ὁ Βασίλειος, καὶ οἱ περὶ ἐκεῖνον πεποίηντο τὰς διαβολὰς, καὶ κεκώφωτο ἡ κατ' ἐκείνου διὰ ταύτας ἐπιβουλή. Πολλὴν δὲ δύναμιν περιβεβλημένου τοῦ Καίσαρος, οἱ τὴν ἐπιβουλὴν ἀρτύοντες ἐδειλαίνοντο. Ἡῴας δέ ποτε τοῦ Βάρδα ἐκ τῆς οἰκείας σκηνῆς προελθόντος μετὰ λαμπρότητος, καὶ δορυφορίας πολλῆς, καὶ τῷ βασιλεῖ προσελθόντος, συγκαθίσαντός τε καὶ συνομιλοῦντος αὐτῷ, ὁ Βασίλειος ὄπισθεν αὐτοῦ ἑστηκὼς τὴν χεῖρα ἐπίσειεν, ἀπειλῶν ὥσπερ τῷ Καίσαρι. Ὁ δὲ κατά τινα χρείαν ἑτέραν ἀθρόον ἐπιστραφείς, καὶ ἰδὼν τὴν χεῖρα τοῦ Βασιλείου, καὶ συνεὶς τὸ δηλούμενον, τοῖς ποσὶ τοῦ βασιλέως ἐπέῤῥιψεν ἑαυτόν. Ἴδιόν τι δ' οἱ κατ' αὐτοῦ συνομοσάμενοι τὴν ἐγχείρησιν, μέχρις αὐτὸς ὁ Βασίλειος πρῶτος αὐτῷ τὸ ξίφος ἐπήνεγκεν. Οὕτω γὰρ καὶ οἱ ἄλλοι ἀναθαρσήσαντες, μεληδὸν, τὸν Βάρδαν περιστάντες συνέκοψαν (64), καὶ τῷ μὲν τοιοῦτον τὸ τέλος τῆς βιοτῆς συνεκύρησεν. Ὁ δέ γε

VII. Cum vero imperator aliquando **165** matrem suam convivio excepisset, jussu illius etiam Basilius protostrator est advocatus. Eum imperatrix continenter defixis oculis est intuita, eoque curiosius perspecto, veluti numine afflata, dixit illum esse pestem familiæ suæ : idque se nosse de signis quibusdam sibi olim a marito indicatis. Verum Michael pro nugis id habuit, nulla re a benevolentia erga Basilium se abduci passus, eumquo tandem etiam cubicularium fecit : quo Cæsaris erga Basilium invidia aucta est, ut virum insidiis appeteret, ab eoque vicissim appeteretur. Cum autem imperator Michael expeditionem contra Cretenses Agarenos edixisset, Cæsar ad Deiparæ ædem cognomento Hodegorum abiit, Dei Genitrici vale dicturus. Cumque jam sacrario appropinquasset, chlamys nulla evidenti de causa ei humeris delapsa est. Id omen et Cæsari, et aliis qui id viderunt, inauspicatum visum. Multis porro imperatorem vituperantibus, quod omnem Cæsari potestatem dedisset, ut quidvis ageret, multaque contra officium faceret : assiduitate reprehensionum tandem nonnihil e profundissimo veterno experrectus esse visus homo ille vecors, quædam a Cæsare constituta correxit et revocavit. Id Bardæ intolerabile visum, auctoritatem imminutam graviter et iniquo animo ferenti. Imperatorem tamen in militiam profectum comitatus est, quem Basilius cum suis sæpius apud Michaelem delulit, comparatæque jam erant insidiæ, sed iis quibus id negotii datum erat, Cæsaris opes et potentiam reformidantibus, accidit, ut quodam tempore Bardas mane cum splendore et comitatu magno tabernaculum suum egressus, imperatorem adiret, atque illi assidens colloqueretur. Tum Basilius a tergo stans, minitabundus manum agitavit. Cum autem Cæsar alia de causa subito respexisset, manuque Basilii visa, intellexisset, quis is sibi vellet : pedibus imperatoris advolutus est, neque conjurati cum prius aggredi ausi fuerunt, quam Basilius primus ensem in eo defixisset. Tum etiam alii receptis animis circumstetere, et membratim hominem dissecuerunt. Atque ille hunc vitæ exitum est sortitus. Imperator autem expeditione omissa Byzantium reversus, Eudociam Ingeris filiam, concubinam dudum suam, Basilio **166** despondet. Post, etiam imperatorem ipse in Magna ecclesia designat, ac per Photium patriarcham diademate ornat. Basilio filius Leo ex Eudocia nascitur, qui Michaelis esse

## Variæ lectiones et notæ.

(63) Συνταξόμενος. De hac voce agimus in *Gloss. med. Græcit.* De templo vero Hodegorum copiose disseruimus in nostra *Constantinopoli*, lib. IV.

(64) Τὸν Βάρδαν περιστάντες συνέκοψαν. Nicetas Paphlago in Vita Ignatii patr. Constantinopol. Ἐπειγομένῳ γὰρ κατὰ Κρήτης τῷ Μιχαὴλ, καὶ αὐτὸς ὁ Βάρδας ἄχρι τῶν λεγομένων Κήπων συστρατεύων ἐκεῖ δὴ τὴν ἐσχάτην ἔτισε δίκην πρόφασιν γὰρ ὡς ἐπιβουλεύοντα τῷ βασιλεῖ ἡ θεήλατος αὐτὸν μετῆλθεν ὀργὴ, καὶ ξίφεσι μεληδὸν ἀθλίως κατακοπτόμενος. Infra : Τότε μὲν οὖν ὁ αὐτοκράτωρ παρευθὺς πρὸς τὴν βασιλεύουσαν παλινοστεῖ.

potius credebatur, quasi præguans fuisset Eudocia Basilio collocata. Michael porro, qui omnem ætatem equitando et compotando consumeret, frequenterque inebriatus, mente alienaretur, quam ne sobrius quidem sanam admodum habebat, Basilium in sui cædem irritavit. Nam cum post equestre ad Sancti Mamantis certamen, in quo ipse cum proceribus suis aurigarat, victor ad cœnam accubuisset, eique Basilius et Eudocia interessent, Basilinus quidam dudum imperatoriæ triremis remex, sed ob corporis elegantiam in imperatoris familiaritatem ascitus, eique tum cœnanti astans, illius aurigandi solertiam et dexteritatem divinis laudibus extollebat. Quibus laudibus ille multo jam exhausto mero, et mente turbata, delectatus, calceos purpureos ei tradit, ac induere jubet, et imperatorem salutat. Illo verecundante et Basilium intuente, imperator irascitur, Basilius autem ei innuit, ut obtemperet, et calceos induat. Qui cum paruisset, imperator Basilio iratus ait: *Imperii insignia isti aptiora sunt quam tibi. An vero mihi non licet, quemadmodum te imperatorem feci, ita et alium facere?* Ex eo Basilius et de imperio et de vita sollicitus, vim facere quam pati maluit, consilioque suo cum aliis communicato, cum denuo Michael vino in cœna obrutus torperet, manuque ductus in cubiculum regiæ, quæ est ad Sancti Mamantis, somno profundissimo oppressus jaceret: egressus, primum claustra cubiculi imperatorii confregit, nec fores a cubiculariis claudi possent. Deinde cum conjuratis advenit. Iis autem qui ante cubiculum excubabant, paucis adeo, percussores aditu prohibere conantibus, orto tumultu imperator experrectus, quodam cum stricto gladio ingresso, manus sustulit, quibus ille ambabus resectis, ad cæteros rediit. At Michael cum ex vino litubans ebrietate impediente, fugere non posset, miserabiliter ejulans jacebat: quem alius quidam ex Basilianis, adhuc vivere conspicatus, insiliit, ensemque ita in ejus pectus adegit, ut ventre etiam trajecto intestina elaberentur.

A βασιλεὺς τῆς ἐκστρατείας ἀφέμενος, ἐπὶ τὸ Βυζάντιον ἐπανέζευξε, καὶ ζεύγνυσι τῷ Βασιλείῳ Εὐδοκίαν τὴν θυγατέρα τοῦ Ἰγκήρος, ἥτις αὐτῷ τῷ κρατοῦντι πρώην ἐπαλλακεύετο· εἶτα καὶ βασιλέα τοῦτον ἀνεῖπεν αὐτὸς ἐν τῇ Μεγάλῃ παραγενόμενος ἐκκλησίᾳ (65), καὶ διὰ τοῦ πατριάρχου Φωτίου περιθεὶς αὐτῷ τὸ διάδημα. Τίκτεται δὲ τῷ Βασιλείῳ ἐκ τῆς Εὐδοκίας παιδίον ἄῤῥεν ὁ Λέων, ὃ τοῦ Μιχαὴλ (66) μᾶλλον εἶναι ἐλέγετο, ὡς ἐγκύου τῆς Εὐδοκίας οὔσης ὅτε τῷ Βασιλείῳ συνῴκιστο. Ἱππηλασίαις δὲ καὶ συμποσίοις ἀεὶ σχολάζων ὁ Μιχαήλ, καὶ συνεχῶς μεθυσκόμενος, καὶ τῶν φρενῶν ἐξιστάμενος (67), ἃς οὐδὲ νήψων ἔῤῥωτο, εἰς φόνον ἑαυτοῦ τῶν Βασίλειον ἐξηρέθισεν. Ἐκ γὰρ ἵππων ἀγῶνος ἐν τῷ ἁγίῳ Μάμαντι τελεσθέντος, ἐν ᾧ αὐτὸς ἡνιόχησε καὶ οἱ μαγιστᾶνες αὐτοῦ, καὶ νενίκηκεν, ἐπὶ δεῖπνον ἀνακλιθέντος, καὶ ὁ Βασίλειος καὶ ἡ Εὐδοκία συνανεκλίνετο. Βασιλῖνος (68) δέ τις τῆς Βασιλείου τριήρους πρώην ἐρέτης ὢν, διὰ δὲ σώματος ὡραιότητα προσληφθεὶς παρὰ τοῦ κρατοῦντος, καὶ τούτῳ οἰκειωθείς, παρεστὼς τότε δειπνοῦντι τῷ βασιλεῖ ἐξεθείαζεν αὐτὸν ὡς εὐφυῶς ἄγαν καὶ ἐντεχνως ἡνιοχήσαντα. Ὁ δὲ (ἤδη γὰρ ἠκρατίσατο, καὶ τὸν νοῦν ἐκτεθόλωτο), ἡσθεὶς τοῖς ἐπαίνοις ἐδίδου αὐτῷ τὰ φοινικόχρυα πέδιλα, καὶ προσέταττεν ὑποδήσασθαι, καὶ βασιλέα ἀνεῖπε. Τοῦ δὲ εὐλαβουμένου, καὶ πρὸς τὸν Βασίλειον ἐνορῶντος, ὁ βασιλεὺς ἐχαλέπαινε. Καὶ ὁ Βασίλειος ἐνένευσεν αὐτῷ πεισθῆναι καὶ ὑποδήσασθαι· καὶ ὃς λαβὼν ὑπεδήσατο. Ὁ δὲ βασιλεὺς τῷ Βασιλείῳ ὕφη χολούμενος, Τούτῳ μᾶλλον ἤ σοὶ τὰ τῆς βασιλείας παράσημα ἐπεοίκασιν. Ἦ οὐκ ἔξεστί μοι, ὡς σὲ βασιλέα πεποίηκα, ποιῆσαι καὶ ἕτερον; Ἐντεῦθεν δεδοικὼς ὁ Βασίλειος (68*) καὶ περὶ τῇ βασιλείᾳ καὶ τῇ ζωῇ, δρᾶσαι πρὸ τοῦ παθεῖν ἐμελέτησεν, ἑτέροις τε τὸ μελέτημα κοινωσάμενος, ἐπεὶ αὖθις ἐν δείπνῳ ἀκρατοποσίαις χρησάμενος ὁ βασιλεὺς ἤδη νεκάρωτο, καὶ τῷ ἑαυτοῦ κοιτῶνι ἐν τοῖς κατὰ τὸν ἅγιον Μάμαντα βασιλείοις (69) χειραγωγούμενος ἀνεκλίνετο, καὶ ὕπνῳ βαθυτάτῳ κατείληπτο, πρῶτον μὲν ἐξιὼν Βασίλειος τὰ κλεῖθρα τοῦ βασιλικοῦ κοιτῶνος κατέαξεν, ἵνα

## Variæ lectiones et notæ.

(65) Ἐν τῇ Μεγάλῃ παραγενόμενόμενος ἐκκλησίᾳ. Ipso die Pentecostes. Nicetas Paphlago in Vita S. Ignatii patr. Constantinopol. Τότε μὲν οὖν ὁ αὐτοκράτωρ παρευθὺς πρὸς τὴν βασιλεύουσαν παλινοστεῖ. Πεντηκοστὴ δ' ἄῤ' ἦν, καὶ Βασίλειον πατρίκιον ὄντα καὶ παρακοιμώμενον στέμμασι κατακοσμήσας, ἀναγορεύει βασιλέα.

(66) Ὁ τοῦ Μιχαήλ. Vide Glycam. p. 297, ubi hunc Zonaræ locum expendit.

(67) Καὶ τῶν φρενῶν ἐξιστάμενος. Luitprandus, lib. I, cap. 3: *Verum quia omnipotens Deus servos suos juste visitat quacunque vult censura, hunc imperatorem Michaelem sanæ mentis ad tempus esse non permiserat, ut quo eum gravius premeret in infimis eo misericordius remuneraretur in summis. Nam, ut fertur, hujus tempore passionis, familiares etiam capitis jusserat damnari sententia, quos tamen ad se rediens hoc pacto requirebat, ut nisi quot jugulari jusserat redderentur, pari ipsi qui hoc effecerunt sententia damnarentur. Hoc igitur terrore, quos damnari jusserat, servabantur.* Ex his sonlico laborasse Michaelem videtur indicare Luitprandus, quod sicut Byzantini scriptores, qui ebrietate et compotationibus mentem subinde perturbatam volunt.

(68) Βασιλῖνος. Basiliscum vocat Manasses: Βασιλισκιανόν, Chronicon ms. ab Adamo ad Leonem Phil., ut et Georgius monachus, a quo patricii dignitate donatur.

(68*) Δεδοικὼς ὁ Βασίλειος. Idem Luitprandus: *Sed cum hoc sæpius et iterum Basilio faceret, hujusmodi a sibi obsequentibus (proh nefas!) accepit consilium: Ne forte insana regis jussio aliquando ex industria a te non diligentibus, imo odio habentibus, impleatur, eum tu potius occidito, atque imperialia sceptra suscipito. Quod sine dilatione, tum terrore compulsus, tum etiam regnandi cupiditate deceptus complevit.*

(69) Ἐν τοῖς κατὰ τὸν ἅγιον Μάμαντα βασιλείοις. Nicetas Paphlago: Πρὸς τῷ τεμένει τοῦ μάρτυρος Μάμαντος δολοφονεῖται.

μὴ κλεῖσαι τὰς θύρας οἱ περὶ τὸν βασιλικὸν κοιτῶνα στρεφόμενοι δύναιντο. Εἶτα καὶ τοὺς συνωμότας παραλαβών ἄπεισι. Τῶν δὲ προκοιτούντων ὀλίγων ὄντων καὶ κωλύειν ἐπιχειρούντων, ῥόπαλον ἥρθη καὶ διυπνίσθη ὁ βασιλεύς. Εἰσελθόντος δέ τινος τῶν σὺν τῷ Βασιλείῳ, καὶ τὸ ξίφος ἥρκότος κατὰ τοῦ Μιχαήλ, ἐκεῖνος τὰς χεῖρας ἦρε, καὶ ἄμφω ταύτας ὁ ξιφηφόρος πλήξας ἀπέκοψε καὶ ὑπέστρεψε πρὸς τοὺς ἄλλους. Ὁ δὲ Μιχαὴλ μὴ φυγεῖν οἷός τε ὢν ἀκροσφαλῶς ἐκ τοῦ οἴνου βαίνων, καὶ τῇ μέθῃ συμποδιζόμενος, ἔκειτο δεινῶς ἀπολοφυρόμενος (70), καί τις ἕτερος τῶν περὶ τὸν Βασίλειον ἔτι ζῶντα τοῦτον ἰδών, εἰσεπήδησε, καὶ κατὰ τῶν στέρνων αὐτοῦ τὸ ξίφος ὠθήσας ἐπὶ τὴν γαστέρα τοῦτο προήνεγκεν, ὡς ἐκπεσεῖν αὐτῆς καὶ τὰ ἔγκατα.

Ιʹ. Τῷ μὲν οὖν Μιχαὴλ οὕτως ἐπιλέλοιπε τὸ βιώσιμον ἀξίως τῆς αὐτοῦ βιοτῆς. Ὁ δὲ Βασίλειος αὐτίκα εἰς τὰ βασίλεια παρεγένετο, καὶ τούτων γενόμενος ἐγκρατὴς ἔπεμψέ τινα τῶν τοῦ κοιτῶνος κηδεῦσαι τὸν Μιχαήλ. Ὃς ἀπελθὼν εὗρε τὸν δείλαιον ἵππου ἐγκεκορδυλημένον σαγίσματι, καὶ ἀπαγαγὼν αὐτὸν, ἐν τῇ μονῇ τῆς Χρυσοπόλεως ἔθαψεν. Ὃς σὺν τῇ μητρὶ μὲν ἐβασίλευσεν ἔτη δέκα καὶ τέσσαρα, ἓν δ' ἐπὶ δέκα μόνος ἦρξεν αὐτός. Ἤδη δὲ τῆς βασιλείας ὀραξάμενος ὁ Βασίλειος, καὶ παρὰ πάντων αὐτοκράτωρ ἀναῤῥηθείς, τοὺς βασιλικοὺς, παρόντων τῶν τῆς συγκλήτου λογάδων, ἀνέωξε θησαυροὺς ἐν οἷς οὐδὲν ἕτερον εὑρητο ἢ μόνα χρυσίου κεντηνάρια τρία. Βουλῇς οὖν προτεθείσης ἐψηφίστο παρὰ πάντων τοὺς ἐξ οὐδεμιᾶς χρήματα λαβόντας εὐλόγου λαβῆς, ἀναδιδόναι ταῦτα, ἢ τόγε δὴ μετριώτερον, τὰ ἡμίση. Καὶ ἀκολούθως τῇ ψήφῳ τὰ ἡμίση ἐπράττετο, καὶ οὐ μείω τριακοσίων ἐντεῦθεν κεντηναρίων τὸ ταμεῖον τὸ βασιλικὸν εἰσωδίασεν. Εἰς δὲ τὴν Μεγάλην ἐκκλησίαν ἐν ἑορτῇ ἀπελθὼν ὁ Βασίλειος, καὶ τῆς ἀναιμάκτου θυσίας μετασχεῖν βουληθεὶς, ἐκωλύθη παρὰ τοῦ πατριάρχου Φωτίου, ἀνδροφόνον ἀποκαλοῦντος αὐτόν. Ὀργισθεὶς οὖν διὰ τοῦτο σύνοδον συνήθροισε, καὶ τὸν Φώτιον τῆς Ἐκκλησίας ἐξώθησεν (71), ὡς τάχα παρανόμως τοῦ Ἰγνατίου καταστασθέντος τοῦ θρόνου τοῦ ἀρχιερατικοῦ παρὰ Βάρδα τοῦ Καίσαρος, καὶ αὐτοῦ μὴ κανονικῶς, ἐκείνου ζῶντος, τοῦ θώκου τοῦ θείου ἐπιβατεύσαντος, Ἡέτροκλον τοῦτο πρόφασιν προβαλλόμενος. Ἀνάγει γοῦν πάλιν εἰς τὴν τῆς ἀρχιερωσύνης περιωπὴν τὸν θεῖον Ἰγνάτιον. Ἄρτι δὲ τῶν σκήπτρων ἐπειλημμένου αὐτοῦ, ἀνταίρουσιν αὐτῷ χεῖρα τῶν πατρικίων τινὲς Γεώργιος καὶ Σαββάτιος, οἳ γνωσθέντες ληφθέντες τε, ταῖς εἰς σῶμα ποιναῖς ἐκολάσθησαν. Ἔστεψε δὲ βασιλεῖς Κωνσταντῖνον καὶ Λέοντα τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ, μετέπειτα δὲ καὶ τὸν τρίτον Ἀλέξανδρον. Τὸν δὲ τέταρτον Στέφανον, πατριάρχην βουλόμενος προχειρίσασθαι, νεώτατον ὄντα τότε, τῷ κλήρῳ τῆς τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίας καταριθμεῖ. Τὰς δὲ θυγατέρας αὐτοῦ τέσσαρας οὔσας τῇ βασιλικῇ μονῇ τῆς ἁγίας Εὐφημίας κατέταξε. Κατὰ δὲ τῶν ἐν τῇ Κρήτῃ Ἀγαρηνῶν ἐκστρατεύσας, ἡττήθη,

**167** VIII. Michaele digno acta vita exitio sublato, Basilius regia statim occupata, quemdam ex cubicularibus misit, qui funus illi faceret. Is miserum equino sago involutum, in monasterio Chrysopolitano sepeliit. Regnavit cum matre annos XIV, solus XI. Basilius imperio firmato, et jam ab omnibus imperator salutatus, senatus principibus advocatis, imperatorios thesauros aperuit, in quibus nihil præter auri tres centenarios est repertum. Re deliberata, consentientibus suffragiis est decretum, ut qui nulla probabili de causa pecuniam accepissent, eam, aut saltem ejus semissem, restituerent. Cum igitur ex decreto semissis exigeretur, non minus CCC centenariis in fiscum est relatum. Basilius die festo Magnam Ecclesiam ingressus, ut incruentæ victimæ particeps esset, a Photio patriarcha est prohibitus, cum homicidam appellante: ob quam repulsam iratus, indicto concilio, Photium Ecclesia expulit, quasi sanctus Ignatius contra leges a Barda Cæsare sede pontificia dejectus esset, et ille, non rite divinum thronum eo superstite occupasset, eoque prætextu abusus sanctum Ignatium in pontificatus apicem restituit. Basilio recens sceptris potito, quidam ex patriciis se opposuere, Georgius et Sabbatius, qui deprehensi et capti, pœnas corporibus dederunt. Filios tres Constantinum, Leonem et Alexandrum augustalibus coronis ornavit. Quartum natuque minimum Stephanum patriarcham creare volens, in numerum cleri Ecclesiæ retulit. Filias quatuor in regio monasterio Sanctæ Euphemiæ collocavit. Bello contra Cretenses Agarenos suscepto, victus est, multisque cæsis, et ipse captus esset, nisi Theophylactus Abastactus, Romani Lacapeni, qui post imperavit, pater, eum eripuisset. In magnam urbem reversus, affinem suum Christophorum in Cretam contra Agarenos misit, qui cum eos acie vicisset, barbaricam audaciam fregit. Idem Basilius etiam contra Orientales Agarenos et Manichæos, qui quidam Chrysochiri parebant, est profectus, et castellis quibusdam captis, ædaque præda, etiam Tephricam eorum metropolim obsidere statuit, sed cum eam et longam obsidionem postulare, et alioqui expugnatu

## Variæ lectiones et notæ.

(70) Ἀπολοφυρόμενος. Gregorius in Vita S. Basilii Junioris, n. 2, de Basilio: Ὁ καὶ τὸν πρὸ αὐτοῦ βεβασιλευκότα Μιχαὴλ ἀνελών, καὶ οὕτω τὰ σκῆπτρα κατασχών, ὃν δὴ καὶ ψυχορράγων ἔβλεπεν ἐγκαλοῦντα τούτῳ καὶ λέγοντα· Τί σοι ἐποίησα, ὦ Βασίλειε, ἢ τί σοι ἠδίκησα, ὅτι οὕτως ἀνηλεῶς με κατέκτεινας; καὶ οὕτως ἐξαγορεύων τέλει τοῦ βίου ἐχρήσατο.

(71) Καὶ τὸν Φώτιον τῆς Ἐκκλησίας ἐξώθησεν. Ut exinde pessime habitus fuerit, et carceri mancipatus, denegatis quibus interim vacaret, libris, pluribus ipse Photius enarrat in epist. ad Basilium imp. 97, et in altera ad Baanem præpositum et patricium 114

**168** difficilem esse cognovisset, inde discessit : et Euphratem exundantem,navibus junctum transiit, ac circumjacentia loca populatus, multis castellis expugnatis, cum barbarorum aliis pace facta, aliis in deditionem acceptis, triumphans per mediam urbem invectus, in regiam est reversus. At Manichæorum principe Chrysochire, Romanas provincias invadente, easque populante, imperator domesticum legionum contra eum mittit : qui quia justas copias non adducebat,acie cum hoste decernendum esse non putabat, sed ubi res ferebant, in excursionibus palantes et male tractatos, inhibuit, quominus securi prædatum exirent. Quare Chrysochir, abducta quam ceperat præda, domum rediit. Ac legionum domesticus duos duces se cum suis legionibus sequi jussit, neque pati Manichæos palantes prædas agere. Vesperi cum Chrysochir cum suis ad radices montis castra haberet; jugo a Romanis præoccupato, contentio de præcellentia et vi bellica inter utriusque ducis milites est exorta. Ut vero singuli se præstare aliis gloriabantur, quidam litem sedaturus : *Quid*, inquit, *commilitones, frustra nos jactamus, cum hoste propinquo, non verbis sed factis jam demonstrare liceat, qui sint viri fortes ?* Eo consilio probato, statim hostes invaserunt, quos subita aggressione perculsos terga dantes diu persecuti, tantam eorum stragem ediderunt, ut interjecta planities cadaveribus impleretur. Cecidit et Chrysochir, multique capti et vincti ad imperatorem missi, una cum Chrysochiris capite. Ignatio patriarcha defuncto,post Ecclesiam undecim annis gubernatam, Photius a Basilio secundum in Pontificia sede collocatur. Insidiæ imperatori structæ non latuerunt,ejusque princeps Romanus Curcuas oculis est privatus, reliqui flagris cæsi, rasisque pilis relegati.

καὶ πολλοὶ μὲν ἔπεσον, ἐάλω δ' ἂν καὶ αὐτὸς, εἰ μὴ ὁ Ἀβάστακτος Θεοφύλακτος (72), ὁ πατὴρ τοῦ μετὰ ταῦτα βασιλεύσαντος Ῥωμανοῦ τοῦ Λακαπηνοῦ, αὐτὸν διεσώσατο. Ἐπανελθὼν δὲ εἰς τὴν Μεγαλόπολιν. τὸν γαμβρὸν αὐτοῦ Χριστοφόρον κατὰ τῶν Ἀγαρηνῶν εἰς τὴν Κρήτην ἐκπέπομφεν· ὃς συμβαλὼν αὐτοῖς καὶ τρεψάμενος, τὸ θράσος σφῶν ἐταπείνωσεν. Ἐξεστράτευσε δὲ καὶ κατὰ τῶν ἐν τῇ ἑῴᾳ μοίρᾳ Ἀγαρηνῶν ὁ αὐτοκράτωρ Βασίλειος. καὶ κατὰ τῶν Μανιχαίων ὧν ἐξῆρχεν ὁ Χρυσόχειρ (73) καλούμενος, καὶ φρούριά τινα κατασχὼν, καὶ λείαν ἐλάσας, ἐπεχείρησε μὲν πολιορκῆσαι καὶ τὴν Γεωρικὴν τὴν αὐτῶν μητρόπολιν. Γνους δὲ ταύτην καὶ προσεδρίας δεομένην πολλῆς, καὶ ἄλλως δυσάλωτον, ἄρας ἐκεῖθεν ἀπῆει· καὶ τὸν Εὐφράτην εὑρὼν πολὺν ῥέοντα, ζεύξας τοῦτον νανσὶ διεπέρασε, καὶ πολλὰ τῶν ἐκεῖ ληισάμενος καὶ φρούρια ἑλὼν ἕτερα, τὰ τοῖς μὲν τῶν βαρβάρων σπεισάμενος, τοὺς δὲ προσκεχωρηκότας αὐτῷ δεξάμενος, εἰς τὴν τῶν πόλεων προκαθημένην ἐπανελήλυθε, καὶ διαμβεύσας διὰ μέσης τῆς πόλεως, εἰς τὰ βασίλεια ἐπανῆκεν. Ὁ δὲ τῶν Μανιχαίων προεστηκὼς ὁ Χρυσόχειρ κατὰ τῶν Ῥωμαϊκῶν ἐπήει χωρῶν, καὶ αὐτὰς ἐληίζετο. Στέλλει τοίνυν ὁ βασιλεὺς κατ' αὐτοῦ τὸν δομέστικον τῶν σχολῶν. Ὅτι δὲ μὴ ἀξιόχρεων ἐπήγετο δύναμιν κατὰ συστάδην αὐτῷ συμβαλεῖν οὐκ ἔκρινε δεῖν. Ὅπη δὲ παρήκοι, τοῖς αὐτοῦ συμπλεκόμενος σκιδναμένοις καὶ ποιουμένοις καταδρομὰς, ἐκάκου αὐτοὺς, καὶ οὐκ ἀδεῶς εἶα ποιεῖσθαι τὰς ἐκδρομὰς καὶ τὰς λεηλασίας. Διὸ καὶ ἤν ἤδη ἴσχυσε λαβεῖν λείαν ὁ Χρυσόχειρ ἐπαγόμενος, οἴκαδε ἐπανέστρεφεν. Ὁ δὲ δομέστικος τῶν σχολῶν δύο στρατηγοῖς ἐνετείλατο παρέπεσθαί οἱ μετὰ τῶν περὶ αὐτοὺς ταγμάτων, καὶ μὴ ἐᾷν τοῖς βαρβάροις σκίδνασθαι καὶ λεηλατεῖν. Ἑσπέρας δὲ τοῦ μὲν Χρυσόχειρος καὶ τῶν περὶ αὐτὸν αὐλισαμένων ἐν ὑπωρείᾳ, τῶν δὲ Ῥωμαίων τὰ μετεωρότερα προκατειληφότων, ἔρις ἐνέπεσε περὶ πρωτείων, καὶ τοῦ τίνες ἂν εἶεν ἀγαθοὶ μάλλον τὴν ἰσχὺν τοῖς ἀμφοῖν τῶν στρατηγῶν στρατιώταις. Ὡς δ' ἕκαστοι ἑαυτοὺς κρειττονεύειν τῶν ἄλλων ἐμεγαλαύχουν, εἷς τις λῦσαι τὴν ἔριν σφίσι βουλόμενος, Ἵνα τί μάτην, συστρατιῶται, φησὶ, θρασυνόμεθα, ἐνὸν μὴ λόγοις ἀλλ' ἔργοις ἄρτι φανῆναι τίνες ἄνδρες εἰσὶν ἀγαθοὶ, τῶν πολεμίων παρόντων ; Ἔδοξεν οὖν ἡ βουλὴ τοῦ ἀνδρὸς ἀγαθὴ, καὶ αὐτίκα τοῖς πολεμίοις ἐπέβεντο. Οἱ δὲ, τῷ αἰφνιδίῳ καταπλαγέντες, νῶτα τοῖς βάλλουσιν ἔστρεψαν, καὶ τῆς διώξεως ἐπὶ πολὺ γενομένης, κατεστρώθη τὸ μεταξὺ πεδίον νεκροῖς. Καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Χρυσόχειρ ἔπεσε τότε, καὶ πολλοὶ δ' ἐζωγρήθησαν, καὶ τῷ βασιλεῖ ἐστάλησαν δῆσμιοι, καὶ αὐτὴ δ' ἡ κεφαλὴ τοῦ Χρυσόχειρος. Ἰγνατίου δὲ (74) τοῦ πατριάρχου μεταστάντος εἰς τὰς ἐκεῖθεν μονὰς, ὃς ἕνδεκα ἔτη τὰ

## Variæ lectiones et notæ.

(72) Θεοφύλακτος. Nescio an is sit Theophylactus patricius et Armeniacorum prætor, ad quem exstat epistola Photii 21.

(73) Ὁ Χρυσόχειρ. Bellum Basilii cum Chrysochire narrat pariter Constantinus in Basilio, cap. 30, et lib. 1 *De Themat* cap. 10, præter Scylitzem, Glycam, et alios.

(74) Ἰγνατίου δέ, etc. Obiit Ignatius 13 Octobr. die S. Jacobo sacro, ut scribit Nicetas. Stylianus Neocæsareæ Euphratesiæ episcopus in epist. ad Orientales, quæ exstat in Appendice Concilii Constantinopol. cap. 4, videtur indicare malis Photii artibus sublatum fuisse et exstinctum Ignatium, quod tamen silet idem Nicetas. Sepultus autem fuit in monasterio Satyri ab eo condito, quod S. Michaeli Ἀνατέλλοντι dicatum traduut, ac in primis, qui nominis originem tradit, Symeon Logotheta in Chron. ms. in Basilio : Τῷ ς' ἔτει αὐτοῦ Ἰγνάτιος ὁ πατριάρχης τὴν τοῦ Σατύρου ἐκκλησίαν εἰς ὄνομα τοῦ ἀρχιστρατήγου τοῦ Ἀνατέλλοντος ἐποίησεν. Εἶτα καὶ μονὴν αὐτὴν ἀνδρῶν εἰργάσατο, ἔνθα καὶ ἐτάφη. Καὶ Σάτυρος μετονομάζεται, ὅτι ἐκ μικροῦ διαστήματος τῆς τοιαύτης μονῆς ὁ παλαιὸς ὀνομάζεται Σατυρος. Ἐκεῖ ἦν ἱερὸν παρ' Ἕλλησιν οἰκοδομηθὲν τῷ αὐτῷ Σατύρῳ, καὶ ἐξ ὁμωνυμίας διὰ τὸ πλησίον εἶναι τὴν εἰρημένην μονὴν, τῷ τοιούτῳ καλεῖται ὀνόματι· ἐξ οὗ καὶ ὁ τὸ παλάτιον τοῦ Βρύαντος κτίσας Θεόφιλος ὁ βασιλεὺς, τὴν ὕλην ἀφελόμενος, ταύτην ἐδείματο. Ἀνατέλλων δὲ καλεῖται δι' αἰτίαν τοιαύτην· κυνηγοῦντί ποτε Νικηφόρῳ

πάντα τοὺς τῆς Ἐκκλησίας Ἴθυνεν οἴακας, ὁ Φώτιος τὸ δεύτερον παρὰ τοῦ Βασιλείου εἰς τὸν τῆς ἀρχιερωσύνης, θρόνον ἀνάγεται. Ἐπιβουλὴ δὲ συσκευαζομένη κατὰ τοῦ βασιλέως οὐκ ἔλαθεν, ὅθεν ὁ μὲν ἐξάρχων αὐτῆς Ῥωμανὸς ὁ Κουρκούας ἐξεκόπη τὰ ὄμματα· οἱ δὲ τούτῳ συνομοσαμενοι, αἰκισθέντες, καὶ καρέντες τὴν τρίχα, ὑπερορίαν κατεδικάσθησαν.

Θ'. Ἤδη δὲ τοῦ ἔαρος ἀναλάμποντος, ἐκστρατεύει κατὰ τῆς Συρίας, ἕνα τῶν υἱῶν τὸν Κωνσταντῖνον ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ, καὶ εἵλε τῶν φρουρίων τινά· ἔνιοι δὲ καὶ προσεχώρησαν αὐτῷ διὰ τὴν τῶν ἄλλων ἅλωτιν δειλιάσαντες. Εἶτα τῇ Γερμανικείᾳ προσβάλλει, καὶ τὰ προάστεια δηώσας αὐτῆς, ἀρίκετο πρὸς πόλιν τὴν Ἄδαταν, καὶ ταύτην ἐπολιόρκει. Ὀλιγώρως δὲ πρὸς τὴν πολιορκίαν διακειμένων τῶν πολιτῶν αὐτῆς, ἤρετο αὐτοὺς ὁ Βασίλειος ὅτῳ πεποιθότες, οὐ προσέρχονταί οἱ, ἤδη τῆς πόλεως ἁλισκομένης. Καί τις τῶν χρόνῳ προβεβηκότων φησὶν ἀκριβῶς εἰδέναι ὡς Οὐχ ὑπὸ σοῦ πέπρωται τὴν πόλιν ἁλῶναι νυνί, ἀλλ' ὑφ' ἑτέρου τῶν ἐξ ὀσφύος καταγομένων τῆς σῆς Κωσταντίνου τὴν κλῆσιν. Τοῦ δὲ βασιλέως τὸν υἱὸν ἐπιδείξαντος, καὶ Οὗτος ὁ Κωνσταντῖνός ἐστι, φήσαντος, ὁ γηραιὸς ἐκεῖνος, Οὐχ οὗτος, εἶπεν, ὁ Κωσταντῖνός ἐστιν, ὑφ' οὗ ἡμῶν ἡ πόλις ἁλώσεται, ἕτερος δέ τις τῶν ἀπογόνων τῶν σῶν. Μηνίσας οὖν ἐπὶ τοῖς τοῦ πρεσβύτου προμαντεύμασιν ὁ Βασίλειος, κραταιότερον τῇ πολιορκίᾳ ἐπέθετο, Ἐπεὶ δὲ οὐδὲν ἤνυε, καὶ ψῦχος δὲ γεγονὸς ἐλύπει σφόδρα τὸ στρατευμα τὴν πολιορκίαν λιπὼν, ἐπανόδου ἐμέμνητο, τοὺς αἰχμαλώτους ἀναιρεθῆναι πρόσταξας, ἵνα μὴ φυλακῆς δέωνται, ἤ τι νεωτερίσωσιν ἀδείας λαβόμενοι. Οἱ δ' ἐκ Ταρσοῦ καὶ Μελιτηνῆς Ἀγαρηνοὶ τὰς Ῥωμαϊκὰς κατέτρεχον χώρας, οἷς ἀντιπιὼν ὁ στρατηλάτης Ἀνδρέας τὰς ὁρμὰς αὐτῶν ἀνέκοπτεν. Ἐπιστείλαντος δὲ αὐτῷ τοῦ Ἀμηρᾶ τῆς Ταρσοῦ ὡς Οὐδέν σε ὁ τῆς Μαρίας υἱός ὀνήσει κατὰ σοῦ ἐπιόντος μου, ἐκεῖνος, τὴν βλασφημον ἐπιστολὴν λαβών, εἰκόνος τῆς Θεομήτορος ἐξηρτήσατο, Ἀνταπόδος τῷ ἀλαζόνι, λέγων, ὦ Δέσποινα, τοῦ φρυάγματος τὰ ἐπίχειρα. Καὶ ταῦτα εἰπὼν, ἐχώρει κατὰ τοῦ βλασφημήσαντος, καὶ μάχης κρατηθείσης τρέπονται οἱ πολέμιοι, καὶ γίνεται τούτων φόνος πολὺς, καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Ἀμηρᾶς ἀποσφάττεται, μετρίων διαφύγόντων τινῶν. Φθονηθεὶς δὲ ὁ στρατηλάτης διεβέβλητο, ὡς δυνάμενος καὶ τὴν Ταρσὸν ἐξελεῖν οὐκ ἠθέλησε. Διὸ ἀφαιρεῖται μὲν ὁ βασιλεὺς τὴν ἀρχὴν ἀπ' αὐτοῦ, δίδωσι δὲ ταύτην τῷ Στυππειώτῃ, ἐπαγγελομένῳ καὶ τὴν Ταρσὸν ἐκπορθῆσαι, καὶ ἄλλα πλείω κατωρθωκέναι νεανευομένῳ· ὃς οὐ μόνον οὐδὲν ὧν ἠὔχει κατώρθωσεν, ἀλλὰ καὶ δυστυχήματι περιπέπτωκεν ἐξ ἀμελείας καὶ ἀπερισκέπτου σκηνώσεως. Γνόντες γὰρ οἱ Βάρβαροι τὸ ἐκείνου στρατόπεδον ἀφυλάκτως ἔχον, νυκτὸς αὐτῷ ἐπιτίθενται, καὶ ἀναιροῦσι πολλοὺς, οἱ πλείους δὲ ὑπ' ἀλλήλων συμπατούμενοι διεφθείροντο, καὶ οὕτως

A IX. Sub vernum tempus imperator una cum filio Constantino Syriæ bellum infert, castella quædam capit : quædam, injecto ex aliorum expugnatione terrore, in deditionem accipit. Deinde Germaniciam invadit, et suburbiis incensis, urbem Adatam obsidet. Civibus negligenter se defendentibus, Basilio rogante qua re freti se non dederent, urbe jamjam capienda, quidam 169 provectæ ætatis homo ait, se certo scire non esse in fatis, ut nunc urbs ab ipso capiatur, sed ab alio, qui ex ejus lumbis descenderet, nomine Constantino. Cum vero imperator, filio demonstrato, eum esse Constantinum dixisset, et senex eum esse Constantinum, a quo sua urbs capienda esset, negaret, sed alium quemdam ex ejus posteris, Basilius ob eam divinationem iratus, oppugnationem acrius urget ; sed cum nihil proficeret, ac frigus exercitum infestaret, soluta B obsidione, retitum cogit, captivis interfici jussis, ne custodia opus esset, neve opportunitatem nacti, aliquid novarent. Cum autem Tarsenes et Melitenæi Agareni provincias Romanas incursarent, dux Andreas eorum insolentiam reprimebat, et missis ad se ab Amera blasphemis litteris, quibus scribebat, si ipse illum invasisset, nihil ei Mariæ filium profuturum, illa accepta epistola et imagini Dei Matris appensa, dixit : *Domina, remunerare fremitum hominis arrogantis.* His dictis, contra blasphemum eduxit copias, commissaque pugna, hostes in fugam versi, maxima ex parte cadunt, ipseque Ameras jugulatur, paucis fuga elapsis. Sed dux ex invidia delatus, cum Tarsum etiam capere potuisset, C noluisse : imperator ducatum illi ademptum Stypiotæ tradit, et Tarsi excidium pollicenti, et alia magnifica juveniliter jactanti : qui adeo nihil eorum quæ gloriabatur, effecit, ut etiam ex negligentia et inconsiderata castramolatione in cladem inciderit. Nam Barbari castra ejus, in quibus nullas ugi excubias cognorant, nocte aggressi, multos cædunt, sed plures a sese invicem obtriti perierunt, itaque superiores fuere Agareni. Eo rerum Orientalium statu, Occidens pejus etiam se habebat. Nam Italia quæ Romanis imperatoribus parebat, et maxima Siciliæ pars, multæque gentes aliæ, sub Michaele tributariæ factæ sunt Carthaginensibus. Carthaginenses enim Agareni, classe instructa, multisque oppidulis captis, Ragusium obsident D Ragusinis per legatos auxilia petentibus, Basilius centum naves bellicas subsidio mittit, quas contra se ire Agareni ubi cognoverunt, soluta obsidione

## Variæ lectiones et notæ.

τῷ βασιλεῖ, ἐν οἷς ἀρτίως ἐστὶν ἡ μονὴ ἡμερησίη, ἐν αὐσῷ τῷ τόπῳ χειρωθείσης ἐλάφου, ἐν ᾗ τὸ τῆς μονῆς θυσιαστήριον ἵδρυται, εὑρέθη τράπεζα παλαιὰ ὑπὸ χίονος βασταζομένη, γράφουσα οὕτως· Τοῦτό ἐστιν τὸ ἅγιον θυσιαστήριον τοῦ ἀρχιστρατήγου Μιχαὴλ τοῦ Ἀνατέλλοντος, ὅπερ ἐνεθρόνισεν ὁ ἅγιος ἀπόστολος Ἀνδρέας. Vide nostram Constantinopolim, lib. IV, pag. 189.

Longobardiam invasere, captaque Bari urbe, ejusque tuto receptu usi, 870 totam Longobardiam occuparunt. Cæteræ quoque gentes quæ ab Agarenis premebantur, cum audissent quid Ragusii accidisset, et ut hostes, reformidatis imperatoris auxiliis, ab obsidione destitissent : auxilia et ipsæ petunt, se Romano imperio subjicientes. Basilius

Λ ὑπερέσχον οἱ ἐκ τῆς ; Ἄγαρ. Ἀλλὰ τὰ μὲν Ἑῷα τοῦτο εἶχε τὸν τρόπον, χειρόνως δὲ διέκειντο τὰ Ἑσπέρια. Ἤ τε γὰρ τοῖς Ῥωμαίων βασιλεῦσιν ὑπήκοος Ἰταλία, καὶ τὰ πλεῖστα τῆς Σικελίας (75), ὑπόφοροι τοῖς Καρχηδονίοις ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Μιχαὴλ γεγόνασιν, ἀλλὰ μὴν καὶ ἄλλα τῶν ἐθνῶν πλείονα. Στόλον γὰρ (76) ἐξαρτύσαντες οἱ ἐκ Καρχηδόνος

## Variæ lectiones et notæ.

(75) Τὰ πλεῖστα τῆς Σικελίας. Vide Constantinum. lib. II *De themat.* cap. 10.

(76) Στόλον γὰρ. Michaele Theophili filio imperante, Saraceni Ægyptii Græcorum provincias Occidentales, atque imprimis maximam Siciliæ partem pervasere. Dehinc cum Basilius Macedo regni habenas excepisset, classe instructa, in Dalmatiæ maritima, facta excursione, complurimis expugnatis oppidis, Ragusium obsedere. At ut subsidium Ragusinis submitti a Basilio, ac centum Chelandia, quæ πολεμιστηρίους νῆας vocat Zonaras, Niceta patricio cognomento Orypha, rei navalis drungario, duce advenire perceperunt, trajecere in Italiam, captaque urbe Bari, inde in continentem Calabriam et Apuliam effusi, harum fere provinciarum domini effecti sunt. Capta autem Baris sub annum 851, Erchempertus, in *Hist Langob.* cap. 20 : *Per idem tempus Agareni Barim insidentes ceperunt, devastantes stirpitus, deprædare totam Apuliam, Calabriam, et pedetentim Saternum ac Beneventum depopulari initiarunt.* Evocati autem Saraceni a Radelgiso principe Beneventano in auxilium suum contra Capuanos, per Paudonem Castaldeum Barensem fidelem suum, ut habent Leo Ost. lib. I, cap. 27 ; anonymus Casin. cap. 8, et Chronicon S. Vincentii de Vulturno, pag. 694. Ut porro in finitimas provincias effusi, dominatum suum dilaturint in Italia, pluribus prosequitur idem Erchempertus, cap. 29, ut et Leo Ost. lib. I, cap. 32. Sed et Porphyrogenitus, *De adm. imp.* cap. 32. rem sic narrat : Οἱ δὲ Σαρακηνοὶ, μαθόντες τὴν μετὰ τοῦ στόλου τοῦ πατρικίου δρουγγαρίου τοῦ πλωΐμου, ἔφυγον καταλιπόντες τὸ κάστρον Ῥασυσίου, καὶ ἀντεπέρασαν ἐν Λογγιβαρδίᾳ, καὶ πολιορκήσαντες τὸ κάστρον Βάρεως, τοῦτο ἐπόρθησαν. Τότε ὁ σολδανὸς κτίσας ἐκεῖσε παλάτια, κατεκράτησε πᾶσαν Λογγιβαρδίαν μέχρι Ῥώμης ἔτη τεσσαράκοντα. *Saraceni ubi adfuturum mox cum classe patricium rei navalis drungarium resciverunt, ab obsidione Ragusini castri recesserunt, et in Longobardiam trajicientes, urbem Barin obsederunt, expugnaruntque. Tunc soldanus structis, ibi palatiis, Longobardiam omnem Romam usque annos quadraginta tenuit.* Quæ totidem verbis habet ac repetit lib. II *De themat.* cap. 2 et in avi Basili Vita, n. 55, unde hausit quæ in hanc rem scripsit Scylitzes, pag. 577. Varie autem soldani nomen affertur a scriptoribus : quippe Porphyrogenitus, et ex eo Scylitzes, narrant Saracenos ducibus Saba, vel Saban et Calpho, τῷ Σάβᾳ καὶ τῷ Καλφοῦς, cum triginta sex navibus in Dalmatiam appulisse. *Calphon* soldani meminit etiam Leo Ost. lib. I cap. 27, At qui Σάβα. Porphyrogenito, et Σάβαν Scylitzæ, eidem Porphyrogenito lib. II *De themath.* Σάμαν, Erchemperto *Seodam*, anonymo Casin. cap. 28, 33 et Leoni Ost. lib. I, cap. 37, *Seodam* : denique auctori Chronici S. Vincentii de Vulturo *Sangdam* dicitur. Tot igitur oppressi malis, crebrisque Saracenorum excursionibus fatigati Longobardi, legatos ad Basilium miserunt opem exposcentes, voluntariam præterea subjectionem polliciti : quibus ille admissis, non modo destinatam pro Dalmatis classem in eorum subsidium misit, sed et Romanum anstistem et Ludovicum II imperatorem, ut suis copiis miseros Italos adjuvarent, per

B

C

D

epistolas impulit. Ita quidem Porphyrogenitus in Basilio, et ex eo Græci scriptores. At Latini, Erchempertus scilicet et auctor Chronici S. Vincentii, evocatum tradunt Ludovicum a Capuanis et Beneventanis, *Beneventi fines per Soram ingressum, Capuaque, cujus princeps rebellaverat, expugnata, anno sequenti, multis fultum auxiliatoribus Barim perrexisse, ac cum prædicto Sangdam Augustalem exercitum pugnam commississe*, fudisseque Saracenos : deinde Materam expugnasse ac Canusium ; revessum denique Beneventum, *cum Saraceni ad extremitatem pervenissent, misso exercitu Barim cepisse, capto in eo Sangdane effet (al effero Rege) cum aliis satellitibus ejus.* Similia narrat Leo Ostiensis, lib. I, cap. 28, qui expeditionem Ludovici in annum 866, conjicit, Barimque quatuor annis ab eo obsessam ait, sed Ludovicum Basilii copiis maritimis, terrestres suas adjunxisse, unaque et simul Barim obsedisse par est credere, siquidem verum, sit capta a Ludovico Bari die tertia Febr. anno 868, ind. 1, ut est apud Lupum Protospatham et anonymum Barensem, civitatem ipsam Basilio, soldanum vero Ludovico in belli præmium cessisse, ut diserte habet Porphyrogenitus : Καὶ τὸ μὲν κάστρον Βάρεως καὶ τὴν σίχλαλωσίαν πᾶσαν ἀνελάβετο ὁ βασιλεὺς Ῥωμαίων· τὸν δὲ σολδανὸν καὶ τοὺς λοιποὺς Σαρακηνοὺς ἀνελάβετο Δολοπίχος ὁ ῥὶξ Φραγγίας καὶ ἀπήγαγεν αὐτοὺς ἐν αὐτῷ κάστρῳ Βενεβέντου. *Et urbem quidem Barin, totamque regionem ac prædam universam sibi habuit imperator Romanorum; soldanum autem cum cæteris Saracenis rex Franciæ Ludovicus, et Beneventum adduxit.* Verum an ista fidem omnino mereantur, dubium facit quod tradunt iidem Erchembertus, auctor Chronici S. Vincentii et Protospatha, demum scilicet Barim ingressos Græcos post excessum Ludovici, ut a Saracenis, quorum vires quotidie invalescebant, ecse tutarentur. Erchempertus, cap. 29, et Chronichon S. Vincentii : *Hoc audientes qui Bari residebant, Gregorium Bajulum imperatorem Græcorum, qui tunc in Ydronto degebat, cum multis exercitibus ob Saracenorum metum Barim introduxerunt : qui statim apprehensum Castaldeum, illiusque primores Constantinopolim misit, quibus jurejurando fidem dederat.* Quod in annum 874, ind. 8, rejiciunt Protospatha et anonymus Barensis, proinde post excessum Ludovici, qui Ravennæ diem extremum clausit 13 Augusti anno 874. Quod de soldani risu, et ut a Capuanis et Beneventanis, libertatem adeptus fuerit, hoc loco tradit Zonaras, Porphyrogenitus pariter et Cedrenus commemorant. At quod addunt Ludovico a venatione revertenti Beneventanos portas occlusisse, non omnino Erchempeati narrationi convenit : ita enim ille cap. 34 : *Quibus ita patratis*, (capta scilicet Bari) *videns diabolus suos eliminari, Christoque universa restaurari, et damna inferni dolens suo instinctu cæperunt Galli graviter Beneventanos persequi, ac crudeliter vexare. Qua de re et Adelgisus princeps* (Beneventanus) *adversus Lodoguicum Augustum erectus cum suis Beneventi infra mœnia degentem, ac secure quiescentem astu doloso sanctissimum virum, salvatorem scilicet Beneventanæ provinciæ, cepit, et custodiis mancipavit, bonaque ejus diripiens, ditatus est, cunctosque viros exercitales*

Ἀγαρηνοί, πολλὰ μὲν εἴλον πολίσματα, τέλος δ' ἐπολιόρκουν καὶ τὸ Ῥαγούσιον (77). Στέλλουσιν οὖν οἱ Ῥαγούσιοι πρεσβείαν πρὸς τὸν βασιλέα Βασίλειον, ἐπικουρίαν παρ' αὐτοῦ ἐξαιτούμενοι, καὶ ὃς ἑκατὸν αὐτοῖς πολεμιστηρίους νῆας ἐκπέπομφεν, ἃς ἐπιέναι σφίσι μαθόντες οἱ πολιορκοῦντες Ἀγαρηνοί, λύσαντες τὴν πολιορκίαν τοῦ Ῥαγουσίου τῇ Λογγιβαρδίᾳ προσέβαλλον, καὶ τὸ ἄστυ τῆς Βάρεως εἷλον, καὶ τούτῳ κεχρημένοι ὁρμητηρίῳ, πάσης τῆς

A recepta legatione, supplicibus et classe illa, et per Francorum regem opem tulit : a quo per litteras petiit, ut Romanis legionibus in bello Agarenico adesset, ab iisque Agarenorum exercitu devicto, eorum princeps, quem sultanum vocant, captus, et a rege Capuam perductus. Ubi cum biennium versatus esset : nunquam a quoquam risisse visus est, ut rex miratus, diceret se ei qui Barbarum risisse nuntiaret, præmium daturum. Quem cum quidam

Variæ lectiones et notæ.

*exspoliavit et fugere compulit.* His consimilia habent Leo Ost. lib. 1 cap. 38, et auctor Chronici S. Vincentii de Vulturno, p. 696. Unde patet Ludovicum custodiæ mancipatum ab Adelgiso, ex qua, *infra quadraginta dies innumerabili Saracenorum exercitu ab Africa adveniente*, tandem dimissus est, ait Leo Ostiens. Paulo aliter rem recitat auctor *Annalium Francorum Metensium.* an. 871 : *Adalgisus imperatorem destitutum suorum viribus cernens, jamdudum conceptam iniquitatem parturit. et cum sui fautoribus palatium, in quo imperator meridie quiescebat, occupare nititur. Imperator clamore irruentium excitatus, lecto desilit, arma corripit, et cum perpaucis corporis sui custodibus ad ostium domus turbatus procedit, aditumque ferro intercludens, hostem a liminibus arcet. Adalgisus sentiens non sine discrimine ostia domus esse penetranda, ab introitu pedem retrahit, palatiumque flammis exuri jubet. Interea imperator dextras sibi dari petit, pacemque obnixe deposcit. Cui responsum est, non aliter petita impetraturum, nisi prius iurejurando promitteret, nunquam se diebus vitæ suæ Beneventi fines intraturum, neque pro calumnia, quam tunc patiebatur, vindictam aliquando exacturum. Allatis itaque sanctorum pignoribus, necessitate constrictus, sacramentum quod ab eo exigebatur juravit, statimque postero die a Benevento exiit.* Mox narrat ut anno sequenti Ludovicus Romam venerit, et a Joanne PP. a sacramento absolutus, Adelgisum tyrannum denuntiatum in Corsicam fugere compulerit, ac tandem Ludovicus anno 874 vitam finierit : quo loco illius pietatem cæterasque animi dotes brevi elogio perstringit. De Ludovici captione similia habet Leo Ost. lib. 1. cap. 38 ubi de Capua a Saracenis obsessa, et a Ludovico fusis ibi Saracenis quædam, nihil tamen de legato Basilii ad Capuanos misso, de quo Zonaras commemorat. Sane dimisso Ludovico, soldanum et ipsius asseclas Annosum et Abadelbachum, ac imperatoris thesaurum sibi retinuisse Adelgisum diserte cum Zonara tradunt Erchempertus, cap. 28, et auctor Chronici Sancti Vincentii de Vulturno, et Sangdanem libertate donatum fuisse satis innuunt. Adde præterea *Annales Francorum Bertinianos*, ann. 873, Reginonem et Hermannum Contractum. Fuit porro Ludovici Pii nepos, cujus nomen varie effertur a scriptoribus Græcis : Δολίχος enim nuncupatur Porphyrogenito, lib. *De administ. imp.* cap. 29 et Scylitzæ, Λοδοῦχος, eidem Porphyrogenito, lib. *De them.* cap. 11. Enimvero, ne ab Italia, quam semel ingressus sum, discedam, exstincto Radelgiso Adelgisi filio, *Radelgis filius princeps est constitutus, qui tribus vix annis imperans, a Beneventanis ejectus est, et Ajo frater ejus* (Adelgisi) *loco illius subrogatus est.* Ita quidem Erchempectus et auctor Chronici S. Vincentii, p. 698. De Ajone principe Beneventano, qui Ἄγλων Zonaræ, et Leoni Grammatico et auctori *Chronici principum Benevenli et Salerni* Ἄγγλων Scylitzæ, Ἔγλων, anonymo Combefisiano n. 6, dicitur. Principatum autem iniit ille an. 884, obiitque an. 890, ut est apud Lupum Protospatham. Audita Ajo Basilii morte, reliquas, quæ Græcis in Longobardia parebant, urbes, posthabitis quæ cum Græcis pepigerat fœderibus, suo asseruit imperio, quod in annum secundum Leonis Philosophi conjicit Scylitzes, p. 595, qui est Christi 887, quo quidem anno imperabat Occidenti Carolus cognomento Crassus, cujus gener fuisse dicitur Ajo Zonaræ et Scylitzæ, vel certe regis Franciæ, quisquis ille fuerit : Ὁ δὲ Λογγιβαρδίας δοὺξ Ἄγλων τοῦ Ῥηγὸς Φραγγίας τυγχάνων γαμβρός, Sed sive *gener* hoc loco sumatur pro filiæ marito, sive pro affine, uti interdum hanc vocem a Græcis perinde ac Latinis usurpatum ostendimus in nolis ad Alexiadem, affinitatem hanc omisere scriptores Francici. Ut porro Ajo in Græcos insurrexerit. recitat Erchempertus, cap. 66. *Idem Ajo adversus Angustule dominium rebellionis jurgium initiavit.* Mox cap. 71, ut Ajo, Bari Græcis erepta, *Græcos impugnantes se impugnaverit* commemorat. Annum vero captæ Baris notat Protospatha : *Anno* 886, *facta fuit proditio in Baro mense Junii, quando princeps* (Ajo) *fecit prælium cum stratigo Trapezi et Græcis.* Qui vero *Trapezi* hic nominatur, is est Constantinus patricius Ἐπὶ τῆς τραπέζης, seu præfectus regiæ mensæ, quem cum Occidentalibus legionibus contra Ajonem misit Leo Augustus ; dignitas enim τοῦ Ἐπὶ τραπέζης apud Byzantinos eadem fuit quæ apud nos dapiferi et senescalli, quem *præfectum regiæ mensæ* vocat Eginhardus in Vita Caroli M. *magistrum regiæ mensæ* monachus Sangallensis, lib. II, cap. 9 cujus præter Codinum meminit Porphyrogenitus, *De adm. imp.* cap. 51. At cladem, quam Zonaras, Scylitzes, anonymus, et Leo Grammaticus passum Constantinum narrant, prorsus reticent scriptores Longobardi, nisi forte exstiterit in eo prælio quod cum illo iniit Ajo post captam Barim. de quo Protospatha. Sed et Græcos ab Ajone primum superatos, dehinc a Constantino patricio adeo profligatum Ajonem ipsum, ut Barim reverti vix ei licuerit, recitat Erchempertus cap. 76: *Ajo denique a Benevento per Sipontum Barim profectus, super quam Constantinum Augustorum aulicum et patricium insidentem reperit, rebelles imperatorum viriliter impugnantem : adversus quem dictus Ajo fultus auxilio Ismaelitarum, et vallatus agmine pedestrium Apuleiensium audacter insurgens primo impetu victor exsistens, de hostibus plures interfecit : deinde a Constantino, qui cum tribus millibus equis tuto considebat in loco, valide contritus, vix cum aliquot urbem ingredi valuit Barim, reliquis aut gladiis aut captivitati traditis.* Tandem, ut ait idem Erchempertus cap. 80, *Ajone obsesso infra urbem a Græcis — legatos suos ad Constantinum patricium destinavit, qui residebat supra dictam urbem, et cum eo pacem faciens urbem remisit, et ad propria remeavit.* Sic igitur Baris rursum in Græcorum potestatem venit, expulso Ajone a Constantino patricio, donec a Guiscardo iis adempta est, ut narrat Leo Ost. lib. III, cap. 44. Hæc porro fusius prosequi sumus, quod historiam Francicam quodammodo illustrent.

(77) Ῥαγούσιον. Quod Ῥαοῦσιν vocat Constantinus Porph., *De adm. imp.* cap. 29, ex Ital. *Rausa.*

semel risisse nuntiasset, accersito sultano, risus causam quæsivit? At ille : *Rotas currus* (inquit) *vidi, quarum cum altera terræ incumberet, altera sursum tolleretur : mox ea quæ sublimis fuerat, depressa : quæ humilis, in altum elata est. Unde conjectura capta, res humanas etiam eodem modo moveri et transferri, in risum erupi ; posse fieri cogitans, ut et mearum rerum idem status esset : ac me, quemadmodum e sublimi sum humi depressus, sic ex humili loco in altum elatum, sublimem fore.* Rex et veritate orationis considerata, et soldani ob fortunæ commutationem miserius : cum liberius habitum in familiaritatem suam ascivit, et ejus ut viri prudentis consiliis usus est. Is vero, homo callidus, regem dolo circumvenit. Nam cum Capua et Benevento recens potitum vereri cognovisset, ne eæ urbes de vindicanda libertate cogitarent : *Si*, inquit, *imperium istarum urbium firmum habere studes : cives clariores alio transferto. Nam vulgus per se, nobis rebus non studebit.* Id consilium rex sibi utile futurum ratus, exsequi statuens, clam vincula ferrea fabricabatur. At improbus ille vir, cum utriusque civitatis principibus colloquens, atque in eorum familiaritatem sese insinuans, secreto dicit, regem in animo habere primarios cives vinctos in suam transferre regionem. Quod vere a se dici, illud argumento esse quod ferreas catenas, manicas, aliaque vincula fabricaretur. Id illi cum verum deprehendissent, hominem sibi bene velle opinati, regi venatum **171** egresso portas clauserunt. Is igitur non admissus domum rediit. Sultanus autem a civibus libertate remuneratione ergo accepta, pristinoque imperio recuperato, iisdem Capuanis et Beneventanis bellum infert. Qui cum obsidione urgerentur, per legatos

A Λογγιβαρδίας ἐκράτησαν. Γνόντα δὲ καὶ τὰ λοιπὰ ἔθνη, τὰ παρὰ τῶν Ἀγαρηνῶν τούτων, ὡς εἴρηται πιεζόμενα, τὸ γεγονὸς κατὰ τὸ Ῥαγούσιον, καὶ ὅτι τὴν ἐκ βασιλέως συμμαχίαν δείσαντες οἱ πολέμιοι, τῆς πολιορκίας ἀπέστησαν, πρεσβεύουσι καὶ αὐτοὶ συμμαχίαν αἰτοῦντες, καὶ ἑαυτοὺς τῇ τῶν Ῥωμαίων ἡγεμονίᾳ ὑποτιθέμενοι. Καὶ ὁ βασιλεὺς τὴν πρεσβείαν προσήκατο, καὶ ἐπεκούρησε τοῖς αἰτήσασι διά τε τοῦ προειρημένου στόλου καὶ διὰ τοῦ Φράγγων ῥηγός (78) Ἐπέστειλε γὰρ ἐκείνῳ, συνεπιλαβέσθαι τοῦ κατὰ τῶν Ἀγαρηνῶν πολέμου τῷ τῶν Ῥωμαίων στρατεύματι, ὑφ' ὧν ἡ τῶν Ἀγαρηνῶν κατεπολεμήθη στρατιὰ, καὶ ὁ ἀρχηγὸς αὐτῶν ἐάλω σουλδάνος καλούμενος, ὃν ὁ Ῥὴξ τῶν Φράγγων ἐν Καπύῃ ἀπήγαγεν. Ὅπη δύο διατρίψας ἐνιαυτοὺς, οὐκ ὤφθη παρά τοι μειδιάσας οὐδέποτε, ὥστε τὸν ῥῆγα θαυμάζειν, καὶ εἴ τις ἀπαγγείλειεν αὐτῷ γελῶντα τὸν βάρβαρον, δώσειν τι ἐπαγγέλλεσθαι τῆς ἀγγελίας μισθόν. Εἶπεν οὖν τίς ποτε ἰδεῖν τὸν σουλδάνον γελάσαντα. Καλέσας οὖν τὸν βάρβαρον ὁ ῥὴξ, τὴν αἰτίαν τοῦ γέλωτος ἤρετο. Ὁ δὲ, Τροχοὺς (79) εἶπεν ἁμάξης ὁρᾷν, ὧν τὸ μὲν πρόσγειον ἦν, τὸ δ' ἤρτο μετέωρον, εἶτα τὸ μὲν μετέωρον κατῆκτο πρὸς γῆν, τὸ δὲ πρέσγειον μετεώριστο. Οὕτω δ' εἰκάσας καὶ τὰ ἀνθρώπινα πράγματα κινεῖσθαι καὶ μεταφέρεσθαι ἐξεγέλασα, λογισάμενος ὡς οὐκ ἀδύνατον οὕτω διατεθῆναι καὶ τὰ κατ' ἐμαυτὸν, καὶ ὥσπερ ἐξ ὕψους κατηνέχθην εἰς ταπεινότητα, οὕτως αὖθις ἴσως ἐκ χθαμαλότητος εἰς ὕψος ἐπαρθῆναι καὶ γενέσθαι μετάρσιος. Ταῦτα μὲν εἶπεν ἐκεῖνος. Ὁ δὲ ῥὴξ, καὶ τὴν τῶν λόγων ἀλήθειαν εἰς νοῦν εἰλῆφως, καὶ τὸν σουλδάνον τῆς μεταβολῆς κατοικτείρας, ᾠκειώσατό τε αὐτὸν καὶ παῤῥησίας μετέδωκε, καὶ συνετὸν τὸν ἄνδρα οἰόμενος, ἐκοινώνει καὶ βουλευμάτων αὐτῷ.

B

C

## Variæ lectiones et notæ.

(78) Φράγκων ῥηγός. Fuit is, ut supra dixi, Ludovicus II, imp. Lotharii imp. filius, cujus uxor fuit Ingelberga, ducis Spoleti filia. Utriusque meminit Nicetas Paphlago in Vita Ignatii pat. Constantinopol. scribens Photium patr. Constantinopol. Adhuc superstite Michaele Theophili filio, cum in Nicolaum papam anathema pronuntiasset, sollicitasse missis muneribus Ludovicum Ῥῆγα τῆς Φραγγίας, καὶ Ἠγγελβέργαν αὐτοῦ γαμετὴν, ut Nicolaum e sede sua expellerent, imperatores, si id exsequerentur, Constantinopoli creatum iri pollicitum : quod ii statim totis ulnis amplexi fuerint. Idipsum refertur in appendice ad concilium IV Constantinopolitanum, cap. 2 ac Photium in conciliabulo ab eo coacto contra Ignatium et Nicolaum PP, Ludovicum imperatorem, et Ingelbergam Augustam acclamasse : Οὕτως οὖν πλαστογραφήσας ἰδιοχείρους πάντων ὑπογραφὰς, ἀνηγόρευσε καὶ ἀνευφήμησεν εἰς τὴν ἀναπλασθεῖσαν αὐτῷ σύνοδον βασιλέα τὸν Λοδόηχον, καὶ τὴν Ἠγγελβέργαν Αὐγούσταν· πρὸς ἣν καὶ γέγραφεν ἐπιστολὴν εὐφημίας πεπληρωμένην, ὡς ἀξιωθεῖσαν ἀναῤῥήσεως ἐν οἰκουμενικῇ ὄῤῥην συνόδῳ τῇ Ιουλχερίᾳ παραπλησίως, ὡς ᾤετο. Καὶ καταντιβόλει καὶ κατεσκεύαζε παραπεῖσαι τὸν ἴδιον σύζυγον Λοδόηχον, ἀπεῖρξαι τῆς Ῥώμης τὸν πάπαν Νικόλαον, ὡς ὑπὸ συνόδου καθῃρημένον οἰκουμενικῆς καὶ καθολικῆς, ἧς τὸ ἴσον καὶ πρὸς αὐτὴν ἐξαπέστε λε μετὰ δώρων. Sed deturbato paulo post ipso Photio, res in vanum abiit, Basilio post necem Michaelis imperium adepto, cujus amicitiam Ludovicus, quamdiu vixit, videtur coluisse : nam non solum Ragusinos contra Agarenos, Basilii hortatu, copiis suis juvit, ut scribit Zonaras ; sed etiam legatos suos Constantinopolim misit, cum concilium contra Photium coactum est, qui in eo una cum Michaelis Bulgariæ regis legatis consedere, ut docemur ex actione 9 ejusdem concilii.

D (79) Ὁ δὲ Τροχούς. Simile quid narrat Theophylactus Simocatta lib. VI *Histor. Mauric.* cap. 11, et ex eo Theophanes ann. 13 ejusdem Augusti, de rege quodam a Sesostri Ægyptiorum rege captivo facto. Cum enim ex devictis regibus, quatuor selegisset Sesostris qui currum, quo triumphum ducens vehebatur, equorum more traherent, alter ex iis cunctari visus est, dum crebro retro conversis oculis rotæ volubilitatem contemplaretur. Rex vero toties respicientem compellans : Quid est, inquit, bone vir, quod oculos in tergum toties retorques? cui ille respondit : Τεθαύμακα τῶν τροχῶν τὰ κινήματα· ἀνώμαλον ἔχει τὴν κίνησιν· τὰ τοίνυν τούτων μέρη μετεωρούμενα, αὖθις καταχθόνια γίνεται, καὶ ἔμπαλιν τὰ περιπέτεια μετὰ τοῦτο ἀπεωρίζεται. Quibus auditis Sesostrim aiunt ad modestiam correctum esse, mandasseque denuo junctis mulis a collo regum juga demi.

Ὁ δὲ, περίεργος ὢν, δόλῳ τὸν ῥῆγα μετέρχεται. Ὁ μὲν γὰρ ῥὴξ τήν τε Καπύην καὶ τὴν Βενεβενδὸν τὰς πόλεις νέον κτησάμενος ἐδεδοίκει περὶ αὐτῶν, μή ποτε τῆς ἐλευθερίας ἀντιποιήσωνται. Ὁ δὲ Βάρβαρος ἐκεῖνος τοῦτ' ἐγνωκὼς πρύσεισι τῷ ῥηγὶ, καί φησιν· Εἰ βούλει σοὶ τὴν τῶν πόλεων τούτων ἀρχὴν βεβαίαν προσεῖναι, τοὺς λογιμωτέρους τῶν ἐν αὐταῖς μέταγε ἀλλαχοῦ, καὶ οὐκέτι τὸ πλῆθος καθ' ἑαυτὸ γεγονὸς, οὐδὲν φρονήσει νεώτερον. Συνοίσουσαν οὖν τὴν συμβουλὴν ὁ ῥὴξ οἰηθεὶς, ἔθετο τῷ σκοπῷ, καὶ ἀσυμφανῶς δεσμὰ ἐχαλκεύοντο. Εἶτα καὶ τοῖς ἐξόχοις τῶν ἐν ταῖς πόλεσιν ὡμίλει ὁ πονηρὸς ἐκεῖνος ἀνὴρ, καὶ ὥσπερ φιλικώτερον προσεφέρετο, καὶ ἐν ἀπορρήτοις λέγει αὐτοῖς ὡς ὁ ῥὴξ βούλεται τοὺς ἀξιολογωτέρους τῶν πολιτῶν ὑπὸ δεσμοῖς ποιησάμενος εἰς τὴν ἑαυτοῦ χώραν μεταγαγεῖν, καὶ πίστις, ἔφη, τῶν λόγων τὸ τὰς σιδηρέας ἀλύσεις χαλκεύειν καὶ χειροπέδας, καὶ ἄλλα δεσμά. Τοῦτο τοίνυν ἐκεῖνοι ἀληθὲς εὑρηκότες, εὐνοεῖν αὐτοῖς αὐτὸν ὑπειλήφασι, καὶ ἐξελθόντι πρὸς κυνηγέσιον τῷ ῥηγὶ τὰς πύλας τῶν πόλεων ἐπεζύγωσαν, καὶ οὐκέτι τοῦτον ἐντὸς εἰσεδέξαντο. Καὶ ὁ μὲν ἀπῄλθε πρὸς ἑαυτόν· ὁ δὲ σουλδάνος παρὰ τῶν πολιτῶν ἐκείνων ἀντιμισθίαν εὕρατο τὴν ἐλευθερίαν. Ἀπελθὼν οὖν καὶ τὴν προτέραν ἀρχὴν αὖθις κατακτησάμενος, ἐκστρατεύει κατὰ τῶν εἰρημένων πόλεων τῆς τε Καπύης καὶ τῆς Βενεβενδοῦ. Οἱ δὲ, τῇ πολιορκίᾳ πιεζόμενοι, στέλλουσι πρὸς τὸν Ῥῆγα, συγγνωμονῆσαί σφισι, καὶ συμμαχῆσαι θερμῶς ἐξαιτούμενοι. Ὡς δ' ἐκεῖνος τὴν πρεσβείαν οὐ προσήκατο, ἐπιχαίρειν εἰπὼν τῇ ἀπωλείᾳ αὐτῶν, πρὸς τὸν βασιλέα Βασίλειον ἑτέραν πρεσβείαν ἐστάλκασι, παρακαλοῦντες ἐπαρῆξαι αὐτοῖς κινδυνεύουσι. Καὶ ὃς ὑπέσχετο, καὶ ὁ πρεσβευτὴς ἐπανῆλθε θαρρεῖν παρεγγυήσων τοῖς συμπολίταις αὐτοῦ. Ἑάλω δ' ὑπὸ τῶν πολεμίων, καὶ μαθὼν ὁ σουλδάνος ὅπη τε ἦν, καὶ οἷα κομίζει τοῖς ἀστοῖς εὐαγγέλια, φησὶ πρὸς αὐτόν· Εἰ ζῆν ἐθέλεις, ἀπαγορεῦσαι τὸν βασιλέα τὴν συμμαχίαν τοῖς πέμψασί σε ἀπάγγελον ἐκ τοῦ τείχους προκύπτουσιν. Εἰ γὰρ μὴ οὕτω ποιήσεις, ἴσθι αὐτίκα δὴ τεθνηξόμενος. Ὁ δὲ συνέθετο ποιήσειν ὡς ἐνετέλλετο, καὶ στὰς πρὸ τοῦ τείχους δέσμιος κατεχόμενος, ἔφη καὶ τὴν πρεσβείαν ἀνῦσαι, καὶ ἥξειν ὅσον ἤδη ἐκ βασιλέως βοήθειαν. Καὶ ὁ μὲν ταῦτα λέγων, τοῖς ξίφεσι κατετέτμητο. Ὁ δὲ σουλδάνος, ἀπελπίσας τὴν τῶν πόλεων ἅλωσιν, ὑπεχώρησε. Καὶ ὁ τῆς Ταρσοῦ δὲ ἀμηρᾶς Ἐσμὰν μετὰ πλοίων μεγάλων, ἃ κουμπάρια τοῖς ἐκ τῆς Ἄγαρ ὠνόμασται, τῇ πόλει τοῦ Κύρίπου προσέβαλεν· ἤνυσε δὲ οὐδὲν, ἀλλ' αὐτός τε ἀπώλετο καιρίως πληγείς, καὶ τὸ πλέον τῆς στρατιᾶς αὐτοῦ. Ἀλλὰ μέντοι καὶ ὁ τῆς Κρήτης κρατῶν Σαὴτ ὁ Ἀπόκαψ, ἕτερον στόλον ἑτοιμασάμενος, Φώτιόν τινα δραστήριον ἄνδρα τούτῳ ἐπίστησεν, ὃς τά τε παράλια τοῦ Αἰγαίου, καὶ τὰς νήσους ἐκάκου. Ὧ συναντήσας ὁ τῶν Ῥωμαίων στόλος, οὗ ναύαρχος ἦν ὁ τῶν πλωίμων δρουγγάριος ὁ πατρίκιος Νικήτας ὁ Ὠρύφας (80), πολλὰς μὲν τῶν πολεμίων νεῶν τῷ ὑγρῷ πυρὶ ἀπετέφρωσε, καὶ τοὺς ταύταις ἐμπλέοντας, πολλοὺς δὲ μαχαίρας ἔθετο ἔργον, καὶ πλείους ὑποβρυχίους ἐποίησεν. Ὅσοι δὲ τὸν πολυειδῆ τοῦτον ἔφυγον κίνδυνον, αἰσχρῶς ἀπυδράντες ἐσώθησαν. Οὐκ ἠγάπων μέντοι σωζόμενοι· πειρατικὰς δὲ νῆας ἑτοιμασάμενοι τὴν Πελοπόννησον καὶ τὰς ἐκεῖ κπτέτρεχον νήσους. Ἀλλ' αὖθις αὐτοῖς ὁ ῥηθεὶς τοῦ στόλου δρουγγάριος ἔπεισι· τῷ γὰρ λιμένι προσορμίσας τῶν Κεγχρεῶν, καὶ τὰ πολέμια πλοῖα περὶ Μεθώνην καὶ Πύλον καὶ Πάτρας ἐμφιλοχωρεῖν ἐγνωκὼς, διὰ τοῦ κατὰ Κόρινθον ἰσθμοῦ ταχέως διαγαγὼν τὰς τριήρεις ἐν τῇ ξηρᾷ, ἐπιτίθεται τοῖς πολεμίοις ἀνωΐστοις, καὶ τῷ ἀνελπίστῳ ἐκπεπληγμένων αὐτῶν,

A admissi facinoris veniam a rege precati, suppetias sibi ferri enixe petunt. Sed ut ille, repudiata legatione, se interitu illorum lætari dixit; ad imperatorem Basilium alia legatione missa, ut sibi periclitantibus subveniret, cum legatus impetratis auxiliis rediret, cives suos bonis animis esse jussurus: captus est ab hostibus, ex quo cum sultanus cognovisset, unde veniret, et quam lætum civibus nuntium afferret, ait ille: *Si vivere volueris, tuis de muro prospectantibus renuntiato, imperatorem auxilia negasse. Quod ni feceris, te e vestigio moriturum scito.* Promisit ille se facturum quomadmodum juberetur, et vinctus astans ante mœnia, dum se legationem obiisse, et auxilia statim ab imperatore ventura dicit, gladiis dissecatur. Sultanus vero urbium expugnatione desperata, B recessit. Tarsi quoque Ameras Esman cum magnis navigiis, quæ Agareni Cumparia vocant, Euripi urbem aggressus, nihil effecit, sed et ipse lethali accepto vulnere periit, et maxima pars exercitus illius. Cretæ porro princeps Sact Apochaps, Photium virum strenuum alteri classi a se instructa præfecit, qui et Ægæi maris oram, et insulas populabatur. Cui cum Romana classis, cujus navarchus erat classis drungarius patricius Nicetas Ooryphas, occurrisset: multas hostilium navium una cum vectoribus igni Græco in cineres redegit, multas ferro confecit, ac plures demersit. Qui multiplex hoc discrimen turpi fuga evaserant, incolumitate non contenti, piraticis navibus paratis, Peloponesum et vicinas insulas vexaverunt. C Sed eos idem drungarius, cum ad portum Cenchrearum applicuisset, ac naves hostiles circa Methonam, Pylum et Patras crebro stationes habere didicisset: triremibus per isthmum Corinthiacum celeriter terra traductis, subito aggreditur: iisque improvisa impressione perculsis piraticas naves partim cremat, partim cum ipsis viris demergit, duce quoque hostium Photio interfecto. Et sic classis Cretensium periit.

## Variæ lectiones et notæ.

(80) Νικήτας ὁ Ὠρίφας. Niceæ Paphlagoni Ὠρύφας. Is est Nicetas patricius, cujus meminit Ludovicus II imp. in Epist. ad Basilium imp. Constantinopolit. ubi *Hadriatici servator* dicitur.

τὰς μὲν τῶν λῃστρικῶν νηῶν ἐπορπόλησε, τὰς δὲ καὶ αὐτάνδρους κατέδυσε, καὶ αὐτοῦ τῶν πολεμίων ἐξηγουμένου Φωτίου ἀναιρεθέντος. Οὕτω μὲν οὖν ὁ καὶ τῶν Κρητῶν ἀπώλετο στόλος.

**172** X. Verum ex Africa aliæ naves sexaginta ingentes Romanis provinciis vastandis usquead Cephaleniam et Zacynthum processerunt. Contra eas Narsan classis præfectus missus est. Sed cum multi ex remigibus fugam cepissent, et triremes semivacuæ essent : navarchus ita cum hostibus non congrediendum esse ratus, casum illum ad imperatorem refert, et desertores inquisiti, ac cito reperti sunt. Ut autem terrorem inculeret nautis, nec ullum tamen Christianorum supplicio afficeret : triginta captivos Agarenos carcere noctu extractos, fuligine inungi ne agnoscerentur, flagrisque cæsos per forum circumduci, et in Peloponesum perductos palis affligi jussit. Quo facto classiarii perterriti, noctuque hostes aggressi profligarunt, aliis cæsis, aliis captis. Deinde in Siciliam quoque transvecti, urbes Carthaginensibus obnoxias vexarunt et vastarunt. Cæterum Mesembriaci Arabes, cognito Romanæ classis otio navibus advecti, Phœniciæ et Syriæ oram infestarunt. Basilius enim cædem Michaelis decessoris sui expiaturus, multis in locis urbis regiæ cœlestis militiæ principi Michaeli nova templa, atque in ipsa regia magnificam et sumptuosam ædem, Novæ Ecclesiæ indito nomine, construxit. Nautis igitur his substructionibus occupatis, cum eorum terga a tollendis oneribus nunquam vacarent, cum manus in copiinis occupatæ essent, classis otiosa fuit. Qua de causa Agareni oram maritimam impune prædabantur. Neque vero illam duntaxat infestarunt, sed Syracusas etiam devastarunt, imperatore nautas ædificationibus defatigante, qui etiam Eliæ Thesbitæ, quem eximia veneratione colebat, ædem exstruxit, fore sperans ut ab eo, curru igneo, in cœlum tolleretur. Tamen Syracusarum captivitate et reversione cognita, misit qui nefariis Agarenis resisterent : sed nihil profecit. Deinde Nicephorum Phocam, ejus Phocæ qui post imperavit, avum, cum justis copiis ablegavit, virum fortissimum, et rei militaris peritissimum, qui Agarenos sæpe profligavit. Dum autem Basilius imperator Theophilitzi, ut supra dictum, est, adhuc inserviret una cum illo Peloponesum descendit, et templum Andreæ est ingressus, in quo **173** degebat mona-

A — Ἐξ Ἀφρικῆς δ' αὖθις ἕτεραι νῆες ἑξήκοντα παμμεγίθεις ἐξώρμησαν, καὶ τῇ ὑπὸ Ῥωμαίους καὶ αὗται ἐλῃλαίνοντο, καὶ μέχρι Κεφαληνίας καὶ Ζακύνθου προήλθοσαν. Στέλλεται τοίνυν ναυτικὸν κατ' αὐτῶν, ναυαρχοῦντα τὸν Νάρσαν ἔχον. Πολλῶν δ' ἐκ τῶν περὶ τὴν εἰρεσίαν πονούντων ἀποδρασάντων, αἱ τριήρεις ἦσαν ἡμίκενοι· διὸ καὶ ὁ ναύαρχος οὐκ ἔκρινε δεῖν οὕτω συμμίξαι τοῖς πολεμίοις, ἀλλ' ἀναφέρει τῷ βασιλεῖ τὸ συμβάν, καὶ οἱ λειποτάκται ζητηθέντες ταχὺ κατεσχέθησαν. Ἵνα δὲ καὶ φόβον ἐμποιήσῃ τῷ ναυτικῷ, καὶ μηδένα κολάσῃ Χριστιανῶν, τριάκοντα τῶν ἐν εἱρκταῖς φρουρουμένων αἰχμαλώτων Ἀγαρηνῶν ἐκβληθῆναι κελεύει νυκτὸς, καὶ περιχρίσαι μὲν ἀσβόλῃ τὰς ὄψεις αὐτῶν, ὡς ἂν μὴ ἐπιγινώσκοιντο, εἶτα αἰκίσασθαι σφᾶς, καὶ διὰ τῆς ἀγορᾶς περιαγαγεῖν, ἀνασκολοπισθήναί τε ἀπαχθέντας εἰς Πελοπόννησον. Οὗ γενομένου, οἱ τοῦ στόλου ναυτικοὶ ἐξεδειματώθησαν, καὶ οὕτω τοῖς ἐναντίοις ἐπῆλθον νυκτὸς, καὶ τρόπαιον ἦραντο, τῶν μὲν ἀπολομένων, τῶν δὲ ἁλωκότων. Εἶτα καὶ εἰς Σικελίαν διέβησαν, καὶ τὰς ἐκεῖ πόλεις ὅσαι τοῖς Καρχηδονίοις διέφερον ἐκάκωσάν τε καὶ ἐξεπόρθησαν. Καὶ οἱ ἐκ Μεσημβρίας δὲ Ἄραβες, ἐσχολακέναι τὸν Ῥωμαϊκὸν μαθόντες στόλον, τὰ τῆς Φοινίκης καὶ τῆς Συρίας ναυσὶ προσπλέοντες ἐκάκουν παράλια. Ὁ γὰρ βασιλεὺς, ὅτι Μιχαὴλ ἀνεῖλε τὸν πρὸ αὐτοῦ βασιλεύοντα, οἷον ἐξιλασκόμενος τὸν θεὸν, πολλαχοῦ τῆς βασιλίδος τῶν πόλεων τῷ ἀρχιστρατήγῳ Μιχαὴλ (81) ναοὺς ἐδείματο ἐκ καινῆς· καὶ ἐν αὐτοῖς δὲ τοῖς ἀνακτόροις ἐδομήσατο τούτῳ πολυτελές τε καὶ πολυδάπανον τέμενος, ὃ καὶ Νέαν Ἐκκλησίαν ἐκάλεσεν. Ἐν τούτοις οὖν τοῖς δυμήσασιν ἀσχολουμένων τῶν πλωίμων, καὶ τῶν νεῶν αὐτῶν οὐκ ἀφισταμένων ἀπὸ τῶν ἄρσεων, τῶν τε χειρῶν αὐτῶν ἐν τοῖς κοφίνοις (82) δουλευουσῶν, ὁ στόλος ἐσχόλαζε· διὸ οἱ Ἀγαρηνοὶ ἀδεῶς, ὡς εἴρηται, τὰ παράλια ἐλῃίζοντο, καὶ οὐ μόνα τοῦτα ἐκάκουν, ἀλλὰ καὶ τὴν Συράκουσαν ἐξεπόρθησαν. Ὁ δὲ βασιλεὺς τὸ ναυτικὸν τοῦ στόλου κατέτρυχε ταῖς οἰκοδομαῖς, καὶ τῷ προφήτῃ Ἠλίου τῷ Θεσβίτῃ ναὸν ἀνεγείρας· ἐτίμα γὰρ τοῦτον διαφερόντως, καὶ ᾤετο προσληφθήσεσθαί ποτε παρ' αὐτοῦ καὶ τῷ πυρίνῳ συνεπαρθήσεσθαι ἅρματι. Ὅμως μέντοι, τὴν ἅλωσιν καὶ κατασκαφὴν τῆς Συρακούσης (83) μαθὼν, ἔστειλε τοὺς ἀντικαταστησο-

## Variæ lectiones et notæ.

(81) Ἀρχιστρατήγῳ Μιχαήλ. De variis S. Michaeli exstructis ædibus sacris egimus in nostra *Constantinopoli*, lib. III, sect. 3, n. 4, ubi præsertim de hac *Nova* dicta : in his etiam, de ea quæ in Conchylo stetit, imperante Justiniano, quam eamdem esse existimo, quæ palatio adjacuisse dicitur in concilio CP. sub Mena, act. 2 : Ἐγενόμεθα καὶ ἐν τῷ εὐαγεῖ εὐκτηρίῳ οἴκῳ τοῦ ἁγίου ἀρχαγγέλου Μιχαὴλ τῷ προκειμένῳ τῷ εὐσεβεῖ παλατίῳ. Paulo supra exstitisse ἐν τῷ παλατίῳ scribitur. Hanc *S. Michaelis de Bucclone ecclesiam* vocat Innocentius III PP. lib. XII, epist. 70.

(82) Ἐν τοῖς κοφίνοις. Κόφινος dicitur vas ex virgultis terræ portandæ idoneum. Codinus in *Orig. CP.* n. 110 : Ἵστατο δὲ ἐν τῷ αὐτῷ λιμένι στήλη μαρμάρινος Ἐλευθερίου, φέρουσα πτόον καὶ κόφινον.

(83) Κατασκαφὴν τῆς Συρακούσης. Hoc Syracusæ excidium attigit etiam Constantinus in Basilio, n. 49, et ex eo Scylitzes, et alii : sed præ cæteris hanc urbis calamitatem descripsit Theodosius monachus in Epistola ad Leonem archidiaconum de Syracusanæ urbis expugnatione, quæ servatur in Bibliotheca S. Servatoris Messanæ, et quam ex Græco Latinitate donatam descripsit Rocchus Pyrrhus in *episcopis Syracusanis*, in qua et famem ingentem a civibus perpessam in urbis obsidione, et clades a Barbaris istis Saracenis illatas Christianis

μένους τοῖς ἀληθηρίοις Ἀγαρηνοῖς· ἀλλ' οὐδὲν ἤνυστο. Εἶτα τὸν Φωκᾶν Νικηφόρον, τὸν πάππον τοῦ μετέπειτα βασιλεύοντος Φωκᾶ μετὰ δυνάμεως ἀξιο-

A chus quidam virtutis studiosus, qui Theophilitzæ nullam rationem habuit, sed Basilio conspecto, honoris causa surrexit, eumque adoratum

Variæ lectiones et notæ.

luculenta oratione describit, ut qui et obsessa urbe, in ea cum aliis famem ipsam, et ea expugnata, duram captivitatem perpessus fuerit. Quæ quidem epistola Latina duntaxat oratione exarata, interim dum Græca prodeant, quorum quædam fragmenta habentur in bibliotheca Regia, si hic describatur, haud ingratum forte rerum Byzantinarum studiosis fuerit, tum quod horum temporum illustrandæ historiæ non parum conducat, tum etiam quod Pyrrhi Sicilia haud omnibus obvia sit. *Eorum quæ nobis evenerunt, vir divinissime, singula persequi velle, sane diuturnius, oportunitasque temporis spatium postulare videtur : breviorque epistola est, quam ut totum rerum gestarum seriem complectatur. Contra vero penitus hæc silere communemque doloris sensum, quem ex his cepit potius ferme terrarum orbis (facile enim mihi persuadeo condolaisse nobis eos, apud quos vel solum Syracusarum nomen devenerat) valde stupentis animi, morboque indolentiæ apprime laborantis futurum fuisse existimavi. De qua re prophetarum quidam tanquam ex ore Dei sic est locutus :* Malo illos accepi flagris, nec tamen doluerunt. *Ac si quocunque modo narrationem harum rerum instituam, bene utrisque consultum erit : mihi quoque aliquam afferet orationem, quæ mœrentibus illis revelatum iri confido, quibus nunc male discrucior. Quippe sic natura comparatum est, ut ea quæ nobis molestiæ sunt, si sermone vulgaveris, animi levent ægritudinem, tibi vero merces minime fluxa hinc accedet, si compatiendo lacrymis narrationem prosequeris. In hostium tandem potestatem devenimus : capti demum fuimus, o vir divinis honoribus perfuncte, nec sane pejora sunt Hierosolymæ experiæ cum caperentur, nec Samaria prior Hierosolymis expugnatæ. Tandem passi sumus direptionem, quam non insulæ Chelim unquam agnovere, non regiones barbaricæ, non urbes quæcunque in medium afferri possent. Ejusmodi fuit hoc excidium, ut eodem die, quibus antea propugnatum erat, arcus et pharetras contriverit, arma, gladium, et bellum dejeceril, strenuos quosque debilitaverit, propugnatoresque gigantes (sic enim magnanimos illos appellaverim, qui egregie operam suam præstiterunt, qui et famem antea tolerare, et labores quoscunque subire, et vulneribus confici prope infinitis pro Christi amore non dubitarunt, et post captam urbem gladiis contrucidati sunt) hostium violentiæ cedere coegerit. Tandem in hostium manus incidimus, cum antea diu ac sæpius fuisset ad muros propugnatum, cum etiam navali prælio (horrendum sane spectaculum, ipsisque intuentium oculis consternationem ingenerans : consternatur enim aspectus rerum atrocitate quæ sæpe illi objiciuntur) fuerit multoties decertatum. Victi fumus post multas nocturno tempore factas obsidiones, et hostiles insidias, post admotas muris machinas, quibus totum fere diem tundebantur, post gravem illam in nostra propugnacula lapidum projectorum procellam, post illas urbium vastatrices testudines, murosque subterraneos, quos vocant : nihil enim horum quæ ad urbis expugnationem censebantur idonea, intentatum reliquerunt ii quibus obsidendæ urbis cura incumbebat, quorum jampridem potiundæ urbis cupiditas animos inflammaverat, summa animorum contentione decertabant, quo quisque pacto cæteris præstaret, novas in dies singulos machinas excogitando, quibus urbs capi diruique facilius posset. Quanquam ab hisce Deus altissima consilii ratione admirabili nos quodammodo protexit. Quid vero necesse est more tragico ejulantem latius per equi, quantam et qualem in nos malorum congereiem invehere summo studio conati sunt hostes ? quid*

*indictam infectumque reliquerunt, quod ad timorem inculiendum iis qui delinebantur obsessi, animosque consternendos facere visum esset? tempus admonet, ut ad ea quæ intus gerebantur orationem convertamus, deque iis excursim aliqua dicamus. Foris vastabat gladius, et intus pavor, ut pervetusto illo oraculo Moysen res nostras vaticinatum esse plane asseveruverim. Cum enim æque ac populo Israelis in Deum ante a nobis peccatum esset, eumdem quem olim ille, divinæ iracundiæ calicem potavimus, capti sumus, posteaquam ægre diuturnam famem herbarumque victu toleravimus : posteaquam sordida quæque rerum egestate compulsi, in os congessimus. Quin et* B *ad liberorum etiam comestiones (rem nefariam et silentio prætereundam) processimus, cum antea nec ab humanæ carnis esu (heu quam horrendum spectaculum) abhorruimus. Sed quis hæc pro dignitate tragice deploraverit? non a coriis bubulisque pellibus abstinuimus, non ab alia quibuscunque rebus, quæ fame enectis quidquam solatii afferre posse crederentur, ne ossibus quidem aridis parcentes, injucundam nobis cænam apparabamus. Novum profecto, et ab omni mortalium usu abhorrens alimenti genus. Et enim Syracusanorum complures, (quid homines non cogit fames importuna?) quadrupedum ossa molere primum, tum aquæ perpauxillo conspergere, quamvis abunde nobis aquas ad hos usus Arethusæ fons suppeditaret, atque hoc invento famem sedare miserrimi homines cogebantur. Jam enim tritici modius centum et quinquaginta nummis aureis vænalis erat, pistores vero pluris vendebant, quippe ducentis aureis, unde fiebat ut duarum unciarum panis (rem mirum !)* C *nummo aureo venderetur. Adde quod trecentis aureis et eo amplius, quomodocunque edule vænum ibat, et quinque supra decem, quamloque etiam viginti constabat equinum caput : asininæ carnes etiam in deliciis habitæ. Jam vero domesticarum avium defeceral genus : oleum autem et salsamentorum cujusque generis obsonia, vel ea quæ, ut ait Gregorius Theologus, pauperum esse cibus solent, jam erant absumpta. Casei, leguminum et pisciun esus omnino nullus : jam enim unius atque alterius portus, quibus interjacent Syracusæ, per vim hostes potiti fuerant, cum antea arces, quæ Brachiolia dicebantur, et ab ingressu portuum hostes arcebant, solo funditus adæquassent. Illud vero longe molestissimum accidit : nam sævissima pestis (proh dolor !) famem subsecuta est. Morbus etiam tetanus, a nervorum contractione sic dictus, quosdam divexabat : quibusdam autem apoplexia dimidiam partem corporis arefaciebat, alios repentino mori cogebat, nec defuere* D *qui eodem genere morbi correpti, aut corporis dimidium movere tantum poterant, aut omnino omni movendi corporis facultate destituebantur. Alii instar utrium inflato corpore horrendum sui spectaculum intuentium oculis exhibebant, quousque mors illis superimminens (nam hæc quoque divino imperio parebat, atque ex hujus præscripto nonnihil retardabatur) ægre tandem miseros gravissimis doloribus liberabat. Enumvero iis quæ jam a nobis memorata sunt, permulta alia adjungi possent, quæ longiore indigerent oratione, quam ea quæ ab homine in custodiam dato proficisci potest. Quid enim aliud potero quam res tam grandes paucis perstringere ac tenuare, qui carcere inclusus ne horum quidem habeo parati otii? densissima carceris caligo, quæ ob oculos versatur, aspectum hebetat atque obtundit : tumultus eorum qui simul in eadem asservantur custodia, mentem agitant atque perturbant : turris quæ ad majorem portum in dextro urbis angulo erat exstructa, catapultarum vi, quibus hostes saxa*

amanter excepit. Eo mulier quædam vidua illius loci primaria, et magnis opibus affluens cognito, hominem pro familiaritate accersitum interrogat,

A μάχου ἐκπέπομφεν, ἄνδρα γενναιότατόν τε δήμου καὶ στρατηγικώτατον, ὃς καὶ πολλὰ κατὰ τῶν τῆς Ἀγα ἐχθρῶν ἐστήσατο τρόπαια. Ὅτε δὲ τῷ θεοφιλίτζῃ ὡς προ-

## Variæ lectiones et notæ.

*prægrandia jaculabantur, concussa primum, mox ex parte cecidit, ab hujus turris excidio quinque post diebus murus propugnaculi, qui fuerat antea turri conjunctus, eodem catapultarum impetu disruptus est : quo facto magnus timor in obsessorum animos injectus est. Hostium tamen oppressionem sustinebant egregii illi viri valeque strenui sub auspiciis bealissimi ducis patricii, summæque hujus contentioni obsecundare conabantur, supra quam oratione explicari possit. Dies viginti, totidemque noctes, ubi murus corruerat contra eos qui aditum ex illa parte tentabant egregie strenueque depugnabant, animi ingenitam nobilitatem præ se declarabant : insignem quoque laudem esse ducebant pro tuenda urbe vulnera toto corpore excipere. Jam vero si quis ad illud urbis propugnaculum se contulisset, quod adversum vulgi sermone dici consueverat, permultos ibi visus poterat intueri miris diversisque modis mutilatos. Erant qui effossos oculos haberent, his quidam nares truncæ, his vero aures cernebantur amputatæ, aliis palpebræ, aliis maxillæ ex telorum et sagittarum ictibus sanguine rubescebant, quibusdam frons et cor etiam ipsum modis variis vulnerabatur; venter aliis, aliis pectus acceptis vulneribus patebat, atque ut compendio dicam, non aliqua tantum, sed omni ex parte laborabant. Hostes enim totis copiis urbem obsidebant, erantque numero superiores adeo ut centum ex illis (quod vix assequitur fidem) cum uno e nostris manus conserereut, gloriaque non vulgari antagonistas augerent egregiæ virtutis facto periculo. Equidem athletarum studium appellabam, quoties eo loci ventitarem, in quo fortiter præclareque agentes magnam sibi ex præclare gestis gloriam comparabant. Tum vero flagitiorum nostrorum numerus usque adeo excrevit, ut districtum in nos divinæ ultionis gladium inebriaret die prima post vicesimam mensis Maii. Quanta vero ab ea die, quo murus corruit, civitas in hostium potestatem redacta est? Modum autem quo fuit expugnata operæ pretium erit dicere : fuit enim horroris plenus. Cum enim Dei severa in nos animadversio eorum qui fortiter hostibus resistebant strenuissimum quemque huc atque illuc dissipasset, et inclytum patricium cum ejus commilitonibus ad corpora procuranda a mœnibus in domos proprias avocasset, Barbarorum animos impulit ut ad fatalem illam turrim, de qua supra, obsidionem integrarent, machinis illis adhibitis quæ ad lapidum projectum usui erant. Tali enim ludicro parricidæ illi urbem invalentes sese oblectabant : nec sane difficili negotio grassabantur, paucis admodum millibus custodientibus partem illam, propterea quod opportunum illud pugnandi tempus cives non æstimabant, securique propugnatores alia omnia quam ad propugnacula se conferre meditabantur. Dum igitur hostes in urbem lapides horrendum in modum conjectarent, totumque illius ambitum complerent, scala quædam lignea per quam propugnatoribus erat pervia, semidiruta, turris effringitur : quo facta rumor ingens exortus est, quem cum audivisset patricius, continuo surrexit impransus e mensa, pro scala vulde sollicitus animi. Jam vero Barbari simul illum disruptam persensere (quippe eum prope ipsam lapidum projectio contigisset) muro magna cum alacritate propinquant : cumque nonnisi paucos in turris præsidio positos conspirati essent, hos fortiter ibi repugnantes contrucidarunt, inter quos etiam erat beatus Joannes patricius, quo facto libere in illam conscendunt, eaque demum potiti sunt. Hinc vero deinceps in modum fluminis per totam urbem diffusi in illorum conspectu volitabant qui ad repugnandum adhuc congregabantur. Ac primum iis qui ad Servatoris ædis vestibulum contra eos aciem instruebant ad unum trucidatis, magno impulsu valvas aperiunt, templumque subeunt strictis ensibus crebro anhelitu ignem naribus oculisque spirantes. Tum vero omnis ætas eodem temporis momento in acie gladii corruit, principes et omnes judices terræ (quod in Psalmis canere solemus) juvenes et virgines, senes cum junioribus, monasticam professi, tum matrimonio copulati, sacerdotes et populus, servus et liber, quique in lectis multo jam tempore valetudinarii decumbebant. Nam ne his quidem parcere, Deus bone, carnifices illi didicerunt: animus enim humani sanguinis sitiens eorum moribus, qui primo irati occurrunt, minime saziantur. Erat igitur tum videre, (ut Sophoniæ verbis utar) diem illum, diem calamitatis et miseriæ, diem angustiæ et ruinæ, diem tenebrarum et caliginis. Post hæc autem (quid enim pluribus oportet, singula eorum percensere quæ primariis urbis viris evenere, præsertim cum auribus ipsis, ne dum animis horrorem incutiant? Inclytus patricius, qui se in arcem quamdam receperat, postridie una cum septuaginta viris vivus capitur, atque octavo ob urbe expugnata die, capitali supplicio plectitur. Quod quidem adeo excelso fortique animo pertulit, ut nihil humile, nihil sua constantia indignum admiserit, ne leve quidem timiditatis alicujus argumentum monstraverit, nec mirum, quando antea nullo pacto adduci potuit ut urbis proditionem salutis propriæ causa faceret, præsertim cum permultos haberet hujus consilii non probatores tantum, verum si voluisset etiam administros. Ille vero maluit cum honestate mortem oppetere, ut eorum qui cum ipso erant saluti prospiceret, atque unum pro multis ad Christi imitationem caput objicere periculo (quanquam hoc homicidarum animos ad commiserationem neutiquam flexit) quam aliquid nobilitate sua indignum mente complecti. Cujus animi magnitudo, atque ad subeundum supplicium alacritas ipsi quoque Basæ Amiræ Chagebis filio, qui mortis auctor fuit, magnæ admirationi fuere. Verum ipse ad bene beateque moriendum hinc sibi talia præsidia comparaverat, propterea quod omne belli tempus in mortis contemplatione transegerat, eisque, qui secum obsessi erant, viam, quæ ducit ad immortalitatem optimis cohortationibus commonstraverat. Unde per hæc pietatis officia excessum vitæ minime habuit formidandum. Quibus enim assidua meditatione cautum est, ne imparatum pectus habeant ad hæc extrema subeunda, hisce non injucunda erit ad cœlum, cum contigerit, transmigratio. Cæterum Barbari in illos etiam quos cum patricio ceperant (erant autem omnes hi Syracusis honestissimo loco nati), cum quibusdam aliis captivis extra urbem ductos, et in orbem dispositos uno impetu invadunt agrestium canum in morem, et hos quidem lapidibus, hos vero baculis, alios hastis, quas præ manibus habebant, quosdam etiam quibuscunque quæ se fortuito obtulissent instrumentis crudelissime insectantes, morti dabant, et adhuc animis immanissime sævientes, horum corpora combustione absumebant. Nec vero silentio præteribo qualia barbara crudelitatis exempla in Nicetam exercuerint. Erat hic Tarsensis genere, atque in re militari opprime eruditus, et strenuus, qui oppugnationis tempore imprium Mahometem apud eam nationem prophetarum eminentissimum habitum maledictis conspuebat quotidie proscindebat. Hunc ob interficiendorum numero sevocatum humi reclinatus supinum (tuum, Deus, mentiam imploro) thorace pectoris ad pubem osque virum decorticarunt, effusa vero per sectionem viscera contis dilaniabant. Ad hæc cor ipsum manibus avulsum ab homine adhuc spirante plusquam im-*

εἴρηται, ἐξυπηρέτει, οὗτος ὁ βασιλεὺς συγκατῆλθεν ἐκείνῳ εἰς Πελοπόννησον, καὶ εἰς τὸν τοῦ ἁγίου ἀποστόλου Ἀνδρέου ναὸν εἰσῆλθε σὺν τῷ κυρίῳ αὐτοῦ. Ἦν δ'

A Cur Theophilitzen principem illustrem, et imperatoribus cognatum neque alloquio neque ullo officio dignatus esset, ministrum vero ejus affatus esset et

Variæ lectiones et notæ.

*maniter dentibus mandebant primum, postea ad terram allisum, pelibumque lapidibus, tum demum exsaturati reliquerunt. Verum de his alias. Ego vero qui jam iterum cum episcopo in gratiam redieram, atque in episcopii templo una cum ipso statis precibus hora sexta operam debam, turrim a Barbaris expugnatam auribus cepi, cum ad finem cantici ventum esset. Quo nuntio non mediocris fuit audientium animis pavor injectus. Etenim quidni timendum esset in cruentas hostium manus mox certissime incursuris? animum tamen quoquomodo recipientes, dum adhuc hostes ante prospectum templi in deprædando essent occupati, nudi ac verecundi (quippe detractis omnibus aliis indumentis præter illa quæ ex corio confecta gestabamus), ad altare ædis maximæ cum duobus aliis clericis perfugimus. Consueverat ad hanc aram beatissimus Pater Deum iratum conciliare, opemque ipsis pro suis filiis implorare, ac voti compos fieri; qua in re illum experientiæ mirificum sæpissime comprobavit: quanquam id temporis arcano divinorum judiciorum consilio preces ejus rejectæ fuerant. Cum ergo in his essemus periculis constituti, alter ab altero si quid peccatum esset, veniam petebamus, ac vicissim donabamus, Deo vero gratiæ agebantur, quod ista nos perpeti decrevisset. Jam vero dum episcopus angelo tutelari suam Ecclesiam commendaret, et adsunt extemplo hostes districtis gladiis, sanguineque perfusis, qui per totam ædem vagantes alius alio deflectebant, quorum unus a circumfusa multitudine digressus sacrum altare adit, ibique nos inter sedem et aram latitantes offendit, comprehenditque, nihil tamen barbarum in nos est molitus, nempe Deo cor ipsius aliquatenus permulcente, nihil iracundum sonuit aut minax, vultu ad terrorem composito, quamvis esset ense nudato armatus, qui fumabat adhuc calidum sanguinem atque distillabat. Is in episcopum intuitus, ab illo quam recte percontatus est, quisnam esset, remque ut erat edoctus: Ubinam, inquit, sunt ecclesiæ sacra vasa? Cum autem cognovisset de loco, educit e sacro templo episcopum seorsim ab omni turbatione atque tumultu, nosque cum ipso tanquam agnos suum pastorem sequentes. Cumque in sacellum ubi reposita sacra vasa asservabantur nostro ductu pervenisset, in eo nos inclusos detinet, idemque satagit ubi majores natu barbaræ nationis quamprimum conveniant. Quo facto, de nobis apud ipsos narrationem instituit. Semnoem, id enim nominis tum illi inditum, tum claris ortum esse parentibus postea comperimus: cujus oratione permoti, dicam melius, Deo ad bonum exitum omnia perducente, bene animati hostes in nos esse cæperunt, eodemque die sacra deprædati (erant autem hæc omnia perfecti operis quinque millia librarum ponderis) captivos nos ex urbe egredi fecerunt: dolore, ut omittam cætera, vehementi confectos atque ad Amiram, qui in veteri majore ecclesia consederat traduxerunt. Hic autem in una earum, quæ ibi reperiebantur, camera conclusos reliquit. Illic omnimodis incommodis affici corpusculum fuit necesse: nam et gravi odore locus repletus est, eo scilicet qui ex naturalibus excrementis exoritur, vermibus etiam qui solent in diem ingenerari et scatere, nec non muribus consueto ibi degentibus, tum peliculorum examine, et cimicum, et pulicum propemodum exercitibus inhorruit. Ut vero nox facta est, tenebris obruti sumus sub tectum ferme cadentibus. Fumo etiam qui forte externo fiebat oppleta domus, qui et respirationem miseris intercusit, et multos aspectus maxima ex parte nobis ademit. In hac ipse camera cum sacro antistite, et altero a clericis fratribus conjecti fuimus: nam qui reliqui fuerunt, urbis excidio una omnes contrucidati sunt. Dies ibi triginta complevimus: propterea quo ad Syracusanas munitiones emoliendas id temporis voluerunt consumptum. Per idem spatium ea quæ intra murorum ambitum continebantur, incendiis absumpta sunt. Captæ vero prædæ spolia tot fuere, tantique pretii, ut ejus subductæ ratio millies mille nummum reperta sit. Non multo post iter Panormum versus aggressi, quod sex dierum intervallo perfecimus, vecti jumentis ferendis oneribus natis. Abduxerunt vero immites efferique Æthiopes. Tandem diurnis æstibus, nocturnisque frigoribus divexati, die septimo, cum interdiu noctuque iter facere non fuisset desitum, celeberrimam civibusque frequentem urbem Panhormum ingressi sumus, obviam factis nobis urbem ingredientibus, popularibus qui ob lætitiam effusi, epinicia concinebant; dumque prædas in urbem victores importare viderent. Pæanis faustisque acclamationibus excipiebant. Jam vero in urbem secedentes, tum demum comperimus convenarum ac civium multitudinem juxta famam illius, nihilque imparem opinioni nostræ fuisse. Illuc enim universum Saracenorum genus confluisse putares a solis ortu et occasu, ab aquilone et mari, juxta beatissimi Davidis consuetum loquendi morem. Unde in tanta incolentium colluvie coangustati, in circuitu ædes struere atque habitare incæperunt adeo ut permultas adjacentes urbes posuerint, primariæ, si quis vellet, ad oppugnandum et repugnandum non impares. Cum igitur, ut dicere instibui, nequissima urbs omnium poliretur, contarchum, imperii nomen id est, sui nominis celebritate neutiquam dignum putavit, donec nos sub jugum mitteret. Quin et se facturum promittit et comminatur, ut abs se longe positos, atque adeo ipsius imperatricis urbis viros in suam redigat potestatem.... His ita se habentibus, post diem quintum ad majorem Amiram introducimur. Is autem ad solarium superbe in solio considens valde sibi ex tyrannica potestate placebat, et quasi mantile nobis, ipsique medium suspensum utrimque aspectibus obversabatur. Sistunt episcopum ministri: tum ille per interpretem: Tenes, inquit, nostratem orandi modum? Minime, inquit sapientissimus præsul. Is vero: Cujus rei gratia? Respondet episcopus: Quod summus ego sacerdos Christi sum, Christique servorum mystagogus, de quo prophetæ et justi olim vaticinati sunt. Non sunt, inquit Amiras, apud vos revera prophetæ sunt vero nomine: non enim ab illis alienatus esse ob tuas doctrinas, neque a recta fide deflexisses: in circuitu enim imbii ambulant. Quid enim prophetam nostrum blasphemiis impetitis vos? Minime nos prophetas blasphemamus. Excipit episcopus: Propterea quod non in prophetas invehi, sed pro ipsis loqui magnificeque sentire condidicimus: hunc vero qui apud vos colitur ignoramus. His responsis attonitus, extemplo nos in carcerem retrudi jubet. Ducti incedebamus media urbis platea in popularium conspectu: Christianorum permulti subsequebantur, de nostra miseria non obscure ejulantes, nec non contrariæ sectæ homines spectanti studio excili nos conslipaverant, inquirebantque quisnam esset celeberrimus ille Siciliensis archiepiscopus. Hunc admodum populum evasimus; tandem in demosterium [δεσμωτήριν] conjicimur; id autem lucus est qualuor supra decem gradibus depressum habens pavimentum, adeo ut illi ostiolum pro fenestra esset. Tenebræ hic meræ et palpabiles, lumine tantum lucernæ vel interdiu aliquatenus collustratæ. Neutiquam in isto carcere luciferum mane exorientem fas est aspicere, non lunam radios emittentem. Corpusculum hic æstivis caloribus pereussum (æstus enim erat)*

honorasset, longe supra conditionem ejus? Nam cum monachum nosset, id eum non temere fecisse arbitrabatur. At ille : *Theophilitzem*, inquit, *privatum vidi Basilium vero imperatorem, eaque de causa honorem ei ut imperatori habui. Scilo enim eum a Deo imperatorem designatum esse.* Quibus mulier auditis, Basilium post discessum sui domini, ægrotum illic relictum, in suas ædes recepit, curataque et confirmata valetudine, persuasit ut sui filii frater adoptivus esse vellet, ac data pecunia, imperium ei prædixit, orans ut principatum adeptus, filii suique (si adhuc in vivis esset) non obliviscceretur. His actis. Basilius discessit, illa vero, ei recens imperio potito, cum filio Constantinopolim profecta, multa pretiosa numera obtulit, quam ille honorifice excepit ejusque filium, quem fratrem spiritualem nactus fuerat protospatharii, dignitate ornavit. Ædes sacras diversis terræ motibus collapsas instauravit, atque etiam magnum fornicem templi Sanctæ Sophiæ ruptum ruinamque minitantem, machinis artificum constrinxit, et firmavit. Multis Judæis præbita promissaque pecunia persuasit, ut Christiani fierent. Pace cum gente Russica facta, effecit, ut illa in cognitionem arcanorum nostrorum perveniret : et cum se baptizari velle promisissent, pontificem eis misit. Cæterum a sua religione ad nostrum transituri, tergiversabantur et dubitabant : *Ac nisi miraculum viderimus*, inquiunt pontifici, *qualia tu multa a Christo facta esse doces : nunquam doctrinam tuam amplectemur.* Tum is : *Petite*, inquit, *quod vultis.* At illi dixerunt : *Liber qui de Christo docet, est in ignem conjiciendus : qui*

A ἐκεῖσε προσιόντων μοναχός τις, ἀντιποιούμενος ἀρετῆς, ὃς τοῦ μὲν Θεοφιλίτζου οὐδεμίαν φροντίδα πεποίητο, τὸν δὲ Βασίλειον θεασάμενος, καὶ ὑπεξανέστη καὶ προσεκύνησε, καὶ φιλοφρόνως ἐδεξιώσατο. Γυνὴ δέ τις χήρα ἐν τῇ χώρᾳ ἐκείνῃ τυγχάνουσα, καὶ τῶν ἐγχωρίων πρωτεύουσα, πλούτῳ τε περιῤῥευμένη πολλῷ, συνήθης οὖσα τῷ μοναχῷ, καὶ μαθοῦσα τὸ γεγονός, μετεπέμψατο τοῦτον καὶ ἤρετο πῶς τὸν μὲν Θεοφιλίτζην ἄρχοντα περιφανῆ, καὶ τοῖς βασιλεῦσι κατὰ γένος προσήκοντα οὔτε προσῤῥήσεως οὔτε δεξιώσεώς τινος κατηξίωσε, τῷ δ' ἐκείνῳ ὑπηρετοῦντι καὶ προσεφώνησε καὶ τιμῆς μετέδωκεν, οὐκ ἀναλογούσης τῇ καταστάσει αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ λίαν ὑπερβαλλούσης αὐτήν· εἶκαζε γὰρ, εἰδυῖα τὸν μοναχὸν, μὴ ἀλόγως ποιῆσαι τὸ γεγονός· Ὁ δὲ, Τὸν μὲν Θεοφιλίτζην ἰδιώτην, εἶπεν, ἐώρων, βασιλέα δὲ τὸν Βασίλειον, καὶ διὰ τοῦτο καὶ ὡς βασιλέα τὸν ἄνδρα τετίμηκα. Ἴσθι γὰρ ὡς πρὸς τοῦ Θεοῦ βασιλεὺς ἐκεῖνος ἀφώρισται. Ταῦτα ἀκούσασα ἡ γυνὴ, ἐπεὶ νοήσας ἐκεῖ κατελείφθη ὁ Βασίλειος, ἀπάραντας ἐκεῖθεν τοῦ κυρίου αὐτοῦ, προσελαβέ τε αὐτὸν εἰς τὸν οἶκον αὐτῆς, καὶ θεραπείας ἠξίωσε, καὶ ἀναῤῥωσθέντα εἰσποιητὸν ἀδελφὸν τῷ υἱῷ αὐτῆς γενέσθαι πέπεικε, καὶ χρήματα παρέσχεν, εἶτα καὶ τὴν βασιλείαν αὐτῷ προηγόρευσε, καὶ ὅτε τεύξεται τῆς ἀρχῆς, μὴ ἐπιλαθέσθαι τοῦ παιδὸς αὐτῆς ἀξιοῖ, μήτ' αὐτῆς, εἴ τοῖς ζῶσιν ἔτι συγκαταλέγοιτο. Ὁ μὲν οὖν Βασίλειος ἐπὶ τούτοις ἀπῆλθεν. Ἐκείνη δὲ, βασιλεύσαντος ἄρτι τοῦ Βασιλείου, πρὸς τὴν βασιλίδα τῶν πόλεων μετὰ τοῦ υἱοῦ παρεγένετο, δῶρα προσαγαγοῦσα πολυτελῆ καὶ πολλά· ἣν ἐντίμως ὁ βασιλεὺς προσεδέξατο, καὶ τὸν υἱὸν

B

C

## Variæ lectiones et notæ.

*et cohabitantium habitu torridum, præterea cimices et pediculi et publicum examina, cæteraque hisce bestiolis similia per tenebricosum hoc pavimentum serpentia miselli hominem stigmatium reddunt. Sunt et eodem in carcere conclusi, promiscueque vobiscum harum miseriarum merculturam facientes, Æthiopes, Thrasenses, Hebræi, Longobardi, tum Christiani nostrates e diversis locis profecti in quels erat quoque sanctissimus* [Manas, seu Menas *Vide* Pyrrhum t. II, p. 592.] *Melitensis episcopus duabus compedibus pedes astrictus. Tum vero pontifices alterutrum complexi, sacroque oscula exosculati, paululum ab ea quæ sibi evenerant sunt collacrymati ; mox Domino eadem de re gratias agentes, ex nostra philosophia depromptis rationibus doloris sensui repugnabant. Dum in his versamur, exsecrabilis ille dies sfati apud hosce sacrificii recurrit ; quo die memoriam facere se jactitant sacri illius, quod olim Abraham fecerat, quando datum arietem pro rationis participe victimam Deo immolavit. Hunc per inscitiam Pascha nominant : nec abs re diem sic indigitant : non enim ab Ægyptio in terram promissionis est illis transitus, juxta veterem Paschatis nomenclaturam : neque ex hac terra in cœlestem oram aut ex morte ad vitam, ut Christiana fides hoc vocabulo uti nos docet ; sed ex vita ad mortem, et ex hoc corporeo interitu, et sub sensura cadente, ad sempiternum illum, et ad id quod nunquam fine sit carituram incendium. In hac dies celebritate (o dementiam singularem !) archiepiscopum comburendi fit consilium, malisque dæmonibus hostiam offerendi sanctissimum Christi pontificem. Quidam enim ex iis qui populo præerant, os habens patente sepulcro adæque spirans Æquum est, inquit ad circumstantes conversus, o cives, in hunc Christianorum antistitem manus injicere pro nostra incolumitate, tum quo festivius ac si unquam alias celebre nobis Paschalis festum agamus ; sic enim prospere nobis res nostras cessuras, et incrementa meliora facturas esse confido. Hæc ille. Verum hæc audientes senes quidam canitie juxta ac priores, togaque honestissimi, ad populum habito consilio, factum improbarunt. Non enim hæc esse dicebant satis ; putabant illius diei celebritatem cohonestandam insigne pervigilium egisse excidium Syracusanæ urbis. Itaque mali consiliarii in archiepiscopum et nos consilium dissipatum est, Deo volente. Jam ex illo in hunc usque diem persistimus æruminis multis* D *detenti, mortemque ipsam, quæ semper nobis captivis imminet, quotidie præstolantes. Tu vero, o dilectum et venerabile caput, hui Theodosii fac sis usque memor, Deumque placatum propitiumque reddito, ut nostros hasce fluctus componat, sistat atque compescat, nostramque captivitatem convertat sicut torrens in austro, juxta Prophetam Regem Deique parentem. Amen.*

Sequuntur hæc carmina ex Græco Latine scripta.

*Fructus laborum sume meorum, Pater,*
*Sunt quippe pleni quæstuum et lacrymis madent·*
*Sume, Pater, mandata, sume his litteris*
*Excidia, quæ in nos hostis invexit ferox.*
*Deum rogato, tendat ut amicas manus.*
*Jamjam propinquo funeri charo huic tuo.*

αὐτῆς, ὃν ἀδελφὸν ἐκ πνευματικῆς διαθέσεως (84), ὡς εἴρηται, ἔσχηκε, πρωτοσπαθάριον τετίμηκε. Σεισμῶν δὲ διαφόρων (85) συμβάντων, ἐξ ὧν πολλοὶ ναοὶ διερράγησαν, ὁ βασιλεὺς αὖθις αὐτοὺς ἀνορθώσατο· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τὴν δοτικὴν μεγάλην ἀφίδα τῆς τοῦ Θεοῦ Λόγου Σοφίας ἔραγείσαν, καὶ πεσεῖν τυγχάνουσαν προσδοκήσιμον μηχαναῖς τεχνιτῶν συνέσφιγξέ τε καὶ ἤδρασε. Καὶ τῶν Ἰουδαίων πολλοὺς δύσεσι χρημάτων καὶ ὑποσχέσεσι Χριστιανοὺς γενέσθαι πέπεικε, καὶ τῷ ἔθνει τῶν Ῥὼς σπεισάμενος, εἰς ἐπὶ γνῶσιν ἐλθεῖν τοῦ καθ' ἡμᾶς μυστηρίου πεποίηκε. Συνθεμένοις γὰρ βαπτισθῆναι, ἀρχιερεὺς αὐτοῖς ἐστάλη παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος. Οἱ δὲ μεταθέσθαι μέλλοντες ἐκ τῆς οἰκείας θρησκείας εἰς τὴν καθ' ἡμᾶς ὤκνουν τε καὶ ἐδίσταζον· καὶ Εἴ μή τι θαῦμα ἴδοιμεν, εἶπον πρὸς τὸν ἀρχιερέα, οἷα πολλὰ διδάσκεις αὐτὸς γενέσθαι πρὸς τοῦ Χριστοῦ, οὐκ ἂν ποτε δέξασθαι πεισθείημεν τὸ δόγμα τὸ σόν. Καὶ ὅς, Αἰτήσασθε, εἶπεν, ὃ βούλεσθε. Κἀκεῖνοι τὴν βίβλον, εἶπον, ἣ τὰ περὶ τοῦ Χριστοῦ διδάσκει, βλητέον εἰς πῦρ, καὶ εἰ διαμείνῃ ἀνάλωτος, πίστις ἔσται τοῦτο ἡμῖν ἀληθῶς εἶναι Θεὸν τὸν παρὰ σοῦ κηρυττόμενον. Συνίθετο ποιῆσαι τοῦτο ὁ ἐπίσκοπος· ἀνήφθη πυρκαϊά, ἦρε πρὸς οὐρανὸν ὁ ἀρχιερεὺς τὰς χεῖράς τε καὶ τὰ ὄμματα, Δόξασόν σου τὸ ὄνομα, εἶπε, Χριστὲ ὁ Θεός. Ἐνίθετο τῇ πυρκαϊᾷ τὸ ἱερὸν Εὐαγγέλιον, τὸ χρονίσαν ἐν τῇ φλογὶ, ἀδιαλώβητον ἔμεινεν. Οἱ Βάρβαροι ἐξεπλάγησαν ἐπίστασαν τῷ κηρύγματι, καὶ τελεσθῆναι κατήπειγον τῷ θείῳ βαπτίσματι. Ταῦτα μὲν οὖν ταύτῃ συμβέβηκεν.

ΙΑ'. Ὁ δὲ εἷς τῶν τοῦ βασιλέως υἱῶν ὁ Κωνσταντῖνος (86), ἓν καὶ μᾶλλον τῶν ἄλλων ἐφίλει, νοσήσας ἐξέλιπε, καὶ ὁ αὐτοκράτωρ βαρέως τὸν ἐκείνου ἤνεγκε θάνατον, καὶ ἦν ἀπαράκλητος, καὶ ἐζήτει ζῶντα τοῦτον ἐμφανισθῆναι αὐτῷ. Ἦν δέ τις μοναχὸς Θεόδωρος, ᾧ Σανταβαρηνὸς (87) τὸ ἐπώνυμον· οὗτος τῷ βασιλεῖ προσφκείωτο, εἰς ἄκρον ἐναρέτου βίου αὐτὸν ἐφθακέναι πιστεύοντι, ὡς ἐντεῦθεν καὶ σημεῖα ἐργάζεσθαι. Οὗτος τοίνυν ὁ Σανταβαρηνὸς, ὃς καὶ τῆς μετροπόλεως τῶν Εὐχαΐτων ἐχρημάτισε προεδρος, λέγεται δεῖξαι τῷ βασιλεῖ τὸν τεθνηκότα υἱὸν αὐτοῦ ζῶντα δῆθεν. Ἐν γὰρ λόχμῃ τινὶ φαντάσαι τὸν Κωνσταντῖνον ἔφιππον τῷ οἰκείῳ συναντῆσαι πατρὶ· ᾧ καὶ περιπλακῆναι δόξας ὁ βασιλεὺς, καὶ καταφιλῆσαι, οὐκέτι τοῦτον ἑώρακε. Καὶ ἄλλα δὲ τοιαῦτα ποιήσας ὁ Σανταβαρηνὸς, καὶ τούτοις ἐκπλήξας τὸν βασιλέα, ὅλον εἰς ἑαυτὸν περιήγαγεν, ὡς πίστιν εἰς αὐτὸν κεκτῆσθαι, καὶ κατὰ μηδὲν αὐτῷ ἀπιστεῖν. Καὶ ὁ μὲν βασιλεὺς οὕτω διέκειτο πρὸς τὸν Σανταβαρηνόν. Ὁ δὲ Λέων ὁ δεύτερος τῶν τοῦ βασιλέως υἱῶν, ἤδη νεανίας γενόμενος, καὶ γυναικὶ συζευχθεὶς τῇ θυγατρὶ τοῦ Μαρτινακίου (88), καὶ ἀναῤῥηθεὶς βασιλεὺς παρὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, τῷ Σανταβαρηνῷ οὐκ ἠρέσκετο, ἀλλὰ φαρμακὸν ἀπεκάλει καὶ γόητα,

XI. Cæterum unus ex imperatoris filiis Constantinus, patri præ cæteris charus, ex morbo obiit, cujus mortem graviter ferens, omni consolatione repudiata, illum sibi viventum offerri cupiebat. Fuit autem quidam monachus Theodorus, cognomento Santabarenus, imperatori ob summam de ipsius virtute persuasionem, ut etiam miracula edere crederetur, familiaris, idemque metropolis Euchaitorum antistes. Is igitur imperatori defunctum filium ostendisse viventem, cum effecisset ut Constantinus equo insidens patri occurrere videretur, quem cum amplexus et deosculatus esset, non amplius viderit imperator. Sed et aliis similibus factis Santabarenus imperatore in admirationem adducto, effeceral, ut is totus ex ipso penderet, ut fidem ei haberet, neque ulla in re diffideret. Imperator igitur hoc modo erga Santabarenum affectus fuit. Sed Leo filius ejus jam adultus, et Martinacii filia uxore ducta, a patre imperator salutatus, Santabareno non delectabatur, sed eum venelicum appellabat, et præstigiatorem, et imperatoris deceptorem. Iis ille veluti speculis quibusdam ictus, ad ultionem insurgit, simulataque erga Leonem benevolentia : *Cum sis*, inquit, *adole-*

## Variæ lectiones et notæ.

(84) Ὃν ἀδελφὸν ἐκ πνευματικῆς διαθέσεως ἔσχε. Wolfius : *Quem spiritus impulsu fratrem nactus fuerat.* Reposuimus pro his verbis, *fratrem spiritualem.* Intelligitur enim ἀδελφοποίησις, *Adoptio in fratrem*, quæ in ecclesia fieri coram sacerdote consueverat. Vide *Gloss. med. Græcit.*

(85) Σεισμῶν δὲ διαφόρων. Quos inter exstitit ille terræ motus qui post depositionem Photii et restitutionem Ignatii exstitit, quo adeo concussa est urbs, ut Ecclesias aliasque ædes a fundamentis subruerit, et ἀντὶ πόλεως, πολυάνδριον effecta illa fuerit, ut scribit idem Photius, epist. 100 et 104, ubi hunc divinæ ultioni adscribit ob injurias sibi irrogatas.

(86) Κωνσταντῖνος. Ex priore Basilii uxore genitus, ut indicavimus in *Fam. August. Byzant.* de quo hæc præterea scribit Nicolaus Paphlago in Vita Ignatii patr. Constantinopol. Εὐθὺς μὲν τότε τῷ βασιλεῖ τέθνηκε Κωνστάντῖνος ὁ τριπόθητος καὶ πρωτότοκος υἱὸς, ὃν καὶ ἅγιον ὁ τολμηρὸς οὗτος (Φώτιος) εἰς τὴν τοῦ πατρὸς χάριν ἐξ ἑαυτοῦ χειροτονῶν, μοναστηρίοις τε καὶ ναοῖς ἀνθρωπαρεσκείᾳ τιμῶν οὐκ ἠλάβετο.

(87) Θεόδωρος ὁ Σανταβαρηνός. Quis ille Santabarenus, et unde ortus illiusque fortunam describit Stylianus Neocæsareæ episcopus in Epist. ad Orientales, descripta in Appendice ad concilium Constantinopolitanum IV, c. 4, p. 1404, 1405.

(88) Μαρτινακίου. Meminit Codinus in *Orig. CP.* n. 110 Martinacæ patricii, avunculi Theophanonis Augustæ, sub Michaele et Basilio, a quo ædificatum monasterium quod illius nomen retinuit.

*scens imperator, et cum patre veneris atque equites : pugio etiam tibi ferendus est, quo et contra feram utaris, et patri porrigas, cum res tulerit, aut etiam insidiatores ejus ulciscaris.* Is dolo non animadverso, pugionem, ut ille suaserat, in calceo fert. Eo pugione Santabarenus ad ultionem Leonis usus : *Imperator*, inquit, *filius tuus tibi insidiatur, indicio illud est, quod in venatu pugionem occultum gerit.* His auditis, venatum exit Basilius, Leo patrem comitatur, inventus est pugio in calceo Leonis occultatus. Visus est vera dixisse delator. Rei defensio non admittitur, ardet iracundia pater contra filium : in quodam imperatorio 175 cubiculo concludit, et, ut quidam tradunt, ei oculos eruere in animo habebat, Santabareno ad id instigante : idque omnino futurum fuisse, nisi patriarcha et principes senatus, multis precibus imperatorem a sententia deduxissent. Ea ira durat, Leo in custodia tenetur, longum tempus intercedit, donec imperator quibusdam senatoribus in convivio adfuit : id quod veteri quadam consuetudine certis temporibus fiebat. Erat autem in iis ædibus, ubi convivium agitabatur, psittacus in cavea suspensus, qui, ut id genus avium ad imitationem proclive est, cum quemdam continenter Leonem deplorantem et appellantem audisset, vocem imitatus, subinde clamabat, *O Leo, Leo.* Ex ea volucris voce convivæ occasione arrepta pro Leone deprecandi, e convivio surrexerunt, et oppleti lacrymis dixerunt : *An non ista volucris nos accusabit, imperator, cum ipsa dominum suum appellet, nos autem majestati tuæ epulis fruentes, illius jam longo tempore inclusi obliviscamur? Omitte iram, Domine, contra illum conceptam. Deme illi custodiam, placido cum ac potius paterno vultu aspicito.* His verbis ira mitigata imperator, cum filio in gratiam rediit, dignitate pristina restituta. Post, cum venatum exisset, in cervum incidit insitata magnitudine, elata in altum cornua gestantem, quem persequendo assecutus, cum stricto gladio percussurus esset, bellua se defendit, et ramo uno cornuum zonæ imperatoris infixo, illum sublimem fert cornibus suspensum, ac forsitan ita periisset, nisi a quodam, ense dissecta zona, fuisset creptus. Cui mercedem salutis suæ præclaram reddidit ille, capitis truncationem, specioso causa quæsita, quod ensem contra imperatorem strinxisset : neque reputavit, pro

A καὶ ἀπατῶντα τὸν αὐτοκράτορα. Τούτοις ἐκεῖνος ὡς τισι κέντροις πληττόμενος, εἰς ἄμυναν διανίσταται, καὶ πλασάμενος εὔνοιαν πρὸς τὸν Λέοντα, Νεανίαν ὄντα σε, λέγει, ὦ βασιλεῦ, καὶ τῷ πατρὶ συνιπτέοντα καὶ συνθηρῶντα, δεῖ σε καὶ ἐγχειρίδιον ἐπιφέρεσθαι, ἵνα τούτῳ καὶ κατὰ θηρίου χρήσῃ ὁπότε δέοι, καὶ τῷ πατρί σου ἴσως δρέξῃς κατὰ καιρὸν, ἢ τυχὸν καὶ ἐπιβουλεύοντας αὐτῷ ἀμυνῇ. Ὁ δὲ, μὴ φωράσας τὸν δόλον, ξιφίδιον ἔνδον φέρειν τοῦ ὑποδήματος (89) ἐπείσθη κατὰ τὴν συμβουλήν. Τούτῳ τοίνυν τῷ ξιφιδίῳ ὁ Σανταβαρηνὸς κατὰ τοῦ Λέοντος χρᾶται εἰς ἄμυναν, καὶ τῷ βασιλεῖ, Ἐπιβουλεύει σοι, φησὶν, ὁ υἱός σου· καὶ τούτου δεῖγμα τὸ φέρειν, ὅτε σοι συνθηρᾷ, κεκρυμμένον ξιφίδιον. Ἐξῆλθεν οὖν εἰς κυνηγέσιον ὁ Βασίλειος, καὶ ὁ Λέων παρείπετο τῷ πατρί, εὑρέθη καὶ ἐγχειρίδιον κεκρυμμένον ὑπὸ τὸ τοῦ Λέοντος πέδιλον. Ἔδοξεν ἀληθεύειν ὁ κατειπών. Ἀπολογούμενος ὁ κατηγορούμενος οὐ προσίετο, ἐξώργιστο κατὰ τοῦ υἱοῦ ὁ πατήρ, ἐγκλείει τοῦτον τῶν βασιλικῶν θαλάμων ἑνὶ (90), καὶ τὰ τοῦ κράτους ἀφαιρεῖται παράσημα, ὡς δέ τινες ἱστοροῦσι, καὶ τὰ ὅμματα τῷ υἱῷ πηρῶσαι διεμελέτα, παρὰ τοῦ Σανταβαρηνοῦ πρὸς τοῦτο ἐρεθιζόμενος· καὶ ἔργον ἂν ἐγένετο τὸ μελέτημα, εἰ μὴ ὁ πατριάρχης καὶ τῆς συγκλήτου οἱ προύχοντες, πολλὰ δεηθέντες, τοῦ βουλεύματος τὸν βασιλέα μετέστησαν. Τέως δ' οὖν ἐπέμενεν ἡ ὀργὴ, καὶ ὁ Λέων ἔμφρουρος ἦν, καὶ χρόνος ἐτρίβη συχνὸς, συνευωχεῖτο δι' ὁ βασιλεὺς τῶν τῆς συγκλήτου τισί· τοῦτο δὲ κατὰ καιροὺς (91) ὡρισμένους ἐκ συνηθείας ἐγίνετο παλαιᾶς. Ἦν δ' ἐν τῷ οἴκῳ καθ' ὃν ἐγίνετο τὸ συμπόσιον, ζῷον ἐν κλωβῷ (92) ἱδρυμένον τῶν μιμηλῶν, καλούμενον ψιττακός· τοῦτό τινος ὀδυρομένου καὶ ἀνακαλουμένου τὸν Λέοντα συνεχῶς ἀκοῦον ἐμιμήσατο τὴν φωνὴν, καὶ, Λέων, Λέων, ἐδόα πυκνά. Τὰς οὖν φωνὰς ταύτας τοῦ ὄρνιθος οἱ τῷ βασιλεῖ συνεστιώμενοι λαβὴν εὑρόντες τῆς ὑπὲρ τοῦ Λέοντος παρακλήσεως, ἀνέστησάν τε τοῦ συμποσίου, καὶ δακρύων πλησθέντες, εἶτά φασιν· Οὐκ εἰς κατηγορίαν ἔστω ἡμῖν τοῦτο τὸ ζῷον, ὦ βασιλεῦ, ὅτι αὐτὸ μὲν τὸν οἰκεῖον ἀνακαλεῖται δεσπότην, ἡμεῖς δὲ, τῆς μὲν τοῦ κράτους σου πανδαισίας ἐπαπολαύοντες, ἀμνημονοῦμεν ἐκείνου, ἐπὶ χρόνον ἤδη καθειργμένου πολύν; Ἄγες, δέσποτα, τὴν κατ' ἐκείνου ὀργὴν, καὶ λῦσον αὐτῷ τὴν φρουράν, καὶ πρόσβλεψον εὐμενὲς, ἢ μᾶλλον πρόσιδε ὡς πατήρ. Τούτοις ὁ βασιλεὺς (93) ἐχάλασε τὴν κατὰ τοῦ

Variæ lectiones et notæ.

(89) Ξιφίδιον ἔνδον τοῦ ὑποδήματος. Leo Grammaticus, ἐν τῷ τουβίῳ, *in tibiali*. Porphyrogenitus in ejus Vita, n. 99 edit. Combefisii, κέλευσον περιαιρεθῆναι τὰ πέδιλα τῶν ποδῶν αὐτοῦ, ita Santabarenus ad Basilium. Symeon Logotheta in Basilio n. 21, et in Chronico ms. in quo corporis loco παραμήριον habuerit Leo non tradit. Scylitzes ἐντὸς τοῦ ὑποδήματος, ut Zonaras et Glycas, ubi Leunclavius *sub veste* vertit, et recte, ni fallor : neque enim in calceis vel in tibiali pugionem gestare potuit Leo, nisi per tibi alia braccæ intelligantur.

(90) Ἐγκλείει τοῦτον τῶν βασιλικῶν θαλάμων ἑνί. Errat igitur Damascenus Studita hom. 34 dum scribit Thessalonicam relegatum Leonem una cum uxore Theophanone.

(91) Κατὰ καιροὺς. Verbi gratia, in Nativitate Christi, in tribunali novemdecim accubitorum, de quibus statis conviviis egimus in nostra *Constantinopoli*, l. II, sect. 6, n. 1.

(92) Ἐν κλωβῷ. Wolfisius scripserat *in corle : in cavea* restituimus. Vide *Gloss. med. Græcit.* in Κλωβός.

(93) Τούτοις ὁ βασιλεύς. Vide nostram *Constantinopolim*, I. IV, sect. 4, n. 1.

υἱέως ὀργήν, καὶ οἱ ἐσπείσατο, καὶ τὴν τιμὴν ἀπέδωκε τὴν βασίλειον. Εἰς θήραν δὲ ἀπελθὼν ὁ βασιλεὺς, ἐλάφῳ ἐντυγχάνει, τὸ μέγεθος ὑπερφυεῖ, καὶ εἰς ὕψος ἠρμένα κέρατα φέροντι, καὶ τοῦτον ἐδίωκε, καὶ πλησιάσας αὐτῷ, ἦρε τὴν χεῖρα ξιφήρη πλῆξαι τὸ ζῶον βουλόμενος. Τὸ δὲ τοῖς κέρασιν ἠμύνετο τὸν διώκοντα, καί τινος τῶν αὐτοῖς παραφυομένων ὄζων ἐμπαρέντος τῇ ζώνῃ τοῦ βασιλέως, λετέωρος ἐκεῖνος ἐφέρετο, ἠωρημένος τοῦ ζώου τοῖς κέρασι· καὶ τάχα ἂν καὶ ἠνάλωτο, εἰ μή τις (94) φθάσας καὶ ξίφει τεμὼν τὴν ζώνην αὐτὸν διεσώσατο, ᾧ καὶ σῶτρα καλὰ δέδωκεν ὁ ὑπ' ἐκείνου σωθεὶς, τὴν τῆς κεφαλῆς ἐκτομήν· καὶ ἡ σκῆψις ὡς εὔπρεπὴς, Ὅτι ξίφος, ἔφη, ἐπὶ βασιλέα γυμνώσειε· μὴ λογισάμενος ὅτι ὑπὲρ βασιλέως ἦρκε τὸ ξίφος ὁ ἄνθρωπος, καὶ ἀμοιβῆς μᾶλλον ἦν ἄξιος καὶ δωρημάτων βασιλικῶν. Καὶ ὁ μὲν οὕτως ἀπώνατο τῆς ὑπὲρ τοῦ βασιλέως σπουδῆς. Ὁ δὲ πληγεὶς τὸ σῶμα τῷ κέρατι, καὶ περιδινηθεὶς τὰ σπλάγχνα, ἐπεβίω μὲν, ἀλλ' οὐκ εἰς μακρόν· ἀπεβίω δ' ἐντεῦθεν, συμβασιλεύσας μὲν τῷ Μιχαὴλ ἔτος ἕν, αὐταρχήσας δ' ἐννεακαίδεκα, τῷ υἱῷ Λέοντι τὴν βασιλείαν λιπὼν, ὄντι πρεσβυτέρῳ τιῶν πεντὸ υἱῶν.

A imperatore potius strinxisse, ac renumeratione magnisque præmiis esse dignum. Is igitur sui erga imperatorem studii hunc fructum cepit. Imperator vero cornu percussus, conversisque intestinis, supervixit illo quidem; sed non diu, mortemque obiit. Regnavit enim Michaele annum unum, solus decem et novem, imperio Leoni filio ex superstitibus natu maximo relicto.

ΙΒ'. Αὐτοκράτωρ δὲ γεγονὼς ὁ Λέων (94*), αὐτίκα πρὸς ἄμυναν διανέστη τοῦ Σανταβαρηνοῦ· Ὑποπτεύων δὲ ὡς ἀντιλήψεται τούτου ὁ πατριάρχης Φώτιος, φιλίως πρὸς αὐτὸν διακείμενος, αἰτίας πλάττει κατὰ τοῦ πατριάρχου. καὶ ἐξωθεῖ τῆς Ἐκκλησίας αὐτὸν, καὶ ἐν τῇ τῶν Ἀρμενιακῶν περιορίζει μονῇ, πατριάρχην δὲ Στέφανον προεχειρίσατο (95), τὸν οἰκεῖον ὁμαίμονα· καὶ ὅτι μὴ ἦν Ἡρακλείας ἀρχιερεὺς, ὑπὸ τοῦ πρωτοθρόνου κεχειροτόνητο· Ἀχθῆναι δ' ἐξ Εὐχαΐτων ἐκέλευσε τὸν Σανταβαρηνόν· τῆς γὰρ ἐκεῖ Ἐκκλησίας προήδρευε. Πέμψας δὲ εἰς τὴν ἐν Χρυσοπόλει μονὴν τοῦ Φιλιππικοῦ, ὅπου ὁ βασιλεὺς Μιχαὴλ ἐτέθαπτο, ἐξάγει τὸ σῶμα τούτου ἐκ τῆς σοροῦ, καὶ μετὰ προπομπῆς πολλῆς καὶ βασιλείου τιμῆς εἰς τὸν τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων ναὸν κατατίθησιν ἐν λάρνακι μαρμαρίνῃ, καὶ τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ παρόντων ἐπὶ τῇ προπομπῇ, τοῦ τε Ἀλεξάνδρου καὶ τοῦ πατριάρχου Στεφάνου. Τῇ δὲ τοῦ Ζαούτζη Στυλιανοῦ (96) θυγατρὶ συμφθειράμενος ἔτι ζώσης Θεοφανοῦς τῆς αὐτοῦ γαμετῆς, τὸν πατέρα ταύτης μάγιστρον ἐτίμησε, καὶ λογοθέτην τοῦ δρόμου, μετέπειτα μέντοι καὶ βασιλεοπάτορα, αὐτὸς τὸ ὄνομα ἐφευρών. Ἐξ ἐμπρησμοῦ δὲ μετὰ τῶν ἄλλων καὶ τοῦ ναοῦ ἁγίου ἀποστόλου Θωμᾶ πυρ-

XII. Imperator factus Leo, statim de ulciscendo Santabareno cogitat. Sed cum timeret, ne is a Photio **176** amico defenderetur, patriarcham, causas quasdam commentus. Ecclesia ejectum, in Armenianorum relegat monasterium, fratremque suum Stephanum patriarcham designat: qui, quia Heracleæ pontifex nullus erat, a protothrono consecratus est. Santabarenum Euchaitis, cujus urbis Ecclesiæ præsidebat, adduci jussit. Misit et Chrysopolim in Philippici monasterium, ubi Michael imperator sepultus erat, ejusque cadaver loculo eductum, cum magno comitatu et regio honore in Sanctorum Apostolorum æde, in marmorea arca reponit: etiam fratribus suis Alexandro et patriarcha Stephano præsentibus. Zautzem Stylianum, cujus filiam, superstite adhuc Theophanone conjuge, subigebat, magistrum designavit et cursus publici logothetam, post etiam, novo excogitato nomine patrem imperatoris. Ædem Sancti Thomæ apostoli, una cum aliis ædificiis incensam, renovavit. Santabarenum jam adductum in regia Pegana custodiit, et inclementer flagris cæsum Athonas relegavit, neque multo post, oculos ei effodi jussit. Verum pluribus annis elapsis, hominem ab exsilio

## Variæ lectiones et notæ.

(94) Εἰ μή τις. Vocabatur is Jacobitzes. Vide Symeonem logothetam in Basilio n. 3 et Leonem Grammatic.

(94*) Βασιλεία Λέοντος Φιλοσόφου. Ita ad marginem scriptum in codd. mss. Negat Allatius Leonem imp. appellatum Φιλόσοφον, hocque cognomen uni convenire Leoni Philosopho, de quo agunt scriptores Byzantini in Theophilo, illum vero Σοφόν appellatum. Certe Constantinus Porphyrogenitus filius in avi Vita, n. 48, 76 et 89 edit. Combefisii, Leonem Σοφώτατον semper appellat. Promiscue vero apud Balsamonem Σοφὸς et Φιλόσοφος indigitatur. Sed et Novella Alexii Commeni apud eumdem Balsamonem ad *Nomocan* Photii p. 140, 142, 1 edit. Λέων Φιλοσοφώτατος dicitur. In cod. Reg. in quo describuntur libr. II. Περὶ θεμάτων Constantini Porphyrogeniti, hic titulus præfertur: φιλοπόνημα Κωνσταντίνου υἱοῦ βασιλέως Λέοντος τοῦ Σοφοῦ.

(95) Στέφανον προχειρίσατο. Gregorius in Vita S. Basilii Junioris, n. 2: Στέφανος δὲ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως προχειρίζεται, ἀνὴρ πάσῃ ἀρετῇ διαπρέψας· εἰ καὶ οὗτος ἐν συντόμῳ τὸ χρεὼν ἐλειτούργησε, καὶ συνεχὴ καθάρσια παρὰ παίδων ἰατρῶν δεξάμενος, διὰ τὴν ἐνοχλοῦσαν αὐτῷ ἐκ (*f.* πυρετοῦ) πυρκαϊὰν, ὑφ' ὧν κακῶς, ψυχρανθεὶς τὰν στόμαχον, καὶ εἰς νόσον δυσθεράπευτον περιπεσὼν ἐτελεύτησε. Erchemperlus cap. 52: *Serenissimo Basilio Augusto æque his diebus defuncto, duo filii ejus in imperio sunt electi, id est Leo primogenitus, et Alexander subsequens: tertius vero Stephanus nomine archiepiscopatum ejusdem urbis, ejecto Pothio, qui olim a Nicolao primæ sedis pontifice ob invasionem episcopatus Ignotii adhuc superstitis perpetuo anathemate fuerat maltatus, et a Joanne papa, ut ita dicam, ignaro, ad pristinum gradum resuscitatus regendum suscepit.*

(96) Στυλιανοῦ. Exstant in obitum nescio cujus Styliani, primi a secretis, iambi Symeonis logothetæ et magistri, vulgo Metaphrastæ appellati; et ab Allatio in Dissert. de Symeonum scriptis descripti. Obiit vero hic Stylianus de quo Zonaras, Leone imperante, ut est apud anonymum Combefisianum n. 14.

revocatum benigne tractandum curavit. Cæterum Hagio Longobardiæ dux, regis Franciæ affinis, audita Basilii morte, Romano fœdere sublato, omnem sibi provinciam vindicavit. Quare imperator mensæ præfectum cum Occidentalibus legionibus contra eum misit, qui prælio victus, fere omnibus quos adduxerat amissis, fuga ægre elapsus est. Stephano patriarchæ defuncto. Antonius cognomento Cauleas successit. Cum Bulgari pace facta, cum Romanis commercia haberent, et telonæ iniqua ab eis vectigalia exigerent : id Symeoni illorum principi jam dudum occasionem captanti, satis causæ visum ad bellum Romanis inferendum. Sed Romanus exercitus contra eum missus, succubuit, multis cæsis, ipsoque ducе interfecto, multis captis, quos Symeon, nasis præcisis, Byzantium redire passus est. Ea foeditate irritatus imperator. Turcos Istrum accolentes, qui et Ungari vocantur, muneribus impulit, ut Bulgaros ulciscerentur, et pro virili affligerent. Ipse quoque terra marique arma inferre eisdem parat, summa rerum patricio Nicephoro Phocæ, quem domesticum legionum **177** designavit, mandata. Verum ante bellum, quæstorem de pace legatum ad Symeonem mittit. Quem Barbarus dolo adesse suspicatus, in vincula conjectum includit, et Phocæ resistit. Quo bello dum occupatur, Ungari ejus ditionem populantur. Quare Phoca omisso, contra illos proficiscitur, et acie congressus, superatur, multis Bulgaris interfectis, pluribus captis. Symeon ipse vix Dorostolum, quæ Dristra est confugit. Captivos Bulgaros imperator ab Ungaris emit, ad quem Symeon legatos de pace misit, cujus verbis Leo fide habita, Chœrosphactem ablegavit ad pacem faciendam. Sed Barbarus eo detento et vincto, Turcos invasit, iisque in fugam versis, et agris eorum vastatis, Leoni scripsit, se cum eo pacem non facturum, nisi captivos Bulgaros receperit, quos cum recepisset, tamen pacem non fecit. Igitur imperator contractis in unum omnibus et Orientalibus et Occidentalibus legionibus, contra Bulgaros usus est : quæ tamen cum Symeone congressæ, succubuerunt. Deinde cum in agris quibusdam Zoes, Zautzis filiæ, consuetudine uteretur, insidiis a quibusdam est appetitus : quas cum Zoe ex murmure animadvertisset, ac imperatorem dormientem excitasset, statim in regiam reversus, evitavit, eamdemque Zoen paulo post imperatricis Thephanonis obitum, Augustam appellavit, et dudum concubinam, legitimam uxorem duxit. Verum brevis illa felicitas fuit. Nam cum annum unum et octo menses in imperio vixisset, obiit. Sunt et aliæ insidiæ imperatori nuntiatæ, quas Zautzis consobrinus, Basilius Pectes struebat. Is arcanum cum sapadone Samona communicavit, quem jurejurando prius adegerat,

πολιηθέντος, ὁ βασιλεὺς οὗτος αὐτὸν ἀνεκαίνισεν. Ἤδη δὲ καὶ ὁ Σανταβαρηνὸς ἥχθη, καὶ εἰς τὰ ἐν ταῖς Πηγαῖς ἐφρουρεῖτο βασίλεια, ἔνθα πέμψας ὁ βασιλεὺς, καὶ ἀφειδῶς αὐτὸν αἰκισάμενος, ἐν Ἀθήναις ὑπερόριον ἔθετο. Οὐ πολὺ τὸ ἐν μέσῳ καὶ πέμψας ἐκεῖ, τοὺς αὐτοῦ ἐξέκοψεν ὀφθαλμούς. Μετὰ τὰ πλείους ἐνιαυτοὺς τῆς ὑπερορίας τε τὸν ἄνθρωπον ἐπανήγαγε, καὶ προνοίας ἠξίωσεν. Ὁ δὲ Λογγιβαρδίας δοὺξ Ἀγίων τοῦ ῥηγὸς Φραγγίας τυγχάνων γαμβρὸς, ἐπεὶ τὸν θάνατον τοῦ Βασιλείου ἐπύθετο, τὰς πρὸς Ῥωμαίους συνθήκας ἠθέτησε, καὶ τὴν χώραν ἅπασαν ὠκειώσατο. Διὸ τὸν ἐπὶ τῆς Τραπέζης ἔπεμψεν ὁ βασιλεὺς κατ' αὐτοῦ μετὰ τῶν δυτικῶν ταγμάτων, ὃς συμμίξας αὐτῷ ἡττήθη· καὶ πάντας σχεδὸν οὓς ἐπήγετο ἀπεβάλλετο, μόλις αὐτὸς διαφράς. Τοῦ δὲ πατριάρχου Στεφάνου ἐκλελοιπότος, Ἀντώνιος προκεχείριστο πατριάρχης, ὃς Καυλέας (97) ὠνόμαστο. Τῶν δὲ Βουλγάρων ἐνσπόνδων ὄντων, καὶ ἐμπορίας ποιουμένων μετὰ Ῥωμαίων, οἱ τοῖς τελωνήμασιν ἐφεστῶτες ἄδικα αὐτοὺς εἰσέπραττον τέλη. Τοῦτο τῷ αὐτῶν ἄρχοντι Συμεὼν λαβὰς ζητοῦντι τοῦ κατὰ Ῥωμαίων πόλεμον ἄρασθαι, εἰς μάχης πρόφασιν ἦρκεσε. Καὶ μέντοι καὶ ἦρατο. καὶ Ῥωμαϊκὸν αὐτῷ ἀνοπλισάμενον στράτευμα ἥττητο, καὶ πολλοὶ μὲν ἔπεσον τῶν Ῥωμαίων, καὶ ὁ στρατηλάτης αὐτός· πολλοὶ δ' ἐάλωσαν, ὧν τὰς ῥῖνας ὁ Συμεὼν ἐκτεμὼν, ἐπανελθεῖν ἀφῆκε πρὸς τὸ Βυζάντιον. Τούτοις περιαλγήσας ὁ βασιλεὺς, διώρους τοὺς Τούρκους ἔπεισε, τοὺς περὶ τὸν Ἴστρον, οἳ καὶ Οὔγγροι καλοῦνται, τοῖς Βουλγάροις ἐπεξελθεῖν, καὶ ὅση δύναμις κακῶσαι αὐτούς, καὶ αὐτὸς δὲ ὁ βασιλεὺς, διά τε θαλάσσης καὶ διὰ γῆς ἡτοίμαστο ὅπλα κινῆσαι κατὰ Βουλγάρων, τῷ πατρικίῳ Νικηφόρῳ τῷ Φωκᾷ τὸν κατ' αὐτῶν ἀναθέμενος πόλεμον, δουκάστικον τῶν σχολῶν αὐτὸν προβαλλόμενος. Πρὸ τοῦ πολέμου δὲ τὸν κοιαίστορα στέλλει ὁ αὐτοκράτωρ πρὸς Συμεὼν περὶ εἰρήνης πρεσβεύοντα. Ὁ δὲ Βάρβαρος, δόλῳ τοῦτον ὑποτοπήσας ἐλθεῖν, καθείργνυσι τὸν ἄνδρα καὶ δεσμεῖ, καὶ τῷ Φωκᾷ ἀντεμάχετο. Ἐκείνου δὲ περὶ τούτων ἀσχολουμένου, οἱ Οὔγγροι τὴν χώραν αὐτοῦ ἐλῃσαντο, Διὸ τὸν Εὐκὰν λιπὼν, κατ' ἐκείνων ἐξώρμησε, καὶ συμβαλὼν αὐτοῖς ἥττητο, πολλῶν μὲν σφαγέντων Βουλγάρων, πλειόνων δ' ἁλόντων, αὐτοῦ δὲ τοῦ Συμεὼν μόλις ἐν Δοροστόλῳ φυγόντος, τοῦτο δ' ἡ Δρίστρα ἐστί. Τοὺς δ' αἰχμαλώτους Βουλγάρους ὁ βασιλεὺς παρὰ τῶν Οὔγγρων ἐπρίατο, καὶ ὁ Συμεὼν περὶ εἰρήνης ἱκέτευε. Καὶ πιστεύσας τοῖς λόγοις ἐκείνου ὁ βασιλεὺς, τὸν Χοιροσφάκτην ἀπέστειλε σπονδὰς ποιησόμενον, ὃν ὁ Βάρβαρος κατέσχε τε καὶ ἐδέσμησεν. Αὐτὸς τοῖς Τούρκοις ἐπῆλθε, καὶ ἐτρέψατό τε αὐτοὺς, καὶ τῇ χώρᾳ σφῶν ἐλυμήνατο. Εἶτα ἐπέστειλε τῷ Λέοντι μὴ ἂν ποτε σπείσασθαι, εἰ μὴ τοὺς αἰχμαλώτους Βουλγάρους λήψοιτο πρότερον· καὶ τούτους λαβὼν, οὐκ ἐσπείσατο. Ὁ γοῦν βασιλεὺς τοῖς τάγμασι τοῖς

## Variæ lectiones et notæ.

(97) Ἀντώνιος ὁ Καυλέας. Cujus elogium descripsit Nicephorus Philosophus, editum a Lipomano Surio, et Bolando 12 Febr.

ἐώοις καὶ τοῖς ἑσπερίοις ὁμοῦ συνελθοῦσι κατὰ τῶν Βουλγάρων ἐχρήσατο· ἀλλ' ἡττήθησαν ἅπαντα προσβαλόντα τῷ Σωμεών. Καὶ τὰ μὲν τῶν Βουλγάρων τοιοῦτον εἶχε τὸν τρόπον. Ὁ δὲ βασιλεὺς, ἐν ἀγροῖς τισι τῇ τοῦ Ζαούτζη συνὼν θυγατρὶ τῇ Ζωῇ, ἐπεβουλεύθη παρά τινων. Αἰσθομένης δὲ τῆς Ζωτῆς ἐκ θρόου τὴν ἐπιβουλὴν, καὶ διυπνισάσης τὸν βασιλέα κοιμώμενον, αὐτίκα ἐκεῖνος ἐπανῆλθεν εἰς τὰ Βασίλεια, καὶ οὕτω διέφυγε τὴν ἐπιβουλήν· Ἄρτι δὲ τῆς βασιλίδος θανούσης Θεοφανοῦς, τὴν εἰρημένην Ζωὴν (98) ὁ βασιλεὺς Αὐγούσταν ἀνηγόρευσε, καὶ νόμιμον ἔθετο γαμετὴν (98*) τὴν πρὶν αὐτοῦ παλλακὴν, ἢ ἐπ' ὀλίγον τῆς εὐτυχίας ἀπώναυτο· ἐνιαυτὸν γὰρ ἕνα ἐπὶ μησὶν ὀκτὼ τῇ βασιλείᾳ ἐπιβιώσασα, τέθνηκεν. Ἑτέρα δ' αὖθις ἐπιβουλὴ μηνύεται τῷ βασιλεῖ, ἣν ἐμελέτα ὁ Πήκτης Βασίλειος, τοῦ Ζαούτζη ὑπάρχων ἀνεψιός· Ὃς τὸ ἀπόῤῥητον τῷ ἐκτομίᾳ Σαμωνᾷ ἐκοινώσατο ὅρκοις πρότερον βεβαιώσαντι, ὡς ἀνέκφορον τηρήσει τὸ ῥηθησόμενον. Ἦν δὲ ὁ Σαμωνᾶς ἐξ Ἀγαρηνῶν, καὶ μαθὼν τὸ κατὰ τοῦ κρατοῦντος μελέτημα, εὐθὺς ἐκφέρει πρὸς αὐτὸν τὸ μυστήριον. Καὶ κατεσχέθη μὲν ὁ Βασίλειος καὶ οἱ συνίστορες τοῦ βουλεύματος, ὁ δὲ Σαμωνᾶς (99) ἐτιμήθη πρωτοσπαθάριος, καὶ ᾠκειώθη τῷ βασιλεῖ.

A no id quod auditurus esset, effutiret. Erat autem Samonas Agarenus, et cognitum in imperatorem facinus, statim ei indicat. Sic Basilius et conscii consilii, comprehenduntur, Samonas protospatarii honorem et imperatoris familiaritatem adipiscitur.

II". Ἠγάγετο δὲ καὶ τρίτην ὁ Λέων εὐνέτειραν, ἡ Εὐδοκία μὲν ἐκαλεῖτο, ἐκ δὲ τοῦ Ὀψικίου τὸ γένος εἵλκε, καὶ τὴν ὥραν ἦν περιττή, Ἀλλὰ καὶ αὕτη βραχύ τι συνεζήκει τῷ βασιλεῖ· συλλαβοῦσα γὰρ καὶ πρὸς τῷ τεκεῖν γενομένη, σὺν τῷ τεχθέντι ἀπέθανεν. Ἔχων δὲ δι' ἐρέσεως οὗτος ὁ αὐτοκράτωρ παῖδα ἐσχηκέναι, μᾶλλον μέντοι καὶ κεχρηματισμένον ἐσχηκὼς τοῦτο (ἦν γὰρ ἐραστὴς σοφίας παντοδαπῆς, καὶ αὐτῆς δῆτα τῆς ἀποῤῥήτου, ἥ δι' ἐπῳδῶν μαντεύεται τὰ ἐσόμενα, καὶ περὶ τὰς τῶν ἀστέρων δ' ἐσχολάκει κινήσεις, καὶ τὴν ἐκ τούτων ἀποτελεσματικὴν ἐπιστήμην μετήρχετο, καὶ εὕρισκεν ὡς ἕξει παῖδα τῆς βασιλείας διάδοχον), καὶ τετάρτην ἄγεται γαμετὴν, τὴν Καρβονοψίναν Ζωὴν. Οὐκ εὐθὺς μέντοι αὐτῇ τῆς βασιλείας μετέδωκεν ἀξιώματος, ἀλλ' ἐφ' ἱκανὸν αὐτῷ συμβεβοῦσα ἦν ἀτελέστος, μέχρις οὗ παιδίον ἐξ αὐτῆς ἐνέχθη τῷ βασιλεῖ, ὃ παρὰ τοῦ πατριάρχου Νικολάου τοῦ θείου κατηξιώθη βαπτίσματος. Τοῦ γὰρ Ἀντωνίου τῷ θρόνῳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐπιζήσαντος ἔτη (1) . . . καὶ μεταθεμένου τὴν ζωὴν, ὁ Μυστικὸς Νικόλαος πατριάρχης κεχειροτόνητο. Μετὰ δὲ τὸν τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ τοκετὸν, ὃν Κωνσταντῖνον ὠνόμασεν ὁ βασιλεὺς, καὶ σύνευνον αὐτοῦ ἀνηγόρευσε. Διὰ γοῦν τὸν τέταρτον γάμον ἀφωρίστο παρὰ τοῦ πατριάρχου ὁ Λέων. Τιμῶν δὲ τὴν πρώτην αὐτοῦ γαμετὴν τὴν μακαρίαν Θεοφανὼ, τέμενος ἀνήγειρεν εἰς ὄνομα ἐκείνης, ἔγγιστα τοῦ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων νεῶ, ἐν ᾧ καὶ τὸν νεκρὸν αὐτῆς κατέθετο. Καὶ ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου Λαζάρου (2) ναὸν ἐδείματο ἕτερον, εἰς ὃν καὶ τὸ ἱερὸν ἐκείνου σῶμα ἀπεθησαύρισεν ἐκ τῆς Κύπρου μετενεχθὲν, ἀλλὰ μὴν καὶ τὸ τῆς Μαγ-

B XIII. Leo tertiam quoque uxorem duxit, Eudociam, genere Opisciauam, excellenti forma. Sed et hæc non diu cum eo vixit. Nam cum uterum ferret, inter parturiendum una cum fœtu edito periit. Verum imperator suscipiendæ prolis avidus, præsertim cum id a 878 vatibus ei prædictum esset (fuit enim doctrinarum omnis generis amator, et arcanæ quoque illius quæ per incantationes futura divinat : versatus etiam in doctrina de motibus siderum eorumque effectibus, in qua inveniebat, se filium habiturum imperii successorem) quartam etiam uxorem ducit Carbonopsinam Zoen : quam non statim honore imperatorio est dignatus, sed diu sine diademate habuit, donec filiolum peperisset, qui a patriarcha Nicolao sacro baptismate est initiatus. Nam cum Antonius sede Constantinopolitana annis . . . . . gubernata decessisset, Mysticus Nicolaus patriarcha est designatus. Imperator post filii partum, cui Constantini nomen indidit, conjugem etiam suam Augustam appellavit. Sed ob quartas nuptias a patriarcha Leo censura ecclesiastica est notatus, et nomine Sancti Theophanonis primæ conjugis suæ, honoris ergo, ædem extruxit proxime Sanctorum Apostolorum templum, in eaque corpus illius reposuit. Condidit et aliam ædem Sancti Lazari nomine, in qua sacrum ejus corpus e Cypro translatum, necnon Mariæ Magdalenæ condidit. Cum autem nautis ædificando impeditis, classis vacaret : Agarenorum classis Taurominium vastavit, et Lemnum insulam occupavit, in quibus multi mortales pericrunt. Imperator vero cum in Pentecoste in Sancti Mocii ædem

C

D

Variæ lectiones et notæ.

(98) Ζωήν. Hanc Zoizonem vocat Liutprandus, l. III, c. 7 qua cum, *venerea dulcedine junctum* fuisse Lacapenum scribit post pulsos æmulos.

(98*) Τὴν γαμετήν, Vide anonymum in Vita sancti Nicolai Studitæ, p. 934.

(99) Ὁ δὲ Σαμωνᾶς. Illius meminit Constantinus, *De adm. imp.* c. 50 et Gregorius in Vita S. Basilii Junior. n. 3, ubi πατρίκιος καὶ παρακοιμώμενος indigitatur.

(1) Ἔτη. Deest etiam in mss. codd. annorum patriarchatus Antonii numerus. Catal. ms. Nicephori Call. ὁ Ἀντώνιος ὁ Καυλέας ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ (Λέοντος) ἔτη β'. Sed reponendum ζ' observat. Joan. Bollandus ad 12 Febr. p. 622.

(2) Καὶ ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου Λαζάρου. De hac æde S. Lazari pluribus egimus in nostra *Constantinopoli*, in quam a Leone imp. illatum ejusdem sancti corpus, tradit pariter auctor incertus in homil. in Sabbatum Lazari, pag. 9 : Τοῦτο τὸ τίμιον καὶ ἅγιον λείψανον ὁ σοφώτατος βασιλεὺς Λέων, ἔκ τινος ἀψεως θειοτέρας ἐκεῖθεν μετανομισάμενος, ἐν τῷ πανσέπτῳ καὶ ἁγίῳ τούτου ναῷ παρ' αὐτοῦ δομηθέντι εἰς ὄνομα τοῦ ἁγίου σεμνῶς καὶ πολυτελῶς κατατίθησιν, ὃ καὶ νῦν εἰσέτι μένει, ἄῤῥητόν τινα εὐωδίαν ἀποτελοῦν, καὶ ἰάσεις ψυχῶν καὶ σωμάτων ἡμῖν παρεχόμενον.

de more supplicatum iret, jamque sacrarii cancellis appropinquaret : quidam ex ambone prodiens, baculum gravissimum, quem manibus gestabat, imperatoris capiti inpegit : quod plane contudisset, nisi fustis dependenti lychno illisus, maximum vim amisisset. Proceres cum sanguinem e capite imperatoris manentem viderent, turbati sunt : et quia frater ejus Alexander non aderat, apud plerosque suspicio invaluit, eum insidiarum fuisse conscium. Sed qui id facinus ausus fuerat, quæstionibus adhibitus nullo conscio nominato, pedibus et manibus amputatis, in ignem est conjectus. At Marcus monachus qui Tetraodium magni Sabbati supplevit, tum præsens, *Imperator*, inquit, *istud a Davide prædictum est, his verbis : Quæ hostis tuus in sancto improbe egit, et qui te oderunt, in medio festivitatis gloriati sunt. Scito igitur te ab* **179** *hoc tempore decem annos regnaturum.* Quemadmodum dixit, ita factum est. Nam Leo post decennium ea ipsa die, qua caput ictus fuerat, est mortuus. Samonas autem, de quo supra diximus, cum apud imperatorem multum posset, cum magnis opibus fugam ad Agarenos, unde ortus erat, capessit. Sed in transitu Halys captus, quamvis se ex voto crucem Sirichanam adire diceret, nihilominus a Constantino duce Andronici filio, Byzantium est reductus. Cui imperator, conservato pristino erga Samonam affectu, mandavit ducæ, ut coram senatu interrogatus, diceret eum non cepisse fugam, sed ad Sirichanam crucem peregrinatum esse. Cum autem postridie senatu præsente Constantinum jurejurando obstrictum rogaret, an fugisset Samonas, ille perjurio reformidato dixit, eum in patriam suam Melitenem abiisse ; is vero per iracundiam ab imperatore dimissus est. Samonas autem præter veterem necessitudinem, etiam patricii dignitate ornatus, et cubicularius designatus, imperatorem sæpe impulit, ut ab officio decederet : quorum illud fuit, quod patriarcham coegit, ut se reciperet, et censuræ eximeret : quem cum accersisset, neque illa ratione exorare posset : statim e regia in Irium navi transvehendum, atque inde pedestri itinere in Galacrenæum monasterium quod ipse struxerat, tranferendum curant, cum annos undecim Ecclesiæ præfuisset. Ejus vero loco patriarcha designatus est syncellus Euthymius, vir sacer, qui omni studio obstitit, ne lex ab imperatore promulgaretur, ut ipsius exem-

A δαλγνῆς Μαρίας Ἀσχολουμένων δὲ ταῖς οἰκοδομαῖς τῶν πλωΐμων, καὶ τοῦ στόλου μὴ πλέοντος, τὸ τῶν Ἀγαρηνῶν ναυτικὸν τὸ Ταυρομένιον (3) ἐξεπόρθησε, καὶ τὴν νῆσον κατέσχε Ἄρμνον, καὶ πολλὴ τῶν ἀνθρώπων ἐν αὐτοῖς συνέβη φθορά. Προόδου δὲ κατὰ τὴν Πεντηκοστὴν γενομένης τοῦ βασιλεύοντος εἰς τὸν τοῦ Ἁγίου Μωκίου ναὸν (4), κατὰ τὸ ἔθος, καὶ ὁ βασιλεὺς οὗτος ἐποιήσατο τὴν προέλευσιν, καὶ τις ἤδη ταῖς κιγκλίσι τοῦ θυσιαστηρίου τοῦ αὐτοκράτορος πλησιάζοντος, ἐξώρμησεν ἐκ τοῦ ἀμβώνος, βάκτρον μετὰ χεῖρας ἔχων βαρύτατον, καὶ κατὰ τῆς βασιλικῆς ἐπήνεγκεν αὐτὸ κεφαλῆς, καὶ συνέτριψεν ἂν αὐτήν, εἰ μὴ τῇ ἠωρημένῃ λυχνίᾳ προσαράξαν τὸ βάκτρον, ἀφῃρηυο ταύτῃ τῆς καταφορᾶς τὸ σφοδρότατον. Τέως δ' οὖν αἷμα τῆς τοῦ βασιλέως κεφαλῆς καταῤῥέον θόρυβον τοῖς ἄρχουσιν ἐνεποίησεν · ὅτι δ' οὐ παρῆν ἐκεῖ Ἀλέξανδρος ὁ τοῦ βασιλέως αὐτάδελφος, ὑπόληψις παρὰ τοῖς πλείοσιν ἐπεκράτησε τῆς ἐπιβουλῆς αὐτὸν μὴ εἶναι ἀμέθεκτον. Ὁ δὲ τὸ τόλμημα ποιήσας, βασάνοις ὑποβληθείς, καὶ μηδένα μηνύσας συνίστορα, χεῖρας ἀπετμήθη καὶ πόδας, καὶ τέλος παρεδόθη πυρί. Ὁ μοναχὸς Μάρκος, ὁ τὸ τετραῴδιον τοῦ μεγάλου Σαββάτου ἀναπληρώσας, ἔφη παρὼν πρὸς τὸν βασιλέα τοῦτο · Προείρητο παρὰ τοῦ Δαβὶδ εἰρηκότος · Ὅσα ἐπονηρεύσατο ὁ ἐχθρὸς ἐν τῷ ἁγίῳ σου, καὶ ἐνεκαυχήσαντο οἱ μισοῦντές σε ἐν μέσῳ, τῆς ἑορτῆς σου, Ἴσθι γοῦν, ὦ βασιλεῦ, ὡς ἀπὸ τοῦδε χρόνον βασιλεύσεις δεκαετῆ. Καὶ ὁ λόγος ἔργον ἐγένετο · ἔθανε γὰρ ὁ Λέων μετὰ δέκα ἐνιαυτοὺς κατ' αὐτὴν τὴν ἡμέραν καθ' ἣν ἐπλήγη τότε τὴν κεφαλήν. Ὁ ἤδη δὲ ῥηθεὶς Σαμωνᾶς, παρὰ τῷ βασιλεῖ μεγάλα δυνάμενος, πλοῦτόν τε δαψιλῆ περιβαλόμενος, καὶ τοῦτον λαβών, εἰς τοὺς Ἀγαρηνοὺς ὅθεν ὥρμητο ἀπεδίδρασκεν, Ἀλλ' ἑάλω τὸν Ἅλυν διαπορῶν · ὁ δὲ εἰς τὸν ἐν Σιρικῇ σταυρὸν ἔλεγεν ἀπιέναι, τούτῳ εὐχὴν ποιησάμενος, ὃν λαβὼν Κωνσταντῖνος ὁ τοῦ Δουκὸς Ἀνδρονίκου υἱὸς εἰς τὸ Βυζάντιον ἐπανήγαγεν. Ὁ δὲ βασιλεὺς, ἔτι τηρῶν τῷ Σαμωνᾷ τὴν πρώην διάθεσιν, ἐνετείλατο τῷ Κωνσταντίνῳ, εἰ ἐρωτηθείη ἐνώπιον τῆς συγκλήτου περὶ τοῦ Σαμωνᾶ, μὴ εἰπεῖν ὅτι ἀπεδίδρασκεν, ἀλλ' ὅτι εἰς τὸν ἐν Σιρικῇ ἀπῆει σταυρόν. Τῇ δ' ἐξῆς, τῆς συγκλήτου παρούσης, ἤρετο μεθ' ὅρκων ἐπαγωγῆς τὸν Κωνσταντῖνον ὁ βασιλεὺς εἰ ἔφευγεν ὁ Σαμωνᾶς · ὁ δὲ, διὰ τοὺς ὅρκους ψεύσασθαι μὴ θελήσας, εἶπεν ὅτι εἰς τὴν οἰκείαν παγρίδα τὴν Μελιτηνὴν ἀπῆει. Ὁ βασιλεὺς δὲ τὸν μὲν Κωσταντῖνον μετ' ὀργῆς ἀπε-

B

C

D

## Variæ lectiones et notæ.

(3) Ταυρομένιον. Vide Constantinum, l. II, *De Themat.* c. 10.

(4) Τοῦ Ἁγίου Μωκίου. Idem narrant anonymus Combefisianus, Leo Grammaticus, Symeon logotheta, Scylitzes, etc. De æde vero S. Mocii pluribus egimus in nostra *Constantinopoli*, in qua præ aliis festum S. Euthymii, cujus reliquiæ ibidem asservabantur, 3 Januar. celebratum observant synaxaria mss. Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ τοῦ ὁσίου Πατρὸς ἡμῶν Εὐθυμίου κειμένου ἐν τῷ Ἁγίῳ Μωκίῳ. Huic proxima fuit S. Anthimi æedes sacra, uti docet Scriptor mss. Vitæ S. Josephi Hymnographi : Καὶ σὺν αὐτῷ τῇ Βασιλίδι ἀνῆει μεγαλοπόλει, μεθ' οὗ ναῷ ἱερομάρτυρος ἑαυτὸν ἐγκατακλείσας, σεπτῷ λέγω δή Ἀνθίμου τοῦ θείου, πλησίον ὑπάρχοντι τοῦ Ἁγίου Μωκίου, τὰς ἐκείνου ἀρετὰς παρεζήλου. In eam ædem illatum fuisse corpus S. Sampsonis xenodochi docemur ex illius Vita mss. Τὸ δὲ ἱερὸν σῶμά καὶ ἅγιον τῷ μεγίστῳ ναῷ τοῦ Μωκίου τοῦ μάρτυρος πανσεβάστως ἐγκατατίθηται, ὅτε δὴ καὶ συγγένειαν ἔλκειν ἐκεῖθεν τοῦ μεγάλου φημιζομένου.

πέμψατο. Τὸν δὲ Σαμωνᾶν μετὰ ταῦτα τῆς προτέ- A plo cuivis liceret secundam, tertiam et quartam
ρας ἠξίωσεν οἰκειώσεως, εἶτα καὶ πατρίκιον ἐτί- etiam uxorem ducere.
μησε, καὶ παρακοιμώμενον προεβάλετο, ὃς εἰς πολλὰ τῶν οὐ καθηκόντων τὸν αὐτοκράτορα προεβίβαζεν, ὧν ἓν καὶ τὸ βιάσασθαι τὸν πατριάρχην δέξασθαι αὐτὸν, καὶ τοῦ ἀφορισμοῦ ἀπολῦσαι. Μεταπεμψάμενος οὖν τὸν ἀρχιερέα ὁ βασιλεὺς, ἐδεῖτο δεχθῆναι. Ὡς δ' ἐκεῖνος ἦν ἀδυσώπητος, ἐκ τῶν βασιλείων αὐτίκα διαπεράται πρὸς τὴν Ἰρίαν (5), κἀκεῖθεν πεζοπορούντα εἰς τὸ ἐν Γαλακρήναις ἄγουσιν αὐτὸν μοναστήριον, ὃ αὐτὸς ἐδομήσατο, ἔτη προστὰς τῆς Ἐκκλησίας ἕνδεκα. Προεχειρίσθη δὲ πατριάρχης ὁ σύγκελλος Εὐθύμιος, ἀνὴρ ἱερὸς, ὃς καὶ βουλόμενον τὸν βασιλέα νόμῳ θεσπίσαι ἄγεσθαι κατ' αὐτὸν τὸν βουλόμενον γυναῖκας δύο καὶ τρεῖς ἄχρι καὶ τεσσάρων, πάσῃ σπουδῇ διεκώλυσε.

ΙΔ'. Τῶν δὲ Ἀγαρηνῶν (6) ναυσὶ τὰς τῶν Ῥωμαίων λῃζομένων χώρας, ὁ βασιλεὺς Ἰμέριον τὸν λογοθέτην (7) τοῦ δρόμου τοῦ στόλου προβαλόμενος ἀρχηγὸν, κατὰ τῶν ἐκ τῆς Ἄγαρ ἀπέστειλεν, ἐντειλάμενος αὐτῷ, καὶ τὸν δούκαν προσλαβέσθαι Ἀνδρόνικον. Ὁ δὲ δόλιος Σαμωνὰς ἄσπονδον ἔχων ἔχθραν κατὰ τοῦ γένους τοῦ δουκικοῦ, ὑποτίθησί τινι τῶν φίλων τοῦ Ἀνδρονίκου δηλῶσαι αὐτῷ, μὴ συμπλεῦσαι τῷ Ἰμερίῳ, ἐκκόψαι οἱ τὰ ὄμματα μέλλοντι κατὰ βασίλειον πρόσταγμα. Διὸ οὐκ ἐπείσθη τῷ Ἰμερίῳ συνελθεῖν ὁ Ἀνδρόνικος, ἔθεν καὶ μόνος ἐκεῖνος ναυμαχήσας ἐκράτησε, καὶ τοῦ τῶν πολεμίων περιεγένετο ναυτικοῦ. Ἐντεῦθεν ἀπεγνωκὼς ὁ Ἀνδρόνικος, συγγενεῖς τε καὶ δούλους αὐτοῦ προσλαβόμενος, κατέσχε τὴν Κάβαλαν, ὀχυρόν τι φρούριον τοῦ Ἰκονίου οὐ πάνυ τι διακείμενον μήκοθεν. Ὁ δὲ Σαμωνᾶς οὐ διέλιπε τὸν βασιλέα ἐρεθίζων, καὶ εἰς ὀργὴν παρακινῶν κατὰ τοῦ ἀνδρός. Μαθὼν δ' ἐκεῖνος καὶ τὴν τοῦ πατριάρχου Νικολάου ἐκ τῆς Ἐκκλησίας ἐξώθησιν, καὶ πάντοθεν ἀπογνοὺς, πανοικεσίᾳ τοῖς Ἀγαρηνοῖς προσελήλυθεν. Ὁ δὲ βασιλεὺς τοῦτο γνοὺς ὑπερήλγησεν, ἐναντίον ἔξειν τὸν ἄνδρα ἀνθ' ὑπερμάχου πτοούμενος. Γραφὴν τοίνυν ἐγχαράσσει βασίλειον, δι' ἧς τῷ Ἀνδρονίκῳ καὶ ἀμνηστία τῶν πραχθέντων ἐπρυτανεύετο, καὶ ὑπονόστησις ἐπετρέπετο, καὶ πολλῶν δόσις ἐπήγγελτο ἀγαθῶν. Ταύτην ἐμβαλόντες κηρῷ τὴν γραφὴν, καὶ λαμπάδι τὸν κηρὸν (8) ἀπεικάσαντες, Σαρακηνῷ τῶν αἰχμαλώτων ἑνὶ ἐκβληθέντι τῆς εἱρκτῆς ἐγχειρίζουσιν, ἐντειλάμενοι τῷ Ἀνδρονίκῳ

XIV. Cum autem Agareni Romanas provincias infestarent, imperator Himerium cursus publici logothetam, classi præfectum, contra illos misit, mandavitque ut etiam Andronicum Ducam assumeret. Verum dolosus Samonas internecinas cum familia Ducæna inimicitias exercens, quemdam ex Andronici amicis subornat, qui eum moneat, ne cum Himerio proficiscatur, qui ei jussu imperatoris oculos sit effossurus. Itaque Himerium comitari noluit Andronicus, et cum ille solus prælio victor hostilem classem subegisset, desperatis rebus, assumptisque cognatis et servis suis, Cabalam occupavit, munitum castellum **180** non procul Iconio dissitum. Cum autem Samonas imperatorem irritare, et contra illum inflammare non desineret, atque is patriarcham Nicolaum Ecclesia pulsum esse cognovisset; spe omni destitutus, cum tota familia se ad Agarenos confert. Quo imperator cognito, supra modum doluit, se illum habiturum hostem quo defensore usus esset. Litteras igitur scribit, quibus Andronico et delictorum venia concedebatur, et reditus permittebatur, et multa beneficia promittebantur. Eas litteras in ceram candelæ instar efficiam conjectas, Saraceno cuidam e carcere educto tradunt, Andronico reddendas. Cui Samonas accersito, clam ait: *Numquid scis te totius Syriæ interitum gestare in manibus? Ut igitur patriam et populares conserves: ceram istam Uzeri tradito.* Id enim hospiti Andronici nomen erat. Facit ille ut jussus fuerat. Agareni

## Variæ lectiones et notæ.

(5) Ἰρίαν. Ἱρίαν scribit Constantinus Porphyrogenitus in Basilio, et in lib. *De adm. imp.* Ἱερείαν alii, Ἠρίον Ἡραίαν, denique cæteri: Palatium imperatorum Asiaticum, de quo multis egimus in *Constantinopoli Christ.* l. IV, sect. 13 n. 11, cujus conditorem Justinianum M. agnoscunt Excerpta quædam historica ex cod. Reg. ms. 2023, fol. 97: Ὅτι τὸ τῆς Χαλκηδόνος ἀκρωτήριον τὸ παλαιὸν Ἱρίον καὶ ὃν καὶ λεγόμενον· ταφεῖον γὰρ ἦν τῶν κτητόρων τῆς πόλεως Χαλκηδόνος· ὁ μέγας Ἰουστινιανὸς ἀνασκάψας τὸ ὅλον ἀκρωτήριον, καὶ ἀναχαθάρας τὸν τόπον, βασίλεια ἔκτισε περιφανέστατα, καὶ Ἱερία ὁ τόπος μετονομάσθη, ἤγουν ἀερία. Perperam vero istius palatii nomen describitur in orthodoxorum Invectiva adversus Iconomachos edita a Combefisio cum continuatore Theophanis. p. 304, n. 5, ubi pseudosynodus coacta sub Copronymo contra cultum imaginum dicitur ἐν Κπόλει εἰς τὸν τόπον τὸν λεγόμενον Ὀνερία Legendum enim Ἱερία, delendumque ἐν Κπόλει.

(6) Τῶν δὲ Ἀγαρηνῶν. Nescio an ea tempestate Saraceni Nicæam tentarint, illiusque muros subverterint, quod certe videtur suadere inscriptio ad ejusdem urbis muros versus Occidentem, quos a Leone et Constantino filio refectos innuit, eo quo superati sunt hostes loco: Ἔνθα θείᾳ βοηθείᾳ τὸ τῶν ἐχθρῶν κατὴ σχύνθη θράσος, ἐκεῖ οἱ φιλόχριστοι ἡμῶν βασιλεῖς Λέων καὶ Κωνσταντῖνος ἀνεκαίνισαν πόθῳ τὴν πόλιν Νίκαιαν ἀνεγείραντες, διὰ τῆς τοῦ ἔργου ἐπιδείξεως νικητικὸν ἀναστήσαντες σημεῖον κεντηναρίων χιλίων καὶ μύχθον ἐγνώρισεν Ἀρτάναδος Πατευφάτα κουροπαλάτης. Nisi hæc murorum Nicæensium subversio referri debeat ad annum 10 Leonis Isauri, cujus meminit Theophanes, scribens Maviam Saracenorum ducem Nicæam obsedisse, ac μετὰ πο υρκίαν πολλὴν καὶ καθαίρεσιν τῶν τειχῶν, Sanctorum Patrum, qui ibi colebantur, intercessionibus, urbe tamen minime potitum fuisse.

(7) Ἰμέριον τὸν λογοθέτην. Meminit istius expeditionis Himerii Scriptor coævus vitæ S. Theoctistæ Lesbiæ: Ἐπεμπόμην δὲ συστρατευόμενος Ἰμερίῳ τῷ πάνυ, τῷ στρατηγικωτάτῳ ὅηλαδή, καὶ ἄρχοντι τοῦ τε δρόμου καὶ τοῦ στόλου παντός.

(8) Κηρόν. Vide Gloss. med. Græcit. in φάτλιον.

cognita litterarum sententia, Andronicum cum omnibus suis in vincula conjiciunt, in quibus ille obiit : quidam vero ex illis, carceris ærumnas non ferentes, fidem abjurarunt. At Constantinus, et quidam cum ipso, carcere elapsi, in Romanos limites, persequentibus Agarenis fortiter profligatis, evaserunt. Eum imperator et hilariter excepit, et magnifice donavit, et exquisitis honoribus affecit. Deinde etiam ei dixit : *Ne te decipiat nomen, Constantine, tuum, nec putaris, eo quod Constantinus Romanis imperaturus sit, te imperio potiturum; certo enim scito, filium hunc meum, illum esse. Quod si tu Spartam tuam ornaris, bene tibi erit; sin rebus novis studueris, et tyrannidem affectaris : noli dubitare, quin per hanc portam* (demonstrata occidentali Aurei triclinii porta) *caput tuum absque reliquo corpore sit transiturum, id quod postea factum est.* Cum Samonæ pater cum quibusdam aliis Melitenam venisset, viso honore et opulentia filii, cum eo vivere voluit. Nam imperator eos honorifice exceperat, et contra quam decebat, homines profanos in Magnam Ecclesiam introduxerat. Sed a filio prohibitus est, suadente, ut suam religionem conservaret, atque in patriam reverteretur, quod et ipse per occasionem facturus esset. In festo Pentecostes Leo filium suum coronavit, et imperatorem appellavit. Cæterum odiosus **181** Samonas eunuchum ministrum suum Constantinum, ex Paphlagonia oriundum, dominæ ad ministerium tradidit, qui cum et imperatrici et ipsi imperatori percharus esset, profanus Samonas invidia stimulatus illum apud imperatorem detulit, quasi ab imperatrice amaretur, quem Leo ex æmulatione, pro monacho tonderi, nec multo post revocari, et monastico habitu exuto, civilem vestem resumere jussit, eoque familiarius etiam quam prius usus est. Id Samonæ intolerabilius visum. Curat igitur per suorum quemdam, libellum conviciis plenum scribi, eumque abjicit, qua imperator transiturus erat : quo is invento et lecto, doluit, auctoremque requisivit. Unus igitur ex ejus rei consciis, Samonam scripti auctorem esse indicat. Cum autem eclipsis lunæ tum fuisset, imperator metropolitam Synadorum de ea quæsiturus accersit, quem cum Samonas privatim de illa sciscitaretur, respondet : *Tuum infortunium portendit ista lunæ affectio. Sin decima tertia Julii dies ante tuam calamitatem præterierit; et tu infortunium evitabis.* Deinde ab imperatore quoque interrogatus Synadorum episcopus, respondet, malum istud in eum qui esset ab illo proximus, grassaturum. Imperator porro personam proximam Alexandrum fratrem judicabat, sed falso : nam homini pessimo tandem male esse oportebat. Leo igitur, ubi cognovit eum esse famosi libelli auctorem, et regia exigit, et rasum

δοῦναι αὐτήν. Τοῦτον δὴ τὸν Ἀγαρηνὸν ὁ Σαμωνᾶς μεταπαλεσάμενος, ἐν ἀπορρήτοις φησὶ πρὸς αὐτόν· Οἶδας ὅτι τὸν ὅλεθρον τῆς Συρίας ὅλης φέρεις ἐν ταῖς χερσίν ; Ἵνα γοῦν καὶ τὴν πατρίδα περισώσῃς καὶ τοὺς ὁμογενεῖς, τὸν κηρὸν τοῦτον ἐγχείρισον τῷ Οὐζήρ. Οὕτω γὰρ ὁ παρ' ᾧ ἦν ὁ Ἀνδρόνικος ὠνομάζετο. Ὁ δὲ πεποίηκεν ὡς παρῄγγελτο, καὶ γνόντες οἱ τῆς Ἄγαρ τὴν δύναμιν τῆς γραφῆς, καὶ τὸν Ἀνδρόνικον δεσμοῦσι καὶ πάντας τοὺς σὺν αὐτῷ. Ὁ μὲν οὖν Ἀνδρόνικος ἐν τοῖς δεσμοῖς τὸν βίον κατέλυσε. Τινὲς δὲ τῶν σὺν αὐτῷ τὴν ἐκ τῶν δεσμῶν μὴ στέργοντες κάκωσιν, τὴν πίστιν ἑαυτῶν ἐξωμόσαντο. Ὁ δὲ Κωνσταντῖνος καὶ τινες τῶν σὺν αὐτῷ τῆς εἱρκτῆς ἐκφυγόντες πρὸς τὰ Ῥωμαίων ἀπῆεσαν, καὶ τοὺς καταδιώκοντας αὐτοὺς Ἀγαρηνοὺς γενναίως τρεψάμενοι, διεσώθησαν. Ὃν ὁ βασιλεὺς ἐδέξατό τε περιχαρῶς, καὶ ἐδοξιώσατο μεγαλοπρεπῶς, καὶ διαφερόντως ἐτίμησεν· εἶτα καὶ πρὸς αὐτὸν ἔφη· Μή ἀπατάσω σε, Κωνσταντῖνε, τὸ ὄνομα, μηδ' οἷου τῆς βασιλείας τυχεῖν ; ὡς Κωνσταντίνου Ῥωμαίων μέλλοντος ἄρξαι· ἴσθι γὰρ ἀκριβῶς τοῦτον εἶναι τὸν υἱὸν τὸν ἐμόν. Σὺ δὲ εἰ μὲν ἦν ἔλαχες Σπάρταν κοσμεῖς, ἔσται σοι εὖ· εἰ δὲ νεωτερίσεις, καὶ τυραννίδι ἐπιχειρήσεις, ἔσω βεβαίως εἰδὼς ὡς διὰ τῆς δὲ τῆς πύλης (τὴν πρὸς δύσιν οὖσαν τοῦ Χρυσοτριχλίνου δείξας αὐτῷ) ἡ κεφαλή σου τοῦ λοιποῦ σώματος χωρὶς εἰσαχθήσεται· ὃ καὶ γέγονεν ὕστερον. Ἐκ δὲ Μελιτηνῆς ἐλθόντων τινῶν, ἐν οἷς ἦν καὶ ὁ τοῦ Σαμωνᾶ πατήρ, ὑπεδέξατο τούτους ἐντίμως ὁ βασιλεύς, καὶ εἰς τὴν Μεγάλην Ἐκκλησίαν μὴ δεόντως ἀπίστους ὄντας εἰσήγαγεν. Ἰδὼν δὲ ὁ τοῦ Σαμωνᾶ πατήρ, ἣν εἶχεν ὁ υἱὸς αὐτοῦ τιμὴν ἐν τοῖς βασιλείοις, καὶ τὸν πλοῦτον ὃν περιέκειτο, ἤθελε συνδιάγειν αὐτῷ. Ἐκωλύθη δὲ παρ' ἐκείνου, τὴν οἰκείαν θρησκείαν τηρεῖν συμβουλεύοντος, καὶ εἰς τὴν πατρίδα ἐπανελθεῖν. Εἰ δὲ καὶ αὐτὸς, ἔφη, τύχω καιροῦ, ὑπονοστήσω πρός σε. Τῇ δ' ἑορτῇ (9) τῆς Πεντηκοστῆς ἐναστάσης, ἔστεψε τὸν υἱὸν αὐτοῦ ὁ βασιλεὺς, καὶ ἀνηγόρευσεν αὐτὸν βασιλέα. Ἐκτομίαν δ' ἔχων θεράποντα ὁ μυσαρὸς Σαμωνᾶς, Κωνσταντῖνον ὀνομαζόμενον, ἐκ δὲ Παφλαγονίας γενόμενον, τῇ δεσποίνῃ τοῦτον δέδωκεν εἰς ὑπηρεσίαν. Ἐπεὶ δὲ καὶ τῇ βασιλίσσῃ καὶ αὐτῷ τῷ κρατοῦντι λίαν ὁ Κωνσταντῖνος ᾠκείωτο, εἰς βασκανίαν ὁ βεβηλὸς ἠρέθιστο Σαμωνάς, καὶ πρὸς τὸν βασιλέα κατεῖπεν αὐτοῦ, ὡς ἐρωμένου τῇ βασιλίσσῃ. Χηλοτυπήσας οὖν ὁ Λέων ἀποκαρῆναι τοῦτον προσέταξε μοναχὸν, καὶ μετ' οὐ πολὺ ἀνακαλεῖται τοῦτον, καὶ ἀποδυθῆναι κελεύσας τὰ μοναχικὰ ἄμφια, καὶ κοσμικὴν περιβαλέσθαι στολὴν, μᾶλλον ἢ πρότερον αὐτὸν ᾠκειώσατο. Οὐκ ἀνεκτὰ δ' ἦσαν ταῦτα τῷ Σαμωνᾷ. Γράφει τοίνυν λοίδορόν τι γραμμάτιον διά τινος τῶν αὐτοῦ, καὶ τοῦτο ῥίπτει ἔνθα ὁ βασιλεὺς διελεύσεσθαι ἔμελλεν, ὅπερ εὑρὼν ἐκεῖ-

## Variæ lectiones et notæ.

(9) Τῇ δὲ ἑορτῇ. Lupus Protospatha : *Anno* 913, *ind.* 1, *coronatus est Constantius* (Constantinus) *imp. filius prædicti Leonis, qui regnavit an* 47.

νος και ἀναγνοὺς, ἤλγησέ τε καὶ τὸν πεποιηκότα τοῦτο ἐζήτει. Εἷς οὖν τις τῶν συνειδότων τὴν πρᾶξιν ταύτην τῷ Σαμωνᾷ, τοῦτον εἶναι τὸν ἐργάτην τοῦ λοιδόρου βιβλίου τῷ κρατοῦντι ἐδήλωσεν. Ἐκλείψεως μέντοι τότε τῆς σελήνης συμβάσης, τὸν μητροπολίτην Συνάδων ὁ βασιλεὺς μετεπέμψατο, περὶ ταύτης πευσόμενος. Ὃν ὁ Σαμωνᾶς ἰδίᾳ παραλαβὼν, ἤρετο περὶ τῆς ἐκλείψεως· κἀκεῖνος ἔφη ὅτι· Σὸν τὸ τῆς σελήνης πάθος σημαίνει δυστύχημα. Εἰ δὲ ἡ τοῦ Ἰουλίου τρισκαιδεκάτη (10) παρελεύσεται πρὸ τοῦ σε παθεῖν, ἐκφεύξει καὶ σὺ τὸ δυστύχημα. Εἶτα καὶ πρὸς τοῦ βασιλέως ὁ Συνάδων ἐρωτηθεὶς ἀπεκρίνατο, ὡς εἰς τὸ δεύτερον μετά σε πρόσωπον ἐνσκήψει ἡ κάκωσις. Δεύτερον δὲ πρόσωπον ὁ βασιλεὺς τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ τὸν Ἀλέξανδρον ἔκρινεν, ἀλλ' ἐσφάλη περὶ τὴν κρίσιν· ἔδει γάρ ποτε τῷ κακίστῳ Σαμωνᾷ γενέσθαι κακῶς. Μαθὼν οὖν ὁ Λέων, ὡς ἐκεῖνος ἦν ὁ τοῦ λοιδόρου βιβλίου πατὴρ, ἐξωθεῖ μὲν τῶν βασιλείων αὐτὸν, καὶ ἀποκείρει, καὶ περιγραπτοῖς ὁρίοις καθείργνυσι. Καὶ ταῦτα γέγονε μήπω τῆς τρισκαιδεκάτης τοῦ Ἰουλίου παραῤῥυείσης. Παρακοιμώμενος δὲ ἀντὶ τοῦ Σαμωνᾶ ὁ παρ' ἐκείνου βασκαινόμενος Κωνσταντῖνος καὶ ἐπιβουλευόμενος προκεχείριστο, ᾧ καὶ μονὴν ὁ βασιλεὺς ἐδομήσατο ἐν ταῖς Νοσσιαῖς (11). Νοσήσας δὲ ὁ Λέων κοιλιακὸν νόσημα, τοσοῦτον κατειργάσθη τὴν δύναμιν, ὡς μηδὲ δυνηθῆναι διαλεχθῆναι τῇ συγκλήτῳ, περὶ Νηστείας τὴν συνήθη διάλεξιν ἢ καλεῖται Σελέντιον. Ὅμως ὀλίγα τινὰ ταύτῃ διαλεχθεὶς, καὶ ἀξιώσας αὐτοῦ μεμνῆσθαι, καὶ πίστιν εἰς τὴν αὐτοῦ σύμβιον τηρεῖν καὶ εἰς τὸν υἱὸν, καὶ τελευταίαν ταύτην προσλαλιὰν πρὸς αὐτὴν ποιεῖσθαι εἰπὼν, οὐκ αὐτίκα ἐξέλιπεν, ἀλλὰ μέχρι τοῦ Μαΐου διήρκεσε. Τότε δὲ τελευτῶν τὴν αὐταρχίαν τῷ ἀδελφῷ κατέλιπεν Ἀλεξάνδρῳ, καὶ τὸν υἱὸν αὐτοῦ παραδέδωκεν, ἀξιώσας ἐπιμελεῖσθαι αὐτοῦ, καὶ ἀνάγειν βασιλικῶς, καὶ αὐτῷ τὸ κράτος καταλιπεῖν· ὃν βλέπων ἐρχόμενον πρὸς αὐτὸν ἐν τῷ ἤδη ἐκλείπειν, ὥς φασιν, ἔφη· Ἴδε ὁ κακὸς καιρὸς, μετὰ τοὺς δεκατρεῖς μῆνας. Ἐβασίλευσε δὲ ὁ Λέων ἔτη εἴκοσι καὶ πέντε, ἐπὶ μησὶ τρισίν.

A certis finibus includit, idque accidit ante diem Julii XIII. Constantinus cui Samonas et invidebat et insidiabatur, illius loco cubicularius est designatus, eique monasterium in Nossiis extructum. Imperator autem cœliaco morbo laborans, viribus ita exhaustis fuit, ut de jejunio apud senatum de more orationem habere non posset, quæ oratio Silentium appellatur. Pauca tamen est locutus, petiique ut patres conscripti sui memores, conjugi filioque suo fidem servarent : quamvis autem diceret, se eos nunc prostremo affari, non tamen statim defecit, sed ad Maium usque vixit. Tum vero moriens, imperium fratri Alexandro reliquit, eidemque filio suo tradito, petiit, ut eum curaret, regaliterque educato, imperium relinqueret, quem cum jam moribundus **182** ad se venire vidisset, B dixisse fertur : *Ecce infaustum tempus post* XIII *menses*. Imperavit annos XXV et III menses.

ΙΕ'. Ἀλέξανδρος δὲ ἅμα τε τοὺς πόδας ἤρεισε τῇ ἀρχῇ, καὶ ἅμα τὸν πατριάρχην Νικόλαον ἐκ τῶν Γαλακρηνῶν ἀγαγὼν, εἰς τὸν τῆς Κωνσταντινουπόλεως θρόνον ἀνήγαγε, τὸ δεύτερον καταγαγὼν τὸν Εὐθύμιον. Καὶ ἐπὶ βήματος τὴν τούτου ποιήσας καθαίρεσιν, ἐνυβρισάντων εἰς τὸν ἄνδρα πολλὰ τῶν προσκειμένων τῷ Νικολάῳ, εἶτα καὶ ὑπερόριον

XV. Alexander firmato imperio, patriarcham Nicolaum statim e Galacrenis in sedem Constantinopolitanam reduxit, pulso in exsilium Euthymio, et dignitate in ambone abrogata, cum quidem Nicolai sectatores multis hominem contumelis affecissent. Rerum potitus nihil imperatore dignum gessit, deliciis, venationibus, ebrietati, comessationibus,

## Variæ lectiones et notæ.

(10) Ἡ τοῦ Ἰουλίου τρισκαιδεκάτη. Legendum Ἰουνίου, quomodo habent Leo Grammaticus, anonymus Combefisianus, n. 31 ; Scylitzes, et Glycas.

(11) Ἐν ταῖς Νοσσιαῖς. Subdit, quod ab aliis siletur, Symeon Logotheta in Chron. mss. Ἄξιον δὲ ὀλίγα εἰπεῖν ποιῷ τρόπῳ ἡ μονὴ τῶν Νοσσιῶν κέκτισται· οὗτος ὁ Κωνσταντῖνος εἶχε πατέρα γέροντα εὐλαβῆ καὶ φοβούμενον τὸν Θεὸν, ὃς καὶ ἐν αὐτῷ τῷ τόπῳ τῶν Νοσσιῶν προαστίτζην ἐκέκτητο πρὸς τῇ θαλάσσῃ πάνυ μικρὸν, ἐν ᾧ καὶ ὕδωρ ἐπὶ δεξαμενὴν ἐκβαλὼν ταῖς ὁδίταις ἐποίει παραψυχήν. Ἐν τούτῳ τῷ ὕδατι συνέβη στρατιώτην διέρχεσθαι καὶ ἀναψύξαντα ἐκβαλεῖν ἅπερ ἐκ δικαίου πόρου εἶχεν νομισμάτων, καὶ ἀριθμῆσαι, ἃ καὶ ἦσαν εἰς νν 79 τρεῖς ἀριθμούμενα· εἶτα ἀναστὰς, οἷα συμβαίνει, καὶ τῷ ἵππῳ ἐπιβὰς, ᾤχετο τὴν ὁδὸν αὐτοῦ τὸ χρυσίον κατὰ τὸν τόπον ἀφείς. Ὡς οὖν ἔθος εἶχεν ὁ γέρων, ἐξῆλθεν πρὸς τὴν δεξαμενὴν, καὶ εὑρὼν τὸν χρυσίον, ἐλυπήθη τὴν τοῦ ἀπολέσαντος ἀθυμίαν· ὅμως ἐν ἑαυτῷ φυλάττων, οὐ διέλιπεν ἀπὸ νυκτὸς εἰς νύκτα εὐχόμενος τῷ Θεῷ τοῦτον ἐλθεῖν καὶ ἀπολαβεῖν τὸ ἴδιον. Ὁ μέντοι στρατιώτης τὰς πύλας περασας, καὶ ἐπιμνησθεὶς, ὅμως τι ποιῆσαι μὴ δυνάμενος, τὴν ὁδὸν αὐτοῦ ἀπῄει λυπούμενος· καὶ μετὰ τρίτον ἐνιαυτὸν, ἔρχεται πρὸς τὸν τόπον τῶν Νοσσιῶν, καὶ τοῦ ἵππου ἀποβας, αὐτὸν μὲν ἐπότισεν, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς πιὼν ἐκάθητο σύννους, καὶ στενάξας εἶπεν ὅτι Ἐν τούτῳ τῷ τόπῳ ἀπώλεσά μου τὴν ζωήν. Τοῦτο ἀκούσας ὁ τίμιος γέρων, ἀπηρώτησεν αὐτῷ, τί ἄρα τὸ συμβὰν, κύριέ μου; Ὁ δὲ εἶπεν, ὅτι Ἐνταῦτα ἀπώλεσαν νν'· καὶ παρευθὺ καὶ τὸν τόπον ὑπεδείκνυεν, καὶ τὰ σημεῖα τοῦ βαλαντίου, καὶ τὸ πόσον ἔλεγεν· καὶ ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ εὐθὺς ἐξέλκει τοῦτο τοῦ κόλπου αὐτοῦ, καί φησι, Γνωρίζεις τοῦτο; ὁ δὲ ἀφωνίᾳ ἐπὶ πολὺ κατασχεθεὶς, ὅμως ναὶ εἶπεν, ὅπερ ἀπώλεσα αὐτό ἐστιν· καί φησι, Ἀπόλαβε αὐτὸ, πληροφορούμενος ὡς οὐκ ἄνοιξα αὐτὸ οὐδὲ εἴδω τί ἐστιν ἔσωθεν. Τοῦτο λαβὼν ὁ ἄνθρωπος, παρακαλῶν λαβεῖν ἐξ αὐτοῦ ὅσα καὶ βούλεται· ὁ δὲ οὐκ ἠθέλησεν τὸ σύνολεν, ὅθεν ὁ στρατιώτης ἀπέρχεται τὴν ὁδὸν αὐτοῦ, χαίρων καὶ εὐχαριστῶν τῷ Θεῷ. Γῇ οὖν νυκτὶ ἐκείνῃ ὁρᾷ κατ' ὄναρ τὸν Χριστὸν ἐλθόντα καὶ εἰπόντα αὐτῷ. Ἀνθ' ὧν ἐποίησας εἰς τὸν στρατιώτην, ἰδοὺ αὔριον ἀκούσεις γενόμενον παρακοιμώμενον τὸν υἱόν σου, καὶ τὸ προάστετον τοῦτο εἰς μονὴν μεγάλην γενησόμενον πρὸς δοξολογίαν ἐμήν· καὶ σὺ δὲ αὐτὸς τὸν ὑπὲρ τούτων μισθὸν κομιεῖ. Πρωΐας δὲ γενομένης, τὸ μήνυμα ἦλθεν, καὶ μετ' ὀλίγας ἡμέρας τῇ θελήσει τοῦ βασιλέως καὶ τῇ ἐξόδῳ, ὡς εἴρηται, τὸ μοναστήριον οἰκοδομεῖτα, καὶ ἐνεθρονίσθη.

uxoriæ deditus. Res imperii et reipublicæ mandavit circulatoribus et hominibus e triviis, quos ante imperium clandestinorum facinorum habuerat socios: quorum unum Basilitzem successorem imperii declarare in animo habuit. Nam fratris filium Constantinum et privatum esse, et virilibus privare volebat. Idque nisi vitam celeriter finisset, consiliis ejus a divina Providentia eversis, quantum quidem in ipso fuit, re ipsa fortasse factum esset. Cum præstigiatores percontaretur, an diu victurus esset? audivit ex eis, se foro longævum, si apro æneo in theatro, dentes et pudenda addidisset: *Tum enim*, aiebant, *is est elementum, seu actum, quia adversus Leonem fratrem tuum stetisti*; neque ulla in re alia recte judicarunt, nisi quod hominem gulæ conviviisque mancipatum, luxuque continenter diffluentem, sui comparârunt. Credidit homo porcis amentior, illorum verbis, easque partes æneo operi adjecit. Cum Bulgarorum princeps Symeon per legatos ex eo quæreret, an pacem conservaturus esset? eos Alexander contemptim excepit, superbe alloculus est, et arroganter comminatus. Cujus contumeliæ Symeon impatiens, se contra Romanos armavit. Alexander vero conviviis et ebrietati perpetuo indulgens, cum a balneo pransus, ventre epulis meroque distento, pila luderet, equitando, et pilæ inflexionibus, vasis quibusdam ruptis, multoque sanguine per nares et veretrum rejecto, uno die post exstinctus est: cum nepoti suo tutores, et imperii administratores scripto ordinasset, patriarcham Nicolaum, magistrum Stephanum, magistrum Joannem Eladam, Joannem rectorem, et duos, quos e circulis vocatos, ad senatoriam et patriciam **183** dignitatem evexerat, Bazilitzem et Gabriclopolum.

XVI. Alexandro, cum imperium annum unum et mensem ludificatus esset, defuncto, potestas ad Constantinum Leonis filium devoluta est, admodum pucrum adhuc: septimum enim agebat annum. Enimvero Constantinus Andronici Ducæ filius, domesticus legionum, Alexandri obitu audito (nam

ποιήσας αὐτόν. Ἀναρχήσας δὲ ὁ βασιλεὺς οὗτοσι, οὐδὲν ἐοικὼς εἰργάσατο βασιλεῖ, ἀλλὰ τρυφαῖς καὶ θήραις καὶ κώμοις καὶ ἀπελγείαις ἐξέδωκεν ἑαυτόν. Τὰ δὲ τῆς βασιλείας καὶ κοινὰ πράγματα ἀνθρώποις ἀνέθετο ἀγύρταις καὶ τοῖς ἐκ τριόδων, οὓς πρὸ τῆς μοναρχίας ἀποῤῥήτων εἶχε πράξεων κοινωνούς, ὧν ἕνα Βασιλείτζην λεγόμενον, καὶ διάδοχον τῶν σκήπτρων διενοεῖτο ποιήσασθαι. Τὸν γὰρ ἀδελφόπαιδα Κωνσταντῖνον καὶ ἰδιωτεῦσαι ἐβούλετο, καὶ τῶν παιδογόνων ἀφελέσθαι μορίων. Καὶ εἰ μὴ ταχὺ τὸ τέλος αὐτῷ τῆς ζωῆς ἐπελήλυθε, καὶ οὕτως αὐτῷ παρὰ τῆς ἄνω προνοίας ἐτράλησαν τὰ βουλεύματα, τάχ' ἂν ὅσον τὸ ἐπ' ἐκείνῳ, καὶ εἰς ἔργον ἐξέβησαν. Γοήτων δὲ πυνθανόμενος εἰ ἐς μῆκος αὐτῷ τὰ τῆς ζωῆς προελεύσεται, ἤκουσεν ἐξ ἐκείνων ὡς ἔσται αὐτῷ μακροχρόνιον τὸ βιώσιμον, εἰ τῷ ἐν τῷ θεάτρῳ συὶ ὃς ἐκ χαλκοῦ πέπλασται ὀδόντας καὶ αἰδοῖα περίθοιτο· Σὸν γὰρ (12), ἔλεγον, οὗτος στοιχεῖόν ἐστιν, ἀντίος ἱστάμενος Λέοντι τῷ σῷ ἀδελφῷ· οὐδὲν ἕτερον κρίνοντες ὀγιὲς, ἢ τὸ συὶ τοῦτον ἀπεικάσαι τὸν αὐτοκράτορα, διὰ τὸ περὶ γαστέρα κεχηνέναι τε καὶ σσσίτια, καὶ ἀκολασίαις προσκεῖσθαι διηνεκῶς. Πιστεύσας οὖν τοῖς λόγοις ἐκείνων, ὁ καὶ χοίρων ἀνοητότερος, τὰ λείποντα ταῦτα τῷ χαλκουργήματι ἐξειργάσατο. Τοῦ μέντοι τῶν Βουλγάρων ἀρχηγετοῦντος Συμεὼν εἴ τὴν εἰρήνην ἀσπάζοιτο ἐρωτῶντος δι' ἁ τινων ὑπ' αὐτοῦ πεμφθέντων, ὁ Ἀλέξανδρος ἀτίμως τε τοὺς πεμφθέντας ἐδέξατο, καὶ ὑπερηφάνως ὡμίλησε, καὶ ὑπερόγκως ἠπείλησεν. Ὅθεν ὁ Συμεὼν τὴν ὕβριν μὴ ἐνεγκὼν, κατὰ Ῥωμαίων ὡπλίσατο. Συμποσίοις δὲ καὶ μέθαις διόλου προστετηκὼς ὁ Ἀλέξανδρος, ἅπαξ ἀριστήσας μετὰ λουτρὸν, καὶ κοίλῃ χρησάμενος τῇ γαστρὶ, καὶ ἀπλήστως ἀκρατησάμενος, σφαιρίσαι προεῖτο, καὶ καταπεῖνας τὸ σῶμα τῇ ἱππασίᾳ, καὶ ταῖς τῆς σφαίρας ἐκτραχηλίσεσι, ῥῆξιν ὑπέστη, καὶ αἷμα διά τε τῆς ῥινὸς κενώσας καὶ τῆς αἰδοῦς, μετὰ μίαν ἡμέραν ἐξέλιπεν, ἐπιτρόπους (13) τῷ ἀνεψιῷ καὶ τῆς βασιλείας διοικητὰς γράψας, τόν τε πατριάρχην Νικόλαον καὶ τὸν μάγιστρον Στέφανον, καὶ τὸν μάγιστρον Ἰωάννην τὸν Ἐλαδᾶν τόν τε ῥαίκτορα Ἰωάννην, καὶ δύο τῶν ὑπ' αὐτοῦ προαχθέντων ἐκ τύχης ἀγύρτιδος εἰς συγκλητικὴν ἀξίαν, καὶ εἰς πατρικιότητα τὸν Βασιλείτζην καὶ τὸν Γαβριηλόπωλον.

ΙΖ'. Ὁ μὲν οὖν Ἀλέξανδρος ἕνα ἐνιαυτὸν καὶ μῆνα τὴν βασίλειον διαπεσσεύσας ἀρχὴν, κατέλυσε τὴν ζωήν· τὸ δὲ κράτος ἐς Κωνσταντῖνον τὸν υἱὸν τοῦ Λέοντος περιέστη, παῖδα ἔτι τυγχάνοντα (41) κομιδῇ· ἑβδομον γὰρ αὐτῷ τῆς ἡλικίας ἔτος ἠνύετο. Ὁ μέντοι τοῦ Δούκα (15) Ἀνδρονίκου υἱὸς ὁ

## Variæ lectiones et notæ.

(12) Σὸν γάρ. Hæc varie efferuntur a scriptoribus: Symeon logothcta ait præstigiatores Alexandro dixisse τὴν ζωὴν αὐτοῦ προσανακεῖσθαι apri statuæ in Circo. Neque aliter Leo Grammaticus: Τὸ τοῦ συάγρου στοιχεῖον τὸ ἐν τῷ ἱππικῷ σοι καὶ τῇ σῇ ζωῇ προσανάκειται Zonaræ vero accedit Scylitzes: Στοιχεῖον γὰρ αὐτοῦ τοῦτον εἶναι προφανῶς. Λέοντι γὰρ ἀντιμάχεται τῷ αὐτοῦ, φασὶν, ἀδελφῷ.

(13) Ἐπιτρόπους Gregorius in Vita S. Basilii Jun. n. 10: Παρελθόντος οὖν τούτου τε τὰ σκήπτρα κατέχοντος Λέοντος, μετ' ἐνιαυτὸν καὶ μικρόν τι πρὸς, καὶ ὁ τούτου ἀνταδελφος μετέστη Ἀλέξανδρος, διὰ δοχὴν καταλείψας τῆς βασιλείας τὸν ἐκ τοῦ Λέοντος ἀνεψιὸν Κωνσταντῖνον, σὺν τῇ μητρὶ αὐτοῦ Ζωῇ, νήπιον δὲ κομιδῇ ὄντα· ἐπιτρόπους δὲ καὶ φύλακας αὐτῷ ἐπαφῆκε τόν τε ἀρχιεπίσκοπον Κωνσταντινουπόλεως Νικόλαον, καὶ Ἰωάννην τὸν μάγιστρον τὸν Γαβιδᾶν, καὶ τοὺς σὺν αὐτοῖς, τὴν βασίλειον ἀρχὴν τῷ παιδὶ σωντηροῦντας μή τις ἁρπάσῃ αὐτήν.

(14) Παῖδα ἔτι τυγχάνοντα. Liutprandus, l. III, cap. 7, de Leone imp.: *Unicumque filium Constantinum, qui nunc usque superest, et feliciter regnat, parvulum, et ut Græci aiunt, ἄλαλον id est mutum et infantem dereliquit.*

(15) Ὁ μὲν τὸν τοῦ Δούκα, etc. Tyrannidis Constantini Ducæ historiam præ cæteris accurate descripsit Gregorius in Vita S. Basilii Junioris, c.

Κωνσταντῖνος, δομέστικος ὢν τῶν σχολῶν, καὶ τὴν τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐνωτισάμενος τελευτήν, (ἀπεδήμει γὰρ τῆς βασιλίδος τῶν πόλεων) τὸ μέν τι ὂν ἐκφυπτων ὑπὸ σποδιᾷ σπινθῆρα τοῦ ἔρωτος τῆς βασιλείου ἀρχῆς ἐκκαλύπτων τε καὶ ἀναρρίπίζων, τὸ δὲ καὶ ὑπ' ἄλλων πρὸς τοῦτο ἐρεθιζόμενος, ὧν εἷς εἶναι λέγεται (16) καὶ ὁ πατριάρχης Νικόλαος, (μήπω γὰρ τῆς τοῦ Ἀλεξάνδρου διαθήκης ἀναγνωσθείσης, οὐκ ἤδει καὶ αὐτὸς καταλελειμμένος ἐπίτροπος) τυραννίδι (17) ἐπικεχείρηκε, καὶ τοὺς ἐκκρίτους τῶν στρατευμάτων παραλαβὼν τῷ Βυζαντίῳ ἐπιδεδήμηκε, καὶ διά τινος πυλίδος νυκτὸς εἰσελθὼν τὴν τοῦ Ἱπποδρόμου πύλην μετὰ λαμπάδων καταλαμβάνει, καί τινας τῶν συγκλητικῶν προσεταιρισάμενος, πολλοῦ καὶ δημώδους ὄχλαν συναθροισθέντος, οἳ καὶ ὡς βασιλέα αὐτὸν εὐφήμουν καὶ ἀνηγόρευον. Τῶν δ' ἐντὸς τὰς πύλας μὴ ἀνοιγνύντων, ὁ πρωτοστράτωρ τοῦ Κωνσταντίνου ταῖς χερσὶ πεποιθὼς καὶ θρασύτερον προσαράξαι τὰς πύλας καὶ καταβαλεῖν διαζόμενος, νύττεται λόγχῃ παρά τοῦ τῶν ἔνδον διά τινὸς ἀμυχῆς, καὶ ὁ μὲν ἦν αὐτίκα νεκρός. Ὁ δέ γε Κωνσταντῖνος ἐκεῖθεν εἰς τὸ τῶν ἵππων ἄπεισιν ἀμιλλητήριον θέατρον, εἶτα εἰς τὴν λεγομένην ἦλθε Χαλκῆν, καὶ ἄχρι τῶν ἐξκουβίτων προῆλθεν. Ὁ δὲ τῶν ἐπιτρόπων εἷς ὁ μαγιστρος Ἰωάννης ὁ Ἑλαδᾶς, ἐκ τῶν ἑταιριῶν καὶ τῶν πλωΐμων συλλέξας τινὰς, ἀντικαταστῆναι τῷ τυραννοῦντι αὐτοὺς ἐξαπέστειλε. Καὶ συμπλοκῆς γενομένης, πολλοὶ πεπτώκασιν ἑκατέρωθεν, ἔσφακτο δὲ καὶ Γρηγορᾶς ὁ τοῦ Δούκα υἱὸς, καὶ ὁ ἀνεψιὸς αὐτοῦ Μιχαήλ, καὶ Κουρτίκιος ὁ Ἀρμένιος. Τούτοις οὖν περιαλγήσας ὁ Κωνσταντῖνος, καὶ τὸ οἰκεῖον ἐπιῤῥῶσαι προθυμούμενος σύνταγμα, τὸν ἵππον ἤλαυνε, συμμίξαι θέλων τοῖς ἔμπροσθεν· ἐστρωμένου δὲ τοῦ ἐδάφους πλαξὶν, ὑπολισθήσας ὁ ἵππος ἔπεσε καὶ τὸν ἀναβάτην κατήνεγκε, καί τις αὐτῷ εὐθὺς ἐπελθὼν ἐξέτεμε τὴν αὐτοῦ κεφαλὴν (18) καὶ τῷ βασιλεῖ Κωνσταντίνῳ προσήνεγκε, διὰ τῆς δυτικῆς τοῦ Χρυσοτρικλίνου πύλης εἰσιλθών, κατὰ τὴν πρόῤῥητιν τοῦ βασιλεύσαντος Λέοντος. Ὅτι δὲ οὐ τεύξεται ὁ Δούκας Κωσταντῖνος τῆς βασιλείας, καὶ ἑτέρωθι τοῖς περὶ τὸν βασιλέα ἐπέγνωστο. Ἦν γάρ τις τελώνης Νικόλαος, ὃς χρεώστης πολλῶν χρημάτων τῷ δημοσίῳ γενόμενος, πρὸς τοὺς Ἰσμαηλίτας κατέφυγε, καὶ τὴν πίστιν ἐξομοσάμενος, ἀστρολογίαν μετῄει. Οὗτος κῷ λογοθέτῃ τοῦ δρόμου ἀπιστάλκει γραμμάτιον· ἡ δὲ τούτου περίληψις ἦν τοιαύτη· Μὴ φοβηθῆτε ἀπὸ τοῦ Δούκα· νεωτερίσει γὰρ ἀφρόνως, καὶ εὐθέως ἁλοθρευθήσεται. Καὶ ἡ μὲν

A tum aberat ab urbe), partim veluti scintillas cupiditatis imperii quas sub cineribus tegebat, detegens et ventilans : partim ab aliis quoque incitatus, quorum unus fuisse perhibetur patriarcha Nicolaus (nam Alexandri testamento nondum lecto, ignorabat se quoque relictum esse tutorem), tyrannidem invasit, delectisque militibus assumptis, Byzantium noctu per quamdam portulam ingressus, Circi equestris portam cum facibus occupat, conciliatis sibi senatoribus quibusdam, et magna plebis turba congregata, qui eum faustis omnibus prosequebantur, et imperatorem salutabant. Custodibus autem portam non aperientibus, Constantini Protostrator, manibus fretus, dum eam audacius cedere et revellere nititur, per foramen lanceæ confossus, statim concidit exanimis. At Constantinus inde in equestrium certaminum theatrum discedit. Deinde in Chalcen, et usque ad excubitorum stationem progreditur. Verum unus tutorum, Joannes Eladas magister quodam ex soladitatibus et classiariis collectos misit, ut tyranno resisterent. Pugna commissa, multi utrique ceciderunt : cæcus Græcoras Ducæ filius, et patruelis ejus Michael et Curticius Armenius. Ob hos amissos Constantinus dolens, dum exercitum suum confirmaturus, concitato equo in primam aciem provehitur, equo in solo tabulis lapideis strato prolapso, præcipitatur : cui quidam statim caput amputat, idque imperatori Constantino offert, per occidentalem aurei triclinii portam ingressus, quemadmodum Leo imperator valicinatus fuerat. Constantinum autem Ducam imperio non potiturum, imperatori et aulicis etiam aliunde innotuerat. Erat quidam publicanus Nicolaus, qui grandi ære alieno reipublicæ obstrictus, abjurata religione, ad Ismaelitas se contulerat, et astrologiam tractabat. **184** Is cursus publici logothetæ litteras miserat, quarum hæc summa erat : *Nolite timere a Duca : nam temere nobis rebus studebit, et statim funditus peribit.* Defectione compressa, seditiosi socer magister Gregorus, et Leo Chrærosphactes, in Magnam Ecclesiam se contulerunt : quos tutores inde ejectos totonderunt, ut in monasterio Studii monachi essent. Alios flagris cæsos in triumpho circumduxerunt, nonnullis oculos effoderunt, quosdam obtruncarunt, alios a Chrysopoli usque ad Leucatem trabibus affixerunt. Ac plures eorum licentia periissent, nisi quidam ex judicibus eas a temeritate illa puniendi retraxissent, hujusmodi verbis : *Cur vos*

## Variæ lectiones et notæ.

914, a quo excusatur, multisque laudibus extollitur, ob vitæ probitatem, et bellicam virtutem.

(16) Ἦν εἷς εἶναι λέγεται. Quod et testatur in primis idem Gregorius, c. 10 et 11.

(17) Τυραννίδι. In hujusmodi reipublicæ mutationibus, sceptrique ab una familia ad aliam per usurpationem aut tyrannidem translatione, fere semper accidebat, ut imperii provinciis paulo remotioribus, seditiones novique motus excitarentur Liutprandus, l. II, c. 12 : *Et sicut fieri assolet, primo quo Romanus suscepit imperium, nonullæ ei gentes, præsertim* Ἀνατολικαὶ, *hoc est Orientales.*) *visæ sunt rebellare.*

(18) Ἐξέτεμε τὴν κεφαλήν. Ita Leo Grammaticus, Scylitzes, Logotheta, et alii. At auctor Vitæ S. Basilii Junioris sagittæ ictu in dextra vulneratum primo scribit, continuoque in terram decidisse, posteaque interemptum.

*ista facilis injussu imperatoris? qui cum puer sit in eu quæ geruntur, consentire non creditur?* Sed et Constantini uxorem tonsam, et filium ejus Stephanum virilibus exsectis, in Paphlagoniam domum suam ire permiserunt. Imperatoris igitur tutores tam patriarcha quam cæteri, suo arbitratu res gerentes, multa contra quam oportuit, egerunt, neque consenserunt inter sese : aliis id quod alii statuerant, abrogantibus, ut imperium non unius, sed multorum esset. At Symeon Bulgarus, opinatus se, quod nullus esset imperator, urbis Regiæ facile potiturum; Byzantium cum maximis copiis aggreditur, et extra muros castris locatis, expugnationem meditatur. Sed cum firmitatem mœnium vidisset, et multitudinem ea defendentium, et frequentes in iis machinas : veluti vertigine oborta, ad Hebdomum regressus, pacem facere studuit. Patriarcha igitur et cæteri tutores imperatorem secum in Blacherniam regiam adduxerunt, quo et Symeon venit, obsidibus datis et acceptis, et a patriarcha submisso capite, fausta comprecatione accepta, cum imperatore cibum cepit. Sed cum ei pacis conditiones displicerent, discessit sine pactionibus : muneribus et ipse et liberi ejus donati. Jam quia imperator matrem perpetuo revocabat, et ejus absentiam deplorabat : quam Alexander pridem regia eduxerat, tutores reducere sunt coacti. Reversa curam rerum suscepit, et cubiculario Constantino, duobusque fratribus Gongyliis ascitis, primum patriarcham regia movet. Deinde Alexandri ministros, rectorem Basilitzem, **185** Gabrielopolum, et cæteros etiam. Constantinus autem sacri cubiculi præpositus poterat omnia. Cæterum Bulgarus Symeon Thraciam incursionibus populatus, vallo excitato se Adrianopolim expugnaturum confidebat. Quo conatu cum se frustrari videret, alia via rem aggreditur, et quibusdam præsidiariis pecunia corruptis, urbem proditam vastabat, quam imperatricis studium Romano imperio recuperavit. Quæ cum crebras Symeonis in Thraciam excursiones non ferret : pace cum Ismaelitis facta, et legionibus tam orientalibus quam occidentalibus convocatis, magistro Leoni Phocæ legionum domestico, bellum in Symeonem mandat, qui pugna commissa, Bulgaros insigni victoria superat, nullis eorum cæsis. Sed præ defatigatione et sudore vix sui compos, equo descendit, seque ad fontem quemdam recreavit. Interea equus ministri manibus elapsus, in planicie castrorum sine sessore exsultabat. Qui cum insignis esset tantum terrorem incussit exercitibus, domesticum cecidisse ratis, ut et pugna et perso-

Α ἀποστασία ἐπέπαυτο. Ὁ δὲ τοῦ Κωνσταντίνου πενθερὸς ὁ μάγιστρος Γρηγορᾶς, καὶ Λέων ὁ Χιροσφάκτης τῆς τῇ Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ προσπεφοιτήκασιν, οὓς ἐκβαλόντες τοῦ θείου τεμένους, μοναχοὺς ἀπέκειραν οἱ ἐπίτροποι, ἐν τῇ τοῦ Στουδίου μονῇ, Ἄλλους δ' αἰκισάμενοι ἐθριάμβευσαν, ἑτέροις τὰ ὄμματα ἐξεπήρωσαν ἐνίων δὲ τὰς κεφαλὰς ἀπέτεμον, καὶ ἄλλους ἐκ Χρυσοπόλεως (19) μέχρι τοῦ Λευκάτου ἀνεσκολόπισαν. Καὶ ἄλλοι δὲ πλείους τῆς τῶν ἐπιτρόπων ἐξουσίας γεγόνασιν ἂν παρανάλωμα, εἰ μή τινες τῶν δικαστῶν τῆς πρὸς τὰς τιμωρίας ῥυπῆς αὐτοὺς ἀνεχαίτισαν, εἰπόντες· Πῶς ταῦτα ποιεῖτε ὑμεῖς κελεύσεως ἄτερ βασιλικῆς, ἐπεὶ παῖς ὢν ὁ βασιλεὺς, τοῖς πραττομένοις οὐ συναινεῖ. Ἀποκείραντες δὲ οἱ ἐπίτροποι, καὶ τὴν
B τοῦ Κωσταντίνου γυναῖκα, καὶ τὸν υἱὸν Στέφανον ἐκτομίαν ποιήσαντες, εἰς τὸν ἐν Παφλαγονίᾳ οἶκον αὐτῶν ἐστάλκασι τούτους. Οἱ δὲ τοῦ βασιλέως ἐπίτροποι δ' τε πατριάρχης, καὶ οἱ λοιποὶ, ἐναυβεντοῦντες τοῖς πράγμασι, πολλὰ τῶν οὐ δεόντων ἐποίουν, καὶ πρὸς ἀλλήλους δὲ διεφέροντο, τῶν μὲν τάδε εἰσαγόντων, τῶν δὲ τὰ ἀντίθετα, καὶ ἦν ἡ τούτων διοίκησις πολυαρχία τις, ἀλλ' οὐ μοναρχία. Ὁ δὲ Βούλγαρος Συμεὼν (20), ὡς μὴ βασιλέως ἐπιστατοῦντος τοῖς πράγμασι, ῥᾳδίως ἐλπίσας κρατῆσαι τῆς βασιλίδος τῶν πόλεων ἔπεισι κατὰ ταύτης μετὰ πλείστης δύνάμεως, καὶ ἔξω στρατοπεδεύεται τῶν ταύτης τειχῶν, καὶ πολιορκῆσαι ταύτην διενενόητο. Ἰδὼν δὲ τὸ τῶν τειχῶν κρατερὸν, καὶ τὸ πλῆθος τὸ ἐπ' αὐτῶν, καὶ τῶν ἐν τοῖς τείχεσι μηχανημάτων τὸ δαψιλὲς, εἰλιγιάσας μετέπεσεν εἰς τὸ Ἔβδομον, ζητῶν σπείσασθαι. Ὁ γοῦν πατριάρχης καὶ οἱ λοιποὶ τῶν ἐπιτρόπων λαβόντες τὸν βασιλέα, εἰς τὰ ἐν Βλαχέρναις ἦλθον βασίλεια, ὅπου καὶ ὁ Συμεὼν παρεγένετο, ὁμήρους δοὺς καὶ λαβὼν, καὶ τῷ πατριάρχῃ κλίνας τὴν κεφαλὴν, ηὐλογήθη παρ' ἐκείνου, καὶ συνειστιάθη τῷ βασιλεῖ. Εἶτα μὴ ἀρεσθεὶς ταῖς συνθήκαις, ἐπατῆλθεν ἀσύμβατος, δώροις δεξιωθεὶς καὶ αὐτὸς καὶ οἱ παῖδες αὐτοῦ. Ἀνακαλουμένου δὲ διόλου τὴν ἑαυτοῦ μητέρα τοῦ Βασιλέως, καὶ ἐπὶ ταύτῃ δακρύοντος, (ἔφθη γὰρ ταύτην τῶν ἀνακτόρων καταγαγεῖν ὁ Ἀλέξανδρος) ἠναγκάσθησαν αὐτὴν ἀναγαγεῖν οἱ ἐπίτροποι. Ἡ δὲ ἀνελθοῦσα, τῆς διοικήσεως εἴχετο, προσλαβοῦσα καὶ τὸν Παρακοιμώμενον (21) Κωνσταντῖνον, καὶ τοὺς αὐταδέλφους ἄμφω τοὺς Γογγυλίους, καὶ πρῶτον μὲν τὸν πατριάρχην ἀπάγει
D τῶν βασιλείων, εἶτα καὶ τοὺς τοῦ Ἀλεξάνδρου θεράποντας ἐξωθεῖ, τὸν ῥαίκτορα τὸν Βασιλείτζην καὶ τὸν Γαβριηλόπωλον, ἀλλὰ μέντοι καὶ τοὺς λοιπούς. Κωνσταντῖνος δὲ ὁ παρακοιμώμενος τὰ πάντα ἠδύνατο. Ἦ μέντοι Βούλγαρος Συμεὼν τὴν Θράκην κατέτρεχέ τε καὶ ἐλῃΐζετο, καὶ ἐν τῇ Ἀνδριανου-

## Variæ lectiones et notæ.

(19) Ἐκ Χρυσοπόλεως. Symeon logoth. et Scylitzes, ἀπὸ τοῦ Δαμαλίου μέχρι τοῦ Λευκατίου.

(20) Ὁ δὲ Βούλγαρος Συμεών. Vita S. Lucæ Junioris, p. 977 : Συμεὼν γὰρ ὁ τοῦ Σκυθικοῦ ἔθνους ἄρχων· Βουλγάρους αὐτοὺς οἴδαμεν συνήθως καλεῖν etc. Vide quæ de Symeone adnotamus in *Familiis Dalmaticis* ubi regum Bulgariæ seriem et gesta perstrinximus.

(21) Καὶ τὸν Παρακοιμώμενον. Quem Leo et Alexandro et filio Constantino tutorem reliquerat. Liutprandus, lib. III, cap. 7 : *Quibus ad luendum palatium, tutandamque rem privatam, ut istic moris est, eunuchum officio paracæmomenon dedit.*

πόλει βάλλεται χάρακα, πολιορκίᾳ ταύτην ἐλπίζων ἑλεῖν. Ὡς δ' ἐώρα ἑαυτῷ κενόσπουδον τὸ ἐγχείρημα, ἑτέρως τῆν ἄλωσιν τῆς πόλεως μέτεισι. Χρίμασι γάρ τινας τῶν φυλάκων αὐτῆς ὑποφθείρας, ἐκ προδοσίας αὐτὴν ἐξεπόρθησεν. Ἀλλὰ ταῦτην μετέπειτα πάλιν ὑπὸ Ῥωμαίους ἡ τῆς βασιλίσσης σπουδὴ ἐποιήσατο. Μὴ φέρουσα δὲ τὰς κατὰ τῆς Θρᾴκης χώρας πυκνας ἐπελεύσεις τοῦ Συμεών, σπένδεται τοῖς ἐξ Ἰσμαὴλ, καὶ τὰ τε ἑῴα τάγματα καὶ τὰ ἑσπέρια συναθροίσασα, τῷ μαγίστρῳ Λέοντι τῷ Φωκᾷ (22) τῶν σχολῶν δομεστίκῳ τυγχάνοντι, τὸν κατὰ τοῦ Συμεὼν ἀνέθετο πόλεμον, Ὃς καὶ μάχην συνάψας, ἡττᾷ τοὺς Βουλγάρους περιφανῶς, καὶ φόνον αὐτῶν ποιεῖται πολύν. Κατάκοπος δὲ γεγονὼς καὶ ἰδρῶτι διάβροχος, κάντεῦθεν λειποθυμῶν, ἐπί τινι πηγῇ τοῦ ἵππου ἀποβὰς, ἀνέψυχεν ἑαυτόν. Ἐν τούτῳ δὲ ὁ ἵππος αὐτοῦ τὰς τοῦ κατέχοντος αὐτὸν χεῖρας διαφυγών, ἐν τῷ τοῦ στρατοπέδου πεδίῳ ἐκρόκανεν ἀναβάτου χωρίς. Ἐπίσημος δὲ τυγχάνων, εἰς δειλίαν ἐνέβαλε τὰ στρατεύματα, οἰηθέντα πεσεῖν τὸν δομέστικον, καὶ τοῦ μὲν πολέμου ἀπέσχοντο, καὶ τῆς διώξεω ἔστησαν, θόρυβος δ' ἔσχεν αὐτούς. Ὁ δέ γε Συμεὼν ἐκ περιωπῆς τινὸς ἰδίων τὸ συμβεβηκὸς περὶ τὰ στρατεύματα, τοῖς περὶ αὐτὸν ἐγκελεύεται, καὶ κατὰ Ῥωμαίων ἐξώρμησε, καὶ τεθορυβημένοις αὐτοῖς ἐμβαλὼν, εἰς φυγὴν ἅπαντας ἀθρόων ἐτρέψατο, καὶ τοὺς μὲν οἱ Βούλγαροι διώκοντες ἔκτεινον, οἱ δ' ὑπ' ἀλλήλων ἀπώλλυντο συμπατούμενοι. Ὁ δὲ τῶν σχολῶν Δομέστικος, μόλις εἰς Μεσημβρίαν ἀποδρᾶναι δεδύνητο· πολλοὶ δὲ καὶ τῶν στρατηγῶν καὶ ταγματάρχαι τότε ἐφθάρησαν.

cutione hostium abstinerent. Quod eum Symeon specula quadam vidisset : suos cohortatus, contra Romanos ducit, subitoque in perturbatos impressione facta, universos in fugam convertit, in qua alios Bulgari assecuti occiderunt, alii invicem conculcati perierunt. Legionumque domesticus ægre Mesembriam evadere potuit, multis ducibus etiam et tribunis interfectis.

ΙΖ'. Ἰωάννης δὲ ὁ Βογᾶς ἐστάλη Πατζινάκας εἰς συμμαχίαν ἀγαγεῖν κατὰ τῶν Βουλγάρων, καὶ ὁ Πατρίκιος Ῥωμανὸς ὁ Λακαπηνὸς, Δρουγγάριος ὢν τῶν πλωΐμων (23), ὡρίσθη μετὰ τοῦ στόλου παραπλεῖν, ἅμα μὲν εἰς συνεργίαν τοῦ τῶν σχολῶν δομεστίκου, ἅμα δὲ καὶ εἰ ἀχθεῖεν σύμμαχοι παρὰ τοῦ Βογᾶ, διαπεραιώσασθαι σφᾶς. Ἦκεν οὖν ὁ Βογὰς μετὰ τῶν συμμάχων. Στάσεως δ' ἐμπεσούσης αὐτῷ τε καὶ τῷ Λακαπηνῷ, ὁρῶντες οἱ Πατζινάκοι αὐτοὺς πρὸς ἀλλήλους διαπληκτιζομένους, καὶ ἀμελῶς περὶ τὴν αὐτῶν διακειμένους διάβασιν, εἰς τὰ ἑαυτῶν ἐπανῆλθοσαν. Οἱ μὲν οὖν οὕτω ταῦτά φασι (24) καὶ τὴν ἧτταν τῶν Ῥωμαίων ἐντοῦθεν συμβῆναι, μὴ τυχόντων συμμαχίας. Οἱ δὲ ἀλλοίως τὸ πρᾶγμα ἱστόρησαν (25)· ἡττήσαντος γὰρ, φασὶ, τοῦ Φωκᾶ τοὺς Βαρβάρους, καὶ διώκοντος, φήμην γενέσθαι, ὡς ὁ δρουγγάριος τῶν πλωΐμων ἅπεισι σὺν τῷ στόλῳ, τὴν βασιλείαν παραληψόμενος· τοῦτο δὲ τῷ δομεστίκῳ πεσὸν εἰς ὦτα, ἐκταράξαι αὐτὸν, ὡς ἀποσχέσθαι

XVII. Joannes autem Bogas missus est, ut Patzinacas ad belli Bulgarici societatem adduceret, Romanus vero Lacapenus patricius, classis drungarius, littus classe legere jussus, simul ad opem ferendam legionum domestico, simul, ut adductos e Boga socios transveheret. Ac venit Bogas cum sociis. Orta autem inter ipsum et Lacopenum rixa, Patzinacæ videntes eos inter sese convitiantes, ipsorum transvectionem parum curare : ad sua redierunt. Quidam igitur hæc ita narrant, et negata sociorum auxilia Romanæ claulis fuisse causam tradunt, alii aliter. Nam cum Phocas Barbaros profligatos persequetur, rumorem esse ortum, drungarium cum classe abire, ut imperium occupet. Quo domesticus **186** audito, ita perturbatus fuerit, ut et a persequendo desisteret, et in vallum rediret, rumorem certius cogniturus, et sic Martis alea mutata, fugisse Romanos, domestici in castra reversionem, fugam interpretatos. Bulgaros vero

## Variæ lectiones et notæ.

(22) Λέοντι τῷ Φωκᾷ. Quem Leo imp. paulo ante mortem magnum domesticum dixerat. Liutprandus, lib. III, cap, 7. *Focam vero domesticum majorem, hoc est terrestris ducem exercitus fecit*, Deinde, ubi de hac expeditione : *Denique tempore quo magnus imperator Deo migravit ad Christum, Phocas prædictus domesticus terrestris dux exercitus, contra Symeonem Bulgarorum regem copias duxerat, eique Constantinopolim venire cupienti non inutiliter repugnabat.*

(23) Δρουγγάριος ὢν τῶν πλωΐμων. Hanc dignitatem nactus fuerat Leone Sapiente imperante, ob singularem animi fortitudinem quam in cæde Leonis potissimum ostenderat. Liutprandus, lib. III, cap. 6. *Unde factum est, ut tam pro cæteris, quam pro præclaro hoc præsenti facinore, non multo post a Leone imperatore tanto donaretur honore, ut omnes naves ipsius essent in manibus, ejusque jussionibus obedirent.* Et cap. 7. *Romanum autem non claro natalium ortu, sed corporis magnanimitate nobilem, navalis exercitus principem ordinavit.*

(24) Οἱ μὲν οὖν οὕτω ταῦτά φασι. Vide Symeon. Logoth. n. 10.

(25) Οἱ δὲ ἀλλοίως τὸ πρᾶγμα ἱστόρησαν· Atque in iis Liutprandus ejusce ævi scriptor, lib. III, cap. 8. *Cum Bulgaris præterea pugnanti Focæ domestico, qui et ipse Bater Basileos ardenter fieri cupiebat, in ipso bello jam de hostibus triumphum tenenti, quid a Romano actum sit nuntiatur. Qui mox animo consternatus, nimio dolore compulsus, victoriæ signum quo hostes insequebatur, projecit, terga vertit, et quos prius adverso Marte fugarant, prospera postmodum insequuntur : tantaque tunc Argivorum strages efficitur, ut longo post tempore campus plenus ossibus videretur. Omni denique cum festinatione jam nominatus Focas domesticus Constantinopolim redit, palatium, ingredi cupit, et arte fieri Pater Basileos satagit. Sed quia consilii vis expers mole ruit sua, et, ut Flaccus dicit,* Dii rem temperatam provehunt in majus, *a Romano domesticus iste capitur, atque utroque lumine privatur. Bulgaris non minima vis augetur, iisque Græcos depopulandi vicissitudo dupla rependitur.* Neque tamen hæc cum Zonaræ et aliorum scriptorum Byzantinorum narrationibus omnino consentiunt.

in fuga conversos, illorum terga cæcidisse. Ut autem domesticus ad vallum rediret, in causa fuit imperii cupiditas : qua cum æstuaret, si rumor de drungario verus essel, antevertere, et sibi vindicare principatum cupiebat. Lacapeno et Boga a clade reversis, judicioque de eorum controversia facto, Romanus damnatus est, ut ei oculi effoderentur, ut qui acceptæ cladis auctor, sive de industria, sive per negligentiam extitisset. Sed ab illo suffragio per quosdam apud imperatricem gratiosissimos est ereptus. At Bulgarus Symeon victoria elatus imperatoriam urbem aggreditur, cui legionum domesticus Phocas est oppositus, commissaque in Catasyrtis pugna, Barbari succubuerunt. Cum autem multi, iique viri illustres, regni amorem alerent : nemo tamen eo magis flagrabat, quam Leo Phocas, legionum domesticus, cum se ipso fretus, ob genus et potentiam, tum vero Constantino eunucho cubiculario, qui in regia poterat omnia, cujus sororem in matrimonio habebat. Quæ cum imperatoris Constantini paedagogus cerneret, illique timeret, persuadet ut classis drungarium Romanum sibi devinciat, et custodem adjungat. Imperator igitur litteras sua manu scriptas drungario mittit, quibus ille acceptis, pollicetur, se cubiculi præfecti potestatem (modo possit) eversurum. Qui cum aliquando ad classis stationem pervenisset, ac propere solvi juberet : drungarius servilem in modum ei obviam processit, ac reverenter colloquens paulatim ad triremes hominem deduxit. Ut vero navi prætoriæ appropinquavit, multis viris strenuis, quos secum paratos habebat, *Tollite istum*, inquit : a quibus comprehensus est, et triremi impositus, comitibus illius statim dispersis. Ejus facti nuntius et imperatricem et proceres turbavit, cumque ad drungarium misisset, percontatum quid id sibi vellet? ii a classiariis lapidibus repulsi sunt. Postridie imperator, patriarcha et magistro Stephano accersitis, misit **187** qui matrem e regia abducerent. Sed eam suis amplexibus cum lacrymis inhærentem, misericordia victus, reliquit : ac potestate in se translata, domesticum legionum designavit Joannem Garidam magistrum. Drungarius vero Lacapenus, classe haud secus atque ad pugnam instructa, die

μὲν τῆς διώξεως, ἐπανελθεῖν δ' εἰς τὸν χάρακα, τὰ τῆς φήμης ἀκριβωσόμενος, κἀντεῦθεν παλίντροπον γενέσθαι τὸν πόλεμον· φυγεῖν μὲν γὰρ τοὺς Ρωμαίους ἀπόδρασιν τῆς μάχης οἰηθέντας τὴν εἰς τὸν χάρακα τοῦ δομεστίκου ἀπέλευσιν, τοὺς δὲ Βουλγάρους ἐκ τῆς φυγῆς ἐπαναστραφέντας διώκειν αὐτούς. Τὴν δὲ πρὸς τὸν χάρακα τοῦ δομεστίκου ὑποστροφὴν, τῆς βασιλείας ἐπίθυμία πεποίηκεν. Ἐρῶν γὰρ αὐτῆς, ἔσπευδεν, εἰ ἀληθὲς ἦν τὸ τὸν δρουγγάριον ἀπιέναι, προκαταλαβεῖν αὐτὸς καὶ οἰκειώσασθαι τὴν ἀρχήν. Μετὰ δὲ τὴν ἧτταν ἐπανελθόντων τοῦ τε Ασκαπηνοῦ καὶ τοῦ Βυγᾶ, ἐζητήθη τὰ μέσον αὐτῶν, καὶ κατεκρίθη ὁ Ῥωμανὸς πηρωθῆναι τὰ ὄμματα, ὡς αἴτιος τῆς ἥττης, ἢ κακούργως ἢ ῥᾳθύμως γενόμενος, ἀλλ' ἐκεῖνον μὲν τῆς ψήφου ταύτης ἐξήρπασάν τινες· μέγα παρὰ τῇ βασιλίσσῃ δυνάμενοι. Ὁ δὲ Βούλγαρος Συμεὼν τῇ νίκῃ ἐξογκωθεὶς ἐπῄει κατὰ τῆς βασιλευούσης τῶν πόλεων. Ἀντικατέστη δὲ αὐτῷ πάλιν ὁ τῶν σχολῶν δομέστικος ὁ Φωκᾶς, καὶ μάχης συγκροτηθείσης ἐν Κατασύρταις, οἱ Βάρβαροι ἥττηντο. Πολλῶν δὲ καὶ τούτων περιφανῶν ἔρωτα τρυφόντων τῆς βασιλείας, μᾶλλον τῶν ἄλλων περὶ τὸν ταύτης ἐφλέγμαινεν ἔρωτα Λέων ὁ τῶν σχολῶν δομέστικος, ὁ Φωκᾶς, πεποιθὼς μὲν ἑαυτῷ, διὰ τὸ γένος καὶ διὰ τὴν ἰσχὺν, οὐχ ἥκιστα δὲ τῷ παρακοιμωμένῳ Κωνσταντίνῳ τῷ ἐκτομίᾳ, τὰ πάντα τότε παρὰ τυῖς ἀνακτόροις ἰσχύοντι οὗ ἐπ' ἀδελφῇ κηδεστὴς ἐτύγχανεν ὤν. Ταῦτα τοίνυν ὁρῶν ὁ τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου παιδαγωγὸς (26), καὶ δεῖσας περὶ αὐτοῦ, πείθει τοῦτον, τὸν τοῦ στόλου δρουγγάριον τὸν εἰρημένον Ῥωμανὸν, οἰκειώσασθαι, καὶ φύλακα προσλάβέσθαι. Ἐγχαράττει τοίνυν βιβλίον ὁ βασιλεὺς οἰκειόγραφον, καὶ στέλλει τῷ δρουγγαρίῳ. Ὁ δὲ τοῦτο δεξάμενος, ὑπέσχετο τὴν τοῦ παρακοιμωμένου (27) δυναστείαν (εἰ οἷόν τε) καθελεῖν. Καί ποτε τοῦ παρακοιμωμένου, ἔνθα ὁ στόλος ὥρμιστο, παραγενόμενου, καὶ ἐπισπέρχονος ἐκκλεῖσαι αὐτὸν, ὁ δρουγγάριος δουλικώτερον αὐτῷ προσυπήντησε, καὶ μεθ' ὑποστολῆς ὡμίλει, καὶ περὶ τὰς τριήρεις ἠρέμα πῶς προσέβιβάζεν. Ὡς δὲ τῇ ναυαρχίδι προσήγγισεν, ἑτοίμους ἔχων ἄνδρας παρεπομένους αὐτῷ, γενναίους τε καὶ πολλούς, Ἄρατε τοῦτον, εἶπεν. Οἱ δὲ συσχόντες αὐτὸν, εἰς τὴν τριήρη ἐνέθεντο, τῶν περὶ αὐτὸν αὐτίκα διαΒ

C

D

## Variæ lectiones et notæ.

(26) Παιδαγωγός. Theodorus, Symeoni logothetæ, Scylitzæ, et aliis. Vide Lambecium lib. III, de Bibl. Cæsar. p. 13.

(27) Καὶ τότε τοῦ Παρακοιμωμένου, Rem paulo secus narrat Liutprandus, lib. III, cap 7 : *Romanus vero, ut non incallidus, audito imperatorum, hoc est Leonis atque Alexandri interitu, haud longe ab urbe collecto classium exercitu fugit, atque in insulam parvum juxta Constantinopolim. ita ut e palatio videri pene possel, ratibus collectis advenit. Ad palatium autem minime transfretavit, laudesque juxta consuetudinem Porphyrogenito minime decantavit. Quæ res eunucho Porucarnomeno, cunctisque Constantinopoleas principibus stuporem timoremque non parum attulit. Internuntiis itaque, quid hoc monstri sit quod regem non adierit, laudesane debi-*

E) *tas non solverit sciscitantur. His a Romano respondetur, quod propriæ vitæ timens palatium declinavit : et adjecit, Quod si Paracæmomenos cæteris cum principibus se non adiret, vitamque jurejurando promitteret, mox se ad Cretensium Saracenorum regem conferret, regnumque Argivorum sui auxilii fortitudine debellaret. Quod quam callide dixerit exitus declarabit. Igitur quo præfati sumus principes terrore compulsi, ignorantesque quod lateret anguis in herba, omnes hunc fiducialiter adeunt, quod mandaverat gratuiter cupientes implere. Quos omnes non malo consilio accepto, projectos in sentinam ligat, sicque securus ad urbem magno cum comitatu festinat, hisque quos suspectos habuerat palatium purgat, sui parentes ibi collocat, etc.*

σπαρέντων. Τοῦτο τῇ βασιλίδι ἐνωτισθὲν εἰς θόρυβον αὐτὴν καὶ τοὺς ἐν τέλει ἐνέβαλε. Πέμπει τοίνυν πρὸς τὸν Ῥωμανὸν ἐρωτῶσα τί ἂν εἴη τὸ γεγονός, ἀλλὰ τὸ ναυτικὸν λίθοις τοὺς πεμφθέντας ἐξεδίωξε. Τῇ δ' ἐξῆς τὸν πατριάρχην ὁ βασιλεὺς μετακαλεσάμενος, καὶ τὸν μάγιστρον Στέφανον, ἔπεμψε τοὺς ἐκ τῶν βασιλείων, τὴν αὐτοῦ μητέρα κατάξοντας. Τῆς δὲ τῷ υἱῷ προσφυείσης μετὰ δακρύων, εἰς οἶκτον ἐκεῖνος ἐκλίθη, καὶ ἀφῆκεν αὐτήν, εἰς ἑαυτὸν δὲ τὴν ἐξουσίαν μετήνεγκε, καὶ προεχειρίσατο δομέστικον τῶν σχολῶν τὸν Γαριδᾶν Ἰωάννην τὸν μάγιστρον. Ὁ δὲ δρουγγάριος ὁ Λακαπηνὸς, ἐξαρτύσας τὸν στόλον ὥσπερ εἰς ναυαρχίαν κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ Εὐαγγελισμοῦ, τοῖς βασιλείοις προσέπλευσεν εἰς τὸν Βουκολέοντα. Καὶ ὁ μὲν πατριάρχης καὶ ὁ μάγιστρος Στέφανος εὐθὺς ἐκ τῶν ἀνακτόρων ἐξέστησαν. Ὁ δὲ Ῥωμανὸς, ὅρκους πρότερον τελέσας φρικωδεστάτους μή ποτε κατὰ τοῦ βασιλέως φρονῆσαι μηδ' ἐπιθέσθαι τῇ βασιλείᾳ, ἀνῆλθεν εἰς τὰ βασίλεια, καὶ εἰς τὸν ἐν τῷ Φάρῳ ναὸν τῷ Κωνσταντίνῳ συνεισελθών, καὶ πίστεις δούς τε καὶ εἰληφώς, μέγας ἑταιρειάρχης προβάλλεται. Ἐπέστειλε δὲ τῷ Φωκᾷ ὁ βασιλεὺς μὴ ἀθυμῆσαι μηδ' ἀπογνῶναι, προσμεῖναι δὲ μικρὸν, ὡς μελλούσης αὐτοῦ γενέσθαι προνοίας μετὰ βραχύ. Ὁ δὲ Ῥωμανὸς τὴν ἑαυτοῦ θυγατέρα Ἑλένην μνηστεύεται τῷ βασιλεῖ Κωνσταντίνῳ, καὶ τῇ τρίτῃ τοῦ Πάσχα τετέλεστο τὰ γαμήλια, τοῦ πατριάρχου Νικολάου τὴν ἱερολογίαν ποιήσαντος, καὶ αὐτίκα τετίμητο βασιλοπάτωρ ὁ Ῥωμανὸς, μέγας δ' ἑταιρειάρχης Χριστοφόρος ὁ τούτου υἱός. Ταῦτα δὲ μαθὼν ὁ Φωκᾶς τυραννίδι ἐπέθετο. Κωνσταντῖνον τὸν παρακοιμώμενον προσλαβόμενος, καὶ ἑτέρους τῶν ἀρχόντων, καὶ διαβεβαιούμενος ὑπὲρ τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου πράττειν ὃ πράττει. Ὁ Ῥωμανὸς δὲ, γραφὴν γεγραφὼς ἀνατροπὴν περιέχουσαν τῆς τοῦ Φωκᾶ προφάσεως, καὶ ταύτην τῇ τοῦ βασιλέως ὑποσημασίᾳ καὶ χρυσῇ σφραγῖδι βεβαιωσάμενος, πέμπει ταύτην πρὸς τὸ μετὰ τοῦ Φωκᾶ στράτευμα μετά τινος γυναίου ἑταιρικοῦ. Κἀκεῖνο πολλοῖς τὴν χρυσοσήμαντον ὑποδεικνύον λάθρα γραφὴν, πολλοὺς καταλιπεῖν πεποίηκε τὸν Φωκᾶν, καὶ προσχωρῆσαι τῷ καταλειφθεὶς ὑπὸ τοῦ μετ' αὐτοῦ πλήθους τῷ ἔν τινι χωρίῳ γενόμενος, ὅπερ ἀνέκαθεν παρὰ τῶν ἐγχωρίων Γοτζέων κατωνομάζετο, συλλαμβάνεται, καὶ τυφλωθεὶς εἰσάγεται εἰς τὴν βασιλεύουσαν· καὶ τοῦτο τέλος τῇ αὐτοῦ τυραννίδι ἐγένετο. Ἀλλὰ μὴν καὶ ἑτέρα ἐπιβουλὴ κατὰ τοῦ βασιλέως συνέστη· νεανίαι γάρ τινες καθῆκαν κατ' αὐτοῦ θηρῶντος, ἵνα αὐτῷ ἐν τῷ θήρᾳ ἐπίθωνται. Ἀλλ' ἐγνώσθη τὸ βούλευμα, καὶ οἱ πρωτουργοὶ ἐκολάσθησαν. Ἐξεβλήθη δὲ τῶν βασιλείων καὶ ἡ τοῦ βασιλέως μήτηρ Ζωὴ, ὡς ἐπιβουλεύουσα δῆθεν τῷ βασιλοπάτορι, καὶ ἀπεκάρη ἐν τῇ τῆς Ἁγίας Εὐφημίας μονῇ. Τῇ δὲ εἰκοστῇ τετάρτῃ τοῦ Σεπτεμβρίου μηνὸς εἰς τὴν τοῦ Καίσαρος ἀξίαν ἀνήχθη ὁ Ῥωμανὸς, καὶ κατὰ τὸν Δεκέμβριον τῷ τῆς βασιλείας διαδήματι τεταινίωτο παρὰ τοῦ πατριάρχου Νικολάου, τοῦ Κωνσταντίνου δῆθεν ἐπιτροπῆ.

ΙΗ'. Καὶ ὁ μὲν Λακαπηνὸς (28) Ῥωμανὸς οὕτω

A Annuntiationis ad regiam in Bucoleonte appulit. Ac patriarcha et Stephanus magister statim ex regia discesserunt. At Romanus cum prius sanctissimo jurejurando adactus promisisset, se nunquam imperatori insidiaturum, neque imperium affectaturum : in regiam ascendit, et cum Constantino Phari ædem ingressus, fide data acceptaque, magnus hetæriarcha designatur. Jussit autem imperator Phocam bono esse animo, neque spem abjicere, sed paulisper exspectare : nam paulo post ejus rationem habitum iri. Romani porro filia Helena imperatori Constantino desponsa, tertia feria Paschatis nuptiæ celebratæ sunt, sacras preces Nicolao patriarcha peragente. Statim igitur Romanus, imperatoris pater, filius ejus Christophorus, magnus hetæriarches est appellatus. Quibus Phocas cognitis, tyrannidem invasit, Constantino cubiculario et aliis proceribus ascitis, se quæ ageret, pro imperatore Constantino agere, affirmans. Romanus autem litteras quæ Phocæ prætextum everterent, subscriptione imperatoris et aureo sigillo munitas, pervulgati corporis mulierculam in Phocæ castra mittit, quas cum ea multis clam ostenderet, effecit ut multi Phoca deserto, se ad imperatorem conferrent. At Phocas Chrysopolim profectus, et a suis destitutus, in fugam convertitur, et in castello quodam, quod ab antiquis temporibus Gocleon ab indigenis vocatur, comprehenditur, cæcatusque Byzantium perducitur. Et hic tyrannidis illius fuit exitus. Enimvero aliæ quoque insidiæ imperatori sunt paratæ. Nam adolescentes per quosdam conducti sunt, qui eum venantem aggrederentur, sed illo consilio cognito, de auctoribus facinoris supplicium sumptum. Est et imperatoris mater Zoe regia ejecta, quasi patri imperatoris insidiaretur scilicet, tonsoque capillo Sanctæ Euphemiæ monasterium ingressa. Romanus vero vicesima **18** quarta die Septembris, ad Cæsaris dignitatem est evectus, et in Decembri, imperii diademate ornatus a patriarcha Nicolao, permissu Constantini scilicet.

βασιλεῖ. Ὁ δὲ Φωκᾶς, ἐν Χρυσοπόλει γενόμενος, καὶ βασιλεῖ προσφυιτήσαντος, ἐτράπετο εἰς φυγήν, καὶ συλλαμβάνεται, καὶ εἰσάγεται εἰς τὴν βασιλεύουσαν· καὶ τοῦτο τέλος τῇ αὐτοῦ τυραννίδι ἐγένετο. Ἀλλὰ μὴν καὶ ἑτέρα ἐπιβουλὴ κατὰ τοῦ βασιλέως συνέστη· νεανίαι γάρ τινες καθῆκαν κατ' αὐτοῦ θηρῶντος, ἵνα αὐτῷ ἐν τῷ θήρᾳ ἐπίθωνται. Ἀλλ' ἐγνώσθη τὸ βούλευμα, καὶ οἱ πρωτουργοὶ ἐκολάσθησαν. Ἐξεβλήθη δὲ τῶν βασιλείων καὶ ἡ τοῦ βασιλέως μήτηρ Ζωὴ, ὡς ἐπιβουλεύουσα δῆθεν τῷ βασιλοπάτορι, καὶ ἀπεκάρη ἐν τῇ τῆς Ἁγίας Εὐφημίας μονῇ. Τῇ δὲ εἰκοστῇ τετάρτῃ τοῦ Σεπτεμβρίου μηνὸς εἰς τὴν τοῦ Καίσαρος ἀξίαν ἀνήχθη ὁ Ῥωμανὸς, καὶ κατὰ τὸν Δεκέμβριον τῷ τῆς βασιλείας διαδήματι τεταινίωτο παρὰ τοῦ πατριάρχου Νικολάου, τοῦ Κωνσταντίνου δῆθεν ἐπιτροπῆ.

XVIII. Romanus Lacapenus iis honoribus non

## Variæ lectiones et notæ.

(28) Λακαπηνός. Constantinus Manasses :

Τὸν γέροντα τὸν Ῥωμανὸν τὸν ἀπὸ τῆς Λα- [κάπης.

An Lacape nomen sit urbis aut regionis, mihi prorsus incertum. Cæterum *senex* seu *senior* hic Romanus dicitur, ad discrimen Porphyrogeniti.

D Michael Psellus in Synopsi legum :

Μαθὲ καὶ τὸν ζητούμενον σήμερον πλέον νομον, Ὃν ὁ πρεσβύτης Ῥωμανὸς εἰσήνεγκε τῷ βίῳ.

Meminit Constantinus Porphyrog. in Novella de fundis Armeniacis τῆς βασιλικῆς τῆς Λακάπης μονῆς, Myrelæi forte ab eo ædificati.

contentus, paulo post uxorem quoque suam Theodoram diademate ornat. Deinde et filium Christophorum, voluntate, ut videri volebat. Constantini, sed revera invito illo et conquerente apud eos, quibus fidebat, et acta illa abominante, quamvis refragari non auderet. Insidiis quas Romano Anastasius sacellarius princeps conjurationis, pro defensione utique Constantini pararat, deprehensis, conscii, arbitratu Romani, puniti sunt, sacellarius tonsus, eaque Romano occasio fuit Constantini infra se collocandi, cum is hactenus in proclamationibus et salutationibus priorem locum tenuisset. Cumque Symeon exercitum contra urbem misisset: Romanus quoque milites illi opposuit, ne suburbana amœnitates ab hoste vastarentur. Quos cum Bulgari aggressi essent, multi etiam ex principibus ceciderunt, milites partim ad prætereuntes triremes festinantes, in mare prolapsi a fluctibus ferebantur, partim ab hostibus interibant, partim vivi capiebantur. Romano exercitu ad Pegas sic accepto, Bulgari regiam illius loci cremarunt, et cætera quæ in eo littore sunt e regione urbis, interjacente freto. Mortua Romani uxore Theodora Augusta [imperatoris Christophori uxor Sophia Augustæ nomen accepit. At Bulgarorum princeps Symeon, denuo Adrianopolim obsedit : neque sane quidquam effecisset, nisi cives commeatu destitutos, et semetipsos et urbem hosti dedere, fames coegisset. Tunc etiam Leo Tripolitanus cum navalibus copiis Romanos invasit : sed triremes Romanæ circa Lemnum insulam eis obviam profectæ, Agarenos pene omnes occiderunt, navesque demerserunt, Tripolita ægre fuga elapso. Symeon vero Macedoniam et Thraciam cum ingenti exercitu devastatus, ad urbem profectus, prope Blachernas castris positis, colloquium Romani imperatoris petiit, qui cum ab eo non abhorreret, cum classe ad Cosmidii littus abiit, eodemque Symeon cum suis copiis venit : **189** et inter se collocuti sunt. Sed quamvis Romanus Symeoni magnifica dedisset, rebus infectis discesserunt, id quod par aquilarum significare videbatur, quas supra eos volitasse ferunt, et cum clangore inter sese congressas, statimque segregatas esse, altera versus urbem volante, altera in Thraciam tendente. Romanus potestate imperii insatiabilis, ac veluti oblitus sacramenti, quo sese astrinxerat, suo et filii natu maximi diademate non contentus; etiam reliquos duos filios, et nepotem ex Christophoro coronavit. Romano imperio quod hactenus penes unum esse consueverat, in multa capita distributo. Filium natu minimum Theophylactum, cui pontificatum urbis imperatoriæ ambiebat, detonsa coma clericum fecit, a patriarcha Syncellum quoque

τῆς ἀναῤῥήσεως ἔτυχεν· οὐκ ἠγάπα δὲ ταύτης τυχὼν αὐτὸς, ἀλλὰ μετὰ βραχὺ καὶ τὴν οἰκείαν ὀμευνέτιν τὴν Θεοδώραν ταινιοῖ· εἶτα καὶ τὸν υἱὸν Χριστοφόρον, προαιρέσει μὲν τῷ δοκεῖν τοῦ Κωνσταντίνου, τῇ δ' ἀληθείᾳ βιαζομένου, ἀσχάλλοντός τε πρὸς οὓς ἐθαῤῥει, καὶ ἐν συμφορᾷ τιθεμένου τὰ πραττόμενα, μὴ θαῤῥοῦντος δὲ ἀντερεῖν. Ἐπιβουλῆς δὲ κατὰ τοῦ Ῥωμανοῦ γενομένης, ἧς ὁ σακελλάριος πρωτουργὸς ἦν Ἀναστάσιος, ὡς τῷ Κωνσταντίνῳ δῆθεν ἀμύνων, ἐγνώσθη τὰ κατ' αὐτὴν, καὶ οἱ μὲν συνίστορες, ὡς ἔδοξε τῷ Ῥωμανῷ, ἐκολάσθησαν, ὁ δὲ σακελλάριος ἀπεκάρη. Ἦν δὴ πρόφασιν ἔσχεν ὁ Ῥωμανὸς τοῦ ὑποβιβάσαι τὸν Κωνσταντῖνον ἑαυτοῦ, μέχρι τότε πρῶτον εὐφημούμενον ἐν ταῖς ἀναῤῥήσεσιν. Ὁ Συμεὼν δὲ κατὰ τῆς πόλεως ἐκπέμπει στρατόν· ἵνα δὲ μὴ ἐλθόντες τὰς πρὸ τῆς πόλεως διαφθείρωσιν ἀγλαΐας, ἔπεμψε καὶ ὁ Ῥωμανὸς τοὺς ἀντιταξομένους αὐτῷ, καὶ τῶν Βουλγάρων ἐπελθόντων αὐτοῖς, πίπτουσι μὲν καὶ τῶν ἀρχόντων πολλοὶ, τῶν δέ γε σταρτιωτῶν οἱ μὲν, εἰς τὰς τριήρεις σπεύδοντες ἐμβῆναι παραπλεούσας, ἐξωλίσθαινον εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ ὑπὸ κυμάτων ἐφέροντο, οἱ δὲ ὑπὸ τῶν πολεμίων διώλλυντο, οἱ δὲ καὶ ζῶντες συνελαμβάνοντο. Οὕτω δὲ διατεθείσης τῆς Ῥωμαϊκῆς στρατιᾶς κατὰ τὰς Πηγὰς, τά τε ἐκεῖ ὄντα ἀνάκτορα οἱ Βούλγαροι ἐπυρπόλησαν, καὶ τἆλλα ὅσα ἐν τῷ αἰγιαλῷ τοῦ καταντικρὺ τῆς πόλεως ἦσαν διακειμένου πορθμοῦ. Θανούσης δὲ τῆς τοῦ Ῥωμανοῦ συμβίου τῆς Λὐγούστης Θεοδώρας (29), ἡ τοῦ βασιλέως Χριστοφόρου γυνὴ Σοφία τοῦ τῆς Λὐγούστης ἠξιώθη ὀνόματος. Ὁ τῶν Βουλγάρων δ' ἐξηγούμενος Συμεὼν τῇ Ἀδριανουπόλει προσέβαλε, καὶ ταύτην ἐπολιόρκει. Ἤνυσε δ' ἂν οὐδὲν, εἰ μὴ τοῖς ἔνδον ἐπιλελοίπει τὰ ἐπιτήδεια. Βιαζόμενοι δὲ τῷ λιμῷ καὶ ἑαυτοὺς καὶ τὴν πόλιν τοῖς πολεμίοις παρέδοσαν. Τότε μὲν καὶ ὁ ἐκ Τριπόλεως Λέων μετὰ δυνάμεως ναυτικῆς κατὰ Ῥωμαίων ἐχώρησεν· ἀλλὰ τούτῳ περὶ τὴν νῆσον Λῆμνον τριήρεις ἐπελθοῦσαι Ῥωμαϊκαὶ, τοὺς μὲν Ἀγαρηνοὺς σχεδόν τι ξύμπαντας διεφθάρκασι, τὰς δὲ νῆας αὐτῶν ὑποβρυχίους ἐποίησαν, μόλις τοῦ Τριπολίτου φυγεῖν ἐξισχύσαντος. Καὶ ὁ Βούλγαρος δὲ Συμεὼν τά τε κατὰ Μακεδονίαν καὶ ταπὶ Θρᾴκης σὺν βαρεῖ στρατεύματι ἐληίζετο, καὶ παρὰ τὴν πόλιν ἐλθὼν, ἀγχοῦ τῶν Βλαχερνῶν πεποίητο τὴν παρεμβολὴν, καὶ τῷ βασιλεῖ Ῥωμανῷ ἐζήτησεν ἐντυχεῖν· καὶ τὴν ἔντευξιν καὶ ὁ βασιλεὺς ἠρετίσατο, καὶ κατὰ τὸν τοῦ Κοσμιδίου αἰγιαλὸν, ὁ μὲν βασιλεὺς σὺν τῷ στόλῳ ἀφίκετο, ὁ δέ γε Συμεὼν μετὰ τῆς οἰκείας παρεγένετο στρατιᾶς, καὶ ἀλλήλοις ὡμίλησαν, καὶ ὁ βασιλεὺς μεγαλοπρεπῶς τῷ Συμεὼν ἐδωρήσατο. Ἀσύμβατοι δὲ ἀπ' ἀλλήλων διέστησαν, ὃ καὶ δυὰς ἔδοξε δηλῶσαι ἀετῶν. Φασὶ γὰρ ἄνωθεν αὐτῶν διαπτῆναι τούτους, καὶ ἀλλήλοις

### Variæ lectiones et notæ.

(29) Τῆς Λὐγούστης Θεοδώρας. Istius et Sophiæ, de qua mox meminit Gregorius in Vita S. Basilii Jun. n. 23 : Λύτὴ δὲ ἡ Λὐγουστα Ἑλένη πρώτη τῶν ἄλλων βασιλίδων ἦν· ἡ γὰρ δευτέρα σύμβιος τοῦ πατρὸς αὐτῆς Ῥωμανοῦ Θεοδώρα τελευτήσασα ἦν, ἥ τε Σοφία ἡ τοῦ Χριστοφόρου ἐκείνου τελευτήσαντος κατηνέχθη τῆς βασιλείας.

συμμίξαι μετὰ κλαγγῆς, εἶτ' εὐθὺς διαστῆναι ἀλλήλων, τοῦ μὲν ἐπὶ τὴν πόλιν ἀποπτάντος, τοῦ δ' ἐπὶ Θρᾴκην κινήσαντος τὸ πτερόν. Ὁ βασιλεὺς δὲ Ῥωμανὸς, ἀπληστευσάμενος ἐπὶ τῇ τῆς βασιλείας ἀρχῇ, καὶ ὥσπερ ἐπιλελησμένος τῶν ὅρκων, οὓς ὡμωμόκει καθ' ἱερῶν, καὶ μὴ ἀρκούμενος, ὅτι ἑαυτὸν καὶ τὸν τῶν υἱέων πρεσβύτερον ἠξίωσε διαδήματος, καὶ τοὺς λοιποὺς δύο των παίδων αὐτοῦ βασιλικῶς ἐστεφάνωκεν, εἶτα καὶ τὸν ἐκ τοῦ Χριστοφόρου γενόμενον αὐτῷ υἱωνὸν, καὶ τὴν τῶν Ῥωμαίων ἀρχὴν ἀντὶ μοναρχου βασιλείας εἰς πολυαρχίαν μετήνεγκε. Τῷ τελευταίῳ δὲ τῶν υἱῶν αὐτοῦ Θεοφυλάκτῳ τὸν θρόνον τὸ ἀρχιερατικὸν τῆς βασιλίδος τῶν πόλεων μνηστευόμενος, ἀπέκειρε κληρικὸν, διὰ τοῦ πατριάρχου προχειρισθέντα καὶ σύγκελλον. Τοῦ πατριάρχου δὲ Νικολάου ἔτη τρισκαίδεκα τὸ δεύτερον τῆς Ἐκκλησίας κρατήσαντος, καὶ μεταθεμένου τὴν βιοτὴν, ὁ μητροπολίτης Ἀμασείας Στέφανος εἰς τὸν θρόνον τῆς Κωνσταντινουπόλεως μετήνεκτο. Ὁ μέντοι τῶν Βουλγάρων ἄρχων ὁ Συμεὼν, ἀνὴρ ὢν αἱμάτων, ἡσυχίαν ἄγειν οὔποτε ὅλως προήρητο, ὅθεν καὶ κατὰ τοῦ ἔθνους τῶν Χριστιανῶν ἐστράτευσεν· ἀλλ' ἥττητο ὑπ' ἐκείνων, καὶ ταῖς τῶν ὀρῶν δυσχωρίαις τὸ οἰκεῖον ἀπέβαλε στράτευμα. Ἐν τούτῳ δὲ πρόσεισί τις τῷ βασιλεῖ Ῥωμανῷ, λέγων τὴν ἄνωθεν τῆς ἐν τῷ Ξηρολόφῳ ἀψίδος καθιδρυμένην στήλην, καὶ πρὸς τὰ ἑσπέρια ἀποβλέπουσαν, εἰς τὸν Συμεὼν ἐστοιχειῶσθαι τὸν Βούλγαρον, καὶ εἰ τὴν ταύτης ἀποτέμοι τις κεφαλὴν, ἕψεται τῇ ἐκτομῇ τοῦ Συμεὼν ἡ ῥοθορά. Ὁ μὲν οὖν εἶπε ταῦτα, καὶ ἡ κεφαλὴ τῆς στήλης οὐκ εἰς μακρὰν ἐξετέτμητο, καὶ τῷ Συμεὼν αὐθωρὸν ἐπέλιπε τὸ βιώσιμον, ληφθέντι καρδιωγκῷ, ὡς μετὰ ταῦτα ἐγνώσθη τῷ βασιλεῖ, ἀκριβωσαμένῳ τῆς ἐκείνου τελευτῆς τὸν καιρόν. Ὅς δὲ ἐξ ἀνθρώπων ὁ Συμεὼν ἀπελήλυθεν, ἡ τῶν Βουλγάρων ἀρχὴ πρὸς Πέτρον (30) τὸν ἐκ τῆς δευτέρας αὐτοῦ γυναικὸς αὐτῷ τεχθέντα περιελήλυθεν, ὅς, ἐπεὶ καὶ λιμῷ τὸ τῶν Βουλγάρων ἔθνος ἦν πιεζόμενον, καὶ τὰ πέριξ ἔθνη μὴ κατ' αὐτοῦ ὁρμήσαιεν ἐδεδίει καὶ πρὸ τῶν ἄλλων Ῥωμαίους, στέλλει πρὸς τὸν βασιλέα, σπονδὰς ποιησόμενος, εἰ δ' αἰροῖτο καὶ κῆδος εἰς ἑαυτόν. Ὡς δὲ τῷ βασιλεῖ καὶ ἄμφω κατεθύμια ἔδοξε τὰ αἰτούμενα, καὶ αὐτὸς ὁ Πέτρος ἀφίκετο, καὶ γεγόνασι μὲν συνθῆκαι περὶ σπονδῶν· συνήφθη δὲ αὐτῷ καὶ πρὸς συμβίωσιν γαμικὴν καὶ ἡ τοῦ βασιλέως ἐγγόνη, ἢ ἐκ τοῦ πρεσβυτέρου τῶν υἱῶν αὐτοῦ τοῦ Χριστοφόρου γεγέννητο.

designatum. Post obitum Nicolai, qui restitutus sedem Constantinopolitanam per annos tredecim tenuit, Stephanus metropolita Amasenus, patriarcha designatus est. At Bulgarorum princeps Symeon, homo sanguinarius et quietis impatiens, genti Crobatorum bellum intulit : sed ab illis victus, in montium angustiis exercitum amisit. Interea quidam imperatori nuntiat, statuam in summo fornice Xerolophi versus occasum positam, in Symeonis Bulgari fatum conversam esse: cujus statuæ caput si amputetur, Symeonis interitum consecuturum. Quo paulo post facto, eadem hora Symeonem ex dolore stomachi vita defecit, ut post, imperatori tempus obitus ejus diligenter scrutato, est significatum. Symeone rebus humanis exemplo, Bulgarorum principatus ad Petrum ex altera uxore filium ejus venit, qui, cum gens sua fame premeretur, et finitimarum gentium ac Romanorum in primis arma timerentur : legatos ad imperatorem de pace, et si placeret, etiam de affinitate jungenda, mittit. Cui cum utrumque cordi esset, ipse Petrus Byzantium venit, ac pace facta, neptem imperaturis ex Christophoro filio natu maximo, uxorem ducit.

ιθ'. Ὁ δὲ βασιλεὺς Ῥωμανὸς, οὐκ ἀρκοῦν ἡγούμενος ὅτι ἑαυτοῦ τὸν βασιλέα Κωνσταντῖνον ὑπεβίβασε, λαβὴν ἐζήτει καὶ τὸν Χριστοφόρων προβεῖναι αὐτοῦ, καὶ παρεσκεύασε τὴν τῶν Βουλγάρων πληθὺν ἐν τῷ τοῦ γάμου καιρῷ στασιάσαι, ζητοῦσαν πρὸ τοῦ Κωνσταντίνου τὸν Χριστόφορον ἀναγορεύεσθαι, καὶ διὰ τὴν στάσιν δῆθεν ὡς ἐκ βίας οἰκονομῶν τι, παρεχώρησε τὸ αἰτούμενον γίνεσθαι. Εἶτα μήτε τὸ θεῖον δείσας, ὃ τὰς ὁμολογίας αὐτοῦ ἐμπεπέδωκε, μήτ' αἰδεσθεὶς τὸ ὑπήκοον, καὶ ἄμφω τοὺς ἄλλους υἱεῖς αὐτοῦ τοῦ Κωνσταντίνου προτέρους εὐφημεῖσθαι πεποίηκε, καὶ ὁ πρῶτος πέμπτος ἐγένετο, καὶ εἰ μὴ ὁ μικρὸς Ῥωμανὸς ὁ τοῦ Χριστοφόρου υἱὸς ἔφθη θανών, κἀκεῖνος ἂν αὐτοῦ προτετίμητο. Ἦν οὖν ὁ αὐθιγενὴς βασιλεὺς, καὶ ᾧ κατὰ κλῆρον ἡ βασιλεία διέφερεν, ὥσπερ παρέγγραπτος, Ἀλλ' ἐπὶ τούτοις ἡ δίκη οὐκ ἐπενύστα-

XIX. Romanus porro Constantinum infra se collocasse non contentus, occasionem quæritat etiam Christophori illi præponendi. Itaque instructa Bulgarorum turba, ut per seditionem postularet ut Christophorus ante Constantinum nominaretur : quasi propter motum illum, necessitati parendum esset scilicet, postulatis illorum annuit. Deinde neque Deum veritus, cujus numine invocata, pactiones firmarat, neque subditorum pudore deterritus : etiam duos reliquos suos filios ante Constantinum salutari jussit, et primus quintus est factus, eique minor etiam Romanus præpositus fuisset, nisi ante decessisset. Ita indigena imperator, ad quem hæreditario jure imperium pertinebat, instar ascriptitii fuit. Cæterum vindicta sui muneris non oblita, et si lento gradu processit, tamen venit tandem : sed hoc alio loco narrabitur.

## Variæ lectiones et notæ.

(30) Πρὸς Πέτρον. Vita S. Lucæ Junioris, p. 981 : Οὐ γὰρ πολὺ τὸ ἐν μέσῳ, καὶ ὁ μὲν ἀληθὴς Συμεὼν, καὶ πολλῶν αἱμάτων Χριστιανικῶν ἐκχύσεως αἴτιος, ἐξ ἀνθρώπων γίνεται· ἐκδέχεται δὲ τὴν τούτου ἀρχὴν Πέτρος, ὁ μὲν αὐτοῦ υἱὸς, οὐχ ὅπως δὲ τῆς δόξης καὶ τῆς οὐσίας, οὕτω δὴ καὶ τῆς ὠμότητος καὶ μισανθρωπίας φανεὶς κληρονόμος, ἀλλὰ πολλῷ ταύτης ἀλλότριος.

Stephano autem Amasseno, cum sedem principis urbis per triennium occupasset, mortuo : Tryphon monachus quidam ea conditione successit, ut post certum tempus, Theophylacto imperatoris filio, puero adhuc, ultro sede cederet. Hoc tempore sævissima hiems fuit, et fames maxima, et horrendum incendium. Tum quoque Christophorus imperator obiit. Jam præfinito tempore elapso, patriarcha Tryphon sede pontificia, ut convenerat, cedere noluit, sed eam retinere manibus pedibusque est conatus. Imperatore autem verba sibi data esse ægre ferente : Cæsariensis, ut ei gratificaretur, patriarchæ simplicitatem dolo circumvenit, assumptaque amici persona, illi ait : *Imperator vehementer sane te oppugnat, sed desunt ei crimina, ob quæ loco moveri possis, et jam qui contra te stant, eo sunt redacti, ut te litterarum penitus esse rudem dicant. Sed propera, ut tuis accusatoribus istam quoque calumniam præripias, quam facile propulsabis, si coram multis charta sumpta, nomen tuum et pontificatus dignitatem scripseris, qua scriptura ad imperatorem perlata, nihil porro erit, de quo te criminentur.* Huic consilio paret ille, et coram multis in charta pura hæc scribit : *Tryphon ex Dei misericordia archiepiscopus novæ Romæ, et œcumenicus patriarcha.* Eam chartam Cæsariensis imperatori offert, syngrapha supra subscriptionem, patriarchæ nomine, in ea conlexitur : Tryphon, quasi renuntiarit, ecclesia ejicitur, et imperatoris filius patriarcha designatur. Posthæc classis Russica non mille, sed decies et **191** quinquies mille navium urbem aggressa esse dicitur. Contra eam Romana classis juxta Pharum in procinctu stetit, ac subito invecta Barbaros profligavit, multis eorum navibus igni Græco crematis. Reliquæ versus orientem profectæ, in Bardam Phocam patricium qui exercitui præerat, inciderunt, qui multos ad conquirenda necessaria navibus egressos, sustulit. Idem et Curcuas legionum domesticus fecit, multis et occisis et captis. Sic terra marique male accepti, se in navibus continebant, donec commeatu destituti, ad sua redire decreverunt. Sed cum solvissent, denuo Romanæ triremes eos agressæ, duobus navalibus prœliis devicerunt. Paucæ igitur Barbaricæ naves interitu vitato ad suos redierunt, nuntiæ malorum et acceptæ cladis. Russi igitur pluribus malis acceptis, quam ut speraverant, datis, a lacessendis Romanis abstinuerunt.

ξεν, εἰ δὲ καὶ σχολαίῳ στείχουσα ἦκε ποδί, ἀλλά γε ἦκέ ποτε· ἀναβεβλήσθω δ' ἡ περὶ τούτων διήγησις. Ὁ Ἀμασείας δὲ Στέφανος, ἔτη τρία διαγαγών, ἐν τῷ θρόνῳ τῆς ὑπερκειμένης τῶν πόλεων ἐτελεύτησε, καὶ ἐχειροτονήθη Τρύφων τις μοναχὸς ἐπὶ συνθήκαις τοῦ μετὰ χρόνον ὡρισμένον ἐκὼν ἐκστῆναι τοῦ θρόνου τῷ τοῦ βασιλέως υἱῷ τῷ Θεοφυλάκτῳ· ἦν γὰρ ἔτι μειράκιον. Γέγονε δ' ἐν τοῖς χρόνοις τούτοις χειμών τε ἀφόρητος λιμός τε σφοδρότατος, καὶ ἐμπρησμὸς φρικωδέστατος· ὅτε καὶ Χριστυφόρος τὴν ζωὴν ἐξεμέτρησεν. Ἤδη δὲ τοῦ ὡρισμένου οὐ καιροῦ παρρύεντος, ὁ πατριάρχης Τρύφων (31) μεθίετο τοῦ θρόνου τοῦ πατριαρχικοῦ κατὰ τὰ συγκείμενα, ἀλλ' ὅλαις χερσὶ τῆς ἀρχιερωσύνης ἀντείχετο. Καὶ ὁ βασιλεὺς ἠνιάτο διὰ τὴν ἀπάτην, ὡς ἐμπαιχθείς. Ὁ γοῦν, Καισαρείας χαρίσασθαι τῷ βασιλεῖ προθυμούμενος, δόλῳ μέτεισι τὴν τοῦ πατριάρχου ἀφέλειαν, καὶ φίλου προσωπεῖον ἑαυτῷ περιθέμενος, τῷ πατριάρχῃ φησίν· Ἡ μὲν κατὰ σοῦ τοῦ κρατοῦντος ἐπίθεσις σφοδρά, ἀλλ' ἐπιλείπουσιν αὐτῷ αἰτιάματα ὑπὸ καθαιρεσίν σε τιθέμενα, καὶ λοιπὸν εἰς τὸ μηδὲ ὅλως εἰδέναι σε γράμματα οἱ λέγοντες κατὰ σοῦ περισταντα. Ἀλλὰ σπεῦσον καὶ τούτου τοὺς μελετῶντας κατὰ σοῦ ἀποκρούσασθαι. Διαλύσεις δὲ τούτοις τὸ σποῦδασμα, εἰ ἐνώπιον πολλῶν χάρτην λαβὼν τὸ ὄνομα ἐγχαράξεις τὸ σὸν, καὶ τὸ τῆς ἀρχιερωσύνης ἀξίωμα. Καὶ τούτου ἀποκομισθέντος τῷ βασιλεῖ, οὐκέτι κατὰ σοῦ αἰτίαμα περιλέλειπται. Ὁ μὲν οὖν συνεβούλευσε ταῦτα, ὁ δὲ ἐπείθετο, καὶ πολλῶν παρόντων ἀγράφῳ χάρτῃ ταῦτ' ἐγγράφει· Τρύφων ἐλέῳ Θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως Νέας Ῥώμης, οἰκουμενικὸς πατριάρχης. Καὶ λαβὼν τὸν χάρτην ὁ Καισαρείας ἀπῄει ἐμφανίσων τοῦτον τῷ βασιλεῖ, ἔγγραφον οὖν ἐν αὐτῷ παραιτήσεως, ὡς ἐκ τοῦ πατριάρχου ἄνωθεν τῆς ὑπογραφῆς ἐξυφαίνεται, καὶ ὡς παραιτησάμενος τῆς Ἐκκλησίας ἐκβέβληται, καὶ ὁ τοῦ βασιλέως υἱὸς πατριάρχης κεχειροτόνητο. Στόλος δὲ Ῥωσικὸς (32) ἐπῆλθε κατὰ τῆς πόλεως, καὶ ὁ στόλος οὐ χιλιόναυς, ἦν ἀλλ' εἰς πεντεκαίδεκα χιλιάδας, ὡς λέγεται, τὰ τούτου πλοῖα ἠρίθμηντο. Τούτοις περὶ τὸν Φάρον προσορμισθεῖσιν ἀντίπρωρος ἔστη στόλος Ῥωμαϊκὸς, καὶ ἀθρόον αὐτοῖς προσβαλών, ἐτρέψατο τοὺς Βαρβάρους, καὶ πολλὰ τῶν πλοίων ἐκείνων τῷ ὑγρῷ πυρὶ ἀπετέφρωσεν. Ὅσα δέ γε περιελέλειπτο, πρὸς ἕω περαιωθέντα, τῷ πατρικίῳ Βάρδᾳ ἐνέκυρσε τῷ Φωκᾷ, στρατιωτικοῦ στρατηγοῦντι συντάγματος, ὃς πρὸς, συλλογὴν τῶν ἀναγκαίων πολλοὺς ἐξιόντας τῶν πλοίων, καταλαμβάνων ἀνῄρει. Ἀλλὰ καὶ ὁ δομέστικος τῶν σχολῶν ὁ Κουρκούας, ἑτέροις ἐντυγχάνων κατὰ ζήτησιν τῶν ἐπιτηδείων ἐκβαίνουσι τῶν νηῶν, καὶ ἐζώγρει καὶ μαχαίρας ἔργον ἐτίθετο (33). Οὕτω δὲ καὶ διὰ θαλάσσης καὶ διὰ γῆς παθόντες

## Variæ lectiones et notæ.

(31) Ὁ Πατριάρχης Τρύφων. Hujus memoriam colunt Græci 19 April. ut est in Menæis.

(32) Στόλος δὲ Ῥωσικός. Liutprandus, lib. v. cap. 6, hanc Russorum cladem pluribus narrat. Qui autem fuerint Russi, ita mox docet : *Gens quædam est sub Aquilonis parte constituta, quam a qualitate corporis Græci vocant Russos : nos vero a positione loci vocamus Nordmannos. Lingua quippe Teutonum* Nord, *Aquilo*, Man. *autem mas seu vir dicitur.*

(33) Καὶ ἐζώγρει, καὶ μαχαίρας ἔργον ἐγένοντο. Liutprandus : *Græci vero victoria potiti, vi-*

κακῶς, οὐκέτι τῶν πλοίων ἐξώρμων, Ὡς δὲ τὰ πρὸς τροφὴν αὐτοῖς παντάπασιν ἐπιλέλοιπεν, ἐπανελθεῖν εἰς τὰ οἰκεῖα διανενόηντο, καὶ ἤδη τοῦ ἔκπλου κατήρξαντο. Ἀλλ' αὖθις αὐτοῖς αἱ Ῥωμαϊκαὶ τριήρεις ἐπέθεντο, καὶ δὶς οἱ Βάρβαροι κατεναυμαχήθησαν, ὡς ὀλίγας πάνυ τῶν σφετέρων νηῶν ἐκφυγεῖν, καὶ ἀνθυπονοστῆσαι πρὸς τοὺς οἰκείους, ἀγγέλους γενομένους ἐκείνοις τῆς συμφορᾶς. Καὶ οἱ μὲν Ῥῶς, παθόντες πλέον κακῶς ἢ ὡς ἤλπιζον δεδρακότες, τῆς κατὰ Ῥωμαίων ἀπέσχοντο ἐπιθέσεως.

Κ'. Καὶ οἱ ἀγαρηνοὶ δὴ διὰ τοῦ δομεστίκου τῶν σχολῶν, Ἰωάννου τοῦ Κουρκούα (34) καὶ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Θεοφίλου (πάππος δὲ ὁ Ἰωάννου) ἥττηντό τε πολλάκις, καὶ τεταπείνωντο, καὶ πόλεις οὐκ ἐλαχίστας ὧν κατεῖχον ἀφῄρηντο. Ὁ δὲ βασιλεὺς (35) Ῥωμανὸς εἰς συναίσθησιν τάχα δόξας ἐλθεῖν τῆς ἐπιορκίας, καὶ τῆς τῶν συνθηκῶν παραβάσεως, ἃς πρὸς τὸν βασιλέα Κωνσταντῖνον πεποίητο, δι' εὐποιιῶν ἔσπευδεν ἐξιλεώσασθαι τὸν Θεόν. Καὶ διαδόσεις (36) μὲν καὶ ἀλλοίας ἐτίθετο. Ἐπὶ δὲ ταύταις καὶ τὰ περὶ τῶν ἐν τῇ πόλει χρεωστούμενα τοῖς δανεισταῖς ἀποδιδοὺς, τοὺς ὀφειλέτας ἀπέλυσε τοῦ βάρους τῆς ὀφειλῆς, καὶ τὰ γραμματεῖα λαβών, ἐν μέσῃ τῇ ἀγορᾷ πυρὶ κατηνάλωσεν· εἰς ἐννεακαίδεκα δὲ κεντηνάρια τὰ τῶν ὀφειλῶν ἠριθμήθησαν. Παρέσχε δὲ καὶ τὰ ἐνοίκια τῶν κατὰ τὴν μεγάλην πόλιν οἰκούντων μισθωτικῶς. Τοὺς μὲν οὖν ὀφειλέτας ὠφέλουν ταῦτα, τῷ δέ γε Ῥωμανῷ μικρὸν ἢ οὐδὲν, οἶμαι, λυσιτελεῖν, ὅτι τὰ ἀλλότρια ἐτύγχανον τὰ διδόμενα (δημόσια γὰρ) καὶ ὅτι τὴν βασιλεία ἁρπάσας καὶ ταύτην κατέχων, καὶ ἀπολαύων αὐτῆς, καὶ τὸν, ᾧ προσῆκε, ταύτης ἀποστερῶν, ἑαυτῷ μὲν ἀπεκλήρου αἷς βασιλικῆς εὐκληρίας τὰ ξύμπαντα· ταῖς δ' εὐποιίαις ῥανίδα μικρὰν ἀπεμέριζε, τοιοῦτόν τι πράττων, οἷον ἄν τις ἐποίησεν εἰ βοῦν ἀπελάσας τοῦ γείτονος, καὶ καταβύσας αὐτὸν, τοὺς μὲν πόδας ἄκρους διένειμε πένησι, τὸ κῶμα δ' ὅλον αὐτὸς ἐθοινήσατο· ἢ εἴ γυναῖκά τις ἁρπάσας τοῦ γείτονος κατεῖχε ταύτην, καὶ αὐτῇ συνεφθείρετο, τοῦ νομίμου γαμέτου ἀφροντιστῶν· ἐκ δὲ τῶν ἐκείνου χρημάτων διένειμε πένησιν, ἵν' αὐτῷ τάχα δι' ἐλέου ἀφεθείη τῆς μοιχείας τὸ ἔγκλημα. Ἀλλὰ ταῦτα κατὰ ἀνθρωπίνην κρίσιν. Εἰ δέ τις πρὸς τὴν θείαν ἀποβλέψειεν ἀγαθότητα, οὐδὲ ταῦτ' ἂν ἴσως εἴποι ἀσυντελῆ. Τούτου τῶν σκήπτρων κρατοῦντος, καὶ τὸ ἀχειρότευκτον ἐκτύπωμα τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ τὸ θεῖον χειρόμακτρον ἐκομίσθη πρὸς τὴν προκαθημένην τῶν πόλεων. Εἶχε μὲν γὰρ τέως τοῦτο ἡ Ἔδεσσα· ἡ δὲ ἁλῶναι παρὰ τῶν Ῥωμαίων πολιορκούντων αὐτὴν ἐκινδύνευεν, κατεχομένη παρὰ Ἀγαρηνῶν· ἵν' οὖν φύγοιεν οἱ Ἐδεσηνοὶ τὴν ἐκπόρθησιν, λύτρον ταύτης τὸ θεῖον παρέσχον ἐκτύπωμα. Ἀφίκετο δὲ τότε ἐξ Ἀρμενίας

A XX. Sed et Agareni a legionum domestico Curcua et fratre ejus Theophilo, Joannis qui post imperio politus est, avo, sæpe victi sunt et oppressi, atque urbes complures quas occuparant, eis ademptæ. At imperator Romanus, considerato, ut apparet, perjurio suo, violataque quam cum Constantino fecerat pactione, beneficentia placare Deum statuit. Præter igitur alias distributiones, etiam æs alienum pro debitoribus dissolvit, cujus summa ad XIX centenarios exercverat, tabulis in medio foro crematis; item pretium pro iis qui Constantinopoli in conductitiis domibus habitabant, numeravit. Ac debitoribus illa sane profuerunt, Romano autem parum, opinor, ac nihil potius utilitatis attulerunt; cum quæ de alieno largiebatur, quippe ex publico, tum quod imperio quod ex rapto tenebat, fruebatur, eoque fraudato cujus erat, cum imperatoria felicitate ex usse poliretur, perexiguam beneficentiæ
B portionem tribuebat: quod perinde est ac si quis vicini bove immolato, extremos pedes largiatur pauperibus, totumque corpus ipse devoret: aut spreto legitimo conjugio, in alienæ uxoris stupris volutetur: deque mariti illius pecunia pauperibus largiatur, ut sibi adulterii gratia fiat scilicet, atque hæc secundum humanum judicium. **192** Si quis autem divinam bonitatem intueatur, fortasse ne hæc quidem inutilia dixerit. Romano rerum potiente, Christi effigies nullis facta manibus et divinitus in linteo expressa, in imperatoriam urbem est translata. Eam tum Edessa haberat, quæ cum in periculo excidii esset, Agareni qui tum urbem
C tenebant, incolumitatem hac effigie a Romanis redemerunt. Tum etiam ex Armenia venere duo adolescentes concreti, quorum altero mortuo, cum medici nexum rescciissent, alter quoque nihil ea re adjutus, nec diu fratri superstes, obiit. Quemadmodum Romanus sine ullo justo titulo imperium sibi vendicarit, suosque liberos imperatorio honore et nomine ornarit, et principe loco cum suis occupato, nativum imperii successorem Constantinum, nullo pene numero habitum, infra cæteros omnes collocarit, jam est a me expositum. Nunc cætera exsequenda sunt, ut ostendatur, etiamsi

## Variæ lectiones et notæ.

*vos secum multos ducentes, Constantinopolim regressi sunt læti: quos omnes in præsentia regis Hugonis nuntii, vitrici scilicet mei, decollari præcepit.*

(34) Ἰωάννου τοῦ Κουρκούα. Joannis Curcuæ stemma perstrinximus in *Familiis Byzantinis*, sect. 22. Historiam vero et res ab eo præclare gestas octo libis complexus est Manuel protospatharius et judex, ut scribit anonymus Combefisianus in Romano Lacapeno, n. 41. Is Κρουκούας dicitur Georgio Monacho.

(35) Ὁ δὲ Βασιλεύς. Has eleemosynas pluribus
D commemorat anonymus Combefisianus, n. 44, et idem Georgius, n. 38, 39.

(36) Καὶ διαδόσεις. Hinc ob liberalitatem laudatur a Liutprando, lib. III, cap. 5. *Imperabat vero his* (Achivis) *tunc temporis memoria satis et laude dignus Romanus imperator, liberalis, humanus, prudens, ac pius.* At Gregorius in Vita S. Basilii Junioris, n. 24, hunc perstringit, ὡς χρυσομανῆ καὶ θηλυμανῆ, καὶ τὰς τῶν λιτῶν διαφθείροντα θυγατέρας, licet cætera esset φιλομόναχος, quod postremum testatur Georgius monachus, n. 58.

Providentia tardius invadat injurios, concesso pœnitentiæ spatio, tamen nisi a malitia discesserint, lento gradu eos assequi et pœnas exigere. Romanus igitur annum jam sextum et vicesimum imperitabat. Constantinus autem qua ratione imperium recuperare, animum in omnes versabat partes, utque votis compos fieret, per alios, filios contra patrem concitat, vel unum potius Stephanum. Nam Constantinus majore animi constantia prædictus, instigatoribus non obtemperabat. Alter vero sociis ascitis, agressus est patrem, eumque comprehensum, et in insulam Proten relegatum, tonderi jussit : ipse cum affine et fratre imperatoria munia obiit. Sed fieri non poterat, ut tres consentirent ; cumque nonnullis in rebus dissiderent et invicem adversarentur, suspicionibus ortis, Stephanus affinem Constantinum pellere studuit, et Constantinus vicissim Stephanum, qui quidem ad rem patrandam multo celerior,etiam Helena uxore incitante, ascitis quibusdam militaribus præfectis, ambos fratres secum prandentes comprehendit, atque alterum strtim in insulam Panormum seu Antigoniam, alterum in Terebinthum mittit, et utrumque tonderi clericum jubet.Unde cum transferendi essent, in patris venire conspectum desiderarunt, **193** quos cum ille vidisset : *Filios* inquit, *genui, et evexi ; ipse vero me ad nihilum redegerunt*.Stephanus igitur inde in Praconnesum, ex ea in Rhodum, ex Rodo Mitylem est translatus, Constantino Samothracia assignata, quam egredi non liceret. Qui cum sæpe fugam molitus esset, eaque de causa custodum principem veneno sustulisset, a cæteris est interfectus. Stephanus vero in Lesbo decessit, cum XIX annos ibi vixisset. Pater eorum in insula Prote vitam exegit. Sic eorum quisque scelerum pœnas dedit.

Α μειρακίσκων δυὰς συμφυῶν, τοῦ ἑνὸς δὲ θανόντος ἐτμήθη ἡ συμφυΐα παρὰ τῶν ἰατρῶν· ἀλλ' οὐδὲν τὸ περίλοιπον ὤνησε, μικρὸν δ' ἐπιβιώσας τῷ ἀδελφῷ κἀκεῖνος ἐξέπνευσεν. Ὅπως μὲν οὖν (37) μηδὲν αὐτῷ προσήκουσαν τὴν βασιλείαν ὁ Ῥωμανὸς ἐπιφετερίσατο, καὶ τοὺς αὐτοῦ παῖδας τῆς βασιλικῆς ἠξίωσε τιμῆς τε καὶ κλήσεως, καὶ ὅπως καὶ ἑαυτὸν καὶ τοὺς παῖδας τῶν πρωτείων ἠξίωσε, τὸν δ' ἐγγενῆ τῆς βασιλείας διάδοχον τὸν Κωνσταντῖνον πολλοστὸν ἔθετο πάντων ὑποβιβάσας, ἤδη μοι προϊστόρηται. Ἴπει δὲ νῦν ὁ λόγος προσθήσων καὶ τὰ ἑξῆς, καὶ δυίξων, ὡς κἂν βραδύτερον ἴσως μέτεισι τοὺς ἀδικοῦντας ἡ πρόνοια, μετανοίας αὐτοῖς ἐπιμετροῦσα καιρὸν, ἀλλά γε τοῦ κακοῦ μὴ ἀπεχομένους μέτεισι σχολαίῳ ποδὶ, καὶ δίκας εἰσπράττεται. Ἴπνυε μὲν οὖν ὁ Ῥωμανὸς αὐταρχῶν εἰκοστὸν ἐνιαυτὸν καὶ ἕκτον. Ὁ δὲ Κωνσταντῖνος, ὅπως ἑαυτῷ τὴν βασιλείαν ἐπανασώσηται, διαπαντὸς ἔστρεφε κατὰ νοῦν, καὶ ἵνα τὸ ἐφετὸν αὐτῷ διαπράξηται, δι' ἑτέρων ἐπεγείρει τῷ πατρὶ τοὺς υἱοὺς (38), ἢ μᾶλλον τὸν ἕνα τὸν Στέφανον. Ὁ γὰρ Κωνσταντῖνος σταθηροτέρας τυγχάνων φρενὸς, τὴν προσβολὴν οὐ προσήκατο. Ὁ προσεταιρισάμενος καὶ ἄλλους, ἐπέθετο τῷ πατρὶ, καὶ κατασχὼν αὐτὸν ἐν τῇ νήσῳ τῇ Πρώτῃ περιώρισε, καὶ ἀπέκειρεν, αὐτὸς δὲ τῆς βασιλικῆς ἀντεποιήσατο διοικήσεως σὺν τῇ γαμβρῷ καὶ τῷ ἀδελφῷ. Ἀλλ' οὐκ ἦν ὁμοφωνῆσαι τοὺς τρεῖς. Ἔν τισιν οὖν διεφέροντο, καὶ ἀλλήλοις ἀντέλεγον· κἀντεῦθεν ἀλλήλους ὑπώπτευον, καὶ κατασπάσαι τῆς βασιλείας τὸν γαμβρὸν τὸν Κωνσταντῖνον ὁ Στέφανος διὰ φροντίδος ἐτίθετο, καὶ ὁ Κωνσταντῖνος πῦθις τὸν Στέφανον. Ἀλλ' ἦν ὁ Κωνσταντῖνος πρὸς τὸ ἔργον ὀξύτερος πάνυ πρὸς τοῦτο, καὶ τῆς συζύγου (39) Ἑλένης ἐπισπερχούσης αὐτόν. Προσλαβόμενος τοίνυν καί τινας τῶν στρατιωτικῶν ἀρχόντων (40) κατέσχε καὶ ἄμφω τοὺς ἀδελφοὺς συναριστῶντας αὐτῷ, καὶ αὐτίκα τὸν μὲν εἰς τὴν νῆσον τὸν Πάνορμον, ἣ καὶ Ἀντιγονία λέγεται, ἐξαπέστειλε, τὸν δὲ εἰς τὴν καλουμένην Τερέβινθον, καὶ κληρικοὺς, καὶ ἄμφω ἀπέκειρεν. Εἶτ' ἐκεῖθεν μεταχθῆναι μέλλοντες ἐζήτησαν εἰς ὄψιν ἐλθεῖν τῷ πατρὶ (41), οὓς ἰδὼν ἐκεῖνος εἶπεν· Υἱοὺς ἐγέννησα καὶ ὕψωσα, αὐτοὶ δέ με ἠθέτησαν. Ἐκεῖθεν οὖν ὁ μὲν Στέφανος ἐν Πρικονήσῳ περιωρίσθη, κἀκεῖθεν εἰς Ῥόδον, κἀκ ταύτης εἰς Μιτυλήνην μετετέθη· τῷ δὲ Κωνσταντίνῳ ἡ Σαμοθρᾴκη περιγραπτὸν ἐγένετο δρίον. Ὃς ἀποδράναι δοκιμάσας πολλάκις, καὶ διὰ τοῦτο φαρμάκῳ τὸν πρωτεύοντα τῶν φυλάκων αὐτοῦ ἀνελών, ἀνῃρέθη παρὰ τῶν ἄλλων. Ὁ δὲ Στέφανος ἐν Λέσβῳ ἀπεβίω, ἐννεακαίδεκα διαγαγὼν ἐνιαυτοὺς παρ' αὐτῇ. Ὁ δὲ τούτων πατὴρ ἐν τῇ Πρώτῃ τὴν ζωὴν ἐξεμέτρησε (42), καὶ οὕτω τούτων ἕκαστον ἡ δίκη μετῆλθεν.

## Variæ lectiones et notæ.

(37) Ὅπως μὲν οὖν. Ut Romanus a filiis, deinceps que filii a Porphyrogenita sceptro exuti in monasterium tonsi relegati fuerint,pluribus narrat Liutprandus. v, cap 9.

(38) Δι' ἑτέρους ἐπεγείρει τῷ πατρὶ τοὺς υἱούς. At hanc in patrem filiorum conjurationem inscio Constantino factam scribit Liutprandus, lib. v, cap. 9 : *His itaque quatuor imperantibus, Stephanus atque Constantinus fratres, ignorante Constantino Leonis imperatoris filio, adversus Romanum patrem suum quædam dolosa machinabantur. Tædebat enim eos, patris severitate opposita, quæcunque vellent facere non licere.* Ita illi patris severitatem causabant, quod rursum mox repetit : *Non ferentes patris justam severitatem.*

(39) Καὶ τῆς συζύγου. Sed præsertim cujusdam Diabolini, a quo initæ in se conjurationis admonitus est.

(40) Καί τινας τῶν στρατιωτικῶν ἀρχόντων. Hos fuisse Macedonos scribit Liutprandus, lib. v, cap. 10.

(41) Ἐζήτησαν εἰς ὄψιν ἐλθεῖν τοῦ πατρος. Ut vero quam faceto admodum sermone excepti fuerint a patre, belle describit Liutprandus, cap. 11.

(42) Τὴν ζωὴν διεμέτρησε. Illius corpus in urbem relatum, et in monasterio Myrelæi ab ipso ædificato sepultum scribunt alii, ut a nobis observatum in *Constantinopoli Christ.*, ubi ex Codino duo monasteria in urbe exstitisse ejusdem nomenclaturæ ex Codino docuimus, quorum alterum

ΚΑ'. Ἄρτι δὲ τῆς μοναρχίας ὁ Κωνσταντῖνος τυχών, καὶ τῷ υἱῷ Ῥωμανῷ διάδημα περιέθετο, τοῖς τε συναραμένοις αὐτῷ εἰς τὴν τῶν βασιλευόντων καθαίρεσιν, ἀμοιβὰς ἐκτινύς, τὸν μὲν Φωκᾶν Βάρδαν μάγιστρον ἐτίμησε, καὶ δομέστικον προεχειρίσατο τῶν σχολῶν τῆς Ἀνατολῆς. Ἀμφοῖν δὲ τῶν τοῦ Βάρδα υἱῶν τὸν μὲν Νικηφόρον, τὸν ὕστερον βασιλεύσαντα τῶν ἀνατολικῶν προεβάλλετο στρατηγόν, τὸν δὲ Λέοντα τῆς Καππαδοκίας, καὶ τοὺς ἄλλους ἄλλως ἠμείψατο. Τὸν δὲ τοῦ Στεφάνου τοῦ βασιλέως υἱὸν Ῥωμανόν, ἐκτομίαν ἐποίησεν· ἀλλὰ μὴν καὶ Βασίλειον τὸν νόθον υἱὸν τοῦ γέροντος Ῥωμανοῦ, ὃν ἐγείνατο δούλῃ τινὶ συμφθαρείς. Τὸν δὲ τοῦ Χριστοφόρου υἱὸν Μιχαὴλ ἀπέκειρε κληρικόν. Ἦν δὲ Κωνσταντῖνος τὰ πρὸς Θεὸν εὐσεβής, καὶ λόγοις προσκείμενος (43) ὡς ἔστι καταμαθεῖν ἐκ συγγραμμάτων αὐτοῦ, ἀλλὰ μέντοι καὶ ἐξ ἐπιστολῶν, ἃ κἂν μὴ πρὸς τέχνην ἠκρίβωντο τὴν ῥητορικήν, ἀλλά γε σχήμασι τούτης καί τισιν ἰδέαις ποικίλλονται. Ἐδίδου δὲ καὶ ῥυθμοῖς ἑαυτὸν, καὶ μέτροις παντοδαποῖς. Γνοίη δέ τις τοῦτο ἐξ ὧν ἐπὶ θανούσῃ αὐτῷ τῇ κοινωνῷ τοῦ βίου ἐμμέτρως ἐθρήνησεν. Ἐπεμελήθη δὲ καὶ τῆς φιλοσοφίας αὐτῆς, ἐπιλελησμένης ἤδη σχεδὸν, ἀλλὰ μέντοι καὶ τῶν

XXI. Constantinus cum primum recuperasset imperium, filium quoque Romanum diademate ornavit, et ut iis quorum ope collegas amoverat, referret gratiam : Phocam Bardam magistrum fecit, et legionum Orientalium domesticum renuntiavit. Nicephorum ejus filium, qui post imperio potitus est, prætorem Orientis, alterum Leonem Cappadociæ præsidem designavit, et ex cæteris aliis alios honores habuit. Filium autem imperatoris Stephani Romanum juniorem, itemque Romani senioris filium Basilium, ex ancilla procreatum, castravit, Christophori filium Michaelem clericum fieri jussit. Fuit Constantinus religiosus erga Deum, et studiis litterarum deditus, quod ex scriptis et epistolis ejus apparet, quæ licet ad artem oratoriam perpolita non sint, tamen rethoricis ornamentis et figuris quibusdam scatent. Operam quoque rythmis et omnis generis versibus dedit, quod in iis scriptis cernitur, quibus obitum conjugis suæ deploravit. Ipsius etiam philosophiæ rationem habuit, quæ pene in oblivionem venerat, aliarumque disciplinarum, quas doctoribus ordinatis jam deficientes refocillavit. Atque has virtutes habuit. In regno autem administrando fuit

## Variæ lectiones et notæ.

Leone M. imperante stabat, cujus meminit Nicephorus presb. in Vita ms. C. Andreæ propter Christum Sali (uterque porro vixit sub eodem Augusto), qui hæc de illo tradit : Καταφεύγει οὖν πρὸς τὸν εὐκτήριον οἶκον τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου τῷ ἐπονομαζομένῳ Μυρελαίῳ, διὰ τὸν τίμιον αὐτῆς χαρακτῆρα βλύζειν τὸ μυρόν ὡς ἔλαιον.

(43) Καὶ λόγοις προσκείμενος. Ad imperii habenas adhuc puer, vixque septennis pervenerat Constantinus, statimque rerum summam arripuerat Romanus Lacapenus Βασιλοπάτορος dignitate donatus, usurpato deinde imperatoris titulo, eoque filiis indulto, quibus etiam Constantinum tandem postposuit, ita ut nullo is (quandiu vixit) fere haberetur loco : qui, dum ita se res haberent, seu necessitate coactus, seu dissimulata quam in tyrannum, licet socerum, gerebat simultate, libris legendis ac disciplinis ediscendis, atque adeo scriptioni totum se dedidit, quod in primis testatur Liutprandus, libro III, cap. 9, ubi illius pietatem ac studia commendat : *Constantinus itaque Porphyrogenitus tum orationi tum lectionibus vacans, totum se Domino commendabat, opere manuum victum quæritans. Sane* τὴν ζωγραφίαν, *id est picturam, pulchre exercebat;* et lib. V, cap. 10, ubi de quodam Diabolino : *Constantinum denique libris incumbentem ita convenit*, ut scilicet uxoris fratrum insidias præverteret. Suæ demum factus potestatis, et ad se unicum reversa imperii administratione, philosophiæ et rhetorices studia, cæterarumque omnium et artium et scientiarum studia pene deperdita ita instauravit, ut urbs imperii primaria viris eruditis, quos ex universo imperio accivit, abundare cœperit. Quin etiam optimorum scriptorum in omni doctrinæ genere exemplaria undique conquisivit, Palatina iis instructa bibliotheca, quæ non tam ipsius quam publico omnium usui dicarentur. Verum cum tantam tamque immensam librorum molem plerosque ab eorum lectione deterrere posse existimaret, ipse, ut principem decuit, singulorum utilitati consulens, auctores omnes qui dem argumentum tractaverant, ut in unum corpus compingerentur curavit, resectis superfluis, ac selectis ex unoquoque scriptore locis in quæ quisque elegantissime tractaverat. Tales sunt Γεωπονικῶν libri ab illo collecti, ut libri titulus et argumentum declarat. Alii non ipsius esse Constantini, sed ejusdem Augusti jussu collectionem istam factam volunt, quam nescio cui Dionysio Uticensi ascribit Nicolaus Guibertus in Assertione de Murrhinis pag. 23, cum alii, ut Jacobus Maussacus ad Plutarchum, De *fluminibus*, pag. 194, auctoris nomen ignorari omnino contendant. Ita Ἱππιατρικῶν libros ab eodem esse collectos plerique volunt. Sed et Nonus medicus, in libri *De morborum curatione* Prœmio Constantini jussu præceptiones omnes medicas ex variis scriptoribus (horum tamen suppressis nominibus) collegisse se testatur. Similis argumenti, id est medicinæ, liber exstat anonymi in Bibliotheca Regia περὶ διαίτης, seu de ciborum facultate, cujus auctor in Præfatione, illius præcepto id se operis aggressum profitetur. Verum his et si qui præterea ejusmodi libri ad notitiam nostram non venerunt, et magnitudine operis et utilitate longe præstant collectanea historica in tres et quinquaginta titulos, seu locos communes ab eodem Constantino, aut illius jussu comprehensa, ex quibus duo duntaxat ad nos pervenere, de legationibus scilicet, et de virtutibus et vitiis. Libri vero quos ipse conscripsit, plures editi habentur, quorum aliquot in unum volumen compegit Joannes Meursius : nam seorsim aliquot alii editi prostant, atque in primis Vita Basilii avi imperatoris publicata primum a Leone Allatio, deinde a Combefisio, qui et ejus de imagine Edessena narrationem pariter edidit, ut et anonymi historiam libris IV comprehensam a Michaele Theophili filio, in quem desinit Chronicon Theophanis, usque ad Michaelem Methystam, quam quidem ipsius Constantini jussu conscripsisse testatur in libri titulo ac procemio, in quo et Vitam Basilii Macedonis ab ipso nepote Constantino mira sermonis elegantia conscriptam testatur. Laudatur præterea ab Allatio in syntagmate de Symeonibus, sermo de relatione

segnior, iracundus, et sævus in delinquentes, in A pecuis sumendis inexorabilis, vini avidior. In conferendis magistratibus, non dignos præturis aliisque muneribus præficiebat, sed minus bonos ac potius improbos, et quos vel imperatrix vel sacri cubiculi præpositus Basilius commendabant, qui magistratus venales habebant. Ita fiebat, ut imperium non in omnibus bene administraretur. Imperatori autem 194 structæ sunt insidiæ, primum a cubiculi præfecto Theophane, qui multos habebat conscios, et Romanum e Prote insula : deinde ab aliis, qui Stephanum ex Lesbo in regiam reducere conabantur. Sed imperator utrasque deprehendit, ac insidiatoribus supplicio affectis, imperii cupidis, diligentiorem custodiam adhibuit Turci (Ungaros autem sic vocari supra diximus) alias Romanas provincias incursare soliti, ad tempus quieti fuerunt. Nam dux eorum Bologudes, et partis cujusdam princeps Gylas, imperatorem convenerunt, amboque sacrosancto regenerationis lavacro initiati, et arcanis nostræ religionis imbuti, ac patricia dignitate ornati, onustique pecuniis in suas sedes redierunt, adducto pontifice, per quem multi ad Dei cognitionem pervenerunt. Ac Gylas quidem in fide permansit, pacemque servavit. Alter fœdere quod cum Deo icerat, rupto arma Romanis intulit, idemque contra Francos facere aggressus, captus est, et in crucem actus. Elga quoque uxor ducis Russorum, qui Romanos classe infestarat, defuncto marito, se ad imperatorem contulit, ac baptizata et pro dignitate tractata, domum rediit. Imperator autem, defuncta nuru sua, regis Francorum Hugonis filia, de alia filio Romano despondenda cogitans, uxorem ei dat puellam, humilis illam quidem generis ac potius sordidi (nam cauponibus orta dicebatur) sed forma præditam elegantissima, et naturæ miraculum quoddam, quæ cum Anastasia diceretur, id nomen in Theophanonem est mutatum.

ἐπιστημῶν διδασκάλους ἐπιστήσας, καὶ ἀναζωπυρήσας ἐκλειποῦσας αὐτάς. Καὶ ταῦτα μὲν τῆς κρείττονος μοίρας ἐκείνῳ προσῆν. Περὶ δὲ τὴν τῆς βασιλείας διοίκησιν διέκειτο μαλακώτερον, δύσοργός (44) τε καὶ βαρύμηνις τοῖς πταίουσιν ἦν, καὶ κολαστὴς ἀπαραίτητος, οἵνῳ τε τοῦ αὐτάρκους ἐκέχρητο πλείονι. Καὶ ἀρχαιρεσιάζων οὐ τοὺς ἀξίους ἐφίστα ταῖς στρατηγίαις, ἢ ταῖς τῆς πολιτείας ἀρχαῖς, ἀλλὰ τοὺς μοχθηροτέρους καὶ ἀδοκίμους, καὶ οὓς ἡ βασιλὶς καὶ ὁ παρακοιμώμενος εἰσῆγον Βασίλειος (45), ὠνίους χρημάτων τιθέμενοι τὰς ἀρχάς. Ἀλλ' οὕτω μὲν τὰ τῆς βασιλείας, εἰ καὶ μὴ ἐν πᾶσι καλῶς, ᾠκονόμητο. Ἐπιβουλαὶ (46) δὲ κατὰ τοῦ κρατοῦντος ἐμελετήθησαν, ἡ μὲν παρὰ τοῦ παρακοιμωμένου Θεοφάνους, πολλοὺς καὶ ἄλλους συνίστορας ἔχοντος, καὶ βουλομένου τὸν Ῥωμανὸν ἐπαναγαγεῖν ἐκ τῆς Πρώτης νήσου εἰς τὰ βασίλεια· ἡ δὲ παρ' ἑτέρων, τὸν Στέφανον ἐκ Λέσβου λαβεῖν μελετησάντων, καὶ ἀποκαταστῆσαι τῇ βασιλείᾳ. Ἀλλὰ καὶ ἄμφω τὰς ἐπιβουλὰς ὁ Κωνσταντῖνος ἐφώρασε, καὶ τοὺς μὲν συνωμότας ἐκόλασε, τοὺς δὲ βασιλειῶντες ὑπ' ἀσφαλεστέραν ἔθετο τήρησιν. Τῶν Τούρκων (τοὺς Οὔγγρους δ' οὕτω καλεῖσθαι καὶ πρώτην εἰρήκαμεν) τὰ Ῥωμαίων ληΐζομένων ἐπί τινα καιρὸν ἠρεμῆσαι τὸ ἔθνος συμβέβηκεν. Ὁ γὰρ τούτων ἀρχηγετῶν Βολογουδῆς κεκλημένος, καὶ ἕτερο δ' αὖθις Γυλᾶς, καὶ αὐτὸς μέρους ἄρχων, προσηλθέτην τῷ βασιλεῖ· καὶ ἕκαστος αὐτῶν τοῦ θείου τῆς παλιγγενεσίας ἠξιώθη λουτροῦ, καὶ τὸ καθ' ἡμᾶς ἐμυήθη μυστήριον, καὶ πατρίκιος ἐτιμήθη ἑκάτερος, καὶ κατηντλήθησαν χρήμασι, καὶ οὕτως ἐπανῆλθον εἰς τὰ ἤθη τὰ ἑαυτῶν, λαβόντες καὶ ἀρχιερέα, ὑφ' οὗ πολλοὶ πρὸς ἐπίγνωσιν Θεοῦ μετηνέχθησαν. Ἀλλ' ὁ μὲν Γυλᾶς καὶ τῇ πίστει ἐνέμεινε καὶ τὴν εἰρήνην ἐτήρησεν. Ὁ δὲ λοιπὸς τὰς πρὸς Θεὸν συνθήκας ἠθετηκώς, αὖθις κατὰ Ῥωμαίων ὡπλίζετο, τοῦτο δὲ καὶ κατὰ Φράγγων ποιῆσαι ἐπιχειρήσας, ἑάλω καὶ ἀνεσταύρωτο. Καὶ ὁ τοῦ κατὰ Ῥωμαίων ἐκπλεύσαντος Ῥὼς (47) γαμετὴ Ἕλγα, τοῦ ξυνευνέτου αὐτῆς τελευτήσαντος, προσῆλθε τῷ βασιλεῖ, καὶ βαπτισθεῖσα, τιμηθεῖσά τε ὡς ἐχρῆν, ὑπενόσνησεν. Ἐφρόντιζε δὲ ὁ αὐτοκράτωρ, ἤδη θανούσης τῆς τῷ υἱῷ αὐτοῦ Ῥωμανῷ συζυγείσης θυγατρὸς τοῦ τῶν Φράγγων ῥηγὸς Οὔγωνος ἑτέραν ἀγαγέσθαι αὐτῷ γαμετὴν, καὶ συνοικίζει αὐτῷ κόρην, τύχης μὲν χαμερποῦς ἢ καὶ χυδαίας εἴποιεν ἂν τινες (καπήλων γὰρ ἐκφῦναι ταύτην φασὶ) τὸ δὲ εἶδος εὐπρεπεστάτην, καὶ ἄντικρυς ἄγαλμα πλασθεῖσαν ὑπὸ τῆς φύσεως, ἥτις Ἀναστασία καλουμένη, Θεοφανὼ μετωνόμαστο.

XXII. Anno imperii Constantini XII, patriarcha Theophylactus decessit, pontificatu annis III et XX functus. Nam sacerdotio contra morem majorum potius annorum fuit XVI regnanteque patre, prædaB

ΚΒ'. Ἔτει δὲ δωδεκάτῳ τῆς Κωνσταντίνου αὐταρχίας, ὁ πατριάρχης Θεοφύλακτος ἀπεβίω, ἐπὶ ἔτη τρία καὶ εἴκοσι ἀρχιεράτευσας· ἐκκαίδεκα δὲ ἦν ἐνιαυτῶν, ὅτε τῆς ἀρχιερωσύνης ἀθέσμως (48)

Variæ lectiones et notæ.

corporis S. Joannis Chrysostomi in urbem. Multa etiam strictæ oratione composuisse testatur hoc loco Zonaras. Ex quibus patet omnino, Constantinum non modo fuisse omnibus disciplinis exculissimum, sed et litterarum exstincta pene studia rursum instaurasse, virosque eruditos, propositis præmiis, ad ea promovenda impulisse.

(44) Δύσοφρος. Contra Græci ipsi, apud Liutprandum in legat. *Constantinus imperator, homo lenis, in palatio manens perpetuo*, etc.

(45) Ὁ παρακοιμώμενος Βασίλειος. Istius Basilii meminit præterea Constantinus, *De admin. imp.* cap. 43 et 50, et Codinus in Orig. n. 60, ex quibus docemur domum, quæ olim Asparis fuerat, possedisse. Vide Lambecium ad eumdem Codinum.

(46) Ἐπιβουλαί. Istius conjurationis meminit Anonymus, in Vita S. Lucæ Junioris, p. 996.

(47) Κατὰ Ῥωμαίων ἐκπλεύσαντος Ῥώς. Inger appellatur a Liutprando, l. v, c. 6.

(48) Ἀθέσμως. Liutprandus in Legat. : *Romanus imperator filium suum Theophylactum eunuchum*

ἠξίωτο. Ὅθεν καὶ ὑπὸ παιδαγωγοὺς ἐτέλει ὁ πατριάρχης, ἕως αὐτῷ ἐβασίλευσεν ὁ πατήρ· εἶτα τούτους ἀποσεισάμενος, πολλὰ τῶν οὐ δεόντων ἢ τῶν ἀπειρημένων (εἰπεῖν εἰκειότερον) διεπράττετο, ἱπποµανῶν τε καὶ κυνοτροφῶν, καὶ θήραις προσκείμενος, καὶ τὰ τούτοις πράττων ἀκόλουθα. Ἔτρεφε δὲ καὶ ἵππων σφοδρότατον ἔρωτα, καὶ εἶχε θηλείας ἵππους πάνυ πολλάς. Μία τοίνυν αὐτῶν ἡ τῶν λοιπῶν ἐπισημοτέρα κατὰ γαστρὸς ἔχουσα, ἔτυχε τεκοῦσα κατὰ τὴν ἱερὰν τῆς μεγάλης πέμπτης ἡμέραν, καὶ λειτουργοῦντι τότε τῷ πατριάρχῃ, ἦκέ τις κομίζων περὶ τοῦ τῆς ἵππου τοκετοῦ εὐαγγέλια· ὁ δὲ ὑπεργήσθη, καὶ τὴν θείαν ἱερουργίαν συντεμών, σπουδῇ πρὸς τὸ Κοσμίδιον ἀπελήλυθεν (ἐκεῖ γὰρ εἶχον αἱ ἵπποι αὐτοῦ τὰς διατριβάς) καὶ τὸν νεογνὸν πῶλον ἑωρακώς, ὑπενόστησεν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, καὶ τὴν τῶν ἁγίων παθῶν τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ ἐτέλεσε τελετήν. Κατέστρεψε δὲ τὴν ζωὴν ἐξ ἱππασίας· θρασύτατα γὰρ ἱππαζόμενος, καὶ πρὸς τεῖχός τι τῶν παραθαλασσίων προσαράξαντος, αἷμα διὰ στόματος ἀνήγαγε, κἀντεῦθεν ἐπὶ δύο ἔτη νοσήσας, εἶτα καὶ ὑδέρῳ περιπεσὼν ἀπεβίω. Καὶ προσεχειρίσθη πατριάρχης Πολύευκτος (49) μοναχὸς ἐκτομίας, καὶ λόγῳ διαπρέπων καὶ ἀρετῇ, ὃς παρὰ τοῦ Καισαρείας κεχειροτόνητο. Ὁ γὰρ Ἡρακλείας προκεκρουκὼς κατά τι τῷ βασιλεῖ, ἐκωλύθη τοῦ προνομίου αὐτοῦ· καὶ τοῦτο τοῖς φιλοσκώμμοσιν εὕρητο κατὰ τοῦ πατριάρχου αἰτίαμα. Ἐπεὶ δ' ἐχειροτονήθη, τῷ βασιλεῖ ἐντυχών, καταδρομὴν ἐποιήσατο τῶν συγγενῶν τοῦ γέροντος Ῥωμανοῦ, καὶ ἀναστεῖλαι τὴν τούτων πλεονεξίαν παρῄνει. Ὅπερ οὔτ' αὐτὸς ἀνεπαχθῶς ἤκουσε, καὶ ἡ βασιλὶς Ἑλένη, παρὰ τοῦ ἐκτομίου βασιλείου, ὃς μετέπειτα παρακοιμώμενος γέγονε, προβιβασθεῖσα, ἠρέθισε κατὰ τοῦ πατριάρχου τὸν αὐτοκράτορα, καὶ ἐζήτει λαβήν, δι' ἧς αὐτὸν τὴν ἀρχιερωσύνην ἀφέληται. Τότε δὲ καὶ ἡ τιμία χεὶρ τοῦ Προδρόμου εἰς τὴν ὑπερκειμένην ἀπεκομίσθη τῶν πόλεων ἐξ Ἀντιοχείας διά τινος διακόνου Ἰώβ. Τῶν δ' ἐν τῇ Κρήτῃ Ἀγαρηνῶν τὰ παράλια τῆς Ῥωμαίων ἡγεμονίας λῃζομένων, ὁ βασιλεὺς στόλον ἑτοιμασάμενος, ὃν πλεῖσται συνίστων νῆες πολεμιστήριοι, κατ' ἐκείνων ἐκπέπομφεν. Ἀλλ' ἐσφάλησαν τὰ τοῦ στόλου τῇ τοῦ ναυάρχοῦντος ἀπειρίᾳ καὶ ἀμελείᾳ. Καὶ τὸ μὲν πλεῖστον τοῦ πληρώματος τῶν νηῶν ἀπώλετο, τὸ μὲν ἁλωκὸς, τὸ δὲ μαχαίρας ἔργον γενόμενον, πολλοστὸν δὲ διασέσωστο. Καὶ

A gogis adhuc paruit : post, eorum jugo excusso, multa præter decorum, aut (ut rectius dicam) contra officium fecit. Nam alendi equos et canes ac venationum similiumque rerum insano studio tenebatur. Cum igitur inter equas plurimas quas alebat, unam insigniorem sacro Magnæ Quintæ die peperisse sacra celebranti patriarchæ nuntiatum esset : lætitia elatus, divinoque sacrificio properans absoluto, ad Cosmidium 195 festinavit (nam ibi ejus equi stabulant) visoque pullo recens nato, in ecclesiam reversus, festum sanctæ Passionis Servatoris perigit. Mortis ei causa fuit equitatio, qua cum audacissime uti soleret, semel ad murum quemdam marilimum alliso corpore, sanguinem per os rejecit. Unde cum biennium ægrotasset, ex aqua intercute obiit. Ei successit
B Polyeuctus monachus spado, et eloquentia et virtute præstans, a Cæsariensi episcopo consecratus. Nam Heracliensis offenso Cæsare, jus suum usurpare non potuit, quæ res criminandi patriarcham ansam obtrectatoribus præbuit. Sed cum renuntiatus esset, imperatorem convenit, cognatisque senioris Romani accusatis, monuit ut eorum avaritiam coerceret. Quod nec ille citra molestiam audivit, et imperatrix Helena, Basilio spadone instigante, qui post præpositus cubiculi exstitit, maritum contra patriarcham incitavit, causam quæritans qua pontificatum ei eriperet. Eo tempore veneranda manus Præcursoris, per quemdam diaconum Jobum Antiocha Byzantium est translata,
C Porro Cretensibus Agarenis maritimam Romanorum oram infestantibus : imperator maximam bellicarum navium classem contra eos misit. Verum ea navarchi imperitia et negligentia impegit, maxima parte classiariorum vel capta vel interfecta, paucissimis elapsis ; ac ipse etiam navarchus captus fuisset, nisi ejus satellites cum conglobati circumstetissent, ac pulsis Agarenis, prætoriæ triremis conscendendæ, et fugæ facultatem præbuissent. Cæterum Bardas Phocas, legionum domesticus, rem aliter gessit contra Orientales Agarenos, qui cum bellum arte imperatoria periteque administraret, multas hostibus urbes ademit, et obvia quæque prædatus est. At imperatoris filius Romanus, ex imberbi jam vir factus, protestatis ad se
D pertrahendæ cupiditate, vitæ patris, adjutante uxore, insidiatur, medicamento purganti, quod

Variæ lectiones et notæ.

*patriarcham constituit : cumque cum Alberici cupiditas non lateret, missis ei muneribus satis magnis effecit, ut ex papæ nomine Theophylacto patriarchæ litteræ mitterentur, quarum auctoritate cum ipse tum successores ejus absque paparum permissa pallüs uterentur. Ex quo turpi commercio vituperandus mos inolevit, ut non solum patriarchæ, sed etiam episcopi totius Græciæ pallüs utantur.* Quod postremum an omnino verum sit, disquirimus in *Glossario med. Græcit.* in v, Ὠμοφόριον.

(49) Πολύευκτος. Hujus memoriam colunt Græci 5 Febr., ut est in Menæis : de quo hæc præcæteris narrat Symeon logotheta in Chron. ms. in Porphyrogen. : Ὁ ἀνωτάτω εἰρημένος Πολύευκτος μοναχός, τίμιος ἀνὴρ καὶ ἁγιώτατος, τότε καὶ ἀποστολικῶν ἐσθήτων ἀποκεκοσμημένων ἔν τινι γωνίᾳ τῆς πόλεως δηλωθεισῶν τῷ βασιλεῖ, μετὰ πάσης τιμῆς καὶ δοξολογίας ἀνελόμενος αὐτὰς, τῷ μεγάλῳ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων ἀπεθησαύρησε ναῷ, καὶ τὰ λείψανα τοῦ Θεολόγου Γρηγορίου· ἃ καὶ μερισθέντα, τὰ μὲν ἐν τῷ σηκῷ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων ἐτέθησαν, τὰ δὲ ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἁγίας μάρτυρος Ἀναστασίας.

imperator hausturus erat, toxico clam admisto. Sed eo, cum illi offerendum esset, sive divinitus, sive fortuito, maxima ex parte effuso, et exiguo, quod superfuerat, hausto : doloribus quidem, et terroribus periculorum non parvis est conflictatus, vitæ tamen discrimen, quamquam **196** ægre, evasit. Anno autem imperii decimoquinto in Olympi montem egressus est, per speciem sese precibus monachorum contra Agarenos armandi, cum revera id ageret (ut ferunt) ut Theodorum Cyzicenum conveniret, cum eoque deliberaret, quomodo Polyeuctum Ecclesia pelleret. Inde male affectus in regiam redit, nec multo post est defunctus, sive ex intemperie corporis, sive insidiis filii repetitis. Vixit annos quinquaginta quatuor, menses duos. Regnavit cum Patre Leone, Alexandro patruo et matre annos tredecim, cum Lacapeno tyranno viginti sex, postremo solus quindecim : et usque ad mortem anxie cogitavit de pontificatu Polyeucto abrogando. Fertur autem, aliquot diebus ante ejus obitum, noctu multos lapides cum magno strepitu contra imperatorios thalamos esse delatos. Quod cum pluribus noctibus fieret, imperatorem ratum, eos ab hominibus jaci, multos circum regiam observatores ejus rei collocasse : sed neminem esse visum a quo mitterentur : unde existimatum sit, non fieri illi humanitus.

Θεοδώρῳ συγγένηται, καὶ ὅπως τὸν Πολύευκτον Ἔνθα δὴ γεγονὼς, κακῶς ἔχων ἐπανῆλθεν εἰς τὰ ὡς μέν τισι δοκεῖ, ἐκ δυσκρασίας σωματικῆς, ὡς δ' λευθείς, Ἦν δὲ ὁ σύμπας τῆς βιοτῆς αὐτοῦ χρόνος ἐνιαυτοὶ πεντηκονταπέσσαρες, καὶ δύο μῆνες, συμβασιλεύσαντος (50) τῷ πατρὶ Λέοντι καὶ Ἀλεξάνδρῳ τῷ θείῳ καὶ τῇ μητρὶ ἔτη πρισκαίδεκα, καὶ τῷ Λακαπηνῷ Ῥωμανῷ τὴν βασιλείαν ἁρπάσαντι ἔτη ἓξ ἐπὶ εἴκοσι· μοναρχήσαντος δὲ τελευταῖον ἐνιαυτοὺς πεντεκαίδεκα. Ἦν δὲ καὶ μέχρις ἀποδυώσεως ἐν πολλῇ φροντίδι τὴν τοῦ ἀρχιποίμενος καθαίρεσιν τοῦ Πολυεύκτου τιθέμενος. Λέγεται δὲ πρό τινων ἡμερῶν τῆς αὐτοῦ τελευτῆς λίθους νυκτὸς φέρεσθαι μετὰ ῥοίζου πολλοῦ κατὰ τῶν αὐτοῦ θαλάμων, καὶ τοῦτο συμβαίνειν ἐπὶ πλείους νύκτας, καὶ νομίσαι μὲν τὸν βασιλέα παρά τινων ἀνθρώπων λιθολευστεῖσθαι, καὶ πολλοὺς περιστῆσαι τοῖς βασιλείοις, οἷς ἐπιτετήρητο τὸ γινόμενον· ἀλλ' οὐδεὶς ὤφθη τῶν ἀνθρώπων λίθων πομπεύς· ὅθεν οὐδ' ἐξ ἀνθρώπων τὸ ἔργον νενόμιστο πράττεσθαι.

XXIII. Constantino ad hunc modum defuncto, Romanus filius ejus imperium capessit, qui Puer dicebatur, non quod puerili ætate regno potitus esset (jam enim vir erat), sed ad discrimen Romani avi materni, senis provectæ ætatis. Si quis autem eum puerum dictum putet ob vitam pueriliter actam, id quoque moribus ejus est convenientissimum. Sceptrum recens adeptus, filium suum Basilium diademate et imperatorio nomine ornat. Sed et aliter ei filius natus est, cui avi Constantini nomen indidit. Ipse deliciis voluptatibusque deditus, et luxu diffluens, cum hominibus corruptis et pestilentibus vitam agebat, rerum administratione præposito et cubiculi præfecto Bringæ Josepho mandata. Nicephorus Phocas magister, domesticus legionum, cum justis copiis contra Cretenses Saracenos missus, et septem

ΚΓ'. Καὶ ὁ μὲν Κωνσταντῖνος τοῦ ἐπικλωσθέντος αὐτῷ μίτου βαγέντος τοῦ ὁρισθέντος αὐτῷ χρόνου τῆς βιοτῆς, ὡς εἴρηται, ἀπεῴκει. Ὁ υἱὸς δὲ αὐτοῦ Ῥωμανὸς, ὃς καὶ Παιδίον ἐλέγετο, τῆς αὐταρχίας ἐπείληπτο. Παιδίον δ' ἐλέγετο, οὐχ ὅτι παιδικῆς ὢν ἡλικίας τῆς βασιλείας ἐκράτησεν (ἤδη γὰρ ἀνδράσι συντέτακτο), ἀλλ' ἀντιδιαστελλόμενος πρὸς τὸν μητροπάτορα Ῥωμανὸν, ὄντα πρεσβύτην καὶ ὑπερήλικα. Εἰ δέ τις εἴποι Παιδίον αὐτὸν καλεῖσθαι ὅτι καὶ παιδαριώδης ἦν αὐτῷ ἡ ζωὴ, καὶ τοῦτο τῷ ἐκείνου ἤθει ἁρμοδιώτατον. Ἄρτι δὲ τῶν σκήπτρων γευόμενος ἐγκρατὴς, τὸν υἱὸν αὐτοῦ τὸν Βασίλειον ταινιοῖ, καὶ κλήσεως βασιλικῆς ἀξιοῖ· Εἶτα καὶ δεύτερος αὐτῷ ἐτέχθη υἱὸς ἐπὶ τῷ πάππῳ Κωνσταντίνῳ τὴν κλῆσιν λαχών. Αὐτὸς μὲν οὖν ὁ Ῥωμανὸς τρυφαῖς καὶ ἡδυπαθείαις ἐξέδωκεν ἑαυτὸν, καὶ ἐκδεδιητημένῃ ζωῇ, καὶ ἀνδράσι συνοῦσι διεφθαρμένοις τε καὶ λοι-

## Variæ lectiones et notæ.

(50) Συμβασιλεύσαντος. Conferendus Catalogus imperatorum Codino, *de orbis orig.*, subjectus.

μοῖς, τὴν δὲ τῆς βασιλείας διοίκησιν ὑπὸ τὸν πραιπόσιτον καὶ παρακοιμώμενον τὸν Βρίγγαν Ἰωσὴφ ἐποιήσατο. Πέμπεται τοίνυν Νικηφόρος μάγιστρος ὁ Φωκᾶς ὁ δομέστικος τῶν σχολῶν κατὰ τῶν ἐν Χρήτῃ Σαρακηνῶν σὺν ἀξιομάχῳ στρατῷ, καὶ δι' ἑπτὰ μηνῶν πολλάκις τοῖς Βαρβάροις συμπλακείς, καὶ πᾶσαν πολιορκητικὴν τοῖς αὐτῶν ἄστεσιν ἐπαγαγὼν μηχανήν, ὑφ' ἑαυτὸν αὐτὰ ἐποιήσατο, εἶτα καὶ τὴν αὐτῶν μητρόπολιν τὸν Χάνδακα (51) ἐξεπόρθησε, καὶ τὸν ἀρχηγὸν τῶν ἐν Κρήτῃ Σαρακηνῶν, Κουρούπην καλούμενον, ἐχειρώσατο, καὶ τὸν μετ' αὐτὸν τῶν ἄλλων πρωτεύοντα, ὀνομασμένον δὲ Ἀνεμᾶν. Καὶ εἰ μὴ διὰ φήμην κρατοῦσαν, ὡς ὁ τῆς Κρήτης τοὺς Σαρακηνοὺς ἐξελάσων (52) Ῥωμαῖος, τῶν Ῥωμαϊκῶν ἐκ παντὸς τρόπου ἐπιλήψεσθαι σκήπτρων, ἐκεῖθεν ὁ Φωκᾶς μετεκέκλητο, τάχα τέλεον ἂν ἡ νῆσος Ῥωμαίοις ἐπανασέσωστο, καὶ οἱ Σαρακηνοὶ ταύτης ἂν ἀπηλάθησαν. Καὶ τὸν Λέοντα δὲ τὸν Φωκᾶν τὸν τοῦ Νικηφόρου ὁμαίμονα κατὰ τοῦ Χαμαδάν, ὃς τοῦ Χάλεπ ἐκράτει, ὁ Ῥωμανὸς σὺν δυνάμει ἀπέστειλε, καὶ οὗτος δὲ τῷ Χαμαδᾶν συμμίξας, ἥττᾳ κατὰ κράτος τὸν Βάρβαρον, ὡς τὸ πολὺ μὲν τῆς αὐτοῦ στρατιᾶς ἐν τῇ μάχῃ πεσεῖν, τὸ δ' ἄλλο γενέσθαι ἁλώσιμον, αὐτὸν δὲ τὸν στρατάρχην μόλις σὺν εὐαριθμήτοις δυνηθῆναι φυγεῖν. Καὶ ὁ μὲν Λέων ἐπανελθών, καὶ μεγαλοπρεπῶς ὑπεδέχθη, καὶ ἐπινικίῳ θριάμβῳ τετίμητο. Μελέτη δὲ τινῶν κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος ἐφωράθη, καὶ οἱ ταύτην συρράψαντες, καὶ οἱ τούτων συνίστορες, κατεσχέθησαν, πλὴν οὐκ ἀπηνῶς ἐκολάσθησαν. Ὁ μάγιστρος δὲ Νικηφόρος ὁ Φωκᾶς ἐκ τῆς Κρήτης μετακληθείς, οὐκ εἰάθη πρὸς τὸ Βυζάντιον ἐπαναδραμεῖν, ἀλλ' ἐκελεύσθη πρὸς τὴν Ἔφαν μετὰ πάσης χωρῆσαι τῆς στρατιᾶς. Ὁ γὰρ Χαμαδᾶν αὖθις κατὰ Ῥωμαίων χωρήσειν ἠλπίζετο. Ἐν οὖν Συρίᾳ γενόμενος (53) ὁ

A measibus sæpissime cum eis congressus, atque omnibus obsidionalibus machinis eorum oppidis admotis, ea subegit; Chanducem metropolim eorum vastavit; Curupem ducem eorum, et ab illo auctoritate proximum nominatum Aneman cepit, ac nisi ob constantem **197** famam, qua ferebatur, Romanum qui Agarenos Creta pulsurus esset omnino Romana sceptra arreplurum, Phocas inde revocatus fuisset: fortassis insula penitus subacta Saraceni pulsi essent. Leonem quoque Phocam Nicephori fratrem Romanus cum exercitu contra Chamadem Chalepi dominum misit, qui Barbaro acie superato, magnam partem exercitus ejus in prælio cecidit, reliquam cepit, ipso duce cum admodum paucis ægre elapso. Leo igitur reversus honorifice exceptus est, et ob victoriam triumpho B ornatus. Deprehensis consiliis contra imperatorem initis, auctores et conscii comprehensi, non tamen crudeliter puniti sunt. Phocas autem Nicephorus magister e Creta revocatus, non situs est recurrere Byzantium, sed cum omni exercitu in Orientem ire jussus. Nam altera Chamadæ impressio exspectabatur. Profectus igitur in Syriam, pugnaque commissa hostes illustri victoria superavit, et Berrœa, præter arcem, vastata maximis divitiis est potitus, et captivis pene innumeris, multosque Christianos vinctos liberavit. Romanus initio imperii sui, Agarenis omnes provincias vastantibus, animo æstuans, Phocam Nicephorum rogasse fertur qui fieret, ut Romana res ita possum irent? cui ille magna libertate respondit: *Ideo fit, quod tu imperas, et pater meus exercitum ducit. Nam et tu* C *imperium perperam administras, et ille pecuniæ studet. Verum si tu volueris, et animi et res Romanorum mutabuntur. Eum tamen mutationem noli*

## Variæ lectiones et notæ.

(51) Τὴν Χάνδακα. Quam hodie inde *Candiam* vocant. Vide *Gloss. med. Græcit.* in v. Χάνδαξ.

(52) Ἐξελάσων. Capta fuerat ea insula sub Michaele Theophili filio, ut est in Actis S. Nicenis ad 27 Novembr., rursum vero in Græcorum potestatem redit sub Romano Juniore. Leo Protospatha: *anno* 961, *capta est insula Cretes a Græcis sub romano mense Martio.* Vide Vitam S. Nicolai Studitæ, p. 891, et Leonem Diacon lib. I Hist. nondum editæ, ubi de Creta expugnata fuse agit.

(53) Ἐν οὖν Συρίᾳ γενόμενος. In hac expeditione, Phocas sanguinem, qui ex imagine Christi crucifixi Berytensi manaverat, a se inventum, Constantinopolim in ecclesiam Omnium Sanctorum deferendum curavit anno Chr. 962, uti pluribus observavimus in nostra Constantinopoli lib. IV, p. 131, de qua quidem sanguinis Christi et aliarum reliquiarum translatione, habetur tractatus ms. hoc titulo: Νικηφόρου τοῦ ἄναλτος, καὶ ὅπως παρ' αὐτοῦ ἀνεκομίσθη τὸ ἐκ τῆς πλευρᾶς τῆς εἰκόνος ῥεῦσαν αἷμα θεῖον τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν. In fine vero hæc subduntur: Ἐν οἷς καὶ μία τῶν πόλεων ὀνομαζομένη Ἱεράπολις εὑρέθη ἔχουσα τὸν παλάτιμον ὅλκον τοῦ τιμίου καὶ θείου αἵματος καὶ ὕδατος, περὶ οὗ ἡμῖν καὶ ἡ παροῦσα διήγησις· ἀλλὰ καὶ ὁ ἅγιος κέραμος ὁ τὴν ἀφομοίωσιν ἔχων τοῦ Δεσπότου καὶ Θεοῦ ἡμῶν, καὶ ἕτερα πλεῖστα τῶν ἁγίων λείψανα. Τοῦτον οὖν τὸν θησαυρὸν ἐδωρήσατο ἡμῖν ὁ δεσπότης Νικηφόρος, ἀνενεγκὼν ἐπὶ τὴν Κωνσταντινούπολιν· καὶ ἀναπαύσας αὐτὸν ἐν τῷ ἁγιατοδρύτῳ σηκῷ τῆς ὑπεραγίας Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου τῷ ἐν Βλαχέρναις, ἐπέχοντος τοῦ Ἰανουαρίου μηνὸς κδ', ἐν τῷ ςφοε' χρόνῳ, εἶτα ἐκεῖθεν πάλιν μετεκομίσθη ὑπὸ τῶν Μεγάλης ἐκκλησίας λογάδων καὶ κληρικῶν εὐλαβῶν λαμπαδηφορούντων καὶ ᾀδόντων τὸ χρησίμως καὶ καλῶς ἁρμοσθὲν τροπάριον· Θεορρύτα αἵματι κενωθέντι, Δέσποτα Κύριε, ἐκ σῆς ἀχράντου πλευρᾶς καὶ ζωοποιοῦ, θυσία μὲν πέπαυται ἡ δολιχή, πᾶσα δὲ ἡ γῆ σοι τῆς αἰνέσεως τὴν θυσίαν ἀναφέρομεν· καὶ λοιπὸν ἀπετέθησαν τῷ ναῷ τῶν Ἁγίων Πάντων εἰς μνήμην ἄληστον, εἰς δόξαν, εἰς ἔπαινον τοῦ ἐπιθησαυρίσαντος ἡμῖν τοῦτο Νικηφόρου ἄνακτος. Sic porro istius inventæ imaginis historiam narrat Leo Diaconus, lib. X Hist. ms. (*a*): Ἐντεῦθεν ἀπάρας, ἐς Φοινίκην κάτεισι, καὶ τὰς τε Βαλαναίας τὸ φρούριον αἱρεῖ, καὶ τὴν Βήρυτον πολιορκεῖ, ἐν ᾗ καὶ τὴν τοῦ Σωτῆρος ἐν εἰκόνι σταύρωσιν εὑρηκώς, καὶ ταύτην ἐκεῖθεν ἀνειληφώς, ἐν τῷ τοῦ Σωτῆρος νεῷ, ὃν ἐκ βάθρων ἐδείματο, παρεκπέμπει. Λέγεται δὲ περὶ ταύτης τῆς θείας εἰκόνος ἐξαίσιόν τι συμβεβηκέναι τεράστιον· φασὶ γὰρ κατά τινα ἑστίαν τῆς Βηρύτου ἄνδρα τὰ Χριστιανῶν προσβεύοντα παροικεῖν, καθ' ἣν καὶ τὴν ῥηθεῖσαν εἰκόνα σεβόμενον ἀναθέσθαι· χρόνον δὲ

(*a*) *Patrologiæ* tom. CXVII.

*putare fore subitam.* His dictis, ab imperatore jussus rem suo arbitratu administrare : statim disciplinæ militari animum intendit, et legiones veteres ordinavit, et novas conscripsit, omnibusque bellicis studiis exercuit. Sic cohortibus expletis, et fossoribus armatis, contrariaque prophetico dicto ratione inita, falcibus in gladios et aratris in jacula conflatis, celebres illos triumphos facile est adeptus. Romanus autem cum triennium et ultra imperio insultasset, ex hac vita decessit, vel, ut quidam tradunt, veneno hausto, vel voluptatibus et libidine viribus corporis exhaustis, imperio utrique filio et matri eorum Theophanoni relicto. Eo mortuo Nicephorus Phocas ab imperatrice **198** Byzantium accersitus, de manubiis Berrœannis triumphavit : unde etiam partem quamdam venerabilis vestis Joannis Baptistæ apportavit. Bringam autem cui de cupiditate imperii suspectus erat, sic lusit, Cum una famulo vesperi ædes ejus ingressus, eoque in secretum locum ducto, jurejurando, et diris exsecrationibus confirmavit, *solitariæ vitæ se longo jam tempore fuisse cupidissimum, eamque jampridem fuisse amplexurum, nisi imperatorum se benevolentia remorata esset. Non igitur frustra suspectum esse debere de regni cupiditate. Se enim jamjam rerum administratione cessurum.* Ea verba confirmabat, ostensa lacerna e pilis contexta, quam nudo corpore cæteris vestibus tectam gestabat. Ea oratione et lucerna effecit, ut cubiculi præfectus pedibus ejus advolutus, veniam peteret. Scephanus porro imperator, Lacapeni filius, qui Methymnæ Lesbi custodiebatur, et ipse suspectus erat, subito nullaque causa mortuus, ab imperatrice Theophanone sublatus esse credebatur. At Petrus Bulgarorum princeps, uxore sua mortua fœdus renovaturus, filios Borisem et Romanum Byzantium obsides misit : quibus post illius obitum, ad sua se recipere est permissum, et patrium

A Φωκᾶς, καὶ τούτῳ κατὰ συστάδην μαχεσάμενος, καὶ ἥττησε περιφανῶς, καὶ τὴν Βέροιαν, ἄτερ τῆς ἀκροπόλεως, ἐξεπόρθησε, καὶ πλοῦτον ἐκεῖθεν πλεῖστον συνήγαγε, καὶ δορυαλώτους ἤλασεν οὐκ εὐαριθμήτους, καὶ πολλοὺς δεσμίους Χριστιανοὺς τῆς αἰχμαλωσίας, ἀπέλυσε. Λέγεται γοῦν ἐν ἀρχῇ τῆς αὐταρχίας οὗτος τοῦ Ῥωμανοῦ, τῶν Ἀγαρηνῶν πᾶσαν χώραν λεηλατούντων, εἰς ἀπορίαν περιστῆναι τὸν αὐτοκράτορα, καὶ τὸν Φωκᾶν Νικηφόρον προσκαλεσάμενον, ἔρεσθαι τοῦτον πῶς εἰς τὸ κατόπιν Ῥωμαίοις περιηνέχθη τὰ πράγματα· τὸν δὲ μηδὲν ὑποστειλάμενον ἐλευθέρῳ φᾶναι φρονήματι, Διότι σὺ μὲν βασιλεύεις, ὁ δ' ἐμὸς πατὴρ στραταρχεῖ, σὺ μὲν τῆς ἀρχῆς, οὐχ ὡς δέον, ἐπειλημμένος, ἐκεῖνος δὲ φιλοχρηματῶν. Εἰ βούλοιο δὲ, μεταβληθήσονται Ῥωμαίοις καὶ τὰ φρονήματα καὶ τὰ πράγματα· πλὴν μὴ ἀθρόαν οἵου γενήσεσθαι τὴν μεταβολήν. Ὁ δὲ βασιλεὺς, τούτων ἀκούσας, ἐπέτρεπεν αὐτῷ μεταχειρίσασθαι τὴν πρᾶξιν ὡς βούλεται, καὶ ὃς αὐτίκα ἐπεμελεῖτο τοῦ ὁπλιτικοῦ, τό τε ὃν διατάσσων, καὶ ἄλλο ἐγκαταλέγων, καὶ γυμνάζων εἰς ἅπαν στρατιωτικὸν ἐπιτήδευμα. Καὶ οὕτω τὰς τάξεις ἀναπληρώσας, καὶ καθοπλίσας τοὺς βωλοκόπους, καὶ τὸ προφητικὸν αὐτοῖς ἀντίῤῥοπον θέμενος, εἰς μαχαίρας αὐτοῖς δηλαδὴ συγκόψας τὰ δρέπανα, καὶ εἰς ζιβύνας τὰ ἄροτρα, σὺν αὐτοῖς τὰ θρυλλούμενα ῥᾳδίως ἔστησε τρόπαια. Τρισὶ δ' ἔτεσι διαπεττεύσας τὴν βασιλείαν ὁ Ῥωμανὸς, καὶ μικρόν τι ἐπέκεινα, μετέστη τῆς ἐνταῦθα ζωῆς, ἢ φαρμάκῳ δηλητηρίῳ, κατά τινας, ἢ φιληδονίαις καὶ μίξεσιν ἑαυτὸν κατατείνας, καὶ ταύταις ἐκδαπανήσας τὴν ἰσχὺν τοῦ σαρκίου, τὴν βασιλείαν λιπὼν τοῖς υἱοῖς ἀμφοῖν καὶ τῇ τούτων μητρὶ τῇ Θεοφανοῖ. Τοῦ δὲ Ῥωμανοῦ θανόντος, ὁ Φωκᾶς Νικηφόρος κελεύσει τῆς βασιλίσσης ἧκεν εἰς τὸ Βυζάντιον, καὶ κατήγαγε θρίαμβον (53*) ἐπὶ τοῖς ἐκ Βεῤῥοίας κεκομισμένοις λαφύροις, ὅθεν καί τι μέρος τῆς τιμίας ἐσθῆτος τοῦ Βαπτιστοῦ (54) Ἰωάννου ἐκόμισε. Τὸν Βρίγγαν δὲ

## Variæ lectiones et notæ.

ὕστερον καθ' ἑτέραν ἑστίαν μεταναστεῦσαι, κατὰ θείαν τινὰ πρόνοιαν λήθης περισχεθέντα κατὰ τὴν προτέραν οἰκίαν παρειληφέναι τινὰ, ὥστε καὶ κατοικεῖν· τῶν δὲ τῶν ὁμορθήσκων αὐτοῦ τινα εἰς τὴν ὑστεραίαν ἡστιακέναι, οὓς τῷ δόμῳ ὑπεισελθόντας, καὶ πρὸς ἐνώπια τὴν τοῦ Σωτῆρος σταύρωσιν ἀνατεθριμμένην ἀθρήσαντας, δεινῶς λοιδορεῖσθαι τὸν Ἰουδαῖον, ὡς ἔκσπονδον τῆς σφῶν θρησκείας, καὶ τὰ τῶν Χριστιανῶν σέβοντα, τὸν δὲ ὅρκοις αὐτοὺς βεβαιοῦσθαι, ἢ μὴν, μὴ τὴν τοιαύτην εἰκόνα ἕως τοῦ παρόντος θεάσασθαι· αὖθις δὲ πρὸς αὐτὸν τοὺς παλαμναίους ἐκείνους εἰπεῖν. Καὶ εἰ μὴ τὰ τῶν Χριστιανῶν ὀργιάζεις, ἔργοις ἡμᾶς πληροφόρησον, καὶ ταύτην τὴν λόγχην ἀνειληφὼς, νύξον τὸ τοῦ Ναζωραίου εἰκόνισμα κατὰ τῆς πλευρᾶς, τὸν τρόπον ὃν οἱ πατέρες ἡμῶν τὸ πάλαι τοῦτον σταυρώσαντες ἐλόγχευσαν· τὸν δὲ τὴν λόγχην μεταχειρισάμενον, ὡς εἶχε θυμοῦ, καὶ μάλιστα πληροφορεῖν ἐκείνους βουλόμενος, καὶ τὸ περιαπτόμενον αὐτῷ ἔγκλημα κατεπειγόμενον ἀποτρέψασθαι, νύξαι τὴν τῆς εἰκόνος πλευράν· ἅμα δὲ τῇ προβολῇ τῆς αἰχμῆς, πλῆθος καττῤῥεῦσαι σὺν ὕδατι αἵματος· τοὺς δὲ δυσμενεῖς Ἰουδαίους πεπηγέναι τῷ φρικτῷ τοῦ θεάματος, καὶ τῆς φήμης διαδοθείσης, τοὺς τὰ Χριστιανῶν σέβοντας εἰσπηδῆσαί τε τῶν Ἑβραίων ἑστίαν, καὶ τιμᾷν μεγαλοπρεπῶς. Ταύτην ὁ βασιλεὺς τὴν θεάνθρωπον μορφὴν ἐκεῖθεν ἀνειληφὼς, τῷ Βυζαντίῳ παρέπεμψεν, ὥς μοι ἤδη δεδήλωται.

(53*) Κατήγαγε θρίαμβον. Ob tot victorias Νικητής, seu *Victor*, appellatus, ut ex Symeone logotheta docemur in Alexandro, n. 1, et ex Anonymo Combefisiano in eodem Alexandro, n. 1 ; in Lecapeno, n. 44, et in Porphyrog. n. 41. Καλλινίκος, apud Scylitzem, p. 643.

(54) Τοῦ Βαπτιστοῦ. Cedrenus pariter μέρος τι τοῦ ἱματίου τοῦ Βαπτιστοῦ Ἰωάννου ὅπερ εὗρεν ἐν τῇ Βεῤῥοίᾳ ἐναποκείμενον, Constantinopolim attulisse Nicephorum Phocam narrat. At scriptor Vitæ Nili Junioris hisce temporibus proximus, pag. 122, in Creta insula, in presbyter, cujusdam domo, a centurione quodam sancti Joannis vestem repertam videtur innuere, a quo ille persoluto quingentorum aureorum pretio postmodum redemerit. Ait quippe centurionem (ἑκατόνταρχον) obtulisse sancto Nilo πεντατοσίους χρυσίνους, insuperque cum jurejurando confirmasse, ὅτι Οὐκ εἰσί μου ταῦτα ἐξ ἀδικίας, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ ἐμοῦ σπαθίου. Ἡνίκα γὰρ ἐκρατήσαμεν τῆς Κρήτης, εὑρήκαμεν παρὰ τινι πρε-

δφορώμενον αὐτὸν, ὡς βασιλειῶντα, κατεσοφίσατο οὕτω. Σὸν ἑνὶ τῶν θεραπόντων ἑσπέρας κατέλαβε τὴν κατοικίαν αὐτοῦ, καὶ ἰδιαίτατα τὸν Βρίγγαν παραλαβών, δι' ἔρωτος εἶναι αὐτῷ πρὸ μακροῦ τὴν μοναδικὴν βιοτὴν, ὅρκοις ἐβεβαίου καὶ παλαμναιοτάταις ἀραῖς, καὶ Πάλαι ἂν, ἔλεγε, πρὸς ταύτην ὡρμήκειν, εἰ μή με τῶν βασιλέων ἡ χρηστὴ πρός με ἐπέσχε διάθεσις. Μὴ γοῦν μάτην ὑπόπτευε κατ' ἐμοῦ, ὡς τῆς βασιλείας ἔρωτα στρέφοντος· ἐγὼ γὰρ ὅσον ἤδη καὶ τῶν πραγμάτων κέκτημαι. Καὶ τοῖς λόγοις πίστιν ἐδίδου, δείξας αὐτῷ ῥάκος τι τρίχινον, ὃ ἐν χρῷ περιέκειτο, τῇ δ' ἔξωθεν αὐτοῦ περιβολῇ καταχρωπτόμενον. Τούτοις τοῖς λόγοις, καὶ τῷ τριχίνῳ ἐσθήματι τὸν παρακοιμώμενον συναρπάσας, ἔσχε τῶν ποδῶν αὐτοῦ προκλινδούμενον ὁ Φωκᾶς, καὶ συγγνώμην αἰτοῦντα. Καὶ ὁ βασιλεὺς δὲ Στέφανος ὁ τοῦ Λακαπηνοῦ παῖς ἐν Λέσβῳ τηρούμενος κατὰ Μηθύμναν ὕποπτος ἦν, αἰφνίδιον δὲ καὶ ἐξ οὐδεμιᾶς φανερᾶς αἰτίας θανὼν ὑποψίαν δέδωκε, παρὰ τῆς βασιλίσσης κατεργασθῆναι Θεοφανοῦς. Ὁ μέντοι τῶν Βουλγάρων ἀρχηγετῶν Πέτρος τῆς γυναικὸς αὐτοῦ θανούσης, τὰς πρὸς Ῥωμαίους ἀνακαινίζων σπονδὰς, ὁμήρους παρίσχε δύο οἰκείους υἱοὺς Βορίσην καὶ Ῥωμανὸν, καὶ ὁ μὲν ἀπεδίδρα, οἱ δ' ἐκείνου παῖδες ἀπελθεῖν εἰάθησαν εἰς τὰ οἰκεῖα, καὶ τὴν πατρῴαν ἀρχὴν κατακτήσασθαι. Ἑνὸς γὰρ τῶν κομήτων τῶν ἐν Βουλγάροις τέσσαρες παῖδες, Δαβὶδ, καὶ Μωσῆς, καὶ Ἀαρὼν, καὶ Σαμουὴλ ἀποστατήσαντες, τοὺς Βουλγάρους ἀνέσειον. Τοῦ Φωκᾶ δὲ Νικηφόρου εἰς τὸν οἶκον ἑαυτοῦ τὸν ἐν Καππαδοκίᾳ ἀποδημήσαντος, ὁ παρακοιμώμενος μετεμέλετο ὅτι παρεχώρησεν αὐτῷ τῆς ἐπ' οἴκου ἀποδημίας· καὶ ἦν αὐτῷ διὰ φροντίδος ὅτι πολλῆς τὸν ἄνδρα ἀποσκευάσασθαι. Γράφει τοίνυν πρὸς Ἰωάννην μάγιστρον τὸν Τζιμισκῆν, ἄνδρα γενναῖον καὶ ἐν ἀριστεύμασι διαβόητον, στρατηγοῦντα τότε τοῦ θέματος τῶν Ἀνατολικῶν, καὶ πρὸς τὸν μάγιστρον Ῥωμανὸν τὸν Κουρκούαν, ἐπίσημον ὄντα κἀκεῖνον ἐν στρατηγήμασι, καὶ τῆς Ἀνατολῆς τότε στρατηλατοῦντα, ὡς εἰ τὸν Φωκᾶν κατασχόντες, ἢ μονάχὸν ἀποκείρουσιν, ἢ ἄλλως ἐκ μέσου ποιήσουσι, τὴν μὲν τῶν σχολῶν τῆς Ἀνατολῆς ἀρχὴν λήψεται ὁ Ἰωάννης, καὶ δομέστικος ἔσται τῶν ἑῴων δυνάμεων, ὁ Ῥωμανὸς δὲ τῆς Δύσεως κληθήσεται δομέστικος. Ἐπεὶ δὲ τὰ γράμματα καὶ ἀμφοῖν ἐκομίσθησαν, καὶ ἄμφω ταῦτα δεικνύουσι τῷ Φωκᾷ, καὶ πρὸς ἀποστασίαν τὸν ἄνδρα ἠρέθιζον. Τοῦ δὲ ἀναβουμέπου πρὸς τὴν ἐγχείρησιν, εἴτε πλαττομένου τοῦτο εἴτε καὶ ἀληθεύοντος, ἐκεῖνοι τὰ ξίφη γυμνώσαντες ἀνελεῖν ἠπείλουν αὐτὸν εἰ μὴ πείθοιτο. Καὶ ὃς τῇ βίᾳ τάχα νικώμενος ἐδέξατο τὴν ἀνάῤῥησιν, καὶ ὑπὸ πάντων τῶν ἑῴων ταγμάτων αὐτοκράτωρ εὐφημήθη Ῥωμαίων. Λέγεται δὲ ὅτι οὐ μόνον ἦρα τῆς βασιλείας, ἀλλ' οὐχ ἧκιστα τῆς Θεοφανοῦς, καὶ ὡς ἐνέτυχε ταύτῃ διάγων κατὰ τὴν μεγάλην πόλιν.

A principatum firmare. Nam comitis cujusdam. Bulgaricis quatuor filii, David, Moses, Aaron et Samuel, Bulgares ad defectionem sollicitabant. Cum autem Nicephorus Phocas domum se in Cappadociam contulisset, cubiculi praefectum id ei concessisse poenituit. De eo igitur amovendo sollicitus, scribit ad Joannem Tzimiscem magistrum, et ad Romanum Curcuam magistrum, utrumque illustrem in re militari virum, et Orientis ducem : si Phocam comprehensum, vel monachum totonderint, vel alias e medio sustulerint, Joannem imperio legionum Orientis accepto, domesticum fore Orientalium copiarum : Romanum vero domesticum Occidentis designatum iri. Eas litteras ad se perlatas utrique Phocae ostendit, et ad defectionem virum exstimulant. Tergiversanti, et sive ex animo, sive simulate detrectanti, strictis gladiis necem minitantur, nisi obtemperet. Ea igitur necessitate victus, non repugnavit, quominus ab omnibus Orientalibus copiis imperator Romanorum **199** appellaretur. Fertur autem non imperii duntaxat, sed et Theophonis amore in primis flagrasse, et dum in magna urbe degeret, cum ea consuevisse.

Κδ'. Ἄρτι δὲ τῆς φήμης εἰς τὸ Βυζάντιον κηρυξάσης τὰ κατὰ τὸν Φωκᾶν, ὁ παρακοιμώμενος Ἰωσὴφ ἠγωνία. Ὁ μέντοι τοῦ τυραννοῦντος πατὴρ ὁ Φωκᾶς (55) ὁ Βάρδας τῇ Μεγάλῃ τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίᾳ προσπέφευγεν. Ὁ τοῦ Νικηφόρου δὲ σύγγονος Λέων (56) ἴσχυσεν ἀποδρᾶναι, καὶ ἑνωθῆναι τῷ ἀδελφῷ. Τοῦτο τὸν παρανοιμώμενον εἰς ἀμηχανίαν πολλὴν περιέστησε· δυσέντευκτος δὲ ὢν, πᾶσιν ἦν μισητὸς, ὅθεν ἅπαντες ἔχαιρον, εἰ περισταίη τὰ τῆς βασιλείας εἰς ἕτερον, καὶ περιαιρεθείη οὗτος ἐκ μέσου, διὸ καὶ συνέτρεχον ἅπαντες εἰς τὸ μέγα τέμενος τοῦ Θεοῦ. Ὅπερ μαθὼν ὁ Βρίγγας, δέον ἐπιεικέσι λόγοις τὸ πλῆθος μετελθόντα τὴν τούτου κατασβῆσαι ἐπ' ἀληθείας τὸ ἔνδυμα τοῦ Προδρόμου, ἐκ τριχῶν καμήλου τυγχάνον καὶ περὶ τὸν τράχηλον ἠμαγμένον· ὅπερ λαῷ ὁ μακάριος ἐκεῖνος, ἅπαν τὸ χρυσίον ἐμοὶ παρεχώρησεν.

C XXIV. Phocae rebus in urbe recens nuntiatis. Josephus cubiculi praepositus angebatur. Nicephori pater Phocas Bardas, in Magnam Dei ecclesiam confugit, cujus alter filius Leo fuga elapsus, cum fratre se conjunxit. Haec cubiculi praepositum animi valde dubium reddiderunt, qui ob morositatem omnibus adeo invisus erat, ut optarent eum, alio rerum polito, e medio tolli, eaque de causa omnes in magnum Dei templum concurrerunt. Quo Bringas cognito, cum blandis verbis mulcendus esse multitudinis impetus, eam minis et saevitia magis exasperavit, cum diceret, se motum illum appressurum, qui ordinasset, ut sin-

Variae lectiones et notae.

(55) Ὁ τοῦ τυραννοῦντος πατὴρ ὁ Φωκᾶς. Quem sic describit Liutprandus in Legat. : *Cui* (menses) *pater assedit, homo ut mihi videbatur, natus centum quinquaginta annis : cui itidem ut filio, Graeci laudibus, imo inventis suis, Deus annos ut multiplicet, conclamant.*

(56) Λέων. Postmodum curopalates et logotheta, quem pariter ita depingit idem Liutprandus: *Homo ipse ad personam sat procerus, falso humilis, cui si invisus homo fuerit, manum ejus perforabit.*

guli emdli frumenti pretium, in suum sinum al- A ferrent. Quæ audito, populi furor vehementius exarsit; et Basillius quondam cubiculi præfectus, Bringæ infensus, cum magnum comitatum circum se haberet, ubi advesperasset, ministros suos armatos in diversa urbis loca dimisit, qui urbanæ multitudini conjuncti, adversariorum ædes, et ipsius etiam Bringæ everterunt, multis quoque interfectis. Quæ dum facerent, Nicephorum passim imperatorem proclamabant. Unde fortuna Bardæ et Bringæ commutata est. Nam ille recepto animo ecclesiam egressus, hic supplex et miserabilis ingressus est. At Basilius cubiculi præpositus cum suis classe instructa, ipsa etiam imperatoria nave adducta, Chrysopolim profecti, Nicephorum inde in Hebdomum, ex Hebdomo, B universo populo prosequente, in Magnam ecclesiam perduxerunt, ubi a patriarcha Polyeucto coronatus est. Cæterum Theophano imperatrix statim ex regia pulsa, in Petrium abducitur, et Josephus cubiculi præpositus in Paphlagoniam relegatus, biennio post moritur. Bardas vero Nicephori pater, Cæsar salutatur, et paucis diebus elapsis, Theophane imperatori nubit, qui cum ex eo tempore, quo filius suus Bardas inter colludendum a patrueli Pleuse casu hasta interfectus fuerat, carnibus abstinuisset, tum iis denuo vesci cepit. Cum autem patriarcha **200** in nova palati ecclesia nuptiala sacra perageret, et imperator in sacrarii aditu jam cancellis appropinquaret: non passus cum patriarcha de more secum ingredi, dixit, non debere tam confidentem esse, ut sacrarium C intraret, nisi prius pœnas subiret repetiti matrimonii. Eam rem ægre ferens imperator patriarchæ iratus fuit. Sed deinde rumore vulgato, cum etiam Theophanonis liberos e sacro baptismate suscepisse: ab eodem ecclesiæ liminibus est prohibitus, postulante, ut aut divortium faceret, aut procul a sacris facesseret. Verum ille Theophanone non abstinuit, flagrante adhuc amore, sed quæstionem ad suummos sacerdotes, et senatus principes retulit: qui responderunt, eum canonem qui a Copronymo homine impio constitus esset, valere non oportere, scriptoque ratum ejus matrimonium habuerunt. Sed patriarcha suum propositum urgebat,

μαλάξαι ὁρμήν, ὁ δὲ ἀπειλαῖς μᾶλλον αὐτὸ καὶ τραχύτητι ἐξετράχυνεν, εἰπών, ὡς, Ἐγὼ καταπαύσω αὐτοῖς τὰ ὁρμήματα, οἰκονομήσας ὠνουμένους αὐτοὺς σῖτον εἰς τὸν ἑαυτοῦ κόλπον φέρειν τὸ τοῦ νομίσματος ἕκαστον. Τοῦτο τὸ πλῆθος ἀκουσθὲν ἐξέμηνεν. Ἀπεχθὰς δὲ πρὸς τοῦτο δὴ τὸν Βρίγγαν ἔχων ὁ πρώην παρακοιμώμενος ὁ Βασίλειος, καὶ θεραπείαν ἔχων περὶ ἑαυτὸν δαψιλῆ, ἑσπέρας ἤδη καταλαβούσης, τοὺς ἑαυτοῦ θεράποντας καθοπλίσας, εἰς διάφορα μέρη τῆς πόλεως ἐξαπέστειλε, καὶ πολλὰς οἰκίας ἐκεῖνοι πλήθει ἀστυκῶν ἐνωθέντες, τῶν ἀντιπραττόντων κατέστρεψαν, καὶ αὐτοῦ δῆτα τοῦ Βρίγγα, καὶ ἄνθρωποι δὲ πολλοὶ ἀνῃρέθησαν. Ταῦτα δ' ἐποίουν, καὶ ἅμα Νικηφόρον εὐρήμουν πανταχοῦ αὐτοκράτορα. Ἐντεῦθεν ἀμείβονται τὰ τῆς τύχης τῷ Βάρδᾳ Φωκᾷ καὶ τῷ Βρίγγᾳ. Καὶ ὁ μὲν τεθαρρηκὼς ἐξῄει τῆς ἐκκλησίας, ὁ δὲ Βρίγγας εἰς αὐτὴν ἀντεισῄει ἱκέτης ἐλεεινός. Ὁ δὲ παρακοιμώμενος Βασίλειος καὶ οἱ περὶ αὐτὸν τριήρεις ἑτοιμάσαντες, καὶ αὐτὴν τὴν βασίλειον, καὶ σὺν αὐταῖς ἐν Χρυσοπόλει γενόμενοι, τὸν Νικηφόρον ἐκεῖθεν εἰς τὸ Ἑβδομον ἄγουσι, κἀκεῖθεν σὺν προύδῳ δημοτελεῖ εἰς τὴν Μεγάλην ἐκκλησίαν ἀφίκοντο, καὶ ταινιοῖ τὸν ἄνδρα ὁ πατριάρχης Πολύευκτος. Ἡ δὲ βασιλὶς Θεοφανὼ, αὐτίκα τῶν ἀνακτόρων ἐξωσθεῖσα, εἰς τὸ Πέτριον ἀπάγεται· ὁ δὲ παρακοιμώμενος Ἰωσὴφ εἰς Παφλαγονίαν περιορίζεται καὶ μετὰ δύο ἐνιαυτοὺς ἀπεβίω. Βάρδας δὲ ὁ τοῦ Νικηφόρου πατὴρ Καῖσαρ τετίμητο. Μετ' ὀλίγας δὲ ἡμέρας ἑαυτῷ τὴν Θεοφανὼ συνοικίζει ὁ βασιλεὺς, καὶ χρεῶν ἀπεχόμενος ἑξότου Βάρδας ὁ παῖς αὐτοῦ τῷ οἰκείῳ ἀνεψιῷ τῷ Πλεύσῃ προσπαίζων δόρατι παρ' ἐκείνου βληθεὶς ἄκοντος τέθνηκεν, ἔκτοτε καὶ τούτοις ἐτρέφετο. Ἐν δὲ τῇ κατὰ τὰ βασίλεια νέᾳ ἐκκλησίᾳ τῆς ἱερολογίας τῆς γαμικῆς τελουμένης παρὰ Πολυεύκτου τοῦ πατριάρχου, ἐν τῇ εἰσόδῳ τῇ πρὸς τὸ θυσιαστήριον (57) ἤδη ταῖς κιγκλίσιν ἐγγίσας ὁ βασιλεὺς ἐκωλύθη παρὰ τοῦ πατριάρχου συνεισελθεῖν, ὡς ἔθος αὐτῷ, φήσαντος, Εἰ μὴ πρότερον ἐπιτιμίοις δουλεύσῃ τῶν δευτερογαμούντων, μὴ δεῖν αὐτὸν τῆς πρὸς τὸ Θυσιαστήριον εἰσόδου κατατολμᾷν. Τοῦτο δυσφόρως ἤνεγκεν ὁ κρατῶν, καὶ ἐμηνία τῷ πατριάρχῃ. Ἐγένετο δέ τις μετὰ ταῦτα καὶ λόγος, δι' ὃν οὐδ' ἐπιβῆναι αὐτὸν ὅλως τοῦ ἱεροῦ δαπέδου συνεχώρει ὁ πατριάρχης. Ἐλέγετο γὰρ ἀνάδοχος γενέσθαι (58)

## Variæ lectiones et notæ.

(57) Ἐν τῇ εἰσόδῳ τῇ πρὸς τὸ θυσιαστήριον. Rem etiam narrat, sed paulo aliter, Scylitzes, p. 648. Observavimus in nostra *Constantinopoli Christ.* lib. III, sect. 42, cum solis sacerdotibus bema pervium esset, concessum tamen imperatori, κατά τινα παλαιὰν παράδοσιν, illud ingredi, cum sacra dona oblaturus esset, ex synodo Trull. can. 69. Hic vero imperator Phocas, post peracta nuptialia sacramenta (ἐν ναῷ, ut est in Euchologio, p. 385) cum patriarcha in bema ingressurus, ὡς ἔθος αὐτῷ, ab illo arcetur ab eodem patriarcha: unde conjici daretur, ea tempestate imperatorem in hemate sedem suum habuisse. Certe auctor incertus post Theophanem in Leone Armenio, p. 439, testatur imperatores bema ingredi solitos: Καὶ προελθὼν τῇ Χριστοῦ γεννήσει ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, εἰσῆλθεν ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ, κατὰ τὸ ἔθος τῶν βασιλέων, etc. Exstitere tamen aliquot ecclesiæ in quarum bemata quibusvis ingredi fas erat, ex nescio quo incerto ne toleralo abusu. Scholion ad can. 69 synodi Trullanæ: Σημείωσαι τὸν παρόντα κανόνα, καὶ φύλαττε τοῦτον· κἂν ἐγὼ οὐκ ἠδυνήθην κωλῦσαι τοὺς εἰσερχομένους κοσμικοὺς εἰς τὸ ἅγιον βῆμα τῆς ὑπεραγίας μου Θεοτόκου τῆς Ὁδηγητρίας, λέγοντας ἀρχῆθεν κρατῆσαι τὴν τοιαύτην συνήθειαν, ἔν τε τῷ ἁγίῳ οἴκῳ τῆς Θεομήτορος, καὶ ἐν τῷ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ ἐν τῇ Χαλκῇ.

(58) Ἐλέγετο γὰρ ἀνάδοχος γενέσθαι, etc. Liutprandus in Legat. de Nicephoro: *Qui non incongrue silvestri asino comparatur ob vanam et inanem glo-*

ὁ Νικηφόρος τῶν τῆς Θεοφανοῦς παίδων ἐκ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος, καὶ ἀπήτει ὁ πατριάρχης, ἢ διαζυγῆναι τῆς βασιλίσσης, ἢ πόρρω εἶναι τῶν ἱερῶν. Ἀλλ' ἐκεῖνος τῆς Θεοφανοῦς οὐκ ἀπείχετο· ἔτι γὰρ ὁ ταύτης ἔρως ἐφλέγμαινε, κοινοῦται δὲ τοῖς παροῦσι τῶν ἀρχιερέων καὶ τοῖς τῆς γερουσίας λογιωτέροις τὸ ζήτημα. Οἱ δὲ τὸν περὶ τούτου κανόνα τῷ Κοπρωνύμῳ ἐπιγραφόμενοι, μὴ δεῖν ἔλεγον ἐνεργὸν λογίζεσθαι τοιοῦδε ἀνδρὸς νομοθέτημα, καὶ πάντες αὐτῷ ἔγγραφον παρέσχον τὴν περὶ τούτου συγχώρησιν. Ὁ δέ γε πατριάρχης ἔτι τῆς οἰκείας ἐνστάσεως εἶχετο, μέχρις οὗ ὁ τοῦ Βασιλέως πατὴρ ὁ Καῖσαρ Βάρδας ἐνόρκους αὐτῷ πίστεις παρέσχετο, ὡς οὐ γίγονεν ὁ βασιλεὺς τῶν τῆς Θεοφανοῦς παίδων ἀνάδοχος. καὶ ὁ πρωτοπαπᾶς δὲ τῶν βασιλείων Στυλειανὸς, ὃς ἐλέγετο πρῶτος κήρυξ τῆς φήμης ταύτης γενέσθαι, ἐπὶ συνόδου μήτ' ἰδεῖν μήτ' εἰπεῖν περὶ τούτου πρός τινας, ἐξωμόσατο. Τούτων δὲ γενομένων ἐδέξατο τὸν Νικηφόρον ὁ πατριάρχης. Τῶν δ' ἐν Σικελίᾳ Σαρακηνῶν δασμὸν πραττόντων ἐκ τῶν Ῥωμαίων ἐκ παλαιῶν συνθηκῶν, ὁ βασιλεὺς οὗτος οὐκ ἀνασχετὸν ἥγετο αὐτοῦ βασιλεύοντος τοῖς Ἀγαρηνοῖς Ῥωμαίους φορολογεῖσθαι. Διὸ κατ' αὐτῶν ἐκπέμπει Μανουὴλ πατρίκιον (59), νόθον ὄντα παῖδα τοῦ πατραδέλφου αὐτοῦ Λέοντος, ὃς δομέστικος γεγονὼς τῶν σχολῶν, ἐπὶ Ῥωμανοῦ τοῦ γέροντος τυραννίδι ἐπιχειρήσας ἐπηρώθη τοὺς ὀφθαλμούς. Οὗτος τοίνυν ὁ Μανουὴλ σὺν ναυτικῷ περιφανεῖ τῇ Σικελίᾳ προσορμισάμενος, οὐ μόνον οὐδέν τι κατώρθωσεν, ἀλλὰ καὶ λίαν ἐσφάλη ἐξ ἀπειρίας καὶ νεωτερικῆς ἀγερωχίας, ἢ μᾶλλον ἀτασθαλίας. Αὐτός τε γὰρ διώλετο καὶ ἅπαν τὸ σὺν αὐτῷ στρατιωτικὸν, καὶ τὰ μὲν κατὰ Σικελίαν συνέκυρσεν οὕτω. Κατὰ Κιλικίας δὲ (καὶ ταύτης δὲ οἱ Ἀγαρηνοὶ ἐκράτουν) ἐκπέμπει ὁ βασιλεὺς Ἰωάννην μάγιστρον τὸν Τζιμισκῆν, τῆς Ἀνατολῆς προκεχειρισμένον δομέστικον. Ὁ δὲ πρὸς Ἅδαναν ἀφικόμενος, τοῖς ἐν ταύτῃ τε συνεπλάκη Ἀγαρηνοῖς, καὶ κατ' αὐτῶν ἐστήσατο τρόπαιον. Κἀντεῦθεν μέγαν αὐτὸν ἢ πρότερον ἐν στρατηγίαις ἡ φήμη ἐκήρυττεν.

ΚΕ. Ἤδη δὲ δεύτερον ἐνιαυτὸν ἀνύων ὁ Νικηφόρος ἐν τῇ ἀρχῇ, αὐτὸς ἔξεισι κατὰ Κιλικίας μετὰ βαρείας χειρὸς, καὶ τὴν Θεοφανὼ μετὰ τῶν παίδων αὐτῆς ἐπαγόμενος, καὶ τὴν μὲν πρὸ τῆς Κιλικίας κατὰ τὸ Δριζίβιον (φρούριον δὲ τοῦτο) κατέλιπεν, ἐκεῖνος δὲ τῇ Κιλικίᾳ προσβαλὼν, αἱρεῖ τὴν Ἀνάβαρζαν, Ῥωσόν τε καὶ Ἅδαναν (πόλεις δ' αὗται Κιλίκων) ἀλλὰ μέντοι καὶ φρούρια πλείονα. Τῇ δέ γε Ταρσῷ καὶ τῇ Μοψουεστίᾳ (60) οὐκ ἔκρινε προσβαλεῖν διὰ τὸν χειμῶνα, ἢ τοῦ ἔρωτος αὐτὸν τῆς Θεοφανοῦς πρὸς ἐκείνην ἀνθέλκοντος· ἀπῆει γὰρ σὺν αὐτῇ πρὸς Καππαδοκίαν. Κἀκεῖθεν τοῦ ἔαρος ἠργμένου, εἰς Κιλικίαν ἀνθυπενόστησε, καὶ αὐτὸς μὲν τὴν Μοψουεστίαν ἐπολιόρκει, τῇ Ταρσῷ δὲ τὸν ἀδελφὸν ἐπέστησε Λέοντα. Τῆς δὲ Μοψουεστίας μέσον ποταμῷ τῷ Σάρῳ διαιρουμένης, τὸ μὲν ἓν μέ-

Λ donec imperatoris pater Bardas Cæsar jurejurando negavit, Theophanonis liberos ab illo ex baptismate susceptos esse : et Stylianus palatii Protopapa, qui cum rumorem primo vulgasse ferebatur, se ea de re neque scire quidnam, nec dixisse ad quemquam, in concilio juravit. His demum factis patriarcha Nicephorum recepit. Cum autem Silicienses saraceni ex antiquis pactis tributum a Romanis postularent. Nicephorus non ferendum esse ratus. si se imperante Romani illis essent tributarii, Manuelem patricium, patris sui Leonis nothum filium, qui Leo cum sub priore Romano legionum domesticus esset, ob regnum affectatum excatus fuit, contra eos misit. Is cum in Siciliam cum illustri classe appulisset : non modo nihil memorabile gessit, sed, etiam ex imperitia, et juvenii ferocia, vel potius temeritate, gravitor impegit, ipse cum omni exercitu cæsus. Ac in Sicilia res ita actæ sunt. Contra Ciliciam autem, quam et ipsam Agareni tenebant, magistrum Joannem Tzimiscem Orientis domesticum designatum, ablegavit. Qui cum Adanam, venisset, de ejus loci Agarenis triumphavit. Qua victoria celebritas nominis ejus, ut strenui ducis, multum aucta est.

Β

C XXV. Nicephorus porro secundo imperii sui anno, ipse cum magna manu Ciliciam invadit, Theophanone **201** quoque cum liberis ejus adducta, eaque Drizibii, quod est castellum in Ciliciæ aditu collocata, Anabarzam, Rosum et Adanam ejus provinciæ urbes capit, aliaque plura castella. Tarsum vero et Mopsvestiam oppugnare non statuit, sive ob hiemem, sive amore Theophanonis avocatus, cum qua Cappadociam petiit. Unde veris initio in Ciliciam reversus, fratre Leone contra Tarsum misso, ipse Mopsvestiam obsedit, quam cum medium flumen Sarus dividat, altera ejus parte expugnata, Agareni igne injecto, in alteram se receperunt : qua et ipsa capta nemo effugit. Tarsenes quoque audita Mopsestiæ expu-

D gnatione, imperatori accersito urbem tradiderunt.

## Variæ lectiones et notæ.

*riam, incestumque dominæ et commatris suæ conjugium.* Infra : *Nicephorus perjurio atque adulterio regni apicem est adeptus.*

(59) Μανουὴλ πατρίκιον. Annum ejus cladis notat Lupus protospatha : *Anno* 965 *introivit Manuel patricius in Siciliam, et ibi mortuus est.* Liutprandus in Legatione, triennio post obita : *Scribit etiam præfatus Hippolytus Græcos non debere Saracenos, sed Francos conterere, qua lege Saraceni animati ante triennium cum Manuele patricio, Nicephori nepote, juxta Scyllam et Charybdim in mari Siculo bellum parant, cujus immensas copias cum prostravissent, ipsum comprehenderunt, capiteque truncum suspenderunt.*

(60) Τῇ δέ γε Ταρσῷ καὶ τῇ Μοψουεστίᾳ. Mopsuestiæ expugnationem a Nicephoro Phoca fuse narrat Leo Diaconus, lib. IV.

Triduo elapso classis Ægyptia Tarsensibus auxilio missa, ad terram appellendi facultatem non habuit eademque in reditu et ventorum procellis, et Romanorum triremium incursionibus majori ex parte periit. Imperator Constantinopolim reversus, æreas Tarsi et Mopvestiæ portas exquisiti artificii, novis ornamentis additis, partim muro juxta Acropolim orientali, partim occidentali accommodavit, atque etiam Deo quasi primitias expeditionis suæ obtulit : venerandis crucibus, quibus Barbari potiti fuerant, cum Stypotia legionum domesticus, in obsidione Tarsi, re per imprudentiam male gesta, claudem accepisset, Sanctæ Sophiæ templo dedicatis, Cyprum quoque ab Agarenis occupatam, Romano imperio restituit. Deinde Syriam invasit, et urbibus ad Libanum, et juxta mare sitis partim expugnatis, partim vastatis, ad Antiochium venit. Sed Antiochenis acrius resistentibus, accedente etiam commeatus penuria, et solo imbribus inundato, soluta obsidione in urbem principem est reversus, allata Servatoris Christi sacra divinaque effigie, Hierapoli Syriæ in olla reperta, et parte capillorum Joannis Baptistæ sanguine concreta. Ac in rebus bellicis talis fuit hic imperator, Romanique imperii fines longe lateque propagavit. Sed certis de causis, omnium odia suscepit. Ex fuerunt, quod cum ii milites, quos defectionis socios habuerat, obvia quæque vastarent, eos qui damna fecerant, non curabat, et multis ædibus tum 202 illustrium tum plebeorum hominum direptis, sic affectus erat, quasi nihil mali accidisset : sed delectabatur potius injuriis, quibus cives onerabantur, quamvis eorum ope ad imperium pervenisset. Præterea, continentium bellorum prætextu novis tributis instituendis, et veteribus augendis, omnis generis exactionibus subditos premebat, quos milites quocunque venerant nihilo clementius tractabant quam hostes. Ad hæc ob frequentes expeditiones, pecuniæ inopiam causando imperatorias largitiones senatui dari solitas, ex parte imminuebat, et annua dona ab antiquis temporibus templis et aliis piis domibus attributa penitus sustulit. Decreto quoque sanxit, ne fundi ecclesiarum augerentur, quod (ut ipse asserebat) a sacerdotibus non in ecclesiarum utilitatem opes illæ conferrentur. Orta porro inter patriarcham et episcopos de suffragiis contentione, cum hi deceruendi licentiam et approbandi potestatem sibi vindicarent, ille suffragia reprehenderet, ut quæ nec sine affectibus, nec recto judicio ferrentur, operamque darei, ut ab iis judicium faciuris et ipse in consilium adhiberetur : imperator ex hoc sumpta occasione, et omni auctoritate designandi episcopos sibi vindicata, edixit ne quisquam injussu suo in ullam Ecclesiam mitteretur. Morluo igitur episcopo, ex ministris suis in Ecclesiam vacantem mittebat aliquem, quo sumptus necessarios parce facionte, ipse reliqua sibi vindicabat. Neque vero eo imperante in ullis provinciis un-

ρος ταύτης ἐάλω πολιορκούμενον, οἱ δ' ἐν τούτῳ Ἀγαρηνοὶ πρὸς τὸ λοιπὸν μετεχώρησαν, τῷ καταλελειμμένῳ πῦρ ἐμβαλόντες· εἶτα καὶ τὸ ἕτερον ἐκαλώκει, καὶ οὐδεὶς ἐκεῖθεν διέδρα. Τὴν δὲ τῆς Μοψουεστίας ἐκπόρθησιν οἱ ἐν τῇ Ταρσῷ μαθόντες, τὸν βασιλέα ἐπεκαλέσαντο, καὶ τὴν πόλιν παρεδεδώκασιν. Ἡμερῶν δὲ τριῶν διελθουσῶν, στόλος ἐξ Αἰγύπτου τῇ Ταρσῷ βοηθήσων κατέπλευσε, προσοκεῖλαι δὲ τῇ χέρσῳ οὐ συγκεχώρητο· διὸ καὶ αὖθις ἀπέπλευσεν· ἀνέμων δὲ βιαίαις πνοιαῖς περιπεπτωκὼς καὶ τριήρεσι Ῥωμαϊκαῖς ὁ πλείων ἀπώλετο. Ὁ δὲ βασιλεὺς ἐπανέζευξεν εἰς τὴν Κωνσταντίνου, τὰς τῆς Ταρσοῦ πύλας καὶ τὰς τῆς Μοψουεστίας ἐπαγόμενος, ἐκ χαλκοῦ πεποιημένας, καὶ τέχνης δεικνυούσας ἀκρίβειαν, ἃς κἀκεῖνος ἐπικοσμήσας, τὰς μὲν τῷ κατὰ τὴν Ἀκρόπολιν ἐφῳ τείχει πρυσήρμοσε, τὰς δὲ τῷ τείχει τῷ δυσικῷ. Καὶ τῷ Θεῷ δὲ ἀπαρχὰς οἷον τῆς αὐτοῦ στρατείας ἀποδιδούς, τοὺς τιμίους σταυροὺς, οὓς οἱ Βάρβαροι ἔλαβον, ὁπηνίκα ὁ Στυπειώτης τῶν σχολῶν δομέστικος ὢν, καὶ πολιορκῶν τὴν Ταρσὸν, ἐκ κακοβουλίας ὕστυχήματι περιέπεσε, τῷ θείῳ τεμένει τῆς τοῦ Θεοῦ Λόγου Σοφίας ἀνέθετο. Καὶ τὴν Κύπρον δὲ παρὰ Ἀγαρηνῶν κατεχομένην, δι' αὐτοῦ ἡ Ῥωμαίων ἀρχὴ προσεκτήσατο. Εἶτα τῇ Συρίᾳ ἐπῆλθε, καὶ πόλεις ἐκπορθήσας, καὶ χώρας ἑλὼν πρὸς τῷ Λιβάνῳ καὶ τῇ παραλίᾳ κειμένας, ἦλθεν εἰς Ἀντιόχειαν. Τῶν δ' ἀντικαθισταμένων ἐρρωμενέστερον, ἤδη δὲ καὶ τῶν ἐπιδημίων ἐπιλειπόντων τοῖς στρατιώταις, καὶ τέλματος ἐξ ὑετοῦ γεγονότος πολλοῦ, ἀπέστη τῆς πολιορκίας, καὶ πρὸς τὴν τῶν πόλεων ὑπερκειμένην ἐπανελήλυθεν, ἐπηγμένος καὶ τὸ τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ ἱερὸν καὶ θεῖον ἐκτύπωμα, ὃ ἐν κεράμῳ εὗρε κατὰ τὴν Ἱεράπολιν τὴν τῶν Σύρων, καὶ βόστρυχον τοῦ Βαπτιστοῦ Ἰωάννου αἵματι πεφυρμένον. Ἐν μὲν οὖν στρατηγίαις τοιοῦτος ἐγεγόνει ὁ αὐτοκράτωρ, καὶ ἐπὶ μακρὸν ηὐξήκει Ῥωμαίοις τὰ ὅρια, καὶ τῆς αὐτῶν ἡγεμονίας ἐξέτεινε τὰ σχοινίσματα. Ἀλλὰ δι' αἰτίας τινὰς πᾶσιν ἦν στυγητός. Αἱ δ' αἰτίαι, ὅτι τῶν σὺν αὐτῷ τῇ ἀποστασίᾳ ἐπιχειρησάντων στρατιωτῶν κακῶς διατιθεμένων τοὺς οἷς ἂν ἐντύχοιεν, τῶν κακουμένων οὐκ ἐπιστρέφετο, καὶ οἰκιῶν πολλῶν περιφανῶν τε ἀνδρῶν καὶ δημοτικῶν διαρπαγεισῶν, ὡς οὐδενὸς κακοῦ γεγονότος, διέκειτο, μᾶλλον μὲν οὖν καὶ ἐνετρύφα ταῖς εἰς τοὺς ἀστοὺς παροινίαις, καὶ ταῦτα συναραμένους αὐτῷ πρὸς τῆς βασιλείας τυχεῖν. Καὶ ὅτι προφάσει τῶν συνεχῶν πολέμων, καιναῖς εἰσφοραῖς καὶ τῶν ἀρχαίων αὐξήσεσι, καὶ εἰδῶν εἰσπράξει παντοδαπῶν ἐξέτρυχε τὸ ὑπήκοον, καὶ οὐδὲν ἄμεινον πολεμίων τὸ στρατιωτικὸν διετίθετο πρὸς οὓς ἦν τῶν ὑπηκόων ἐπεχωρίασεν. Ἐπὶ τούτοις διὰ τὰς πυκνὰς ἐκστρατείας ἔνδειαν ἔχειν χρημάτων προφασιζόμενος, τὰς μὲν διανεμομένας τῇ γερουσίᾳ βασιλικὰς δωρεὰς κατὰ μέρος ἠλάττωσε, τὰς δ' ἀπονεμημένας ἀνέκαθεν τεμένεσιν ἱεροῖς καὶ εὐάγεσιν οἴκοις ἐπετείους δόσεις ἐσχύλασε τέλεον. Εἶτα καὶ ψήφισμα βασίλειον ἔθετο, ἐν ἀκινήτοις τὰς Ἐκκλησίας μὴ ἐμπλατύνεσθαι, καὶ ἡ πρόφασις, ὅτι

κατ' κκεῖνον ὑπὸ τῶν ἀρχιερέων οὐκ εἰς δέοντα τῶν Ἐκκλησιῶν ἀναλίσκονται. Εἶτα τῶν τότε ἀρχιερέων καὶ σοῦ ἀρχιποίμενος Πολυεύκτου διαφερομένων περὶ τῶν ψήφων, καὶ τῶν μὲν εἰς ἑαυτοὺς ἑλκόντων τὴν ἄδειαν τοῦ ψηφίζεσθαι οὓς ἂν ἐγκρίνοιεν, τοῦ δὲ τὰς ψήφους αἰτιωμένου, ὡς οὐκ ἀπαθῶς γινομένας οὐδὲ κατὰ γνώμης, εὐθυτάτης, καὶ σπεύδοντος κοινοῦσθαι αὐτῷ τοὺς ἀρχιερεῖς περὶ τῶν μελλόντων ψηφίζεσθαι, ὁ βασιλεὺς ἀφορμῆς ἐκ τούτου ὁραξάμενος, εἰς οἰκείαν ἐξουσίαν τὸ πᾶν τῆς τῶν ἐπισκόπων μετήνεγκε προχειρίσεως, μηδένα κελεύσας γνώμης ἄτερ αὐτοῦ εἰς Ἐκκλησίαν οἵαν δή τινα στέλλεσθαι· ἀλλὰ κἂν ἐτεθνήκει ἐπίσκοπος, βασιλικὰν ὑπηρέτην εἰς τὴν χηρεύουσαν Ἐκκλησίαν ἐξέπεμπε, καὶ γλίσχρως παρ' ἐκείνου τῶν ἀναγκαίων γινομένων ἀναλωμάτων, αὐτὸς ὠκειοῦτο τὰ περιττεύοντα. Οὐ διέλιπον δ' ἐν ταῖς χώραις ἁπάσαις, αὐτοῦ βασιλεύοντος, ἀπογραφεῖς στελλόμενοι, ἐπήπται τε καὶ στρατευτικοί, καὶ οἱ κεκλημένοι πρωτονοτάριοι, οἳ παντοίαις κακώσεσιν ἐξεπίεζον τὸ ὑπήκοον, καὶ εἰς ἐσχάτην ἀπορίαν συνήλασαν, οὐδὲ τῶν παντάπασιν ἀπόρων φειδόμενοι. Ἀλλὰ τούτους μὲν ταῖς δρομικαῖς στρατίαις ἐγγράφοντες, τοὺς δὲ πρώην ταύταις ὑποκειμένους εἰς τὰς πλευστικὰς μεταγράφοντες, τοὺς δὲ πλωΐμους μετατιθέντες εἰς στρατιώτας πεζούς, τοὺς δὲ πρὶν τοιούτους τοῖς ἱππόταις ἐγκαταλέγοντες, καὶ τοὺς ἱππότας εἰς καταφράκτους ἀμείβοντες, καὶ ἑκάστῳ βαρύτερον στρατιωτικὸν ἐπιθέντες λειτούργημα. Ἔφκει γὰρ τὸ πᾶν τῇ στρατιώτιδι μεταχειρίσει ἐπιγραφόμενος (61)· ὅθεν καὶ δόγμα, ὅσον τὸ κατ' ἐκεῖνον, ἐθέσπισε, τοὺς ἐν πολέμοις ἀναιρουμένους στρατιώτας, ἐπίσης τιμᾶσθαι τοῖς μάρτυσι καὶ ὕμνῶν ὁμοίων τυγχάνειν, καὶ παραπλησίως γεραίρεσθαι. Καὶ εἰ μὴ ὁ πατριάρχης καί τινες τῶν ἀρχιερέων, ἀλλὰ μὴν καὶ ἔνιοι τῶν λογάδων τῆς γέρουσίας γενναίως. ἀντέστησαν, λέγοντες. Πῶς ἂν οἱ ἐν πολέμοις ἀναιροῦντες καὶ ἀναιρούμενοι λογίζοιντό τισι μάρτυρες, ἢ τοῖς μάρτυσιν ἰσοστάσιοι, οὓς οἱ θεῖοι κανόνες (62) ὑπὸ ἐπιτίμιον ἄγουσιν, ἐπὶ τριετίαν τῆς φρικώδους καὶ ἱερᾶς αὐτοὺς ἀπείργοντες μεταλήψεως; τάχα ἂν τὸ θεσπέσιον ἐκεῖνον κεκύρωτο θέσπισμα. Ἦν δὲ πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ χρημάτων ἥττων, ὡς ἔοικε· μέχρι γὰρ ἐκείνου παντὸς νομίσματος ἐξαγίου σταθμὸν ἕλκοντος, ἐκεῖνος τὸ Τεταρτηρὸν ἐπενόησε κολοβώσας αὐτὸ κατὰ τὸν σταθμὸν, καὶ τὰς μὲν εἰσπράξεις διὰ τοῦ βαρυτέρου, τὰς δὲ δόσεις καὶ πάντα τὰ ἀναλώματα διὰ τοῦ κεκολυβωμένου πεποίητο. Ἔθους δ' ἐπικρατήσαντος παλαιοῦ, στατῆρα πάντα, βασιλικὸν ἐκτύπωμα φέροντα, ἰσότιμον εἶναι τῷ ἄρτι κοπτομένῳ παρὰ τοῦ βασιλεύοντος, ἐκεῖνος τὸ ἑαυτοῦ προτιμᾶσθαι κεκέλευκε νόμισμα. Ἵνα τί γένηται; Ἵν' ἐκεῖνο μόνον τοῖς ἐμπόροις ζητούμενον, κέρδος αὐτῷ πορίζῃ ὑπὲρ ἑκάστου νομίσματος, ἁδρὰ πραττομένῳ ἀλλάγια. Οὕτω δὲ τούτοις κακουμένων τῶν πολιτῶν, οὐδέ τις παρὰ τῶν ἀγορανόμων ἦν ἐπὶ τοῖς ὠνίοις προμήθεια, ἀλλ' ἕκαστος τῶν ἐμπόρων νόμον εἶχε τὸ ἑαυτοῦ θέλημα, καὶ οἱ ὠνούμενοι τὰ χρειώδη, ἐγίνοντο καθ' ἑκάστην πενέστεροι.

A quam deferunt descriptores, inspectores et militares et protonotarii : qui subditos omni malorum genere oppressos ad summam egestatem redegerunt, ne egentissimorum quidem habita ratione. Nam eos in dromicos exercitus referebant : qui prius in iis fuerant, in nauticos transferebant ; classiarios in pedestres exercitus, pedites in turmas equitum, equites in cataphractos inserebant : singulis gravius militiæ munus assignantes. Nam ad unam rem militarem referebat omnia. Unde, quod in se fuit, decreto sanxit ut milites in bellis interfecti, pari cum martyribus honore colerentur, et similibus hymnis ac veneratione celebrarentur. Quod si patriarcha et quidam ex primariis sacerdotibus 203 et senatus principibus non strenue re-
B stitissent : rogassentque, quo pacto ii qui in bellis et caderent et cæderentur, martyres judicari possent, aut martyribus pares, quos sacrorum canonum censura notaret, triennium a tremenda illa et sancta communione arcens, forsitan egregium illud decretum ratum fuisset. Apparet eumdem avaritiæ quoque sordibus fuisse contaminatum. Nam cum usque adeum quodvis numisma exagium penderet, ille Tetarterum excogitavit pondere imminuto, et exactiones graviore, largitiones et omnes impensas mutilato numismate fecit. Jam cum antiquitus receptum esset, ut omnis vetus stater, imperatoris imagine insignitus, tantumdem valeret, quantum recens ab imperatore excusi : ille suam monetam pluris fieri jussit. Quo fine? ut illam solam mercatoribus expetentibus, e commutationis auctario, quod magnum exigebat, multum sibi lucri accederet. Quibus rebus cum cives vexarentur, Ædiles rerum venalium nullam rationem habebant, sed quisque mercator suo arbitratu pretium statuebat. Unde, qui
C res necessarias emebant, in dies fiebant pauperiores.

XVI. Hæc aliaque plura (nam omnia persequi difficile fuerit) atrox omnium odium Nicephoro concitarunt, ut optarent omnes, ejus tyrannide liberari. Illud tamen vel in primis, hominibus mo-
D

Κζ'. Ταῦτα καὶ πλείονα ἕτερα (πάντα γὰρ ἀπαριθμήσασθαι δυσχερὲς) ἐξήμηνε πάντας κατὰ τοῦ Νικηφόρου, καὶ πᾶσιν ἦν δι' εὐχῆς, τῆς τούτου τυραννίδος ἀπαλλαγῆναι. Οὐχ ἥκιστα δ' ἐλύπησε τοὺς

## Variæ lectiones et notæ.

(61) Ἔφκει γὰρ τὸ πᾶν τῇ στρατιώτιδι μεταχειρίσει ἐπιγραφόμενος. Liutprandus in Legat. sic Græcum loquentem inducit : *Constantinus, inquit, imperator, homo lenis, in palatio manens.... Nicephorus vero Basilius homo* ταχύλεβ, *id est militiæ deditus, palatium ceu pestem adhorret, et vocatur a nobis propre simultatis amator, atque argumentosus, qui non pretio sibi gentes amicas, sed terrore et gladio sibi subditas facit.*

(62) Θεῖοι κανόνες. Vide eumdem Zonaram, ad can. 13, epist. 1 S. Basilii ad Amphilochium.

festum fuit, quod regiam muro circumdedit. Nam cum oraculum accepisset, se in ea interfectum iri, putabat se mœnibus tutum fore. Enimvero sic ei ratiocinandum fuit : Si verum esset oraculum, etiam fatum (ut ita loquar) divinitus ordinatum, esse inevitabile et immutabile ; sin id aliqua solertia prohiberi posset, non utique esse verum, omnemque solertiam supervacaneam. Sed ille nulla harum rerum considerata : magnis sumptibus regiam eo muro, qui etiam nunc cernitur, circumdedit, quem cives Acropolim et castellum tyrannicum contra se exstructum judicabant. Verum munitione perfecta, cum se jam res suas in tuto collocasse putaret, tum demum cum intra eam ipsam cæderetur, intellexit, inventum illud nihil sibi profuisse. Sed hoc in præsentia omisso, res ejus gestas exsequamur. Antiochia, **204** quam flumen Orontes alluit, revertens, castellum in Tauro monte, quem hodie vulgo Maurum vocant, construxit : Michaele Burze, quem patricium fecit, et Tauri montis ducem nominavit, ad infestandos Antiochenos ibi relicto. Petrum vero quemdam ex ministris suis, castratum illum quidem, sed strenuum hominem, constantem, et militum regendorum peritum, stratopedarcham designavit : ut locum exercitui daret ad hibernandum in Cilicia. Imperatore Byzantium reverso, Burzes crebris excursionibus Antiochenos Agarenos infestabat, assidue de capiendæ urbis facultate, parandaque sibi gloria cogitans. Quodam igitur tempore turris cujusdam altitudinem clam mensus, paratis scalis illi paribus, nocte hiberna, illuni et nivosa, tacito mœnibus urbis succedit, affixisque scalis cum recentis (tot enim advertente nemine adduxerant) ascendit, custodes turris et obvios quosque cædit, statimque stratopedarchæ nuntiat quid fiat, et ad opem ferendam accersit. Id ille detrectabat. Ferebatur enim imperator illi mandasse, ne Antiochiam invaderet, quod urbis ejus captivitatem interitum imperatoris consecuturum vulgata fama erat. Antiocheni cum turres occupatas esse cognovissent, eo alacriter convenere, ad Romanos expellendos, stratopedarcha, quamvis anticipiti cura distineretur, et mandati imperatoris, et exitii Burzæ, cum cohorte sua, tamen non committendum esse ratus, ut tot viri perirent, cum omnibus copiis Antiochiam invadit. Quo facto statii et manus et animi Barbarorum conciderunt. Burzes vero cum suis jam desperata salute, revixit, et porta bipenni resecta, liberum ingressum stratopedarchæ præbuit. Tanta facilitate, illustris Antiochia in Romanorum potestatem venit. Id imperatori nuntiatum plus doloris attulit quam voluptatis, et præclarum facinus, iratus stratopedarchæ et Burzæ, contumeliis et

ἀνθρώπους, καὶ ἡ τῶν βασιλείων τῷ τείχει περιβολή. Κεχρησμοδοτημένον γὰρ ἔχων, τὸ ἐν τοῖς βασιλείοις μέλλειν ἀναιρεθήσεσθαι, ἔδοξε· ἑαυτῷ περιποιεῖσθαι διὰ τοῦ τείχους ἀσφάλειαν, δέον λογίσασθαι, ὡς εἰ μὲν ἀληθὲς εἴη τὸ χρησμοδότημα, εἴη ἂν καὶ πεπρωμένον, ἵν' οὕτως εἴποιμι, νὺ ἐκ Θεοῦ ὡρισμένον, ἀφυκτόν τε καὶ ἀμετάθετο. Εἰ δὲ δύναιτο κωλυθῆναι δι' ἐπινοίας τινὸς, οὐ πάντως ἀληθὲς, καὶ τὰ ἐπινοούμενα περιττά. Ὁ δὲ τούτων οὐδὲν λογισάμενος, μεγάλαις δαπάναις τὴν νῦν ὁρωμένῳ τείχει τὰ βασίλεια ἐστεφάνωσεν, Ἀκρόπολιν δ' οἱ πολῖται τοῦτο καὶ τυραννεῖον καθ' ἑαυτῶν γινόμενον ἔκρινον. Ὅτε τοίνυν ἀπήρτισε τὸ ὀχύρωμα, καὶ ἔδοξεν ἑαυτῷ περιποιήσασθαι τὴν φύλακὴν ἀσφαλῆ, τότ' ἔγνω μηδὲν αὐτῷ λυσιτελῆσαν τὸ ἐπινόημα, ὑποστὰς ἐντὸς ἐκείνου τὸν ὄλεθρον. Ἀλλὰ μήπω περὶ τούτου, ἔτι δ' ὁ λόγος πράξεις διεξίτω ἐκείνου. Ὑπονοστῶν ἐξ Ἀντιοχείας (63). τῆς πρὸς Ὀρόντην οὗτος ὁ βασιλεὺς, φρούριον ἐν τῷ ὄρει τοῦ Ταύρου ἐδείματο, Μαῦρον δὲ ὄρος ἐκεῖνο λέγει νῦν ὁ πολὺς ἄνθρωπος, ἐν ᾧ Μιχαὴλ τὸν Βούρτζην κατέλιπε, πατρίκιον τιμήσας, καὶ τοῦ Μαύρου ὄρους στρατηγὸν ὀνομάσας αὐτὸν, τοὺς Ἀντιοχεῖς κακοῦν ἐντειλάμενος. Καὶ Πέτρον δ' ἕνα τῶν ἑαυτοῦ θεραπόντων, ἐκτομίαν μὲν, δραστήριον δέ γε καὶ ἐμβριθῆ, καὶ ἄρχειν εἰδότα στρατιωτῶν, Στρατοπεδάρχην ὀνομάσας κατέλιπεν, ἵν' ἐν Κιλικίᾳ δυοῖν χώραν τῇ στρατιᾷ τὼν χειμῶνα διαγαγεῖν. Καὶ ὁ μὲν βασιλεὺς ᾔκεν εἰς τὸ Βυζάντιον, ὁ δὲ Βούρτζης συνεχῶς ἐξελαύνων ἐκάκου τοὺς ἐν Ἀτιυχείᾳ Ἀγαρηνούς, καὶ διεσκόπει ὅπως ἕλοι τὴν πόλιν εἰ δύναιτοι, καὶ κλέος ἕξει. Ἔλαθεν οὖν ποτε μέτρον τοῦ ὕψους ἑνὸς τῶν πύργων λαθών, καὶ πρὸς τοσοῦτον ὕψος ἀναλογους ἡτοιμάσατο κλίμακας. Φυλάξας οὖν νύκτα μίαν χειμέριον, ἀσέληνόν τε καὶ νιφετώδη, πρόσεισιν ἠρέμα τῷ τείχει τῆς πόλεως, καὶ τὰς κλίμακας ἐρείσας αὐτῷ, ἀνέβη μετὰ τριακοσίων (τοσούτους γὰρ ἐπήγετο, μηδενὸς αἰσθομένους) καὶ τοὺς μὲν τοῦ πύργου ἐκείνου φύλακας ἀνεῖλε, καὶ ἑτέρων πλησιαζόντων, στέλλει δὲ αὐτίκα πρὸς τὸν στρατοπεδάρχην, ὅηλῶν αὐτῷ τὸ γενόμενον, καὶ πρὸς βοήθειαν ἐκκαλούμενος, Ὃ δὲ ἀνεδύετο· λέγεται γὰρ ἐντείλασθαι οἱ τὸν βασιλέα, μὴ προσβαλεῖν τῇ Ἀντιοχείᾳ, ὅτι παρὰ πᾶσι πεφήμιστο, τῇ τῆς Ἀντιοχείας ἁλώσει ἕψεσθαι καὶ τοῦ κρατοῦντος τὸν ὄλεθρον. Οἱ δὲ Ἀντιοχεῖς, γνόντες τῶν πύργων τὴν ἅλωσιν, ἐκεῖ συνηθροίσθησαν, ἐξελάσαι τοὺς Ῥωμαίους αὐτῶν προθυμούμενοι. Πρὸς δύο τοίνυν ἐναντία μαχόμενον ἔχων ὁ στρατοπεδάρχης τὸν λογισμὸν, τήν τε βασιλικὴν ἐντολὴν, καὶ τὸν ὄλεθρον τοῦ Βούρτζη, καὶ τῶν σὺν αὐτῷ τριακοσίων ἀνδρῶν, ἔθετο μὴ ἐᾶσαι τοσούτους ἄνδρας ἀπολέσθαι, καὶ ἅρας σὺν παντὶ τῷ στρατεύματι, προσβάλλει τῇ Ἀντιόχου· καὶ αὐτίκα οἱ μὲν πολέμιοι παρείθησαν καὶ τὰς χεῖρας καὶ τὰς ψυχάς.

## Variæ lectiones et notæ.

(63) Ὑπονοστῶν ἐξ Ἀντιοχείας. Expeditionem hanc in Agarenos, quæ sub anno 968, accidit, attigit Liutprandus in Legat. *Quarta feria ipsius Hebdomadæ Nicephorus Constantinopolim egreditur, in Assyrios profecturus.*

Οἱ δὲ περὶ τὸν Βούρτζην, καὶ αὐτὸς ἐκεῖνος, ἤδη ἀπειρηκότες ἀνεζωώθησαν, καὶ τὰ κλεῖθρα τῶν πυλῶν ὁ Βούρτζης πελέκει διακόψας, ἄνετον παρέσχε τῷ στρατοπεδάρχῃ τὴν εἴσοδον, καὶ ἡ περιφανὴς Ἀντιόχεια ῥᾳδίως οὕτως ὑπὸ Ῥωμαίους ἐγένετο. Ὁ τῷ βασιλεῖ ἀγγελθὲν ἄλγος, ἀλλ' οὐ χαρμονὴν ἐνεποίησεν. Ἐμηνία τε τῷ στρατοπεδάρχῃ, καὶ τῷ Βούρτζῃ τῆς σπουδῆς καὶ τοῦ ἀνδραγαθήματος ἀμοιβὴν παρέσχεν ὕβρεις καὶ ἀπειλάς, ἀφείλετό τε αὐτοῦ τὴν ἀρχήν, καὶ παρὰ τῷ οἴκῳ μένειν ἀπρόϊτον διωρίσατο.

A minis est remuneratus, adempto quo imperio, illum domo exire voluit.

ΚΖ'. Συνέβη δέ τι καὶ ἕτερον ὃ τὸν δῆμον ἐξέμηνε κατὰ τοῦ βασιλέως, καὶ κατὰ δήμου τὸν αὐτοκράτορα. Κατά τι παλαιὸν ἔθος ( ) ἐν μιᾷ τῶν Δεσποτικῶν ἑορτῶν εἰς τὸν ἐν τῇ Πηγῇ θεῖον ναὸν πρόοδον ἐποιεῖτο ὁ βασιλεύς, καὶ συνέβη μέσον Ἀρμενίων καὶ πλωϊμων φιλονεικίαν προβῆναι, κἀκ ταύτης συμβολὴν ἀλλήλων καὶ θροῦν καὶ κρότον πολλὴν, καὶ φόνον ἀνδρῶν ἑκατέρωθεν. Τῆς δὲ φήμης τὸ γεγονὸς τοὺς ἐν τῇ πόλει πρὸ τῆς ἐπανόδου τοῦ βασιλέως καταγγελάσης, οἱ τοῦ δήμου ἀτάσθαλοι κατὰ συμμορίας γενόμενοι πολλαχοῦ, καὶ τοῖς Ἀρμενίοις ἐπανιοῦσιν ὑπαντιάζοντες, ξύλοις ἐκείνους συνέκοπτον. Ὡς δὲ καὶ ὁ βασιλεὺς ἐφθάκει κατὰ τὴν ἀγορὰν τῶν Ἀρτοπρατίων, ὕβρεις κἀκείνου κατέχευν, καὶ θόρυβος ἦρτο, καὶ βοαί τε καὶ συνδρομαὶ, καὶ οἱ μὲν λίθους ἠφίουν κατὰ τοῦ βασιλέως, οἱ δὲ κόνιν ἔπαττον κατ' αὐτοῦ, καὶ ἐδυσφήμουν αὐτὸν μέχρι τῆς ἀγορᾶς, ἤ τις ἔστρωται ταῖς πλαξὶ, καὶ τὸν κίονα φέρει τὸν κυκλοτερῆ τε καὶ πορφυροῦν. Καὶ εἰ μή τινες τῶν ἐντιμοτέρων πολιτῶν ἐκεῖσε τὸν βασιλέα δεξάμενοι, τοὺς μὲν ἑφεπομένους αὐτῷ καὶ δυσφημοῦντας, ἄλλως τε ἀτακτοῦντας, ἀνεχαίτισαν, ἐκεῖνον δὲ κύκλῳ περιλαβόντες, εὐφήμουν, καὶ οὕτως αὐτὸν εἰς τὰ βασίλεια διεσώσαντο, τάχα ἄν τι μέγα συνέβη κακόν. Ἐντεῦθεν διεδέδοτο λόγος, ὡς ἐν ἱπποδρομίᾳ ὁ βασιλεὺς ἐγκοτῶν τῷ δήμῳ, μέλλει αὐτὸν ἀμύνασθαι. Ἀμίλλης οὖν τελουμένης ἵππων μετὰ καιρὸν, στρατιώτας ὁ βασιλεὺς ἐνόπλους προήγαγεν εἰς μέσον τὸ θέατρον, ἐπιδειξομένους ταχα τῷ δήμῳ, ὡς ἐν τύπῳ πολεμίων οἷα τῆς μάχης ἡ συμβολὴ, ὡς δῆθεν αὐτῷ κἀντεῦθεν περιποιούμενος ἡδονὴν, ἢ καὶ φόβον αὐτοῖς ἐπισεῖσαι θέλων. Ὡς οὖν οἱ στρατιῶται τὰ ξίφη ἐγύμνωσαν, ὁ ἐν τῷ θεάτρῳ λαὸς τοῦτ' ἐκεῖνο τὸ φημιζόμενον εἶναι νομίσαντες, ἀποδιδράσκειν τοῦ θεάτρου ὥρμησαν, καὶ περὶ τὰς ἐξόδους στενοχωρούμενοι, ὑπ' ἀλλήλων τε συμπατούμενοι, ἀπώλοντο οὐ βραχεῖς. Τάχα δ' ἂν καὶ πολλῷ πλείους ἐκινδύνευσαν, εἰ μὴ οἱ βασιλεὺς ἀμετακίνητος ἐπὶ τῆς ἰδίας ὤπτο καθέδρας. Ἰδὼν γὰρ ὁ δῆμος ἐκεῖνον μηδόλως τῆς ἕδρας μεταχωρήσαντα, ἔστησαν τῆς φυγῆς. Οἱ δὲ τοῖς θανοῦσι τότε προσήκοντες τοὺς οἰκείους θρηνοῦντες, δημοσίᾳ πρὸς τὸν βασιλέα ἀπέσκωπτον. Διὰ ταῦτα τοίνυν

XXVII. Accidit et aliud quiddam, quod et populum contra imperatorem, et imperatorem contra populum exacerbavit. Quodam festo Dominico imperatore, ex veteri consuetudine, in Peganum templum **205** supplicatum egresso, accidit, ut Armenii et nautæ orta contentione cum magno murmure et tumultu inter se congrederentur, et utrinque viri aliquot caderent. Quo ante reditum imperatoris, civibus nuntiato, temeraria plebs in cohortes divisa, Armenios redeuntes, obviam egressa, fustibus cædebat, et ipsum imperatorem jam in forum Tanarium progressum maledictis insectabatur : ortoque tumultu et concursu facto, et clamor sublato, alii lapidibus imperatorem petunt, alii pulverem in eum spargunt, et maledictis usque in forum tabulis lapideis stratum prosequuntur, in quo columna rotunda porphyretica sita est. Ac nisi quidam ex honoratioribus illius loci civibus imperatore suscepto, insectantes eum et maledicta ingerentes, nulloque ordine tumultuantes, repressissent ac depulissent, illumque corona cinctum cum faustis acclamationibus in regiam usque perduxissent, fortasse magnum ex ea seditione malum exstitisset. Inde rumor emanavit, imperatoris dissimulatam iram ludis equestribus in populi ultionem erupturam. Aliquanto post cum certamen equestre ederetur, imperator milites armatos in medium theatrum produxit, sive ut populo bellici congressus imaginem adumbrarent, jucundam et ipsam futuram scilicet, sive terroris inculiendi causa. Ut autem milites gladios strinxerunt, populus qui in theatro erat, illud esse ratus, quod diu hominum sermonibus jactatum esset : cum impetu fugiebat, inter exeundum autem in angustiis multi invicem conculcati perierunt, ac periculum latius vagatum esset, nisi viso imperatore in sua sede immoto, fugere destitissent. Mortuorum vero propinqui suos lugentes, publice imperatorem dicteriis incesserunt ; ob quæ cum se civibus invisum esse sciret, regiam muro cinxit : quo absoluto, relatis ad se clavibus, tum demum id ei quod timebat, evenit, neque ulla excogitatæ munitionis fuit utilitas. Turcis autem, Ungaris

## Variæ lectiones et notæ.

(64) Κατὰ τὸ παλαιὸν ἔθος, Festum quo hæc fiebat processio, indicat Leo Diaconus, lib. IV Hist. ms. : Πρόκεισον δὲ κατὰ τὴν τοῦ Σωτῆρος ἀνάληψιν, κατὰ τὸ εἰθισμένον, ἔξω τειχῶν, ἐπὶ τὴν καλουμένην Πηγὴν, ποιησαμένου τοῦ βασιλέως· νεὼς δὲ ταύτῃ περικαλλὴς τῇ Θεοτόκῳ δεδόμηται, etc. Istius præterea imperatoriæ προελεύσεως εἰς Πηγὰς meminit Luitprandus in Legatione, cujus apparatum et pompam ita describit ; *His ergo tribus hebdomadibus habuit Nicephorus extra Constantinopolim metastasim id est stationem. in loco qui dicitur* εἰς Πηγὰς, *id est ad Fontes, eodemque me venire præcepit.* Sed an ea sit cujus hic meminit Zonaras, haud omnino constat. Vide nostram *Constantinoplim*, lib. IV, ubi de hoc templo agimus.

scilicet, Thraciam vastantibus, Bulgariæ principi scripsit, ne illos Istrum transire pateretur, et Romanas provincias infestare. Id ille recusavit, *quod imperator ipsi quoque auxilia negasset, cum ab iisdem invaderetur. Nunc autem postquam pacem cum eis facere coactus sit, postulare* 206 *ut fœdus rumpat, et armis sumptis bellum suscipiat, cujus rationem reddere non possit.* Ibi igitur repulsum passus, Calocyrum, Chersonis principis filium, ad Russiæ principem Sphendosthlavum contra Bulgaros concitandum ablegavit. Itussiousigitur exercitus Bulgariæ agros longe lateque populatus, prædam pene innumerabilem abegit, idque sequenti anno æque factum.

A μισεῖσθαι παρὰ τῶν πολιτῶν ἐπιστάμενος, τείχτει περιέζωσε τὰ βασίλεια· ἀλλ' ὅτε τοῦτο ἀπήρτιστο, καὶ οἱ τῶν πολῶν αἱ κλεῖδες ἀπεκομίσθησαν, τότε, ὃν ἐφοβεῖτο φόβον, ἦλθεν αὐτῷ, καὶ οὐδὲν τῆς ἐπινενοημένης αὐτῷ ἀσφαλείας ἀπώνατο. Τῶν δὲ Τούρκων, τῶν Ὀύγγρων δηλαδή, τὰ Θρᾳκῶα λῃζομένων, τῷ Βουλγαρίας ἔγραψεν ἄρχοντι ὁ βασιλεὺς Νικηφόρος μὴ παραχωρεῖν αὐτοῖς διαβαίνειν τὸν Ἴστρον, καὶ τῇ Ῥωμαίων λυμαίνεσθαι. Ὁ δὲ οὐχ ὑπήκουσε, λέγων ὡς Ὅτε καθ' ἡμῶν οὗτοι ἐστράτευον, παρακαλούμενος συμμαχῆσαι ἡμῖν, οὐκ ἠθέλησας. Καὶ νῦν ὅτε βιασθέντες σπονδὰς ἐθέμεθα πρὸς αὐτούς, ἄξιοῖς ἡμᾶς παρασπονδῆσαι, ὅπλα τε κατ' ἐκείνων ἄρασθαι, καὶ κινῆσαι πόλεμον τῶν ἄνωθεν Ῥωμαίοις τὸν Χερσωνιτῶν (65) διεπρεσβεύσατο, ἐξορμῶν κατὰ τῶν Βουλγάρων αὐτόν, διὸ καὶ τὸν υἱὸν τοῦ ἐν Χερσῶνι πρωτεύοντος τὸ Καλόκυρον (66) πρὸς Ῥωσίαν ἐκπέπομφεν. Ἐπιστρατεύει τοίνυν κατὰ Βουλγάρων σύνταγμα Ῥωσικόν, καὶ χώραν αὐτῶν πολλὴν ἐλῃσατο καὶ λείαν οὐκ εὐαρίθμητον ἐκεῖθεν ἀπήλασε, καὶ τῷ ἐπιόντι δ' ἐνιαυτῷ οὐχ ἧττον τῶν προτέρων οἱ Ῥὼς τὰ Βουλγάρων ἐκάκωσαν.

XXVIII. Phoca regnante fuit terræ motus horrendus, qui etsi Constantinopoli plane innoxius, aliis tamen urbibus plurimum nocuit, et mense Maio spirarunt venti, qui fruges peremerunt. Unde fame laboratum, quam Nicephorus in suum lucrum convertit, in granaria congesto frumento, et esurientibus magno vendito, non reputans, se (ut in proverbiis Salomon ait [1]) publicis exsecrationibus obnoxium esse, sed benignitatem potius suam ergo subditos jactans, quod binos medimnos aureo venderet, quamvis exemplum Basilii Macedonis haberet, qui in tali penuria se, non ita olim, magnifice gesserat. Nam cum aliquando de more in Sanctorum Apostolorum ædem iret, et cives quosdam gravitatis aliquid præ se ferentes, mœstos conspexisset: causam tristitiæ quæsivit. Illi responderunt: *Domine, qui non tristes esse possumus, cum mortem nobis instantem videamus, et bini frumenti medimni aureo nummo sint emendi?* Quibus Ille auditis ingemuit, dataque pecunia tristitiam illorum discussit, civiles magistratus exsecratus, quod ab iis de genuria non factus esset certior, ac statim imperatoriis granariis, apertis, duodenos medimnos uno aureo vendi jussit. Ac ille quidem, ut imperatorem decet, egit; hic pro caupone se gessit, qui populo penaria laboranti,

B ΚΗ΄. Γέγονε δὲ (66*) τοῦ Φωκᾶ βασιλεύοντος καὶ κλόνος τῆς γῆς φρικωδέστατος, ἐξ οὗπερ ἡ μὲν Κωνσταντίνου οὐ πάνυ τι πέπονθε, πόλεις δ' ἕτεραι καὶ σφόδρα πεπόνθασιν. Ἔπνευσαν δέ γε ἄνεμοι κατὰ Μαΐου μῆνα, δι' ὧν ἐφθάρησαν οἱ καρποί, καὶ γέγονε λιμὸς ἰσχυρὸς (67), ὃν εἰς οἰκεῖον κέρδος ὁ Νικηφόρος μετήνεγκε, ταμειουλκῶν τὸν σῖτον, καὶ πολλοῦ τοῦτον ἀποδιδόμενος τοῖς λιμώττουσι, μηδὲ φροντίζων, ὅτι δημοκατάρατος ἦν, κατὰ τὸν Σολομῶντα παροιμιαζόμενον, ἀλλ' αὐχῶν μᾶλλον ὡς εὐεργετῶν τὸ ὑπήκοον, ὅτι δύο μεδίμνους ἐπίπρασκε τῷ νομίσματι· καὶ ταῦτα παράδειγμα ἔχων τὸν Μακεδόνα Βασίλειον, οὗπω πάνυ πρώην μεγαλοπρέπειαν πρὸς τοιαύτην ἐνδειξάμενον εὐδειαν. Ἀπῆλθε γάρ ποτε ὁ αὐτοκράτωρ ἐκεῖνος, συνήθη ποιούμενος πρόοδον, εἰς τὸν τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων ναόν, καί τινας τῶν τῆς πόλεως ἄνδρας ὑπόσημον δεικνύντας κατάστημα, θεασάμενος σκυθρωπάζοντας, ἤρετο τὴν αἰτίαν τῆς σκυθρωπότητος. Οἱ δὲ, Καὶ πῶς οὐκ ἂν σκυθρωπάζομεν, ἔφασαν, δέσποτα, ἐπηρτημένον ἡμῖν ὁρῶντες τὸν θάνατον, εἰ δή γε δύο μεδίμνους σίτου εἰς νόμισμα χρυσοῦν ἐξωνούμεθα; Τοῦτο ἀκούσας ἐκεῖνος ἀνώμωξε, καὶ τοῖς μὲν χρήμασι τὴν κατήφειαν ἔλυσε, τοῖς δὲ τὰς πολιτικὰς ἐγκεχειρισμένοις ἀρχὰς ἐλυιδορήσατό τε καὶ ἐπηράτο, ὅτι μὴ αὐτὸν τὰ τῆς ἐνδείας ἐδίδαξαν, καὶ εὐθὺς τοὺς βασιλικοὺς σιτῶνας (68) ἀνοι-

[1] Prov. xx, 28.

Variæ lectiones et notæ.

(65) Σφενδοσθλάβου. Cujus meminit Constantinus Purphyrog. *De. Adm. imp.* cap. 9. *Wenceslaum* ita efforunt Græci scriptores.

(66) Καλόκυρον. Is est, ni fallor, Calocyrus patricius cujus meminit Lupus protospatha, sub an. 982.

(66) Γέγονε δὲ, etc. De hoc terræ motu sub Nicephoro Phoca agunt Excerpta quædam historica ex cod. Reg.: Ὅτι ἐπὶ τοῦ Φωκᾶ τοῦ κυρίου Νικηφόρου τοῦ βασιλέως ἔκλειψις ἡλίου περὶ χειμῶνα ἐγένετο· καὶ πάλιν ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ σεισμὸς φοβερώτατος· τῷ δὲ σεισμῷ καὶ ὄμβρος ἄμετρος ἐπηκολούθησεν ἐπὶ ὥρας τρεῖς, καὶ πάλιν ὄμβρος τεθολωμένος σύμμικτός τέφρᾳ.

(67) Καὶ γέγονε λιμὸς ἰσχυρός. Hæc αὐτόπτης narrat Liuprandus in Legat.: *Est et aliud quod nunc Nicephorum compulit copias in Assyrios educere: Argorum enim omnem regionem instans tempus Deo jubente, eousque fames attrivit, ut neque tritici duo Papienses sextarii aureo comparentur, hocque ubi ubertas quasi regnat. Hanc pestem nivibus cooperantibus ita dilatavit, ut messionis tempore, quidquid ubique terrarum annonæ erat, minimo dat pretio, possessoribus ejulantibus congregarit. Quod cum juxta Mesopotamiam faceret, ubi frugum copia muribus absentibus creverat, arenæ moris multitudini annonæ multitudinem coæquavit. Igitur cum vili hoc commercio turpiter fames ubiubi desævîret, octoginta millia mortalium, obtentu militiæ, secum congregavit, quibus per continuum mensem, quod emerat aureo, duobus vendidit.*

(68) Βασιλικοὺς τσιῶνας. Horrea publica, de

γῆναι ἐκέλευστε, καὶ δώδεκα μεδίμνους σίτου νομίσματος ἑνὸς ἀποδίδοσθαι. Ἀλλ' ἐκείνῳ μὲν ἡ πρᾶξις αὕτη βασιλικὴ, τῷ δ' ἱστορουμένῳ νῦν βασιλεῖ καὶ λίαν καπηλικὴ, ὃς τῷ λιμῷ τὸ ὑπήκοον ὁρῶν πιεζόμενον, οὐκ ἐπήμυνεν, ἀλλὰ μέντοι καὶ ἐνετρύφα ταῖς αὐτοῦ συμφοραῖς, καὶ τοῖς τοῦ λιμοῦ τραυματίαις ἐπικαίων ὑπῆρχε τὰ τραύματα. Καὶ ὁ τοῦ βασιλέως δὲ ἀδελφὸς ὁ Λέων οὐχ ἧττον ἔθλιβε τόν τε δῆμον τῆς πόλεως καὶ τοὺς οἰκήτορας τῶν χωρῶν, καπηλείας καὶ αὐτὸς μετιών, Καὶ οἱ μὲν οὕτω διέκειντο πρὸς τοὺς πάσχοντας, οἱ δὲ πρὸς τὸν κρατοῦντα διὰ ταῦτα ἀπέσκωπτον. Ποτὲ γὰρ νεολέκτους στρατιώτας ὁρῶντος τοῦ βασιλέως, ἐπεὶ καί τις τούτοις συνηρίθμητο πολιὸς, ἔρη πρὸς ἐκεῖνον ὁ αὐτοκράτωρ, Ὡς τοῖς στρατιώταις, ἄνθρωπε, γέρων ὢν συγκαταλέγεις σαυτόν ; Ὁ δ' αὐτίκα εὐφυῶς ἀντεφθέγξατο ὡς Πολὺ δυνατώτερος νῦν εἰμι, ἡ ὅτε ἤκμαζον, δέσποτα · τότε γὰρ οὐδ' ἡμίσεως ἂν ἐπωμισάμην σῖτον νομίσματος, νῦν δὲ ῥᾴδιον καὶ δύο νομισμάτων σῖτον ἐπὶ τῶν ὤμων ἀρῶ. Συνῆκε μὲν οὖν τὴν εὐρωνείαν ὁ βασιλεὺς, ἀταράχως δὲ ταύτην ἐνεγκὼν μετέστη πρὸς ἕτερον, Ἐρωτικῶς δὲ σφόδρα πρὶν διακείμενος ὁ Νικηφόρος πρὸς τὴν Θεοφανὼ, μετέπειτα τῆς πρὸς αὐτὴν συνουσίας ἀπείχετο, ἢ κορεσθεὶς ταύτης, ἢ καὶ δι' ἐγκράτειαν, μίξεως ἀπεχόμενος · οὐδὲ γάρ πάνυ τι καὶ νέος ὤν, πρὸς ἔρωτας ἐτύγχανεν εὐκατάφορος. Ἡ δὲ μισήσασα τὸν ἄνδρα διὰ τὸ ἀνομίλητον, ἥ καὶ περὶ τοῖς υἱέσι δείσασα (ἦν γάρ τισιν ὑποτονθορυζόμενον, βούλεσθαι τὸν Νικηφόρον τὰ βασιλείδια ἐκτεμεῖν, καὶ τῶν παιδογόνων στερῆσαι μορίων, καὶ τὸν ἀδελφὸν κασιλεῦσαι τὸν Λέοντα) εἰς λόγους ἦλθε λάθρα τῷ Τζιμισκῇ, ἢ ἔρωτι τοῦ ἀνδρὸς ἁλοῦσα (ἦν γὰρ τῷ κάλλει διαπρεπὴς, καὶ τοῦ εἴδους χάριτας ἀφιεὶς) ἢ καὶ ἀξιόχρεων τοῦτον τῷ Νικηφόρῳ λογισαμένη ἀντίρροπον, ὡς δέ τινές φασι, καὶ εἰς συνουσίαν ἐλήλυθε τῷ ἀνδρὶ, καὶ κατὰ τοῦ Νικηφόρου ἠρέθισε, καὶ τὸ τῆς παροιμίας, σφαῖραν ἀφῆκε κατὰ πρανοῦς (69). Ἦν γὰρ καὶ ἄλλως ὁ Ἰωάννης τῷ βασιλεῖ μηνιῶν, ὅτι τῷ ἀδελχῷ πειθόμενος ἐκεῖνος βασκαίνοντι τούτῳ, ὕποπτόν τε τὸν ἄνδρα ἐνόμισε, καὶ τῆς στρατιωτικῆς ἀρχῆς παύσας αὐτὸν, εἰς πολιτικὴν μετατίθησι, λογοθέτην τοῦ δρόμου προχειρισάμενος, ὃ οὐκ εἰς δυναστείαν, ἀλλ' εἰς τιμωρίαν καὶ ταύνην βαρεῖαν ἐκείνῳ λελόγιστο· Εἶτα τῇ κακώσει τοῦ ἀνδρὸς προστιθεὶς, καὶ οἴκοι μένειν αὐτὸν ἐκέλευσε · ᾤκει δὲ κατὰ τὸ Θέμα (70). Διὰ ταῦτα ἐμηνία ὁ Ἰωάννης. Ὡς δὲ καὶ τὴν μαχλάδα ἐκείνην εὗρηκεν αὐτὸν παραθήγουσαν, διαπραξαμένην δέ οἱ καὶ κάθοδον κελεύσει βασιλικῇ, τῇ τυραννίδι ἐπέθετο συμπράττουσαν Ἔλων, καὶ τὴν βασίλισσαν, καὶ

non modo nihil opis tulit, sed et calamitatibus insultavit : vulneribus eorum, quos fames sauciarat, inhumaniter divellendis. Sed et frater ejus Leo, et ipse cauponando, nihilominus et urbanum populum et provinciales premebat. Qui cum se tales erga afflictos præberent, vicissim dicteriisa populo incessebantur. Nam cum aliquando imperator novitios milites lustrans, canum quemdam inter cæteros vidisset, rogavit : *Cur homo senex militiæ nomen dedisset ?* Ibi ille ingeniose respondit : *Se nunc multo robustiorem* 207 *esse quam in juventute. Tum enim ne dimidii quidem aurei frumentum tollere potuisse : nunc vero duorum aureorum facilius in humeros sublaturum* Intellexit cavillum imperator, eoque dissimulato, ad alium transiit. Quamvis autem Theophanonem prius vehementer deperisset, post, ejus congressu abstinuit, sive ex satietate, sive ex continentia. Nam vel in adolescentia parum proclivis ad libidinem fuerat. At illa maritum vel ob eam alienationem exosa, vel de filiis sollicita (quidem enim murmurabant, velle Nicephorum, regiis pueris castratis, imperium in fratrem Leonem transferre) clam cum Joanne Tzimisce colloquitur, sive amore ejus capta (nam formæ excellentia et venustate, hominum oculos in se convertebat) sive cum parem Nicephoro adversarium rata. Quidam etiam tradunt eam consuevisse cum illo, et homme contra Nicephorum instigato, plaustrum per se nutans, ut proverbio dicitur, opportune perculit. Nam Joannes alioqui succensebat imperatori, qui ex fratris invidia et calumniis suspectus, a militari potestate ad civilem translatus fuerat, et logotheta cursus publici designatus, quam ipse non potestatem, sed grave supplicium judicabat. Accesserat malis, quod cum versus Themate habitaret, domi manere jussus erat. Ob hæc Joannes iratus, cum etiam a meretrice illa irritaretur, quæ reditum ei jussu imperatoris confecerat, regnum affectavit, illa adjutrice : eodemque tempore suis necessariis arcanum aperuit, et facinus aggressus, intempesta nocte cum iis lembo conscensus, ad regiam pervenit, qua mari Austrino alluitur. Bucoleon is locus dicitur, quod ibi lapideus leo exsisus est, qui cum bovi ejusdem materiæ insideat, pene sinistro cornu illius tenet, et collum distorquet. Quo cum ventum esset, sportam demissam videt, in eaque cum suis a Theophanonis ancillis attrahitur. Habebat autem secum Michaelem Burzem; imperatori ob inconsideratam illam iram infensum, et Leonem Abalan-

## Variæ lectiones et notæ.

quibus egimus in *Constantinopoli*, lib. II, sect. 10. Ea conflagrasse Theodosio Juniore imperante scribit Socrates lib. VII, cap 39, ubi τὰ μέγιστα τῶν ὡρείων vocantur.

(69) Σφαῖραν ἀφῆκε κατὰ πρανοῦς. Proverbium quod, ni fallor, omisere paræmiographi : quo referri possunt ista ex Gellio lib. VI, cap. 2, de cylindro : *Sicut*, inquit, *lapidem cylindrum, si per spatia terræ prona atque deruta jacias, causam quidem ei et initium præcipitantiæ feceris, noxtamen ille præceps volvitur, non quia tuid jam facis, sed quoniam ita sese modus ejus, et formæ volubilitas habet.*

(70) Ὤκει δὲ κατὰ τὸ Θέμα. Hæc verba absunt ab uno e mss. Reg. ; habentur vero in duobus aliis cum defectus nota, et in quarto, ubi Θέμα videtur esse forum Theodosiacum, vel tractus ita ad illud forum appellatus, uti indicavimus in nostra *Constantinopoli*, lib. I, p. 80.

tom et Theodorum Nigrum, quem ob colorem nigriorem Atzypotheodorum vocabant, et alios duos. Igitur cubiculum imperatoris sine strepitu ingressi (nam id quoque Theophano confecerat) Nicephorum humi dormientem, quidam calcibus per **208** contumeliam insultans somno excutit, experrectum seque attollentem lethaliter in capite vulnerat, quo ictu et corpus ejus et animus graviter est concussus. Ad Tzimisem qui in regio lecto consederat, adductus, jam collabens et utrinque suffultus, cum rogaretur quibus de causis ab eo vexatus esset? nihil respondit, sed illud duntaxat: *Juva, Domine*, clamavit. Jubet igitur Tzimisces conjuratos maxillas ejus capulis gladiorum pulsando confringere, aut dentes elidere. Deinde quidam in tergum ejus hastam ita intorquet, ut per pectus elaberetur. Tumultu ab cubiculariis excitato (jam enim insidias animadverterant) caput modo defuncti amputatum per fenestram ostendunt itaque illorum impetum comprimunt. Fertur Nicephorus paucis ante diebus tabellas in suo cubiculo invenisse insidiarum indices. Leo frater imperatoris, nece illius cognita, cum filio suo Nicephoro in Magnam ecclesiam confugit. Fuit hic imperator cum caederetur, natus annos quinquaginta septem, quorum sex cum totidem mensibus regnavit.

A ἅμα τε οἷς ἐθάρρει, τὸ ἀπόρρητον ἀπεκάλυψε, καὶ ἅμα τῷ ἔργῳ ἐπεχείρησε, καὶ προσλαβόμενος αὐτοὺς, ἀωρὶ τῶν νυκτῶν, καὶ λάθρᾳ ἐμβεβηκὼς ἐπὶ τὴν νοτίαν θάλασσαν τῶν βασιλείων ἀφίκετο. Βουκολέων (71) ὁ τόπος ὠνόμασται, ὅτι λίθινος λέων λελάξευται ἐν αὐτῷ βοὸς ἐπιβεβηκὼς ὁμοίου, καὶ τῷ εὐωνύμῳ ποδὶ κατέχων τὸ κέρας αὐτοῦ, καὶ περιστρέφων τὸς αὐχένα τὸν τοῦ βοός. Ἔνθα γενόμενος, σαργάνην τε καθημένην ἄνωθεν καθορᾷ, καὶ δι' αὐτῆς ἀνιμᾶται παρὰ θεραπαι ὧν τῆς Θεοφανοῦς καὶ αὐτὸς, καὶ οἱ σὺν αὐτῷ. Ἦσαν δὲ ὁ Βούρτζης Μιχαὴλ ἐγκυτῶν τῷ βασιλεῖ καὶ αὐτὸς διὰ τὴν ὀργήν, ὡς εἴρηται, τὴν ἀλόγιστον, καὶ Λέων ὁ Δβαλάντης, καὶ ὁ μελάγχρους Θεόδωρος, ὃν διὰ τὸ τοῦ εἴδους μέλανα τερνν ἐκάλουν Ἀτζυποθεόδωρον, καὶ ἕτεροι δύο.

B Ἀψοφητὶ τοίνυν ὑποδύντες τὸν κοιτῶνα τὸν βασιλειον (καὶ τοῦτο γὰρ αὐτοῖς ἡ Θεοφανὼ κατεπράξατο) εὗρον τὸν Νικηφόρον χαμεύνην ὑπνώττοντα, καί τις αὐτῷ λὰξ ἐνθορὼν, καὶ ἐνυβρίσας διύπνισε. Ὡς δὲ τὴν κεφαλὴν ἐκεῖνος διυπνισθεὶς ἀνεκούφισε, δέχεται κατ' αὐτῆς εὐθὺς καιρίαν πληγὴν, ἥ τις αὐτῷ διέσεισε καὶ τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχήν. Εἶτα ὁ μὲν Τζιμισκῆς ἐπὶ τῆς βασιλείου κλίνης κεκάθικε, τὸν δὲ Φωκᾶν ἤδη παρειμένον ἑκατέρωθεν ὑπερειδόμενον, αὐτῷ παρεστήσαντο. Ὃ δὲ τὰς αἰτίας αὐτὸν ἠρώτα, δι' ἃς κεκάκωτο παρ' αὐτοῦ· ὡς δ' ἐκεῖνος πρὸς οὐδὲν ἀπεκρίνατο, μόνον δὲ τὸ, Κύριε, βοήθει (72), ἐφθέγγετο· ἐγκελεύεται τοῖς περὶ αὐτὸν ταῖς λαβαῖς τῶν ξιφῶν τὰς γνάθους αὐτοῦ παίοντας συνθραῦσαι, ἢ διασεῖσαί τοὺς δδόντας αὐτοῦ Εἶτα τις ἐξόπισθεν δόρατι βάλλει κατὰ νῶτον αὐτὸν, καὶ τὸ δόρυ διὰ τῶν στέρνων ἐξέπεσε (73). Θορύβου δὲ παρὰ τῶν προκοιτούντων γεγενημένου (ἤδη γὰρ εἰς αἴσθησιν ἦκον τῆς ἐπιβουλῆς), καὶ τὴν κεφαλὴν τοῦ ἀνδρὸς ἐκπεπνευκόσι ἄρτι ἐκτέμνουσι, καὶ τοῖς σωματοφυλακοῦσι διὰ θυρίδος δεικνύουσι, καὶ οὕτω τὴν ἐκείνων ὁρμὴν καταπαύουσι. Λέγεται δ' ὅτι πρὸ ἡμερῶν ὀλίγων ἔγγραφόν τι εὗρεν ἐν τῷ κοιτῶνι ὁ Νικηφόρος. δηλοῦν τὴν ἐπιβουλήν. Ὁ δὲ τοῦ βασιλέως Νικηφόρου αὐτάδελφος ὁ Λέων τὸ γεγονὸς ἐγνωκὼς, σὺν τῷ υἱῷ Νικηφόρῳ τῇ Μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ προσπέφευγεν. Ἦν δὲ ὁ ἀναιρεθεὶς βασιλεὺς ἐτῶν πεντήκοντα καὶ ἑπτὰ, ἐξ ὧν ἓξ καὶ μῆνας τοσούτους (74) τῶν σκήπτρων ἐκράτησε τῶν Ῥωμαϊκῶν (75).

## Variæ lectiones et notæ.

(71) Βουκολέων. De Bucoleonte multa congessimus in Notis ad Villharduinum, et in *Constantinopoli Christiana;* tantum addo ad urbium portas apponi solitas ejusmodi Leonum et Bucularum statuas marmoreas, colligi posse ex continuatore Theophanis, lib. III, n. 34.

(72) Κύριε, βοήθει. Scylitzes, p. 662, ait Nicephorum tum dixisse. Κύριε, ἐλέησον, Θεοτόκε, βοήθει. Formula precationis, vel etiam adprecationis, Græcis perfamiliaris. S. Athanasius in Apologia ad Constantium Aug.: Καὶ πᾶς ὁ λαὸς εὐθὺς μιᾷ φωνῇ ἔδόα, Χριστὲ, βοήθει Κωνσταντίῳ. Apophthegmata Patrum in Macario, n. 19: Ἐὰν δὲ ἐπέλθῃ πόλεμος, Κύριε, βοήθει. Idem Scylitzes, p. 781, Χριστὲ, βοήθει, in prœliis inclamatum testatur. Interdum etiam Deipara invocabant, hac formula, Θεοτόκε, βοήθει, ut apud Scylitzem: Theophanes anno 26 Copronymi, pag. 325: Καὶ εἴ ποὺ τις συμπίπτων, ἢ ἀλγῶν, τὴν συνήθη Χριστιανοῖς ἀνῆκε φωνὴν, Θεοτόκε, βοήθει, ἢ παννυχίδων ἐφορᾴτη, ἢ ἐκκλησίαις προσεδρεύων, ὃς ἐχθρὸς τοῦ βασιλέως ἐκλάζετο. Sed de utraque formula vide quæ adnotamus in Dissert. de inferioris ævi numismatibus, n. 28 et 30.

(73) Ἐξέπεσε. Anonymus Salernitanus, parte VII: *Sed dum hæc agerentur, Pandulfus, de quo præmisimus, princeps dum apud Constantinopolim vinctus moraretur, atque ipse jam fatus Nicephorus imperator cum plus cruciaret, subitanea mors illi imperatori evenit. Nam cum esset justus et jure legis servator, Theophana crudelissima sua uxor propter suæ cupiditatis ardorem una cum Joanne Simulchi* (Tzimisce), *eo qui illo tempore ducatum gerebat, crudeliter illum necaverunt, et imperium ipse Joannes accepit.*

(74) Ἐξ ὧν ἓξ καὶ μῆνας τοσούτους. Scribit Liutprandus in Legat. in Sibyllinis illis Græcorum libris, in quibus scriptum reperiebatur, quot annis imperator quisque victurus erat, seu imperaturus, Nicephorum septennio duntaxat victurum prænuntiatum.

(75) Τῶν Ῥωμαϊκῶν. Nicephori Phocæ porro staturam et corporis formam sic depingit Liutprandus in Legat.: *Ante Nicephorum sum deductus hominem satis monstruosum, pygmæum, capite pinguem, atque oculorum parvitate lalpinum, barba curta, lata, et semicana fœdatum, cervice digitali turpatum, prolixitate et densitate comarum satis iopam, colore Æthiopem, cui per medium nolis occurrere noctem, ventre extensum, natibus siccum, coxis ad mensuram ipsam brevem longissimum, cruribus parvum, calcaneis pedibusque æqualem*, etc., quæ quidem nescio an conveniant cum Leone Diacono, lib. III Hist. ms. ubi sic Phocam depingit: Τὴν δὲ ἰδέαν τοιόσδε τις ἦν· ὄψις αὐτῷ πρὸς τὸ μέλαν πλέον ἢ τὸ λευκὸν ἀποκλίνουσα· κόμη δὲ βαθεῖα καὶ κθανὴ, ὀφρύες μέλανες ἐπὶ συνοφρυωμένου τε καὶ σεμνοῦ τοῦ προσώπου, ὀφθαλμοὶ

# LIBER DECIMUS SEPTIMUS.

α'. Καὶ ὁ μὲν οὕτως ἀπέτισε τὸ χρεών. Ὁ δὲ Τζιμισκῆς, τῆς βασιλείας γενόμενος ἐγκρατής, καὶ τοὺς τοῦ Ῥωμανοῦ παῖδας κοινωνοὺς πεποίητο τῆς ἀρχῆς (76), παῖδας ἔτι τυγχάνοντας, τὸν δὲ παρακοιμώμενον Βασίλειον, ὃν ὁ Φωκᾶς τετίμηκε πρόεδρον, μήπω πρώην ὄντος τοῦ ἀξιώματος, προσλαβόμενος ὡς ἐντριβῆ περὶ τὴν τῶν κοινῶν πραγμάτων διοίκησιν, αὐτῷ τὴν πᾶσαν οἰκονομίαν ἀνέθετο. Καὶ ὃς τοὺς τῷ Νικηφόρῳ προσήκοντας, ἢ καὶ ἄλλως εὔνοιαν ἐκείνῳ τηρεῖν ὑποπτευομένους, ἐκ μέσου πεποίηκε, τὸν μὲν κουροπαλάτην Λέοντα, καὶ τὸν υἱὸν αὐτοῦ Νικηφόρον ἐν Λέσβῳ περιορίσας, τῷ δ' ἑτέρῳ τοῦ Λέοντος υἱῷ τῷ Βάρδᾳ ὅριον θέμενος περιγραπτὸν τὴν Ἀμάσειαν, καὶ ἄλλους ἄλλως μετελθών τε καὶ οἰκονομησάμενος. Τοὺς δὲ παρὰ τοῦ Νικηφόρου φυγαδευθέντας κατήγαγεν, οἷς καὶ ἀρχιερεῖς συνηριθμήντο, ὅσοι μὴ ὑπογράψαι ἐν τῷ τόμῳ ὑπέκυψαν, δι' οὗ τεθέσπιστο, μὴ ἄνευ ἐκείνου ἀρχιερέα τινὰ προχειρίζεσθαι, Εἶτα ἄπεισιν ὁ Ἰωάννης εἰς τὴν Μεγάλην ἐκκλησίαν ταινιωθησόμενος. Ἀλλ' οὐκ εἰάθη παρὰ τοῦ Πολυεύκτου (77) εἰς τὸν ναὸν εἰσελθεῖν, ὡς φόνῳ μεμιασμένος. Πράως δὲ τὴν ἐπιτίμησιν ὁ Τζιμισκῆς ἐνεγκών, ἀπελογεῖτο μὴ αὐτὸς αὐτόχειρ γενέσθαι τοῦ φόνου, ἔλεγε δὲ τὸν Ἀβαλάντην καὶ τὸν Νικηφόρου διαχειρίσασθαι. Τὴν μὲν οὖν Θεοφανὼ ὁ πατριάρχης ἀπήτησε τῶν βασιλείων ἀπελαθῆναι καὶ περιορισθῆναι, καὶ τοὺς αὐτόχειρας τοῦ Νικηφόρου ἐκδιωχθῆναι, τὸν δὲ τόμον, ὑπερ ἐμνήσθημεν, διαῤῥαγῆναι, καὶ αὐτὸν τὸν Ἰωάννην δέξασθαι ἐπιτίμια. Ὁ δὲ πάντα ποιῆσαι ὑπέσχετο καὶ αὐτίκα στέλλει καὶ κατάγει τὴν βασιλίδα τῶν ἀνακτόρων, καὶ τὸν τόμον ἐκεῖ κομισθέντα διέῤῥηξε, καὶ ἣν ἐν ἰδιώταις τελῶν εἶχε περιουσίαν, διανεῖμαι πένησιν ἐπηγγείλατο. Τούτων δὲ γενομένων κατὰ τὴν Γενέσλιον τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν καὶ Θεοῦ ἑορτήν, ἅμα τε τὴν τῆς Ἐκκλησίας ἐπιτρέπεται εἴσοδον, καὶ ἅμα τῷ διαδήματι στέφεται, τὴν δὲ Θεοφανὼ εἰς Πρωικόνησον περιώρισεν. Οὕτω μέντοι ἀναῤῥηθείς, ἐπεὶ ἀρχιερέως ἡ μεγάλη Ἀντιόχεια χηρεύσειαις ταῖς ὀῤῥύσιν ὑποκαθήμενοι· ῥὶς μέσως ἔχουσα λεπτότητος καὶ παχύτητος ῥέμα σωμπεραινομένη γρυπότητι· ὑπήνη σύμμετρος ἁρπὰν παρὰ τὰς γνάθους προβαλλομένη τὴν πολιάν· ἀγκύλεος τὴν ἡλικίαν καὶ στιβαρός· εὐρύτατος τὸ στέρνον καὶ ὤμους ὡς μάλιστα· τὴν μέν τοι ἀνδρείαν καὶ ῥώμην κατὰ τὸν θρυλλούμενον Ἡρακλῆν· φρονήσει δὲ καὶ σωφροσύνῃ καὶ τοῦ τὸ δέον ἀνεπισφαλῶς ἐπιφράσας... πάντων κατευμεγέθει τῶν κατ' ἐκείνου τὴν γενεὰν γεγενημένων ἀνδρῶν.

(76) Τοὺς Ῥωμανοῦ παῖδας κοινωνοὺς πεποίητο τῆς ἀρχῆς. Quos aulea Nicephorus Phocas longe intra se statuerat, ut ex Liutprando in Legat, colligimus: *Sedebant ad sinistram, non in eadem linea, sed longe deorsum duo parvuli imperatores, ejus quondam domini, nunc subjecti.*

Α 1. Ac ille quidem fatis ita satisfecit. Tzimisces autem regno potitus, Romani liberos, pueros adhuc, imperii consortes fecit: Basilio cubiculi præposito, quem Nicephorus novo dignitatis genere præsidem appellarat, ut in rebus gerendis versato, administrationem omnem commisit. Is Nicephori cognatos, et alios qui ei adhuc bene cupere videbantur, amovit, Leone curopalate et filio ejus Nicephoro Lesbum relegatis, alteri ejus filio Bardæ certo limite præfinito, ne Amasia excederet, atque aliis aliter tractatis. Quos autem Nicephorus in exsilium egerat, revocavit. Iis vero etiam pontifices adnumerabantur, qui ei libro subscribere recusarant, quo sanxerat ne quis pontifex se inscio designaretur. Deinde in Magnam ecclesiam abiit Joannes, ut ibi diademate ornaretur. Sed Polyeu-
Β ctus eum, ut cæde pollutum, ingredi ædem sacram non est passus. Quam increpationem Tzimisces æquo fereus animo, pro defensione attulit, se eadem suis manibus non perpetrasse, sed Abalantem et Atzypotheodorum Theophanonis **209** jussu Nicephorum sustulisse. Contra, patriarcha postulavit, ut Theophano palatio pulsa relegaretur, et Nicephori percussores in exilium agerentur, et liber, cujus meminimus lacerarctur, et ipse pœnitentiæ subderetur. Ille se omnia facturum pollicitus, statim missis satellitibus Theophanonem regia educit, librum ad se allatum lacerat, et quas privatus opes habuisset se distributurum pauperibus promisit. His factis, Natali Servatoris et Dei nostri, simul in Ecclesiam admittitur, simul diademate
C ornatur, Theophanone in Præconesum relegata. Sic appellatus imperator, cum magna Antiochia pontifice careret, monachum quemdam Theodorum, qui imperium ei prædixerat, neque festinare aut rapere, sed Numinis designationem exspectare jusserat, nominavit. Is pontificatu suscepto, ab eo postulavit ut Manichæi, qui fœda sua secta multos contaminarent, ex Oriente in Occidentem transferrentur. Cujus postulatis ille obsecutus, nationem

Variæ lectiones et notæ.

(77) Παρὰ τοῦ Πολιεύκτου. Idipsum ita refert Balsamon ad can. 12 synodi Ancyranæ: Τῷ πατριάρχῃ Πολίευκτος πρῶτον μὲν ἐξώθησεν ἐκ τῶν ἱερῶν περιβόλων τῆς ἁγιωτάτης τοῦ Θεοῦ Μεγάλης ἐκκλησίας τὸν βασιλέα κύριον Ἰωάννην τὸν Τζιμισκήν, ὡς φονεύσαντα τὸν βασιλέα κύριον Νικηφόρον τὸν Φωκᾶν· ὕστερον δὲ ἐδέξατο. Εἶπε γὰρ μετὰ τῆς ἁγίας συνόδου ἐν τῇ γενομένῃ τηνικαῦτα συνοδικῇ πράξει τῇ ἐν τῷ Χαρτοφυλακείῳ ἀποκειμένῃ, ὡς ἐπὶ τὸ χρίσμα τοῦ ἁγίου βαπτίσματος τὰ πρὸ τούτου ἁμαρτήματα ἀπαλείφει, οἷα καὶ ὅσα ἂν ὦσι, πάντως καὶ τὸ χρίσμα τῆς βασιλείας τὸν πρὸ ταύτης γεγονότα φόνον παρὰ τοῦ Τζιμισκῆ ἐξήλειψεν. Canon porro synodi ejusmodi est: Τοὺς πρὸ τοῦ βαπτίσματος τεθνεώτας, καὶ μετὰ ταῦτα βαπτισθέντας, ἔδοξεν εἰς τάξιν προάγεσθαι, ὡς ἀπολουσαμένους.

Manichæorum Philippopolim transtulit. At patriarcha Polyeuctus, cum post Tzimiscæ proclamationem triginta quinque dies vixisset, obiit, in ejusque locum successit Basilius monachus Scamandrenus. Agareni vero non ferendum esse rati, si ademptis modo urbibus carendum esset: undecunque convenerunt, pactaque belli societate, Carthaginensium ductu et auspiciis Antiochiam juxta Daphnem obsederunt. Sed dum cives constantius illis resistunt, gentium illa conspiratione cognita imperator, Mesopotamiæ ducem obsessis opem ferre jubet, Prælio commisso, Barbari etsi numero longe superiores, a Romanis profligati dissipantur. Cæterum Russi Bulgarorum natione et provincia subacta, una cum ducibus Borise et Romano, obliti patriæ, illic imperii sedem constituere voluerunt, Calocyri potissimum impulsu: qui, si ab eis Romanorum imperator appellaretur, se et Bulgaria cessurum, et pacem perpetuam facturum, et longe plura quam promissa essent præstiturum est pollicitus. Illi et provinciarum bonitate illecti, et Calocyri verbis inflati, neque litteris imperatoris, omnia quæ Nicephorus promisisset se confecturum affirmantis, auscultarunt, et legatos insolentius tractarunt. Qua de causa bello eos petere coactus, **210** Romanas legiones Barda Sclero magistro duce, fratre uxoris nuper defunctæ, contra Russos misit. Quo Barbarorum dux Sphendosthlavus intellecto, Bulgaris armatis et Patzinacis Scythis, nec non Turcis qui Pannoniam tenent ad belli societatem ascitis, exercitu circiter 300 millium coacto, Thraciam omnem populatur. Sclerus qui cum tanta multitudine acie congredi non auderet, quippe copiis longe inferior, militari solertia Barbaros devicit. Nam primum Patzinacas solos callide in insidias pellectos partim cecidit, partim vivos capit. Deinde cum cæteris aliquandiu æquo Marte pugnavit. Sed cum quidam ex Scythis et proceritate corporis et animi vigore omnibus suis popularibus superior, Sclerum suas legiones equo circumvehi, et ad rem strenue gerendam cohortari vidisset: concitato equo ensem capiti viri impegit, qui et duritie et levore galeæ repulsus non penetravit. Sclerus vicissim tanta vehementia gladium in caput hostis illisit, ut Barbarus in duas partes dissecaretur, mediæque partes ejus utrinque de equo laberentur. Quo facinore Barbari perterriti, fugæ se mandarunt, quos Romani a tergo insecuti, multos occiderunt multos ceperunt. Persequendi reliquias Barbarorum, quæ quidem vulneribus affectæ erant, finem noctis interventus attulit.

ουσα ἦν, προχειρίζεταί τινα μοναχὸν Θεόδωρον, ὃς αὐτῷ προὔφη τῆς βασιλείας τυχεῖν, καὶ μὴ σπεῦσαι μηδ' ἁρπάσαι αὐτήν, ἀλλ' ἀναμεῖναι τὴν ἐκ τοῦ θείου προχείρησιν. Ὅσπερ τὴν ἀρχιερωσύνην καταδεξάμενος, ἀξίωσιν ἔθετο πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Ἰωάννην, τοὺς Μανιχαίους ἐκ τῆς Ἑῴας μετοικίσαι πρὸς τὰ Ἑσπέρια, πολλοὺς τῇ αὐτῶν μυσαρᾷ αἱρέσει διαφθείροντας. Οὗ τὴν ἀξίωσιν πληρων, εἰς Φιλιππούπολιν μετήγαγε τὸ γένος τῶν Μανιχαίων. Ὁ δὲ πατριάρχης Πολύευκτος τῇ τοῦ Τζιμισκῆ ἀναῤῥήσει τριάκοντα καὶ πέντε ἡμέρας ἐπιβιούς, τὸν βίον μετήλλαξε, καὶ ἀντεισήχθη εἰς τὸν ἀρχιερατικὸν θρόνον τῆς βασιλευούσης τῶν πόλεων ὁ μοναχὸς Βασίλειος ὁ Σκαμανδρηνός. Οἱ δ' ἐκ τῆς Ἄγαρ μὴ ἀνεκτὸν ἡγούμενοι, στερεῖσθαι τῶν πόλεων ἃς ἤδη ἁφῄρηντο, σάνελέγησαν πανταχόθεν, καὶ συνθήκας περὶ ὁμιχμίας πεποιηκότες, καὶ τοῖς Καρχηδονίοις τὴν σφῶν ἡγεμονίαν προσνείμαντες, ἐξεστράτευσαν κατὰ τῆς ἐν τῇ Δάφνῃ Ἀττιοχείας, καὶ ταύτην ἐπολιόρκουν. Τῶν δ' ἐν τῇ πόλει ἀνθισταμένων αὐτοῖς κραταιότερον, ἠγγέλθη τῷ βασιλεῖ τῶν ἐθνῶν ἡ συνέλευσις. Ὁ δὲ κελεύει τῷ στρατηγῷ Μεσοποταμίας ἐπικουρῆσαι τοῖς πολιορκουμένοις· καὶ πολέμου πρὸς τοὺς Ἀγαρηνοὺς συῤῥαγέντος, οἱ Βάρβαροι, καὶ τοι πολλαπλάσιοι πρὸς τοὺς Ῥωμαίους ὄντες, τρέπονταί τε καὶ σκίδνανται. Οἱ δέ γε Ῥὼς τὸ τῶν Βουλγάρων ἔθνος καὶ τὴν χώραν αὐτῶν ὑφ' ἑαυτοὺς ποιησάμενοι, καὶ τοὺς ἡγεμόνας τοῦ ἔθνους τὸν Βορίσην καὶ τὸν Ῥωμανὸν, οὐκέτι τῶν οἴκοι ἐμέμνηντο, ἀλλ' ἤθελον αὐτόθι που μένειν τὴν χώραν κατέχοντες, πρὸς τοῦτο δ' αὐτοῦ; καὶ ὁ Καλοκυρὸς ἀνηρέθιζεν. Εἰ γὰρ βασιλεὺς Ῥωμαίων ἀναῤῥηθήσομαι παρ' ὑμῶν, ἔλεγε, τῆς τε τῶν Βουλγάρων χώρας παραλωρήσω ὑμῖν, καὶ διαθήσομαι πρὸς ὑμᾶς εἰρήνην διαιωνίζουσαν, καὶ τὰ ὑπεσχημένα παρέξω κατὰ τὸ πολλαπλάσιον. Οἱ δὲ τῇ τε τῶν χωρῶν ἀρετῇ θελχθέντες, καὶ τοῖς λόγοις τοῦ Καλοκυροῦ χαυνωθέντες, οὔτε τῷ βασιλεῖ πάντα ποιήσειν ἐπιτελῇ τὰ παρὰ τοῦ Νικηφόρου σφίσιν ὑπεσχημένα ἐπείθοντο γράφοντι, καὶ τοῖς πρέσβεσιν ὑμίλησαν ἀλαζονικώτερον. Ἐντεῦθεν ἄρασθαι κατ' αὐτῶν ὅπλα ἠνάγκαστο, καὶ ταῖς Ῥωμαϊκαῖς δυνάμεσιν ἐπιστήσας στρατάρχην, ὃν στρατηλάτην ὠνόμασε Βάρδαν μάγιστρον τὸν Σκληρὸν, τῆς ἤδη θανούσης αὐτοῦ γαμετῆς αὐτάδελφον ὄντα, ὁρμῆσαί οἱ κατὰ τῶν Ῥὼς ἐνετείλατο· καὶ ὁ μὲν ἀπῄει, Οἱ βάρβαροι δὲ τοῦτο μαθόντες, καὶ ὁ τούτων ἔξαρχος ὁ Σφενδόσθλαβος, τούς τε Βουλγάρους ὁπλισαντες, καὶ συμμάχους προσειληφότες Σκύθας, οἵ Πατζινάκαι κικλήσκονται, καὶ τοὺς τὴν Παννονίαν οἰκοῦντας Τούρκους, καὶ στρατιᾶν εἰς τριάκοντα μυριάδας ἀριθμουμένην συστησάμενοι, τὴν Θρᾴκην ἅπασαν ἐλῃΐζοντο. Τούτοις οὖν μὴ θαῤῥῶν ὁ Σκληρὸς συμμίξαι, καὶ κατὰ συστάδην μαχέσασθαι (πολλοστὸν γὰρ ἦν πρὸς τὸ πλῆθος ἐκείνων τὸ μετ' αὐτοῦ στρατιωτικὸν) στρατηγικαῖς μεθόδοις τοὺς Βαρβάρους κατηγωνίσατο. Καὶ πρῶτον μὲν λόχους καθίσας, καὶ μόνοις τοῖς Πατζινάκαις ἐπελθών, καὶ εὐφυῶς αὐτοὺς περια γαγὼν εἰς τοὺς λόχους, τοὺς μὲν ἀνεῖλε, τοὺς δ' εἷλε ζῶντας· εἶτα καὶ τοῖς ἄλλοις συμμίξαντι μέλλει μέν τινος ἰσόῤῥοπος ἦν ἡ μάχη αὐτῷ. Ὡς δέ τις τῶν Σκυθῶν καὶ ὄγκῳ σώματος, καὶ ψυχῆς παραστήματι γενναῖος εἶναι δοκῶν, καὶ τῶν ὁμογενῶν ἁπάντων ὑπερτερεῖν, ὁρῶν τὸν Σκληρὸν ἔφιππον διιόντα τὰς ὑφ' ἑαυτὸν τάξεις, καὶ ταύτας εἰς ἀλκὴν διεγείροντα, ὥρμησε κατ' ἐκείνου, καὶ κατήνεγκε τὸ ξίφος κατὰ τῆς κεφαλῆς τοῦ ἀνδρός· τὸ

δὲ τῇ τοῦ κράνους ἰσχύϊ καὶ τῇ λειότητι οὐχ ἥψατο αὐτοῦ. Ὁ δὲ Σκληρὸς αὖθις κατὰ τῆς κεφαλῆς τὸν Σκύθην ἀντέπληξε, καὶ ἡ τοῦ ξίφους καταφορὰ εἰς τοσοῦτον γέγονεν ἐνεργὸς, ὡς διχῇ τμηθῆναι (78) τὸν Βάρδαρον, καὶ ἡμίτομα τὰ μέρη αὐτοῦ τοῦ ἵππου ἐκπεσεῖν. Οἱ Βάρβαροι τὸ ἔργον ἐκπλαγέντες εἰς δειλίαν ἐξέπεσον, καὶ εἰς φυγὴν αὐτίκα ἐτράπησαν, οἷς οἱ Ῥωμαῖοι κατόπιν ἐλαύνοντες, πολλοὺς μὲν ἀνῄρουν, πολλοὺς δ' ἐζώγρουν. Ἔπαυσε δὲ τῆς διώξεως τοὺς περὶ τὸν Σκληρὸν ἐπελθοῦσα ἡ νύξ· τέως δὲ καὶ ὅσοι περιελείφθησαν τραυματίαι ἦσαν.

Β'. Καὶ τὰ μὲν κατὰ τοὺς Ῥὼς ἐν τούτοις ἦσαν. Βάρδας δὲ ὁ Φωκᾶς ὁ τοῦ Λέοντος παῖς, ἐξ Ἀμασείας φυγὼν ἐν ᾗ περιώριστο τὴν τῶν Καππαδοκῶν κατειλήφει Καισάρειαν, πολλοὺς προσεταιρισάμενος, καὶ τυραννίδι ἐπικεχείρηκεν, ἑαυτῷ περιθέμενος τὰ τῆς βασιλείας παράσημα. Καὶ ὁ πατὴρ δὲ τούτου ὁ Λέων σὺν τῷ Νικηφόρῳ ἐκ Λέσβου πρὸς Θράκην ἐβουλεύσατο διαβῆναι, ἔχων συμπράττοντά οἱ καὶ τὸν Ἀβύδου ἀρχιεπίσκοπον. Γνωσθεὶς δὲ, τοὺς ὀφθαλμοὺς πηρωθῆναι καταδικάζεται σὺν τῷ υἱῷ Νικηφόρῳ. Λέγεται δὲ τὸν βασιλέα κατὰ τὸ λεληθὸς ἐντείλασθαι τοῖς ἐπιτραπεῖσι τὴν πήρωσιν τῶν ἀνδρῶν, μὴ ἐγκόψαι τούτοις τὰ ὄμματα, ἀλλὰ δάκησιν μὲν παραστῆσαι ἐκτυφλώσεως, παραφυλάξαι δὲ τοῖς ἀνθρώποις ἀλώβητον τὸ ὁρᾷν. Τούτων οὖν οὕτω συνενεχθέντων, γραφὴ καταλαμβάνει βασίλειος τὸν Σκληρὸν, ἄρτι τοὺς Σκύθας τρεψάμενον, διαπεραιωθῆναι πρὸς τὴν Ἑῴαν, καὶ τῷ Βάρδᾳ τῷ Φωκᾷ ἀντικαταστῆναι. Καὶ αὐτίκα ἀπῆει, καὶ εἰς Καισάρειαν γέγονε, καὶ οἱ περὶ τὸν Φωκᾶν, ἐκεῖνον λιπόντες, τῷ Σκληρῷ προσερρύησαν, μόνος δὲ μετὰ τῶν θεραπόντων περιλειφθεὶς, πρὸς τὸ ὀρούριον κατέφυγε τὸ Τυραπιών. Ἤδη δ' ἐγγὺς ὄντα τοῦ εἰρημένου φρουρίου, καταλαμβάνουσιν αὐτὸν ἱππεῖς πεμφθέντες πρὸς τοῦ Σκληροῦ, ὧν εἷς Κωνσταντῖνος ὁ Χάρωο, θρασύτερος τῶν ἄλλων, ὡς ἔοικεν, ὢν, προφθάσας τοὺς συστρατιώτας, μεθ' ὁρμῆς συντονωτέρως ἐπήρχετο τῷ Φωκᾷ, ὁ δὲ οὐραγεῖ καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ περιεῖπε, καὶ ὁ Χάρων ὕβρει τοῦτον ἔβαλλε καὶ ὀνείδεσι. Καὶ ὁ Φωκᾶς, Οὐκ ἔδει σε, εἶπεν, ἄνθρωπον ἐν συμφοραῖς τοιαύταις γενόμενον, ἐπιπλήσσειν. Τοῦ δὲ Χάρωνος ἐν τούτοις ἐγγίσαντος τῷ Βάρδᾳ, καὶ βαλεῖν ἐπιχειροῦντος αὐτὸν, ἐκεῖνος τὴν κορύνην ἀνατείνας, παίει τὸν Κωνσταντῖνον κατὰ τῆς κόρυθος, καὶ ταύτην συνέτριψε μετὰ τῆς κεφαλῆς τοῦ ἀνδρὸς, καὶ εὐθὺς εἶλε τὸν πεπληγμένον πορφύρεος θάνατος, μιᾷ θανατωθέντα πληγῇ. Οἱ δὲ κατόπιν ἐλαύνοντες, ὁρῶντες τὸν πεσόντα, ἀφίσταντο τῆς διώξεως, καὶ ὁ Φωκᾶς εἰσέδυ τὸ φρούριον. Εἶτα καὶ ὁ Σκληρὸς παρεγένετο, καὶ πέπεικεν αὐτὸν προσχωρῆσαι τῷ βασιλεῖ· καὶ προσελθόντα, κληρικόν τε γενόμενον, εἰς τὴν Χίον περιορίζει ὁ Τζιμισκῆς. Καὶ ὁ Σκληρὸς αὖθις προστάττεται μεταβῆναι εἰς τὰ Ἑσπέρια. Νυμφεύεται δ' ἑαυτῷ γυναῖκα ὁ βασιλεὺς σπουδῇ Βασιλείου τοῦ παρακοιμωμένου Θεοδώραν τὴν θυγατέρα Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου. Ἔτει δὲ δευτέρῳ τῆς αὐτοῦ βασιλείας, ἔαρος ἀναλάμψαντος, ἐκστρατεύει κατὰ τῶν Ῥὼς

II. Cum hæc contra Russos geruntur, Bardas Phocas Leonis filius relicta Amasia ubi exsulabat, Cæsaream Cappadociæ occupavit, et factiosorum hominum opibus fretus, tyrannidem affectavit, sumptis imperii insignibus. Sed et pater ejus Leo cum altero filio Nicephoro in animo habuit Lesbo transire in Thraciam, adjutore Abydeno archiepiscopo. Verum eo consilio cognito, damnatur una cum filio Nicephoro ut ei oculi effodiantur; imperator tamen olam ministris mandasse fertur, ut simularent duntaxat exœcationem, eorumque visum illæsum conservarent. His ita gestis, Scythis recens fusis, Sclero litteræ ab imperatore afferuntur, ut trajecto in Orientem exercitu Bardam Phocam opprimat. Qui cum Cæsaream pervenisset, Phocas a sua factione desertus (nam ad Sclerum confluebant omnes) solus cum suis ministris ad castellum Tyropœum properat: a 211 quo cum non multum abesset, equites cum a Sclero missi consequuntur. Quorum unus Constantinus Charon, cæteris audacior scilicet, commilitones suos antevortit, et impetu vehementiore ac pertinacius in Phocam, extremum suorum agmen curantem, illatus, hominem maledictis et probris insectatur. Cui ille: *Non te decet*, inquit, *homini tali calamitate conflictanti insultare.* Cum autem Charon interim propior factus, telum in eum conjecturus esset, clavam sic in galeam ejus impegit, ut una cum illa caput etiam confringeret, quo uno ictu prostratus, *purpuream vomit ille animam.* Eum jacentem conspicati qui pone sequebantur, a persequendo destiterunt, Phocæ porro castellum jam ingresso persuasit Sclerus ut imperatoris fidei se committeret; cujus jussu clericus factus, et in Chium relegatus est, Sclerus in Occidentem revocatus. Imperator studio Basilii cubiculi præpositi Theodora Constantini Porphyrogeniti filia uxore ducta, anno secundo imperii, verno tempore cum multis exercitibus et classe illustri bellum Russis infert, cui inter abeundum Scytharum speculatores, Romanorum vires exploraturi, per speciem legationis occurrerunt: quos imperator cur adessent non ignarus, per omnia castra circumduci jussit, iisque perlustratis abire. Digressis illis ipse cum expeditorum quinque et equitum quatuor millibus secutus, ex improviso ad magnam Perathlavam accedit, et vallum communit: quæ res Tauroscythis terrorem attulit. Calocyrus autem qui

## Variæ lectiones et notæ.

(78) Ὡς διχῇ τμηθῆναι. Nota sunt quæ de Godefrido Bullioneo dicunt historici, atque in iis Albertus Aquensis, lib. III, cap. 65; Petrus Tudebodus p. 789, et Will. Tyrius, lib. IV, cap. 6, *qui scilicet unum de hostibus protervius instantem, licet lorica indutum per medium divisit*, etc.

tum ibi erat, omnis mali auctor, cognito imperatoris adventu in Russorum castra confugit, præsentiæ illius nuntium afferens : quo etsi perturbati sunt, tamen juxta Romanos castra posuerunt. Imperator vero Persthlavam profectus, extra urbem circiter octo millia hominum sese exercentium deprehendit, qui impetu ejus paulisper tolerato terga dederunt. Oppidani arripientes arma, ut res ferebat, ad opem ferendam popularibus, incomposito agmine egressi, a Romanis partim occiduntur, partim in urbem se recepturi, obsepto equitibus itinere, in campo dissipati sunt, aliis cæsis, aliis captis. Qui intra urbem erant, clausis portis sunt obsessi. Postridie cum Basilius cubiculi præpositus 212 cum toto exercitu advenisset : imperatore oppugnationem vehementius urgente, quidam scalis consceuso muro Barbaros aliquot deprehensos ibi occiderunt, apertisque portis exercitui facilem ingressum patefecerunt. Persthlava sic expugnata, Boriscs quoque Bulgarorum rex captus est, quem cum omnibus Bulgaris imperator humaniter tractatum dimisit. Negabat enim se Bulgaris intulisse bellum, sed Russis. Cum autem multi Scythæ in munitionem quamdam confugissent, imperatorem quoque exscindi jussit. Quin vero milites a difficili ob situm loci oppugnatione abhorrere videbat, ipse primus castellum pedes adortus, effecit ut milites ex verecundia secuti, capto castello, alios cæderent, alios caperent. Urbi Persthlavæ valido præsidio imposito, Dorostolum, quæ et Dristra dicitur, petit, ubi Sphendosthlavus Russorum dux castra habebat, atque obiter quasdam urbes capit et castella vastat. Ut in hostium conspectum ventum est, ambo exercitus statim congressi, magnam diei partem æquo marte pugnaverunt, donec sub crepusculum Russi defatigati in fugam inclinarunt : Romanisque persequentibus, multi cæsi sunt, nec pauciores capti : cæteri Dorostolum se receperunt. Imperator vero vallo ante urbem excitato, triremes quæ Istrum tuerentur exspectabat, ne Russi aufugerent. Sphendosthlavus autem quos habebat Bulgaros, qui ad viginti millia esse dicebantur, in vincula compegit, veritus ne vel seditionem moverent, vel ad Romanos deficerent. Cum classis adesset, urbem oppugnat imperator, ad quem Constantia et ex aliis castellis legati venerunt, veniam petentes, ac semetipsos et castella dedentes. Quibus Romani acceptis, in Dorostoli obsidione dies complures sunt commorati, Barbaris fortiter sese defendentibus. Cum autem crebris præliis multi vulnerarentur, et jam annona destituerentur, cœperunt frangi animis : cum Sphendosthlavus nocte illum et tempestuosa, cum viris circiter bis mille in trabarias impositis frumentatum ahiit, et rebus necessariis conquisitis, Dorostolum reddit : Romanorum aliquot ministris, qui in ripa fluminis, aliis atque aliis de causis vagabantur, exscensu facto interfectis. Ea res adeo molesta 213 fuit imperatori, ut classis præfectis

Λ σὺν στρατεύμασι πλείοσι καὶ στόλῳ περιφανεῖ, καὶ ἀπιόντι συναντῶσιν αὐτῷ πρεσβευταὶ ὄπισθεν τῶν Σκυθῶν· οἱ δὲ κατοπτῆρες ἦσαν καὶ τῆς τῶν Ῥωμαίων ἰσχύος κατάσκοποι, ὃ οὐδὲ τὸν βασιλέα διέλαθε. Προστάξας οὖν περιαχθῆναι αὐτοὺς κατὰ πᾶν τὸ στρατόπεδον, καὶ τοῦτο καταμαθεῖν, ἐκέλευσεν ἀπαλλάττεσθαι. Ἐκείνων δὲ ἀπιόντων, καὶ αὐτὸς εὐζώνους παραλαβὼν πεζοὺς ἐς χιλιάδας πέντε, καὶ ἱππότας τετρακισχιλίους, ὄπισθεν τῶν πρέσβεων ἀπῆει, καὶ ἀθρόον ἐγγὺς τῆς μεγάλης Περσθλάβας γίνεται, καὶ βάλλεται χάρακα, ὃ τοὺς Ταυροσκύθας εἰς ἀμηχανίαν ἐνέβαλε. Καλυκύρης δὲ ὁ τῶν κακῶν πρωτουργὸς, ἐκεῖ τότε παρὼν, καὶ γνοὺς τὸν βασιλέα παραγενόμενον, πρὸς τὴν τῶν Ῥὼς ἀπέδρα παρεμβολὴν, ἀφ' οὗ τὴν τοῦ βασιλέως παρουσίαν μαθόντες, ἐτεθορύβηντο, ὅμως μέντοι παραστρατοπεδεύονται τοῖς Ῥωμαίοις. Οἱ δὲ περὶ τὸν βασιλέα ἐλθόντες εἰς τὸ τῆς Περσθλάβας ἄστυ, ὡς εἴρηται, καταλαμβάνουσιν ἐκτὸς γυμναζομένους ὡς ὀκτακισχιλίους, κἀκείνοις συνέμιξαν. Οἱ δὲ πρὸς μὲν ὀλίγον ἀντέσχον, εἶτα νῶτα στρέψαντες ἔφευγον. Καὶ οἱ ἐντὸς, ὡς ἕκαστος ἠδύνατο, ὁπλισάμενοι, ἐπικουρήσοντες τοῖς ὁμοφύλοις ἐξήεσαν, καὶ ἀσυντάκτως αὐτοῖς χωροῦσιν, ὑπαντιάζοντες οἱ Ῥωμαῖοι ἀνῄρουν πολλοὺς, οἱ δὲ εἰς τὴν πόλιν αὖθις ἀνθυπενόστουν. Ἀλλ' ἱππέων τινῶν ἐξιππασαμένων Ῥωμαίων, καὶ τὴν εἰς τὴν πόλιν ἀπάγουσαν ἀτραπὸν ἐπιτειχισάντων, οἱ Βάρβαροι ἀνὰ τὸν ἐκτὸς τοῦ ἄστεος χῶρον ἐσκίδναντο, ἔνθα οἱ μὲν ἐζωγροῦντο, οἱ δὲ καὶ ἐκτείνοντο, οἱ δ' ἐν τῇ πόλει τὰς πύλας κλείσαντες, ἐπολιορκοῦντο. Τῇ δ' ἑξῆς τοῦ παρακοιμωμένου Βασιλείου μετὰ πάσης τῆς στρατιᾶς ἐλθόντος, ἐρρωμενέστερον ὁ βασιλεὺς τῇ πολιορκίᾳ ἐπικεχείρηκε, καί τινες διὰ κλιμάκων εἰς τὸ τεῖχος ἀναβεβήκασι, καὶ τοὺς ἐκεῖ τῶν Βαρβάρων καταληφθέντας συγκόψαντες ξίφεσι τὰς πύλας ἀνέῳξαν, καὶ τῇ Ῥωμαϊκῇ στρατιᾷ πάσῃ ῥᾳδίαν παρέσχον τὴν εἴσοδον. Καὶ οὕτω μὲν τὸ τῆς Περσθλάβας ἄστυ Ῥωμαίοις κατέστη ἁλώσιμον, ἔνθα καὶ ὁ τῶν Βουλγάρων βασιλεὺς ὁ Βορίσης ἐάλω, ᾧ καὶ πᾶσι τοῖς Βουλγάροις ἐπιεικῶς ὁ αὐτοκράτωρ ἐχρήσατο, ἀνέτους αὐτοὺς ἀφιεὶς, οὐ κατὰ Βουλγάρων, λέγων, ἄρασθαι ὅπλα, κατὰ δὲ γε τῶν Ῥώς. Πολλῶν δὲ Σκυθῶν εἰς ὀχύρωμά τι προσπεφευγότων, ἐξελεῖν καὶ τοῦτο ὁ βασιλεὺς ἐκέλευσεν. Οἱ δὲ στρατιῶται διὰ τὸ τοῦ τύπου δυσάλωτον ἦσαν ἀπρόθυμοι. Ὃ γνοὺς ὁ Ἰωάννης, αὐτὸς πρὸ τῶν ἄλλων πεζὸς ἀπῄει πρὸς τὸ ὀχύρωμα, καὶ οὕτω καταιδέσας τοὺς στρατιώτας, ἔσχεν ἑπομένους αὐτῷ, καὶ ἥλω τὸ φρούριον, καὶ τῶν ἐν αὐτῷ οἱ μὲν διεφθάρησαν, ἕνιοι δὲ καὶ ἁλωτοὶ Ῥωμαίοις ἐγένοντο. Τούτῳ μὲν οὖν τῷ ἄστει φρουρὰν ἐγκατέστησεν ὁ βασιλεὺς ἀξιόμαχον, ἐκεῖνος δὲ ἀπῄει πρὸς τὸ Δορόστολον, ὃ καὶ Δρίστρα καλεῖται, καί τινας πόλεις ἑλὼν κατὰ πάροδον, καὶ φρούρια ἐκπορθήσας, ἐφθάκει πρὸς τὸ Δορόστολον. Ἦν δὲ πρὸς τῆς πόλεως ταύτης ἐστρατοπεδευκὼς ὁ τῶν Ῥὼς ἀρχηγὸς ὁ Σφενδόσθλαβος. Ὡς οὖν εἶδον ἀλλήλας αἱ στρατιαὶ, συνερράγησαν ἐπ' ἀλλήλαις εὐθὺς, καὶ τὸ μὲν πολὺ τῆς ἡμέρ-

ἀγχιμάλως ἐμάχοντο. Περὶ δὲ δείλην ὀψίαν ἀπειρηκότες οἱ Ῥὼς ἐνέκλιναν πρὸς φυγήν, καὶ οἱ Ῥωμαῖοι ἐδίωκον, πλεῖστοι μὲν οὖν τῶν Βαρβάρων ἀπώλοντο, οὐ μείους δὲ ἐζωγρήθησαν, οἱ δ' εἰς τὸ Δορόστολον ἐπανήλθοσαν· καὶ ὁ Βασιλεὺς πρὸ τῆς πόλεως πηξάμενος χάρακα, τὰς τριήρεις τὰς Ἴστρον φυλαξούσας προσέμενεν, ἵνα μὴ οἱ Ῥὼς ἀποδράσαιεν· Ὁ δὲ Σφενδόσθλαβος οὓς κατεῖχε Βουλγάρους, εἰς εἴκοσι χιλιάδας ὄντας, ὡς λέγεται, πάντας ὑπὸ δεσμοῖς ἐποιήσατο, δείσας μή ἐπανασταῖεν αὐτῷ, ἢ τῷ βασιλεῖ προσχωρήσωσιν. Ὡς δὲ καὶ ὁ στόλος παρῆν, ἐπολιόρχει τὴν πόλιν ὁ βασιλεύς. Ἐκ Κωνσταντίας δὲ καὶ φρουρίων ἑτέρων πρέσβεις πρὸς τὸν βασιλέα ἀφίκοντο αἰτοῦντες συγγνώμην, καὶ ἑαυτοὺς παραδιδόντες αὐτῷ καὶ τὰ φρούρια. Καὶ ταῦτα μὲν οἱ Ῥωμαῖοι παρέλαβον. Ἡ δὲ τοῦ Δοροστόλου πολιορκία ἐφ' ἡμέρας διήρκεσε πλείονας, τῶν Βαρβάρων εὐψύχως ἀνταγωνιζομένων. Ὡς δ' ἐκ τῶν πολέμων τῶν συνεχῶν πολλοὶ τραύματίαι γεγόνασιν, ἤδη δὲ αὐτοὺς καὶ τὰ ζωαρκῆ ἐπιλέλοιπεν, ἤρξαντο σφίσι θαρσύνεσθαι τὰ φρονήματα. Ἀλλ' ὁ Σφενδόσθλαβος νύκτα φυλαξάμενος ἀσέληνον καὶ χειμέριον, ἐν μονοξύλοις ἄνδρας ἐμβιβάσας ὡσεὶ δισχιλίους, καὶ αὐτὸς ἐκείνοις συνεμβεβηκὼς, ἀπῆλθεν ἐπισιτίσασθαι καὶ συλλέξαντες τὰ χρειώδη, εἰς τὸ Δορόστολον ἐπανῆεσαν. Καί τινας τῶν Ῥωμαίων θεράποντας περὶ τὸν ποταμὸν ἐσκεδασμένους κατ' ἄλλας καὶ ἄλλας χρείας ἰδόντες, ἐκβάντες τῶν πλοίων ἐνίους ἀπέκτειναν, καὶ λαθόντες, αὖθις εἰς τὸ Δορόστολὸν ἐπανῆλθοσαν. Τοῦτο πάνυ τὸν Βασιλέα ἐλύπησε, καὶ τοῖς τοῦ στόλου κατάρχουσιν ἐπιχόλως εἶχε, καὶ εἴ ἔτι λάθοιεν αὐτοὺς οἱ Βάρβαροι ἀποπλεύσαντες, ἠπείλησε θάνατον εἶναί σφισι τὸ ἐπιτίμιον Ἐφ' ὅλαις δὲ ἡμέραις ἑξήκοντα πολιορκήσας τὴν πόλιν, καὶ μήπω ταύτην ἑλών, ἔγνω λιμῷ τοὺς ἔνδον καταγωνίσασθαι, καὶ περιεκάθητο ταύτην, ἐπιτηρῶν ἀκριβῶς, ἵνα μήποθεν αὐτοῖς χρειῶδές τι κομισθῇ. Οἱ δὲ Βάρβαροι πολλάκις ἐκδρομὰς ποιησάμενοι ἤττηντο, ἐπεὶ δὲ καὶ τῷ λιμῷ δὲ ἐπιέζοντο, καὶ οὔτε τῆς τῶν ἀναγκαίων ἦν αὐτοῖς χορηγίας χορηγίας ἐλπὶς, οὐ μέντοι συμμαχίας, οἱ μὲν ἀποδράναι νυκτὸς συνεβούλευον, οἱ δὲ Ῥωμαίοις ἑαυτοὺς πιστεῦσαι, καὶ οὕτως ἐπανελθεῖν εἰς τὰ ἴδια, οἱ δ' ἄλλο τι ὑπετίθουν.

Γ'. Ὁ δὲ γε Σφενδόσθλαβος ἔτι ἅπαξ Ῥωμαίοις παρῄνει μαχέσασθαι, καὶ ἢ περιγενέσθαι τε καὶ σωθήσεσθαι ἢ προτιμῆσαι θάνατον εὐκλεᾶ ζωῆς δυστυχοῦς. Ταῦτα ὁ μὲν εἶπε, τὸ δὲ πλῆθος ἐπήνεσε, καὶ τῇ ἐξῆς θανατῶντες, τοῖς Ῥωμαίοις συμπλέκονται, καὶ μέχρι πολλοῦ ποτὲ μὲν οἱ Ῥωμαῖοι περιεγίνοντο τῶν Σκυθῶν, ποτὲ δὲ τῶν Ῥωμαίων οἱ Βάρβαροι. Ὡς δ' ἐφωράσατο τὴν τοῦ τόπου στενοχωρίαν ὁ βασιλεὺς τοῖς ἐναντίοις εἶναι πρὸς λυσιτέλειαν, μὴ οἷόν τε ὄντων τῶν Ῥωμαίων ἐπιφέρειν αὐτοῖς ἀθρόον, τοῖς στρατηγοῖς ὑπετίθετο, τὰ τάγματα πρὸς τὸ πεδίον ῥῆμα ὑπάγειν, ὑποχωροῦντα κατὰ βραχύ. Τοῦτο γενόμενον, τοῖς Βαρβάροις δειλίας τῶν Ῥωμαίων καὶ φυγῆς παρέσχετο δόκησιν, καὶ εἵποντο ἀλαλάξαντες. Ὡς δὲ πρὸς εὐρύτερον πεδίον ἐγένοντο, σύνθημα τοῖς Ῥωμαίοις ὁ βασιλεὺς ἐπιστροφῆς δέδωκε, καὶ ἀναστρέψαντες, προσβάλλουσι τοῖς Βαρβάροις, καὶ γίνεται φρικώδης ὁ πόλεμος. Ὁ βασιλεὺς δὲ τὸν μάγιστρον Βάρδαν τὸν Σκληρὸν μετὰ τῶν ὑπ' αὐτὸν ταγμάτων ἀποκλεῖσαι τὴν πρὸς τὴν πόλιν εἴσοδον τοῖς Βαρβάροις ἐκπέπομφεν. Ἡ δὲ μάχη μέχρι πολλοῦ ἰσόρροπος ἦν. Λέγεται δὲ καὶ θειοτέρας ἐπικουρίας τότε τοὺς Ῥωμαίους τυχεῖν. Θύελλα γὰρ κατὰ πρόσωπον τοῖς Σκύθαις προσέβαλλε, καί τις ἔφιππος ἐωρᾶτο πολλοῖς, τῶν Ῥωμαίων ὑπεραγωνιζόμενος, καὶ συγκλονῶν τῶν Βαρβάρων τὰς φάλαγγας. Ἦν δὲ κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην τῆς μάχης ἡ τοῦ στρατηλάτου ἁγίου Θεοδώρου, τοῦ ἐν μάρτυσι περιωνύμου, τελουμένη μνήμη. Τρέπονται γοῦν οἱ Σκύθαι, καὶ πρὸς τὴν πόλιν ὡρ-

Atiratrus mortem minitaretur, si denuo Barbarorum egressum neglexissent: eumque urbem integris sexaginta diebus frustra obsedisset, eam fame domare statuit, coronaque circumdata, accurate observavit ne alicunde commeatus importaretur. At Barbari multis eruptionibus victi, urgentequo fame, spe et commeatus et auxiliorum destituti: partim nocte fugiendum, partim deditione Romanis facta, ad sua cuique redeundum esse, partim alia quædam censuerunt.

III. Sphendosthlavus autem monuit suos, ut denuo Martis aleam experirentur, vel victoria salutem quæsituri, vel honestam mortem calamitosæ vitæ prælaturi. Ea sententia populo probata, postridie mori non recusantes, cum Romanis congrediuntur, ac diu nunc his nunc illis vincentibus, imperator qui loci angustias hostibus subsidio esse animadverterat, in quibus sui confertim irruere non possent, duces monuit ut cohortes paulatim recedendo in planitiem subducerent. Quod cum fieret. Barbari opinati Romanos metu fugere, cum clamore sunt insecuti. Cum in patentiorem campum ventum esset, imperator tesseram dedit Romanis ut se converterent: et pugna atrocissima orta, Bardam Sclerum magistrum cum suis cohortibus ad intercludendum Barbaris aditum urbis, amandavit. Cum diu victoria anceps esset, Romani divinitus adjuti esse perhibentur. Nam et procellam Scytharum facies verberasse, et quemdam in equo a multis visum, qui Romanos defenderet, et Barbarorum phalanges conturbarat. Eo porro die memoria sancti Theodori magistri militum, insignis martyris celebrabatur. Scythæ igitur in fugam compulsi urbem versus fugiebant, qua cum intrare non possent, a Sclero interclusi, in suburbia dispersi cæduntur, et a se invicem opprimuntur et conculcantur, ut interfectorum numerus haud facile iniri queat. Reliqui omnes vulneribus affecti fuerunt. Theodorum porro magistrum militum Romanis contra Barbaros auxilio fuisse, ex eo cognitum est. Muliercula quædam Byzantia, reli-

giosa et modesta, pridie illius pugnæ in somnis sanctam Deiparam **214** procedere cum magno comitatu videre visa est, ac dicere : *Domine Theodore, meus, et tuus Joannes gravia sustinet : propere igitur illi opem ferto.* Id somnium illa quibusdam aperuit, qui die notato compererunt, id pridie postremæ pugnæ contigisse. Imperator vero ut martyri pro navata opera gratiam referret, elegantissimum ei templum Euchaniæ sive Euchaitæ struxit, vetere diruto, in quo corpus ejus multis certaminibus defunctum repositum erat, et urbem, vetere nomine abolito, Theodoropolim appellavit. At barbarus Sphendoslavus undique desperatus, per legatos veniam ab imperatore petiit, ac domum redeundi facultatem, et locum inter Romanorum fœderatos et liberum Tauroscythis in Romanorum provinciis commercium. Quæ cum imperator omnia concessisset, Sphendostlavus ipse eum adiit, orans ut cum Patzinacis ageret, ut Russis domum redituris per suam provinciam transitum darent. Imperator cum et hoc et belli societatem, atque illud etiam ab eis petiisset, ne Istro trajecto Bulgariam vastarent : Patzinacæ cæteris assensi transitum Russorum dutaxat negarunt.

μήκεσαν, ἀλλ' ἦν ἐκείνη αὐτοῖς οὐκ εἰσιτητή (ἤδη γὰρ παρά τοῦ Σκληροῦ ἀποκέκλειστο ἡ εἰς ταύτην εἴσέλευσις) καὶ λοιπὸν ἐπὶ τὰ ταύτης προάστεια διεσκίδναντο καὶ καταλαμβανόμενοι διεφθείροντο, καὶ ὑπ' ἀλλήλων ἀπώλλυντο συνωθούμενοί τε καὶ στιπατούμενοι, ὡς δυσαριθμήτους τοὺς ἀνηρημένους εἶναι. Οἱ δὲ περιλειφθέντες τραυματίαι γεγόνασι ξύμπαντες. Ἐγνώσθαι δὲ ὅτι ὁ στρατηλάτης ἅγιος Θεόδωρος (79) ἦν, ὃς τοῖς Ῥωμαίοις τότε κατὰ Βαρβάρων ἐπεκούρησέ τε καὶ συνεμάχησεν, Ἐντεῦθεν γυναικόν τι εὐλαβείᾳ συνεζηκὸς καὶ σεμνότητι κατὰ τὸ Βυζάντιον, μιᾷ πρὸ τῆς μάχης ταύτης ἡμέρᾳ ἔδοξε καθ' ὕπνους τὴν ἁγίαν Θεοτόκον ὁρᾶν προϊοῦσαν, καὶ προπεμπομένην ὑπὸ πολλῶν, ἀκοῦσαί τε τῆς Θεομήτορος λεγούσης πρὸς ἕνα τῶν προϊόντων αὐτῆς, Κύριε Θεόδωρε, ὁ ἐμὸς καὶ σὸς Ἰωάννης ἀγῶνας ἔχει βαρεῖς· σπεῦσον οὖν, αὐτῷ ἐπικούρησον. Ἐξέφηνεν οὖν τισιν ἡ γυνὴ τὸ ἐνύπνιον. Οἱ δὲ τὴν ἡμέραν ἐσημειώσαντο, καὶ ἦν ἡ πρὸ τῆς τελευταίας μάχης. Τὸν μάρτυρα δ' ὁ βασιλεὺς τῆς βοηθείας ἀνταμειβόμενος, ναὸν αὐτῷ κατὰ τὴν Εὐχανίαν ἢ Εὐχαΐταν περικαλλῆ ἐδομήσατο, τὸν πρώην καταβαλών, ἐν ᾧ τὸ πολύαθλον ἐκείνου σῶμα κατέθετο καὶ τὴν πόλιν ἀντὶ τῆς προτέρας αὐτῆς κλήσεως Θεοδωρόπολιν ἐπωνόμασεν. Ὁ δὲ Βάρβαρος Σφενδόσθλαβος πάντοθεν ἀπογνούς, διεπρεσβεύσατο πρὸς τὸν βασιλέα, συγγνώμην αἰτῶν, καὶ εἰς τὰ οἰκεῖα ἐπανελθεῖν ἐξαιτούμενος, καὶ τοῖς συμμάχοις Ῥωμαίων συντάττεσθαι, καὶ τὸν βουλόμενον Ταυροσκύθην εἶναι πρὸς τὰ Ῥωμαίων ἤθη, καὶ ἐν αὐτοῖς ἐμπορεύεσθαι. Καὶ ὁ βασιλεὺς τὰς αἰτήσεις προσήκατο, καὶ πάσας ἐπλήρωσεν· εἶτα καὶ αὐτὸς ὁ Σφενδόσθλαβος ἀφίκετο πρὸς τὸν αὐτοκράτορα, καὶ αὐτῷ συνωμίλησεν. Ἠτήσατό τε τοῖς Πατζινάκαις ὁμιλῆσαι, μὴ κωλῦσαι τοῖς Ῥὼς οἴκαδε ἀπιοῦσι διὰ τῆς σφετέρας χώρας τὴν δίοδον. Καὶ ὁ βασιλεὺς τοῦτ' ἐκείνους ποιῆσαι ἠξίωσε, καὶ συμμάχους ἔχειν αὐτούς, μηδὲ διαβαίνειν τὸν Ἴστρον, καὶ τὴν Βουλγαρίαν λῃΐζεσθαι. Οἱ δὲ τοῖς μὲν ἄλλοις συνέθεντο, πρὸς δὲ τὴν δίοδον τῶν Ῥὼς ἀπηγόρευσαν.

IV. Bello Russico ad hunc modum confecto, imperator Byzantium reversus, ab omnibus ordinibus splendide excipitur. Nam et patriarcha cum omnibus sacerdotibus ei obviam est progressus, et senatus, et populus coronas offerentes, et currum cum quatuor albis equis, rogantque ut eo conscenso triumpharet. At ille coronas accepit, et equo singulari candido triumphavit, et vestibus Bulgaricorum regum currui impositis, supraque eas imagine Deiparæ collocata, currum antecessit. Cum in forum Placotum pervenisset, Borisem Bulgaricis insignibus depositis dignitate magistri ornavit. At Sphendosthlavus cum Russis suis, in reditu Patzinacarum insidiis exceptus, ad internecionem cæsus est. Idem hic imperator Christi Servatoris templum in Chalce magnificum estruxit. Patriarcha Basilius Scamandrenus cum post quadriennium suæ designationis, ob quædam objecta crimina per concilium loco motus esset ; Antonius Studites patriarcha est designatus. Imperator vero

Δ'. Τοιούτῳ δὲ τέλει τοῦ πρὸς τοὺς Ῥὼς πολέμου καταλυθέντος, ὁ βασιλεὺς πρὸς τὸ Βυζάντιον ἐπανέζευξε, καὶ ὑπεδέχθη λαμπρῶς ὑφ' ὅλου τοῦ πολιτεύματος. Ὅ τε γὰρ πατριάρχης προϋπηντήκει αὐτῷ μετὰ τοῦ κλήρου παντὸς, καὶ οἱ τῆς γερουσίας, καὶ οἱ τοῦ δήμου, στεφάνους προσάγοντες, καὶ τέθριππον ἅρμα, οἱ δ' ἵπποι τούτου λευκοὶ ἐδέοντό τε τοῦ ἅρματος ἐπιβεβηκότα, τελέσαι τὸν θρίαμβον. Ὁ δὲ τοὺς μὲν στεφάνους ἐδέξατο, ἵππῳ τε κέλητι καὶ τούτῳ λευκῷ ἐθριάμβευσε, τῷ δέ γε τεθρίππῳ τὰς βασιλικὰς στολὰς τῶν Βουλγάρων βασιλέων ἐπέθετο, καὶ τούτων ἄνωθεν εἰκόνα τῆς Θεομήτορος (80) καὶ προήει τὸ ἅρμα. Κατὰ δὲ τὴν Πλακωτὴν λεγομένην γενόμενος ἀγοράν, ἀπέδυσε τὸν Βορίσην τὰ τῆς παρὰ τοῖς Βουλγάροις βασιλείας παράσημα, καὶ τῷ τῶν μαγίστρων ἐτίμησεν ἀξιώματι. Ὁ μέντοι Σφενδόσθλαβος μετὰ τῶν Ῥὼς ἐπ' οἴκου ἀναζευγνὺς λόχοις περιπίπτει τῶν Πατζινακῶν, καὶ πάντες ἀθρόοι ἀπώλοντο. Οὗτος ὁ βασιλεὺς τὸν ἐν τῇ Χαλκῇ ναὸν τοῦ Σω-

## Variæ lectiones et notæ.

(79) Ὁ στρατηλάτης ἅγιος Θεόδωρος. Hausit a Leone diacono, qui Joannis Tzimisces res gestas pluribus prosecutus est.

(80) Εἰκόνα τῆς Θεομήτορος. Addit idem Leo Diaconus in Hist. ms. : Τὴν τῆς Ἀθεομήτορος εἰκόνα ἐναγκαλισμένην τὸν θεάνθρωπον Λόγον, ἣν ἐκ Μυσίας εἴληφεν, ubi cæteros triumphi Zimisciani apparatus pluribus prosequitur.

τῆρος Χριστοῦ (81) μεγαλοπρεπῶς ἐδομήσατο. Τοῦ δὲ πατριάρχου Βασιλείου τοῦ Σκαμανδρηνοῦ ἐπί τισι κατηγορηθέντος ἐγκλήμασι, καὶ καθαιρεθέντος συνοδικῶς, μετὰ τέσσαρας ἐνιαυτοὺς τῆς αὐτοῦ προχειρίσεως, ἐχειροτονήθη πατριάρχης ὁ Στουδίτης Ἀντώνιος. Ὅτι δὲ αἱ προσκτηθεῖσαι τοῖς Ῥωμαίοις πόλεις κατὰ τὴν Ἑῴαν πρὸς ἀποστασίαν ἀπεῖδον, καὶ τὸν τῆς δουλείας ζυγὸν ἀπεσείσαντο, καὶ τοὺς δεσμοὺς διέῤῥηξαν τῆς τῶν Ῥωμαίων ἀρχῆς, ἐξεστράτευσεν ὁ βασιλεὺς κατ' αὐτῶν, καὶ οὓς μὲν ἀπραγμόνως ὑποκύψαντας αὖθις, οὓς δὲ σιδήρῳ καὶ ἀνάγκῃ πολλῇ τῷ ζυγῷ τῆς τῶν Ῥωμαίων ἀρχῆς ὑπηγάγετο. Ἀναζευγνὺς δ' ἐκεῖθεν, καὶ γενόμενος κατὰ τὴν Ἀτάβαρζαν καὶ τὸ Ποδανδὸν, ὁρῶν τε κἀνταῦθα καὶ ἐν ἄλλαις χώραις πολλαῖς, χωρία πολυάνθρωπά τε καὶ πάμφορα, ἠρώτα οὗ εἶεν· καὶ μανθάνων ὅτι τοῦ παρακοιμωμένου εἰσὶ Βασιλείου, τὰ μὲν παρὰ τοῦ βασιλέως Νικηφόρου τοῦ Φωκᾶ, τὰ δὲ παρ' αὐτοῦ δομεστίκου τυγχάνοντος τῶν σχολῶν, τὰ δὲ παρ' ἑτέρων προσκτηθέντα τῇ βασιλείᾳ καὶ δωρηθέντα αὐτῷ, ἤλγησέ τε καὶ δεινὸν εἶπεν, εἰ τῶν δημοσίων κτημάτων, καὶ ἐφ' οἷς πολλοὶ μὲν ἔπεσον ἀγαθοὶ ἄνδρες, πλείους δ' ἐκακουχήθησαν, εἰς ἐκτομίας καταπολαύει. Ταῦτα παρά του τῷ παρακοιμωμένῳ καταγγελθέντα, πρὸς ἐπιβουλὴν τοῦ βασιλέως αὐτὸν ἀνηρέθισαν, καί τι δηλητήριον κερασάμενος φάρμακον, οὐ δραστήριον οὐδ' ὠκύμορον, ἀδληχρὸν δὲ καὶ χρόνῳ κατεργαζόμενον τὸν πεπωκότα, καὶ ὑπελθὼν δώροις τὸν οἰνοχοεύειν εἰωθότα τῷ βασιλεῖ, ἐγχεῖ τοῦτο τοῦ κρατοῦντος τῇ κύλικι, ὃ ποθὲν, κατὰ βραχὺ τὴν τοῦ πίνοντος ἐσίνετο δύναμιν, καὶ διέφθειρε τὴν ἕξιν τοῦ σώματος, ἕως συνῆλασε καὶ εἰς μόρον τὸν αὐτοκράτορα. Οὗτος οὖν τῶν τῇδε μεταστὰς ὁ Τζιμισκῆς Ἰωάννης, καταλείπει τὴν βασιλείαν τοῖς κληρονόμοις αὐτῆς, τῷ Βασιλείῳ (82) δηλαδὴ καὶ τῷ Κωνσταντίνῳ τοῖς υἱέσι τοῦ Ῥωμανοῦ, βασιλεύσας ἓξ πρὸς τῷ ἡμίσει ἐνιαυτούς. Ὃ δέ με μικροῦ διέλαθεν ἄν, ἥκω διηγησόμενος, ὅπως μὲν οὖν ὁ κουροπαλάτης Λέων ὁ Φωκᾶς καὶ ὁ ἐκείνου υἱὸς ὁ Νικηφόρος κατακριθέντες ἐκτύφλωσιν, οὐκ ἐστερήθησαν τοῦ φωτὸς, λάθρα τοῦτο τοῦ βασιλέως περὶ αὐτῶν ἐπισκήψαντος, ἤδη ἱστόρηται. Ἔχοντες δ' ἔτι τὰ ἑαυτῶν ἀλώβητα ὄμματα, οὐκ ἠγάπων σωζόμενοι, ἀλλὰ τῇ βασιλείᾳ, καὶ πάλιν ἐπιθέσθαι διεμελέτων, πολλοὺς τῶν περὶ τὴν πόλιν, καὶ τὰ βασίλεια ἑαυτοῖς ὁμοφρονοῦντας κτησάμενοι. Ἀλλ' ἐφωράθησάν τε καὶ συνεσχέθησαν, ἑνὸς τῶν συνωμοτῶν τὸ μελέτημα καταγγείλαντος. Οὐκέτι γοῦν φιλανθρωπίας ἠξίωντο,

A contra urbes Romano imperio 215 in Oriente acquisitas, quæ ad defectionem spectabant, excusso jugo servitutis, ruptisque Romanæ ditionis vinculis expeditione suscepta, quasdam citra negotium ultro ad officium reversas, quasdam ferro et magna vi sub jugum pristinum reduxit. Cum inde rediens circa Anabarzam et Podandum, atque in multis aliis provinciis prædia frequentia et fertilissima videret, rogavit cujus ea essent. Cum Basilii præpositi cubiculi esse cognovisset, partim a Nicephoro Phoca, partim a se, dum legionum domesticus esset, partim ab aliis adjecta imperio illique donata esse: indoluit, et iniquum esse dixit publicis possessionibus multorum præstantium virorum sudoribus et sanguine partis unum spadonem perfrui. Ea verba per quemdam nuntiata, Basilium B ad comparandas imperator insidias impulerunt, ac veneno temperato, non illo quidem efficaci et celeri, sed lento et tabifico, largitionibus pincernam imperatorium corrupit, ut id calici imperatoris infunderet: quo illo hausto paulatim habitudine corporis prostrata tandem interiit, imperio hæredibus relicto Basilio et Constantino Romani filiis, cum annos sex, totidemque menses regnasset. Jam vero id exponendum est quod me pene fefellisset. Nam quemadmodum Leo Phocas curopalata, et Nicephorus ejus filius, lata in eos exœcationis sententia, arcano imperatoris mandato oculos conservarint, ante retulimus. Sed cum ea liberalitate non contenti denuo regnum affectarent, multis et civibus et aulicis sibi conciliatis: eoque consilio a C quodam ex conjuratis prodito deprehensi essent, sine ulla clementia effossis oculis, et felicitatis suæ et ambitionis finem invenerunt.

## Variæ lectiones et notæ.

(81) Τὸν ναὸν τοῦ Σωτῆρὸς Χριστοῦ, etc. In qua quidem æde S. Joannis Baptistæ capillos postmodum deposuit, ut narrat Leo Diaconus, lib. x Hist. ms. de Joanne Tzimisce: Ἐνταῦθα ψρουρίῳ προσβάλλει, τῷ τῇ Συρᾷ φωνῇ καλουμένῳ Μεμπετζέ, ὃ καὶ πολέμῳ, καὶ ταῖς παντοδαπαῖς μηχαναῖς παραστησάμενος, τὰ τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ σανδάλια ἐκεῖσε ἀνευρηκὼς, ἀνείληφεν ὥς τι δῶρον οὐράνιον, καὶ τὰς τοῦ σε ασμίου δὲ Προδρόμου τρίχας, τοῦ Κήρυκος· καὶ τὰ μὲν αὖθις ἐν τῷ περιπόστῳ τῆς Θεομήτορος σηκῷ, τῷ κατὰ τὴν ἀνακτορικὴν ἑστίαν δεδομημένῳ ἀπέθετο, ὡς τινα πολύολβον θησαυρόν· τὰς δὲ ἐν τῷ τοῦ Σωτῆρος ναῷ ὃν αὐτὸς ἐκ βάθρων ἀνήγειρεν. Meminit præterea istius ædis a Tzimisce conditæ Michael Psellus, lib. v Hist. ms.: Ὁ δὲ αὐτοκράτωρ λαμπρὸς πάνυ καὶ ὑψηλὸς προὐκάθητο τῆς οὕτω λεγομένης Χαλκῆς φυλακῆς, μετ' αὐτοῦ δὴ τοῦ θείου τεμένους, ὃ δὴ μέγας ἐν βασιλεῦσιν Ἰωάννης ὁ μετὰ Φωκᾶν Νικηφόρον ἐδείματο. False igitur hæc Nicephoro Phocæ ascribunt excerpta Historica ex cod. Reg.: Ὅτι ἐν τῷ Μεμπιτζὲ εὗρεν ὁ βασιλεὺς Νικηφόρος τὰ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Χριστοῦ σανδάλια, καὶ τὰς σεβασμίας τοῦ Προδρόμου τρίχας· καὶ τὰ μὲν ἐν τῷ ναῷ τῶν Βλαχερνῶν κατέθετο· τὰς δὲ ἐν τῇ τῆς Χαλκῆς ναῷ, τῷ παρ' αὐτοῦ ἐκ βάθρων ἀνεγερθέντι. Alia de hac æde observamus in *Constantinopoli Christ.*

(82) Βασιλείῳ. Qui Νέος dicitur Balsamoni ad can. 1 synodi Constantinopolitanæ sub Photio: aliis vero, Πορφυρογέννητος, ad discrimen Basilii Macedonis imp. Versus inscripti Menæis, quæ illius nomen præferunt:

Ἄναξ ὅλης γῆς, ἥλιος τῆς πορφύρας,
Βασίλειος, τὸ θρέμμα τῆς ἀλουργίδος,
Κράτιστος ἀμφοῖν, καὶ τροπαίοις καὶ λόγοις,

Ita etiam πορφυρογέννητος dicitur Michaeli Psello in Synopsi legum sub finem.

ἀλλ' ἀσυμπαθῶς τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐξωρύχθησαν· καὶ τοῦτο τέλος αὐτοῖς τῆς εὐτυχίας καὶ τοῦ περὶ τὴν βασιλείαν ἐγένετο ἔρωτος.

V. Sic Romanorum imperium iis restitutum est ad quos hæreditario juro pertinebat, Basilio et Constantino, quorum ille XX, hic XVII ætatis annum agebat. Qui cum imperii insignia gestarent, omnis penes Basilium præsidem erat auctoritas: idque Basilius nondum sibi ipsi fidens tolerabat, cubiculi præposito tamquam præceptori auscultans, seque ad illius reipublicæ tractationem et administrationem conformans, ut et ipse, cum tempus postularet, in militaribus catalogis et civili æquitate tuenda, rationem **216** eumdem sequeretur. Erat enim alacri et excitato ingenio, non dissolutus, et ignavia mancipatus, ut frater. Cum primum autem hi rerum potiti essent, præses matrem eorum ab exsilio revocatam filiis restituit: et quia Bardam Sclerum magistrum militum, et cui omnes Orientales copiæ parebant, suspectum habebat: ea dignitate eripta, Mesopotamiæ ducem designat. Quam ille rem iniquissimo ferens animo, et alioqui regni cupiditate æstuans, ad defectionem incitatus: initio magistratu illo, arcanoque cum multis communicato, propter res fortiter gestas apud milites gratiosissimus, omnes fere dicto audientes habuit, et filio Romano qui in urbe regia degebat, clam per quemdam accersito, statim regnum affectavit, diademate et calceis puniceis sumptis. Imperator salutatus, pecunias studiose conquirit, et Amidæ, quæ et Emet dicitur, et Martyropolis et Miephercim Amerum et Arabes socios asciscit. His secum conjunctis Constantinopolim properat, spe bona elatus, somnio cujusdam monachi virtutis studiosi aucta, qui sibi visus erat mulierem quamdam in sublimi specula sedentem cernere, quæ illi flagellum imperatorium porrigeret. Quod flagellum cum utique iram Dei et Romanorum ex intestinis bellis interitum significaret: Sclerus, pro imperii omine sua cupiditate visionem æstimans, interpretabatur. Fama de tyrannide Scleri in urbem perlata, imperatores quidquid militum restabat contrahentes, ad resistendum se parabant, misso interim Nicomediæ pontifice ad illum, qui etsi multas pacis conditiones haud aspernandas proponeret, nihil tamen impetravit. Nam Sclerus coccineo calceo ostenso, non fieri posse dixit, ut qui eum semel induisset, temere abjiceret. Quo responso accepto, necessitas imperatoribus imposita est bello decertandi, copiarum duce Petro spadone, Phocæ cujus supra quoque facta est mentio, filio. Exercitibus ad Liparam congressis, quæ et Licandus appellatur, imperatorii aliquantisper strenue restiterunt, sed tandem profligantur multis cæsis **217** castrisque direptis. Tzamandus quoque urbs frequentissima Sclero deditionem fecit, e qua magnam pecuniæ vim coegit. Sic imperatorum copiis superatis, multos inde ad se attraxit, opibus et salute illorum jam desperatis, neque obscurri duntaxat milites, sed multi etiam ex illustribus

Ε'. Ἀποκατέστη τὸ τῶν Ῥωμαίων σκῆπτρον τοῖς τούτῳ κατὰ γένος προσήκουσι, τῷ βασιλείῳ καὶ τῷ Κωνσταντίνῳ, ὧν ὁ μὲν εἰκοστὸν ἦνυε τῆς ἡλικίας ἐνιαυτὸν, ὁ δέ γε Κωνσταντῖνος ἑπταικαιδέκατον. Ἀλλ' οὗτοι μὲν τὰ τῆς βασιλείας περιέκειντο σύμβολα, τὴν δ' ἐξουσίαν ὁ πρωτοπρόεδρος Βασίλειος περιέζωστο ἀτεχνῶς. Ἠνείχετο δὲ ὁ βασιλεὺς Βασίλειος μήπω πεποιθὼς ἑαυτῷ, καὶ οἷον παιδοτρίβῃ τῷ παρακαθημένῳ προσεῖχε, καὶ ἑαυτὸν ἐρρύθμιζε πρὸς τὴν ἐκείνου τῶν δημοσίων πραγμάτων μεταχείρισιν καὶ διοίκησιν, ὡς ἂν, καιροῦ καλοῦντος, οὕτω καὶ αὐτὸς τὰ περὶ τοὺς στρατιωτικοὺς καταλόγους, καὶ τὰ τῆς πολιτικῆς εὐνομίας μεταχειρίσηται. Ἦν γὰρ τὸ ἦθος ἐγρηγορὸς καὶ δραστήριος, ἀλλ' οὐκ ἀνειμένος κατὰ τὸν ἀδελφὸν, καὶ περὶ τὸν ἀργὸν βίον ἐσχολακώς. Ἄρτι γοῦν εἰς τοὺς δαίμονας τούτους περιέστη τὸ κράτος, καὶ αὐτίκα ἐν τῆς ὑπεροπίας κατάγει τὴν τούτους τεκοῦσαν ὁ πρόεδρος, καὶ τοῖς υἱοῖς ἀποδίδωσιν. Ὑποπτεύων δὲ τὸν μάγιστρον Βάρδαν τὸν Σκληρὸν στρατηλάτην ὄντα, καὶ πάσας ὑφ' ἑαυτὸν ἔχοντα τὰς ἑῴας δυνάμεις, ἀφαιρεῖται μὲν αὐτοῦ τὴν στρατηλάτου ἀρχὴν, δοῦκα δὲ Μεσοποταμίας αὐτὸν προχειρίζεται. Τοῦτο σφόδρα ἠνίασε τὸν Σκληρὸν, καὶ ἄλλως ἀεὶ τρέφοντα παρ' ἑαυτῷ τῆς βασιλείας τὸν ἔρωτα, πρὸς ἀποστασίαν ἠρέθισε. Καταλαβὼν οὖν τὴν ἀρχὴν εἰς ἣν προεβέβλητο, πολλοῖς ἀνεκάλυψε τὸ ἀπόῤῥητον. Φιλούμενος δὲ διὰ τὰς ἀριστείας ὑπὸ παντὸς τοῦ στρατεύματος, πειθηνίους εἶχε σχεδὸν ἅπαντας. Ὅτι δ' ἦν ἐν τῇ βασιλίδι τῶν πόλεων ὁ παῖς αὐτοῦ Ῥωμανὸς, ἔσπευσε σχεῖν κἀκεῖνον παρ' ἑαυτῷ, καὶ στείλας λάθρα τινὰ ἠδυνήθη καὶ τὸν υἱὸν λαθόντα ὑπαγαγέσθαι, καὶ αὐτίκα τῇ τυραννίδι ἐπικεχείρηκε, ταινίᾳ τε βασιλείῳ τὴν κεφαλὴν ἀναδεῖται, καὶ φοινικοῖς πεδίλοις τοὺς πόδας ὑποδεῖται, καὶ εὐφημεῖται ὡς βασιλεὺς, καὶ χρήματα συλλέξαι ποιεῖται σπουδὴν, καὶ συμμάχους προσειλήφει, τόν τε τῆς Ἀμίδης Ἀμηρᾶν· οὕτω γὰρ τὸ Ἔμετ καλεῖται, καὶ τὸν τῆς Μαρτυροπόλεως (ἡ δὲ Μιεφερκεὶμ ὀνομάζεται), ἀλλὰ μέντοι καὶ Ἄραβας. Τούτου οὖν συμπεριλαβὼν ἠπείγετο πρὸς τὴν Κωνσταντίνου, ἐλπίσι χρησταῖς αἰωρούμενος, ἃς καὶ ἄλλοθεν ἔθαλπε, μᾶλλον μέντοι ἐξ ὀνείρου τινὸς μοναχοῦ ἀρετὴν μετιόντος. Ἔδοξε γὰρ ἐκεῖνον ὁρᾷν τὸν Σκληρὸν γυναικί τινι ἐφ' ὑψηλῆς καθημένῃ περιωπῆς προσελθεῖν, τὴν δὲ μάστιγα αὐτῷ ἐγχειρίσαι βασιλικήν. Ἡ μάστιξ δ' ὡς ἔοικεν, ἦν σύμβολον τῆς θείας ὀργῆς, καὶ τῆς ἐκ τῶν ἐμφυλίων πολέμων τῶν Ῥωμαίων φθορᾶς, ἣν ὁ Σκληρὸς δηλοῦν τὴν βασιλείαν ἐνόμιζε, πρὸς τὴν οἰκείαν ἔφεσιν κρίνων τὸ ὅραμα. Τῆς δὲ περὶ τῆς τυραννίδος τοῦ Σκληροῦ φήμης φθασάσης πρὸς τοὺς κρατοῦντας, ἡτοιμάζετο τὸ περιλειφθὲν στρατιωτικὸν ἀντικαταστῆναι τῷ ἀποστάτῃ. Ἐν τοσούτῳ δὲ στέλλεται πρὸς ἐκεῖνον ὁ Νικομηδείας ἀρχιερεὺς, πρεσβεύσων, καὶ πολλὰ μὲν ἐπαγωγὰ πρὸς εἰρήνην

διελέχθη αὐτῷ, ἀλλ' οὐκ ἔπεισε. Δείξας γὰρ αὐτῷ ὁ Σληρὸς τὸ κοκκοβαφὲς πέδιλον, ἀδύνατον εἶπε τὸν ἅπαξ τοῦτο ὑποδησάμενον ῥᾴδιον ἀποβαλεῖν. Ταύτην τὴν ἀπόκρισιν ὡς ἔγνων οἱ περὶ τὰ βασίλεια, ἐξ ἀνάγκης πρὸς μάχην ὡρμήκεσαν. Ἦν δὲ τῆς βασιλικῆς δυνάμεως στρατοπεδάρχης ὁ ἐκτομίας Πέτρος, ὁ τοῦ Φωκᾶ, οὗ καὶ πρώην ἐμνήσθημεν. Ὡς οὖν ἀλλήλοις ἀντεστρατοπεδεύσαντο τὰ στρατεύματα, περὶ Λίπαραν, ἢ καὶ Λικανδὸν ὀνομάζετο, πρὸς ἄλληλα συνερράγησαν, καὶ ἐπὶ μέν τινα καιρὸν ἀντεῖχον οἱ βασιλικοὶ γενναίως, ἔπειτα τρέπονται, καὶ ἀναιροῦνται πολλοί, καὶ τὸ στρατόπεδον ὑπὸ τοὺς ἐναντίους γενόμενον διαρπάζεται. Εἶτα καὶ τὴν Τζαμανδὸν πολυπληθῆ πόλιν ἐκ προσελεύσεως τῶν οἰκούντων αὐτὴν εἰληφὼς, χρημάτων ἐσμὸν ἐξ αὐτῆς συνηθροίκει. Οὕτω δὲ περιγενόμενος τοῦ στρατεύματος τοῦ βασιλικοῦ, πολλοὺς ἐκ τούτου πρὸς ἑαυτὸν ἐπεσπάσατο, ἀπεγνωκότας ἤδη τὰς σωζούσας ἐλπίδας παρὰ τοῖς βασιλεῦσι, καὶ αὐτῷ προσερρύησαν οὐ τῶν ἀνωνύμων μόνον στρατιωτῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν περιωνύμων πολλοί. Ὡς δὲ ταῦτα τῷ παρακοιμωμένῳ ἠγγέλθησαν, στέλλεται αὖθις Λέων ὁ πρωτοβεστιάριος, ἄκρατον ἐξουσίαν ἐμπιστευθείς, καὶ πάντα πράττειν ὅσα καὶ βασιλεῦσιν ἀνεῖται ἄδειαν εἰληφὼς, εἴποι ἄν τις τῇ Λατίνων φωνῇ τὸν ἄνδρα δικτάτορα, καὶ συνελθὼν τῷ στρατοπεδάρχῃ ὁ πρωτοβεστιάριος, ἐπειράθη μὲν ὑποσχέσεσι καὶ τιμαῖς τοὺς περὶ τὸν Σκληρὸν ἐπισπάσασθαι. Ὡς δ' ἀνηνύτοις ἔγνω ἐπιχειρεῖν, παρελάσας νυκτὸς τὸν Σληρὸν, ἐχώρει. Πρός τ' ἐντεῦθεν δέος τοὺς περὶ τὸν Σληρὸν, εἶλε περὶ τῶν φιλτάτων αὐτῶν, καὶ τῶν ἀποστάτην καταλιμπάνοντες, τῷ πρωτοβεστιαρίῳ προσῆεσαν. Κἀκ τούτου δείσας ὁ Σκληρὸς, τὸν μάγιστρον Μιχαὴλ τὸν Βούρτζην προσκεχωρηκότα αὐτῷ, καὶ Ῥωμανὸν πατρίκιον τὸν Ταρωνίτην μετὰ στρατιᾶς ἔπεμψε κατὰ τοῦ πρωτοβεστιαρίου, οἳ προβαλόντες ἐκείνῳ ἡττήθησαν. Ὡς δ' ἐγνώσθη τῷ Σκληρῷ ἡ τῶν πεμσθέντων ἧττα, αὐτὸς σὺν παντὶ τῷ ὑπ' αὐτὸν στρατεύματι κατὰ τοῦ πρωτοβεστιαρίου χωρεῖ, καὶ συρρήγνυται τῇ μετ' αὐτοῦ στρατιᾷ, καὶ νικᾷ, καὶ ὁ μὲν στρατοπεδάρχης Πέτρος ἀνῄρητο, ὁ δὲ πρωτοβεστιάριος ἑαλώκει. Αὕτη ἡ νίκη ἐπὶ μέγα μὲν ἦρε τὰ τοῦ Σκληροῦ, τὰ δὲ τῶν βασιλέων εἰς ἀπόγνωσιν ἤνεγκε, καὶ μᾶλλον ὅτι καὶ ἐθαλασσοκράτει ὁ ἀποστάτης. Στόλον οὖν ὁ παρακοιμώμενος ἑτοιμάσας, ἐκπέμπει κατὰ τοῦ στόλου τοῦ ἀποστάτου, καὶ ναυμαχίας γενομένης, ὁ στόλος ὁ τοῦ Σκληροῦ κατεναυμαχήθη καὶ διεσκέδαστο. Ὡς οὖν ἠρέμει τὰ κατὰ θάλασσαν, τὰ κατὰ τὴν ἤπειρον ὁ παρακοιμώμενος διετίθετο, καὶ τὸν Ἐρωτικὸν εἰς Νίκαιαν ἔπεμψε τῆς Βιθυνίας μητρόπολιν, ταύτην φρουρήσοντα, ἣ προσβαλὼν ὁ Σκληρὸς, ἀπεκρούσθη, καὶ λιμῷ τοὺς ἐν αὐτῇ προδοῦναι ταύτην ἠλπίκει, καὶ μέντοι καὶ χρονοτριβήσας ἐκεῖ, σιτοδείᾳ τοὺς ἔνδον πιέζεσθαι παρεσκεύασεν. Ἔγνω οὖν ὁ Ἐρωτικὸς ἀπάτῃ καταστρατηγῆσαι τὸν ἐναντίον, καὶ τοὺς σιτῶνας ψάμμου ἐπλήρωσε, καὶ τὴν ψάμμον σίτῳ ἐπέχωσεν, ὡς δοκεεῖν τὸν ὄγκον ἅπαντα σῖτον εἶναι.

A ad eum confluxere. Quæ cum præposito cubiculi nuntiata essent. Leo protovestiarius cum summo imperio et auctoritate, suo arbitratu gerendi omnia quæ imperatori licent, mittitur, quam potestatem Latini dictaturam nominant. Is cum stratopedarcha congressus, pollicitationibus et honoribus frustra tentatis militum animis, noctu prætergressus Sclerum invasit. Quare factum est ut milites suis charissimis timentes, Sclero relicto ad illum se conferrent : et Sclerus territus, Michaelem Burzem magistrum suas secutum partes, et Romanum Taronitem patricium cum exercitu, contra protovestiarium mitteret : quibus prælio superatis, ipse cum omnibus copiis eumdem aggressus vicit, virumque cepit, Petra stra-
B topedarcha interfecto. Ea victoria, ut Scleri opes multum auxit, sic imperatorum rem ad desperationem depressit, præsertim cum tyrannus mare quoque teneret. Quamobrem præpositus cubili classe missa, commisso cum Scleri navibus prælio, classem ejus devicit et dissipavit, idemque mari pacato provinciarum susceptæ curæ, Eroticum ad Niceam Bithyniæ metropolim tuendam misit: quam Sclerus vi expugnare frustra conatus, fame subigi per proditionem posse ratus, obsidionem traxit. Eroticus vero dolo circumvenire hostem statuit, illataque in granaria arena et frumento superne injecto, ut totus acervus frumentum videretur, captivis granaria demonstrat semiplena, et Sclero nuntiare jubet, quamvis a fame nihil sibi periculi
C sit, tamen si tuto cum certis hominibus exire liceat, se urbe tradita partes ejus secuturum. Quo nuntio lætatus Sclerus, cum fidem dedisset, ille cum majori civium et militum suorum parte Constantinopolim abiit. Sclerus autem Niceam **218** ingressus, dolo se circumventum esse intellexit. Cubiculi vero præpositus Sclero inde digresso et urbi appropinquante, quamvis animi dubius hæreret, tamen mutata sententia, Phocam Bardam ab exsilio revocatum, et sanctissimo jurejurando adactum, ut unquam regnum affectare, aut consilia contra imperatores inire vellet, magistrum appellat, et reliquiis copiarum præficit, pecuniaque liberaliter suppeditata contra Sclerum mittit. Quo
D illo cognito, tum demum se parem adversarium habiturum ratus, inde digreditur, et circa Amorium pugna commissa superior evadit, profligatis adversariis. Postridie duces exercituum decrevere singulari certamine congredi, dequo summa rerum decernere. Sclerus prior, ut quidam tradunt, clavam in Phocæ caput impegit : at alii, ensem in eum libravit, qui cum ictum declinasset, extremo ense aurem equi ejus resecuit. At Phocas contra Scleri capiti clavam ita illisit, ut oborta vertigine in equi collum prolapsum et cruentatum satellites eriperent, ac destitutum viribus equo depositum, sanguine absterso ad fontem recrearent. Interea ejus equus, dum illi hac cura occupantur, elapsus ejus manibus a quo tenebatur, sine sessore in ca-

stris juba sanguine manante exsultans, effecit ut Scleri exercitus eo agnito (insignis enim erat nomine Ægyptius) ducem occidisse putans, effuse fugeret. Qua occasione Phocas arrepta, suosque cohortatus, fugientes persequitur, multos cædit, multos capit : plures etiam a se invicem conculcati pericrunt. Tum demum Sclerus desperatis rebus cum reliquiis ad Chosroen Babylonium confugit, a quo imperator per legatos petit, ne tyrannum admittat domini sui oppugnatorem : alioqui malum exemplum ipsi fraudi futurum.Cum autem Babylonius cognovisset, eumdem Sclero quoque et militibus ejus afferre litteras illius manu subscriptas, quibus eis impunitas promitteretur, modo cœptis desisterent, seque imperatori 219 submitterent, tam legatos quam Sclerum cum suis in carcerem compegit. Et hic fuit exitus defectionis illius.

Ἔχων οὖν τινὰς ἁλωτοὺς ἐκ τοῦ στρατοπέδου τῶν ἐναντίων, αὐτοῖς τοὺς σιτῶνας ἡμιδεεῖς ὄντας ὑπέδειξε, καὶ δι' αὐτῶν ἐβόησε τῷ Σκληρῷ μὴ δεδιέναι τὴν πολιορκίαν τὴν ἐκ λιμοῦ. Εἰ δέ μοι, ἔφη, πίστεις δοίης, μεθ' ὧν βούλομαι παραχωρῆσαί μοι ἀπελθεῖν, ὑπεκστήσομαί σοι τῆς πόλεως τὰ σὰ φρονῶν. Περιχαρῶς τούτων ἤκουσεν ὁ Σκληρὸς, καὶ πίστεις αὐτῷ παρέσχε, κἀκεῖνος τούς τε πλείους τῆς πόλεως καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ στρατιώτας παρειληφὼς, τῆς πόλεως ἔξεισι, καὶ πρὸς τὴν μεγάλην πόλιν ἄπεισι, καὶ ὁ Σκληρὸς εἴσεισιν εἰς τὴν Νίκαιαν, τότε ἔγνω καταστρατηγηθείς. Ὁ δέ γε παρακοιμώμενος, τοῦ Σκληροῦ ἐκεῖθεν ἀπάραντος, καὶ τῇ βασιλευούσῃ τῶν πύλεων πλησιάζοντος, ἀμηχανῶν ἦν. Γνωσιμαχήσας οὖν τὸν Φωκᾶν Βάρδαν ἐκ τῆς ὑπερορίας ἀνεκαλέσατο, καὶ ὅρκοις αὐτὸν φρικώδεσιν ἐνδησάμενος καὶ παλαμναιοτάταις ἀραῖς, μὴ ἄν ποτε τῇ βασιλείᾳ ἐπιθέσθαι, μηδὲ κατὰ τῶν βασιλευόντων βουλεύσασθαι, ταῖς περιλοίποις δυνάμεσι τὸν ἄνδρα ἐφίστησι, μάγιστρόν τε τιμήσας, καὶ χρήματα δαψιλῆ παρασχόμενος, καὶ τὴν κατὰ τοῦ Σκληροῦ μάχην αὐτῷ ἀναθέμενος· ἄπεισιν οὖν ὁ Φωκᾶς. Καὶ ὁ Σκληρὸς δὲ τοῦτο μαθὼν τότ' ἔγνω μέλλων μαχέσασθαι πρὸς ἀνταγωνιστὴν ἀξιόμαχον, καὶ ἄρας ἀπῆει, καὶ περὶ τὸ Ἀμόριον συμπλέκεται τῷ Φωκᾷ, καὶ γίνεται μάχη τῶν στρατευμάτων, καὶ ἦσαν ὑπερτεροῦντες οἱ τοῦ Σκληροῦ, οἱ δὲ περὶ τὸν Φωκᾶν τὰ νῶτα ἐτρέψαντο, καὶ οὕτω μὲν τὰ τῆς μάχης ταύτης συμβέβηκε. Τῇ δ' ἑξῆς οἱ τῶν στρατευμάτων ἐξάρχοντες αὐτοὶ πρὸς ἀλλήλους μαχέσασθαι εἵλοντο, καὶ τὸν ἀγῶνα τὸν ὑπὲρ τοῦ παντὸς ἀναδέξασθαι. Ἐπῆλθον οὖν ἀλλήλοις καὶ πρῶτος ἔφθη παίσας τὸν Φωκᾶν ὁ Σκληρὸς, ὡς μὲν ἔνιοι λέγουσι, κορύνῃ κατὰ τῆς κεφαλῆς, ὡς δ' ἕτεροι, ξίφος ἐπανετείνατο κατ' αὐτοῦ, τοῦ δὲ κλιθέντος πρὸς θάτερον μέρος, καὶ τὴν πληγὴν ἐκκλίναντος, ἔφθασε τὸ τοῦ ξίφους ἄκρον τὸ οὖς ἐκτεμεῖν τοῦ ἵππου τοῦ Φωκᾶ. Ὁ δέ γε Φωκᾶς ἀντέπληξε τὸν Σκληρὸν κορύνῃ κατὰ τῆς κεφαλῆς, καὶ ὁ πληγεὶς σκοτοδινιάσας τῷ τοῦ ἵππου τραχήλῳ ἐπέπεσεν, ὃν οἱ περὶ αὐτὸν κακῶς ἔχοντα θεασάμενοι, καὶ τῷ ἐκ τῆς πληγῆς αἵματι πεφυρμένον περιστάντες συνέσχον, καὶ ἀπήγαγον εἰς πηγὴν, ἀνακτησόμενοί τε λειποψυχοῦντα τὸν ἄνδρα τῷ ὕδατι, καὶ τὸ καταῤῥεῦσαν τοῦ αἵματος ἀποῤῥύψαντες, καὶ τοῦ ἵππου ἐκεῖνον ἀποβιβάσαντες, ἐποίουν τὰ εἰρημένα. Ἐν τούτῳ δ' ὁ ἵππος ὁ τοῦ Σκληροῦ τὸν κατέχοντα ἐκφυγὼν καὶ ἀποσκιρτήσας ἐπιβάτου χωρὶς, ἐκράνεν, ἀνὰ τὸ στρατόπεδον αἵματι τὴν χαίτην διάβροχος. ὃν ἰδόντα τὰ τοῦ Σκληροῦ στρατεύματα (ἐπίσημος γὰρ ἦν ὁ ἵππος, κεκλημένους Λιγύπτιος) καὶ οἰηθέντα πεσεῖν τὸν αὐτῶν ἡγεμόνα, ἀκρατῶς ὡρμήκεσαν πρὸς φυγήν. Κατανοήσας δὲ τὸ γινόμενον ὁ Φωκᾶς, ἔπεισι τοῖς φεύγουσι τοὺς οἰκείους παραθαῤῥύνας, καὶ πολλοὶ μὲν ἀνῄρηντο ἀπὸ τῶν ἀντιπολέμων, πολλοὶ δὲ καὶ ἡλίσκοντο, πλείους δι' ὑπ' ἀλλήλων ἐκτείνοντο συμπατούμενοι. Ἐντεῦθεν ὁ Σκληρὸς ἐξαπορηθεὶς μετὰ τῶν περιλειφθέντων καταφεύγει πρὸς Χοσρόην τὸν Βαβυλώνιον. Καὶ τοῦτο μαθὼν ὁ βασιλεὺς ἔπεμψε πρὸς Χοσρόην, ἀξιῶν, μὴ προσδέξασθαι τὸν τυραννήσαντα τὸν τυραννήσαντα, καὶ κατὰ τοῦ οἰκείου δεσπότου γενόμενον, ἵνα μὴ καὶ καθ' ἑαυτοῦ ὑπόδειγμα δοίη οὐκ ἀγαθόν. Ἤνεγκε δ' ὁ πεμφθεὶς καὶ πρὸς τὸν Σκληρὸν καὶ τοὺς μετ' ἐκείνου ἔγγραφα, τῇ βασιλικῇ βεβαιωθέντα χειρὶ, ἀμνηστείαν αὐτοῖς τῶν πεπραγμένων βραβεύοντα, εἰ ἀποσταῖεν τῆς ἐγχειρήσεως, καὶ τῷ βασιλεῖ ὑποκύψαιεν. Ταῦτα τὰ πρὸς τὸν Σκληρὸν καὶ τοὺς μετ' ἐκείνου βασίλεια γράμματα ὡς ἔγνω ὁ Βαβυλώνιος, αὐτόν τε τὴν πρεσβείαν πληροῦντα, καὶ τὸν Σκληρὸν, καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ στρατιώτας κατείργνυσιν. Ἐνταῦθα μὲν οὖν τότε τὰ τῆς ἀποστασίας ἔληξε τῷ Σκληρῷ.

VI. Antonius porro patriarcha, cum sacerdotio renuntiasset, quod per sex annos tenuerat, ac paulo post obiisset, et Ecclesia annis IV cum dimidio vacasset, Nicolaus Chrysoberges est designatus Interea Bulgari cognito Tzimiscæ interitu, tumultuantur, et quatuor fratribus Davidi, Mosi, Aaroni et Samueli deferunt imperium, qui Comitopoli appellabantur, quod filii essent viri apud illos illustris, et ex iis quos comites vocant. Nam stirps regia defecerat, uno Petri filio Romano superstite, qui eunuchus erat. Ex iis quatuor David statim mortem obiit, Moses in oppugnatione Serræ la-

ζ'. Ἀντωνίου δὲ τοῦ πατριάρχου τὴν ἱερωσύνην ἀπειπαμένου, ἣν ἐπὶ ἔτη ἤνυσεν ἓξ, καὶ μετὰ μικρὸν τελευτήσαντος, τέτσαρσι πρὸς τῷ ἡμίσει ἐνιαυτοὺς ἀρχιερέως ἡ Ἐκκλησία ἐχήρευσεν, εἶτα ὁ Χρυσοβέργης Νικόλαος προσεκειρίστο. Τὰ δὲ τῶν Βουλγάρων αὖθις κεκίνητο· ὡς γὰρ ἡ τοῦ Τζιμισκῆ κατήγγελτο τελευτὴ, τέσσαρσιν ἀδελφοῖς ἀνατιθέασι τὴν σφετέραν ἀρχὴν, Δαβὶδ, Μωσῆ, Ἀαρών τε καὶ Σαμουὴλ, οἱ Κομητόπωλοι ὠνομάζοντο, ὅτι υἱοὶ γεγόνασιν ἑνὸς τῶν παρ' αὐτοῖς ἐπισήμων, καὶ λεγομένων κομήτων. Οἱ γὰρ ἐκ τοῦ βασιλείου γένους σφίσιν ἐπιλελοίπασι, μόνου περιλειφθέντος ἑνὸς τῶν

παίδων τοῦ Πέτρου, φημὶ δὴ τὰ τοῦ Ῥωμανοῦ, ὅστις ἐκτομίας ἦν, τῶν δὲ τεσσάρων συγγόνων τῶν Κομητοπούλων, ὁ μὲν Δαβὶδ τάχιστα τὴν ζωὴν ἐξεμέτρησεν, ὁ δέ γε Μωϋσῆς τὰς Σέρβας πολιορκῶν, λίθῳ βάλλεται, καὶ θνήσκει εὐθύς. Τὸν δὲ Ἀαρὼν παγγενῆ τοῦ βίου ἐξήγαγεν ὁ ἀδελφὸς Σαμουήλ, ἢ τὴν ἀρχὴν ἑαυτῷ μόνῳ περιποιούμενον, ἢ τὰ Ῥωμαίων αἱρούμενον (λέγεται γὰρ καὶ ἀμφότερα) ἑνὸς μόνου τῶν παίδων ἐκείνου περισωθέντος, ὃς Σφενδόσθλαβος καὶ Ἰωάννης διωνύμως ἐκέκλητο. Καὶ ἡ τῆς Βουλγαρίας ἀρχὴ εἰς μόνον περιέστη τὸν Σαμουήλ, ὃς, τῶν Ῥωμαϊκῶν στρατευμάτων τοῖς ἐμφυλίοις πολέμοις ἀσχολουμένων, ἄδειαν εὑρηκὼς, τὰ τῆς Ῥωμαϊκῆς ἡγεμονίας Ἑσπέρια ξύμπαντα περιῄει, οὐ λῃζόμενος μόνον, ἀλλὰ καὶ τὰς χώρας ἅμα καὶ τὰς πόλεις περιποιούμενος ἑαυτῷ. Ἐπεὶ δὲ, ὡς ἱστόρηται, τὴν τοῦ Σκληροῦ τυραννίδα ὁ βασιλεὺς ἀπεσείσατο, ὤργα πρὸς ἄμυναν τοῦ βορβάρου, καὶ δι' ἑαυτοῦ ἔδοξεν αὐτῷ τὴν ἐκστρατείαν ποιήσασθαι. Ἔξεισιν οὖν μήτε τῷ μαγίστρῳ Ἤρδᾳ τῷ Φωκᾷ, καίτοι δομεστίκῳ ὄντι τῶν σχολῶν τῆς Ἀνατολῆς, περὶ τῆς πράξεως κοινωσάμενος, μήτε μὴν ἑτέρῳ τῶν Ἑῴων στραταρχούντων δυνάμεων. Ἤδη δὲ πρὸς τὰ Βουλγάρων εἴπιων, τὸν μάγιστρον Λέοντα τὸν Μελισσηνὸν κατόπιν ἐκέλευσεν εἶναι, καὶ τὰς δυσχωρίας τηρεῖν· αὐτὸς δ' εἰσελθὼν τῇ πολιορκίᾳ τῆς Σαρδικῆς (αὕτη δ' ἐστὶν ἡ Τριαδίτζα (83) ἐπιχειρεῖν ἡτοιμάζετο. Τῶν δυτικῶν δὲ ταγμάτων δομέστικος ὢν ὁ Κοντοστέφανος, καὶ λογισάμενος, ὡς εἰ εὐτυχηθείη τὰ τῆς στρατείας τῷ βασιλεῖ, οὐκ ἄν ποτε παύσαιτο δι' ἑαυτοῦ τοὺς πολέμους διατιθέμενος, καὶ οὔτ' αὐτὸς οὔθ' οἱ λοιποὶ στρατάρχαι ἔτι αὐτῷ λόγου πολλοῦ νομισθήσονται ἄξιοι, σφῆλαί οἱ διεμελέτησε τὴν ἐπιχείρησιν, καὶ τὴν ὁρμὴν ἀνακόψαι. Προσελθὼν οὖν φησὶ τὸν Μελισσηνὸν τυραννίδι ἐπιχειρεῖν, καὶ ἀπιέναι σὺν ταχυτῆτι πρὸς τὸ Βυζάντιον, τὴν βασιλείαν καθίξοντα, καὶ ἧξίου μὴ μέλλειν, ἀναζευγνύειν δὲ καὶ μὴ ὑπερτίθεσθαι. Τοῦτο τὸν βασιλέα ἐτάραξε, καὶ ἐπάνοδον ἰσήμανε τῷ λαῷ. Ὁ δέ γε Σαμουὴλ ταῖς τῶν ὀρέων ἐμφιλοχωρῶν κορυφαῖς (οὐ γὰρ ἐθάρρει κατασυστάδην μαχέσασθαι) καὶ τὴν ἀθρόαν ἀναζυγὴν ἰδὼν, δειλίαν ἔκρινε τὸ πραττόμενον, καὶ ἔπεισι τοῖς Ῥωμαίοις, καὶ τῷ ἀνελπίστῳ ἅπαντας κατεθρόησε, καὶ εἰς φυγὴν ἔτρεψε, καὶ τῆς τε παρεμβολῆς ἐκράτησε, καὶ τῆς σκηνῆς τῆς βασιλικῆς, καὶ τῶν παρασήμων τῆς βασιλείας. Ὁ δὲ βασιλεὺς μόλις εἰς Φιλιππούπολιν διασέσωστο, κἀκεῖ τὸν Μελισσηνὸν εὑρηκὼς, κατὰ τοῦ Κοντοστεφάνου ἐξώργιστο, καὶ ὕβρεις κατέχες τοῦ ἀνδρός. Ὁ δὲ δυσαναστέτων ἐτραχύνετο, καὶ ἀναζέσας ὁ βασιλεὺς τῷ θυμῷ ἐνέθορέ τε τοῦ θρόνου, καὶ τῆς κόμης τοῦ Κοντοστεφάνου δραξάμενος καὶ τοῦ πώγωνος προσέρρηξε τὸν ἄνδρα τῇ γῇ. Ἐντεῦθεν οἱ τῶν δυνάμεων τῶν Ῥωμαϊκῶν πρωτεξάρχοντες μη-

A pide ictus moritur statim. Fratrem Aaronem cum omni familia, uno illius filio conservato, qui duplici nomine Joannes Sphandosthlavus dicebatur, Samuel interficit, sive quod summam rerum sibi soli vendicaret, sive quod Romanis studere visus erat : nam utrumque fertur. Is igitur Samuel Bulgarorum principatum solus adeptus dum Romani bellis civilibus distinentur, Occidentales eorum provincias omnes impune circuit : nec populatur tantum, sed et regiones et urbes suæ ditionis facit. Qua de causa imperator, depulsa Scleri tyrannide, ulciscendi barbari cupiditate flagrans, suis auspiciis bellum ei inferre statuit. Egreditur igitur consilio suo, neque cum magistro Barda, Orientalium legionum domestico, neque cum ullo alio ducum Orientalium communicato. Bulgarorum fines jam B ingressus, magistro Leone Melisseno pone sequi jusso, ad locorum angustias tutandas : ipse Sardicam, quæ et Triaditza dicitur, obsidere instituit. Verum Occidentalium legionum domesticus Contostephanus, cogitans re bene gesta imperatorem nunquam non suopte ductu atque auspiciis bella administraturum, se cæterisque ducibus parvi æstimatis : operam dedit, ut conatus illius labefactaret, atque impetum retardaret. Accedit igitur, et Melissenum tyrannidem affectantem festinanter ire Byzantium ad regnum occupandum ait, non cunctandum esse monens, sed citra moram reducendum exercitum. Id imperatorem ita perturbavit, ut exercitui reditum denuntiaret. **220** At Samuel cacumina montium insidens (neque enim acie decernere audebat) subito discessu viso, Romanos C aggreditur, quos metu illud facere arbitrabatur, et inexspectata impressione in fugam compellit, nec castris tantum, sed et tabernaculo, atque insignibus imperatoris politur, qui quidem vix Philippopolium evasit : ubi cum Melissenum invenisset, Contostephanum iratus contumeliosis dictis insectatur, quæ ille iniquo animo ferens exasperatur, effervescente bile solio exsiliens, Contostephanum coma et barba prehensum terræ illidit. Ex hoc Romanarum legionum principes imperatori irati, Phocas quod spe frustraretur et res suæ, ut proverbio dicitur, Mandraboli more procederent : alii, quod se contemni putabant, non communicatis consiliis : alii, aliis de causis in Char- D siano congressi, Phocam Bardam diademate ornatum imperatorem appellant, defectione, ut ipsi putabant, probe administrata. Sclerus autem qui Babylone custodiebatur, præter spem custodia educitur. Nam Persarum imperio a Sarracenis everso, vir quidam Persa, nomine Inargus, verbis concitat populares, suadens ut rupto servitutis jugo arma contra Sarracenos se duce sumant Chosroes porro quamvis sæpe cum illis congres-

## Variæ lectiones et notæ.

(83) Αὕτη δ' ἐστὶν ἡ Τριαδίτζα. Leo Diaconus, lib. x Hist. nondum editæ : Κατὰ τὴν Σαρδικὴν ἐπεχωρίασεν, ἣν καὶ Τραλίτζαν ἡ Σκυθικὴ συνήθεια κέκληκεν. Infra Τριαδίτζαν vocat.

sus, tamen nunquam non discessit inferior, desperataque victoria ad Romanos qui in custodiis erant confugit: quibus carcere eductis, cum Sclero de ratione gerendi belli agit, petita venia malæ tractationis, qui principio bello recusato, tandem illo urgente annuit: sed ea conditione, ut solos Romanos in aciem educat. Carceribus igitur perquisitis, ad tria millia Romanorum sunt inventa, et arma eis data, qui cum Scleri ductu et auspiciis Persas vicissent, nec ipsi, nec ille ad Chosroen redeundum esse statuerunt, veriti ne denuo a Barbaro in carcerem compingerentur, præsertim tanto virtutis suæ specimine edito. At Chosroes dum in fugam intenti sunt, magnam turbam ad eos persequendos mittit: qui etsi numero longe superiores, commisso prælio, pauciores evaserunt iis quos persequebantur, cæteris ibi Romanorum manibus interfectis.

A νιῶντες τῷ βασιλεῖ, ὁ μὲν Φωκᾶς ὅτι αὐτῷ αἱ ἐλπίδες ὑπέρρεον, καὶ τὸ τῆς παροιμίας, ἐπὶ τὰ Μανδραβόλου (84) ἐχώρουν· οἱ δὲ ὅτι ὑπερηφάνως αὐτοῖς προσεφέρετο, καὶ οὐκ ἐκοινώνει σφίσι τῶν βουλευμάτων, οἱ δὲ καὶ δι' ἑτεράττα, ἐν τῷ Χαρσιανῷ συναθροίζονται, καὶ τῷ Φωκᾷ Βάρδᾳ διάδημα περιέθεντο, καὶ τῆς βασιλείας ἠξίωσαν, καὶ ὁ μὲν τὸ τῆς ἀποστασίας, ὡς αὐτοῖς ἐδόκει, οὐ διετίθεντο. Ὁ δέ γε Σκληρὸς ἐν Βαβυλῶνι φρουρούμενος, ἀνελπίστως ἐξάγεται τῆς φρουρᾶς. Τῆς γὰρ τῶν Περσῶν ἀρχῆς καταλυθείσης ὑπὸ τῶν Σαρακηνῶν ἀνήρ τις Πέρσης, Ἴναργος ὄνομα, λόγοις παρακινήσας τὸ Περσικὸν, πείθει ἀποστατῆσαι τῆς τῶν Σαρακηνῶν δουλείας, καὶ ὅπλα ἄρασθαι κατ' αὐτῶν, αὐτοῦ τοῦ Ἰνάργου στρατηγοῦντος αὐτῶν. Πολλάκις μὲν οὖν ὁ Χοσρόης τοῖς Πέρσαις ἀντηγωνίσατο, τοσαυτάκις δ' ἡττήθη, ὑσάκις σφίσι προσέμιξε, καὶ ἀπογνοὺς πρὸς τοὺς ἐμφρούρους καταφεύγει Ῥωμαίους, καὶ ἀνίησι μὲν αὐτοὺς τῆς εἱρκτῆς, διαλέγεται δὲ τῷ Σκληρῷ περὶ τοῦ πολέμου, καὶ μὴ μνησικακῆσαι τῆς κακώσεως αὐτῷ ἀξιοῖ. Ὁ δὲ πρότερον μὲν παρητεῖτο τὸν πόλεμον, εἶτ' ἐγκειμένου τοῦ Βαβυλωνίου, κατανεύει μὲν, σὺν μόνοις δὲ τοῖς Ῥωμαίοις ὑπέσχετο τὸν πόλεμον ὑπελθεῖν. Ἐρευνῶντο τοίνυν τὰ δεσμωτήρια, καὶ ὅσοι εὑρηντο ἐν αὐτοῖς Ῥωμαῖοι, ἐξήγοντο καὶ ὡπλίζοντο, καὶ ὡσεὶ τρισχίλιοι συνηθροίσθησαν, οὓς παρειληφὼς ὁ Σκληρὸς ἐχώρησε κατὰ τῶν Περσῶν, καὶ συμβαλὼν νικᾷ· ἀναζεῦξαι δὲ πρὸς τὸν Χοσρόην οὐκέτ' ἔκρινεν οὔτ' αὐτὸς οὔθ' οἱ μετ αὐτοῦ. Ἐδεδοίκεσαν γὰρ μὴ καὶ αὖθις αὐτοὺς καθείρξει ὁ βάρβαρος, καὶ μᾶλλον ὅτι ἐν πείρᾳ γέγονε τῆς αὐτῶν γενναιότητος. Εἶχοντο γοῦν τῆς φυγῆς, καὶ ὁ Χοσρόης πλῆθος εἰς αὐτῶν ἐπιδίωξιν ἔστειλε, καὶ οἱ σταλέντες κατειληφότες τοὺς φεύγοντας, ἐκείνων ὑπάρχοντες πολλαπλάσιοι, μείους τῶν φευγόντων ἀποδρᾶναι δεδύνηντο, τῶν ἄλλων ἐκεῖ πεσόντων, καὶ Ῥωμαϊκαῖς δαμέντων χερσίν.

VII. Sclerus igitur cum suis Romanorum fines ingressus, ad Phocam **221** se confert, quem regnum speculare ac tyrannidem jam affectasse cognorat, et belli et imperiis socius futurus. Ille societatem amplexus, si votorum compotes fierent, sibi urbem imperatoriam et plurimum gentium ac provinciarum imperium vindicat: Sclero Antiochiam, Cœlesyriam, Phœniciam, Palæstinam, Mesopotamiam et Ægyptum attribuit, eaque pacta jurejurando sancit. Quo Sclerus fretus, cum ad illum se contulisset, ac jam intra cassos esset, primum habitu regio privatur, deinde in carcerem conjecto custodia adhibetur: et copiis illius ascitis, Phocas tyrannidem suam firmat. Enimvero Sclerus priusquam ab illo comprehenderetur, ut si res male cessisset, receptum aliquem haberet ac spem salutis, curarat ut filius suus Romanus, clam arrepta fuga, ad imperatorem deficeret, a quo cum gaudio exceptus est, et statim magister designatus, Phocas autem Delphina patricio cum parte copiarum Chrysopolim, quæ est e regione urbis regiæ, misso, ipse cum reliquo exercitu Abydum proficiscitur. Imperato vero Delphinam ad Chrysopolim castrametatum, subito cum Russico exercitu adortus (nam cum Uladimero ducem eorum, sorore Anna ducta, affinitatem junxerat, atque auxilia inde accersierat), hostibus facile superatis,

Γ΄. Ὁ μὲν οὖν Σκληρὸς καὶ οἱ σὺν αὐτῷ εἰς τὰ Ῥωμαίων ἐπανεληλύθεσαν ὅρια. Μαθὼν δὲ καὶ τὸν Φωκᾶν ἤδη βασιλεύοντα καὶ τυραννίδος ἀρξάμενον, ἀπονενεύκει πρὸς τὸν Φωκᾶν, κοινωνὸς ἀξιῶν εἶναι καὶ τοῦ πολέμου καὶ τῆς βασιλείας αὐτῆς. Ὁ δὲ τὴν κοινοπραγίαν ἐδέξατο, καὶ εἰ τῶν ἐφέσεων τύχοιεν, ἑαυτῷ μὲν τὴν βασιλίδα τῶν πόλεων ἀπένειμε καὶ τῶν πλειόνων ἐθνῶν καὶ χωρῶν τὸ κράτος· τῷ δὲ Σκληρῷ προσεκλήρου τὴν Ἀντιόχειαν, τήν τε Κοίλην Συρίαν, καὶ Φοινίκην, καὶ Παλαιστίνην, καὶ Μεσοποταμίαν, καὶ Αἴγυπτον, καὶ τὰς συνθήκας ὅρκοις καθιερῶν ἐμπεπέδωκεν. Ἐπὶ τούτοις τεθαρρηκὼς ὁ Σκληρὸς, πρύσεισι τῷ Φωκᾷ. Ὁ δ' ἐντὸς ἀρκύων τοῦτον λαβὼν, ἀφαιρεῖται μὲν αὐτοῦ τὸ σχῆμα δὴ τὸ βασίλειον, καθείργνυσι δὲ, καὶ φρουρὰν αὐτῷ περιίστησιν. Ὑφ' ἑαυτὸν δὲ καὶ τὴν σὺν ἐκείνῳ στρατιὰν ποιησάμενος, τοῦ τυραννεύειν εἶχετο κρατιστέρου. Ὁ μέντοι Σκληρὸς, προμηθευόμενος ἑαυτῷ πρὸς τὸ μέλλον ἐξ ἀποτυχίας σωτηρίαν τινὰ, πρὸ τοῦ κατασχεθῆναι πρὸς τοῦ Φωκᾶ, τὸν υἱὸν Ῥωμανὸν λάθρα φυγεῖν παρεσκεύασεν, ὡς αὐτομολοῦντο τῷ βασιλεῖ, ὃς καὶ περιχαρῶς παρὰ τοῦ κρατοῦντος ἐδέχθη, καὶ μάγιστρος ἐτιμήθη εὐθύς. Ὁ Φωκᾶς δὲ, ἀπόμοιράν τινα τῆς στρατιᾶς ὑπὸ τὸν πατρίκιον τάξας τὸν Δελφινᾶν, εἰς τὴν ἀντικρὺ τῆς βασιλίδος ἐκπέμπει Χρυσόπολιν, αὐτὸς δὲ σὺν τῇ λοιπῇ δυνάμει ἀφίκετο πρὸς τὴν Ἄβυδον. Τῷ μέντοι Δελφινᾷ

## Variæ lectiones et notæ.

(84) Ἐπὶ τὰ Μανδραβόλου. Vide Apostolium, centuria 8, n. 95, et Maussacum ad Harpocrationem, p. 148.

ἐστρατοπεδευκότι κατὰ Χρυσόπολιν αἰφνίδιον ἐπῆλθεν ὁ βασιλεὺς μετὰ λαοῦ Ῥωσικοῦ (κῆδος γὰρ πρὸς Βλαδιμηρὸν τὸν ἄρχοντα τούτων ἐπὶ Ἄννῃ τῇ ἀδελφῇ αὐτοῦ θέμενος, συμμαχικὸν ἐκεῖθεν ἐδέξατο), καὶ ῥᾳον τῶν ἐναντίων ἐκράτησε, καὶ αὐτὸν τὸν Δελφινᾶν χειρωσάμενος ἀνεσκολόπισεν. Εἶτα πρὸς τὴν Ἄβυδον ἅπεισι μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ Κωνσταντίνου· καὶ ἤδη ἀντιμέτωπα ἔστησαν τὰ ἐναντία στρατεύματα, καὶ τοῦ μὲν οἰκείου προετέτακτο ὁ Ψωκᾶς, τὸ δ' ἀντίμαχον ὁ βασιλεὺς Βασίλειος ἔφιππος περιιὼν παρεθάῤῥυνεν, ὃν ὁ Ψωκᾶς θεασάμενος, κατ' αὐτοῦ τὸν ἵππον ἐλαύνει, ὅλην ἐκείνῳ τὴν ἡνίαν ἐνδεδιωκὼς· κρίνας ὡς, εἰ ἐκεῖνον καταβαλεῖ, ἔσεται τὸν ἀγῶνα νενικηκώς. Ἀλλ' οὔπω τῶν οἰκείων προεληλύθει πολύ, καὶ οἱ μὲν αὐτὸν ἐκκυλισθῆναι τοῦ ἵππου φασίν, οἱ δὲ εἴς τινα λόφον ἐκκλῖναι, καὶ ἀποβάντα τοῦ ἵππου ἐκταθῆναι κατὰ τῆς γῆς, καὶ εὐθὺς αὐτὸν τὸ πνεῦμα λιπεῖν. Οἱ μὲν οὖν πληγῆναι παρά του καιρίαν τὸν ἄνδρα ἔλεγον. Καὶ ὁ βασιλεὺς δὲ Κωνσταντῖνος ἑαυτῷ τὴν ἐκείνου ἀναίρεσιν ἐπεφήμιζε· τοῦτο δ' ἦν λόγος ἄλλως, οὐδὲ γὰρ τετρωμένον αὐτοῦ τὸ σῶμα εὑρητο μηδαμῆ. Οἱ δὲ φαρμάκῳ δηλητηρίῳ ἐδόξαζον κατεργασθῆναι αὐτόν, ὃ καὶ μᾶλλον ἔδοξε πιθανώτερον. Τὸ μέντοι φάρμακον ἡτοιμάσατο μὲν ὁ Βασίλειος, προσέφερε δὲ τῷ Ψωκᾷ ὁ τούτῳ οἰνοχοεύων, παρὰ τοῦ βασιλέως ὑποκλαπείς. Πεσόντος δὲ τοῦ Βάρδα, τὸ μετ' αὐτοῦ στράτευμα διεσκέδαστο, καὶ οἱ μὲν ἐκτείνοντο καταλαμβανόμενοι, οἱ δ' ἐζωγροῦντο, καὶ συσχεθέντες κατὰ τὸ δόξαν τῷ βασιλεῖ ἐκολάσθησαν. Ὁ δὲ ἀγριώτερος ἦν ἢ τὸ πρότερον· σοβαρός τε γὰρ ἐγεγόνει, καὶ τὸ ἦθος ὑποκαθήμενος, καὶ πάντας ὑπώπτευε, καὶ τὴν ὀργὴν ἐτύγχανεν ἀπαραίτητος, καὶ οὐ τοῖς ἄλλοις μόνον τὸ σοβαρὸν ἐπεδείκνυτο, ἀλλὰ μὴν καὶ τῷ παρακοιμωμένῳ αὐτῷ, ἤχθετό τε τῷ ἀνδρὶ, καὶ εἰς ἑαυτὸν ἔσπευδε μετενεγκεῖν τὴν τῶν πραγμάτων διοίκησιν, καὶ μέντοι καὶ μεθίστησι τῆς τῶν κοινῶν οἰκονομίας αὐτὸν, οἷκοι μένειν ἀπρόϊτον ἐπιστείλας, αὐτῷ, εἶτα μετὰ μικρὸν ὑπερόριον τίθησι, καὶ τῶν ἐκείνῳ πεπραγμένων ἕκαστον ἀνακρίνων, ἀπραξίαν τῶν πλειόνων κατεψηφίσατο, καὶ τοῦ παρ' ἐκείνῳ δομηθέντος σεμνείου (85) τὰ πλείω ἀφείλετο, καὶ οὐκ ἀγρῶν ἥψατο μόνον ἢ χωρίων καὶ οἰκιῶν, ἀλλὰ καὶ ἀναθημάτων τε καὶ πλακῶν, καὶ κιόνων πολυτελῶν. Ὅθεν ἐκεῖνος, διὰ ταῦτα νέφει περισχεθεὶς ἀθυμίας, παρεῖτο τὰ μέλη, καὶ ἔμπνους ὢπτο νεκρὸς, καὶ βραχύ τι διαλιπών, οἰκτρῶς τὸν βίον ἐξέλιπεν. Ὁ δὲ τότε πρῶτον γέγονεν αὐτοκράτωρ ὡς ἀληθῶς, καὶ γνοὺς πηλίκων δεῖται φροντίδων ἡ τῆς βασιλείας διοίκησις, τῆς τε

A ipsum Delphinam captum palo affixit. Deinde Abydum cum fratre Constantino proficiscitur. Cum exercitus utrique in procinctu starent, et Phocas suas copias antecedens, Basilium equo circumvectum legiones cohortari vidisset, totis habenis laxatis, equo concitato, in illum fertur, eo prostrato se toto discrimine fore defunctum ratus: sed antequam suos multum antecessisset, alii eum equo devolutum ferunt, alii cum in tumulum quemdam declinasset, equoque descendisset, humi extentum statim exspirasse: alii a quodam lethali vulnere affectum esse. Constantinus quidem imperator cædem ejus sibi arrogabat, falso utique, cum ejus cadaver nusquam vulneratum fuerit: alii, quod quidem probabilius est, pulavere, loxicum ei a Basilio præparatum, a pincerna corrupto largitionibus imperatoriis fuisse propinatum. Barda strato, illius exercitus dissipatus est, aliis cæsis, aliis captis, in quos imperator suo arbitratu 222 animadvertit, mutatus ab illo qui dudum fuerat, et factus arrogans, demisso ingenio, suspicax in omnes, iracundia inexorabili: nec in alios duntaxat, sed in ipsum etiam præpositum cubiculi talem se præbuit. Quem cum odisset, atque ipse rerum administrationem capessere vellet, tum a reipublicæ negotiis removit, tum domo egredi vetuit, nec multo post relegavit, tum actis ejus omnibus perquisitis, pleraque rescidit, tum monasterium ab eo exstructum maxima ex parte spoliavit, nec agros duntaxat aut fundos invasit et ædes, sed etiam donaria, tabulas, columnas pretiosas. Quas ille ob res animi ægritudine oppressus, membrisque resolutis, nihil aliud nisi spirans cadaver, brevi miserabiliter est exstinctus. Basilius vero tum demum vere imperator factus, cum intellexisset, quantam solliciludinem regni administratio postularet, delicias regias sprevit, splendidis vestibus abstinuit, omnemque suavitatem repudiavit: cum prius haud ita vixisset, sed et amoribus indulsisset, commessationibus et voluptatibus deditus, regioque luxu delectatus: et omni auctoritate sibi vindicata, fratri nihil nisi nomen et colorem insignem impertiit, custodia illi quidem attributa, cæterum exigua et non magnifica. Quæ ille, ut homo remissioris ac mollioris ingenii et voluptarius, venationibus et æqualium suorum consuetudine gaudens, æquo ferebat animo, neque fratri adversabatur. Ac illorum hic status erat. Sclerus autem, Barda mortuo, vinculis solutus, a

B

C

D

## Variæ lectiones et notæ.

(85) Καὶ τοῦ παρ' ἐκείνῳ δομηθέντος σεμνείου, etc. Istius monasterii meminit Michael Psellus, lib. I Hist. ms. ubi de eodem Basilio: Καὶ πάντα τρόπον ὁπόσα εἰς κάκωσιν ἐκείνῳ καὶ συμφορὰν ἐμηχανᾶτο ποιεῖν· ἀμέλει καὶ ἣν ἐκεῖνος ἐδείματο λαμπροτάτην μονὴν, Βασιλείῳ τῷ πάνυ ἀναθέμενος, ἐπώνυμον τῆς ἑαυτοῦ κλήσεως, μεγαλοπρεπῶς μὲν κατεσκευασμένην, καὶ πολλῇ δαπάνῃ χειρὸς τὸ ποικίλον μετὰ τοῦ καλοῦ ἔχουσαν, ἀφθόνοις δὲ χορηγίαις τὸ πλέον τοῦ αὐταρκοῦς ἀποκλη- ρωσαμένην, ἐβούλετο μὲν ἐκ θεμελίων καθαιρῆσειν τὸ δὲ τῆς πράξεως ἀναιδὲς εὐλαβούμενος, τὸ μὲν ἐκεῖθεν ἀφῄρει, τὸ δὲ κατασείει, τὰ ἔπιπλα, τὰς ὑφηρμοσμένας λίθους· τὸ δ' ἄλλο τι ποιῶν τοιουτότροπον, οὐκ ἀνίει, ἄχρις οὗ φροντιστήριον εἰ δεῖ χαριεντισάμενον εἰπεῖν, τὸ μοναστήριον δέδρακε, διὰ φροντίδος τιθεμένων τῶν ἐν αὐτῷ, ὅπως ἂν ἑαυτοῖς τὰ ἀναγκαῖα πορίσαιτο. Atque illud est monasterium S. Basilii, de quo egimus in nostra *Constantinopoli*.

priore instituto non recedebat, regnum propere affectaturus. Sed ab imperator per litteras monitus, ut tandem omissa desperatione, continentium bellorum auctor esse desineret, neque terram sanguine polluceret, eoque Christianorum : cum et senectute jam affligeretur, et spem non optimam foveret, per pactiones ad illum se confert : qui cum in regio tabernaculo sedens Scelerum peditem accedere videret, utrinque suffultum, cum ob senium, tum ob molem corporis (grandis enim erat) celebratum illud dixisse fertur : *Quem timueram, is ad me manu ducitur*. Alii Scelerum in illo accessu ad imperatorem visum amisisse ferunt, eaque de causa ductoribus fuisse usum. Cum prope tabernaculum venisset, imperator **223** animadversis puniceis in eo calceis (nam cætera insignia regia deposuerat, calceis solis sive per oblivionem, sive per incogitantiam retentis) statim avertit oculos, neque cum eo nisi habitu privati colloqui sustinuit. Cum igitur ante tabernaculum invidiosos illos calceos abjecisset, ingresso imperator assurrexit, porrectaque dextera, collocutus, et eadem uterque mensa usus est, atque ex eodem calice biberunt. Hoc modo sopita Scleri tyrannide, ipse curopalata est designatus, et quem quisque adjutorum ejus dignitatis et potestatis gradum, quasve possessiones ab illo regnante acceperat, ea retinere licuit. Imperator curis defectionum levatus, in Thraciam abiit, et Thessalonicam accessit, ut celebri martyri gratias ageret, ibique viro illustri cum magnis copiis duce relicto ad excursiones Samuelis coercendas, Byzantium regreditur. Inde in Iberiam proficiscitur, Davide curopalata mortuo, a quo ejus ditionis hæres institutus fuerat, quam ille tenuerat. Ibi relicta sibi ditione occupata, cum Georgium Davidis fratrem interioris Iberiæ principem compescuisset, ut suis finibus contentus esset, filio ejus obside accepto : Phœniciam adiit, et principem Tripolitanum, Damascenum, Tyrium et Berytium, qui conspiratione inita, Daphnæ Antiochiæ agrum incursionibus vexabant, coercuit, et Romanis servire coegit, acceptisque ab his etiam obsidibus, domum rediit. Et hoc quidem ita se habuerunt.

A βασιλικῆς ἀδρότητος κατεφρόνησε, καὶ τῶν λαμπρῶν ἐπιβλημάτων ἀπέσχετο, καὶ γλυκυθυμίαν ἅπασαν ἀπεσείσατο, καί τοι πρώην μὴ οὕτω βιοὺς, ἀλλὰ καὶ ἐρώτων ἡττώμενος, καὶ κώμοις καὶ τρυφαῖς ἑαυτὸν ἐκδιδοὺς καὶ βασιλείας περιττότησιν ἐνηδόμενος. Ἑαυτῷ δὲ μόνῳ προσκληρώσας τὴν ἐξουσίαν, τοῦ ὀνόματος μόνον τῆς βατιλείας καὶ τοῦ ἐπισήμου χρώματος μετεδίδου τῷ ἀδελφῷ, καί τινα δορυφορίαν ἐκείνῳ ἀπέταξε, βραχεῖαν μέντοι καὶ οὐχ ὑπέρογκον. Ὃ δὲ ἔφερε, καὶ οὐκ ἠμφισβήτει τῷ ἀδελφῷ, ἤθους ἀνειμένου τυχὼν, οἶμαι, καὶ χαίρων ὑγροτέρᾳ ζωῇ καὶ διαγωγῇ τρυφερᾷ, καὶ θήραις καὶ ἡλικιωτῶν συνουσίᾳ τῶν οἷς συνετρέφετο. Τὼ μὲν οὖν ἀδελφῷ καὶ ἄμφω εἶχέτην οὕτως. Ὁ δέ γε Σκληρὸς, τοῦ Φωκᾶ θανόντος, λυθεὶς τῆς εἱρκτῆς, εἶχετο καὶ αὖθις τοῦ πρὶν ἐγχειρήματος, καὶ τυραννεῖν καὶ πάλιν οὐκ ἀνεβάλλετο. Ὁ δὲ βατιλεὺς γράμμασι πρὸς αὐτὸν ἐγχαράττειν παρήνει τὸν ἄνδρα παύσασθαι τῆς ἀπονοίας ποτὲ, καὶ μὴ ἀεὶ βούλεσθαι αἴτιον εἶναι πολέμων ὁμογενέσι, καὶ τὴν γῆν αἵμασι χραίνειν, καὶ τούτοις Χριστιανῶν. Ὁ δὲ τῷ τε γήρᾳ τρυχόμενος ἤδη, καὶ πρὸς τὸ μέλλον ἰλιγγιάσας, σπένδεται, καὶ πρόσεισι τῷ κρατοῦντι· κἀκεῖνος ὑπὸ σκηνὴν καθῆστο βασίλειον, καὶ ὁ Σκληρὸς βάδην ἦει πρὸς τὴν σκηνὴν, ὑπερερειδόμενος ἑκατέρωθεν, τὸ μέντοι διὰ τὸ γῆρας, τὸ δὲ διὰ τὸν ὄγκον τοῦ σώματος (ἦν γὰρ εὐμεγέθης) ὅτε καὶ τὸ ᾀδόμενον εἰπεῖν ὁ βασιλεὺς Βασίλειος λέγεται· Ὃν ἐδεδοίκειν, προσάγεταί μοι χειραγωγούμενος. Οἱ δὲ ἀορασίᾳ πληγῆναί φασι τὸν Σκληρὸν ἐν τῷ ἀπιέναι πρὸς τὸν αὐτοκράτορα, καὶ διὰ τοῦτο χειραγωγεῖσθαι. Ἐγγίσαντος δὲ τοῦ ἀνδρὸς τῇ σκηνῇ, κατανοήσας ὁ βασιλεὺς ἔτι τοὺς πόδας αὐτοῦ ὑποδουμένους ὑποδήμασι φοινικοῖς (τὰ μὲν γὰρ ἄλλα τῆς βασιλείας γνωρίσματα ὁ Σκληρὸς ἀπεδύσατο, τὰ δέ γε πέδιλα οὐκ ἀπέβετο, ἢ γὰρ λάθετ' ἢ οὐκ ἐνόησεν (86) ἀπέστειψε τὰς ὄψεις εὐθὺς, μὴ ἄλλως αὐτῷ ἐντυχεῖν ἀνεχόμενος εἰ μὴ ἐν ἰδιώτου στολῇ. Ὁ δὲ, πρὸ τῆς σκηνῆς ἀποῤῥίψας τὰ ἐπίφθονα πέδιλα, οὕτως ὑπέδυ αὐτὴν, καὶ ὁ βασιλεὺς ἐξανέστη, καὶ τὸν ἄνδρα ἐδεξιώσατο, καὶ ὡμιλησάτην ἀλλήλοιν, καὶ ἐκοινώσατο τραπέζης, καὶ ἐπιέτην ἐκ τῆς αὐτῆς κύλικος. Τοῦτον μὲν οὖν τὸν τρόπον καὶ ἡ τοῦ Σκληροῦ τυραννὶς καταλέλυται, αὐτοῦ μὲν κουροπαλάτου τιμηθέντος, τῶν δὲ συναραμένων αὐτῷ παραχωρηθέντων ἔχειν ὃ ἂν ἕκαστος ἐξ ἐκείνου τυραννοῦντος εἰλήφει, εἴτ' ἐν ἀξίαις ἦν, εἴτ' ἐν ἀρχαῖς, εἴτε μέντοι ἐν κτήσεσιν. Ὁ δὲ βασιλεὺς, τὰς τῶν ἀποστασιῶν φροντίδας ἀποφορτισάμενος, ἐπὶ τὴν Θρᾴκην ἐξῄει, καὶ εἰς Θεσσαλονίκην ἐφοίτησε, τῷ περιωνύμῳ μάρτυρι ἀνθομολογούμενος. Καταλείψας δ' ἐκεῖ στρατάρχην τῶν ἐπισήμων μετὰ βαρείας δυνάμεως, ἵνα κωλύῃ τὰς τοῦ Σαμουὴλ ἐκδρομὰς, ἐπάνεισι πρὸς τὴν Βύζαντος, καὶ εἰς Ἰβηρίαν ἀπῄει, κληρονόμος καταλειφθεὶς παρὰ τοῦ κουροπαλάτου Δαβὶδ θανόντος τῆς ἐκείνῳ διαφερούσης ἀρχῆς. Ἔνθαπερ γεγονὼς, καὶ τῆς καταλειφθείσης αὐτῷ χώρας ἐπιλαβόμενος, καὶ τὸν τοῦ Δαβὶδ ἀδελφὸν τὸν Γεώργιον τῆς ἐνδοτέρας Ἰβηρίας ἡγεμονεύοντα παρασκευάσας ἡσυχίαν ἄγειν, καὶ τοῖς ἰδίοις ἀρκεῖσθαι, καὶ ὅμηρον τὸν ἐκείνου παῖδα λαβὼν, ἐπὶ Φοινίκην ἐχώρησε, καὶ τόν τε τῆς Ἰριπόλεως ἄρχοντα καὶ τὸν τῆς Δαμασκοῦ, καὶ τὸν τῆς Τύρου καὶ Βηρυτοῦ, κατὰ συνθήκας τῇ πρὸς τῇ Δάφνῃ Ἀντιοχείᾳ ἐπιόντας, καὶ κακοῦντας τὰ ὑπ' αὐτὴν, ἀνέστειλε, καὶ δούλωσιν Ῥωμαίοις τηρεῖν ἀνέπεισε, καὶ ὁμήρους κἀκ τούτων λαβὼν, ἐπανέζευξεν. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν εἶχον οὕτω.

## Variæ lectiones et notæ.

(86) Ἢ γὰρ λάθετ' ἢ οὐκ ἐνόησεν. Hemistichium Homericum ex *Iliad.* I, vers. 533.

Η'. Τοῦ δὲ πατριάρχου Νικολάου τοῦ Χρυσοβέργη ἐπ' ἔτεσι δυοκαίδεκα καὶ μησὶν ὀκτὼ τῇ Ἀρχιερωσύνῃ ἐνδιαπρέψαντος, εἶτα τὸν βίον ἐκλελοιπότος, ὁ μάγιστρος Σισίννιος, ἀνὴρ λόγοις ἐντεθραμμένος, προχειρίζεται πατριάρχης. Καὶ τούτου δὲ ἐπὶ τρεῖς ἐνιαυτοὺς τὴν Ἐκκλησίαν ἰθύναντος καὶ θανόντος, Σέργιος κεχειροτόνηται πατριάρχης, ὃς καθηγεῖτο μὲν τῆς τοῦ Μανουὴλ μονῆς, τῷ πατριάρχῃ δὲ Φωτίῳ κατὰ γένος προσήκων ἐτύγχανεν. Τοῦ Σαμουὴλ δὲ τοῦ τῶν Βουλγάρων ἐξάρχοντος οὐ τὰ Θρᾳκῶν οὐδὲ τὰ Μακεδόνων μόνα λῃζομένου, ἀλλὰ καὶ τὴν Ἑλλάδα καὶ αὐτὴν δέ γε τὴν Πελοπόννησον, τὸν μάγιστρον Νικηφόρον τὸν Οὐρανὸν ἐκπέμπει ὁ βασιλεύς, τῆς δύσεως ἄρχοντα, ὃς παρὰ τῷ Σπερχειῷ ποταμῷ τοῦ Σαμουὴλ κατεσκηνωμένου, παρὰ τῇ ἄντικρυς ἠπείρῳ ηὐλίσατο. Ὅτι δ' ὅσε τότε πολλὰ καὶ ὁ ποταμὸς ἐντεῦθεν ἄπλωτος ἦν, ἀνέλπιστος ἐδόκει τῷ Σαμουὴλ ἡ κατ' αὐτοῦ τῶν Ῥωμαίων ἐπίλευσις. Ὁ Οὐρανὸς δὲ, νυκτὸς ἀνερευνήσας, καὶ κατά τινα τόπον βατὸν κατανοήσας τὸν ποταμὸν, διαβαίνει τοῦτον ἡσύχως μετὰ τῆς στρατιᾶς, καὶ ἀφροντιστοῦσιν αἰφνίδιον ἐμβάλλει τοῖς περὶ τὸν Σαμουὴλ, καὶ τῷ ἀδοκήτῳ καταπλαγέντες οἱ Βάρβαροι ἔπιπτον, μηδὲ χεῖρας ἀνταίροντες καὶ τῷ Σαμουὴλ δὲ καὶ τῷ ἐκείνου υἱῷ Ῥωμανῷ πληγαὶ ἐπηνέχθησαν, καὶ ἐάλωσαν ἂν, εἰ μὴ τοῖς νεκροῖς συνανεμίχθησαν σώμασι, καὶ οὕτω λαθόντες διέφυγον. Εἶτα καὶ ὁ βασιλεὺς ἐξεστράτευσε κατὰ τῶν Βουλγάρων, καὶ τῶν ἐν Σαρδικῇ φρουρίων καταστρεψάμενος ἕνια, ἐπανῆλθεν εἰς Μοσυνούπολιν. Εἶλε δὲ καὶ τὴν μεγάλην Περσθλάβαν, καὶ τὴν μικρὰν, καὶ τὴν Πλίσκοβαν διὰ στρατηγῶν. Καὶ ἡ Βέρροια δὲ παρεδόθη αὐτῷ παρὰ τοῦ Δοβρομηροῦ, προσχωρήσαντος τοῖς Ῥωμαίοις. Τὰ μέντοι Σέρβια πολιορκίᾳ ἑάλω, καὶ ὁ τὴν αὐτῶν φυλακὴν ἐμπεπιστευμένος Νικόλαος, ὃν Νικολιτζᾶν ὑποκορίζοντες ὡς βραχὺν τὴν ἡλικίαν ὠνόμαζον, ὃς, καίτοι πατρίκιος τιμηθείς, ἀπέδρα πάλιν, καὶ πρὸς τὸν Σαμουὴλ ἀπελήλυθεν. Εἶτ' αὖθις κατὰ Βιδίνης ὁ βασιλεὺς ἐξεστράτευσε, καὶ τὴν πόλιν αἱρεῖ. Ἐν ὅσῳ δὲ ταύτην ἐπολιόρκει ὁ βασιλεὺς, ἔπεισιν ὁ Σαμουὴλ τῇ Ἀδριανουπόλει ἀῤῥόον, καὶ πανηγύρεως ἐκτὸς τελουμένης, τάς τε ἐμπορίας λείαν πεποίητο, καὶ αἰχμαλώτων πλῆθος λαβών, ὑπενόστησε. Τὴν Βιδίνην δὲ ὑφ' ἑαυτὸν ὁ βασιλεὺς ποιησάμενος καὶ ἐπανερχόμενος κατέλαβε παρὰ τῷ Ἀξίῳ ποταμῷ (87) τὸν Σαμουὴλ αὐλιζόμενον· ὃς Βαρδάριος (88) οὕτω παρὰ τοῖς παλαιοῖς ὠνομάζετο. Πολλοῦ δὲ τοῦ ποταμοῦ ῥέοντος, ἀμελῶς οἱ Βάρβαροι κατεσκήνωντο· οὐ γὰρ ἄν ποτε δυνηθῆναι διαβῆναι τὸν ποταμὸν ἤλπιζον τὸ Ῥωμαϊκὸν σύνταγμα. Πόρου δὲ γνωσθέντος, δι' αὐτοῦ ὁ βασιλεὺς διέβη καὶ τὸ στρατόπεδον, καὶ πολλοὶ μὲν

VIII. Interea Nicolao Chrysoberge, cum pontificatum annos XII et VIII menses ornasset, defuncto, Sisinnius magister, vir ab incunte ætate in litteris versatus, patriarcha designatur: quo et ipso cum triennium Ecclesiam rexisset, mortuo, Sergius patriarcha eligitur, qui Manuelis monasterio præerat, patriarchæ Photio genere conjunctus. Cum autem Samuel Bulgarorum princeps non Thraciam tantum et Macedoniam, sed Græciam ipsamque Peloponesum popularetur, imperator Nicephorum Uranum magistrum prætorem Occidentis ablegat, qui cum Samuel ad Sperchium fluvium tentoria fixisset, in opposita continente castra posuit. Quia vero flumen ob crebras pluvias navigari non poterat. Samuel Romanorum agressionem minime verebatur. **244** Cum autem Uranus noctu quodam in loco vadum pervestigasset, eo tacite traducto exercitu Samuelem securum subito invadit, ac Barbari re inexspectata attoniti, ne armis quidem contra illatis, cadunt. Vulneratus est et Samuel una cum filio, et ambo capti essent, nisi inter cadavera occultati, ciam aufugissent. Post hæc ipse imperator bellum intulit Bulgaris, et quibusdam Sardicæ castellis expugnatis, Mosynopolim rediit. Sed et magnam et parvam Persthlavam et Pliscovam per duces cepit. Est ei et Berrœa per Dobromerum, qui ad Romanos se contulerat, tradita. Servia vero expugnata sunt, et Nicolaus, quem per diminutionem ob staturæ brevitatem Nicolitzam vocabant, cujus ea custodiæ tradita erant, captus: qui quamvis patricii dignitate ornatus esset, tamen aufugit, atque ad Samuelem rediit. Deinde imperator Bidinam expugnat, quam dum obsidet, Samuel Adrianopolim subito invadit, cum nundinarum celebritas extra mœnia agitaretur, mercibusque direptis, ac plurimis captis recedit: quem imperator Bidina capta rediens ad Axium fluvium (Bardarius olim sic dictus est) stativa habentem deprehendit. Is cum exundaret, Barbari castra negligenter tuebantur. Neque enim Romanas legiones cum transituras putabant. Sed vado ab imperatore indagato, traductoque exercitu, multis Bulgaris cæsis, Samuelis tentorium et castra universa direpta sunt, Samuel ipse aufugit. Sed et Scopiorum urbem accepit imperator, a Romano Petri Bulgarorum olim principio filio traditam, cui ejus custodia a Samuele commissa fuerat. Posthæc Constantinopolim reversus, decrevit tributum pauperum, qui periissent, a locupletibus exigendum esse, quod allelengyum vocabatur. Etsi autem multi atque ipse patriarcha Sergius deprecabantur, ut iniqua illa et inusitata exactio tolleretur, tamen

**Variæ lectiones et notæ.**

(87) Ἀξίῳ ποταμῷ. Joannes Tzetzes, chil. x, cap. 316, Ἄξειον quosdam perperam scribere observat:

Παίονες δὲ οἱ Βούλγαροι, μὴ πείθου τοῖς βουβάλοις,
Ἄλλους τινὰς τοὺς Παίονας νομίζειν, παρὰ τούτους,
Οἱ Ἄξιον νομίζουσιν ἕτερον τῷ Βαρδάρῃ.
Καὶ Ἄξειον, οὐκ Ἀξιόν φασι, γραφῇ διῳθόγγῳ.

Ique Homeri auctoritate probat. De Alexio et Bardario diximus in Notis ad Historiam Comnenicam.

(88) Βαρδάριος. Vide idem Gloss. in Βαρδαριῶται.

imperator a proposito non recedebat. Nam tempore ac tot victoriis elatus, insolentem se erga omnes præbuit: ac subditis formidabilis quam charus esse maluit: neque cives neque milites pro recepta consuetudine, quam et legumlatores instar legis habere pronuntiant, sed suo judicio et arbitratu tractare voluit. Proinde nullam 225 doctorum virorum rationem habuit, ipsamque doctrinam rem inutilem et supervacaneam judicans: viros neque genere nec eruditione claros et ab epistolis et a consiliis habuit, quibus litteras simpliciter, nullaque cum cura dictavit. Sed et fiscum obstructis foribus pecunia refersit. Fertur enim ducenta millia talentum auri in thesauris habuisse. Nam alterius pecuniæ nullus iniri numerus potest, adeo et conclavibus repletis, eam terræ mandarit, anfractibus instar fabyrinthorum effossis: sed et cistellæ plenæ erant gemmis cum aliis tum candidis illis, quæ peculiari nomine margaritæ dicuntur. Neque vero iis utebatur, paucis exceptis ad insignia purpuræ exornanda, qua, cum prodibat, aut legatis respondebat, aut alias publicas festivitates celebrabat, utebatur, Reliquæ in conclavibus inutile pondus jacebant, Belli temporibus ingenio fuit vario et multiplici, rebus tranquillis et pacatis vehementior. Iram dissimulabat, apud sese sup pressam per occasionem proferens, delinquentibus vicem reddebat: cumque pertinaci esset ingenio, decreta sua non facile immutabat, Quare si quibus iratus erat, iis non facile placabatur. Atque hæc ad declarandos imperatoris mores dicta sint. Nunc ad res sub eo gestas ordine referendas oratio redeat.

IX. Ægypti princeps, soluto Romano fœdere, et Hierosolymitanum templum, in quo Christi sepulcrum est, et illius loci monasteria destruxit. At imperator Bulgariam crebris impressionibus vastabat et urebat, cui cum Samuel acie resistere non posset, operam dabat ut aditus regni occluderet, et angustias locorum castellis et præsidiis occuparet. Imperator autem reversus, magnaque vi penetrare aggressus, etsi virtute præsidiariorum repulsus: tamen cæptis non destitit, sed permansit, subinde castellum tentans, uno ex ducibus cum sua legione misso, an uspiam alibi per ambages ingressum aperire posset. Is per montes multasque difficultates Bulgaris deceptis ingressus, a tergo in præsidiarios irruit, qui re subita perterriti, non

Α τῶν Βουλγάρων ἀπώλοντο. Ὁ δὲ Σαμουὴλ διέδρα, τῆς τούτου σκηνῆς καὶ τῆς παρεμβολῆς ἁπάσης διαρπαγείσης. Καὶ τὴν πόλιν δὲ τῶν Σκοπίων ὁ βασιλεὺς παρειλήφει, δοθεῖσαν αὐτῷ παρὰ Ῥωμανοῦ τοῦ υἱοῦ Πέτρου τοῦ ἄρξαντος τῶν Βουλγάρων, ᾧ ἡ ταύτης φυλακὴ παρὰ τοῦ Σαμουὴλ ἐμπεπίστευτο. Εἶτα εἰς τὴν Κωνσταντίνου ἐπανελθών, ἐδογμάτισε τὰς τῶν ἀπολωλότων ταπεινῶν συντελείας εἰσπράττεσθαι ἐκ τῶν δυνατῶν· τοῦτο δὲ ἐκλήθη Ἀλληλέγγυον. Πολλῶν δὲ περὶ τούτου διηθέντων καὶ αὐτοῦ τοῦ Πατριάρχου Σεργίου, ὡς ἂν ἡ ἄδικος αὕτη σχολάσῃ καὶ παράλογος εἴσπραξις, ἣν ὁ βασιλεὺς ἀμετάπειστος. Τῷ χρόνῳ γὰρ καὶ ταῖς νίκαις ἀπάντων κατεπαρθείς, ὑπεροπτικὸς πρὸς πάντας ἐδείκνυτο, καὶ οὐκ εὐνοεῖν αὐτῷ, φοβεῖσθαι δ' ἐβούλετο

Β τὸ ὑπήκουν, καὶ τό τε στρατιωτικὸν τό τε πολιτικόν, οὐ πρὸς τὸ κρατῆσαν ἔθος, ὃ καὶ νόμων δοκεῖν τοῖς νομοθέταις τεθέσπισται, διεξάγειν ἤθελεν, ἀλλὰ πρὸς τὴν οἰκείαν κρίσιν καὶ τὸ θέλημα ἑαυτοῦ. Διὸ οὐδὲ τῶν λογίων ἀνδρῶν ἐπεστρέφετο, ἀλλὰ καὶ τοὺς λόγους ἤγητο περιττόν τι χρῆμα καὶ οὐκ ὀνήσιμον ὅθεν ἄνδρας ἀπολεξάμενος ἑαυτῷ, οὔτε τῷ γένει, οὔτε μέντοι ἐν λόγῳ τὸ ἐπίσημον ἔχοντας, ἐκείνοις τάς τε βασιλείους ἐπιστολὰς ἐνεχείρισε, καὶ ἐκοινώνει τῶν βουλευμάτων, καὶ αὐτὸς ἐκείνοις ἀφελῶς τὰς γραφὰς ὡς ἔτυχεν ὑπηγόρευεν. Ἀλλὰ καὶ τοῖς ταμείοις ἀποφράξας τὰς διεξόδους, χρημάτων ταῦτα πλήρη πεποίηκε. Φασὶ γοῦν ἐς εἴκοσι μυριάδας ταλάντων χρυσοῦ ἐναποτεθησαυρίσθαι αὐτῷ. Τὸν γὰρ ἄλλον χρηματισμὸν οὐκ ἄν τις ὑπ' ἀριθμὸν δύναιτο ἀγαγεῖν, ὃς, τῶν ταμείων αὐτῷ πληρωθέντων, ὑπὸ γῆν τὰ λοιπὰ ἐθησαύρισεν, ἕλικας ὀρύξας λαβυρινθώδεις. Καὶ ὑπερχειλῆ μὲν ἦσαν λίθων πολυτελῶν, τῶν τε ἄλλων καὶ τῶν λευκῶν, οἷς ἰδιάζουσα κλῆσις οἱ Μάργαροι (87) τὰ κιβώτια. Τῷ δὲ εἰς χρῆσιν οὐκ ἦσαν, ἀλλὰ βραχεῖς τινες αὐτῷ τὴν πορφύραν ἀνεκόσμουν, ἵ' ἔχῃ τοὐπίσημον ἥπερ ἐν προόδοις ἐκέχρηντο, καὶ ὅτ' ἐχρημάτιζε πρέσβεσι, καὶ ὅτε τινὰ ἄλλην δημοτελῆ ἐτέλει πανήγυριν. Οἱ δ' ἄλλοι τοῖς ταμείοις ἐναποκείμενοι ἄχθος ἦσαν ἐτώσιον Ἦν δ' ἐν μὲν πολέμου καιροῖς ποικίλος τις, καὶ τὴν γνώμην πρὸς τοὺς ὑπὸ χεῖρα πολυειδής· ἐν δὲ ἠρεμίαις καὶ εἰρηνικαῖς καταστάσεσιν ἀρχικώτερος, καὶ τὰς ὀργὰς ἐταμίευε, καὶ ταύτας συνέχων παρ' ἑαυτῷ, ἐδημοσίευεν ἐν καιροῖς, καὶ ἀνταπεδίδου τοῖς ἁμαρτήσασιν. Ἦν δὲ τὴν γνώμην στερρὸς, οὐ ῥᾳδίως ἠλλοίου τὰ δόξαντα. Διὸ καὶ πρὸς οὓς ἂν ἔτυχε μήνιμά τι τρέφων, οὐ ταχὺ μετήλλαττε τὸ ἦθος αὐτοῖς. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν παραστατικὰ τοῦ ἤθους τούτου τοῦ αὐτοκράτορος, ἡ δ' ἱστορία ἐχέσθω τῶν ἐπ' αὐτοῦ πεπραγμένων, καὶ διηγείσθω τὰ ἑφεξῆς.

Θ'. Ὁ τῆς Αἰγύπτου κατάρχων, τὰς πρὸς Ῥωμαίους λύσας σπονδὰς, τόν τε ἐν Ἱεροσολύμοις ναὸν, ἐν ᾧ τὸ τοῦ Κυρίου μνῆμα, κατηρείπωσε, καὶ τὰ ἐκεῖ μοναστήρια. Ὁ δὲ Βασιλεὺς, συνεχῶς τῇ Βουλγαρίᾳ προσβάλλων, ἐκάκου ταύτην καὶ ἐκεράιζε. Μὴ δυνάμενος δέ γε ὁ Σαμουὴλ ἀντιπαρατάξασθαι τῷ τῶν Ῥωμαίων στρατεύματι, τάφροις τὰς εἰσόδους ἀποκλεῖσαι αὐτῷ ἐπεχείρησε, τὰς δυσχωρίας ἀποφράξας οἰκοδομαῖς, καὶ φύλακας ἐπιστήσας αὐταῖς. Ἦκεν οὖν ὁ βασιλεὺς αὖθις, καὶ ἐβιάσατο μὲν τὴν πάροδον, ἀπεκρούσθη δὲ τῶν φυλάκων ἀνθισταμένων ἐρρωμενέστερον, πλὴν οὐκ ἀπέστη τῆς ἐγχειρήσεως, ἀλλ' αὐτὸς μὲν προσέμενεν, ἔτι περῶμενος τοῦ ἐρύματος· ἐκπέμπει δὲ τῶν στρατηγῶν ἕνα μετὰ τοῦ ὑπ' αὐτὸν τάγματος ἑτερωθίπου-

## Variæ lectiones et notæ.

(87) Οἱ μάργαροι. Vide idem Gloss. in Μάργαρος.

θεν, εἰ δύναιτο περιελθεῖν, καὶ μηχανήσασθαί τι πρὸς τὴν διελευσιν. Ὁ δὲ, δι' ὀρῶν καὶ δυσχωριῶν πολλῶν διελθών, καὶ λαθὼν τοὺς Βουλγάρους, ἐμπίπτει κατὰ νώτου τοῖς τοῦ ἐρύματος φύλαξιν, οἳ, τῷ ἀθρόῳ περιδεῖς γεγονότες, οὐκέτι τῆς φυλακῆς ἐφρόντιζον τοῦ ρφαγμοῦ, ἀλλ' ὅπως αὐτοὶ τὸν ὕλεθρον φυλάξωνται περὶ πλείστου ἐτίθεντο. Τότε δὴ ἀδείας τὸ Ῥωμαϊκὸν δραξάμενον στράτευμα, ῥήγνυσι τὸν φραγμὸν, καὶ δίεισι καὶ διώκει, καὶ πολλοὺς μὲν ἀναιρεῖ, πλείονας δέ γε ζωγρεῖ μόλις διαδράντος τοῦ Σαμουήλ. Ὁ γε μὴν βασιλεὺς τοῖς δορυαλώτοις εἰς πεντεκαίδεκα χιλιάδας ἀριθμουμένοις ἐξέκοψε πᾶσι τὰ ὄμματα, ἑφ' ἑκάστῃ ἑτατοστῷ ἕνα καταλιπὼν ἑτερόφθαλμον, ἵν εἴη τούτοις χειραγωγὸς, καὶ οὕτως αὐτοὺς ἀπιέναι κελεύει πρὸς τὸν σφέτερον ἀρχηγόν. Οὓς ἐκεῖνος ἰδὼν, καὶ τὸ πάθος μὴ ἐνεγκὼν, ἰλλγγιᾷ τε καὶ εἰς γῆν λειποθυμῶν καταβάλλεται· μικρὸν δέ τι ἀνενεγκὼν, καρδιωγμῷ περιπίπτει καὶ θνήσκει (90), Ἡ δὲ τῶν Βουλγάρων ἡγεμονία τῷ υἱῷ αὐτῷ Γαβριὴλ τῷ καὶ Ῥωμανῷ παριῄλθεν, ὃν οὔπω ἐνιαυτὸν ἄρξαντα ὁ υἱὸς τοῦ πατραδελφου αὐτοῦ Ἀαρὼν ὁ Βλαδίσθλαβος Ἰωάννης (διώνυμος γὰρ καὶ οὗτος ἦν) ἀπέκτεινε. Διελθὼν δὲ τὸ ἐν ταῖς δυσχωρίαις ἔρυμα ὁ αὐτοκράτωρ, ὡς εἴρηται, ἄλλα τε φρούρια ἐχειρώσατο ἐρυμνά καὶ τοὺς ἐν αὐτοῖς Βουλγάρους, καὶ ἦκεν εἰς Μοσυνόπολιν, ὅπου αὐτῷ ἡ τοῦ Σαμοὴλ τελευτὴ ἀπηγγέλη, Ἆρας οὖν αὐτίκα προσβάλλει τῇ Βουλγαρίᾳ, καὶ πόλεις τε αὐτῆς αἱρεῖ καὶ φρούρια. Ὁ δέ γε τοῦ Σαμουὴλ υἱὸς ὁ Ῥωμανός τε καὶ Γαβριὴλ (οὔπω γὰρ ἀνῄρητο), πέμψας πρὸς τὸν βασιλέα δούλωσιν ὑπισχνεῖτο· μετὰ δὲ τινα καιρὸν τοῦ τὸν Γαβριὴλ ἀνελόντος Ἰωάννου τοῦ Βλαδισθλάβου ἐεράπων ἀφίκετο, εὐαγγελιζόμενος τὴν ἀναίρεσιν τοῦ υἱοῦ τοῦ Σαμουὴλ καὶ γράμματα κομίζων, ἐπαγγελλόμενα τῷ βασιλεῖ δούλωσιν προσερρύησαν δὲ αὐτῷ καὶ πολλοὶ τῶν ἐπισήμων παρὰ Βουλγάροις. Γνοὺς μέντοι τὸν Βλαδίσθλαβον ὁ βασιλεὺς οὐ κατὰ τὰς ἐπαγγελίας διανούμενον, ἐπῆλθεν αὖθις τῇ Βουλγαρίᾳ καὶ πολλὰς μὲν αὐτῆς ἐλῄσατο χώρας, τὴν δὲ τῆς Ἀχρίδος πόλιν, ᾗ τὰ βασίλεια τοῖς τῶν Βουλγάρων ἀρχηγοῖς ᾠκοδόμηντο, πολιορκίᾳ λαβὼν, καὶ ἕτερα φρούρια διὰ στρατηγῶν, ἐπανέζευξεν εἰς τὴν Κωνσταντίνου. Καὶ οὕτω δὲ κατὰ Βουλγάρων ἐστράτευσε, καὶ αὖθις φρούριά τε καὶ πολλοὺς τῶν Βαρβάρων τοὺς μὲν διέφθειρε, τοὺς δὲ συνέσχε ζωούς. Ὁ δὲ τῶν Βουλγάρων ἄρχων ὁ Ἰωάννης καὶ Βλαδίσυλαβος κατὰ τοῦ Δυρραχίου ἐξώρμησε, καὶ πολιορκῶν αὐτὸ πίπτει, ἄρξας ἔτη δύο καὶ μῆνας πέντε. Ὁ μαθὼν ὁ βασιλεὺς εὐθὺς ἔξεισι, καὶ περὶ τὴν Ἀδριανούπολιν γενομένῳ προσίασιν αὐτῷ τῶν Βουλγάρων ἐπιφανεῖς τινὲς, παραδιδόντες αὐτῷ τὸν Πέρνικον, καὶ ἕτερα φρούρια τριάκοντα ἐπὶ πέντε· καὶ ἄλλοι δὲ τῶν Βαρβάρων τούτων αὐτῷ προσερρύησαν. Καὶ

A jam de munitione luenda, sed de interitu vitando laborabant. Ibi Romanus exercitus nemine prohibente rupta munitione transit, hostesque persequens **226** multos occidit, plures capit, Samuele vix elapso, imperator captivis omnibus qui circiter quindecim millia erant, oculos effodit, singulis centuriis uno monoculo duce redlicto, eosque sic ad suum ducem abire jubet. Quibus ille visis, atrocitatem rei non ferens, oborta vertigine viribusque destitutus humi procidit, ac parum recreatus, ex cardiogmo interit, principatu Bulgarorum in Gabrielem filium, qui et Romanus dicebatur, translato : quem nondum anno elapso frater patruelis, Aaronis filius Uladisthlavus Joannes (binominis enim et hic erat) occidit. Imperator vero castello
B angustiarum, ut diximus, superato, cum alia firma præsidia una cum defensoribus cepisset, Mosynopolim pergit: ubi nuntio de Samuelis interitu accepto, Bulgarica oppida et præsidia expugnat. At Samuelis filius Romanus Gabriel (necdum enim casus erat) per legatos imperatori servitutem pollicebatur, et tempore aliquanto interposito, Joannis Uladisthlavi minister adest, eædem Gabrielis ab hero suo factam nuntians, aliique multi ex illustribus Bulgaris ad imperatorem confluunt : qui cum intellexisset aliud agitare animo Uladisthlavum quam promisisset, iterum impressionem in Bulgariam facta, longa lateque prædas egit, et Achrida urbe regia Bulgarorum expugnata, aliisque castellis per duces suos captis, Constantinopolim regreditur. Sed rursus bello illato Barbaris
C illis et castellis occupatis, Bulgaros complures partim interfecit, partim cepit. Quorum princeps Joannes Uladisthlavus, dum Dyrrhinum obsidet, cadit, cum genti biennium et quinque menses præfuisset. Quo imperator intellecto statim egreditur, cui ad Adrianopolim quidam illustres Bulgari se dedunt, tradito Pernico et aliis triginta quinque castellis. Sed et alii multi ex his Barbaris ad eum confluxerunt. Maria quoque Joannis Uladisthlavi uxor, Davide Bulgariæ archiepiscopo cum litteris ad illum misso, se illi Bulgaria cessuram pollicita, si ea quæ vellet impetrasset, paulo post ipsa cum tribus filiis et sex filiabus advenit. Sunt et tres ejus alii filii, Prusianus cum duobus fratribus qui in montes profugerant præsidiis occupatos,
D coacti ad imperatoris fidem se conferre : e quibus Prusianum magistrum, **227** cæteros patricios fecit. Universa Bulgaria subacta, et castellis aliis eversis, aliis, munitis, justisque præsidiis impositis, Athenas ad exsolvenda Deiparæ vota est profectus, ac dedicatis in æde ejus multis pretiosis donariis, in principem urbem reversus triumphum duxit, recta tiara ornatus, quam vulgus tuphan vocat a

## Variæ lectiones et notæ.

(90) Καὶ θνήσκει. Lupus protospata : *Anno* 1015, *apparuit cometa mense februarii, et Samuel rex obiit, et filius ejus regnavit.* Mox : *Anno* 1016, *occisus est filius prædicti Samuelis ab ejus consobrino filio Aroni, et regnavit ipse.* Ubi cod. al. *a Vierada ejus consobrino filio Arronii.* Consule *Familias* nostras *Dalmaticas.*

typho nimirum et superbia, quam in animis gestantium excitat: et sic usque ad Sanctæ Sophiæ ædem pervenit, ibi quoque vota Domino exsoluturus. Quo cum venisset, patriarcha multum eum obtestatus ut allelengyum aboleret, nihil impetravit, quamvis pollicitus fuisset se id Bulgaris subactis facturum, is patriarcha Sergius cum Ecclesiam ad annos viginti rexisset, mortem obiit ac in ejus locum suffectus est Eustathius, sacerdotum ædis palatinæ princeps. Bulgaria domita etiam Gravatarum genus, et Sirmium Romano imperio se submiserunt. Deinde in Abasgiam expeditionem suscipit, cujus princeps pacta violarat. Quo cum venisset, a Iergo defecerunt Xiphias et Nicephorus Bardæ Phocæ filius, patricii: sed motus ille celeriter est compressus, Phoca a Xiphia interempto, et Xiphia capto et Byzantium perducto. Qua cura imperator defunctus, cum Abasgis congreditur, validaque pugna commissa, et multis utrinque cæsis, æquo marte discessum est. Sed altero prælio Romani vicerunt, Abasgorumque princeps Georgius in Iberiæ interiora profugit, nec multo post tantum agri cessit imperatori, quantum is postulavit, filio Pancratio obside dato. His prospere gestis castra movit, et cum in animo haberet ire in Siciliam, consilium ejus fatalis morbus interrupit. Sed paulo ante ejus obitum Eustathius patriarcha moritur, cum orthodoxorum Ecclesiæ annos octo præfuisset. Cum autem monasterii Studii abbas Alexius imperatori ægrotanti sacrum caput Præcursoris attulisset, illo statim patriarcha designato, eodem vespere mortuus est. Vixit et regnavit annos septuaginta duos, solus rerum potitus est annis quinquaginta et amplius: Reliquo tempore collega fuit primum patris, deinde Phocæ, ac post illum Tzimisces.

A ἡ γυνὴ δὲ τοῦ Ἰωάννου καὶ Βλαδισθλάδου Μαρία ἐπεμψε πρὸς τὸν βασιλέα τὸν ἀρχιεπίσκοπον Βουλγαρίας Δαβὶδ μετὰ γραμμάτων ὑπισχνουμένη ἐκστῆναι τῆς Βουλγαρίας, εἰ ὥνπερ βούλεται τεύξεται. Καὶ μετὰ μικρὸν ἦκεν ἡ γυνὴ πρὸς τὸν αὐτοκράτορα, υἱοὺς ἐπαγομένη τρεῖς καὶ θυγάτρας ἕξ. Καὶ ἕτεροι δὲ τρεῖς ταύτης υἱοὶ φυγάδες ἐγένοντο ἐν τοῖς ὄρεσιν· ἀλλὰ κἀκεῖνοι τῶν ὀρῶν φυλαττομένων βιασθέντες προσῆλθον τῷ βασιλεῖ ἦσαν δ' οὗτοι ὁ Προυσιᾶνος, καὶ ἄμφω οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ, ὧν τὸν μὲν Προυσιᾶνον ἐτίμησε μάγιστρον, πατρικίους δὲ τοὺς λοιπούς. Ὑφ' ἑαυτὸν οὖν τὴν ἅπασαν Βουλγαρίαν (91) πεποιηκὼς, καὶ τὰ μὲν τῶν φρουρίων καταστρεψάμενος, τὰ δὲ κατοχυρώσας, καὶ φρουρὰς αὐτοῖς ἀρκούσας καταλιπών, αὐτὸς εἰς Ἀθήνας ἀφίκετο θύσων τῇ Θεοτόκῳ τὰ χαριστήρια, καὶ ἀναθέμενος τῷ ναῷ πολλὰ καὶ πολυτελῆ, ἐπανέζευξεν εἰς τὴν ὑπερκειμένην τῶν πόλεων, καὶ κατήγαγε θριαμβον, τριάρᾳ ταινιωθεὶς ὀρθίᾳ, ἣν Τούφαν καλεῖ ὁ δημώδης καὶ πολὺς ἄνθρωπος, τῦφον οἶμαι ὠνομασμένην, ὡς τετυφῶσθαι ποιοῦσαν τοὺς ταύτῃ ἀναδουμένους, καὶ οὕτως ἄχρι τῆς τοῦ Θεοῦ Λόγου Σοφίας ἀφίκετο, ἀποδοὺς ἐν ταύτῃ τῷ Κυρίῳ τὰ χαριστήρια. Ἐνθα γενόμενον ὁ πατριάρχης πολλὰ ἱκετεύσας ἐκκύψαι τὸ ἀλληλέγγυον, οὐ κατεδυσώπησε, καὶ ταῦτα ὑποσχόμενον τοῦτο ποιήσειν, εἰ τῶν Βουλγαρων κρατήσειεν. Οὗτος ὁ πατριάρχης Σέργως τὴν Ἐκκλησίαν ἐπὶ εἴκοσι ποιμάνας ἔτη, μετέθετο τὴν ζωὴν, καὶ προεχειρίσθη τῆς Κωνσταντινουπόλεως Ἐκκλησίας ἀρχιερεὺς Εὐστάθιος, ὃς τῶν ἐν τῷ παλατίῳ ναοῦ ἱερέων ἐπρώτευε (92). Τῆς Βουλγαρίας δὲ δουλωθείσης, τῇ τῶν Ῥωμαίων ἡγεμονίᾳ καὶ τὰ τῶν Κραβάτων ἔθνη (93) ἀπέκυψαν, ἀλλὰ μὴν καὶ τὸ Σίρμιον. Εἶτα κατὰ Ἀβασγίας ἐκστρατεύει ὁ βασιλεὺς, τοῦ τεύτης κρατοῦντος παρασπονδήσαντος. Ἐκεῖ δὲ τούτου γεγονότος, ὕπισθεν ἀποστατοῦσιν ὅτε Ξιφίας (94) καὶ Νικηφόρος ὁ υἱὸς Βάρδα τοῦ Φωκᾶ, οἱ πατρίκιοι· ἀλλὰ ταλέως ἡ τούτων ἐσβέσθη ἀποστασία, τοῦ μὲν Ξιφία τὸν Φωκᾶν ἀνελόντος, αὐτοῦ δὲ συλληφθέντος, καὶ δεσμίου ἀπαχθέντος εἰς τὴν τῶν πόλεων βασιλεύουσαν. Ἄρτι δὲ τὰς περὶ τῆς τυραννίδος ταύτης φροντίδας ὁ βασιλεὺς ἀποσκευασάμενος, συρρήγνυται τοῖς Ἀβασγοῖς, καὶ μάχης ἰσχυρᾶς γενομένης, ἔπεσον πολλοὶ ἀμφοτέρωθεν, καὶ ἦν ἰσόρροπος ὁ ἀγὼν, εἶτ' αὖθις κρουσθέντος πολέμου νικῶσι Ῥωμαῖοι, καὶ ὁ τῶν Ἀβασγῶν ἡγεμὼν ὁ Γεώργιος (95) εἰς τὰ τῆς Ἰβηρίας ἀπέβα βαθύτερα, καὶ μετὰ βραχὺ σπονδὰς αἰτήσας, ἐξέστη τῷ βασιλεῖ χώρας ὁπόσης ὁ αὐτοκράτωρ ἐβούλετο, εἰς ὁμηρείαν παρασχὼν Παγκράτιον τὸν υἱὸν αὐτοῦ. Καὶ ταῦτα διανύσας ὁ βασιλεὺς ἐπανέζευξεν. Ἦν δὲ διὰ μελέτης αὐτῷ καὶ πρὸς Σικελίαν (96) ἀπᾶραι. Ἀλλ' οὐκ εἰς ἔργον αὐνῷ προέβη τὸ βούλευμα· ἤδη γὰρ αὐτῷ πρὸς τέλος κα-

B

C

## Variæ lectiones et notæ.

(91) Τὴν ἅπασαν Βουλγαρίαν. Joannes Tzetzes chil. x, cap. 316.

(92) Ἐπρώτευε. Protopapas Palatii. Vide *Gloss. med. Græcit.* in Πρωτοπαπᾶς.

(93) Τὰ τῶν Κραβάτων ἔθνη. Ut Croatia et Sirmium in Græcorum potestatem venerint, et ut cæso per insignem perfidiam Sermone, Sirmii domino, a Constantino Diogene, qui missus a Basilio fuerat ad debellandos Croatas, illiusque uxor in urbem sit adducta, narrat pluribus Scylitzes, p. 717. At quod Diogeni ille, Lupus protospatha Bugiano, seu Βοιοδάννῃ tribuit, sub an. 1024. *Et transfretavit Bugianis in Curbatia, et comprehendit ipsam principissam uxorem Cosmici.* Al. *Cisigni.*

(94) Ξιφίας. Alius a Xiphia Italiæ Catapano, cujus ille fortasse filius fuerit. Lupus protospathæ, an. 1006: *Descendit Xiphea Catapanus in civitate Bari.* Nam is obiit anno sequenti in Italia. Idem an. 1007: *Defunctus est prædictus Catapanus in civitate Bari*, Xiphias vero, cujus hic meminit Zonaras defectio cadit in annum 1022, ut est apud Scylitzem.

(95) Ὁ τῶν Ἀβάσγων ἡγεμὼν ὁ Γεώργιος. Vide Constantinum, *De adm. Imp.* cap. 46.

(96) Καὶ πρὸς Σικελίαν. Scribit Scylitzes Basilium molitum expeditionem in Siciliam, Orestam quemdam de fidissimis suis eunuchis præmisisse cum magnis copiis: deinde post exstinctum Basilium revocatum e Sicilia ob imperitiam in re militari, et missum in Italiam cum imperio: quod

τήντησε τὸ βιῶσιμον καὶ ἐνοσηλεύετο. Πρὸ βραχέως δὲ τοῦ αὐτὸν ἐκλιπεῖν ὁ πατριάρχης Εὐστάθιος θνήσκει, προστὰς τῆς Ἐκκλησίας τῶν ὀρθοδόξων ἐπ' ἔτεσιν ὀκτώ (97). Τοῦ βασιλέως δὲ νοσοῦντος Ἀλέξιος ὁ τότε τὴν προστασίαν ἔχων τῆς τοῦ Στουδίου μονῆς πρὸς τὸν βασιλέα ἀφίκετο, τὴν ἱερὰν κάραν τοῦ τιμίου Προδρόμου κομίζων αὐτῷ, καὶ αὐτίκα τοῦτον ὁ βασιλεὺς πατριάρχην προεχειρίσατο, κατὰ τὴν ἑσπέραν ἐκείνην καὶ τὴν ζωὴν ἐκλιπών, ζήσας μὲν καὶ βασιλεύσας χρόνους ἑβδομήκοντα ἐπὶ δυσὶν, αὐταρχήσας δὲ ἐπὶ πεντήκοντα καὶ πρὸς ἔτεσι· τοὺς γὰρ ἄλλους συνεβασίλευσε τῷ πατρὶ, εἶτα τῷ Φωκᾷ, καὶ μετ' ἐκεῖνον τῷ Τζιμισκῇ (98).

Γ. Τέθνηκε μὲν οὖν γηραιὸς ὁ Βασίλειος, τῆς δ' A ἐξουσίας εὐθὺς ὁ ἐκείνου σύγγονος ἐπελάβετο, τὸν Κωνσταντῖνόν φημι, μικρόν τι ἐκείνου κατὰ τὸν χρόνον τῆς ζωῆς ἐλαττούμενος. Ῥᾳθύμου δὲ πεφυκὼς ἤθους καὶ ἀνειμένου, ἥ καὶ εἰς ἕξιν ἐλθὼν βίου ἐρράστωνευμένου τε καὶ ἀργοῦ (οὐδὲ γὰρ ἐκοινώνει αὐτῷ βασιλείου τινὸς ὁ σύγγονος πράξεως), καὶ αὐταρχήσας τοιαύτην εἶχε διαγωγὴν, ὑπ' ἄλλοις μὲν τὴν τῶν κοινῶν διοίκησιν θέμενος, καὶ τούτοις οὐ τοῖς ἑαυτῶν ἤδη παρασχομένοις δοκίμιον, ἀλλ' ἀνδράσιν οὐχ ὅτι τῶν εὖ γεγονότων, ἀλλ' οὐδ' ἐλευθέρας τύχης τυγχάνουσιν, ἐθνικοῖς δὲ καὶ μὴ δυναμένοις ὀρθοεπεῖν, ἀλλ' ἀκριβῶς βαρβαρίζουσιν. Ἐκεῖνος δὲ τρυφαῖς ἐξέδωκεν ἑαυτόν· ἥττητο γὰρ γαστρὸς καὶ ἀφροδισίων, καὶ ἐμεμήνει περὶ τοὺς κύβους τε καὶ τὰ θέατρα, ἀλλὰ μέντοι καὶ περὶ τὰ κυνηγέσια. Ἦν δ' εὐμεγέθης μὲν τὸν ὄγκον τοῦ σώματος, καὶ τὴν ἀλκὴν γενναιότατος, δειλὸς δὲ τὴν ἕξιν τὴν ψυχικὴν, ὅθεν οὐδὲ πολέμοις κατευνάζειν ἔκρινε τὰς τῶν Βαρβάρων ὁρμὰς, δωρεαῖς δὲ μᾶλλον καὶ ἀξιώμασι. Τοὺς δ' ὑπηκόους καὶ ἐκ ψιλῆς ὑπονοίας ἐκόλαζε, καὶ διαβολαῖς ῥᾳδίως ὑπεῖχε τὸ οὖς, καὶ πρὸς θυμὸν ὑπῆρχεν ὀξύῤῥοπος, οὐ κατὰ τὸν ἀδελφὸν δ' ἐμηνίκα, οὐδ' ἐδέμενε τῇ ὀργῇ, ἀλλὰ ῥᾷον εἰς τὴν ἀντίῤῥοπον διάθεσιν μετετίθετο, καὶ ἠνιᾶτο κακῶς τινα διαθέμενος. Πολλοὺς δὲ τιμωρούμενος, τοῦ φωτὸς ἐστέρει τοὺς πλείονας, ἐκκόπτων σφίσι τὰ ὄμματα, καὶ ἰκουροτέραν τῶν ἄλλων ταύτην τὴν κόλασιν ἔκρινε, καὶ ταύτῃ ἐκέχρητο μᾶλλον, ὡς ἀπράκτους ποιούσῃ τοὺς καταδικαζομένους αὐτῇ. Γυναικὶ δὲ νέος ὢν συζυγεὶς Ἑλένῃ (99) τῇ θυγατρὶ Ἀλυπίου, ἀνδρὸς τῶν ὑπερλίαν τότε τυγχάνοντος, τρία ἐξ C

X. Basilio jam sene mortuo, frater Constantinus siatim suscepit imperium, illo non multo natu 228 minor : qui cum esset socors et dissolutus, vitæque otiosæ et ignavæ assuevisset (neque enim frater quidquam cum eo communi sententia gesserat), etiam rerum potitus eamdem vitæ rationem tenuit, et administratione aliis mandata, iisque qui nullum suæ industriæ specimen præbuerant, hominibus non modo ignobilibus, sed ne ingenuæ quidem conditionis, gentilibus, indisertis, ac plane barbaris : ipse voluptatibus indulsit, ventris et veneris mancipium, insanoque studio aleæ, theatri, venationis occupatus. Et quamvis corpore procero et robustissimo esset, tamen præ animi ignavia barbarorum motus, non bellis, sed muneribus et honoribus compescendos statuebat. Subditos autem ob nudam suspicionem puniebat ; calumniis faciles præbebat aures : iracundus, sed iræ non ita tenax ut frater, ac placabilior, et si quem male tractasset, facti pœnitens. Cum autem multos puniret, plerisque oculos effodiebat : id supplicium ut cæteris levius, quodque condemnatos quiescere cogeret, magis usurpans. Ex Helena uxore, Alypii viri illis temporibus potentissimi filia, tres filiolas adolescens susceperat, quas illa mortua in regia educabat. Cæterum Eudocia natu maxima ultro se Deo consecrarat, ob formam pestilenti morbo læsam. Reliquas nulla patria cura imperator factus complectebatur. Erat ille quidem manu ad largiendum prompta, sed cum benignitate non recte uteretur, in opposita liberalitati vitia impingebat. Nam in barbaros familiares suos,

## Variæ lectiones et notæ.

et attigit Lupus protospatha : *Anno* 1028, *descendit Oresti Cheloniti mense Aprilis.* Idem anno seq. *Venit Eustachius cum Basilico et Mandatora, et elegit Catapanum Christophorum : et Orestes prædictus ascendit in Constantinopolim cum Bugiano*, etc., ubi *cheloniti* idem valet ac Gr. Κοιτωνίτης, *cubicularius, præfectus sacri cubiculi*, quæ dignitas spectabat potissimum eunuchos. Revocatus est rursum ex Italia, et ei subrogatus Deo Opus, cui concreditæ pedestres copiæ, quod ad an. mundi 6542, Chr. 1034, refert idem Scylitzes. At Lupus protospatha Leonem in Italiam venisse anno 1027, auctor est : *Anno* 1027 *Despotus* (leg. *Leo Opus*) *Nicus in Italia descendit cum ingentibus copiis Russorum, Wandalorum, Turcarum, Bulgarorum, Blachorum, Polonorum, Macedonum, aliarumque nationum, ad Siciliam capiendam. Captum est autem Rhegium, et ob civium peccata destructum est a Vulcano Catapano, et Basilius imperator obiit anno secundo. Itaque Græci recesserunt die S. Martini. Jam vero Basilius vivens renuntiavit imperio, sibi substituens Romanum, cui uxorem dedit Zoam filium suam.*

(97) Ἐπ' ἔτεσιν ὀκτώ. Alius cod. τέσσαρσι.

(98) Τῷ Τζιμισκῇ. Sepultus porro fuit Basilius imp. in æde seu monasterio S. Joannis evangelistæ in Hebdomo, unde illius corpus translatum postmodum Selybriam a Michaele Palæologo imp. ut narrat Pachymeres, lib. II, cap. 21, et lib. VII, cap. ult. qui priore loco meminit versuum illius tumulo ascriptorum, quos ex cod. Reg. 3130 hic damus :

Ἄλλοι μὲν ἄλλοι τῶν πάλαι βασιλέων
Τόπους προηυτρέπισαν εἰς ταφὴν ξένους
Ἐγὼ δὲ Βασίλειος, πορφύρας γόνος,
Κεῖσαι μόνον ἐν μέσῳ γῆς Ἑβδόμου,
Καὶ σαββατίζω τοὺς ἀμετρήτους πόνους,
Οὓς ἐν μάχαις ἔστεγον, οὓς ἐκαρτέρουν.
Ἀφ' οὗ γὰρ βασιλέα θεὸς κέκληκέ με,
Οὐ γάρ τις εἶδεν ἠρεμοῦν ἐγὼν ὄρη,
Καὶ μαρτυροῦσι τοῦτο Σκῦθαι καὶ Πέρσαι,
Σὺν οἷς Ἰσμαὴλ, Ἄβασγος, Ἰὸὴρ, Ἀραψ.

D

(99) Γυναικὶ δὲ νέος ὢν συζυγεὶς Ἑλένῃ, etc. Michael Psellus in epist. inedita ad Constantinum Monomachum imper. de Constantino Basilii fra-

mancipia quæ ipse empta castrarat, cubiculoque curando et somno conciliando præfecerat, summos honores et magistratus conferebat, eisdemque tota plaustra pecuniarum largiebatur : cæteris parce admodum manum porrigebat. Ac hi mores ejus fuerunt. Nunc qua fortuna fuerit exponamus. Patzinacæ, quam Scythicam esse gentem supra diximus, trajecto Istro, Bulgariæ non parva detrimenta inferebant. Verum eos Constantinus Diogenes Sirmii præfectus, qui et Bulgariæ dux appellatus est, ultra Istrum profligatos quiescere coegit. Cum autem Basilio mortuo (is enim tributariis clementer spatium dabat) biennii vectigalia deberentur : et ea et ejus triennii, quo ipse imperavit, tributa **229** immisericorditer exegit, quamvis toto tempore imperii ejus pauperes ex magna siccitate inopia premerentur. Classem Agarenorum contra Cycladas insulas missam Sami dux devicit, duodecim navibus una cum vectoribus captis, reliquis dissipatis. Imperator porro jam provectæ ætatis, præter senectutis tabem etiam alio morbo affectus, de successore imperii deligendo deliberans, in animo habebat Constantinum Dalassenum patricium, desponsa filia, et generum asciscere, et imperatorem creare. Mittit igitur, qui eum ex Armeniaca provincia, ubi vitam agebat, accerserent: sed ante adventum ejus, mutata sententia, quemdam virum primarium, nobilique genere ortum, et ad præfecti dignitatem evectum, tam successorem imperii quam filiæ maritum eligit. Sed cum res difficultatem haberet, propterea quod illustris ille vir Romanus Argyrus uxorem habebat : quid machinatur ? Iram gravissimam et præcipitem contra hominem simulat, et satellites mittit qui eum ad supplicium ducerent, et uxorem ejus, coma tonsa, ad aliud vitæ genus transferrent. Illa simulationis ignara, mutationem eam alacri animo admittit, resectoque capillo nigrum vestitum sumit. At illi in regiam traducto altera filia imperatoris nubit ; nam tertia, quod prior illius uxor invita ab eo segregata esset, conjugium ejus recusasse ferebatur. Sic ille Cæsar declaratus Zoen duxit. Constantinus vero triduo post nuptias debitum naturæ persolvit, septuagenario major, cum imperio tres annos, uno mense dempto, insullasset.

τὴν διαδοχὴν καὶ πρὸς κῆδος τῶν θυγατέρων μιᾶς. γυναικὶ γὰρ ὁ λαμπρὸς ἐκεῖνος συνεδίω ἀνήρ, ἣν δ' πρὸς τοῦτο μηχανᾶται ὁ βασιλεύς ; Σκήπτεται κατὰ βίαιον, καὶ στέλλει τοὺς ἐκεῖνον μὲν ἐπὶ κολάσει

τρε (a) : Γήμας δὲ πρεσβυτέραν θυγατέρα τινὸς τῶν ἐν τέλει, κάλλει διαπρεπῆ καὶ καλλιτεχνότητος ἐξ αὐτῆς γεγονυίας, οὐ Σκιπίωνα τεκνούσης, Φάωνον, οὐδὲ Τερτίαν τινὰ Πυθικοῦ ἔμπλεων πνεύματος, ἀλλὰ Χάριτας ὡς ἀληθῶς ταῖς θρυλλουμέναις ἐκείναις ἰσαρίθμους καὶ ἀνθαμίλλους, καὶ τῷ θείῳ τούτῳ ἀριθμῷ τὸ τῆς γονῆς περιορίσας φιλότιμον, etc.

(1) Ὧν ἡ μὲν πρεσβυτέρα Εὐδοκία. Idem Psellus : Καὶ τούτων τὴν πρεσβυτέραν, ἀρρενωποτέραν δὲ ἢ μᾶλλον θειότερόν τι φρονήσασαν, καὶ ἀγγέλων ἐντεῦθεν συναριθμηθῆναι ἐθελήσασαν τάγματι, τὴν βασιλικὴν ὄντως στολὴν ἀμφιέννυσι, καὶ τῷ θείῳ νυμφίῳ νύμφην εἰσάγει ἀκήρατον, καὶ ταῖς παστάσι ἐγκαθιδρύει ταῖς κρείττοσι.

A ἐκείνης ἔσχε θυγάτρια, καὶ τὴν μὲν ταύτας τεκοῦσαν θανάτῳ ἀπέβαλεν, αἱ δὲ παῖδες αὐτῷ ἐν τοῖς βασιλείοις ἦσαν τρεφόμεναι Ὧν ἡ μὲν πρεσβυτέρα Εὐδοκία (1), λοιμῷ τὸ κάλλος λωβηθεῖσα νοσήματι, θελήματι τῷ Θεῷ καθιερώθη· αἱ δέ γε λοιπαὶ ἦσαν παρὰ τῷ πατρὶ αὐταρχήσαντι, μηδέν τι περὶ αὐτῶν πατρὶ προσῆκον λογισαμένῳ. Τὴν χεῖρα δ' ὧν ἐλευθέριος, οὐκ ὀρθῶς ἐχρῆτο τῇ ἀρετῇ, ὅθεν καὶ εἰς τὰς ἀντιθέτους κακίας ἐξέπιπτε. Τοῖς μὲν γὰρ περὶ αὐτὸν οἳ Βάρβαροι ἦσαν ἀνδράποδα, ἅπερ αὐτὸς ἐκτήσατο καὶ ἐζέτεμε, καὶ θαλαμηπόλους καὶ κατευναστῆρας ἐκέκτητο, οὓς καὶ τιμῶν καὶ ἀρχῶν τῶν πρώτων ἠξίωσεν, ἁμάξαις ὅλαις ἐχορήγει τὰ χρήματα, τοῖς δ' ἄλλοις περισιμένως ἄγαν τὴν χεῖρα προέτεινε. Τὰ μὲν οὖν τῆς γνώμης οὕτως εἶχε τούτῳ τῷ αὐτοκράτορι. Τὰ δ' ἐκτὸς συμπεσόντα διεξίτω ὁ

B λόγος. Οἱ Πατζινάκαι (Σκῦθαι δ' οὗτοι, ὡς καὶ ἔμπροσθεν εἴρηται), διαβάντες τὸν Ἴστρον, τῇ χώρᾳ τῆς Βουλγαρίας οὐ μικρῶς ἐλυμήναντο. Ἀλλὰ τούτοις ἀντεπελθὼν Κωνσταντῖνος ὁ Διογένης ὁ τοῦ Σιρμίου κρατῶν, ὃς καὶ δοὺξ ὠνομάσθη τῆς Βουλγαρίας, ἐτρέψατό τε αὐτοὺς, καὶ ἠρεμεῖν ἠνάγκασε, τὸν Ἴστρον διαπεράσαντας. Τοῦ βασιλέως δὲ Βασιλείου θανόντος, δύο ἐνιαυτῶν ἦσαν φόροι ἀνείσπρακτοι (ἐδίδου γὰρ ἐκεῖνος ὑπόθεσιν ταῖς εἰσπράξεσι, φειδόμενος τῶν ὑποτελῶν), οὗτος δὲ καὶ τὰ τῶν παρελθόντων ἐνιαυτῶν καὶ τὰ τῶν ἐφ' οἷς αὐτὸς ἦρξε τριῶν ὄντων ἀσυμπαθῶς εἰσεπράξατο, καὶ ταῦτα αὐχμοῦ συμβάντος πολλοῦ ἐφ' ὅλῳ τῷ χρόνῳ σῆς βασιλείας αὐτοῦ, ὅθεν οἱ πένητες ἐξεστρίβησαν. Στόλον δὲ τῶν

C Ἀγαρηνῶν κατὰ τῶν λεγομένων Κυκλάδων νήσων ἐκπεπλευκότα ὁ τῆς Σάμου στρατηγὸς κατηγωνίσατο, δώδεκα μὲν νῆας αὐτάνδρους ἑλών, τὰς δὲ λοιπὰς σκεδασθῆναι πεποιηκώς. Ἤδη δ' ἐς γῆρας ἐλάσας ὁ αὐτοκράτωρ βαθὺ, καὶ τῷ ἐκ τούτου μαρασμῷ καὶ νόσον τινὰ συνεισπεσοῦσαν τῷ σώματι ἐσχηκὼς, περὶ τοῦ διαδεξομένου τὸ κράτος ἐσκέπτετο. Ἔγνω τοίνυν τὸν πατρίκιον Κωνσταντῖνον τὸν Δαλασσηνὸν ἐπὶ μιᾷ τῶν θυγατέρων κηδεστὴν ποιήσασθαι, καὶ τῆς βασιλείας διάδοχον, καὶ στέλλει τὸν αὐτὸν ἄξοντα, ἐν τῷ τῶν Ἀρμενιακῶν θέματι τὴν κατοικίαν ποιούμενον. Ἀλλὰ μήπω τοῦ ἀνδρὸς ἐκείνου ἀφικομένου, ἑτέρας γίνεται γνώμης ὁ Κωνσταντῖνος, καί τινα τῶν ἐν τέλει ἄνδρα εὐγενῆ τε τὰ ἐξ αἵματος καὶ ἀνηγμένον εἰς τὴν τοῦ ἐπάρχου ἀρχὴν, αἱρεῖται πρὸς Ἀλλ' εἶχέ τι πρὸς ἔκβασιν ἡ αἵρεσις πρόσαντες· οὗτος ὁ κατὰ τοὺς Ἀργυροὺς Ῥωμανός· τί γοῦν τοῦ ἀνθρώπου χόλον, καὶ τοῦτον ἐπαχθῆ τε καὶ ἀπάξοντας, τῇ δ' αὐτῷ συνοικούσῃ κεροῦντας τὴν

## Variæ lectiones et notæ.

(a) Hic in margine exemplaris nostri manu docti Boissonadii, cujus olim fuit, notantur variæ lectiones, ex collatione locorum Pselli hic adductorum cum codice ms. Paris. 1182 ; hanc collationem vir doctus instituerat cum Psselli epistolarum editionem prelo pararet, quæ Norimbergæ prodiit cum aliis Psellii opusculi anno 1838. Vide *Patrologiæ* tom. CXXII.

τρίχα, καὶ ἐφ' ἑτέραν ζωὴν μεταστήσεντας. Ἡ δὲ, τὸ σκηνουργούμενον ἀγνοήσασα, ἑτοίμως ἑαυτὴν παρέσχε πρὸς τὴν τοῦ βίου ἀπαλλαγήν. Ἡ μὲν οὖν τὴν κόμην τε ἀπετμήθη, καὶ μέλανα μετημφίαστο. Ὁ δὲ μετήχθη πρὸς τὰ βασίλεια, καὶ ἡ δευτέρα τῶν θυγατέρων τοῦ Κωνσταντίνου συζεύγνυται αὐτῷ πρὸς συμβίωσιν· ἡ γὰρ τρίτη, διὰ τὸ τὴν ἐκείνου εὐνέτειραν ἄκουσαν διαζυγῆναι αὐτοῦ, παραιτήσασθαι τὴν μετ' αὐτοῦ συμβίωσιν λέγεται. Καὶ ὁ μὲν Καῖσαρ ἀναῤῥηθεὶς συνήρμοστο τῇ Ζωῇ (2). Ὁ δὲ βασιλεὺς Κωνσταντῖνος, τρεῖς ἐπιβιοὺς ἡμέρας τῇ συνοικήσει αὐτῶν, ἀπέτισε τὸ χρεὼν, ἑβδομηκοντούτης καὶ πρὸς γεγονὼς, ἐνιαυτοὺς δὲ τρεῖς ἑνὸς ἐνδέοντος μηνὸς, τῆς βασιλείας κατοργήσάμενος.

ΙΑ'. Ῥωμανὸς δὲ λοιπὸν, ὃς Ἀργυρόπωλος ἐκαλεῖτο, τῶν σκήπτρων ἐπιλαμβάνεται, καὶ αὐτίκα τὸ Ἀλληλέγγυον φορολόγημα ῥιζόθεν ἐξέκοψε, καὶ τοῖς τοῦ Θεοῦ ὑμνῳδοῖς, τοῖς τῇ Μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ κεκληρωμένοις, τὴν ἐκ τῶν βασιλείων ταμείων χορηγουμένην τῶν χρυσίνων διανομὴν προσθήκῃ ἐπηύξησεν, εἰδὼς ἐνδεῶς αὐτοῖς ἔχειν τὰ χορηγούμενα. Γέγονε γάρ ποτε τῆς τοῦ Θεοῦ Λόγου ἐπωνύμου Σοφίας μέγας οἰκονόμος, ἐπεὶ καὶ τῷ βασιλεῖ ἀνεῖτο πρόσθεν οἰκονόμους (3) τῆς ἐκκλησίας ταυτησὶ προχειρίζεσθαι, καὶ τοὺς διὰ χρέα δημόσια καθειργμένους ἢ καὶ ἰδιωτικὰ ἠλευθέρωσε, τὰ μὲν ἀποτινυὺς, τὰ δὲ δημόσια ἀφιεὶς, καὶ χρημάτων πολλῶν διάδοσιν ἐποιήσατο ὑπὲρ τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου τοῦ πενθεροῦ αὐτοῦ, καὶ αἰχμαλώτους πλείστους ἐπρίατο, καὶ ὅσοι τῶν ἐπισκόπων ἐκ τοῦ Ἀλληλεγγύου φορολογήματος εἰς ἔνδειαν συνηλάθησαν, παρ' αὐτοῦ ἀνεκτήθησαν, καὶ τοὺς κακωθέντας παρὰ τοῦ τελευτήσαντος βασιλάως ἢ ἐν πηρώσει μαλῶε, ἢ ἐν δημεύσεσιν οὐσιῶν, ἢ ἀλλοίως παρεμυθήσατο, Ὑποπτευθεὶς δὲ ὁ μάγιστρος Παονσιάνος ὁ Βούλγαρος λάθρα τῇ τῆς Λὐγούστης Ζωῆς ἀδελφῇ τῇ Θεοδώρᾳ κοινολογεῖσθαι, καὶ τῇ βασιλείᾳ ἐποφθαλμεῖν, συλλαμβάνεται καὶ φρουρεῖται, εἶτα καὶ πηροῦται τοὺς ὀφθαλμοὺς, καὶ ἡ Θεοδώρα εἰς τὸ Πέτριον περιορίζεται, καὶ ὁ ἐπ' ἀδελφιδῇ δὲ τοῦ βασιλέως γαμβρὸς Κωνσταντῖνος ὁ Διογένης, ὡς τυραννίδα μελετῶν κατηγορηθεὶς, δεσμευθεὶς ἐν πύργῳ καθείργνυται. Τοῦ μέντοι τῆς Ἀβασγίας ἡγεμονεύοντος Δεωγρίου θανόντος, ἡ τούτου σύζυγος σπονδὰς ἐζήτησε, καὶ σύνοικον τῷ υἱῷ. Καὶ ὁ βασιλεὺς τάς τε σπονδὰς ἀνεκαίνισε, καὶ τὴν παῖδα Βασιλείου τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ τὴν Ἑλένην νύμφην εἰς Ἀβασγίαν ἀπέστειλε, τὸν νυμφίον Παγκράτιν κουροπαλάτην τετιμηκώς. Ὁ δὲ βασιλεὺς κακὰ τοῦ Χάλεπ ὁρμῆσαι, ὃ καὶ Βέῤῥοια λέγεται, ἠβούλετό τε καὶ ἡτοιμάζετο. Ἁλλὰς γὰρ τῶν πόλεων τῆς τε Φοινίκης καὶ τῆς Σύρίας τοῦ Νικηφόρου καὶ τοῦ Ἰωάννου τῶν βασιλέων ὑπαγαγόντων τῇ τῶν Ῥωμαίων ἡγεμονίᾳ, ὁ μετ' ἐκείνους Βασίλειος, ταῖς μετὰ Βουλγάρων σχολάζων μάχαις, καιρὸν οὐκ ἔσχε τὰς ἐαλωκυίας ἀσφαλίζεσθαι πόλεις· αἴδ' ὅμως, μέχρι μὲν περιῆν ἐκεῖνος, οὐκ ἐτόλμων εἰς προῦπτον τὸν τῆς δουλείας ζυγὸν ἀποσείσασθαι. Τοῦ δὲ Κωνσταντίνου τῶν σκήπτρων ἐπειλημμένου, καὶ ἀνειμένως τὴν βασιλείαν ἰθύνοντος, οἱ τῆς Ἄγαρ ἀπόγονοι, τοῦτον εἶναι τὸν καιρὸν γνόντες πρὸς τὸ μελετώμενον αὐτοῖς ἐπιτήδειον, τοῖς τῶν πόλεων φρουροῖς ἐπιτίθενται, καὶ τούτους διαχειρι-

Λ XI. Romanus deinceps, qui Argyropolus vocatur, sceptris potitus, tributum allelengyum statim funditus exstirpavit: Dei cantoribus Magnæ Ecclesiæ attributis, imperatorium aureorum largitionem e fisco tribui solitam adauxit: cum ex eo sciret id stipendium eis non sufficere, quod aliquando ædis Sanctæ Sophiæ œconomus fuerat, dum id munus ab imperatore tribui solebat. Ob æs alienum sive publicum sive privatum nexos liberavit, illo abolito, hoc soluto: pro Constantino socero maximam pecuniam distribuit: plurimo captivos redemit; 230 episcopos per allelengyum ad egestatem redactos, refocillavit; a defuncto imperatore sive mutilatione corporis, sive bonorum publicatione, sive aliis modis afflictos consolatus est. Sed Prusianum magistrum, Bulgarum, B suspectum quasi clandestina cum Theodora Zoes Augustæ sorore consilia tractaret, regnoque inhiaret, comprehensum in custodiam dedit, ac postea cæcavit; Theodoram in Petrium relegavit; Constantinum Diogenem neptis ex sorore maritum, ob affectatæ tyrannidis crimen, vinctum in turrem, conjecit. Mortuo Georgio Albasgiæ principe, viduam ejus, renovationem fœderis, et filio uxorem potentem, utriusque voti compotem fecit, renovato fœdere, et Helena ex fratre Basilio nepte, in Abasgiam missa, cujus sponsum Pancratium curopalatam designavit. Chalepum urbem, quæ et Berrœa dicitur, oppugnare instituit, ad eamque rem se paravit. Nam cum Nicephorus et Joannes imperatores multas urbes Phœniciæ et Syriæ Romanorum imperio subjecissent, Basilius qui secutus est, C Bulgaricis expeditionibus occupatus, eas firmandi otium non habuit: neque tamen, quoad is vixit, illæ ausæ fuerunt jugum servitutis aperte excutere. Cæterum Constantino rerum potito, et dissolute imperium administrante, Agareni tempus id exsequendi ea quæ animis agitarant, commodum esse rati, cæsis præsidiis urbes occupant. Chalepi vero princeps continentibus excursionibus et populationibus ipsam Antiochiam, aliasque finitimas Syriæ gentes Romanæ ditionis vexabat: a quo dux Antiochenus, Constantino adhuc superstite, turpiter victus, plerisque suorum amissis, vix effugerat: cui Romanus successore dato, ipse quoque ad bellum ivit. Cum autem in itinere D Chalepitæ legati cum muneribus multis ei occurrissent, veniam petentes, ac servitutis renovatio-

## Variæ lectiones et notæ.

(2) Συνήρμοστο τῇ Ζωῇ. Lupus protospatha: *Anno* 1029 *mortuus est Constantinus imp. in vigilia S. Martini, et se vivente imposuit in sede sua Romanum, et dedit ei uxorem Zoan filiam suam.*

(3) Οἰκονόμους. Vide *Gloss. med. Græcit.* in Οἰκονόμος.

nem et pensionem non solutorum tributorum, quæ in posterum etiam citra tergiversationem daturi essent, polliccntes : quamvis multis illustribus ducibus ab ulteriore progressu tanquam inutili deterrentibus, pacemque suadentibus, tamen coptis non destitit, Agarenos facile se victurum opinatus, 235 et re bene gesta magnum et memorabile nomen consecuturum. Progressus igitur in Syriam vallum communit. Sed Arabes, homines audaces atque expediti in celeribus equis, et nudi, ab utraque valli parte collocatis insidiis, si qui pabulatum aut aquatum exibant, eos impetu facto cædebant aut capiebant, qua re fiebat, ut et milites et equi præ siti deficerent. Deinde incursionibus illis magis assuefacti, et Romanos ignaviæ damnantes, subito ex montibus decurrere, et clamore barbarico sublato, speciem multitudinis ingerentes, quod non densata acie, sed laxata excurrerent, citraque ordinem vallum invaderent, omnem exercitum territum in fugam verterunt, atque ipse imperator captus esset, a turbata custodia incustoditus relictus, nisi quidam eum in equum sublatum ad fugam cohortatus esset metu pene exanimatum. Romani igitur nullo ordine temereque fugiebant : Barbari vero inexspectata fuga stupefacti, fugientes non sunt persecuti, sed vallum ingressi, paucis illustribus captis, direptoque imperatorio tabernaculo, variarum opum et regiæ magnificentiæ plena, cæterisque impedimentis in equos suos impositis recesserunt.

Σάμενοι, αὐτοὶ τῶν πόλεων γεγόνασιν ἐγκρατεῖς. Ὁ δὲ τοῦ Χάλεπ ἀρχηγὸς, καὶ ἐκδρομὰς ποιούμενος συνεχεῖς, αὐτήν τε τὴν Ἀντιόχειαν, καὶ ὅσα πρόσοικα ἔθνη τῇ Σύρων γῇ, καὶ τοῖς Ῥωμαίοις ὑπήκοα, ἐληίζετο. Ὧι ἀντιπαραταξάμενος ὁ τῆς Ἀντιοχείας δοὺξ, ἔτι περιόντος τοῦ αὐτοκράτορος Κωνσταντίνου, αἰσχρῶς ἡττήθη, καὶ τοὺς πλείους τῶν σὺν αὐτῷ ἀλοβεβληκὼς, μόλις ἠδυνήθη φυγεῖν ἐκεῖνος. Τοῦτον ὁ Ῥωμανὸς ἀφελόμενος τὴν ἀρχὴν, πρυεχειρίσατο ἕτερον· ἐξώρμησε δὲ κἀκεῖνος, καὶ ἀπιόντι προσίασι πρέσβεις μετα δώρων πολυτελῶν, πρὸς τοῦ Χαλεπίτου ἐσταλμένοι, αἰτούμενοι συγγνώμης τυχεῖν, καὶ τὴν δουλείαν ἀνανεώσασθαι, καὶ ἀποδοῦναι τὰς εἰσφοράς, αἵπερ ἔτυχον ὑστερήσασαι, καὶ ταύτας ἐτησίως εἰσφέρειν μετ' εὐγνωμοσύνης εἰς τὸ ἐπιόν. Ὁ δὲ, καίτοι πολλῶν καὶ στρατηγίαις ἐπιφανῶν ἀποτρεπόντων αὐτῷ τὴν εἰς τὰ πρόσω φορὰν ὡς ἀσύμφορον, καὶ σπείσασθαι συμβουλευόντων, οὐκ ἀνείργετο τῆς ὁρμῆς, ἀλλὰ ῥᾷον κρατῆσαι τῶν Ἀγαρηνῶν ἐσαντάζετο, καὶ τοῦτο κατορθωκὼς μέγα τι καὶ ὑπέρογκον ἅστο ἑαυτῷ περιποιήσασθαι σεμνολόγημα. Ἄπεισιν οὖν ἐν Συρίᾳ καὶ βάλλεται χάρακα. Ἄραβες δὲ αὐτόσκευοί τινες ἄνθρωποι καὶ τολμητίαι κέλητες ἐφ' ἵππων ὠκυπόδων γυμνοὶ ἑκατέρωθεν ἐλόχων τοῦ χάρακος, καὶ τοὺς εἰς συλλογὴν ἀπιόντας χιλοῦ ὕδατός τε ἀρδείαν ἐκθορόντες ἀνῄρουν ἢ καὶ συνήρπαζον, ὡς τούς τε στρατιώτας καὶ τὴν ἵππον αὐτῶν ἀπειρηκέναι τῷ δίψει. Εἶτα συνηθέστεροι γεγονότες ταῖς ἐκδρομαῖς πρὸς τοὺς Ῥωμαίους οἱ Ἄραβες, καὶ οἷον καταγνόντες δειλίαν αὐτῶν, ἁθρόον ἀπὸ τῶν μετεώρων ἐξωρμηκότες, καὶ βαρβαρικὸν, ἀλαλάξαντες, καὶ πλήθους φαντασίαν ἀπεργασάμενοι τῷ μὴ συνασπισμὸν τηρεῖν, ἀλλὰ διεσπασμένως ἐκτρέχειν, καὶ ἐπιέναι ἀσυντάκτως τῷ χάρακι, ἐκδείματοῦσιν ἅπαν τὸ στρατιωτικὸν, καὶ εἰς φυγὴν τρέπουσι, καὶ ἂν ἐάλω καὶ ὁ αὐτοκράτωρ αὐτὸς, τῆς περὶ αὐτὸν ἐκταραχθείσης φρουρᾶς, καὶ λελοιπυίας ἀφρούρητον τὸν φρουρούμενον, εἰ μή τις αὐτὸν ἐπὶ τὸν ἵππον ἀνέλαβε, καὶ φεύγειν ὑπέρρωσεν ἐκπεπνευκότα τῷ δέει μικροῦ. Ἀπῆσαν μὲν οὖν οἱ Ῥωμαῖοι ἀτάκτως, ὡς ἕκαστος ἔτυχε θέοντες. Οἱ δὲ Βάρβαροι τὸ παράλογον τῆς τροπῆς τεθηπότες, κατὰ τῶν ἀποδιδρασκόντων οὐκ ἐπεξῆλθον, ἀλλὰ κατὰ τοῦ χάρακος ἔβαινον, ὀλίγους τῶν ἐπιφανεστέρων ζωγρήσαντες, καὶ τήν τε σκηνὴν διηρπάκασι τὴν βασίλειον, μεστὴν οὖσαν πλούτου παντοδαποῦ καὶ πολυτελείας βασιλικῆς, καὶ τὴν ἄλλην ἀπυσκευὴν ἐφ' ἑαυτοὺς ἀναλέμενοι ἐπανέζευξαν.

XII. Imperator vero studio militum suorum Antiochiam perductus, atque inde propere Byzantium regressus, non eumdem animi habitum conservavit, sed mutatus in deterius, ut amissa pensaret, pro imperatore factus est exactor et acerbus quæstor, obsoleta patrum debita a liberis exigens, regis contra subditos reducensis, quos temporis diuturnitas vel extinxerat, vel cineribus obruerat fide multi paternis ædibus et fundis pellebantur, et pristinis opibus spoliati ad insignem egestatem adigebantur. Quæ quum fierent, nihil in fiscum inferebat, sed monasterio magnifico et æde in matris Dei honorem exstructa, non eam modo pecuniam, verum et e fisto depromptam consumebat, dum, ut ille ait.

ΙΒ'. Ὁ δὲ βασιλεὺς εἰς Ἀντιόχειαν διασέσωστο σπουδῇ τῶν περὶ αὐτὸν, κἀκεῖθεν ἐπὶ τὴν Κωνσταντινούπολιν ἀνέδραμεν, οὐκέτι τὴν πρόσθεν τῆς ψυχῆς δεικνυων διάθεσιν, ἀλλ' ἀλλιωθεὶς τὴν ἐπὶ τὸ χεῖρον ἀλλοίωσιν. Ἵνα γὰρ τῶν ἀπολωλότων ἰσοστάσια κτήσηται, πράκτωρ ἀντὶ κρατοῦντος ἐγένετο (3*), καὶ πικρὸς λογιστὴς, παῖδας πατέρων γεγηρακότα χρέα πραττόμενος, καὶ πυρκαϊὰς ἀνάπτων κατὰ τῶν ὑπηκόων, ἅσπερ ὁ χρόνος ἤδη πολὺς πρεσβεύσας κατέσβεσεν, ἢ τέως κατέχωσεν ὑπὸ σποδιᾷ. Ἐντεῦθεν πολλοὶ τῶν πατρῴων οἰκιῶν καὶ ἀγρῶν ἀπηλαύνοντο, καὶ τὴν πρὶν εὐκληρίαν ἐκδιδυσκόμενοι, εἰς πενίαν λαμπρὰν συνηλαύνοντο. Τῶν δ' οὕτως εἰσπραττομένων οὐδὲν εἰς τὸ δημόσιον εἰσεφέρετο, ἀλλὰ σεμνεῖον οἰκοδομῆσαι, καὶ ναὸν τῇ Θεομήτορι προθέμε-

## Variæ lectiones et notæ.

(3) Πράκτωρ ἀντὶ κρατοῦντος ἐγένετο. Psellus in laudata Epistola ad Monomachum, et Argyro : Ἀπαραίτητός τε τὸ ὀφειλόμενον εἰσεπράττετο, καὶ ἐν δαπάναις τὸ χρεωστούμενον κατεβάλλετο. Infra : Ἐντεῦθεν γνώμαις φαύλαις συνομιλῶν, καὶ διανοίαις συνδιαιτώμενος κακυήθεσι, μετεβλήθη τὴν ψυχὴν, καὶ πρὸς πράξεις τὸν λογισμὸν ἠλλοίωσεν οὐ καλάς.

νος (4) καθιδρύσασθαι, ἐκεῖ καὶ κατεδαπάνα, καὶ ἐκ τῶν βασιλικῶν θησαυρῶν ἀνήλισκεν ἕτερα, ἄρτι μὲν ἀνεγείρων, ἄρτι δὲ καταστρέφων τὸ ἤδη ἀνεγερθέν, καὶ ἢ μετεωρότερον ἀνοικοδομῶν αὖθις αὐτό, ἢ εὐρύτερον, ἢ τὸν σχηματισμὸν ποικίλλων, ἢ τρόπον ἄλλον τὸ καινιζόμενον ἀλλοιῶν. Ἀπένειμε δὲ καὶ πρασίδους τοῖς μοναστα῀ς, οὐκ ἀναλόγους μονάζουσιν, ἀλλὰ τρυφῶσι προσηκούσας, καὶ βίον ἔλκουσιν ἀνειμένον καὶ ἀβροδίαιτον, χώρας ὅλας καὶ πόλεις τῶν δημοσίων, καὶ ταύτας τὰς πιοτάτας καὶ παμφόρους ἀφιερώσας αὐτοῖς· ἀλλὰ μὴ πλείω περὶ τούτων. Κατέλαβε δὲ τὴν βασιλίδα τῶν πόλεων. Ἄμερ ὁ τοῦ Χαλεπίτου υἱὸς σὺν δώροις πολλοῖς, τὴν εἰρήνην ἀνανεούμενος, καὶ ὁ βασιλεὺς ἐπὶ ταύτῃ ἐπένευσεν. Ἡ βασιλὶς δὲ Ζωὴ, ἀφικομένη εἰς τὸ Πέτριον (5), τὴν ἑαυτῆς ἀδελφὴν Θεοδώραν ἀπέκειρε μοναχήν. Ἐκδημήσαντος δὲ τοῦ βασιλέως τῆς πόλεως, ὁ Διογένης Κωνσταντῖνος, τυραννίδα μελετῶν, καὶ ἀποδρᾶναι μέλλων εἰς τὸ Ἰλλυρικὸν, κατεσχέθη, καὶ ἐταζόμενος ἑαυτὸν κατεκρήμνισε καὶ ἀπέθανεν, ἵνα μὴ τοὺς συνειδότας ἐκφανίσῃ, τῇ βίᾳ νικώμενος. Τότε μέντοι Ἄραβες μὲν τὴν Μεσοποταμίαν κατέδραμον, οἱ δέ γε Πατζινάκαι τὴν Βουλγαρίαν, καὶ τὴν τοῦ Ἰλλυρικοῦ παράλιον οἱ Ἀγαρηνοί. Τούτοις δὲ μόνοις στόλος Ῥωμαϊκὸς προσβαλὼν, τὰ πλείω τῶν σκαφῶν ἐνέπρησε καὶ κατέκαυσεν· οἱ δ' ἐκ τῆς ναυμαχίας ἀποδιδράσκοντες κλύδωνι περὶ τὸ Σικελικὸν διεφθάρησαν πέλαγος. Καὶ αὖθις ἐξ Ἀφρικῆς περὶ που τὰς χιλίας νῆες ἐξέπλευσαν, καὶ πολλὰς τῶν νήσων, ἔνιά τε τῶν παραλίων ἐδήωσαν. Ἀλλὰ τούτων μοίρᾳ τινὶ περιτυχοῦσαι τριήρεις Ῥωμαϊκαὶ πολλοὺς ἀνεῖλον, καὶ πεντακοσίους εἷλον ζωοὺς, οἳ τῷ βασιλεῖ ὑπὸ δεσμοῖς ἐκομίσθησαν. Ἀλλὰ καὶ ὁ πρωτοσπαθάριος Γεώργιος ὁ Μανιάκης (6) τῶν παρευφρατιδίων πόλεων στρατηγῶν τῆς Ἐδέσσης ἐκράτησεν, ἔνθα καὶ τὴν αὐτόγραφων ἐπιστολὴν τοῦ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ εὑρηκὼς, τῷ βασιλεῖ ἐξαπέστειλε. Λιμοῦ δὲ τὴν Καππαδοκίαν, καὶ τὸ Ἀρμενιακὸν, καὶ τὴν Παφλαγονίαν πιέζοντος, καὶ πολλοὶ μεταναστεῦσαι τῶν πατρίδων αὐτῶν ἠναγκάσθησαν, οὓς χρυσίου δι*α*νομαῖς ἀνακτησάμενος ὁ κρατῶν, πέπεικεν αὖθις τὰς ἐνεγκούσας καταλαβεῖν. Σεισμῶν δὲ γενομένων, ξενῶνές τε κακῶς διετέθησαν, καὶ οἱ ἀντίπορθμοι τῆς Βυζαντίδος ἀνδρῶνες, οἳ διαιτητήριον ἔκπαλαι τοῖς τὰ σώματα λελωβημένοις ἐκ τῆς νόσου τῆς ἱερᾶς, καὶ τοῖς λελεπρωμένοις τετάχαται. Ἀλλὰ καὶ τούτους ὁ βασιλεὺς ἀνεκαίνισε, καὶ τοῦ τὸ ὕδωρ εἰς τὴν μεγάλην πόλιν εἰσάγοντος ὀλκοῦ διαῤῥηχθέντος ἐπεμελήσατο.

A *Diruit, ædificat, mutat quadrata rotundis.* Sumptus monachis suppeditavit, non illi vitæ generi, sed hominibus delicatis et voluptariis aptos, consecratis e publico provinciis totis **232** et urbibus, iisque pinguissimis et fertilissimis. Atque hæc hactenus. Amer autem Chalepitæ filius urbem regiam ingressus, pacem multis muneribus ab imperatore impetratam renovavit. Zoe imperatrix in Petrium profecta sororem Theodoram pro monacha tolondit. Constantinus Diogenes post imperatoris ex urbe discessum, regnum affectans, dum in Illyricum aufugit, captus est: qui cum interrogaretur, se præcipitem dedit, morique præoptavit potius quam vi coactus prodere conscios. Iis temporibus Arabes Mesopotamiam incursarunt, Patzinacæ Bulgariam, et oram Illyrici maritimam Agareni: cum quibus solis congressa classis Romana, plerasque navos eorum incensas combussit: qui o pugna evaserant in mari Siculo tempestato pericrunt. Ex Africa quoque circiter mille naves egressæ, multas insulas et loca maritima quædam vastaverunt. Sed Romanæ triremes partem quamdam earum adeptæ, multos sustulerunt, et quingentos captos ad imperatorem in vinculis miserunt. Georgius vero Maniaces protospatharius, urbium ad Euphratem prætor, Edessa potitus, epistolam Servatoris nostri Jesu Christi manu scriptam, quam ibi invenerat, imperatori misit. Fame porro Cappadociam, Armeniam et Paphlagoniam premente, locustis vero pene totum Orientem infestantibus, multi coacti sunt patria relicta, novas sedes quæritare: quibus imperator auri largitionibus sublevatis persuasit ut ad sua reverterentur. Idem hospitales domos atque ædificia Byzantio obversa, in quæ antiquitus ii quorum corpora vel sacro morbo vitiata, vel lepra infecta erant, recipiebantur, terræmotibus labefactata renovavit: aquæductum etiam urbis fractum refecit.

B

C

## Variæ lectiones et notæ.

(4) Τὸν ναὸν τῇ Θεομήτορι προθέμενος. Τῆς Περιβλέπτου nomine insignis ædes, de qua sic Michael Psellus, lib. III Hist. ms. Βουλόμενος δὲ καὶ τὴν Θεομήτορα καλλίονι τῶν ἄλλων κατακοσμῆσαι ὀνόματι, ἔλαθεν ἀνθρωπικότερον ταύτην ἐπονομάσας, εἰ καὶ περίβλεπτός ἐστι τοὔνομα, ὡς ἀληθῶς ἡ Περίβλεπτος. Ἐπὶ τούτοις καὶ προσθήκη τις ἑτέρα προσεγεγόνει, καὶ ὁ ναὸς καταγωγὴ γίνεται μοναστῶν. Ut porro sub ædis condendæ prætextu thesauros publicos exhauserit, et subditos vexerit, paulo supra enarrat. Sed de hac æde alia observamus in nostra *Constantinopoli christiana*, lib. IV. pag, 94.

D

(5) Εἰς τὸ Πέτριον. Quid sit Petrium, diximus in Notis ad Alexiadem, p. 249. Locus scilicet fuit extra urbem versus sinum Ceratinum, in quo exstructa varia ædificia, ac monasteria, in quibus præsertim recensetur quod S. Joannis Baptistæ nomen prætulit, de quo hic Zonaras intelligendus, et alia quorum passim meminimus in nostra *Constantinopoli*, quibus adjungenda ædes S. Stephani, ex scriptore ms. Vitæ S. Theodori Syceotæ: Αὐτοῦ δὲ ἐμβληθέντος ἐν τῷ ναῷ ἁγίου πρωτομάρτυρος Στεφάνου τῷ καλουμένῳ Πετρίᾳ, etc. Monasterium vero Petri seu τὰ Πέτρια, inter imperatoria monasteria recenset Theodorus Hermopolites ms. lib. v. tit. 2.

(6) Γεώργιος ὁ Μανιάκης. Michael Psellus, lib. v. Hist. ms. de Maniace: Τοῦτον ἐγὼ τὸν ἄνδρα καὶ τεθέαμαι καὶ τεθαύμακα· συνενήνοχε γὰρ αὐτῷ ἡ φύσις, ὁπόσα συμπρέπει τῷ στρατηγήσοντι· ἦν γὰρ ἡλικίαν εἰς δέκατον ἀνεστηκὼς πόδα· καὶ οἱ πρὸς αὐτὸν ὁρῶντες ὥσπερ εἰς κολωνὸν ἢ κορυφὴν ὄρους ἀνέβλεπον, etc.

XIII. Iis peractis fata ei instabant: quo autem pacto sit defunctus exponendum est. Imperio recens politus, longa sibi et vitæ et regni tempora policebatur, quamvis eo jam sexagenarius politus, neque imperii successorem e lumbis suis ortum relicturum somniabat: neque reputabat imperatricem quam in matrimonio habebat quinquagenariam, effeto utero ineptam esse ad semen prolificem **233** excipiendum: ac principio rei venereæ magna contentione incumbebat unctionibus quibusdam utendo, et conjugi lapillos appendendo, quæ conceptum adjuturæ viderentur, illa ferente omnia, ac ne a carminibus quidem et incantationibus abhorrente. Sed eum omnia frustra esse, neque se voti compotem posse fieri cerneret: non perinde erga uxorem affectus, rarius illam invisebat, cum natura segnior ad coitum et mollior, tum vero ætate salacitate hebetata. Ut igitur exactis aliquos in imperio annis, imperatricem aversabatur, illa et sui contemptu et libidine irritata est ad viri odium. Erat autem Romano privato adhuc spadio, cujus fratris Michaelis faciem natura ad exquisitam pulchritudinem expolierat: quijam imperatori a fratre commendatus, inter cubiculi ministros ascitus fuerat. Ejus igitur amore capta imperatrix ardebat animo, quem ardorem quotidianus conspectus pulchritudinis illius inflammabat. Cum autem spadonem illum pridem odisset, tum hominem accersebat, et inter familiarius colloquendum percontationes de Michaele interjiciebat. Id cum sæpius fieret, homo acutus, amore intellecto, fratrem monuit ut imperatricem conveniret: sique ab illa tentaretur, nihil verecundatus eam et contrectaret, et oscularetur, et amplecteretur. Quid multa? usque ad coitum processit amor, ac tandem eo res devenit. ut mulieris erga Michaelem affectus palam erumperet, neque in regia tantum, sed et in triviis susurraretur, soli imperatori ignotus, cui in eodem cum imperatrice lecto cubanti, fricare pedes jubebatur Michael. Quis vero eum mulieris quoque pedes non attrectasse credat? Ita factus est imperator amborum quasi leno et concubinus. Ut autem cum et soror Pulcheria, et alii eam fabulam edoctum, ut sibi caveret monuerunt: nihil egit aliud, nisi ut suspectum regaret, num ab imperatrice amaretur? cumque inficiantem et negantem sacramento obstringeret: cumque ille pejerasset, calumniam esse putavit verba aliorum. Cæterum Michaelem, ob id perjurium, atrox morbus invasisse fertur: nam, ut quidam tradunt, certis intervallis et mente alienabatur, **234** et oculos distorquebat, et tremore corripiebatur, et humi procidebat: deinde ad se

ΙΓ'. Ἤδη δέ οἱ πρὸς τέλος ἤγγικε τὸ βιώσιμον· τὸ δ' ὅπως ἀπεβίω, διηγητέον. Ἄρτι τῆς βασιλείας ἐπιτυχών, χρόνους ἑαυτῷ καὶ τῆς ζωῆς καὶ τῆς ἀρχῆς ἐπεμέτρει μακρούς, κατὰ ταῦτα ἑξηκοντούτης (7) ὢν ὅτε τῶν σκήπτρων ἐπελήφθη καὶ διαδοχὴν τῇ βασιλείᾳ καταλιπεῖν ἐκ τῆς ὀσφύος αὐτοῦ ἐφαντάζετο, μηδ' ὅτιπερ ἡ βασιλὶς ἧ συνῴκιστο πεντηκοντούτης ἦν, καὶ ὑπέρακμος, καὶ ἄνικμος τὴν νηδὺν πρὸς σπερμάτων ὑποδοχήν, δυνάμενος συνιδεῖν. Πρότερον μὲν οὖν ἐσπουδάκει περὶ τὰ ἀφροδίσια, καὶ κατέτεινεν ἑαυτὸν, καὶ χρίσμασί τισιν ἐκέχρητο, καὶ τῇ συνοίκῳ προσήρτα λιπίδια, ὡς δή τι ἐνεργοῦντα περὶ τὴν κύησιν. Ἤδη δὲ καὶ ἀμμάτων καὶ ἐπῳσμάτων ἠνείχετο, καὶ προσίετο ἐπῳδάς. Ἐπεὶ δ' ἐγνώκει πάντα μάτην γινόμενα ὁ κρατῶν, καὶ ἀπεγνώκει τὸ σπουδαζόμενον, οὐκέθ' ὁμοίως διέκειτο περὶ τὴν εὐνέτειραν, ἀλλ' ἧττον αὐτῇ προσήει. Ἦν γὰρ καὶ φύσει νωθὴς πρὸς μίξιν καὶ μαλθακώτερος. Ἤδη δὲ καὶ ὁ χρόνος αὐτῷ τὴν κίνησιν ἤμβλυνεν. Ὡς δέ τινες αὐτῷ ἐπὶ τῇ βασιλείᾳ ἐξεμετρήθησαν ἐνιαυτοὶ, καὶ ἀπυστρύφως εἶχε πρὸς τὴν βασίλισσαν, ἡ δὲ καταφρονουμένη πρὸς μῖσος ἠρέθιστο, καὶ πλέον δι' ὁμιλίαν ἀνδρός. Ἦν δέ τις καὶ πρὸ τῆς βασιλείας ἐκτομίας ὑπηρέτης τῷ βασιλεῖ, τούτῳ δ' ἦσαν ὁμαίμονες, ὧν εἷς ἦν καὶ ὁ Μιχαὴλ, ἀνὴρ ᾧ τὴν ὄψιν ἡ φύσις ἀπέξεσεν εἰς ἀκριβῆ ὡραιότητα. Τοῦτον ὁ ἀδελφὸς μετὰ τὴν βασιλείαν παρέστησε τῷ Ῥωμανῷ προσληφθησόμενον ὑπ' αὐτοῦ· ὃ δὲ τοὺς θαλαμηπολοῦσι τὸν νεανίαν κατέταξε. Τούτου τῷ ἔρωτι ἁλοῦσα ἡ βασιλὶς ἐπυρπολεῖτο τὴν ψυχὴν, καὶ τὸ πῦρ τὸ ἐκείνου κάλλος καθ' ἑκάστην ὁρώμενον ὑπανέφλεγε. Μισούμενος δ' αὐτῇ πρώην ὁ ἐκτομίας, τότε καὶ προσεκαλεῖτο, καὶ ὁμιλίας ἠξίωτο γνησιωτέρας, εἶτα καὶ περὶ τοῦ Μιχαὴλ ἠρωτᾶτο τοῦ ἀδελφοῦ. Πολλάκις δὲ τούτου γενομένου, δεινὸς ὢν ἐκεῖνος, συνῆκε τὸν ἔρωτα, καὶ τῷ ἀδελφῷ ὑπέθετο καὶ προσιέναι τῇ βασιλίσσῃ, καὶ εἰ πειρῷτο ἐκείνη αὐτοῦ, μὴ ὑποστα λῆναι, ἀλλὰ καὶ ἅψασθαι καὶ φιλῆσαι καὶ προσφῦναι αὐτῇ. Καὶ τί δεῖ τὰ πολλὰ λέγειν; μέχρι καὶ συνουσιασμοῦ τὰ τοῦ ἔρωτος κατηντήκεσαν, καὶ προϊόντος τοῦ χρόνου εἰς προῦπτον σχεδὸν τὸ περὶ τὸν Μιχαὴλ ἐξερράγη φίλτρον, καὶ ἦν ὑποψιθυριζόμενον οὐ τοῖς περὶ τὰ βασίλεια μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἐν ταῖς τριόδοις, μόνῳ δ' ἠγνοεῖτο τῷ αὐτοκράτορι, ὅθεν καὶ συγκειμένῳ τῇ βασιλίσσῃ αὐτῷ ἐπὶ τῆς εὐνῆς ὁ Μιχαὴλ εἰσκαλούμενος ἀναπρίβειν οἱ τοὺς ποδας κεκέλευστο. Τί γοῦν ἂν τις οἰήσαιτο ἢ ὅτι καὶ τῶν ἐκείνης ἥπτετο ποδῶν; Καὶ οἷον προαγωγὸς ἀμφοῖν ὁ βασιλεὺς καὶ ὁμευνέτης ἐγίνετο. Ὡς δὲ καὶ ἡ ἀδελφὴ Πουλχερία (8) καὶ ἕτεροι περὶ τοῦ δράματος αὐτὸν ἀνεδίδαξαν, καὶ φυλάττεσθαι παρῄγγύησαν, οὐδὲν ἕτερον ἐποίησεν, ἀλλὰ τὸν ὑποπτευόμενον αὐτῷ καλέσας, εἰ ἐρῷτο

frater oculos eruit ob tyrannidem: ex quo conjugio nata filia unica nupta Constantino Monomacho postmodum imperatori, ut scribit Michael Psellus. lib. v Hist. ms.

## Variæ lectiones et notæ.

(7) Ἑξηκοντούτης. Michael Psellus, lib. III, Hist. ms. Πλέον γὰρ ἢ δέκα ἔτεσι τὴν τῆς βασιλίδος ἡλικίαν ὑπεραναδεύηκεν.

(8) Καὶ ἡ ἀδελφὴ Πουλχερία. Quæ nupsit Basilio Solero patricio, cui Constantinus imp. Basilii

πρὸς τῆς βασιλίσσης ἠρώτα· ὁ δὲ ἀπηγόρευσε, καὶ ἀννηάμενος, πίστεις τοῦ λόγου καὶ ὅρκους ἀπητήθη καθ' ἱερῶν. Ἐπεὶ δ' ἐκεῖνος ἐπιορκήσας τοὺς ὅρκους ἐτέλεσε, διαβολὴν τοὺς τῶν ἄλλων ἤγητο λόγους. Λέγεται μέντοι διὰ τὴν ἐπιορκίαν νόσημά τι δεινὸν ἐνσκῆψαι τῷ Μιχαήλ, Τὸ δ' ἦν κατά τινας περιόδους αὐτῷ παρακοπὴ τοῦ νοὸς, τῶν ὀφθαλμῶν τε διαστροφὴ, καὶ κλόνος τοῦ σώματος, καὶ κατάπτωσις ἐπὶ γῆς, εἶτ' ἐπανῆει εἰς ἑαυτὸν, καὶ ἀποκαθίστατο. Τοῦτο πολλάκις καὶ τοῦ βασιλέως ἐνώπιον ἔπαθεν· ὁ δὲ, τοῦ πάθους οἰκτειρήσας τὸν Μιχαὴλ, ἔτι μᾶλλον ψευδῆ ᾤετο τὰ λεγόμενα, καὶ μετ' ἐρᾶν μήτ' ἐρᾶσθαι τοῦτον οὕτως ἔχοντα ᾤετο. Εἰσὶ δ' οἳ λέγουσι μηδ' ἀγνοῆσαι τὸν βασιλέα τὸν ἔρωτα, εἰδότα δ' ὅτι σφριγᾷ ἡ βασίλισσα, καὶ περὶ τὰ ἀφροδίσια μέμηνε, τῆς πρὸς τὸν Μιχαὴλ αὐτῆς ῥοπῆς ἠνείχετο, ὑποκρινόμενος ἄγνοιαν, ἵνα μὴ πλείοσιν ὁμίλοιη. Τούτων δ' οὕτως ἐχόντων, ὁ αὐτοκράτωρ ἐνόσησε, καὶ οἱ διῳδήκει τὸ πρόσωπον, καὶ τὸ ἄσθμα ἦν συνεχὲς, καὶ ἡ ὄψις αὐτῷ ἐψκει νεκρῷ, καὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ τὸ πλέον ἐψίλωτο· αἱ γὰρ τρίχες αἱ τῆς ἀπερρύησαν. Λέγεται γοῦν φαρμάκοις περιεργασθῆναι ὁ ἄνθρωπος. Οὕτω δ' ἔχων ἀπῄει πρὸς βαλανεῖον τῶν ἐν τοῖς βασιλείοις λουσόμενος, καὶ ἀπῄει οὔτε χειραγωγούμενος, οὔτ' αὐτίκα τεθνήξεσθαι προσδυκώμενος. Ὡς δὲ τὸ σῶμα ἐκάθηρεν, εἰσέδυ τὴν ἐκεῖ κολυμβύθραν, ἔνθα δὴ τὸ πᾶν ᾄδεται γενέσθαι τοῦ δράματος· συμπιέσαι γάρ τινας αὐτῷ τὴν κεφαλὴν φασιν ἐπὶ τὸ ὕδωρ ἀφ' ἱκανὸν, καὶ οὕτως ἐκεῖθεν ἄπνουν ἀνιμηθῆναι σχεδὸν, καὶ ἀναχλιθῆναι πρὸς τὴν στρωμνήν. Θροῦ δ' ἐπὶ τούτῳ σομβάντος, παρῆλθε καὶ ἡ βασιλὶς, ὡς δή τι τῷ πάθει ἐπιστενάζουσα, καὶ πληροφορηθεῖσα τοῦ βασιλέως τὴν τελευτὴν, ἀπῆλθεν εὐθύς. Ὁ δὲ, βραχύ τι ἐπιβιοὺς ἄναυδος, εἶτα καὶ μελάντερόν τι ἀναγαγὼν διὰ τοῦ στόματος, ἀφῆκε τὸ πνεῦμα, ἔτη βασιλεύσας πέντε πρὸς τῷ ἡμίσει. λόγοις μὲν ἐντραφεὶς (9), Ἑλληνικῆς τε παιδείας μετεσχηκὼς, καὶ τῶν τῆς πολιτείας νόμων οὐκ ἀδαὴς, πλείω δ' εἰδέναι, ὧν ᾔδει ὡς ἀληθῶς, οἰόμενός τε καὶ σεμνυνόμενος.

A redibat. Idque sæpius ei etiam imperatore vidente accidebat, qui vicem hominis dolens, magis etiam suspicionem falsam judicabat; neque enim talem vel amare vel amari posse putabat. Sunt etiam qui dicant amorem illum non latuisse imperatorem: sed cum sciret mulierem lascivire ac insanire libidine, tolerasse propensionem ejus erga Michaelem, simulata ignorantia, ne illa cum pluribus rem haberet. Quæ cum ita essent, imperator in morbum incidit, inflata facie, quæ quidem mortui similis erat, ut crebro anhelitu ægre spiritum trahebat, maxima parte capitis calvus, capillis delapsis. Quod malum ei veneficiis conciliarum putabatur. Sic affectus in quoddam regiæ balneum lavatum abit, a nemine sustentatus, neque ullo putante eum statim moriturum. Ut autem purgato B corpore in alveum descendit, ibi tota fabula peracta esse fertur: nam quosdam caput ejus diu in aquam depressisse, et jam fere examinem inde extractum, et in lecto reclinatum. Qua de re rumore orto, etiam imperatrix, ob casum illum gemens scilicet, accessit: ac jam certa de illius nece statim recessit. Is vero cum paulisper adhuc sine voce jacuisset, rejecta per os nigra quadam materia, spiritum emisit. Regnavit annos quinque cum dimidio, ab inunte ætate in litteris eruditus, et Græca doctrina institutus, legumque civilium non ignarus. Plura tamen omnino se scire quam sciebat et putabat et gloriabatur.

ΙΔ'. Τοῦτον μὲν οὖν τοιοῦτον κανειλήφει τὸ τέρμα τῆς βιοτῆς. Ἡ δὲ βασιλὶς ὅλη τοῦ τὸν Μιχαὴλ ἐγκαθιδρῦσαι τῷ θρόνῳ τῆς βασιλείας ἐγένετο, καὶ τῶν περὶ αὐτὴν, τῶν πατρώων δηλαδὴ θεραπόντων αὐτῆς, ἀναβολῇ τὸ πρᾶγμα δοῦναι καὶ σκέψει συμβουλευόντων, ἡ δὲ οὐκ ἠνείχετο, κατεπειγομένη πρὸς τὴν τελεσιουργίαν καὶ παρὰ τοῦ ἐκτομίου Ἰωάννου τοῦ συγγόνου τοῦ Μιχαήλ, λάθρα πρὸς αὐτὴν ὑποψιθυρίσαντος, ὡς Ἀπολούμεθα αὐτίκα, εἰ βραχύ τινι καιρῷ τὸ ἀποτέλεσμα βραδυνεῖ. Λαβοῦσα τοίνυν εὐθὺς τὸν Μιχαὴλ, καὶ στολὴν αὐτῷ περιθεμένη βασίλειον, καὶ διαδήματι τὴν ἐκείνου κεφαλὴν αὐτὴ ἀναδήσασα, καὶ ἐπὶ θώκου βασιλικοῦ καθιδρύσασα, καὶ αὐτὴ παρακαθισαμένη, πᾶσι τοῖς τότε παροῦσι καὶ εὐφημεῖν καὶ προσκυνεῖν προυτρέπετο. Ἔνιοι δὲ καὶ τότε αὐτίκα νυκτὸς τὴν ἱεροτελετίαν τὴν γαμικὴν ἐπ' αὐτοῖς γενέσθαι ἱστόρησαν τοῦ πα- D

C XIV. Quo hunc vitæ exitum sortito, imperatrix tota in eo fuit ut Michaelem in regio solio collocaret. Quamvis autem familiares ejus, paterni videlicet ministri, suaderent ut mora interposita deliberaret: id aspernata consilium, rem ad finem perducere festinabat, incitante præsertim spadone Joanne fratre Michaelis, qui ei clam insusurrarat; *Sese omnes statim perituros, si qua in negotio mora interponeretur.* Statim igitur Michaeli ornatum regium accommodat, eique in regio solio collocato assidens omnes qui aderant hortatur, ut eum consalutent et adorent. Quidam auctores sunt, 235 eadem nocte sacrum nuptiale peractum, Alexio patriarcha in regium accersito, qui et Romanum mortuum, et Michaelem imperii auspicia adhuc peragentem invenerit. Enimvero eo facinore etiam foris vulgato, tota civitas novum imperatorem

## Variæ lectiones et notæ.

(9) Λόγοις μὲν εὖ τραφείς. Psellus in laudata Epistola ad Monomachum, de Argyro: Λόγου δὲ καὶ παιδείας οὐδεμιᾶς ἄμοιρος ἦν, ἀλλὰ τῇ πρὸς ταῦτα ἕξει τοῖς πρώτοις ἐφάμιλλος. Infra: Ἓν δὲ πρῶτον ἔργον ἐκείνου καὶ σπούδασμα, λύειν τὰ τῆς Γραφῆς ἄπορα, καὶ τὸν κεκρυμμένον ἀνορύττειν νοῦν, καὶ τὸν σκοπὸν ἀνευρίσκειν τοῦ αἰνίγματος· ὅθεν φιλοσόφοις ὁμίλει καὶ ῥήτορσι, καὶ περὶ τούτων μᾶλλον ἐσπουδάκει ἢ τὰ δημόσια. Idem lib. III Hist. ms. Ἦν μὲν οὖν ὁ ἀνὴρ καὶ λόγοις ἐπιτεθραμμένος Ἑλληνικοῖς, καὶ παιδείας μετεσχηκὼς ὅση τοῖς Ἰταλῶν λόγοις ἐξήρτητο.

consalutavit, partim huic gratificantes, partim læti, qui defuncti odio liberati essent. Imperatrix porro cum se quam rectissime sibi prospexisse, omnique potestate in se translata, Michaelem ministri vice habiturum putaret, opinione sua decepta est. Nam ad tempus ille quidem pristinum amorem simulans, obsequiis mulierem demulcere, eaque facere quæ illi grata et jucunda essent. Sed cum simulationem longius producere non posset, mutatis moribus eam suspectam habere: sibique metuens primarios illius ministros regia ejicere, ancillis item familiaribus amotis, alias substituere : denique gynæconitidem claudere, custodiaque adhibita, a nemine illam adiri pati, ni satellitum præfecto exposuisset, unde et ad quid veniret. Nam et suopte exemplo terrebatur, et fratris Joannis spadonis impulsu potissimum id facere putabatur. Qui spado, homo erat acutus et acer, obscuroque ingenio, varius erga eos quibuscum agebat, promptus, mole curarum indefessus, neque epulis neque vino deditus. Proinde nihil de reipublicæ gerendæ studio remittebat. Ac imperatricis hic status fuit. Michael vero communium rerum cura suscepta, cum morbus ejus ingravesceret, quem alii vindictam Numinis offensi perjurio interpretabantur, quo non secus atque olim Saul angebatur, alii amentiam et insaniam : in Joannem spadonem totius imperii gubernatio incubuit, cum quidem monachi vestem jam olim sumpsisset, sed habitu duntaxat illud vitæ genus profiteretur. Enimvero Constantinus Dalassenus patricius, domi degens, cum de novo imperatore audivisset, indignabatur summam rerum ad talem hominem esse devolutam. Quare Michael cum suis vehementer perturbatus verebatur ne Delassenus regnum affectaret. Itaque Joannes quendam mittit, qui jurejurando affirmaret nihil ei metuendum esse mali, viroque persuaderet ut imperatorem conveniret. **236** Qui eum venisset, ab imperatore benigne susceptus, ac muneribus et dignitate auctus, in urbe degere jussus est. Nicetas vero imperatoris frater, dux Daphnæ Antiochiæ designatus, non est in urbem ab Antiochenis admissus. Nam publicorum vectigalium exactore, a quo se durius tractatos putabant, interfecto, veriti ne ejus facinoris pœnas darent, portas ei clauserant: nec prius admisere quam jurejurando confirmasset cædem illam eis fraudi non futuram. Verum eo jurejurando nihil deterritus, multos occidit, et quibusdam insignibus civibus vinctis, in magnam urbem missis, fratri Joanni scripsit se ab Antiochenis ob benevolentiam eorum erga Delassenum exclusum fuisse. Hinc Dalassenus in insulam Platem relegatur, et Constantinus Ducas ejus gener, de injuria queritans et perjurium non dissimulans turri cuidam includitur. Post Dalassenus etiam e Plata translatus in turrim compingitur. Sub id tempus Agareni Myra ceperunt: Patzinacæ passim e Romanis provinciis prædas egerunt. Antiocheno duce Nicela

τριάρχου Ἀλεξίου ἀφικομένου πρὸς τὰ βασίλεια, καὶ τὸν μὲν Ῥωμανὸν τεθνεῶτα καταλαβόντος, τὸν δέ γε Μιχαὴλ ἔτι τὰ ἐπὶ τῇ βασιλείᾳ τελούμενον. Ἤδη δὲ καὶ τοῖς ἔξω διαδοθέντος τοῦ γεγονότος. καὶ πᾶσα ἡ πόλις τὸν νέον ἀνηγόρευεν αὐτοκράτορα, τὸ μὲν αὐτῷ χαριζόμενοι, τὸ δ' ὅτι τὸν ἀπιόντα ἀπεφορτίσαντο χαίροντες. Ἡ μὲν οὖν βασιλὶς ᾤετο βουλεύσασθαι ἄριστα, καὶ ἑαυτῇ τὴν πᾶσαν ἐξουσίαν περιποιήσασθαι, καὶ τὸν Μιχαὴλ ὑπηρέτην ἕξειν· τὸ δά τἰ ἑτεροῖον συμβέβηκε. Μέχρι μὲν γάρ τινος ἐσχημάτιζετο τηρεῖν τὴν πρὸς τὸν βασιλίδα διάθεσιν, καὶ ταύτῃ χαρίζεσθαι, καὶ τὰ ἐκείνῃ θυμήρη ποιεῖν, εἶτα οὐκ εἰς μακρὰν ἐκτείται τὲ προσπολήσιν ἀνασχόμενος, μεθαρμόττεται, καὶ ὑποπτεύει αὐτὴν, καὶ δείσας περὶ ἑαυτῷ, μεθίστησι μὲν τῶν βασιλείων τοὺς ἐκτομίας τους αὐτῆς παρφους θεράποντας, καὶ τὰς αὐτῇ συνήθεις θεραπαίνας αὐτῆς διαιρεῖ, ἑτέρας δ' αὐτῇ πρὸς θεραπείαν ἀντικαθίστησι. Καὶ ἐπὶ τούτοις τὴν γυναικωνῖτιν αὐτῇ ἀποφράγνυσι, καὶ φρουρὰν περιίστησι, καὶ οὐδενὶ προσιέναι ταύτῃ παρακδχώρητο, εἰ μὴ τὸν προσιόντα ὁ φρούραρχος κατεξήτασεν, ἄθεν ἥκοι, καὶ τίνος δεόμενος παραγένοιτο. Ἐδεδίει γὰρ οἴκοθεν ἔχων τοῦ δέους τὰς ἀφορμάς. Εἰς ταῦτα δ' ἐνάγεσθαι πλέον ὁ Μιχαὴλ λέγεται παρὰ τοῦ συγγόνου αὐτοῦ Ἰωάννου τοῦ ἐκτομίου. Ἦν γὰρ δεινὸς ὁ ἄνθρωπος καὶ δραστήριος, καὶ τὸ ἦθος ὑποκαθήμενος, καὶ πρὸς τοὺς ἐντυγχάνοντας ποικιλλόμενος, περισπερχής τε καὶ πρὸς φροντίδων ὄγκον ἀκάματος, καὶ οὐδὲ γαστριτόμενος, οὐδὲ περὶ τὸν ἄκρατον λιχνευόμενος, οὐδὲ ἡττώμενος οἴνου, τῆς περὶ τὰς δημοσίας διοικήσεις καθυφίει σπουδῆς· Τὰ μὲν οὖν περὶ τὴν βασίλισσαν ᾠκονόμητο οὕτωσί· ὁ δὲ Μιχαὴλ τῆς τῶν κοινῶν πραγμάτων οἰκονομίας ἀντείχετο· εἶτα τῷ μὲν ἐκραταιοῦτο ἡ νόσος, ἣν οἱ μὲν ἐκάλουν δαιμόνιον μήνιμα διὰ τὴν ἐπιορκίαν ἐνσκῆψαν αὐτῷ, καὶ συμπνίγον τὸν ἄνθρωπον, ὡς πάλαι δὴ τὸν Σαοὺλ. οἱ δὲ μανίαν τε καὶ παραφοράν· ὁ δ' ἐκτομίας Ἰωάννης τὴν ὅλην ἀνεδέξατο τῆς βασιλείας κυβέρνησιν, μοναχικὸν μὲν ἔνδυμα πάλαι ἀμφιασάμενος, τοῦτο δὲ τηρῶν ἄχρι μόνου τοῦ σχήματος. Κωνσταντῖνος δὲ πατρίκιος ὁ Δαλασσηνὸς, οἴκοι διατρίβων, καὶ περὶ τοῦ νέου βασιλέως πυθόμενος, δυσανασχετῶν ἦν, ὅτι εἰς ἄνδρα τοιοῦτον ἡ βασιλεία περιέστη Ῥωμαίων. Τοῦτο βορύβου τοὺς περὶ τὸν βασιλέα ἐμέστωσε, πτοηθέντας μή ποτε ὁ Δαλασσηνὸς τυραννίδι ἐπίθηται. Καὶ στέλλει ὁ Ἰωάννης τὸν ὑρκοις αὐτὸν βεβαιώσοντα ὡς οὐδενὸς ἀνιαροῦ πειραθήσεται, καὶ πείσοντα τὸν ἄνδρα τῷ βασιλεῖ προσελθεῖν. Καὶ ὁ μὲν προσῆλθε, καὶ ὁ βασιλεὺς αὐτῶν ἀσπασίως προσήκατο, καὶ ἐδεξιώσατο δωρεαῖς, καὶ μείζονι ἀξιώματι ἐτίμησε, καὶ ἐν τῇ τόλει διάγειν ἐκέλευσε. Νικήτας δὲ ὁ τοῦ βασιλέως ὁμαίμων, δοὺξ τῆς ἐπὶ Δάφνῃ Ἀντιοχείας προχειρισθείς, ἤρχθη παρὰ τῶν Ἀντιοχέων τῆς εἰς τὴν πόλιν εἰσόδου. Πράκτορα γάρ τινα τῶν δημοσίων τελῶν, ὡς αὐτοῖς φορτικῶς προσενηνεγμένον, ἀνελόντες οἱ τῆς Ἀντιοχείας πολῖται, καὶ δεδοικότες μὴ δίκας τῷ δουκὶ τοῦ τολμήματος διδῶσιν, ἐπεζύγωσαν αὐτῷ τὰς πύλας τῆς

πόλεως. Ὁ δὲ ἐνόρκους αὐτοῖς παρασχόμενος πίστεις ὡς οὐδὲν διὰ τὸν φόνον ὑποστοῖεν κακὸν, παραχωρεῖται τῆς εἰσόδου· εἶτα τοὺς ὅρκους οὐδὲν λογισάμενος, πολλοὺς μὲν ἀποκτίννυσιν, ἑνίους δὲ τῶν παρ' αὐτοῖς ἐπισήμων δεσμίους ἔστειλε πρὸς τὴν μεγαλόπολιν, γράψας τῷ ἀδελφῷ Ἰωάννῃ, διὰ τὴν πρὸς τὸν Δαλασσηνὸν εὔνοιαν ἀπεῖρξαι αὐτῷ τὴν εἴσοδον τοὺς Ἀντιοχεῖς. Ἐντεῦθεν ὁ Δαλασσηνὸς εἰς τὴν νῆσον τὴν Πλάτην περιορίζεται, καὶ ὁ ἐπὶ θυγατρὶ κηδεστὴς αὐτοῦ Κωνσταντῖνος ὁ Ῥούκας τὴν ἀδικίαν ἐπιβοώμενος, καὶ τὴν ἐπιορκίαν οὐ σιωπῶν, πύργῳ τινὶ κατακλείεται. Εἶτα μετάγεται ὁ Δαλασσηνὸς ἐκ τῆς Πλάτης, καὶ πύργῳ καθειργνυται. Ἐάλω δὲ τότε τοῖς μὲν ἐκ τῆς Ἄγαρ τὰ Μύρα, καὶ τοῖς Πατζινάκαις λεία γέγονε τῶν Μυσῶν (10). Τοῦ δὲ δουκὸς Ἀντιοχείας Νικήτα καταστρέψαντος τὴν ζωὴν, ὁ Κωνσταντῖνος ἀδελφὸς ὢν κρὶ οὗτος τοῦ βασιλέως ἐπὶ τῇ Ἀντιοχείᾳ τὸν τελευτήσαντα διεδέξατο, καὶ ὁ ἕτερος αὐτοῦ ἀδελφὸς πρωτοβεστιάριος προκεχείριστο. Ἐξ Ἀφρικῆς μέντοι καὶ Σικελίας στόλος ἀποπλέων Ἀγαρηνῶν ἐκάκου τάς τε νήσους καὶ τὰ παράλια. Ἀλλὰ τούτοις στόλος ἐπιπλέων Ῥωμαϊκὸς πολλὰ μὲν τῶν σκαφῶν κατέδυσεν αὐτανδρα, πολλοὺς δ' ἐζώγρησε· καὶ τοὺς μὲν πρὸς τὸν βασιλέα ἐκπέπομφεν, οἱ δὲ ἀνεσκολοπίσθησαν κατὰ τὴν παράλιον. Παγκράτιος δὲ ὁ ἄρχων Ἀβασγίας, ᾧ τὴν οἰκείαν ἀνεψιὰν ὁ βασιλεὺς ἡρμόσατο Ῥωμανός, τάς τε πρὸς Ῥωμαίους σπονδὰς ἔλυσε, καὶ ὧν παρεχώρησε πρὶν Ῥωμαίοις φρουρίων καὶ πόλεων, ἐπελάβετο πάλιν, ὡς τάχα δίκας Ῥωμαίους πραττόμενος ὑπὲρ τοῦ βασιλέως καὶ θείου τῆς αὐτῷ ὁμευνέτιδος. Πολλάκις δ' οἱ Πατζινάκαι, καὶ τὸν Ἴστρον διαβαίνοντες, τὰ Ῥωμαίων κακῶς διετίθεντο, τοὺς ἁλισκομένους ἠβηδὸν ἀναιροῦντες. Καὶ Ἄραβες τὴν Ἔδεσκαν ἐπολιόρκησαν, καὶ ἥλω ἂν ἡ πόλις, εἰ μὴ ὁ δοὺξ Ἀντιοχείας Κωνσταντῖνος ὁ τοῦ αὐτοκράτορος ἀδελφὸς αὐτῇ ἐπεκούρησεν, ὃν ὁ βασιλεὺς, τῆς σπουδῆς ἀμειβόμενος, τῶν ἑῴων ταγμάτων δομέστικον προεβάλλετο.

A mortuo, Constantinus et ipse imperatoris frater successit, altero ejus fratre protovestario designato. Cum autem Agareni Africani et Siculenses insulas et oram maritimam infestarent, Romana classis multas eorum naves cum viris demersit, multos vivos cepit, quorum alii ad imperatorem missi sunt, alii in littore trabibus affixi. Pancratius vero Abasgiæ princeps, cui Romanus imperator suam neptem desponderat, fœdus Romanum solvit, et quibus castellis et urbibus olim Romanis cesserat ea rursus sibi vindicabat, fortassis ut Romanorum, injuriam imperatori, suæ conjugis patruo factam ulcisceretur. Patzinacæ Istro sæpe trajecto provincias male tractarunt, captivis omnibus interficiendis. Arabes Edessam obsederunt, eamque expugnassent, nisi Antiochiæ dux Constantinus imperatoris frater opem tulisset : cujus industriam sic remuneratus est imperator, ut eum Orientalium legionum domesticum crearet.

ΙΕ'. Τοῦ δὲ τῆς Αἰγύπτου κρατοῦντος Ἄμερ θανόντος, ἡ ἐκείνου γυνὴ, Χριστιανὴ οὖσα, σπείσασθαι σὺν τῷ υἱῷ μετὰ Ῥωμαίων ἐζήτησε· καὶ ὁ βασιλεὺς ἐκύρωσε μετ' αὐτῶν τριακοντούτεις σπονδάς. Ἀδελφοὶ δὲ δύο Σαρακηνοὶ, τῆς Σικελίας κρατοῦντες, πρὸς ἀλλήλους ἔσχον διαφοράς, ὧν ἄτερος τῷ βασιλεῖ Ῥωμαίων προσπέφευγε, συμμαχίαν αἰτῶν. Στέλλεται τοίνυν ὁ πατρίκιος Γεώργιος ὁ Μανιάκης ἐπικουρήσων αὐτῳ, Λογγιβαρδίας προχειρισθεὶς στρατηγός. Μήπω δὲ τὴν Σικελίαν καταλαβόντος τοῦ Μανιάκη, οἱ ταύτης ἡγεμονεύοντες σύγγονοι πρὸς ἀλλήλους ἐσπείσαντο, καὶ καταλαβόντα τὸν Μανιάκην ἀπελάσαι τῆς νήσου διεμελέτων, καὶ συμμαχίαν ἐξ Ἀφρικῆς μετεπέμψαντο. Συῤῥαγέντος δὲ πολέμου, τὸ Ῥωμαϊκὸν ἐκράτησε στράτευμα, καὶ φόνου πολλοῦ τῶν Καρχηδονίων γεγονότος, πόλεις μὲν πρότερον ἐξεπόρθησε δέκα ἐπὶ τρισίν· εἶτα κατὰ μικρὸν προβαίνων ὁ Μανιάκης, καὶ πᾶσαν τὴν Σικελίαν τῇ Ῥωμαίων ἡγεμονίᾳ προσήγαγε. Μικροῦ δ' ἂν ἑάλω ἡ Ἔδεσσα, δόλῳ αὐτὴν τῶν Ἀράβων μελετησάντων χειρώσασθαι. Δώδεκα γὰρ αὐτῶν ἄρχοντες, ἐπαγόμενοι καμήλους πεντακοσίας, ὧν ἑκάστη κιβώτια δύο ἐπήχθετο, ἦκον εἰς Ἔδεσσαν· ἕκαστον δὲ τῶν κιβωτίων ὁπλίτην εἶχεν ἐντός. Ἔλεγον δὲ ἀπιέναι πρὸς βασιλέα δῶρα κομίζοντες καὶ

XV. Amere Ægypti principe mortuo, vidua illius, quæ christiana erat, una cum filio pacem cum Romanis facere studuit. Quare 237 imperator inducias triginta annorum cum ea pepigit. Cum duo fratres Agareni Siciliæ imperantes, inter se dissiderent, eorumque alter imperatoris opem implorasset, Georgius Maniaces patricius auxilio illi missus est, Longobardiæ prætor designatus. Qui antequam in Siciliam venisset, illi inter se reconciliati, et Maniacem insulæ aditu prohibere conati, auxilia Carthagine evocarunt. Sed pugna commissa, Romanus exercitus vicit, magnaque cæde Carthaginensium edita, tredecim urbes principio vastavit : deinde paulatim Progrediens Maniaces totam Siciliam Romano imperio restituit. Edessa vero parum abfuit quin ab Arabibus dolo caperetur. Nam duodecim eorum principes quingentos camelos Edessam adduxere, binas cistellas gestantes, quæ totidem armatos claudebant, simulantes se imperatori munera oblaturos : sed si intromissi essent, in animo habebant nocte eductis armis urbem capere. Prætor principes ad se ingressos honorifice excepit, eorum ministris cum camelis adhuc extra urbem retictis. Sed cum quidam Armenius mendicus, Arabicæ linguæ gnarus, apud

## Variæ lectiones et notæ.

(10) Καὶ τοῖς Πατζινάκαις λεία γέγονε τῶν Μυσῶν. Notum proverbium, de quo in notis ad Alexiadem quædam attigimus. In Alexii Comneni Novella apud Balsamonem ad *Nomocan.* p. 140, 1 edit. Τὰ Φρυγῶν καὶ Μυσῶν, ἡ παροιμία.

Arabes foris diversantes mendicaret,audivit quemdam e cila percontantem ubi essent ? et urbem ingressus, commentum practori aperuit. Is Arabum principes in urbe convivantes reliquit,et cum suis egressus apertis cistis, armatos omnes interfecit, ac in urbem regressus, duces qui reliqui erant gladio confecit,uno tantum dimisso,ambulans manibus, naso et auribus truncatos:qui cladem illam domi nuntiaret.At Carthaginensis suarum copiarum interitu cognito, ipse cum majore exercitu in Siciliam proficiscitur.Maniaces castris contra eum positis, et classis præfecto Stephano patricio imperatoris affini (nam is quoque una missus erat) mandat ut oram maritimam diligenter lucatur,ne Carthaginensis victus effugere queat. Prælio commisso, tanta multitudo Afrorum periit, ut nullo propo numero comprehendi quoat. Sed eorum princeps pugna elapsus,conscensa celoce, deceptis classiariis, domum rediit. Id Maniaces ægerrime ferens, classis præfecto convicialur. Is vero imperatoris affinitate fretus, 238 cum iniquo animo contumelias accepisset, ac vicissim aliquid dixisset, a Maniace ira percito verberatus, statim litteris scriptis ad spadonem Joannem uxoris suæ fratrem Orphanotophum, Maniacem calumniatur ut defectionem molientem. Qua ille de causa vinctus in urbem ductus custodiæ mandatur, omni auctoritate in Stephanum translata : neque multo post insula in Agarenorum potestatem rediit,ducis imperitia, socordia, ac sordibus imprimis, sola Messana (quæ et ipsa Siciliæ urbs est) virtute Catacalonis Ambusti præfecti Romanis conservata : qui idem multa hostium millia cecinit. At imperatoris frater spado Joannes, pontificatus cupiditate flagrans, quosdam ex primariis sacerdotibus sibi conciliavit, qui ei pollicebantur se loco moturos Alexium patriarcham, ut qui non communibus suffragiis,sed imperatoris auctoritate creatus esset. Ille vero : *Si*, inquit,*contra canones me patriarcham esse factum asseritis, ii etiam qui a me electi sunt loco moveantur*. Id responsum effecit ut cæteri sacerdotes a patriarcha accusatoribus dissilirent, et Orphanotrophus impos voti redderetur : qui ad quæstus excogitandos calidissimus, cum multis insolitis exactionibus subditos vexaret, accidit ut soror ejus Maria Michaelis Cataphatæ qui post imperavit mater, votis exsolutis. Epheso reversa narraret quam misere subditi novis illis exactionibus tractarentur, ac peteret ut onus illud laxaretur.Cui cum cachinno respondit Orphanotrophus, eam sentire ut mulierem, quæ ignoraret quantam pecuniam postulet imperium. Zoe vero imperatrix illi insidiata esse fertur : medico enim potionem purgantem ei propinaturo muneribus et pollicitationibus persuasit ut toxicum pro salutari medicina offerret : sed ille adimadversis insidiis peri-

A ἐβούλοντο, εἰ παραχωρηθεῖεν ἔνδον εἰσαγαγεῖν τὰ κιβώτια, νυκτὸς τοὺς ἐν αὐτοῖς ὁπλίτας ἐξαγαγεῖν, καὶ τὴν πόλιν ἑλεῖν. Εἰσελθόντας οὖν πρὸς τὸν τῆς πόλεως στρατηγὸν τοὺς ἄρχοντας φιλοτίμως ἐκεῖνος ἐδέξατο. Οἱ δ' ἐκείνοις ὑπηρετοῦντες μετὰ τῶν καμήλων ἔτι τῆς πόλεως ἦσαν ἔξω. Προσαίτης δέ τις Ἀρμένιος εἰδὼς καὶ τὴν Ἀράβων διάλεκτον προσῆλθε τοῖς ἐκτὸς αὐλιζομένοις Ἄραψι μεταιτήσων· ἤκουσε δὲ ἐκ κιβωτίου τινὸς ἐρωτῶντος, ὅπη εἰσί· καὶ εἰς τὴν πόλιν ἐλθὼν ἀπήγγειλε τὸ δρᾶμα τῷ στρατηγῷ. Ὁ δὲ τοὺς μὲν ἄρχοντας τῶν Ἀράβων εὐωχουμένους ἐν τῇ πόλει κατέλιπεν, αὐτὸς δὲ μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν ἐξελθών, καὶ τὰ κιβώτια διαῤῥήξας, τοὺς ἐν αὐτοῖς ὁπλίτας ἀπέκτεινεν ἅπαντας, καὶ εἰς τὴν πόλιν αὖθις ὑπονοστήσας, τοὺς μὲν λοιποὺς τῶν ἀρχόντων αὐτῶν μαχαίρας ἔθετο ἔργον· ἑνὸς δὲ τὰς

B χεῖρας ἀποτεμών, τὰ ὦτά τε καὶ τὴν ῥῖνα ἀφῆκεν, ἵνα τοῖς οἴκοι τὸ σῶμα τὴν συμφορὰν καταγγέλλοιεν. Ὁ δὲ Καρχηδόνιος, τὸν ὄλεθρον τῶν ὑπ' αὐτοῦ πεμφθέντων εἰς Σικελίαν μαθών, αὐτὸς εἰς τὴν νῆσον ἐστράτευσε μετὰ δυνάμεως πλείονος. Καὶ ὁ Μανιάκης ἀντιστρατοπεδεύεται τοῖς Ἀγαρηνοῖς, καὶ τῷ τοῦ στόλου κατάρχοντι τῷ πατρικίῳ Στεφάνῳ τῷ τοῦ βασιλέως γαμβρῷ (συνέσταλτο γὰρ καὶ οὗτος αὐτῷ μετὰ τοῦ στόλου) ἀσφαλῶς τηρεῖν ἐνετείλατο τὴν παράλιον, ἵνα μὴ ἡττηθεὶς ἴσως ὁ Καρχηδόνιος ἀποδρᾶναι δυνήσεται. Μάχης τοίνυν συστάσης, πλῆθος μὲν τῶν Ἄφρων ἀνήρητο, σχεδόν τι κρεῖττον καὶ ἀριθμοῦ, ὁ δὲ αὐτῶν ἀρχηγὸς διαδρὰς ἐκ τῆς μάχης, καὶ κελητίῳ ἐμβεβηκὼς λαθών τε τοὺς ἐν τῷ

C στόλῳ οἴκαδε διασῴσωστο. Τοῦτο τῷ Μανιάκῃ ἐν συμφορᾶς ἤγητο μέρει, καὶ τῷ τοῦ στόλου ἄρχοντι ἐλοιδορεῖτο. Τοῦ δὲ τῇ συγγενείᾳ τῇ βασιλικῇ πεποιθότος, καὶ δυσχεράναντος πρὸς τὰς ὕβρεις, καί τι ἀνθυπενεγκόντος, θυμῷ ληφθεὶς ὁ Μανιάκης, καὶ πλῆγὰς ἐντείνει αὐτῷ. Ὁ δὲ αὐτίκα γράφει τῷ γυναικαδέλφῳ (11) Ἰωάννῃ τῷ ἐκτομίᾳ, Ὀρφανοτρόφῳ ὀνομασθέντι, ἀποστασίᾳ ἐπιχειρεῖν τὸν Μανιάκην. Ἐντεῦθεν ὁ μὲν Μανιάκης, δέσμιος ἐκεῖθεν ἀναχθεὶς, φυλακῇ παρεδόθη, ἡ σύμπασα δ' ἀρχὴ τῷ Στεφάνῳ περιελήλυθε. Καὶ ἡ νῆσος οὐκ εἰς μακρὰν ὑπὸ τοὺς Ἀγαρηνοὺς καὶ αὖθις ἐγένετο ἀπειρίᾳ καὶ ῥᾳθυμίᾳ τοῦ ἄρχοντος, καὶ πρὸ τούτων αἰσχροκερδείαις, μόνης τῆς Μεσσήνης (πόλις δὲ αὕτη τῶν Σικελικῶν) περιλειφθείσης Ῥωμαίοις, καὶ ταύτης τοῦ ἐν αὐτῇ στραγηγοῦντος ἀνδραγαθίᾳ, οὗτος δ'

D ἦν ὁ Κεκαυμένος Κατακαλών· οὐ γὰρ τὴν πόλιν μόνον περιεφύλαξεν, ἀλλὰ καὶ χιλιάδας ἀνεῖλε τῶν ἐναντίων. Ὁ δὲ τοῦ βασιλέως ἀδελφὸς, ὁ ἐκτομίας Ἰωάννης, δριμύνατον τρέφων ἔρωτα τοῦ προστῆναι τῆς Ἐκκλησίας, ἑνίους τῶν ἀρχιερέων πρυσηταιρίσατο, οἳ αὐτῷ ἐπηγγέλλοντο καθαιρῆσαι τὸν πατριάρχην Ἀλέξιον, ὡς οὐ ψήφῳ κοινῷ προχειρισθέντα, ἀλλ' ἐξουσίᾳ βασιλικῇ. Ὁ δὲ, Εἰ οὐ κανονικῶς, ὡς φατε, γέγονα πατριάρχης, ἀντέθετο, καὶ ὅσοι παρ' ἐμοῦ ἐχειροτονήθησαν, καθαιρεθήτω-

## Variæ lectiones et notæ.

(11) Τῷ γυναικὶ ἀδελφῷ. An γυναικαδέλφῳ, uxoris fratri ? Mss. Regii omnes, Ὁ δὲ αὐτίκα γράφει τῷ ἀδελφῷ Ἰωάννῃ.

σαν σὺ ἐμοί. Τοῦτο τοὺς λοιποὺς τῶν ἀρχιερέων στασιάσαι κατὰ τῶν τοῦ πατριάρχου κατηγορούντων ἠρέθισε, καὶ ἔμεινεν ἀτέλεστος τοῦ Ὀρφανοτρόφου ἡ ἔφεσις. Πολλαῖς δὲ καὶ ἀσυνήθεσιν εἰσπράζεσιν οὗτος ἐξέτρυχε τὸ ὑπήκοον, πυρίμωτατος ἐν τοιούτοις γενόμενος. Τῆς οὖν ἀδελφῆς αὐτοῦ Μαρίας, ἣ μήτηρ ἦν τοῦ ὕστερον βασιλεύσαντος Μιχαὴλ τοῦ Καλαφάτου, δι' εὐχὴν εἰς Ἔφεσον ἀπελθούσης, κἀκεῖθεν ἐπανελθούσης, καὶ διηγουμένης ὅσα πάσχοιεν οἱ πένητες, τὰς καινὰς δασμοφορίας πραττόμενοι, καὶ ἀξιούσης ἀνεθῆναι τοῖς ὑπηκόοις τὸ τοῦ ἄχθους πολύ, ὁ Ὀρφανοτρόφος ἐπικαγχάσας, Ὡς γυνὴ φρονεῖς, ἀνταπεκρίθη αὐτῇ, μὴ εἰδυῖα ὅσων ἡ βασιλεία δεῖται ἀναλωμάτων. Οὗτος ἐπιβουλευθῆναι λέγεται παρὰ τῆς βασιλίσσης Ζωῆς. Φαρμακεῦσαι γὰρ αὐτὸν καθαρσίῳ τοῦ ἰατροῦ μέλλοντος, ἀναπείσαι τὸν φαρμακεύοντα δώροις καὶ ὑποσχέσεσι διά τινων τὴν βασίλισσαν ἀντὶ σωτηρίου προσενεγκεῖν αὐτῷ δηλητήριον· γνωσθέντος δὲ τοῦ ἐπιχειρήματος, διαδρᾶναι τὸν κίνδυνον. Ἀλλ' οὕτω μὲν παρὰ τοῦ Ὀρφανοτρόφου Ἰωάννου τὰ κοινὰ ᾠκονόμητο· οὐ μεῖον δ' ἐκείνου οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ, ἀλλὰ μᾶλλον ἐκάκουν ξύμπαντας, ἀδικώτατοι ὄντες καὶ φιλοχρηματώτατοι· οἷς διὰ ταῦτα καὶ ὁ βασιλεὺς ἀπηχθάνετο· ἀναστεῖλαι δὲ τὴν κακίαν αὐτοῖς οὐ συνεχωρεῖτο παρὰ τοῦ μείζονος ἀδελφοῦ τοῦ ἐκτομίου Ἰωάννου, ποτὲ μὲν παραιτουμένου αὐτούς, ποτὲ δὲ τὰς αὐτῶν πράξεις περικαλύπτοντος, καὶ οὐκ ἐῶντος εἰς γνῶσιν ἥκειν τῷ αὐτοκράτορι·

Λ sulum citavit. Cum autem respublica sic ab eo administratur, fratres ejus non minus omnes exagitabant, homines injustissimi et avarissimi: quos cum imperator etiam ea de causa odisset, tamen major frater spado Joannes eos coerceri non patiebatur, alias excusando, alias tegendo facinora eorum, ne ad cognitionem imperatoris pervenirent.

Ις'. Ἤδη δὲ τῆς νόσου νεανιευομένης (12) τῷ βασιλεῖ, καὶ θαμὰ τῆς νοῦ λογιζομένου παραφορᾶς αὐτῷ ἐπιούσης, οὔτε προόδοις (13) ἐκέχρητο συνεχῶς, οὔτε βασιλείοις πομπαῖς, οὔτ' ἐν βήμασιν ἐχρημάτιζε τῷ βασιλείῳ θρόνῳ ἄνετος ἐφεζόμενος, ἀλλὰ παραπετάσματα περὶ αὐτὸν ἀπηώρηντο, καί τινες ἐπιτηρεῖν τεταγμένοι αὐτὸν περιίσταντο, οἵ, ὁπηνίκα τι σημεῖον εἶδον τῆς τοῦ νοῦ παρατροπῆς (πολλὰ δὲ ταύτην αὐτῷ προεμήνυον), εἶλκον ἐπ' ἐκεῖνον εὐθὺς τὰ παραπετάσματα, καὶ τούτοις τὸν πάσχοντα συγκαλύπτοντες, ἐξιέναι τοῖς παρεστῶσιν ἐνεκελεύοντο. Τῷ δὲ ἀθρόον τε τὸ πάθος ἐπῄει, καὶ ἀθρόον ἀφίστατο. Οὕτως οὖν ἔχων ὁ Μιχαὴλ κατὰ βραχὺ καὶ τοῦ ὁρᾶν τὴν βασίλισσαν καὶ τοῦ προσιέναι ἀπείχετο, ἢ αἰδούμενος, ὅτι οἷα ἀνθ' οἵων αὐτῇ ἀνταπέδωκεν· ἢ ὅτι, θαμὰ καὶ ἑτοιμότατα τοῦ πάθους αὐτῷ ἐπιγινομένου, ᾐσχύνετο πάσχων οὕτω παρ' ἐκείνης ὁρᾶσθαι· ἢ διὰ τὸ τὴν ἕξιν τοῦ σώματος διεφθάρθαι οἱ, καὶ πρὸς μίξιν μὴ πεφυκέναι. Ἔνιοι δέ φασιν ὡς ἀνδράσι πνευματικοῖς ἐξομολογησάμενος τὸ τῆς μοιχείας καὶ τοῦ φόνου τοῦ βασιλέως ἁμάρτημα, παρ' ἐκείνων ἄλλας τε ἐδέξατο ἐντολὰς, καὶ τοῦ ἀφροδισίων ἀπέχεσθαι· ἔνθεν τοι καὶ διαδόσεις ἐποιεῖτο χρημάτων πολλῶν, καὶ σεμνεῖα ᾠκοδόμει, καὶ εἰς Θεσσαλονίκην ἀπῆλθε, τοῦ καλλινίκου μάρτυρος Δημητρίου δεόμενος, ἵνα τι τοῦ πάθους εὕρῃ ἀλέξημα. Τῷ δὲ καὶ νόσος δδερικὴ προσεγένετο. Ὡς οὖν οὕτως ἔχοντα τὸν ἀδελφὸν ἑώρα ὁ Ἰωάννης, δείσας περὶ τῇ βασιλείᾳ, μὴ, ἀθρόον θανόντος τοῦ αὐτοκράτορος, ἐπὶ τῇ Ζωῇ γένηται ὡς κληρονόμῳ αὐτῆς, κἀντεῦθεν αὐτός τε καὶ τὸ γένος ὅλον εἰς ἐξολόθρευσιν γένηται, μέτεισι τὸν αὐτοκράτορα πιθανότητι, καὶ πείθει τὸν ἀδελφιδοῦν αὐτοῦ, τὸν Μιχαὴλ, προ-

**239** XVI. Cæterum morbo invalescente, et mentis alienatione sæpius invadente, neque frequenter in publicum prodiit imperator, neque pompa regia usus est, neque securus in solio regio sedens responsa dedit sed vela circum suspensa, ii qui signa muli adventantis observabant (quæ quidem complura erant), animadversa mentis alienatione, statim obducebant, et astantes secedere jubebant. Is vero morbus ut subito accedebat, ita etiam subito recedebat. Sic affectus Michael paulatim a conspectu et accessu imperatricis abstinebat, seu verecundia, quod pro tantis meritis talem ei gratiam reponeret, seu pudore, ne in morbo suo quo sæpissime et subito corripiebatur, ab ea videretur, seu ob corrumptum corporis habitum, et ad conjugalem consuetudinem jam ineptum. Quidam vero aiunt eum confessariis et adulterium et cædem imperatoris confessum, cum alia ab eis præcepta accepisse, tum ut re venerea abstineret: eademque de causa multum pecuniæ erogabat, et sacras ædes exstruebat, et ad inclytum martyrem Demetrium Thessalonicam peregrinabatur, illius mali depulsionem orans. Verum ad illud etiam hydrops accessit. Quæ cum frater ejus Joannes videret: veritus ne eo subito exstincto, imperium ad Zoen jure hæreditario rediret, ipseque cum omni familia exstirparetur, probabilibus verbis imperatori persuadet, ut nepotem ex sorore Michaelem in imperii successionem Cæsarem appellet: cujus quia Zoe hæres erat, ut dictum est, illam quoque arte tractat. Ita matronam nobilem matrem ignobilis pueri fingunt. Ambo enim fratres ea de re cum illa collocuti, Michaelem filium ejus

## Variæ lectiones et notæ.

(12) Ἤδη δὲ τῆς νόσου νεανιευομένης. Idem Psellus de morbo imperatoris: Καὶ ὁ μὲν βασιλεὺς ὑδέρῳ περιεπεπτώκει, οὐ περιοδικῇ φρενίτιδι ἔκαμνεν, εἴτε τινὸς βασκανίᾳ δαίμονος πονηροῦ, αὐτὸ δὴ τὸ τῆς ψυχῆς ἡγεμονικὸν περιτρέποντος, εἴτε τοῦ μελαντέρου καὶ γεωδεστέρου χυμοῦ ἐπὶ τὴν κεφαλὴν ἀμαυροῦντος, οἷα δὴ τὰ πολλὰ γίνεσθαι εἰώθεν· ὁ μὲν οὖν ἀμφοτέρωθεν ἔκαμνε, καὶ τὸ ἐνεργὸν τῆς βασιλείας διὰ τῆς νόσου ἀποσεσύλητο.

(13) Οὔτε πρόδοις, etc. Vide *Gloss. med. Græc.* in v. Πρόκυψις.

adoptivum nominant. Ea vero quæ nec voluntatibus corum refragari. Ea vero quæ nec voluntatibus ctabilis esset, annuit. Sanatu igitur et iis qui comitatum imperatorim explent, in Blacherniam ædem convocatis, imperatrix producta in medium, et intra sacrarii cancallos progressa, inde Michaelem adoptatum pro filio ulnis excipit, eumdemque imperator statim Cæsarem appellat, et populi frequentia consalutat. Ac Joannes quidem se negotium omne confecisse jam, et imperium **240** suæ familiæ constabilisse putabat; sed eo pacto et semetipsum et omnes suos necessarios funditus evertit, ut suo loco referetur.

A χειρίσασθαι Καίσαρα, ἵν' Ἰφεδρος εἴη τῇ τῆς βασιλείας ἀρχῇ. Ἐπεὶ δὲ τῆς βασιλείας, ὡς εἴρηται, κληρονόμον τὴν Ζωὴν ἥδει, μέτεισι κἀκείνην, καὶ μητέρα τὴν εὐγενῆ τοῦ δυσγενοῦς ἀναπλάττευσιν. Ἄμφω γὰρ τὼ ἀδελφὼ, διαλέχθεντε αὐτῇ περὶ τούτου, εἰσποιητὸν ταύτης τὸν Μιχαὴλ υἱὸν ὀνομάζουσιν. Ἡ δὲ, μήτ' ἀντειπεῖν θαρροῦσα τοῖς ἐλείνων θελήμασι, καὶ ἄλλως εὔκολος οὖσα καὶ τὴν γνώμην εὐαγωγὸς, κατένευσε. Καὶ συνήθροιστο μὲν εἰς τὸν ἐν Βλαχέρναις θεῖον ναὸν ἡ γερουσία ἐκ προκηρύγματος, καὶ οἱ πληροῦντες τὴν τάξιν δὴ τὴν βασιλειον (14), ἐν δὲ μέσοις τούτοις ἡ βασιλὶς προαχθεῖσα κἀν ταῖς κιγκλίσι γενομένη τοῦ θυσιαστηρίου, ἐκεῖθε εἰσποιεῖται τὸν Μιχαὴλ, καὶ ὡς υἱὸν ἀγκαλίζεται. Ὁ δὲ αὐτοκράτωρ αὐτίκα τοῦτον προχειρίζεται Καίσαρα, καὶ τὸ ἄθροισμα ἐπευφήμησεν. Ἔδοξε μὲν οὖν ὁ Ἰωάννης ἤδη τὸ πᾶν κατεργάσασθαι, καὶ τὸ κράτος τῷ οἰκείῳ γένει περιποιήσασθαι, τὸ δ' ἦν ἀνατροπὴ τοῦ παντὸς αὐτῷ τε καὶ τοῖς προσήκουσιν ἅπασιν· ὅπως δὲ, ὁ λόγος δηλώσει κατὰ καιρόν.

XVII. Bulgari porro ab imperatore Basilio, ut B dictum est, subacti, suo regno everso jugum servitutis ad tempus tulerunt. Tandem vero cum de eo exculiendo, et detrectandis imperatis cogitantibus dux et auctor deesset; vir quidam obscuro ille quidem genere ortus Dolianus, sed doli et astutiæ plenus, Byzantio, ut fertur, fuga elapsus, et se filium naturalem, non legitimum Aaronis, qui frater Samuelis fuit, principis Bulgarorum professus, a Barbaris rex eligitur. Ex eo tempore gens aperte defecit, et ad latrocinia conversa est. Ad eorum igitur grassationes epercendus quidam dux cum copiis missus, cum milites suos male tractaret, eorum iracundia periisset, nisi aufugisset noctu. Ejus vero exercitus metu penne defecit, et quemdam e suo numero Tichomerum Bolgarum genere C ducem creat, et regem Bulgariæ nominat. Sic res Bulgarorum divisæ sunt, aliis ad Dolianum, aliis ad Tichomerum confluentibus. Sed Dolianus adversarium dolo aggressus, ad regni et belli Romani consortium accersit. Quod cum pæruisset, congregato Bulgarico exercitu, Dolianus ait: *Res Bulgarica nunquam salva erit sub duobus regibus. Quod si vestræ saluti consultum cupitis, alterum nostrum e medio tollite. Ac si me ex genere Samuelis esse nostis. Tichomerum amovete. Sin minus, illi parete, meque tollite.* Hinc clamore sublato, ab omnibus rex consalutatur. Tichomerus lapidibus obruitur. Dolianus ita rerum potitus, Dyrrachium capit, et Græciam aggressus, Nicopoli cum finitimo agro potitur, ultro deditione facta a civibus Orphanotrophi insatiabilem rapacitatem non ferentibus, ac, D ut proverbio dicitur, Mysorum prædam facit Romanas ditiones. At imperator defectione nuntiata, ad auctorem ejus comprehendendum incitatus, iniquum esse dicebat, si ipse, qui nihil ad imperium attulisset, partem ejus aliquam rapi ab ullo pateretur. Sed quia de salute ejus jam desperatum

ΙΕ'. Τῶν δὲ Βουλγάρων, ὡς ἤδη ἱστόρηται, ὑπὸ Βασιλείου τοῦ βασιλέως καταπολεμηθέντων, καὶ τῆς αὐτῶν βασιλείας καθαιρεθείσης, μέχρι μέν τινος ἔφερον οἱ Βάρβαροι τὸν τῆς δουλείας ζυγόν· εἶτα τοῦτον ἀποσείσασθαι διανενόηντο καὶ ἐσφάδαζον, ἀλλά σφισι τὸ ἄναρχον ἐκώλυε τὸ ἐννόημα. Ἀνὴρ δέ τις ἄσημος μὲν τὸ γένος, Δολιάνος καλούμενος, δόλου δὲ μεστὸς καὶ δεινότητος, υἱὸν ἑαυτὸν ἐπιφημίσας τοῦ Ἀαρών, ὃς τοῦ Σαμουὴλ τοῦ ἄρξαντος τοῦ ἔθνους ἦν ἀδελφὸς, ἐκ Βυζαντίου, ὡς λέγεται, ἀποδρὰς, καὶ πείσας τὸ ἔθνος παῖς εἶναι τοῦ Ἀαρών, ἐξ ἡμιγάμου ἐκείνῳ γενόμενος, ἀλλ' οὐκ ἐξ ἐννόμου εὐνῆς, εἰς βασιλέα τοῖς Βαρβάροις ἡρέθη. Ἐντεῦθεν εἰς φανερὰν ἀποστασίαν ἐξερράγη τὸ ἔθνος, καὶ εἰς ληστείας κεκίνητο, καὶ τὰ Ῥωμαίων κατέτρεχε. Στέλλεται τοίνυν στρατηγός τις μετὰ δυνάμεως, ἵν' ἀνακόπτῃ τὰς ἐπιδρομὰς τοῖς ληστεύουσιν. Ὁ δὲ κακῶς τοῖς ὑπ' αὐτὸν προσφερόμενος, ἐξηρέθισε τούτους καθ' ἑαυτοῦ, καὶ ἀπώλετο ἄν, εἰ μὴ ἀπέδρα νυκτός. Ἡ γοῦν ὑπ' αὐτὸν στρατιὰ, δείσασα, πρὸς ἀποστασίαν ἐχώρησε, καί τινα ἐξ ἑαυτῶν Τειχομηρὸν κεκλημένον, ἐκ δὲ γένους φύντα Βουλγαρικοῦ, ἀρχηγὸν ἑαυτοῖς προχειρίζονται, καὶ βασιλέα Βουλγαρίας αὐτὸν ὀνομάζουσι. Καὶ τὰ τῶν Βουλγάρων διῄρητο, τῶν μὲν τῷ Δολιάνῳ, τῶν δὲ Τειχομηρῷ προσρυίσκομένων. Ἀλλὰ δόλῳ μετῆλθεν ὁ Δολιάνος τὸν ἀντικαθιστάμενον. Μετακαλεῖται γὰρ αὐτὸν ἐπὶ κοινωνίᾳ καὶ τῆς ἀρχῆς καὶ τῆς πρὸς Ῥωμαίους μάχης, καὶ ὃς πείθεται. Ἐπεὶ γοῦν ἠνώθησαν ἄμφω οἱ ἀρχηγοὶ, καὶ τὸ πλῆθος τῶν Βουλγάρων συνήθροιστο, ὁ Δολιάνος πρὸς τοὺς συνειλεγμένους ἔφη, Μὴ ἄν ποτε σωθήσεσθαι τὸ τῶν Βουλγάρων ἔθνος, ὑπ' ἀρχηγῶν δυοῖν κυβερνώμενον, καὶ, Εἰ τὴν σωτηρίαν ὑμῶν βούλεσθε, τὸν ἕνα ἐξ ὑμῶν ποιήσατε ἐκποδών· εἰ μὲν οὖν ἐμὲ τοῦ γένους εἶναι τοῦ Σαμουὴλ οἴδατε, ἀποσκευάσασθε τὸν Τειχομηρόν. Εἰ δ' οὐ τοῦτο, αὐτῷ μὲν ἑαυτοὺς ὑποτάξατε, ἐμὲ δ' ἐκ μέσου ποιήσατε. Ἐπὶ τούτοις θροῦς ἤρθη,

## Variæ lectiones et notæ.

(14) Οἱ πληροῦντες δὲ τὴν τάξιν τὴν βασιλικήν. Wolfius, *ordinem imperatorium*. Reposuimus, *comitatum imperatoris*. Vide *Gloss. med. Græcit.* in τάξις.

καὶ οἱ τὴν βασιλείαν ξύμπαντες ἐπευφήμησαν, καὶ ὁ Τειχομηρὸς κατελεύσθη. Ὁ δὲ Δολιάνος, αὐτοκράτωρ γενόμενος, εἶλέ τε τὸ Δυρράχιον, καὶ κατὰ τῆς Ἑλλάδος ἐχώρησε, καὶ τὴν Νικόπολιν καὶ τὰ ὑπ' αὐτὴν πρωτεποιήσατο, τῶν ἐν αὐτοῖς ἐκόντων προσπωρησάντων αὐτῷ, ἐπεὶ μὴ ἕρερον τὴν τοῦ Ὀρφανοτρόφου ἀπλησταν καὶ τὸ ἀκόρεστον. Καὶ ὁ μὲν οὕτω λείαν Μυσῶν, τὸ τοῦ λόγου, τὰ Ῥωμαίων ἐτίθετο. Ὁ δὲ βασιλεὺς, τῆς ἀγγελίας κομισθείσης αὐτῷ (15), αὐτίκα ὥρμα καταλαβεῖν τὸν ἀποστατήσαντα, δεινὸν ἡγεῖσθαι λέγων, εἰ μηδὲν αὐτὸς τῇ βασιλείᾳ προσενεγκών, μοῖραν ταύτης ἀφαιρεθεῖσάν τινα παραβλέψεται. Ὅτι δὲ οἱ ἀπέγνωστο τὸ βιώσιμον (ἤδη γὰρ ὁ ὕδερος αὐτοῦ κατεκράτησε, καὶ αὐτοῦ τὸ σῶμα ἐξώγκωτο), τό τε συγγενὲς ἀπεῖργε τὴν ἐκστρατείαν αὐτῷ παρακλήσεσι, καὶ οἱ προὔχοντες τῆς βουλῆς οὐκ ἐπῄνουν τὸ βούλευμα. Ἀλλ' ἐκεῖνος ζήλῳ βωννύμενος, καὶ ἀντεπάγων τῇ ἀσθενείᾳ τὸ ἀρύθυμον, ἐπὶ τοὺς ἀποστάτας χωρεῖ, καὶ ἦν τὸ πρᾶγμα θαύματος ἄξιον. Νυκτὸς γὰρ τῇ νόσῳ καταπονούμενος, καὶ οὐκ ἂν ἐς αὔριον ἀναστήσεσθαι προσδοκώμενος, ὁ δὲ ἡμέρας ἄρτι διαφαινούσης ἔφιππός τε ἐωρᾶτο, καὶ προήει τῆς στρατιᾶς· Ὡς δ' ἐν τοῖς τῶν Βουλγάρων ὁρίοις ἐγένετο, ἡτοιμάζετο πρὸς ἀντιπαράταξιν. Οὕτω δ' ἀλλήλοις τὰ τάγματα συνερρώγεσαν, καί τι συμβὰν ἀπόνως τάχα τῷ βασιλεῖ τὴν νίκην προσένειμεν. Ὁ γάρ τοι τοῦ Ἀαρὼν ἐκείνου υἱὸς, ὁ πατρίκιος Ἀλουσιάνος, παρὰ Ῥωμαίοις ὢν, καί τι προσκεκρουκὼς τῷ κρατοῦντι, ἐπ' οἴκου μένειν καταδεδίκαστο, καὶ μήτε προσιέναι πρὸς τὰ ἀνάκτορα, μήθ' ὅλως εἰσιέναι πρὸς τὸ Βυζάντιον, εἰ μὴ ἐπιτραπείη τὴν εἴσοδον. Ἠθύμει γοῦν διὰ ταῦτα, ἐπεὶ δ' ἐγνώκει τὴν τοῦ ἔθνους ἀπόστασίαν, καὶ τὴν τοῦ Δολιάνου αἵρεσιν εἰς τὸ ἄρχειν αὐτοῦ· ἀποδιδράσκει μὲν τῆς οἰκίας αὐτοῦ, καὶ μεταμφιέννυται, Ἀρμενίου τε στολὴν περιβέμενος ἑαυτῷ, θεράπων εἶναι τοῦ Θευδωροκάνου πλαττόμενος, καὶ ἀπιέναι πρὸς τὸ στρατόπεδον, ἔλαθε πάντας, καὶ πρὸς Βουλγαρίαν κατήντησεν. Ἀλλ' οὐκ αὐτίκα δῆλον ἔθετο ἑαυτὸν, προσομιλῶν δέ τισι, τοῦ Ἀαρὼν ἀνεμίμνησκε, καὶ, Ἄρα, ἔλεγεν, εἴ τις τῶν ἐκείνου παίδων παρῆν, ἔδοξεν ἂν ὑμῖν εἰς τὴν τοῦ ἔθνους ἀρχὴν προτιμότερος τοῦ νόθου ὁ γνήσιος; Ὡς δὲ πάντες πεποίηντο δι' εὐχῆς τὸ ὑπὸ γνησίου παιδὸς ἄρχεσθαι τοῦ Ἀαρὼν, καὶ τὴν βασιλείαν αὖθις αὐτῶν εἰς ἀναμφίβολον περιστῆναι ἄνδρα, καὶ τῷ πάλαι βασιλείῳ γένει προσήκοντα καθασῶς, πιστεύει τινὶ τὸ ἀπόῤῥητον τῶν μάλλον εἰδότων τὸ γένος τοῦ Ἀαρών. Ὁ δὲ, περιεργότερον αὐτῷ ἀνιχνεύσας τὸ εἶδος τοῖς ὀφθαλμοῖς, εἶτα καί τι σημεῖον εἰδὼς πρόσθεν αὐτῷ ἀναμφίβολον, καὶ τοῦτο ἰδεῖν ἀπαιτεῖ. Τὸ δ' ἦν περὶ τὸν

(15) Ὁ δὲ βασιλεὺς, τῆς ἀγγελίας κομισθείσης αὐτῷ, Ut Michael Paphlago in Bulgaros expeditionem susceperit, quamvis hydrope laborans, enarrat Psellus in Epistola ad Monomachum : Ζῆλος ἐκτεῦθεν τῇ νόσῳ σθεννύμενον ἀνάπτει τὸν αὐτοκράτορα, καὶ ὃς μηδὲ ἐννοήσας τὰ ὅσα μαλακίζειν εἴωθε, μὴ τὴν διπλῆν δαπάνην τοῦ σώματος, μὴ τὸ τῆς ὁδοῦ μῆκος, μὴ τὸ τοῦ πολέμου δύσελπι, μηδ' ἄλλο μηδὲν, τῆς πόλεως ἔξεισι, καὶ κατὰ τοῦ ἀποστήσαντος ἔθνους στρανεύεται, καὶ, ὦ τῶν κριμάτων σου! Κύριε, λογίζεται, παρατάττεται, ἐλαύνει ἐφ' ἵππου νεκρός.

erat (invaluerat enim hydrops tumefacto corpore), tum cognati expeditionem ejus deprecabantur, tum primores 241 senatus consilium improbabant. Ille vero æmulatione confirmatus, et corporis imbecilitatem animi viribus sustentans, contra seditiosos proficiscitur, ac res mira quædam accidit. Nam cum noctu morbo opprimeretur, nec postridie surrecturus putaretur, diluculo in equo conspiciebatur, et exercitum præcedebat. Ubi in Bulgarorum fines venerat, seque ad aciem decertandum parabat, prinsquam exercitus congrederentur, quiddam intervenit quod imperatori celerem victoriam sine labore ullo peperit. Nam Aaronis illius filius Alusianus patricius, cum apud Romanos esset, atque imperatorem nonnihil offendisset, ea pœna multatus erat, ut domi se tenens, neque regiam frequentaret, neque Byzantium intraret, sine permissu imperatoris. Ea calamitate dolens, ubi gentis suæ defectionem cognovit, et Doliani electionem, cui parendum esset : domo effugit, mutatoque vestitu, et Armenii habitu sumpto, Theodurocani se famulum esse, et in castra ire simulans, a nemine agnitus est donec in Bulgariam pervenisset : ac ne ibi quidem statim se cognoscendum præbuit, sed inter colloquendum Aaronis mentionem apud quosdam interjecit, ac dixit : *Si quis illius liberorum adesset ; numquid vobis legitimus spurio in regni suffragiis præferendus videretur?* Cum omnes germanum Aaronis filium regem optarent, ut principatus in virum cujus natales haud ambigui essent, quique ex vetusta regia stirpe citra controversiam originem duceret : arcanum cuidam ex iis quibus Aaronia familia notior erat, aperit: qui cum faciem illius oculis curiosius perlustrasset, tandem signum etiam indubitatum videre cupit. Id vero erat nigra macula in cubito dextro, densis pilis circumdata. Quod cum vidisset, jam omni scrupulo exempto prostratus, viri pedes amplectitur, ac cæteros quoque docet adesse regii generis hominem. Multi igitur ab ambiguo illo avulsi ad germanum se contulerunt. Sed cum diviso imperio, principibus inter se dissidentibus regnum consistere omnino haud posse censerent, inter sese pasciscuntur, ut communi consilio rempublicam administrarent, nihilo seeius uterque alteri suspectus atque insidians. 242 Verum Alusianus ad insidiandum promptior Dollani dolum antevertit. Nam convivio apparato, et collega invitato, miserum hominum inter pocula comprehensum exæcat. Si Scythicæ gentis imperio solus potitus, imperatori secreto nuntiari jubet, se illi deditionem facturum, si clementer suscipiatur, et

## Variæ lectiones et notæ.

justis præmiis non fraudetur. Hic nec accessum ejus abnuit, et parem gratiam relaturum pollicetur. Cum igitur venisset, magister creatur : imperator vero gentem rego destitutam et dispersam, statim haud difficulter superatam Romano imperio rursus subjicit, et in urbem reversus triumphat, cum multos alios captivos, tum Dolianum cæcatum adducens. Sed cum male haberet, nec longe a dissolutione compagis abesset, despecto imperio, relictaque regia, in monasterium suburbanum a se exstructum, sanctorum Anargyrorum indito nomine secedit: ibique purpura cæterisque insignibus imperii abjectis, raso capillo initiatur, et christianæ submissionis lacerna induta, sacro vellere voluntariæ mortificationis signo cingitur, jam vel ingratis mortificandus. Eo facto nuntiato, imperatrix pedes illo profecta excluditur, ad colloquium non admissa : haud scio num verecundia malæ tractationis, an quod totus pœnitentiæ deditus, veteris erga illam affectionis memoriam renovare noluerit. Sic illa Michaelem non allocuta dicessit. Ipse vero isti mutationi haud diu superstes, usque ad extremum spiritum admissum, in Romanum facinus deplorare nunquam destitit. In imperio se clementem et æquum præbuit, quantum in ipso fuit, sed fratres bonitati ejus quandam ignominiæ quasi maculam asperserunt. Regnasse fertur ab aliis annos septem, ab aliis paulo diutius.

A δεξιὸν ἀγκῶνα χρῶμά τι μέλαν, καὶ θρὶξ δασεῖα περὶ αὐτό· Ἰδὼν οὖν καὶ τοῦτο, καὶ οὐκ ἔτι ἔχων ἐνδοιαστῶς, καταβάλλει μὲν ἑαυτὸν ἐνώπιον τοῦ ἀνδρὸς, καὶ τοὺς πόδας αὐτοῦ περιπτύσσεται· διδάσκει δὲ καὶ τοὺς ἄλλους τὸν ἐκ τοῦ βασιλείου γένους αὐτοῖς ἀφικόμενον. Καὶ πολλοὶ τοῦ ἀμφιβόλου ἀποῤῥαγέντες τῷ γνησίῳ προσέθεντο, καὶ μεμέριστο ἡ ἀρχή. Ὡς δ' οὐ πάντως τῆς Βασιλείας αὐτοῖς στησομένης, εἰ πρὸς ἀλλήλους οἱ ἀρχηγοὶ διαφέροιντο, κοινοπραγοῦσι, καὶ σπένδονται· ἀλλήλους δὲ καὶ ὑπώπτευον καὶ ἐνήδρευον. Ἀλλ' ὀξύτερος εὑρέθη ὁ Ἀλουσιάνος πρὸς τὴν ἐπιβουλὴν, καὶ τὴν τοῦ Δολιάνου προέφθασε δολιότητα. Καὶ πότον ἑτοιμασάμενος, καὶ συμπότην παραλαβὼν τὸν συνάρχοντα, ἐπιτίθεται οἱ συμποσιάζοντι, καὶ ἐξορύττει τῷ ἀθλίῳ τὰ ὄμματα, καὶ εἰς μίαν ἐντεῦθεν ἀρχὴν τὸ Σκυθικὸν περιίσταται. Εἶτα δι' ἀπορρήτων μηνύει τῷ βασιλεῖ βούλεσθαι προσχωρῆσαι αὐτῷ, εἰ εὐμενοῦς αὐτοῦ τεύξεται, καὶ ἀναλόγων οὐκ ἀμοιρήσει τῶν ἀμοιβῶν. Ὁ δὲ τὴν ἔντευξίν τε προσήκατο, καὶ ἀξίως ἀμείψασθαι αὐτὸν ἐπηγγείλατο. Καὶ ὃς αὐτίκα προσελήλυθει, καὶ τετίμητο μάγιστρος. Ὁ δὲ βασιλεὺς ἔπεισι τῷ ἔθνει εὐθύς· τὸ δὲ, ἄναρχον ὂν καὶ διεσπαρμένον, οὐ δυσέργως καταπολεμηθὲν, αὖθις τῇ τῶν Ῥωμαίων ἡγεμονίᾳ ὑπέκυψε, καὶ ὁ βασιλεὺς πρὸς τὸ Βυζάντιον ἐπανέζευξε, καὶ κατήγαγε θρίαμβον, αἰχμαλώτους τε πολλοὺς διαγαγὼν ἐν αὐτῷ, καὶ τὸν Δολιάνον αὐτὸν πεπηρωμένον τὰ ὄμματα. Εἶχε δ' ὁ αὐτοκράτωρ κακῶς, καὶ ἤδη τῇ λύσει προσήγγισε τῆς συνθέσεως. Καταῤῥανεῖ γοῦν τῆς ἀρχῆς, καὶ ἐκ τῶν βασιλείων μεταχωρεῖ, καὶ ἄπεισιν εἰς ὅπερ αὐτὸς πρὸ τῶν τειχῶν (16) τῆς πόλεως ἱδρύσατο ἀσκητήριον, ὃ ἐπὶ τῇ κλήσει τῶν θαυματουργῶν Ἀναργύρων ὠνόμασεν. Ἔνθα δὴ γεγονὼς, ἐκδιδύσκεται μὲν τὴν ἀλουργίδα καὶ τἄλλα πάντα τῆς βασιλείας γνωρίσματα, κείρεται δὲ τὴν τρίχα (17), καὶ τελεῖται τὴν ἱερὰν τελετὴν, καὶ ἐπενδύεται τὸ ῥάκος τῆς ἐκ Χριστῷ ταπεινώσεως, καὶ περιζώννυται τὸ θεῖον δέρας, τὸ τῆς ἑκουσίου νεκρώσεως σύμβολον, ὁ ἤδη καὶ ἄκων νεκρούμενος. Ὡς οὖν ἠγγέλθη τῇ βασιλίσσῃ (18) τὸ γενόμενον, πεζὴ τῶν βασιλείων ὑπέξεισι, καὶ ῥᾳδίως ἐκεῖνον ἀφίκετο. Ὁ δὲ ταύτῃ τὰς θύρας ἐπιζυγοῖ, καὶ τὴν πρὸς αὐτὸν ἀπείργνυσιν εἴσοδον, οὐκ οἶδα εἴτ' αἰδούμενος ἀνθ' ὧν πρὸς αὐτὴν ἐνεδείξατο, εἴθ' ὅλος τῆς μετανοίας γενόμενος, καὶ μὴ θέλων εἰς μνήμην ἐλθεῖν τῆς πρὸς ἐκείνην παλαιᾶς διαθέσεως. Ἡ μὲν οὖν, μὴ ἐντυχοῦσα τῷ Μιχαὴλ, ὑπενόστησεν. Ὁ δὲ, βραχύ τι τῇ μετατέσει τῆς βιοτῆς ἐπιβιώσας, πρὸς τὰς ἀϊδίους μονὰς μετέθετο τὴν ζωὴν, μέχρις ἐσχάτης ἀναπνοῆς τὸ πρὸς τὸν βασιλέα Ῥωμανὸν αὐτῷ τολμηθὲν ἀπολοφυρόμενος· βασιλεὺς γεγονὼς ἐπιεικὴς καὶ χρηστὸς, ὅσον τὸ εἰς αὐτὸν, τὸ συγγενὲς δὲ οἱ ὥσπερ τις κηλὶς προσεπερύκει αὐτῷ ῥυπαίνουσά πως τὴν ἐκείνου χρηστότητα. Ἱστόρηται δὲ ὁ βασιλεὺς οὗτος τοῖς μὲν ἐπ' ἔτος ἕβδομον τὸ σκῆπτρον κατασχεῖν τὸ Ῥωμαϊκὸν, τοῖς δὲ καί τι τούτου ἐπέκεινα.

B

XVIII. Romanorum vero imperium ad Cæsarem devenit, avunculi ejus industria. Nam Michael

ΙΗ'. Ἦκε δ' ἡ τῶν Ῥωμαίων ἀρχὴ πρὸς τὸν Καίσαρα, πάντα τοῦ μητραδέλφου αὐτοῦ τοῦ Ἰωάννου

Variæ lectiones et notæ.

(16) Καὶ ἄπεισιν εἰς ὅπερ αὐτὸς πρὸ τῶν τειχῶν, etc. Michael Psellus, l. IV Hist. ms. : Καὶ δὴ καὶ νεὼν τοῖς Ἀναργύροις αὐτοῦ που πρὸ τῶν τειχῶν τοῦ ἄστεως πρὸ ταῖς ἀῤῥωστίαις τοῦ ἡλίου λαμπρὸν ἐδομήσατο· οὐ πᾶσαν κρηπῖδα καταβαλλόμενος, ἀλλὰ μείζονα θεμελίοις περιβαλλόμενος· ἦν γὰρ ἐκεῖσε σηκὰς καμπρότητα μὲν οὐδεμίαν ἔχων, οὐδ' ἐπίσημος τῇ κατασκευῇ. Τοῦτον ἐκεῖνος εἰς κάλλιον μεταθέμενος σχῆμα, καὶ περιβολὰς ἔξωθεν ποιησάμενος, τυίχεσί τε περιβαλὼν, καὶ οἰκοδομημάτων λαμπρύνας κατασκευαῖς, ἀσκητήριον θεῖον ἀπέδειξε. Ex quibus plane docemur eamdem fuisse ædem quæ a Paulino magistro sub Theodosio Juniore ædificata fuerat, quam Monomachus in ampliorem C magnitudinem instauraverit. Vide nostram *Constantinopolim christ.* l. IV. p. 182.

(17) Κείρεται δὲ τὴν τρῖχα. Psellus : Μεταμφιέννυται τὴν ἀλουργίδα τοῦ πνεύματος, τὸ νεκρὸν ἀποβάλλεται τῶν τριχῶν, καὶ ἀναίσθησος σταυροῦται τῷ κόσμῳ· ὁπλίζεται τὰ νοητὰ ὅπλα, ζώννυται τὴν μάχαιραν, τῇ περικεφαλαίᾳ σκέπεναι, καὶ τροπαιοφόρος ἀναίμακτος πρὸς τὸν Δεσπότην χωρεῖ, καὶ ὁ βασιλεὺς ἀπῆλθε·

(18) Ὡς οὖν ἠγγέλθη τῇ βασιλίδι. Idipsum narrat Michael Psellus, l. IV extr. Hist. mss. additque sepultum ἐν αὐτῷ τῷ νεῷ (SS. Anargyrorum) εἰσιόντι κατὰ τὴν λαιὰν πλευρὰν ἔξευθεν τοῦ βήματος.

ἀνόοντος. Ὁ μὲν γὰρ βασιλεὺς Μιχαὴλ Καίσαρα τοῦτον ἐτίμησεν, ὡς προγέγραπται, εἶτα ὥσπερ μεταμελόμενος, οὐ χρηστὴν πρὸς ἐκεῖνον ἐτήρει διάθεσιν. Ὅθεν καὶ ἔξω ποῦ τῆς πόλεως ὥριστο αὐτῷ ἡ καταγωγή, καὶ οὐδ' ἐφεῖτο τούτῳ, εἰ μὴ κελευσθείη, πρὸς τὸν βασιλέα φοιτᾷν. Ὅπεὶ δὲ τῶν βασιλείων ὑπεξῆλθεν ὁ αὐτοκράτωρ, ὡς εἴρηται, οἱ ἐκείνου αὐτάδελφοι βασίλειεν πλάττονται γράμμα, ἐπιτρέπον ἐκείνῳ τὴν πρὸς τὰ ἀνάκτορα πάροδον. Καὶ ὁ μὲν εἰσελήλυθεν· ὁ δὲ πρῶτος τῶν ἀδελφῶν ὁ Ὀρφανοτρόφος μὴ δεῖν συνεβούλευσεν ἐπιχειρῆσαι πράξει τινὶ γνώμης τῆς βασιλίδος χωρίς. Προσίασι τοίνυν αὐτῇ, καὶ τοῖς ἐκείνης ποσὶ τὸν Καίσαρα καταβάλλουσι, καὶ προβάλλονται τὴν εἰσποίησιν, καὶ πίστεις διδόασι, καὶ φρικώδεις ὅρκους ὄμνύουσιν ἢ μὴν τοῦ ὀνόματος μόνου τῆς βασιλείας μετέχειν τὸν Μιχαήλ, ἐκείνης δ' εἶναι τὴν ἐξουσίαν, καὶ ὡς ἀργυρωνήτῳ, εἰ βούλεται, κεχρῆσθαι αὐτῷ. Τούτοις ἐκείνην, καὶ ἄλλως εὐαγωγον οὖσαν, καταγοητεύσαντες, καὶ καταθέλξαντες τοῖς μειλίγμασι, συλῶσι καὶ τοῦ ἑαυτῶν ποιοῦσι θελήματος. Καὶ ἐγχειρίζεται τῷ Μιχαὴλ τὸ σκῆπτρον, καὶ ἀναδεῖται τῇ βασιλικῇ στεφάνῃ, ὁ ταύτης ἀνάξιος, οὐ μᾶλλον ἐκ γένους, καίτοι τούτου τυχὼν δυσγενεστάτου καὶ ἀφανοῦς (τῶν γὰρ τὰς νῆας καταπιττούντων ἦν (19) αὐτῷ ὁ πατήρ), ὅσον ἐκ τρόπων κακότητος. Ἦν γὰρ ὕπουλος μὴν τὴν γνώμην, ἀγνώμων δὲ τὴν ψυχὴν καὶ ἀχάριστος, καὶ μήτε συγγενείας θεσμοὺς μήτε φιλίας αἰδούμενος. Ἦν δέ οἱ καὶ ἡ γλῶττα πρὸς τὰ βουλεύματα τῆς ψυχῆς ἀσύμφωνος καὶ ἀσύμβατος, ἄλλο μὲν ἑνὶ φρενὶ κεύθοντι, ἄλλα δὲ λέγοντι, καὶ ἐπὶ τούτοις εἴπερ τίς ἄλλος βάσκανος ὁ ἀνὴρ, δουλοπρεπής τε περὶ τὰς τῶν καιρῶν δυσκολίας καὶ ἀνελεύθερος, δύσοργός τε καὶ εὐμετάβολος, οὐκ ἐξ ὀργῆς ῥᾷον μεταβαλλόμενος εἰς πραότητα, ἀλλ' ἐκ χρηστοτέρας διαθέσεως εἰς μῖσος ἐκ τοῦ τυχόντος μεταφερόμενος. Ὁ μὲν δὴ τοιαῦτος ὢν ἐπὶ τὸν ἄξονα τῆς βασιλείας ἀνάγεται· τῷ δὲ Ὀρφανοτρόφῳ, καὶ θείῳ αὐτοῦ, καὶ τῷ συγγενικῷ ξύμπαντι ὁ κολοφὼν ἐντεῦθεν ἐπῆκτο τῶν συμφορῶν. Οὐ γὰρ ἐπὶ μακρὸν ἐτήρησε τὴν σκηνήν τε καὶ τὴν προσποίησιν, ἀλλ' ἐπί τινας βραχίστας ἡμέρας δεσπότην τὸν θεῖον ὀνομάζων, καὶ συνθρανοῦν αὐτῷ ἀξιῶν, καὶ πάντα ἐπ' ἐκείνῳ τιθέμενος, εἶτα ὑφῄρει τι τῆς τιμῆς, εἶτα οὐκ ἦν αὐτῷ πειθήνιος ἐν τοῖς πλείοσι, καὶ ἄλλοτε ἄλλο τι πρὸς τὸν θεῖον ὑποκνίζων αὐτὸν ἐνεδείκνυτο. Τῷ δὲ μετέμελε τῆς εἰς τὸν ἀνεψιὸν τοῦτον σπουδῆς, οὐκ εἶχε δ' ὅ τι καὶ δράσειεν ἐξ ἑτοίμου· ἀλλ' ἐβασσοδόμευε τὸ ἐγχείρημα, τέως δὲ οὐ συνεχῶς προσῄει τῷ βασιλεῖ. Διαφορᾶς δὲ πρὸς Κωνσταντῖνον τὸν ἀδελφὸν αὐτῷ γενομένης, ᾧ μόνῳ ἐξ ἁπάσης

A imperator Cæsarem illum quidem appellarat, ut supra scripsimus, sed veluti facti pœnitens, benevolentiam erga illum non conservarat. Unde et extra urbem diversorium ei constitutum erat, neque permissum adire imperatorem, nisi juberetur. Sed cum is regia excessisset, ut dictum est, fratres illius nomine **243** imperatorio litteras confinxerunt, quibus illi accessus in regiam permittebatur. Quæ cum venisset, auctore Orphanotropho nullam rem sine consensu imperatricis suscipiendam censuit. Eam igitur adeunt, et Cæsare ad pedes illius prostrato, adoptionis commonefaciunt, fideque data sanctissime jurant Michaelem verbotenus duntaxat imperatorem fore, illius vero auctoritatem omnem esse oportere, usuramque ipsis non secus ac ære et libra emptis mancipiis. His illam, per se quoque facilem præstigiis ac blanditiis delinitam ita ceperunt, ut in ipsorum potestate esse. Itaque Michael sceptrum accipit, et regna corona redimitur, qua indignus erat, non tam ob genus villissimum et obscurum (pater enim ejus naves picare solebat), quam ob morum improbitatem. Fuit enim ingenio subdolo, animo iniquo et ingrato, neque cognationis nec amicitiæ jura reverens, lingua porro ab animi sententia dissentiente ac discrepante, alia legere, alia dicere solitus. Ad ea accedebat singularis invidentia. Temporibus difficilibus servilis erat et illiberalis, iracundus et mutabilis: sic tamen, ut a benevolentia facilius quavis de causa ad malevolentiam declinaret, quam ab iracundia ad clementiam. C Quamvis autem talis esset, ab gubernacula imperii ascendit, in ruinam et exitium Orphanotrophi avunculi, et totius familiæ suæ. Neque enim fictos et simulatos mores diu tenuit, sed perpaucis diebus avunculum despotam appellavit, consessu suo dignatus, et omnia ad illum retulit. Deinde paulatim aliquid de honore subtraxit: post plerisque in rebus ejus auctoritatem nihil fecit, et alias aliud egit, quod ille morderetur. Qui etsi studium erga nepotem suum damnabat, tamen quid in præsentia faceret non habebat: sed clam nescio quid cum animo suo agitans rarius adibat imperatorem. Enimvero controversia inter ipsum et fratrem Constantinum orta, cui soli ex omnibus necessariis imperator adhærebat ac nobilissimi titulum concesserat; cum imperator non castigasset, ob Joannem asperius se præsente increpatum: Joannes, dolore contumeliæ exacerbatus, longius ab urbe resessit. **244** Quo cognito magnam senatus partem ad se attraxit, non quod eum tanta benevolentia prosc-

B

D

## Variæ lectiones et notæ.

(19) Τῶν γὰρ τὰς νῆας καταπιττούντων ἦν. Psellus in cod. Epist. Καὶ τὴν βασίλειον ἀρχὴν περιζώννυται, οὐκ Ἀντίοχος, οὐδὲ Σέλευκος, ἄνδρες καὶ πολεμῆσαι δεινότατοι, καὶ τὸ θεῖον ὀρυνῆσαι ὀξύτατοι, ἀλλ' ἀνὴρ χθές τε καὶ πρώην νῆας ἀρμόττων καὶ συμπηγνύμενος, καὶ πίτταν ἐπεμβάλλων, τοῖς γόμφοις καὶ ἀσβόλαις πληρούμενος, οὐκ εἶδος ἔχον τυραννικόν, οὐ φρόνημα μεγαλοπρεπὲς, οὐ λόγον ἔμμουσον καὶ χαριεντα, οὐκ ἄλλο οὐδὲν τῶν οἷα ψυχὴν οἴδε καλλύνειν καὶ φύσιν σώματος. Ὦ Νέα Ῥώμη, καὶ γένος μεγαλοπρεπὲς καὶ ἐλεύθερον, ὧ οἱ ἀνέκαθεν βασιλεῖς, καὶ βῆμα βασιλικὸν καὶ βασίλεια, οἷαν αἰσχύνην τότε περιεβάλεσθε, οἵῳ ὑμεῖς δαίμων ἐφοβύνησε βάσκανος! Πλὴν ἀλλὰ τοῦτο, εἰ μέν τις μὴ αἰτιῶτο, τῷ αὐτοματάτῳ θετέον· εἰ δὲ φιλευσεβοίη τοῖς ἀῤῥήτοις τοῦ Θεοῦ κρίμασι.

quærentur, sed ut ejus benevolentiam colligerent. Imperator vero multorum ad illum conventum metuens, per litteras ei superbia objecta petit ut ad se veniat. Sed cum ille iret, non exspectato avunculi adventu, ludis circensibus in theatrum se contulerat. Eo igitur non invento, ob contumeliam adhuc ira æstuans Orphanotrophus recedit. Tum vero imperator in manifestas inimicitias erumpit, missaque nave eum adesse jubet, ut superbiæ suæ rationem reddat, et ad regiam navigantem, ex superiore loco, nota iis a quibus vehebatur tessera, aditu prohibet statimque missa triremi hominem relegat : hoc modo remuneratus eum, cujus beneficio primum Cæsar, post etiam imperator fuerat designatus. Quem cum amovisset, cognatos invadit, et viros non sexu duntaxat, sed ætate etiam barbatos jam maritos et patres, virilibus exsectis eunuchos facit.

A τῆς συγγενείας ὁ Μιχαὴλ προσέκειτο, καὶ ἐτίμησε νοθελλίσιμον, καὶ τραχυνθέντος ἐκείνου κατὰ τοῦ Ἰωάννου τοῦ βασιλέως ἐνώπιον, ὁ Ἰωάννης τοῖς λόγοις δηχθεὶς καὶ μᾶλλον ὅτι μὴ πρὸς τοῦ βασιλέως διὰ τὰς πρὸς αὐτὸν λοιδορίας ἐπιτετίμητο, ἀπεδυσπέτησέ τε καὶ πόρρω που τοῦ ἄστεος γέγονε. Τοῦτο δὲ γνωσθὲν, πολύ τι τῆς γερουσίας μέρος συνεπεσπάσατο, ὥστε αὐτῷ προσφοιτᾷν, οὐκ εὐνοίᾳ, ἀλλ' ἵν' ἐφ' ἑαυτοὺς τὴν αὐτοῦ εὐμένειαν ἐφελκύσωνται. Καὶ ὁ βασιλεὺς, τὴν πρὸς ἐκεῖνον συνέλευσιν τῶν πολλῶν εὐλαβηθεὶς, διὰ γραμμάτων αὐτῷ τὴν ὑπεροψίαν προσωνείδισε, καὶ κακυήθως ἠξίου ἀφίξεσθαι. Καὶ ὁ μὲν ἦλθε· ὁ δὲ, μὴ ἀναμείνας τοῦ θείου τὴν ἄφιξιν, πεπόρευτο πρὸς τὸ θέατρον· ἦν γὰρ ἡμέρα ἵπποις ἁμιλλητήριος. Ὡς δ' ἐλθὼν ὁ θεῖος οὐχ εὗρε τὸν βασιλεύοντα, ἔτι τῷ θυμῷ ὑπερζέσας ὡς περιυβρισμένος ἐπάνεισι. Καὶ ὁ βασιλεὺς αὐτῷ τὴν δυσμένειαν εἰς προῦπτον ἐκφήγνυσι, καὶ λόγους τῆς εἰς ἐκεῖνον ὑπεροψίας. Καὶ ὁ μὲν ἔπλει πρὸς τὰ βασίλεια· ὁ δὲ βασιλεὺς ἄσωθεν διά τινος συνθήματος, ὃ τοῖς ἄγουσι τὸν Ἰωάννην προέγνωστο, ἐπέχει τῇ νηΐ τὴν εἰς τὰ βασίλεια πάροδον· αὐτίκα δὲ τριήρης ἐπελθοῦσα λαμβάνει τοῦτον, καὶ ὑπερόριον τίθησι. Τοιούτοις ἠμείψατο τὸν εὐεργέτην ὁ δι' ἐκείνου Καῖσαρ, εἶτα καὶ βασιλεὺς γεγονώς. Ἐπεὶ δ' ἐκεῖνον ἐκ μέσου πεποίηκα, μέτεισι (20) τὸ συγγενὲς, καὶ ἄνδρας οὐχὶ τῇ τῆς φύσεως μόνῃ δηλωτικῇ σημασίᾳ, ἀλλὰ καὶ τῇ σημαινούσῃ τοὺς γήμαντας καὶ εἰς τοὺς ἀνδρῶν ἡλικίαν ἐλάσαντας ὑπηνήτας ἤδη καὶ παίδων γεγονότας πατέρας τῶν παιδογόνων μορίων ἀποστερεῖ, καὶ ἐκτομίας ἐργάζεται.

B

XIX. Cum de cognato sanguine ita triumphasset, unum sibi Herculanum certamen superesse ratus, imperatricis etiam exigendæ, ad id quoque se parat, suasu et impulsu Constantini avunculi. Filius igitur ignobilissimus contra matrem nobilissimam rumores spargit, et crimina comminiscitur, eamque insontem venificam vocat, vitæque suæ insidiari queritur. Et quid ambages agam? Ejicit eam regia et in Principis insulam relegat, denique hanc de se meritam tondet, aliumque habitum sumere cogit, et pro purpura quæ ab atavis inde illi conveniebat, lacernam induere. Quo illo facto, quasi rebus omnibus confectis lætus atque insolens, lusibus et deliciis se dedebat. Cæterum vindicta non dormitans, celeriter iniquum et ingratum hominem est assecuta. Nam facinore illo in urbe vulgato, omnes mœstos et tristes erat cernere, nec secus atque in propria calamitate affectos. Tandem etiam convicia in tyrannum jaciebant. Mulierem vero cœlus lugebant, et imperatricem vocabant. Postremo tota civitas in manifestam erupit seditionem. Et ut audaciam illius ulciscerentur, vita neglecta quidquid erat obvium, eo **245** dexteras armantes, ad regiam concurrerunt. Illum vero principio motus populi non adeo commovit, sed cum plebem furere videret, seque

C

ΙΘ. Ὡς δὲ κατὰ τοῦ ὁμογενοῦς αἵματος τοιοῦτον ἤρατο τρόπαιον, ἕνα ἔτι περιλελεῖφθαι αὐτῷ ἐνόμιζεν Ἡράκλειον ἄεθλον, τὸ καὶ τὴν βασιλίδα ἀποσκευάσασθαι, καὶ πρὸς τοῦτον λοιπὸν ἀποδύεται ἐνάγοντα πρὸς τοῦργον καὶ τὸν θεῖον ἔχων Κωνσταντῖνον καὶ παραθήγοντα. Λογοποιεῖ τοίνυν ὁ δυσγενέστατος παῖς κατὰ τῆς εὐγενεστάτης μητρός, καὶ συμπλέκει κατ' αὐτῆς αἰτιάματα, φάρμακόν τε καλεῖ, καὶ ἐπιβουλεύειν αὐτοῦ τῇ ζωῇ τῆς ἀθώου κατηγορεῖ. Καὶ τί δεῖ κύκλους ἑλίττειν; Ἐξωθεῖ τῶν βασιλείων αὐτὴν, καὶ περιορίζει τῇ νήσῳ τοῦ Πρίγκιπος λεγομένῃ, καὶ τέλος ἀποκείρει τὴν εὐεργέτιν, καὶ μεταμφιέννυσι, καὶ ἀντὶ τῆς ἐκ προγονίας προσηκούσης αὐτῇ πορφύρας ἐνδιδύσκει τριβώνιον. Καὶ ὁ μὲν, ὡς ἤδη τὸ πᾶν ἡνυκὼς, ἔχαιρέ τε καὶ γαῦρος ὤπτο, καὶ παιδιαῖς ἑαυτὸν ἐπέδωκε καὶ τρυφαῖς· ἡ δὲ δίκη οὐκ ἐπενύσταξεν, ἀλλ' αὐτίκα μετῆλθε τὸν ἀλιτήριον. Ὡς γὰρ τὸ περὶ τὴν βασιλίδα δρᾶμα τοῖς ἐν τῇ πόλει κεκήρυκτο, κατήφειαν ἦν ὁρᾷν παρὰ πᾶσι καὶ σκυθρωπότητα, καὶ ὡς ἐν οἰκείᾳ συμφορᾷ διετίθετο ἕκαστος, εἶτα καὶ φανερῶς ἐλοιδοροῦντο τῷ τυραννήσαντι. Αἱ δὲ γυναῖκες καὶ θρῆνοι συνίστων ἀνακαλούμεναι τὴν βασίλισσαν. Καὶ τέκος εἰς στάσιν φανερὰν ἀνερράγησαν οἱ τῆς πόλεως ξύμπαντες. Καὶ ἵνα τὸν τολμητίαν τιμωρήσωνται, οὐδεὶς ἐφείδετο τῆς οἰ-

D

ulciscerentur, vita neglecta quidquid erat obvium, eo **245** dexteras armantes, ad regiam concurrerunt. Illum vero principio motus populi non adeo commovit, sed cum plebem furere videret, seque

## Variæ lectiones et notæ.

(20) Μέτεισι, etc. Psellus : Ὁ δὲ σαλευόμενος, ὁρῶν ἀκμὴν ἑαυτῷ τῆς ἀρχῆς, καὶ πῆξαι βεβαίωσιν οὐκ ἔχουσαν, κρύπτει μὲν ἐν βάθει τῆς ψυχῆς τὸ κακόηθες, θεραπείαν δὲ πρὸς τὸ συγγενὲς ὑποκρίνεται, καὶ ταῖς μεγίσταις λαμπρύνει τιμαῖς. Ἔπειτα ῥηγνύει τὸ καταπέτασμα, τὰς πύλας τῆς καρδίας ἀναπετάννυσι, καὶ τὸν ἐκεῖσε δεικνύσι ἐμφωλεύοντα δράκοντα, καὶ πρὸ τῶν ἄλλων, ἐπὶ τοὺς οἰκείους συγγενεῖς τῆς κακίας ἰὸν ἐκκενοῖ, καὶ οὓς μὲν ὑπεροπίᾳ καταδικάσας, οὓς δὲ τῶν παιδογόνων μορίων ἀποτεμόμενος, ἤδη που γενείας ἔχοντας, καὶ υἱέας, ὄντας τυκεῖς, στεφανοφορεῖ καὶ λαμπρύνεται. Οὐ Περσέα καθελών, οὐδ' Ἀντίγονον, οὐδέ τι βάρβαρον ἀπελαύνων φῦλον, ἀλλὰ τοὺς ἀφ' αἵματος ὁ δυσμενὴς καταγωνισάμενος.

κείας ζωῆς, ἀλλ' ἕκαστος τῷ προστυχόντι τὴν δε- A ξιὰν ὁπλίσας, συνέθεον ἐπὶ τὰ ἀνάκτορα. Τὸν δὲ πρῶτον μὲν οὐ πάνυ τι τὸ τοῦ πλήθους συγκίνημα ἐθορύβησεν. Εἶτα τὸν δῆμον ὁρῶν ἐκμαινόμενον, εἰς λόχους τε συνιστάμενον, καὶ τὸν λαὸν ἐπιῤῥέοντα, τοὺς δὲ περὶ αὐτὸν ἀμφιβόλους ταῖς γνώμαις κατανοῶν (κἀκείνοις γὰρ τὸ περὶ τὴν βασίλισσαν μεμίσητο τόλμημα), περιδεής τε καὶ ἐναγώνιος γέγονεν. Ἀλλά τι μικρὸν τὴν ἀγωνίαν αὐτῷ ὁ νωθέλιμος ἐπεκούφισεν. Οἵ τε γὰρ ὡς, καὶ τὴν στάσιν μεμαθηκὼς, τοὺς περὶ αὐτὸν ὁπλίσας (πολλοὶ δ' αὐτῷ παρετρέφοντο) διὰ μέσης τῆς ἀγορᾶς παριὼν, ἀπῆλθεν εἰς τὰ βασίλεια, καὶ αὐτίκα στέλλουσι (21) τοὺς ἐπανάξοντας τὴν βασίλισσαν, τοῖς δὲ στασιώταις ἀντέστησάν τινες ἐκ τάφανοῦς βέλη κατ' αὐτῶν ἀφιέντες, καὶ λίθους ἐκ σφενδονῶν, ἐξ ὧν οὐ βρά- B χιστοι ἀνῃρέθησαν· Ἤδη δὲ τὴν βασιλίδα ἀνακομισθεῖσαν στήσαντες ἐπὶ μετεώρου ἐν τῷ θεάτρῳ, τοῖς στασιάζουσιν ἐπεδείκνυον, ἵνα δῆθεν αὐτοῖς κατευνασθῇ ὁ θυμὸς, ἀνακληθείσης τῆς σφετέρας δεσπότιδος. Τοῖς δὲ τοῦτο μᾶλλον ἀνῆψε τὸν θυμὸν, καὶ ἐξέκαυσε τὴν ὀργήν. Ὡς γὰρ μετημφιεσμένην αὐτὴν ἐωράκεισαν, ἐπὶ πλέον ἀνερράγησαν εἰς τὸν πόλεμον, καὶ τῆς κακοηθείας τὸν τυραννοῦντα μισήσαντες, ἀφίστανται μὲν τῆς βασιλίδος Ζωῆς, πρὸς δὲ τὴν Θεοδώραν τὴν ταύτης σύγγονον τρέπονται ἤδη προσχηματισθεῖσαν κἀκείνην παρὰ τῆς ἀδελφῆς, ὡς ὁ λόγος φθάσας ἐδίδαξε, καί τινα τῶν πατρῴων αὐτῆς θεραπόντων παραλαβόντες, ἀφίκοντο ἐπ' αὐτὴν, καὶ ταύτην τῆς κατοικίας ἐξαγαγόντες, καὶ οἷον περὶ αὐτὴν συνασπίσαντες, εἰς τὸ μέγα τέ- C μενος ἄγουσι τῆς τοῦ Θεοῦ Λόγου Σοφίας, καὶ παρὰ πάντων τῶν τε τῆς βουλῆς, καὶ τῶν τοῦ δήμου καὶ αὐτῶν τῶν τῆς Ἐκκλησίας ἡ Θεοδώρα Αὐγούστα βασιλὶς ἀνηγόρευτο. Τοῦτο δὲ πᾶσαν ἐλπίδα τῷ Μιχαὴλ καὶ τοῖς περὶ ἐκεῖνον ἀπέσβεσε, καὶ δεδιὼς περὶ τῇ ζωῇ, τῶν βασιλείων μεθίσταται, καὶ νηΐ τῶν βασιλικῶν ἐμβεβηκὼς αὐτός τε καὶ ὁ νωθελίσιμος, εἰς τὴν περιώνυμον ἀπῆλθον τοῦ Στουδίου μονὴν, τὰ μὲν τῆς βασιλείας γνωρίσματα ἀποθέμενος, μοναστοῦ δ' αὐτῷ περιθέμενος ἅμφια. Ἐπεὶ δ' ἐγνώσθη τοῦτο τῷ δήμῳ, οὐκ εἶχον ὅπως ἐκ τῆς χαρᾶς κατάσχωσιν ἑαυτοὺς, καὶ ἐπ' ἐκεῖνον συνέθεον. Ἤδη δὲ κλινούσης ἡμέρας, οἱ περὶ τὴν Θεοδώραν δείσαντες, μὴ ἡ βασιλὶς Ζωὴ αὖθις τὸν ἐκβεβληκότα ἀνακαλέσηται, ἵνα μὴ ἡ ἀδελφὴ αὐτῆ συγκοινωνήσῃ τῆς βασιλείας, στέλλουσι τοὺς τὰ ὅμματα καὶ ἀμφοῖν ἐξορύξοντας. Οἱ μὲν οὖν ἐξ αὐτοῦ τοῦ θυσιαστηρίου τῆς τοῦ Στουδίου μονῆς ἐκσπασθέντες, ἀπήγοντο. Τὸ δὲ πλῆθος συῤῥεῦσαν περὶ αὐτοὺς, ἐνύβριζόν τε καὶ ἐπετώθαζον, καὶ μέλη συντιθέντες, ἐπετραγῴδουν αὐτοῖς. Ὡς δ' ἦκον περὶ τὸ Σίγμα (τόπος δ' ἐστὶ κεκλημένος τουτὶ) ἐκεῖ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐξεκόπησαν (22), ὁ μὲν Κωνσταντῖνος γενναίως φέρων τὴν συμφορὰν, ὁ δὲ Μιχαὴλ θεο-

centuriare et affluere turbam, suos autem satellites animi esse dubios esse cerneret (nam ii quoque facinus in imperatricem admissum oderant) territus æstuare cœpit. Sed cum augorem nobilissimus ei nonnihil levavit: qui cum domi seditionem cognovisset, suis ministris quos alebat plurimos armatis, per medium forum in regiam abiit, statimque mittit qui imperatricem reducant, et seditiosis quosdam opponit, qui ex occulto eos telis peterent, et fundis incesserent, unde non sane pauci perierunt, imperatricem vero jam reductam, atque in summo theatro collocatam tumultuantibus ostenderent, ut visa domina furor eorum componeretur. Id vero velut incentivum quoddam seditionis fuit, et iracundiam populi inflammavit. Nam conspecta vestium mutatione, bellum violentius exarsit, ac tyrannicæ malignitatis odio, relicta imperatrice Zoe, ad sororem ejus Theodoram conversi, quæ et ipsa, ut supra expositum est, sorpris jussu habitum mutarat, duce quodam paterno ejus famulo, veluti militari globo circumdatam, ex ædibus in Magnam ecclesiam divini Verbi Sapientiæ perduxerunt: ubi a toto senatu, populo et sacerdotibus Augusta et imperatrix est consalutata. Ea res Michaeli et suis omnem spem ademit. Itaque vitæ metuens, relicta regia cum nobilissimo, navi imperatoria conscensa, in celebre Studii monasterium, abjectis imperii insignibus, habituque monastico sumpto, concessit. Quo populus cognito, lætitiam dissimulare nequiens, ad illum concurrit. Die vero jam ad occasum vergente, Theodoræ studiosi veriti ne Zoe ejectum revocarot, quo sororum consortem imperii habere non cogeretur, mittunt, qui utrique oculos effodiant. Cum igitur ex ipso sacrario Studiensis monasterii extracti abducerentur: multitudo quæ illo confluxerat eis illudebat et insultabat, cantilenas quasdam tanquam in tragœdia occinens, donec eis in loco qui Sigma dicitur oculi sunt effossi. Constantino calamitatem eam fortiter ferente, Michaele vero **246** quiritante et lamentate. Ea re peracta, ministri pœnæ ad Theodoram adhuc in templo versantem redierunt. Zoæ vero in regiam reversæ minime placebat, ut erat ambitiosissima, sororem in potestatis consortium admittere. Verum senatus utramque venerans, hanc ut jam pridem imperatricem suam, illam ut recens designatam, et eversæ tyrannidis causam, natu majori persuadet ut sororem collegam admittat. Theodora igitur regiam ingressa pari cum Zoe potestate usa est: cæcati autem exsilio mulctati sunt, imperio eorum quatuor mensibus et quinque diebus terminato, quod utinam citius amisissent.

## Variæ lectiones et notæ.

(51) Κτέλλουσι. Anonymus Barensis in Chron. an. 1052: *Michael imp. defunctus est, et surrexit Michael Cæsar nepos ejus, qui direxit in Apulia Maniaki. Post menses* 5 *cæcaverunt illum ipsum pudili qui exsiliavit Zoi. Et surrexit Constanti Monacho*, etc.

(22) Τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐξεκόπησαν. Catalogus imp. Codino subjunctus: Ἐν τῷ κιονίῳ τοῦ Σίγματος ἐτυφλώθη παρὰ Νικηφόρου Ἐπάρχου τοῦ Καπανέως.

λογῶν τε καὶ ὀδυρόμενος. Ἐπεὶ δ' ἄμφω σκότος ἐκάλυψε, πρὸς τὴν Θεοδώραν οἱ τὴν πήρωσιν ἐκείνοις σχεδιάσαντες ἐπανήλθοσαν, ἔτι τῷ μεγάλῳ τεμένει προσμένουσαν. Ἡ δὲ Ζωὴ ἐτύγχανε περὶ τὰ βασίλεια. Ἦν μὲν οὖν αὐτῇ τὸ βουλόμενον, μὴ προσήσεσθαι τοῦ κράτους κοινωνὸν τὴν ὁμαίμονα· ἐζηλοτύπει γὰρ ἐκτόπως. Ἀλλ' οἱ τῆς γερουσίας καὶ ἄμφω σεβόμενοι, τὴν μὲν ὡς βασιλίδα σφῶν ἐκ μακροῦ, τὴν δὲ, ὡς ἄρτι ἀναῤῥηθεῖσαν, καὶ τοῦ καταλυθῆναι τὴν τυραννίδα γενομένην αἰτίαν, πείθουσι τὴν πρεσβυτέραν, κοινωνὸν τοῦ κράτους προσειληφέναι τὴν ἀδελφήν. Ἦκε τοίνυν καὶ ἡ Θεοδώρα πρὸς τὰ βασίλεια, καὶ συμμετέχει τοῦ κράτους τῇ ἀδελφῇ, ἐντεῦθεν ὑπεροπλίαν οἱ πηρωθέντες τοὺς ὀφθαλμοὺς κατακρίνονται, τῆς βασιλείας αὐτοῖς ἐπὶ μῆνας τέσσαρας καὶ πέντε ἡμέρας συσταλείσης, ὡς εἴθε γε καὶ βραχύτερον.

XX. Romanorum imperio in gynæceum devoluto, nemo insidiatus est mulieribus, sed paruerunt omnes tam principes senatus, quam prætorianorum præcipui. Sederunt igitur ambæ pro tribunali, omnes regiæ cæremoniæ apud eas peractæ, adhibita de more custodia, primariis senatoribus et magistratibus venerabundis circumstantibus: quæstiones porro controversiarum, responsa ad publica dubia, anscultationes legatorum, comitia, cæteraque regni solemnia usurpata apud illas. Cæterum vel metu, ne soror rerum sola potiretur (susurrabant enim quidam ad solam Theodoram pertinere imperium, quod causa fuisset pellendi tyranni), vel desiderio viri et coitus impulsa Zoe de imperatore et marito in regiam accersendo deliberavit. Adductus igitur est Constantinus Dalassenus, quasi alia de causa accersitus. Sed cum asperius locutus esset, et ingenio videretur præfracto et intractabili, repudiatus est. Deinde ad alium inclinavit neque nobilitate neque dignitatibus aut magistratibus illustrioribus gestis insignem, sed ob formam imperio dignum, quæ animum etiam non deditum luxuriæ in amorem pellicere posset. Ad eum igitur imperatrix plenis velis ferebatur, sed ejus suffragio morbus intercessit, qui virum subito e vita sustulit. Neque suspicionis exspers fuit conjux illius, ut quæ eum ex zelotypia toxico dato necarit, ne vivente adhuc marito privaretur, atque aliam ei accubantem videret. Sic illo spe, imperatrix voto suo frustrata est. Verum ejus calculi ad Constantinum Monomachum 247 inclinarunt, virum nobilem et illustrem, formaque excellenti præditum, qui prima conjuge defuncta, Romani imperatoris neque ex fratre ducta, nihil ab illo magnificum consecutus erat: tamen cum propter affinitatem in aula versaretur, imperatrici charus et familiaris factus, multorum talentorum munera ab ea, ut erat manu liberali et animo regio, acceperat. Unde suspicaces et malevoli ansam male de eis loquendi arripuerant, et Michael Romani successor, quod illa quoque audierat, rerum potitur, virum conflictis quibusdam criminibus Lesbum relegavit, cum vera causa una zelotypia esset. In eo exsilio, toto imperii Michaelis tempore, fuit, nec alterum Michaelem magis

Κ'. Κατηντήκει τοίνυν περὶ τὴν γυναικωνῖτιν ἡ τῶν Ῥωμαίων ἀρχή, καὶ οὐδέν τι περὶ ταύτας νενεωτέριστο, ἀλλὰ πάντες αὐταῖς ὑπεῖχον, τό τε τῆς γερουσίας ἔξοχον, καὶ τὸ τοῦ στρατηγίου ἐπισημότατον. Αἱ δ' ἄμφω ἐκάθηντο ἐπὶ βήματος, καὶ πᾶσα περὶ αὐτὰς ἐτελεῖτο τελετὴ ἡ βασίλειος, καὶ τῇ δορυφορίᾳ τὸ ἐπὶ τοῖς βασιλεῦσι σχῆμα τετήρητο, καὶ οἱ τῆς πρώτης βουλῆς καὶ οἱ ἐν τέλει σὺν αἰδοῖ παρειστήκεισαν ξύμπαντες. Καὶ ζητήσεις δικῶν, καὶ λύσεις (23) δημοσίων ἀμφισβητήσεων, ἐντεῦθεν ἐντυχίαι τε πρεσβευτῶν καὶ ἀρχαιρεσίαι, καὶ τἄλλα τὰ τῇ βασιλείᾳ προστήκοντα ἐγίνοντο παρ' αὐταῖς. Ἀλλ' εἴτε φόβους, μὴ τῇ ἀδελφῇ μόνῃ περισταίη τὰ τῆς ἀρχῆς (ὑπεψιθυρίζετο γάρ τισιν, αὐτῇ μᾶλλον προσήκειν τὰ τῆς ἀρχῆς, ἅτε καὶ τῆς τυραννησάντος καθαιρέσεως αἰτίᾳ), εἴτ' ἀνδρὸς ἐπιθυμία καὶ μίξεως ἵμερος ἀνέπεισαν τὴν Ζωὴν ἐπεισαγαγεῖν τοῖς βασιλείοις τὸν βασιλεύσοντα, καὶ αὐτῇ συμβιώσοντα. Καὶ ἤχθη μὲν ὁ Δαλασσηνὸς Κωνσταντῖνος, ὡς ἐπ' ἄλλο τι μετακεκλημένος. Ἀποτομώτερον δὲ τοῖς λόγοις χρησάμενος, καὶ τὸ ἦθος φορτικός τις δόξας καὶ δυσχερὴς, ἀπεδοκιμάσθη. Εἶτα ἐπ' ἄλλον ἀπένευσεν οὔτε τῶν ἄγαν ὄντα εὐπατριδῶν, οὔτε τῶν ἐν ἀξίαις λαμπροτέραις ἐξητασμένων, οὔτε τῶν ἐν περιφανέσιν ἀρχαῖς, τὸ δὲ εἶδος ἄξιον τυραννίδος, καὶ οἷον πρὸς ἔρωτας ἐφελκύσασθαι καὶ μὴ μαχλοσύναις προσκειμένην ψυχήν. Ἐπ' ἐκεῖνον οὖν ὅλοις ἱστίοις ἔπνευσεν ἡ βασίλισσα, ἀλλ' ἠκύρωσε τὰς ψήφους αὐτῇ νόσος ἀθρόον τὸν ἄνδρα τῆς ζωῆς ἐξαρπύσασα. Ὑπωπτεύθη δὲ καὶ ἡ συνοικοῦσα τούτῳ ὡς τὸν θάνατον αὐτῷ σχεδιάσασα, καὶ φάρμακον αὐτῷ διὰ ζηλοτυπίαν κεράσασα δηλητήριον, ἵνα μὴ ἔτι ζῶντος στερήσοιτο τοῦ ἀνδρὸς, καὶ ὁρᾷη ἑτέραν αὐτῷ παριαύουσαν. Ὁ μὲν οὖν οὕτω τῶν ἐλπίδων ἐκπέπτωκε, καὶ τῆς ὁρμῆς ἡ βασίλισσα. Αἱ δὲ ψῆφοι πρὸς τὸν Μονομάχον Κωνσταντῖνον ἀπέκλιναν, ἄνδρα τῶν εὐ γεγονότων (24) καὶ τῶν ἐπισήμων, καὶ κηδεστὴν τῷ βασιλεῖ Ῥωμανῷ ἐπ' ἀδελφόπαιδι (25) χρηματίσαντα (ταύτῃ γὰρ κατὰ δευτέρους γάμους ὡμίλησε), καὶ τὴν ὥραν ὑπέρλαμπρον. Τούτῳ οὔπω μὲν μεγαλοπρεπές τι ὁ βασιλεὺς Ῥωμανὸς ἐν δείξατο, διὰ δέ γε τὴν πρὸς αὐτὸν ἀγχιστείαν περὶ τὰς βασιλείους αὐλὰς ἀνεστρέφετο, κἀντεῦθεν συνήθης τῇ βασιλίδι ἐγένετο, κἀκείνη φιλίως πρὸς τὸν ἄνδρα

## Variæ lectiones et notæ.

(23) Λύσεις. Vide *Gloss. med. Græcit.* in hac voce.

(24) Εὐγενέτην. Alii τῶν εὐγεγονότων. Vide *Gloss. med. Lat.* in *Benenatus*.

(25) Ἐπ' ἀδελφόπαιδι. Duxerat igitur Constantinus Monomachus filiam fratris vel sororis Romani imperatoris: nam hæc vox utrumque significat, Romani fratrem nullum memorat Historia Byzantina: Theodoram unicam sororem nuptam Joanni Tzimisce habet.

διέκειτο, καὶ ὠκειοῦτο αὐτὸν, καὶ χάρισιν ἐδεξιοῦτο πολυταλάντοις, οἷα ἐκείνη τὴν χεῖρά τε ἀφειδὴς καὶ βασιλικὴ τὴν προαίρεσιν, ὥστε ταῦτα τοῖς κακοήθεσι καὶ λοιδορίας κατ' αὐτῶν ἐγένετο ἀφορμή. Ὅθεν ὁ μετὰ τὸν Ῥωμανὸν αὐτοκράτωρ ὁ Μιχαὴλ (26) οὐκ ὢν τῶν λεγομένων ἀνήκοος, βασιλεύσας, εἰς Λέσβον περιορίζει τὸν ἄνδρα, ἐπ' αἰτίαις δέ τισι πεπλασμέναις, τὸ δ' ὅλον ἦν τὸ ζηλότυπον. Καὶ ἦν τὸν ἅπαντα χρόνον τῆς βασιλείας τοῦ Μιχαὴλ ὑπερόριος, καὶ οὐδὲ τοῦ δευτέρου Μιχαὴλ εὐμενεστέρου τετύχηκεν. Ἐπεὶ δὲ τὸ κράτος ἐηανῆλθε πρὸς τὴν Ζωὴν, λύεται μὲν τῆς ὑπερορίας ὁ ἄνθρωπος, καὶ ἦγετο πρὸς τὴν τῶν πόλεων βασιλεύουσαν, Ὡς δ' ἐγγὺς ἐγεγόνει, ἐπεσχέθη τοῦ πρόσω, καί τις ἐκ τῶν βασιλείων πεμφθείς, καὶ περὶ τὸν ἐν Δαμοκρανείᾳ τοῦ ἀρχιστρατήγου ναὸν αὐτῷ ἐντετυχηκὼς, στολὴν αὐτῷ ἐνδιδύσκει βασίλειον, καὶ σὺν δορυφορίᾳ βασιλικῇ ἐκεῖθεν ἀπάρας, εἰσεληλύθει τὴν βασιλεύουσαν. Καὶ τελεῖται μὲν τοῖς βασιλεῦσι παρά του τῶν ἱερέων ἡ γαμικὴ ἱεροτελεστία· ὁ γὰρ πατριάρχης Ἀλέξιος διὰ τὴν τριγαμίαν (27) ἠλαβήθη τὴν ἐπὶ τῇ συναφείᾳ τελετὴν αὐτουργῆσαι αὐτοῖς. Τῇ δ' ἑξῆς τὴν ἐπὶ τῷ βασιλείῳ στέφει μεταχειρίζεται τελετὴν, καὶ ἀναδεῖται ὁ Μονομάχος, καὶ τὸ σκῆπτρον τὸ βασιλικὸν ἐγχειρίζεται.

A prepitium habuit. Sed potestate Zoæ restituta, ab exsilio in urbem regiam revocatur. Cui autem appropinquasset, subsistere jubetur et juxta a Damocraniu:n Sancti Michaelis templum a quodam ex aula misso veste imperatoria exornatus urbem cum imperatorio comitatu ingreditur: ac nuptiale sacrum a quodam sacerdote peragitur, Alexio patriarcha id munus ob tertias nuptias defugiente, idem tamen postridie solemnitatem coronationis peregit. Sic Monomachus et coronam et sceptrum imperatorium accepit.

ΚΑ'. Ἐντεῦθεν ἡ μὲν τῶν αὐταδέλφων ἀρχὴ τέλος ἔσχεν, ἐπὶ τρίτον διαρκέσασα μῆνα, ἡ δὲ τῶν κοινῶν διοίκησις πρὸς τὸν Μονομάχον μετέπεσε· καὶ ὃς αὐτίκα οὐ σὺν λόγῳ οὐδὲ μετά τινας ἔμφρονος οἰκονομίας, οὔτε τὰς τῶν ἀξιωμάτων ἐποιεῖτο τιμὰς, οὔτε τὰς τῶν χρημάτων διανομὰς, ἀλλὰ καὶ τὰς τιμὰς χύδην παρεῖχε, καὶ οἷς μὴ προσῆκεν αὐτὰς ἐχαρίζετο, καὶ τοὺς βασιλικοὺς θησαυροὺς εἰ αὐθημερὸν ἐκκενωθῆναι συνέβη, οὐδὲν αὐτῷ τι πρᾶγμα λελόγιστο. Τοῖς γε μὴν ἰδιωτεύουσι προσκεκρουκόσιν αὐτῷ, ἀφῆκεν ἅπασι τὰς αἰτίας, καὶ ἐμηνία τούτων οὐδέ τινι· ἡδυπαθείαις δ' ἑαυτὸν ἐκδέδωκε καὶ τρυφαῖς, τὸ μὲν τὴν ἐκ τοῦ σάλου τῶν συμφορῶν ἀηδίαν ἀποπτύσαι πειρώμενος, ἅτε πρὸς ἄκλυστον τάχα λιμένα κατάρας τὴν ἀρχὴν τὴν βασίλειον, τὸ δέ τι ταῖς βασιλίσσαις χαριζόμενος (28), καὶ γλυκυθυμίας αὐταῖς μνώμενος ἀνειμένων οἷσαις ἠθῶν. Λόγοις δὲ προσεῖχεν ἢ μᾶλλον τοῖς λόγους μετιοῦσι καὶ δόξαν ἔχουσι λογιότητος, αὐτὸς τῶν λόγων ἄκρῳ μόνον δακτύλῳ, τὸ τοῦ λόγου, γευσάμενος. Τὰ μὲν περὶ τὰ βασίλεια οὕτως εἶχε, τὰ δ' ἐκτὸς οὐκ εὐτυχῶς τοῖς Ῥωμαίοις ἐφέρετο. Ἀποδρὰς γάρ τις ἐκ Βυζαντίου Σκύθης ἀνὴρ, Βοΐσθλαβος ὀνομαζόμενος, καὶ χεῖρα περὶ αὐτὸν συλλέξας, κἀν τοῖς ὄρεσι τοῖς Ἰλλυρικοῖς ἐμφωλεύων ὥς τις ἄγριος θὴρ, τὰ πρόσ-

XXI. Ex eo finita sororum potestas, quæ trimestre durarat, ad Monomachum est translata. Is nulla ratione prudentive consilio vel dignitates vel pecuniam est largitus. Sed et dignitates prosmicue in indignos contulit, et si fiscum eodem exhauriri die contigisset, nihil referre putavit. Iis tamen a quibus privatus offensus fuerat injurias bona fide condonavit, seque voluptatibus et deliciis dedidit, partim ut molestiam ex tempestate calamitatum conceptam ex animo exspueret, recens in tranquillum imperatoriæ potentiæ veluti portum pervectus, partim ut imperatricibus gratificaretur, jucundumque se præberet, quæ levibus erant ingeniis. Eruditioni ac potius viris eruditione claris operam dedit, cum ipse doctrinam vix primis labris, ut dicitur, degustasset. Hoc regiæ statu provinciæ Romanæ fortuna parum secunda utebantur. Nam Scytha quidam Boisthlavus, Byzantio **248** profugus collecta manu Illyrici montes instat feræ insedit, gentesque iis montibus finitimas Romanæ ditionis, ut Triballos, Servios, et id genus alios latrociniis infestavit. Quo nuntiato imperator Dyrrachii præfecto scribit ut cum Stephano (nam id quoque nomen Boisthlavus habebat congrediatur. Qui cum pugnam temere commisisset (neque enim artis imperatorem peritiam

Variæ lectiones et notæ.

(26) Μιχαήλ. Michael Paphlago primus Zoes conjux.

(27) Διὰ τὴν τριγαμίαν. Theodorus Balsamon ad *Nomocanonem* Photii, tit. XIII, cap. 1. Ἀπὸ τοῦ παλαιοῦ νόμου τρεῖς γάμοι ἐπεγινώσκοντο· ἐπὶ δὲ τῶν ἡμερῶν τοῦ βασιλέως κυρίου Λέοντος τοῦ Φιλοσόφου γέγονε σχίμα (lege σχῆμα) εἰς τὴν Ἐκκλησίαν μέσον τῶν ἀρχιερέων· οἱ πλείους γὰρ οὐ παρεχώρουν τὴν τριγαμίαν, καὶ ἔφθασεν ἡ διαίρεσις μέχρι καὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ τοῦ βασιλέως κυρίου Κωνσταντίνου Πορφυρογεννήτου· ἐξηνέχθη τηνικαῦτα τόμος ὁ λεγόμενος τῆς Ἑνώσεως, διαλαμβάνων πότε ὁ τρίτος γάμος παραχωρεῖται, καὶ πότε οὔ. Addit deinde ejusmodi tomum haberi in Scholiis ad IV Canon. S. Basilii.

(28) Ταῖς βασιλίσσαις χαριζόμενος. Nam non modo Zoe Monomachi conjux Augustæ titulum servavit, sed et Theodora soror. Utramque innuit Joannes Euchaitarum episcopus, et imperatorem alloquens:

Ἔπειτα ταῖς σαῖς πανσεβάσταις Αὐγούσταις.

Infra:

Καὶ τὰς Αὐγούστας ὡς συνεργοὺς λαμβάνω.

Sed et Theodoram una cum Zoe imperitasse non semel innuit:

Δισσαῖς Ἀνάσσαις αὐταδέλφαις Αὐγούσταις
Δώρημα κοινὸν ἐξ ἑνὸς δούλου τόδε.

Rursum de Zoe:

Ἔχουσα συλλάμπουσαν ἐκ τοῦ πλησίον
Ἄλλην σεαυτὴν, τὴν ἐμὴν μὲν δεσπότιν
Σὴν δ' αὐταδέλφην γνησίαν, καὶ φιλτάτην,
Ἣ συμμερίζῃ τοῦ κράτους τὰς ἡνίας.

habebat), suos milites in magnam cladem confecit, ipse cum ipse cum paucis ægre elapsus, exercitu omni illic cæso, qui nec manibus uti, nec interfectores ulcisci potuit. Et hæc in Illyrico gesta sunt. Monomachus autem (nam de rebus ejus domesticis agendum est prolixius) altera uxore mortua, tertias sibi nuptias celebrandas non putabat: sed consobrinæ uxoris suæ, viduæ consuetudine, principio clam, post etiam haud dissimulanter utebatur. Ea vero et a dolescentula erat, et formosissima, et nobili Scelerorum stemmate orta. Eo porro animorum nexu devincti, eo amoris ardore inflammati erant, ut nisi una essent, vitam sibi morte acerbiorem putarent. Itaque illum mulier ultro in exsilium, cujus supra facta est mentio, relictis omnibus, est consecuta, ut amans redamantem videret, neque ab illo exsularet. Comitata igitur virum, omnibus obsequiis declinivit, calamitatem pro virili levavit, de suo suppeditatis sumptibus, ne præter alias molestias etiam inopia conflictaretur. Nam et ipsa spe principatus inani quidem illa tum nitebatur. Ut vero ille in culmen imperii sublatus fuit, nec in rebus secundis mulieris est oblitus, sed cum imperatrice egit ut revocaretur, et commodis ejus consuleretur. Ea vero tum zelotypia ob provectiorem ætatem abolita, tum experientia malorum facta moderatior, non abnuit. Si Scleræna ex Mitylene reducitur, cui non statim splendidum domicilium aut delicatum ministerium est paratum, sed progressu temporis et regia custodia est adhibita, et domus ejus in palatium transformata. Nam se sibi ædes extruere simulabat Monomachus, quo in loco illa habitabat, ut per speciem inspiciendæ structuræ sæpius eam viseret. Ac ad tempus quasi verecundans amorem velo **249** quodam obducebat, tandem vero et pudore et dissimulatione abjecta, mulierem non ut concubinam et ex semisse conjugem, sed plane pro uxore tractabat. Itaque illi imperatoriis thesauris fluminis instar divitiæ affluebant, et aureæ venæ aperiebantur, imperatore aperto illam conveniente; qui intolerabile sibi forc existimans, nisi perpetua ejus consuetudine frueretur, re prius cum imperatrice communicata, et ejus consensu impetrato, Scleræ nam in regiam traducit. Quin imo fœdus amicitiæ inter mulierculas ictum esse de imperatoris sententia perhibetur: ac mulier Augustæ honorem adepta est, et dignitate et appellatione pridem imperatoria, in prtmam eam collata, cum domina vocaretur. Quæ omnia imperatrix nec iracunde nec moleste tulit. Sed cum maritus medius et inter ipsam et Augustam habitaret: prius eum imperatrix convenire non solebat, quam accurate perquisisset, adamatam apud eum non esse. Quæ

Α οικα τοῖς ὄρεσι τούτοις ἔθνη καὶ Ῥωμαίοις ὑπήκοα ἐλήΐζετο, Τριβαλλούς τε καὶ Σέρβους, καὶ ὅσοι τούτοις ὁμογενεῖς. Ὡς δ' οὖν ἠγγέλθη τοῦτο τῷ βασιλεῖ, γράφει τῷ εἰς τὸ Δυρράχιον ἄρχοντι, τῷ Στεφάνῳ συμβαλεῖν· καὶ τοῦτο γὰρ ὁ Βοϊσθλαβος ὠνόμαστο. Ὁ δὲ ἀτέχνως ἐγχειρήσας τῇ πρὸς ἐκεῖνον μάχῃ (ἦν γὰρ στρατηγικῆς ἐμπειρίας ἀμέθεκτος) μεγάλης τοῖς μετ' αὐτοῦ στρατευομένοις ἐγένετο παραίτιος συμφορᾶς, αὐτὸς μὲν μόλις μετὰ βραχέων σωθείς, τὸ δ' ἄλλο στράτευμα σύμπαν καταστρώσας ἐκεῖ, μηδὲ χειρὶ δυνάμενον χρήσασθαι, καὶ τοὺς ἀναιρέτας ἀμύνασθαι. Τὰ μὲν οὖν κατὰ τὸ Ἰλλυρικὸν τοῦτον ἔσχε τὸν τρόπον. Ὁ δὲ Μονομάλος (εἰς τὰ κατὰ οἶκον γὰρ αὐτῷ πάλιν ὁ λόγος ἐμφιλοχωρησάτω) ἐπεὶ καὶ ἡ δευτέρα σύνοικος αὐτῷ ἐτε-

Β θνήκει, εἰς τρίτον μὲν γάμον ἀποκλῖναι οὐκ ἔκρινεν, ἀνεψιᾷ δὲ τῆς αὐτῷ γαμετῆς χρηρείᾳ συζώσῃ, λάθρα μὲν πρώην, εἶτα καὶ εἰς τοὐμφανὲς συνεφθείρετο. Ἦν δὲ καὶ νέας ἦν ἡλικίας, καὶ κάλλους εἶχε τοῦ σώματος περιττῶς, καὶ γένους ἐπιφανῶς· ἐξέφυ γὰρ τοῦ σπέρματος τῶν Σκληρῶν. Οὕτω δ' ἀλλήλοις ἐνετετήκεσαν, καὶ οὕτω σφίσιν ὁ ἔρως ἐγκέκαυτο, ὡς εἰ μὴ συνεῖεν ἀλλήλοις μηδὲ ζῆν δοκεῖν μηδ' ἀνέχεσθαι. Διὸ καὶ ὑπεροψίαν, ὡς εἴρηται, καταδικασθέντι τούτῳ τῷ βασιλεῖ, κἀκείνη τῶν ἁπάντων ἑαυτὴν ὑπερώρισεν, ἵν' ὁρᾷ τὸν ἐρῶντα τε καὶ ἐρώμενον, καὶ μὴ ᾖ αὐτοῦ ὑπερόριος, καὶ συναπῇ τἀνδρὶ, πάντα γινομένη αὐτῷ καὶ τὴν συμφοράν, ὡς οἷόν τε, συνεπικουφίζουσα, κἀκ τῶν οἰκείων ἐπιχορηγοῦσα τούτῳ, ἵνα μὴ πρὸς τοῖς ἄλλοις λυπροῖς καὶ ἐνδείᾳ πιέζοιτο. Ἔτρεφε γὰρ κἀκείνην ἡγεμονίας ἐλπίς. Ἐπεὶ δ' ἐκεῖνος εἰς τὴν τῆς βασιλείας ἦρθη περιωπὴν, τῇ δὲ αἱ ἐλπίδες οὐκ ἐκβεβήκεσαν, οὐκ ἠμνημόνησε τῆς γυναικὸς οὐδ' ἐν τῇ εὐκαιρίᾳ ὁ βασιλεὺς, ἀλλὰ προσάγει λόγους τῇ βασιλίδι περὶ αὐτῆς, καὶ ἀξιοῖ ἀνακληθῆναί τε τὴν γυναῖκα, καὶ τυγχεῖν εὐετηρίας τινός. Ἡ δὲ οὐκ ἀνένευσεν· ὅ τε γὰρ χρόνος παρῆνεγκεν αὐτῇ τὸ ζηλότυπον, ἤδη τυγχανούσῃ παρήλικι, καὶ αἱ συμβεβηκότες αὐτοῖ πειρασμοὶ μετριωτέραν εἰργάσαντο. Ἀνάγεται τοίνυν ἐκ Μιτυλήνης ἡ Σκληραινα, καὶ οὐκ εὐθὺς αὐτῇ περιφανὴς κατοικία ἡτοίμαστο, ἀλλ' οὐδὲ θεραπεία ἁβρά. Τοῦ χρόνου δὲ προϊόντος, καὶ βασίλειος αὐτῇ ὁρμφορία νενέμητο, καὶ ὁ οἶκος αὐτῇ μετεσχημάτιστο εἰς ἀνάκτορον. Οἶκον γὰρ οἰκεῖον οἰκοδομεῖν ὁ Μονομάχος ἐσχημάτισατο τὴν ἐκείνης καταγωγὴν, ἵνα θαμὰ πρὸς ἐκείνην ἀπίοι, ὡς δή τι τῶν δομουμένων ὀψόμενος. Μέχρι μὲν οὖν τινος ἐσκηνοποίει τὸν ἔρωτα, καὶ ὥσπερ ἠρνεῖτο πρὸς τὸ γινόμενον. Εἶτα καὶ τῇ αἰδῶ, καὶ τὴν σκηνὴν ἀποτίθεται, καὶ τῇ γυναικὶ συνῆν οὐχ ὡς παλλακῇ, οὐδ' ὡς ἡμιγάμῳ (29), ἀλλ' ὡς ἐμφανῶς συνευνέτιδι· καὶ αὐτῇ ἐκ τῶν βασιλικῶν ταμείων καθ' ἑκάστην ἐπέρρει τὰ χρήματα κατὰ ποταμὸν, καὶ φλέβες ἀνεστομοῦντο χρυσίτιδες, καὶ ἀπαρακαλύ-

## Variæ lectiones et notæ

(29) Ἡμιγάμῳ. Concubinas uxorum loco non modo habitas, sed et uxores concubinas dictas, docuimus in *Gloss. med. Lat.* in v. *Concubinas*; unde apud S. Augustinum Tract. II, *super Joann.* c. VII, et Columbanum in epist. 5 adulterium fieri dicebatur cum concubina, perinde ac cum uxore legitima.

πτως αὐτῇ προσεφοίτα ὁ βασιλεύς. Ἀλλὰ δεινὸν ἡγούμενος εἰ μὴ καὶ συμβιῴη αὐτῇ καὶ συνοικοίη δισγενεκῶς, μετάγει ἐκεῖθεν τὴν γυναῖκα εἰς τὰ βασίλεια, τῇ βασιλίδι πρότερον περὶ τούτου κοινολογησάμενος, καὶ πείσας μὴ δυσχεραῖναι πρὸς τὸ γινόμενον. Μᾶλλον μέντοι καὶ φιλίας ὅρκια λέγεται παρὰ τοῖν γυναικοῖν ἀμφοῖν τελεσθήσεσθαι, τοῦτο τοῦ αὐτοκράτορος ἀξιώσαντος. Τετίμητο δὲ ἡ γυνὴ σεβαστή, αὐτῇ πρώτῃ τῆς πρώην βασιλικῆς ἀπονεμηθείσης καὶ ἀξίας καὶ κλήσεως, καὶ ὠνομάζετο δέσποινα. Καὶ ἡ βασιλὶς ἐπὶ τούτοις οὔτ' ἐμηνία, οὔτ' ἤχθετο, μέσον δὲ σκηνοῦντος τοῦ βασιλέως ἑκατέρωθεν ὅρκουν παραλλὰξ ἡ βασιλὶς καὶ ἡ σεβαστή. Καὶ οὔποτε ἡ Λύγούστα προσῄει (30) τῷ βασιλεῖ, εἰ μὴ τῆς ἐρωμένης μεμονῶσθαι τοῦτον ἀπηκριβώσατο, ἀλλ' οὕτως ἔχουσα, καὶ εἰς τοσοῦτον εὐκληρίας ἀρθεῖσα, καὶ μείζονας δ' ἐλπίδας παρ' ἑαυτῇ θάλπουσα, ἀθρόον ἀναρπάζεται νόσῳ, καὶ θνήσκει. μέγα πένθος καταλιποῦσα τῷ βασιλεῖ.

A cum eo loco tantumque felicitatis adepta esset, ac majora etiam speraret, magno cum luctu imperatoris, subito ex morbo decedit.

ΚΒ'. Καὶ ἡ μὲν ἀπῆλθεν, τῷ δὲ βασιλεῖ πόλεμος ἐπῆλθεν ἐμφύλιος. Ὁ γάρ τοι Μανιάκης Γεώργιος (31), ἀνὴρ καὶ τὴν ψυχὴν ἀνδρειότατος, τήν χεῖρά τε γενναιότατος, καὶ στρατηγεῖν δεξιώτατος, παρὰ ταῖν βασιλίδαιν, ὅτ' ἐκεῖναι τοῖς τῆς βασιλείας πράγμασιν ἐφειστήκεσαν, εἰς Ἰταλίαν πεμφθείς, πολεμήσων (32) τοῖς αὐτῇ ἐπεμβαίνουσι, καὶ ταύτης οἰκειωσαμένοις ἔνια, καὶ τῇ τῶν Ῥωμαίων αὖθις ἡγεμονίᾳ ἐπανασώσων αὐτά, τοῖς τῶν Ῥωμαίων ἀντιπολέμοις ἀντικαθίστατο. Ἐπεὶ δὲ εἰς τὸν Μονομάχον ὁ τῆς βασιλείας ἄξων μετακεκύλιστο, καὶ ὁ Σκληρὸς Ῥωμανὸς (ἀδελφὸς δ' ἦν ὁ ἀνὴρ τῆς ἐρωμένης τῷ βασιλεῖ) μέγα δεδύνητο διὰ τὴν ὁμαίμονα, καὶ μάγιστρος καὶ πρωτοστράτωρ τετίμητο, τῷ κατὰ τὸ θέμα τῶν Ἀνατολικῶν οἴκῳ τοῦ Μανιάκη ἀγχιτερμονῶν, κακῶς διετίθει τὰ τοῦ ἀνδρὸς, μνησικακῶν ὅτι πρώην διαφερόμενος ἐκείνῳ κατεπονεῖτο. Λέγεται δὲ καὶ τῆς εὐνῆς ἐπιβῆναι τοῦ Μανιάκη. Ταῦτα τῷ ἀνδρὶ ἀγγελλόμενα, εἰς θυμὸν ἐλίνει αὐτὸν, καὶ ἄχθος ἐνεποίει πολύ· εἶτα καὶ τὴν ἀρχὴν ἀφαιρεῖται, καὶ τοῦτο κατεργασαμένου τοῦ Ῥωμανοῦ. Ἐννοῶν τοιγαροῦν, ὡς εἰ πρὸς τὴν Κωνσταντίνου ἐπανελεύσεται, οὐ χρηστῶς αὐτῷ διατεθήσεται ὁ κρατῶν διὰ τὸν Σκληρὸν, τυραννίδι ἐπιχειρεῖ. Καί οἱ ὡς κορυφαιοτάτῳ τῶν στρατηγῶν καὶ ἀρτίῳ ἀνδρὶ πολλοὶ τοῦ στρατιωτικοῦ προσεχώρησαν. Ὁ δὲ ἐξ Ἰταλίας πρὸς τὴν ἀντικρὺ ταύτης ἤπειρον, πλοίοις ἐμβιβάσας τὸ στράτευμα, γίνεται. Τοῦτο εἰς θόρυβον τὸν βασιλέα ἐνέβαλε, καὶ γραφὴν ἐγχαράττει τῷ Μανιάκῃ, παντὸς μὲν δείματος αὐτὸν ἀπολύουσαν, εἴ τὰ ὅπλα κατάθοιτο, ἐπαγγελλομένην δὲ τὰ χρηστότερα· ὡς δ' ἐκεῖνος ἅπαξ κύβον ἀναρῥίψας, οὐκέτι τῶν ὅπλων μεθίετο, ἀντιστρατεύει κατ' αὐτοῦ καὶ ὁ βασιλεύς. Ἐφιστᾷ δὲ τῷ στρατεύματι οὔ τινα τῶν γενναίων ἀνδρῶν, ἢ τῶν ἐν στρατηγίαις ἐξητασμένων, δεδιὼς μὴ κἀκεῖνος τολμήσειε τὰ

XXII. Post ejus obitum idem bello civili conflictatur. Nam Georgius Maniaces, vir et animo fortissimo, et manu promptissima, et ducendi exercitus peritissimus, dum mulieres rerum potiebantur, ad Italiam tutandam, et ad ea quæ ab exteris occupata erant, recuperanda ablegatus, cum hostibus decertabat. Verum axe imperii ad Monomachum devoluto. Romanus Scelerus, adamatæ mulieris frater, cujus ab sororem magnæ opes erant (nam ab imperatore et magistri et protostratoris honorem adeptus erat), domum Maniacis, in Orientali provincia sibi finitimam, malo tractavit, memor veteris injuriæ, quæ ab illo in contentione quadam oppressus fuerat. Idem torum quoque Maniacis polluisse ferebatur. Quæ viro nuntiata magnam et indignationem et mœrorem attulerunt. Post magistratu etiam Romani opera erepto, si Constantinopolim reverteretur, se imperatorem propter Scelerum male propitium habiturum cogitans, regnum affectat. Multi igitur milites ad eum, ut summum ducem et virum bellicosum confluxerunt. Itaque exercitum **250** navibus impositum in continentem Italiæ obversam trajicit. Ea re imperator perturbatus, Maniacem per litteras omni metu liberat, si ab armis discesserit, pollicitationibus additis. Cum vero ille jacta semel alea arma retinere constituisset, bellum contra eum suscipit imperator, duce copiis præposito non strenuo aliquo viro et in re bellica exercitato, veritus ne talis idem auderet, sed spadone perspectæ sibi fidei, cubiculi ministro. Quo cum exercitu abeunte, Maniaces festinat, ut hostes imparatos adhuc opprimat, eosque commisso prælio in prima acie versans profligat. Sed Providentiæ nutu res nostras gubernantis, subito commutata belli fortuna, milites

## Variæ lectiones et notæ.

(30) Ἡ Λύγούστα προσῄει. Sic mss. ubi Wolfius : *Malim* ἡ βασιλὶς, *nam Sclerena, et Augusta et* ἐρωμένη *fuit.*

(31) Ὁ Μανιάκης Γεώργιος. Res a Georgio Maniace in bellis variis præclare gestas multis prosequitur Joannes Scylitzes, p. 727, 731, 737, 738, 739, 741, 743, 753, 756 et 853, et ex eo Joannes Bollandus ad Historiam corporis S. Agathæ ab eodem Maniace Constantinopolim ex Sicilia transmissi, scriptam a Mauricio Catanensi episcopo, a quo *in rebus bellicis expertissimus* dicitur. De eo etiam agit Lupus protospatha sub an. 1038, 1041, 1043, quo illius rebellionem ita attigit : *Mense Septembri reverso est civitas Barum in manu imperatoris et descendit Pardus patricius cum multo auro; quem Maniaches fecit occidi, seque imperatorem ab omnibus appellari; et mense Octobri venit Barum, minimeque illum recepit. Mense vero Febr. descendit Theodorus Canus magister et Catapanus, Maniaches prædictus pervexit Dyrrhachium.* Agunt etiam de Maniace Gauffredus Malaterra. Leo Ostiensis, Ordericus Vitalis et alii laudati in Notis ad Alexiadem, p. 227 et 339.

(32) Πολεμήσων. Πολεμήσωνσ ms. reg. et ita legendum censebat Wolfius. Duo alii priorem lectionem retinent.

ejus vineuntur. Nam dum aciem obequitans phalanges dissipat, et ii quos inclamat, statim dissoluta cstudine cedunt, lethale vulnus accipit, ac multi sanguinis profluvio caligine oculis oborta, habenis manu elapsis sella devolvitur, statimque mortuus concidit,non longe a campo in quo prælium committebatur. Imperatorii tamen non prius eum aggredi ausi, quam ejus milites ducis interitu cognito perterriti ac dissipati sunt: tum demum miseri caput amputatum suo duci attulerunt, quod ille statim ad imperatorem misit, qui id in sublimi theatro suspendit, et spadoni cum exercitu reduci, ut re bene gesta, triumphum decernit: ipse in vestibulo ædis Servatoris in Chalce, forum spectante medius inter imperatrices cum magna majestate præsidens. Ac Maniacis hic fuit exitus. Verum alia tyrannis est exorta, auctore Theophilo, Erotico. Is cum secundi Michaelis, qui primi nepos erat, exilium, et mulierum imperium cognovisset, Cypriis quorum tum prætor erat, arte sibi conciliatis, defecit. Sed motus ille, citra moram classe missa, est suppressus, victo Erotico, et insula in servitutem redacta. Alexio patriarcha mortuo, cum sedem illam annos 18 quiete tenuisset, Michael cognomento Cerularius, in ejus locum est suffectus. Monomachus vero auri centenarios 25 e monasterio Aloxi ab illo in thesauros relatos, abstulit. Joannes **251** porro spado, Orphanotrophus, imperatoris Michaelis Paphlagonis frater, Monomacho imperante, Mitylenem translatus, cæcatur, sive Theodoræ jussu, ignorante imperatore; sive imperatoris mandato, ei propter immeritum tot annorum exsilium irato qui cladi oculorum pancos dies supervixit.

A αὐτα· ἀλλ' ἐκτομίαν τῶν θαλαμηπολούντων, πιστὸν μέντοι αὐτῷ. Ὁ δὲ τὰς δυνάμεις ἀναλαβὼν ἀπῆει, καὶ ὁ Μανιάκης ἔσπευδεν ἀσυντάκτους τοὺς περὶ τὸν ἐκτομίαν καταλαβεῖν. Ἅμα δὲ προσέβαλον ἀλλήλαις αἱ στρατιαὶ, τὸ μὲν ἐπὶ τῷ πρωταγωνιστῇ, τῷ Μανιάκῃ, φημὶ, τροποῦται τὸ τῶν ἐναντίων στρατόπεδον· τὸ δ' ἐπὶ τῇ τὰ ἡμέτερα διεξαγούσῃ Προνοίᾳ ἀθρόον ἀντέστραπτο τὰ τῆς μάχης, καὶ ἥττηντο οἱ περὶ τὸν Μανιάκην. Ὡς γὰρ ἐκεῖνος ἐπιὼν τὰς τάξεις, διεκλόνει τὰς φάλαγγας, καὶ οἷς ἐμβοήσειεν εὐθὺς ἀνειχάζοντο, καὶ ὁ συνασπισμὸς διελύετο, ἄψυχης πεπληγμένος εὑρέθη καὶ πληγὴν καιρίαν, ἐξ ἧς τὸ αἷμα καταῤῥέον πολὺ ἀχλὺν αὐτοῦ κατεσκέδασε, καὶ πάρεσιν τοῖς μέλεσιν ἐνεποίησεν, ὥστε καὶ τὸν χαλινὸν διεκπεσεῖν τῆς χειρὸς αὐτοῦ, κἀκεῖνον καταβληθῆναι εἰς γῆν ἐκ τοῦ ἵππου, τῆς ἕδρας ἀπολισθήσαντα. Ἔκειτο τοίνυν αὐτίκα θανὼν, ἔξω τι τοῦ μεταιχμίου, καὶ οἱ βασιλικοὶ ἐπελθεῖν τέως αὐτῷ ἔδεδίεσαν. Ὡς δ' οἱ ἐκείνου τὸν σφέτερον ἔγνων ἀρχηγὸν πεσόντα, καὶ πτοίᾳ ληφθέντες διεσκεδάσθησαν, τότε τῷ κειμένῳ ἐπέβραμον οἱ τῆς ἑτέρας μοίρας, καὶ τὴν τοῦ δυσλαίου κεφαλὴν ἐκτεμόντες, τῷ σφῶν προσήγαγον στρατηγῷ. Ὁ δὲ ταύτην αὐτίκα τῷ αὐτοκράτορι πέπομφε, κἀκεῖνος μετέωρον ταύτην ἦρε κατὰ τὸ θέατρον, εἶτα καὶ τοῦ τὸν πόλεμον κατωρθωκέναι δόξαντος ἐκτομίου, ἐπανελθόντος μετὰ τῆς στρατιᾶς, θρίαμβος γίνεται, τοῦ βασιλέως ἐν τῷ πρὸς τὴν ἀγορὰν ἐπεστραμμένῳ προτεμενίσματι τοῦ ἐν τῇ Χαλκῇ λεγομένου τοῦ Σωτῆρος ναοῦ προκαθημένου μετὰ πολλῆς τῆς λαμπρότητος, ἐκατέρωθεν αὐτοῦ καὶ τῶν βασιλίδων συγκαθημένων. Ἀλλὰ τὰ μὲν κατὰ τὸν Μανιάκην ἐν τούτοις τετελευτήκασιν.

B Verum alia tyrannis est exorta, auctore Theophilo, Erotico. Is cum secundi Michaelis, qui primi nepos erat, exilium, et mulierum imperium cognovisset, Cypriis quorum tum prætor erat, arte sibi conciliatis, defecit. Sed motus ille, citra moram classe missa, est suppressus, victo Erotico, et insula in servitutem redacta. Alexio patriarcha mortuo, cum sedem illam annos 18 quiete tenuisset, Michael cognomento Cerularius, in ejus locum est suffectus. Monomachus vero auri centenarios 25 e monasterio Aloxi ab illo in thesauros relatos, abstulit. Joannes **251** porro spado, Orphanotrophus, imperatoris Michaelis Paphlagonis frater, Monomacho imperante, Mitylenem translatus, cæcatur, sive Theodoræ jussu, ignorante imperatore; sive imperatoris mandato, ei propter immeritum tot annorum exsilium irato qui cladi oculorum pancos dies supervixit.

Ἄλλη δ' αὖθις κεκίνητο τυραννὶς, ἧς ἦν ἐργάτης Θεόφιλος ὁ Ἐρωτικός. Ὃς τὰ κατὰ τὸν δεύτερον Μιχαὴλ, τὸν τοῦ πρώτου ἀδελφιδοῦν, μαθὼν, καὶ ὡς γυναιξὶν ἡ βασιλεία πεπίστευται, τοὺς Κυπρίους ὑπελθὼν (τούτων γὰρ ἔτυχεν ἄρχων τότε), ἀποστασίᾳ ἐπιχειρεῖ. Οὐ μέντοι (33) τριβῆς τῷ Μονομάχῳ ἐδέησε πρὸς τὴν τούτου καθαίρεσιν. Στόλον γὰρ στείλας, δι' αὐτοῦ τὸν Ἐρωτικὸν ἐχειρώσατο, καὶ τὴν νῆσον ζῶον εἰς δουλείαν ὑπηγάγετο. Θνήσκει δὲ ὁ πατριάρχης Ἀλέξιος ἐπ' ἔτη δέκα πρὸς τοῖς ὀκτὼ καταπολαύσας τοῦ θρόνου τοῦ πατριαρχικοῦ, καὶ Μιχαὴλ ὁ λεγόμενος Κηρουλάριος (34) πρὸς αὐτὸν ἀνθιδρύεται. Χρυσίου δὲ κεντηνάρια πέντε καὶ εἴκοσι ἐκ τῆς τοῦ πατριάρχου Ἀλεξίου μονῆς ὁ Μονομάχος ἀφείλετο, παρ' ἐκείνου τοῦ πατριάρχου θησαυρισθέντα ἐκεῖ. Ὅ γε μὴν ἐκτομίας Ἰωάννης, ὁ γεγονὼς Ὀρφανοτρόφος, ὁ τοῦ βασιλεύσαντος Μιχαὴλ τοῦ Παφλαγόνος αὐτάδελφος, εἰς Μιτυλήνην, τοῦ Μονομάχου κρατήσαντος, μεταχθεὶς, ἐκεῖ πηροῦται τοὺς ὀφθαλμοὺς, ὡς μέν τισι δοκεῖ, παρὰ τῆς βασιλίδος Θεοδώρας γνώμης ἄτερ τοῦ αὐτοκράτορος, ὡς δ' ἐνίοις, αὐτου τοῦ κρατοῦντος τοῦτο κελεύσαντος, μηνιῶντος αὐτῷ διὰ τὸ τῆς ὑπεροψίας πολυετὲς καὶ ἀναίτιον. Ὃς, βραχείας ἡμέρας τῇ πηρώσει ἐπιβιώσας, τὴν ζωὴν ἐξεμέτρησεν.

C XXIII. Cælorum alia tyrannis atrocior est contra Monomachum exorta, Leone Toronicio auctore, materno ejus cognato. Qui cum Orestiadem habitaret (sic enim olim Adrianopolis appellata est ab Oreste Agamemnonis filio),Macedones habebat dicto

ΚΓ'. Ἄλλη δ' αὖθις τυραννὶς τῷ Μονομάχῳ δεινοτέρα ἐξυπανέστη. Ἦν τοῦ Τορνικίου δ' ἦν αὕτη Λέοντος, ὃς μητρόθεν κατὰ γένος προσῆκε τῷ αὐτοκράτορι. Οὗτος τοίνυν τὴν Ὀρεστιάδα οἰκῶν (οὕτω δὲ πάλαι ἡ πόλις ἐκαλεῖτο τοῦ βασιλέως

## Variæ lectiones et notæ.

(33) Οὐ μέν σοι. Alter ex Reg. καὶ μέν τοι.

(34) Μιχαὴλ ὁ Κηρουλάριος. Hic ille est qui virus hæreseos in apostolicam sedem aerius evomuit post Photium, cum ad conciliandam Ecclesiam Leo IX pontifex cancellarium suum Humbertum episcopum Silvæ Candidæ et Petrum archiepiscopum Amalphitanum legates ad Monomachum misit anno 1034. Historiam narrant Leo Ostiensis, lib. II, *Chron. Casin.* cap. 89, et alii scriptores rerum ecclesiasticarum, ac præ cæteris cardinalis Baronius, et Leo Allatius, in dissertat. II. *De libris ecclesiast. Græcor.*, et in libro *De utriusque Ecclesiæ consensu.*

Ἀδρ ανοῦ ἐξ Ὀρέστου τοῦ Ἀγαμέμνονος) τοὺς Μακεδόνας εἶχε προσέχοντας αὐτῷ, ὡς δή τινι κρείττονι. Ἦν γὰρ ὁ ἀνὴρ οὔτε τὸ εἶδος φαῦλος οὔτε τὸ φρόνημα. Εἶχε δέ τι καὶ ἕτερον ᾧ πρὸς ἑαυτὸν τοὺς πλείστους ἐφείλκετο. Ἐχρησμολόγει γὰρ ἡ φήμη περὶ αὐτοῦ, οἷα δὲ περὶ ἄλλων λέγεται μάτην, ὡς τῶν Ῥωμαϊκῶν σκήπτρων ἔσοιτό ποτε ἐγκρατής. Πρὸς ὃν ὁ βασιλεὺς οὔτε ὡς αὐτῷ προσήκοντα διετέθειτο, ἀλλὰ μέντοι καὶ ἀπηχθάνετο τῷ ἀνδρί. Ἡ δὲ τοῦ κρατοῦντος ὁμαίμων ἡ Εὐπρεπία ᾠκειοῦτό τε καὶ ἐδεξιοῦτο αὐτὸν, γυνὴ γενναία τε καὶ σταθηροτάτη τὸ φρόνημα, καὶ εἰς τύχης ἐλάσασα περιφάνειαν καὶ εἰς πλούτου ὄαφίλειαν. Ἡ τῷ ἀδελφῷ στερκτία οὐκ ἦν, ηὐλαβεῖτο δ' αὐτὴν διὰ τὸ περιὸν τῆς φρονήσεως. Ἡ δὲ μή τινος ἐξ ἐκείνου τυγχάνουσα τῶν μειζόνων, οὔτε συχνάκις αὐτῷ προσήει, καὶ ὑπερηφάνως, ὅτε προσελήλυθε, προσεφέρετο, διελέγχουσά τε καὶ ἀνειδίζουσα. Εἰ δ' ἐπὶ τούτοις ἐωράκει τὸν ἀδελφὸν ὀργιζόμενον, ἀπεδυσπέτει καταφρονητικῶς. Ὁρῶν οὖν τὴν πρὸς τὸν Τορνίκιον τῆς ἀδελφῆς ὁ βασιλεὺς γνησιότητα, ὑπώπτευέ τε καὶ ἐμηνία, καὶ ἵνα πόρρω ἀλλήλων θεῖτο αὐτούς, τῶν ἐν Ἴδηρσι τῇ Ῥωμαίων ἡγεμονίᾳ διαφερόντων αὐτῷ τὴν ἀρχὴν ἀνατίθησι, κατεσχηματισμένην εὐπροσώπως ὑπερορίαν αὐτοῦ καταψηφισάμενος. Καὶ ὁ μὲν ἀπῆλθεν· ἡ δέ γε φήμη ἡ πρὸς μέγα τύχης αὐτὸν ἐξῆρεν ἐν ἐλπίσιν οὐκ ἔλεγε. Καί τινες ἐκ τούτου τὸν ἄνδρα πρὸς τὸν βασιλέα διέβαλλον. Ὁ δὲ τοῖς λόγοις τούτοις τὴν γνώμην διασεισθεὶς στέλλει καὶ κείρει μὲν τὴν κόμην τῷ Τορνικίῳ, συγκείρειν αὐτῷ ταῖς θριξὶ καὶ τὰς ἐλπίδας οἰόμενος, ῥάκος δὲ μέλαν αὐτὸν ἀμφιέννυσι, ζοφοῦν αὐτῷ νομίζων ἐντεῦθεν τὴν προσδοκωμένην τῆς τύχης λαμπρότητα, οὕτω δ' ἐπανελθόντα μήτ' οἰκτείρας, ἀλλὰ καὶ ἐπικαγχάσας ἀφῆκεν. Οἱ δέ γε Μακεδόνες (34*) καὶ πρώην, ὡς εἴρηται, προσκείμενοι τῷ ἀνδρὶ, καὶ χρηστὰς ἐλπίδας ἐπ' αὐτῷ θάλποντες, νυκτὸς αὐτὸν ὑπεξαγαγόντες τῆς βασιλίδος τῶν πόλιων, ἐς τὴν αὐτῶν μητρόπολιν ἄγουσιν αὐτὸν τὴν Ἀδριανούπολιν, καὶ ἡ σπουδῇ τῶν προστεθειμένων αὐτῷ ταχὺ τὰ πλείω τῶν στρατευμάτων ἐκεῖ συνηθροίσθησαν, ἢ καὶ μίσει τῷ πρὸς τὸν αὐτοκράτορα. Διά τινας γὰρ αἰτίας οὔτ' ἐκεῖνος καλῶς τοῖς στρατιώταις ἐκέχρητο, ἀλλὰ καὶ ὑποψίας ὑπέτρεφε κατ' αὐτῶν, κἀκεῖνοι διὰ ταῦτα πρὸς ἔχθος κατ' αὐτοῦ ἠρεθίζοντο. Ὡς δ' οὖν συνελέγησαν, εὐφημίας αὐτίκα βασιλικῆς καὶ ἀναῤῥήσεως κατηξίωσαν. Ὁ δὲ σὺν αὐτοῖς εὐθὺς ἔργου εἶχετο, καὶ ἄθρόον τῇ βασιλευούσῃ ἐπιφοιτᾷ, καί οἱ προσιόντι προσεφοίτων πολλοὶ καὶ στρατιῶται καὶ ἀστυκοί, κἀκεῖνος ταῖς ἐλπίσιν ἠώρητο, ὡς οὔ τινος αὐτῷ ἀντιστησομένου, ἀλλὰ μᾶλλον ἀναπετασόντων αὐτῷ εὐπετῶς τῶν ἀστῶν, καὶ τὰς πύλας τῆς πύλεως, ὅτι τε τὰ Ἑῷα στρατεύματα πολέμοις ἐκεῖ προσησχόλητο, καὶ ὅτι

A audientes, tanquam vir præstantior cæteris, Nam usque facie neque ingenio erat contemnendo : inerat ei etiam aliud quiddam, quod homines allicie-bat. Fama enim temere de illo, ut de aliis, vaticinabatur, fore ut Romanis sceptris potiretur. Imperator vero non modo non erga eum, ut cognatum affectus fuit, sed et odio eum persecutus est. Contra soror illius Euprepia virum sibi et conciliabat et amplectebatur, generosa matrona constantique animo, ad illustrem fortunam et opum affluentiam evecta, ne ipsa quidem fratri chara, quod eam ob insignem prudentiam verebatur. Quæ cum nihil ab illo magnificum consequeretur, neque frequentabat regiam, superbeque cum eo agebat, si quando accesserat, eum arguens et objurgans, et ejus ob

B illa iracundiam per contemptum silentio dissimulans. Imperator vero sincerum illum sororis erga Tornicium affectum graviter molesteque ferens, ut eos longe sejungeret, Tornicium Iberibus Romanæ ditionis præfecit, relegatione specioso titulo obumbrata. Cum igitur ille abiret, et fama eum spe magnæ fortunæ prosequi non desisteret : quidam indo ansam arripuerunt ejus apud imperatorem calumniandi. Quorum verbis commotus ille Tornicio comam laudet, se spem ejus una detonsurum ratus, nigramque lacernam induit, quasi eo colore exspectato illi fortunæ splendori tenebras offusurus. Ita reversum adeo non est miseratus, ut cachinno etiam prosecutus sit abeuntem. Enimvero Macedones prius etiam, ut dictum est, illi addicti, ac bene de eo ¡sperantes eum **252** noctu

C ex urbe imperatrice in metropolim suam Adrianopolim abducunt, ubi seu fautorum ejus studio, maxima pars exercituum convenit; seu imperatoris odio, qui ob causas quasdam milites non bene tractarat, et suspectos habebat, unde illis invisus esse cœperat. Statim igitur illic congressi, Tornicium faustis acclamationibus prosecuti, imperatorem consalutarunt. Hic vero, citra moram rem cum sua factione aggressus, subito Constantinopolim invadit, cumque multi ad eum tam cives quam milites confluerent, in spem ferigebatur, neminem fore qui sibi resistere auderet, sed cives portas urbis potius non gravatim aperturos, tum quod Orientales exercitus bellis ibi gerendis occupati,

D tum quod cives imperatori irati essent, a quo aliter quam vellent haberentur. Hujusmodi spe inflatus, castra ante urbem ponit, oppugnaturus eam, nisi alacriter reciperetur. Mane igitur instructa acie ad mœnia urbis circa Blachernas progressus, portas aperiri sibi petit, cuctodes ad id facinus magnis pollicitationibus invitans. Qui cum eum et negligerent penitus et deriderent et dicteriis incesserent, ¡oppugnationem inchoat. Imperator

## Variæ lectiones et notæ.

(34*) Οἱ δέ γε Μακεδόνες. Anonymus Barensis in Chron. : *An.* 1058, *ind.* 1, *rebellavit Torniki cum Makedonis et Bolatze consocraneo suo, perrexit Constantinopolim, ut faceret se imperatorem. Argyro magistro exivit sub nocte cum aliquantis Francis et Græcis, et fecerunt ei damnum maximum. Postea comprehensus est ipse Tornikki a Monomacho, et jussit eum cæcare, et Bolatzi cæcati sunt ambo.*

vero cum paucis militibus urbanaque multitudine, et aliis quibusdam viris sonaturus ministris, qui omnes vix millenarium numerum explebant, se ad defensionem parat:quos cum pro inimicis tyranni militibus opposuisset, putabat se terrorem adversariis incussurum : atque ipse in quodam imperatorio conclavi prominente ante cætera, pro majestate consedit, ut hostes et videret, et vicissim ab iis videretur.Macedones vero scurrilitati assueti, conspectum imperatorem partim palam contumeliis insectati sunt partim cœtibus institutis comicas quasdam cantilenas ex tempore cecinerunt, et saltarunt, pedibus terram pulsantes, immissaque cohorte in eos qui extra mœnia objecti fuerunt, homines partim ad portas, partim ad fossas compulerunt, in quas præcipitati pericrunt, tantaque formido incessit omnibus ut ii etiam qui in mœnibus stabant,desilientes fugerent,et qui aditus urbis custodiebant, ne portis quidem clausis se subducerent. Quod si bellum illud virum **253** habuisset, qui uti victoria scisset, nihil Tornicium ad urbis ingressu vel exsecutione conatus sui prohibuisset. Sed eam occasionem, cum Deo aliter visum esset, tyrannus amisit. Imperator tamen periculo proximus fuit : nam quidam, emissa contra illum sagitta,ipsum quidem non percutit sed adolescentem cubiculi ministrum, ac ne eum quidem lethaliter vulneravit Tamen satellites territi,statim recesserunt, et ipse imperator cum sella alio translatus est. Tornicio, tanta felicitate neglecta,res in contrarium vertit. Nam urbe denuo custodiis munita, tyrannus mane rursus impetu in mœnia facto, repulsus est, nec multum abfuit, quin ipse periret. Nam cum ex machina saxa talenti pondere in hostes excuterentur, unum et ipsum directum, aberravit illud quidem, sed et ipsi et satellitibus ejus terrorem incussit, ut dissipata acie, in castra reversi, ab oppugnatione desisterent. Paucis igitur diebus ibi commoratus, cum e suis alios ad imperatorem deficere, alios dispergi et aufugere videret- relicta urbis obsidione, castella Thraciæ se facile occupaturum ratus, ab illis quoque repulsus est. Interea copiæ Orientales revocatæ adsunt, et contra tyrannum miltuntur.Quo defectionis socii cognito,sibi metuentes,cum Orientalium quoque dux castra prope illos potuisset, et alios colloquiis, alios litteris impulisset, ut ad imperatorem transfugerent, fere omnes deserto, tyranno cum imperatoriis se conjunxerunt : neque ii gregarii tantum milites, sed etiam viri illustres, duces et magistratus. Unus duntaxat ex insignioribus Bataizes apud illum mansit. Tornicius igitur destitutus ab omnibus, nulla spe evadendi relicta,cum Balatzes in templum quoddam confugit. Unde in compedibus ad Monomachum perducti atque effosis,oculis cæcati sunt, seditione penitus compressa.

καὶ οἱ τῆς πόλεως δι' ὀργῆς ἐποιοῦντο τὸν αὐτοκράτορα, ὡς δή τι μὴ κατὰ γνώμην αὐτοῖς προσφερόμενον. Τοιαύταις οὖν αἰωρούμενος ταῖς ἐλπίσι, στρατοπεδεύεται πρὸ τῆς πόλεως, πολιορκήσων αὐτὴν, εἰ μὴ δέχοιτο αὐτὸν ἑτοιμότατα. Ἔωθεν οὖν παραταξάμενος, καὶ ἀγχοῦ τοῦ περιβόλου τῆς πόλεως γεγονὼς περὶ τὰς Βλαχέρνας, ἀνοῖξαι οἱ τὰς πύλας ἠξίου τοὺς ἔνδον, ὑποσχέσεσι τούτους πρὸς τὴν πρᾶξιν παραθαρρύνων λαμπραῖς. Τῶν δὲ μηδ' ἐπιστρεφομένων αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ χλευαζόντων, καὶ πρὸς ἐκεῖνον ἀπυσκωπτόντων, ἐπεχείρει τῇ πρυσβουλῇ. Ἀντιπαρετάττετο δὲ καὶ ὁ βασιλεὺς, στρατιώταις ὀλίγοις καὶ ὄχλῳ δημοτικῷ καί τισιν ἄλλοις ἀνδράσιν ἐνίων τῶν τῆς γερουσίας θεράπουσι, τῶν πάντων οὐδ' εἰς ἀκριβῆ συναριθμουμένων χιλιοστύν· καὶ τούτους πρὸ τοῦ περιβόλου στήσας τῆς πόλεως ἀντιμετώπους τοῖς τοῦ τυράννου, ὤρετο καταπλήξειν αὐτοῖς τὸν ἀντίπαλον. Καὶ αὐτὸς δὲ ὁ αὐτοκράτωρ ἔν τινι τῶν βασιλικῶν θαλάμων προβεβλημένῳ τῶν ἄλλων καὶ ἐπὶ τὸ πρὸ τῆς πόλεως ἐστραμμένῳ πεδίον καθῆστο βασιλικῶς, ἵν' ὁρῷη τοὺς ἐναντίους καὶ ὁρῷτο αὐτοῖς. Οἱ δὲ Μακεδόνες βωμολοχίας ὄντες ἐμάδες, ἰδόντες τὸν βασιλέα, οἱ μὲν ἄντικρυς ἐξύβριζον εἰς αὐτὸν, οἱ δὲ, καί χοροὺς συνιστῶντες μέλη τέ τινα σχεδιάζοντες κωμῳδίας ἤρχοῦντο, καὶ ᾖδον ταῦτα, τοῖς ποσὶν ἐπικροτοῦντες τὴν γῆν. Εἶτα τοῖς ἔξω τοῦ τείχους προβεβλημένοις βασιλικοῖς μοίρας τινὸς ἐπελθούσης τῶν ἐναντίων, οἱ μὲν ἐπὶ τὰς πύλας ὥρμησαν, οἱ δ' ἐπὶ τὴν τάφρον ἐνέπιπτον καὶ ἀπώλλυντο, τοσοῦτον δ' ἅπασι τὸ δέος ἐγένετο, ὥστε τούς τε τοῖς τείχεσιν ἐφεστῶτας ἑαυτοὺς ἐκ τούτου καταβάλλοντας φεύγειν, καὶ τοὺς τὰς εἰσόδους φρουροῦντας τῆς πόλεων φρούδους αὐτίκα γενέσθαι, μηδὲ τὰς πύλας ἐπιζυγώσαντας. Εἰ γοῦν εἶχεν ὁ τότε πόλεμος τὸν εἰδότα νικᾷν, οὐδὲν ἦν τὸ κωλύον εὐθὺς τὸν Τορνίκιον ἐντὸς γενέσθαι τοῦ ἄστεος, καὶ τέλος ἐπιθεῖναι τῷ ἐγχειρήματι. Ἀλλὰ τοῦτο μὲν, ἐπεὶ μὴ τῇ ἄνωθεν ἐδέδοκτο διοικήσει, τὸν τυραννοῦντα διέφυγεν. Ὁ δέ γε βασιλεὺς μικροῦ ἂν ἐκινδύνευσε· τῶν γάρ τις ἐναντίων τόνδ' ἐπιτοξάζεται, καί βέλος ἀφίησι κατ' αὐτοῦ· τὸ δ', ἀτευκτῆσαν τοῦ βασιλέως, βάλλει μειράκιόν τι τῶν θαλαμηπολούντων. Ἀλλ' οὐδ' ἐκείνῳ καιρία γέγονεν ἡ ἐκ τοῦ βέλους πληγή. Οἱ δέ γε περὶ τὸν βασιλέα, δείσαντες, αὐτίκα μετέστησαν, κἀκεῖνος αὐτὸς ἄλλοσέ πη σὺν τῷ θώκῳ μετήνεκτο. Ὃν δ' εἴρηται τρόπον τὸν Τορνίκιον διαφυγὸν τὸ εὐτύχημα, εἰς τοὐναντίον αὐτῷ τὰ πράγματα περιέτρεψεν. Ἥ τε γὰρ πόλις αὖθις ὑπὸ φρουρὰν ἐγεγόνει, καὶ ὁ τύραννος πάλιν ἔωθεν προσβαλὼν καὶ ἀποκρουσθεὶς παρὰ βραχὺ καὶ ἀπώλετο ἄν. Λίθων γὰρ ἐκ μηχανῆς ταλαντιαίων σφενδονουμένων κατὰ τῶν ἐναντίων, εἷς ἐπὶ τὸν τύραννον ἧκτο, καὶ τοῦ μὲν οὐ καθίκετο, δειλίαν δὲ κἀκείνῳ καὶ τοῖς περὶ αὐτὸν ἐνεποίησε, καὶ λύσαντες τὴν παράταξιν ὑπενόστησαν εἰς τὴν σφετέραν παρεμβολήν, καὶ οὐκέτι τῇ πολιορκίᾳ ἐπικεχειρήκασιν, Ἀλλά τινας βραχείας ἡμέρας προσμείνας ὁ τύραννος, ἐπεὶ ἐώρα τοὺς μὲν τῶν οἰκείων προσχωροῦντας τῷ βασιλεῖ, τοὺς δὲ σκιδναμένους καὶ ἐκδιδράσκοντας, ἀπανίσταται μὲν τῆς περὶ τὸ ἄστυ προσεδρίας, ἀπῆει δὲ ὡς εὐπετῶς τῶν Θρᾳκίων κρατήσων φρουρίων, ἀλλ' ἀπεκρούσθη

κἀκείνων. Ἐν τοσούτῳ δὲ παρῆσαν, αἱ τῆς Ἑῴας δυνάμεις ἀνακεκλημένα παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος· καὶ κατὰ τοῦ τυραννοῦντος ἀφείθησαν. Οἱ δ' αὐτῷ τὴν ἀποστασίαν συγκροτοῦντες, ὡς ἔγνων τοῦτο, δείσαντες περὶ σφίσιν, ἀλλὰ καὶ τοῦ τῶν Ἑῴων ταγμάτων ἐξάρχοντος παραστρατοπεδευσαμένου τοῖς ἀποστάταις, καὶ τοὺς μὲν ὁμιλίαις, τοὺς δὲ καὶ γράμμασι πείθοντος αὐτομολῆσαι τῷ αὐτοκράτορι, πάντες σχεδὸν ἀπολιπόντες τὸν τυραννήσαντα, προσήνωντο τοῖς βασιλικοῖς, καὶ οὐ τῶν ἀσήμων μόνον ἦσαν οὗτοι στρατιωτῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐπιφανῶν, καὶ ἐστρατηγηκότων καὶ λαμπρυνθέντων ἀρχαῖς, ἑνὸς μόνου τῶν ἐπισήμων παράμεμενηκότος αὐτῷ τοῦ Βατάτζη. Ὡς δ' οὖν ἐγκατελείφθη πρὸς τῶν λοιπῶν ὁ Τορνίκιος, καὶ πάντοθεν αὐτῷ ἄφυκτος ἦν ἡ κατάληψις, θείῳ ναῷ προσπεφεύγασιν αὐτός τε καὶ ὁ Βατάτζης. Ἐκεῖθεν δὲ πεδῆται (35) τῷ Μονομάχῳ προσήχθησαν· ὁ δὲ στέρησιν ἀμφοῖν καταψηφίζεται τοῦ φωτὸς, καὶ τοῖς μὲν ἐσβέσθησαν εὐθὺς οἱ λύχνοι τοῦ σώματος. ἡ δ' ἀποστασία διελέλυτο τέλεον.

ΚΔ'. Μέχρι μὲν οὖν τοῦδε μάχας ἐμφυλίους ὁ λόγος διηγησάμενος, μεταβήσεται νῦν πρὸς μάχας βαρβαρικάς. Προκείσθω δὲ τῶν ἄλλων τῶν Ῥὼς ἡ ἐπέλευσις. Τοῦτο τὸ ἔθνος καὶ ἄλλοτε πλειστάκις κατὰ Ῥωμαίων ἐγένετο, ἠττήθη δὲ, τέλος καὶ σπονδὰς πεποιητο πρὸς Ῥωμαίους καὶ κῆδος, ἵνα διὰ τὴν ἀγχιστείαν πρὸς ὁμόνοιαν τὰ γένη συνδέοιτο, καὶ παρ' ἀλλήλους ἐφοίτων ἐμπορευόμενοι. Ἦσαν οὖν καὶ τότε Ταυροσκύθαι πολλοὶ παρὰ τῇ Κωνσταντίνου, τὰ παρ' ἑαυτῶν ἀποδιδόμενοι, καὶ τὰ παρ' ἡμῖν ἀντωνούμενοι· Συνέβη δέ τισι τῶν Σκυθῶν ἔριν γενέσθαι πρὸς Ῥωμαίους τινὰς, πληγαὶ δ' ἐπηκολούθουν ταύτῃ καὶ τραύματα, τοῖς δὲ παρεῖποντο θάνατοι, καὶ τοῖς θανοῦσι καὶ εἷς τις τῶν ἐπισήμων παρ' αὐτοῖς συνηρίθμητο. Τοῦτο τῷ τῆς χώρας ἄρχοντι πρόφασις τῆς συγκινήσεως καθ' ἡμῶν γέγονε, καὶ αὐτίκα πλοῖα συμπηξάμενος, ἃ παρ' αὐτοῖς μονόξυλα λέγονται, σφόδρα πολλὰ, καὶ τούτοις ἐμβιβάσας πλῆθος ὑπερεκπίπτον σχεδόν τι καὶ ἀριθμὸν, ἀκήρυκτον Ῥωμαίοις ἐπέστησε πόλεμον, καὶ γίνεται τῆς Προποντίδος ἐντός. Ὡς δ' ἔγνω τὴν ἐπέλευσιν ὁ κρατῶν, σσέλλει παρ' αὐτοῖς τοὺς πρεσβεύσοντας, καταθέσθαι τὰ ὅπλα σφᾶς, ὡς ἑτοίμως τοῦ βασιλέως, εἴ τι γέγονεν αὐτοῖς πρὸς λύπην, ἐξιασομένου καὶ θεραπεύσοντος. Ὁ δὲ Βάρβαρος ὑπερηφάνως τε τοὺς πρέσβεις ἐδέξατο, καὶ λόγους μεγαλαύχους καὶ σοβαροὺς ἐξηρεύξατο, καὶ ἀτίμως αὐτοὺς ἀπεπέμψατό. Ἀπογνοὺς τοίνυν τὰς σπονδὰς ὁ κρατῶν, καὶ αὐτὸς πρὸς ναυμαχίαν παρεσκευάζετο, καὶ ἐπεὶ μὴ ἔτυχε τὸ ναυτικὸν ἐνδημοῦν, παρῴωτάτω δ' ὄν, φυλακαῖς χωρῶν προσησχόλητο, τριήρεις τινὰς καὶ ὁλκάδας ἄλλας ἑτοιμασάμενος, καὶ ταύταις τὸ πῦρ τὸ ὑγρὸν (36) ἐνθέμενος ἄφθονον, ἀντέταξε ταύτας τοῖς σκάφεσι τοῖς βαρβαρικοῖς, καὶ αὐτὸς ὁ αὐτοκράτωρ παρὼν, καὶ ἄνω που τοῦ λιμένος καθήμενος. Ὡς δὲ τὸ πολὺ τῆς ἡμέρας παρῆλθε καὶ ἠρέμουν οἱ Βάρβαροι, καὶ τὴν σύνταξιν οὐ διέλυον, τρεῖς τῶν τριηρῶν ἐκέλευσεν ὁ βασιλεὺς τῷ Θεοδωροκάνῳ λαβεῖν, καὶ ἀκροβολίσασθαι κατὰ τῶν Βαρβάρων, ἵν' αὐτοὺς εἰς πόλεμον ἐπισπάσηται. Ὁ δ' οὐκ ἀκροβολισμοῖς ἐπεχείρησεν, ἀλλὰ καθαρᾷ ναυμαχίᾳ, καί τινα μὲν σκάφη βαρβαρικὰ κατέφλεξε τῷ διύγρῳ πυρὶ, τινὰ δὲ κατέδυσεν αὐτανδρα, ἓν δὲ κατέσχεν ἔνδον αὐτὸς εἰσπεπεδηκώς, καὶ οὓς μὲν τῷ ξίφει συγκόψας, οὓς δὲ καταπλήξας, καὶ δεσμίους ὥσπερ

XXIV. Hactenus intestina bella commemoravimus. Nunc ad externa se convertat oratio, ac Russorum in primis expeditio narretur. Quæ gens cum alias quoque sæpissime Romanos agressa esset, victa fuit. Tandem fœdere icto, et affinitate juncta, utrumque populum devincire studuerunt, et commercia invicem agitarunt. Cum **254** autem tunc multi Tauroscythæ Constantinopoli merces suas venderent, et nostrates commercarentur: accidit ut, inter eos et Romanos quosdam contentione orta, a pugnis ad vulnera, a vulneribus ad cædes fieret progressio, et inter cæteros illustris quidem Scytha caderet. Ex eo Russorum princeps occasione sumpta, statim plurimis navigiis compactis, quæ apud eos monoxyla vocantur, multitudine quæ omnem prope numerum excedit, iis imposita. Propontidem penetrat, bellumque Romanis non ante indictum infert. Quos ubi imperator advenlare cognovit, missis legatis petit, ut arma deponant, se paratum esse si quid molesti eis accidisset, satisfacere. At Barbarus legatos superbe excepit, eosque insolentibus et molestis verbis eructatis, cum ignominia dimisit. Imperator igitur pace desperata, et ipse ad bellum navale se parat, et quia classis longissime aberat, tutandis provinciis occupata, triremes alias et onerarias naves, plurimo Græco igni impositio adversus hostilem classem mittit, atque ipse in summo portu considet. Ut autem magna dici parte elapsa, Barbari quiescebant, nec tamen aciem solvebant, Theodorocanum jubet cum tribus triremibus lacessere Barbaros, et ad pugnam elicere. Is vero non velitari cœpit, sed plane pugnam est auspicatus, et Græco igni aliquot naves Barbaricas cremavit, alias una cum viris demersit, unamque comprehendit, in quam ipse insiliit, aliis cæsis, aliis perterrefactis et metu quasi constrictis. Tribus triremibus feliciter ista ausis, signo ab imperatore dato plures onerariæ solvunt: quibus Barbari conspectis, pugnæ immemores, soluta acie in fugam conversi paulatim recesserunt, Romanis in ea pugna divinitus etiam adjutis. Nam subito ventus Orientalis coortus, fluctibus versus occidentem ingentibus in Barbarorum naves devolutis, multas submersit, multas petris et occultis scopulis illisas comminuit; vectores porro partim undæ absorpse-

## Variæ lectiones et notæ.

(35) Πεδῆται. Responsuimus ex mss. πεδῆται.

(36) Πῦρ ὑγρόν. Vide *Gloss. med. Græcit*

runt, partim fluctu in terram ejectos milites obsessis litloribus trucidarunt. Barbarororum multitudine ad hunc modum debellata, imperator victoria illustris in regiam reversus est.

τῷ δέει παῆειληφώς. Ὡς δ' οὕτω ταῖς τρισὶ τριήρεσι κατευτυχήθη ἡ κατὰ τῶν ἐναντίων ἐπέλευσις, καὶ ἄλλαις τῶν ὁλκάδων συνθημα παρέσχεν ὁ βασιλεὺς, καὶ ἀνήγυντο πλείονες· ἃς ὁρῶντες ἐπιοῦσας οἱ Βάρβαροι, οὐκέτι μάχης ἐμέμνηντο, ἀλλὰ τὴν σύνταξιν διαλύσαντες, πρύμναν ἐκροῦσαντο, καὶ ὥρμησαν εἰς φυγήν. Συνεμάχησε δὲ Ῥωμαίοις τότε καὶ ἄνωθέν τις ῥοπή· πνεῦμα γὰρ ἐξαίφνης σκληρὸν πνεῦσαν ἐξ Ἑῴας πρὸς τὰ Ἑσπέρια, καὶ καταιγίδα κινῆσαν, τοῖς τῶν Βαρβάρων ἐπήνεκτο σκάφεσι, καὶ πολλὰ μὲν ἐπέκλυσε, καὶ τῷ βυθῷ παραδέδωκε, πολλὰ δ' ὑφάλοις πέτραις καὶ σκοπέλοις προσήρραξε καὶ συνέτριψε. Τὰ δέ γε τούτων πληρώματα, τοὺς μὲν τὸ ὕδωρ ἐκάλυψε, τοὺς δὲ σύνταγμα στρατιωτικὸν ἐφεδρεῦον ταῖς ἠϊόσι διέφθειρεν, ἐκβρασσομένους τοῦ κλύδωνος· οὕτω δὲ καταπολεμηθέντος τοῦ τῶν Βαρβάρων πλήθους, ὁ βασιλεὺς τροπαιοφορῶν εἰς τὰ ἀνάκτορα ἐπανέζετξεν.

**255** XXV. Exposito uno Barbarico bello Tauroscytharum, ad alterius gentis, Turcorum videlicet, motum est transeundem, qui Orientem tum invascrunt, et in hunc usque diem infestant. Sunt autem Turci gens Hunnica, populosissima et libera, Caucasiorum montium septentrionale latus accolens. Nam cum Persæ, Macedonibus inter sese dimicantibus, regnum suum, ut supra ostensum est, recuperassent, idem a Sarracenis victi et oppressi, rursus amiserunt. Sarraceni vero, non uni principi parucrunt, sed seditione inter ipsos orta, in factiones divisi, alii alios oppugnarunt. Muchumetus igitur Imbraelis filius, Persidis, Chorasmiorum, Mediæ, et aliorum quorumdam populorum princes, temporibus Basilii Porphyro geniti, cum susceplo contra Indos et Babylonios bello succubuisset, Turcorum auxiliis accersitis Tangrolipice Mucalcto duce, hostes superavit: domumque reversus, Turcos ad sua redire non sivit, sed retinere voluit, ut eorum opera contra alios quoque uteretur. Qui cum domum redire, nisi per Araxidis pontem nequirent (fluvius is est, qui nonnisi ponte superari potest utrinque turrito, quem præsidiari milites tenebant), deliniunt, et montes occupant (nam cum tribus millibus plures non essent, cum multis millibus acie decernere non audebant), unde procurrentes, Saracenos prædantur. Muchemetus vero ad xx millia contra eos mittit, decem ducibus e suis popularibus summa belli credita, quos Turci noctu aggressi maxima ex parte facile trucidarunt; reliquiæ cum suis ducibus ad Muchumetum redierunt. Is decem illis ducibus excæcatis, et militibus atrocissima quæque comminatus, effecit ut præ metu ad Turcos confugerent. Ii vero jam aliis quoque multis confluentibus, servis et facinorosis hominibus, qui manubilis et rapinis gaudebant, numeroso confecto exercitu, prælio cum Muchumeto circa Apascham commisso, multos Sarracenas ceciderunt, ac inter alios ipse quoque Muchumetus cecidit. Tangrolipix igitur consensu exercituum imperio omnium gentium quæ Muchumeto paruerunt, accepto, turres pontis Araxidis everlit. Fluvii porro transitu patefacto, magna **256** Turcorum multitudo

ΚΕ'. Εἰς μὲν δὴ πόλεμος βαρβαρικὸς οὕτωσὶ διεδιήγηται, εἰρήσθω δὲ καὶ ἑτέρα τις συγκίνησις ἔθνους, ἣ τότε τὴν Ἑῴαν διέλαβε, καὶ μέχρι τοῦ νῦν αὐτὴν ἐπιβόσκεται, τοὺς Τούρκους φημί. Εἰσὶ μὲν οὖν (37) οὗτοι γένος τι Οὐννικῶν (38), οἰκοῦν τὰ προσάρκτια τῶν Καυκασίων ὀρῶν, πολυπληθὲς καὶ αὐτόνομον. Ἐπεὶ δ' ἡ Περσῶν ἀρχὴ, τῶν Μακεδόνων ἐφ' ἑαυτοὺς τραπέντων, καὶ ἀντιμαχομένων ἀλλήλοις, ἴσχυσε πάλιν τὴν ἀρχὴν ἀνασώσασθαι, ὡς ἔμπροσθέν μοι ἱστόρηται, ἡ δ' αὖθις ὑπὸ Σαρακηνῶν τὴν ἐξουσίαν ἀφῄρητο δεδούλωτό τε Σαρακηνοῖς, καὶ οὐχ ἕνα ἦσαν ἡγεμόνα τελοῦντες, πρὸς ἀλλήλους τε καὶ οὗτοι στασιάσαντες, εἰς ἀντιπάλους μοίρας διῄρηντο, καὶ ἀλλήλοις ἐπῆεσαν, Μουχούμετ οὖν ὁ τοῦ Ἰμβρατὴλ, Περσίδος ἄρχων καὶ Χωρασμίων, καὶ Μηδίας, καί τινων ἄλλων, πόλεμον ἤρατο κατὰ τοὺς χρόνους Βασιλείου τοῦ Πορφυρογεννήτου, κατὰ Βαβυλωνίων τε καὶ Ἰνδῶν, ἡττώμενος δὲ συμμαχικὸν ἐκ Τούρκων μετεπέμψατο. Ἦν δὲ τοῖς εἰς συμμαχίαν ἐλθοῦσι τῷ Μουχούμετ ταγματάρχης Ταγγρολίπιξ Μουκάλετ, μεθ' ὧν ὁ Μουχούμετ τοῖς ἀντιθέτοις προσβαλὼν, τροποῦται αὐτοὺς, καὶ ἀναζεύξας εἰς τὰ οἰκεῖα, οὐκ εἴα τοὺς Τούρκους εἰς τὴν ἑαυτῶν ὑποστρέψαι, ἀλλ' ἤθελε παρακατέχειν αὐτοὺς, ἵνα καὶ ἐφ' ἑτέροις χρῆτο συμμάχοις αὐτοῖς. Οἱ δὲ μὴ οἷοί τε ὄντες ἀπιέναι πρὸς τὴν σφετέραν, εἰ μὴ αὐτοῖς ἀνεθείη ἡ τοῦ Ἀράξιδος γέφυρα (ποταμὸς δ' οὗτός ἐστιν, εἰ μὴ διὰ τῆς γεφύρας οὐ περατὸς, ἡ δὲ γέφυρα ἐπεπύργωτο ἑκατέρωθεν, καὶ τοῖς πύργοις φρουροὶ ἐφειστήκεσαν), ἀποστατοῦσι, καὶ εἰς ὄρη καταφυγόντες (οὐ γὰρ ἐθάρρουν ὄντες τρισχίλιοι πρὸς πολλὰς κατὰ συστάδην μαχέσασθαι μυριάδας), ἐκτρέχοντες ἐκεῖθεν, τὰ τῶν Σαρακηνῶν ἐληίζοντο. Ἐκπέμπει τοίνυν κατ' αὐτῶν ὁ Μουχούμετ στράτευμα περὶ που τὰς εἴκοσι χιλιάδας, δέκα τῶν ὁμογενῶν ἀνδράσι τὴν αὐτῶν ἀγχειρίσας ἡγεμονίαν. Οἷς οἱ Τοῦρκοι νυκτὸς ἐπιθέμενοι, ῥᾷστα τοὺς πλείους κατέκοψαν. Οἱ δὲ περισωθέντες σὺν τοῖς αὐτῶν στρατηγοῖς εἰς τὸν Μουχούμετ ἀνθυπενόστησαν. Ὁ δὲ τοὺς μὲν δέκα τῆς στρατιᾶς ἡγεμόνας ἐξετύφλωσε, κατὰ δὲ τῶν περισωθέντων στρατιωτῶν ἠπείλει διαθήσειν αὐτοὺς τὰ χείριστα. Οἱ δὲ δείσαντες, τοῖς Τούρκοις προσέθεντο. Ἤδη δὲ καὶ ἄλλων προσρυέντων συχνῶν, δούλων τε καὶ κακούργων, λεηλασίαις χαιρόντων

## Variæ lectiones et notæ.

(37) Εἰσὶ μὲν οὖν. De Turcorum origine copiose satis egimus in Notis ad Nicephori Bryenii Hist. lib. 1, n. 7.

(38) Οὐννικόν. Mss. Οὐνικόν.

καὶ ἁρπαγαις, πολυπληθὲς ἐγένοντο στράτευμα, καὶ τῷ Μουχούμετ περὶ τὸ Ἀπασχὰν (39) συρρήγνυνται καὶ πολλῶν πεσόντων καὶ Σαρακηνῶν, καὶ αὐτὸς ὁ Μουχούμετ διέφθαρτο. Ὁμονοησάντων οὖν τῶν στρατευμάτων, παρὰ πάντων ὁ Ταγκρολίπιξ τὴν ἀρχὴν τῶν ὑπὸ τὸν Μουχούμετ ἐνεχειρίσθη χωρῶν. Αἰρεθεὶς δ' εἰς ἡγεμονίαν, πέμψας τοὺς ἐν τῇ γεφύρᾳ τοῦ Ἀράξιδος πύργους κατέβαλεν. Οὕτω δ' ἀνεθείσης τοῖς Τούρκοις τῆς διόδου τοῦ ποταμοῦ, πολὺ τῶν Βαρβάρων τούτων πλῆθος προσεφύη τῷ Τάγκρολίπικι, καὶ χεῖρα βαρεῖαν ἐκ τούτων ὁ τῶν Τούρκων κτησάμενος ἀρχηγὸς, ἀφαιρεῖται μὲν πάντοθεν τοὺς Σαρακηνοὺς τὴν ἀρχὴν, ἑαυτῷ δὲ ταύτην καὶ τοῖς ὁμογενέσι ἀπένειμε, καὶ εἰς ὑπηκόους τοὺς ἐκ τῆς Ἀγαρ κατέστησεν. Εἶτα αὐτὸς μὲν μάχῃ τοὺς Βαβυλωνίους προσεκτήσατο, τὸν δὲ ἀδελφόπαιδα Κουτλουμοὺς σὺν στρατιᾷ κατὰ τῶν Ἀράβων ἐξέπεμψεν· ὁ δὲ ἡττηθεὶς ὑπέστρεφε, καὶ διαπρεσβεύεται πρὸς τὸν τῆς Μηδίας ἄρχοντα (οὕτω δ' ἐκαλεῖτο πάλαι τὸ Βαασπρακᾶν) αἰτῶν παραχωρηθῆναι διὰ τῆς χώρας αὐτοῦ διελθεῖν. Ὁ δὲ τῆς χώρας ταύτης ἐκ βασιλέως ἄρχειν προχειρισθεὶς, οὐ μόνον οὐκ ἀνῆκε τούτῳ τὴν ὁδὸν, ἀλλὰ καὶ ἀντετάξατο κατ' αὐτοῦ, καὶ συμβαλὼν ἡττᾶται, καὶ πολλοὺς μὲν τῶν οἰκείων ἀπέβαλεν, ἥλω δ' αὐτός. Ὁ γοῦν Κουτλουμοὺς πρὸς τὸν Ταγκρολίπικα ἐπανελθὼν τὰ περὶ τοῦ κατὰ τὴν Μηδίαν διηγεῖται πολέμου, καὶ τῆς χώρας ἐξυμνεῖ τὸ πάμφορον, καὶ προσετίθει, εὐάλωτον εἶναι ταύτην, παρὰ γυναικῶν καρπουμένην, οὕτω καλῶν τοὺς μαχεσαμένους αὐτῷ. Ὁ δὲ Ταγκρολίπιξ αὐτῷ μὲν διὰ τὴν ἧτταν ἐμηνία, ἐκεῖνος δὲ κατὰ τῶν Ἀράβων ἐχώρει. Καὶ ὁ Κουτλουμοὺς δείσας ἀπέδρα μετὰ τῶν σὺν αὐτῷ, καὶ τὸ Πάσαρ (πόλις δ' ἔστι τῶν Χωρασμίων) τουτὶ κατασχὼν, ἀφίσταται τοῦ σουλτὰν (οὕτω γὰρ ὁ Ταγκρολίπιξ ὠνόμαστο) καὶ ἐπὶ πολὺ πρὸς τὸν θεῖον ἀντικαθίστατο, πολιορκοῦντα αὐτὸν, διὰ δὲ τὴν τῆς πόλεως ὀχυρότητα μηδὲν ἀνύσαι δυνάμενον. Καὶ ὁ μὲν σουλτὰν τῇ πολιορκίᾳ τοῦ Πάσαρ προσησχόλητο· στέλλει δὲ κατὰ Μηδίας Ἀσὰν σὺν ἀξιομάχῳ δυνάμει. Ὁ δὲ προσβαλὼν τῇ χώρᾳ, καὶ συμμίξας Ῥωμαίοις, πίπτει μὲν αὐτὸς, ἡττᾶται δὲ τὸ σὺν αὐτῷ στρατιωτικὸν, καὶ βραχίστων ἄτερ, τὸ πᾶν ἀπόλλυται. Ὁ μαθὼν ὁ σουλτὰν ἠθύμησε μὲν, ἐπαναλαβεῖν δ' αὖθις ἔσπευδε τὸ δυστύχημα, καὶ Ἀλὶμ Ἀβράμῳ ἑτεροθαλεῖ ἑαυτοῦ ἀδελφῷ στρατιὰν ἐγχειρίσας εἰς ἑκατὸν ἀριθμουμένην χιλιοστύας, κατὰ Ῥωμαίων ἐξέπεμψεν. Ὁ δὲ τοῦ Βασπρακᾶν στρατηγὸς τῷ βασιλεῖ περὶ τούτων διὰ γραμμάτων ἐδήλωσε, συμμαχίαν αἰτῶν· Καὶ ὃς τῷ Λιπαρίτῃ δυνάστῃ μοίρας τῶν Ἰβήρων τυγχάνοντι ἐπέστειλε συνελθεῖν τοῖς Ῥωμαίοις, καὶ ἐπαρῆξαι κατὰ τῶν Τούρκων. Τῶν Τούρκων δὲ ἐπιστάντων ἤδη, οἱ Ῥωμαῖοι πολεμῆσαί σφισιν οὐκ ἔκριναν, εἰ μὴ ἐνωθεῖεν κατὰ τὴν βασιλικὴν ἐντολὴν καὶ τοῖς Ἴβηρσιν. Ἀτρεμούντων δὲ τῶν στρατιωτῶν, μὴ δυνάμενος αὐτοῖς ὁ Ἀλὶμ συμβαλεῖν, εἰς ὀχύρωμά τι προσκαθημένοις, ἔπεισι

A ad eum se contulit. Sic magnis copiis Turcicis suffultus, omnibus Sarracenis ademptum imperium, in se et populares suos transtulit, et Agarenos sibi parere coegit. Deinde Babyloniis bello subactis, fratris filium Cutlumum cum exercitu contra Arabes misit, a quibus superatus per legatos a principe, quem imperator Mediæ (sic enim olim vocabatur Baaspracan) præfecerat, transitum postulat: quem is adeo non concessit, ut armatus illi occurreret. Sed multis suorum amissis, victus et captus est Cutlumus autem ad Tangropolipicem reversus, Medicum prælium referens, ejus regionis fertilitatem celebrat, eam expugnatu facilem esse asserens, ut qua mulieres fruerentur: sic enim appellabat eos, cum quibus pugnarat. Cæterum Tangrolipix illi ob cladem acceptam iratus, ipse contra Arabes proficiscitur. Cutlumus autem cum suis pœnæ metu

B aufugit, et Pasare Chorasmiorum urbe occupata, a sultano (sic enim Tangrolipix appellabatur) deficit, et patruo a quo obsidebatur, diu restitit, ob loci munitionem frustra laboranti. Qui ea obsidione occupatus, Asanem eum justis copiis contra Mediam mittit. Is impetu in provinciam facto, et prælio cum Romanis commisso, ipse cadit, amisso, paucissimis exceptis, toto exercitu. Quo sultanus cognito, sane doluit, sed jacturam illam resarcire cupiens, Alimo Abramio fratri ex altero parente exercitum centum millium circiter contra Romanos ducendum committit. Sed Baasparacanis prætor petitis ab imperatore auxiliis, Liparitam, partis Iberiæ dynastam exspectabat, neque cum Turcis

C dimicandum sibi censebat, priusquam ex mandato imperatoris Iberum auxiliores copiæ advenissent. Romanis igitur intra munitiones se continentibus, Alimus negata pugnandi copia. Arzem oppidum nullo muro circumdatum, quod mercatores pene innumerabiles, homines ditissimi incolebant, se primo impetu capturum ratus, spe sua frustratus est, cum illud invassisset. Nam incolæ aditus lignis obstruxerunt, et telis ex ædibus conjiciendis multos sustulerunt. Eo per sex dies facto, cum Turcorum dux Arzenos fortissime se defendere, 257 nec obsidione facile capi posse cerneret, igni eos superare instituit: quo ædibus injecto, cum incendium undique sæviret, civibus in fugam versis, Barbari oppido potiti, multum auri

D et aliarum opum invenerunt, quas flamma non absumpserat. Inde iterum contra Romanum exercitum properarunt. Cum Liparites cum Iberibus jam adesset, sub vesperam commisso ad Bulytum prælio Alimus et Chrosanes alter Barbarorum dux, cum suis conversi fugerunt, Romanis eos in multam noctem persecutis. Liparites vero in alio cornu pugnans ab hostibus captus fuerat, quem dum Romani in castra reversi diu exspectant, casus illius ignari, quidam nuntiat, captum ab

## Variæ lectiones et notæ.

(39) Ἀσπαχάν. Alter e Reg. Ἀπασχάν.

hostibus festinanter abduci. Quo cognito illi in mœrore erant, Barbari vero Lipariten ad sultanum perduxerunt. Imperator autem liberandi illius cupidus, magnam pecuniam ejus redimenti ergo et munera sultano misit, petens, ut Turci cum Romanis fœdus ferirent. Cui sultanus Liparitem gratis restituit, omni pecunia illi tradita, pro quo missa erat : hortatus, ne in posterum arma contra Turcos sumeret : atque ipse etiam legatum ad imperatorem misit, quem illi Scriphem vocant, cujus eadem fere conditio fuit, quæ olim apud nos syncelli. Nam ut is patriarchæ mortui locum occupabat, sic etiam Scriphes chalipha defuncto succedebat. Is igitur magnam urbem ingressus, et superbe cum imperatore collocutus, cum ab eo postulasset, ut tributa sultano penderet, infecta re est dimissus. Qua de causa iratus sultanus, ipse Romanos aggressus est, eoque tempore Turcica gens longius progressa, totum Orientem subegit, et usque ad continentem Byzantio obversam processit. Ac ita se res Turcicæ habuerunt.

A τῷ Ἀρτζε (κωμόπολις δ' ἦν τοῦτο)· πληθὺς δ' ἐνῆν αὐτῷ, ἵν' οὕτως εἴποιμι, καὶ ἀριθμὸν ὑπερβαίνουσα, ἔμποροι δ' ἦσαν οἱ ἄνθρωποι, καὶ πλοῦτος ἦν αὐτοῖς περιττός. Ὡς οὖν ἀτείχιστον τὴν κωμόπολιν ἐξ ἐφόδου αὐτὴν ἑλεῖν οἱ Βάρβαροι ἤλπιζον, ἄλλ' ἔγνωσαν, παραβουκολούμενοι ταῖς ἐλπίσιν, ἐπείπερ ταύτῃ προσέβαλον. Ταῖς γὰρ διόδοις ὕλας ἐπαγαγόντες οἱ ταύτης κάτοικοι, καὶ ταύταις αὐτὰς ἀποφράξαντες, ἐκ τῶν δωμάτων ἔβαλλον τοὺς ἐναντίους, καὶ ἀνῄρουν πολλούς, καὶ τοῦτο ἐφ' ἡμέραις ἐγίνετο ἕξ. Ὡς δ' ἔγνω ὁ τῶν Τούρκων ἀρχηγὸς ὁ Ἀλὶμ ἐρρωμενέστατα τοὺς Ἀρτζηνοὺς ἀντεχομένους, καὶ πολιορκίᾳ ῥᾷστα μὴ ἁλωτοὺς, πυρὶ τῶν ἀνδρῶν περιγενέσθαι διέγνωκεν· αὐτίκα τοίνυν ἀνῆπτο τοῦτο, καὶ τοῖς οἰκήμασιν ὑπεβάλλετο. Ὡς δ' ἐξήφθη πανταχόθεν πυρκαϊὰ, τρέπονται μὲν οἱ ἐγχώριοι, οἱ δὲ Βάρβαροι κρατοῦσι τῆς κωμοπόλεως, καὶ πολὺν ἐν αὐτῇ χρυσὸν καὶ ἄλλον πλοῦτον εὑρήκασιν, ὅσος μὴ κατανάλωτο πυρί. Ἐντεῦθεν αὖθις κατὰ τῆς Ῥωμαϊκῆς ὡρμήκασιν στρατιᾶς. Ἤδη δὲ καὶ τοῦ Λιπαρίτου σὺν τοῖς Ἴβηρσι παραγεγονότος, συμβολὴ τῶν στρατευμάτων ἐγένετο περὶ Βουλυτον. Ὁ μὲν οὖν Ἀλὶμ καὶ ὁ Χουσάνης (ἕτερος δ' οὗτος ἦν στρατηγὸς τῶν Βαρβάρων) μετὰ τῶν ὑπ' αὐτοὺς τραπέντες, ἐνέκλιναν εἰς φυγήν, καὶ σφᾶς οἱ ἀντιτεταγμένοι Ῥωμαῖοι μέχρι πόρρω νυκτῶν κατεδίωκον. Ὁ δὲ Λιπαρίτης κατ' ἄλλο κέρας μαχόμενος ἐάλω τοῖς ἐναντίοις. Ὡς δ' ἐπαύσαντο τῆς διώξεως οἱ Ῥωμαῖοι, τὸν Λιπαρίτην προσέμενον, μὴ εἰδότες, ὃ περὶ ἐκεῖνον συμβέβηκεν. Ἐν τοσούτῳ δέ τις αὐτοῖς ἀγγέλλει τοῦ Λιπαρίτου τὴν ἅλωσιν, καὶ ὅτι λαβόντες αὐτὸν οἱ ἑλόντες ἀπίασι σὺν σπουδῇ. Οἱ μὲν οὖν Ῥωμαῖοι ταῦτα μαθόντες, ἐν ἀθυμίαις ἦσαν, οἱ Βάρβαροι δὲ τῷ σουλτὰν τὸν Λιπαρίτην ἐκόμισαν. Ὁ μέντοι βασιλεὺς τοῦ Λιπαρίτου μαθὼν τὴν ἅλωσιν, πέμπει πρὸς τὸν σουλτὰν, ἐλευθερίας ἀξιῶσαι τὸν Λιπαρίτην ζητῶν, καὶ λύτρα τούτου πέμψας πολλὰ, καὶ δῶρα δὲ τῷ Σουλτὰν, καὶ σπονδὰς μέσον Ῥωμαίων καὶ Τούρκων γενέσθαι αὐτῶν. Ὁ δὲ σουλτὰν τὸν μὲν Λιπαρίτην δωρεάστέλλει αὐτῷ, τὰ δέ γε λύτρα πάντα τῷ, ὑπὲρ οὗ ἐπεπόμφεισαν, δέδωκε, καὶ μηκέτι ὅπλα κατὰ Τούρκων ἄρασθαι παρηγγύησεν, Ἐκπέπομφε δὲ κἀκεῖνος πρέσβυν πρὸς βασιλέα, ὃν ἐκάλουν ἐκεῖνοι σερίφην. Οὗτος δ' ἔστι παρ' αὐτοῖς ὅπερ πάλαι ἦν παρ' ἡμῖν ὁ λεγόμενος σύγκελλος· ὡς γὰρ ὁ σύγκελλος τοῦ πατριάρχου θανόντος εἰς τὸν ἐκείνου τόπον ἀντικαθίστατο, οὕτω καὶ ὁ σερίφης, τοῦ καλιφᾶ θανόντος, τὸν τελευτήσαντα διεδέχετο. Εἰσελθὼν οὖν εἰς τὴν μεγάλην πόλιν ὁ σερίφης, καὶ εἰς ὁμιλίαν τῷ κρατοῦντι ἐλθὼν, καὶ ὁμιλήσας ὑπερηφάνως φόρους τε τελεῖν ἀπαιτῶν τῷ σουλτὰν, ἀπεπέμφθη. Ἐντεῦθεν βαρυθυμήσας ὁ σουλτὰν, αὐτὸς κατὰ Ῥωμαίων ἐχώρησε, καὶ ἔκτοτε προχωροῦν τὸ τῶν Τούρκων γένος, τῆς Ἑῴας ἁπάσης ἐκράτησε, καὶ μέχρι τῆς ἀντιπύργιου τῇ Βυζαντίδι ἠπείρου κατήντησε. Τὰ μὲν οὖν τῶν Τούρκων τοῦτον ἔσχε τὸν τρόπον,

B

XXVI. Patzinacæ vero in Europa grassabantur, gens Scythica et populosa, ultra Istrum incolens, cui tum Tyrachus imperabat, vir nobilis ille quidem, sed ignavus. Alius vero quidam Cegenes, ut genere obscuro ortus, ita homo acer et strenuus, ob multa egregia facinora in bellis edita populo charus erat. Qua de causa Tyrachus cum per insidias tollere studebat. Quo ille animadverso, duabus e tredecim tribubus sibi conciliatis, trajecto Istro **258** in Romanorum fines venit, se transfugisse ad imperatorem, eique non inutilem fore, professus. Ea re indicata, Monomachus præsidem Scythas suscipere jubet. Cegenes vero Byzantium profectus, in conspectum imperatoris venit, et salutari baptismate initiatus, patricius est appellatus, suisque Scythis persuasit, ut et ipsi divino illo lavacro abluerentur. Cum vero in ripis Istri stativa haberet, et flumine subito trajecto, Tyrachios cædibus et rapinis infestaret: Tyrachus per legatos

C

Κζ'. Τὸ δὲ τῶν Πατζινάκων ἔθνος κατὰ τὴν Εὐρωπαίαν μοῖραν κεκίνητο· Σκυθικὸν δὲ τὸ ἔθνος καὶ πολυάνθρωπον, πέραν Ἴστρου νεμόμενον. Ἦν δὲ τότε τοῦ ἔθνους ἄρχων Τυρὰχ, ἀνὴρ τὸ μὲν γένος παρὰ τῷ ἔθνει λαμπρὸς, τὸ δὲ ἦθος νωθής. Ἕτερος δέ τις Κεγένης καλούμενος, ἄσημος μὲν ὅσον εἰς γένους ἀναφοράν, ἀνὴρ δὲ ῥέκτης τε καὶ δραστήριος, καὶ πολλάκις ἐν πολέμοις ἀνδραγαθήσας, παρὰ τοῦ ἔθνους περιῆλητο. Διὸ καὶ παρὰ τοῦ Τυρὰχ ἐλοχᾶτο, ζητοῦντος αὐτὸν ἀνελεῖν. Ὁ γνοὺς ἐκεῖνος, καὶ δύο τῶν φυλῶν προσεταιρισάμενος, οὐσῶν πασῶν δέκα ἐπὶ τρισὶ, σὺν αὐταῖς διέβη τὸν Ἴστρον, καὶ ἐπὶ τὰ Ῥωμαίων ὅρια γέγονεν, αὐτόμολος ἥκειν λέγων τῷ βασιλεῖ, καὶ οὐκ ἔσεσθαί οἱ ἀσυντελής. Ἐμηνύθη ταῦτα τῷ Μονομάχῳ, καὶ ὁ τῆς χώρας ἄρχων κελεύεται δέξασθαι τοὺς Σκύθας. Ὁ δὲ Κεγένης καὶ εἰς τὴν βασιλίδα τῶν πόλεων φοιτήσας, ἐς ὄψιν ἦλθε τῷ βασιλεῖ, καὶ τὸ σωτήριον δεξάμενος βάπτισμα

D

ἐτιμήθη πατρίκιος. Ἔπεισε μέντοι καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ Σκύθας, τοῦ θείου τούτου λουτροῦ μετασχεῖν. Ποιούμενος δὲ τὰς διατριβὰς κατὰ τὰ παρίστρια, καὶ διαβαίνων τὸν ποταμὸν ἀθρόον, ἐκάκου τοὺς τοῦ Τυρὰχ, ἀναιρῶν τε καὶ λῃζόμενος. Πρεσβείαν τοίνυν ὁ Τυρὰχ πρὸς τὸν βασιλέα ἀπεσταλκὼς, ᾐτιᾶτο ὅτι τὸν ἀποστάτην τοῦ ἔθνους ἐδέξατο, καὶ εἰ μὴ κωλύσῃ κακοῦν τὸ ἔθνος τὸν πρόσφυγα, ἠπείλει τὸ ἔθνος ὅλων ἔξειν πολέμιον. Πρὸς ταῦτα δ' ὁ αὐτοκράτωρ οὔτε προδότης ἔφη τοῦ προσελθόντος γενήσεσθαι, οὔτε κωλῦσαι, μὴ ἀμύνασθαι τοὺς ἐπιβουλεύσαντας. Τούτων τῶν μηνυμάτων τῷ Τυρὰχ κομισθέντων, ἐπεὶ χειμὼν ἐπέστη, καὶ ὁ Ἴστρος ἐξ ὄχθης εἰς τὴν ἑτέραν τῷ κρύει πηγνύμενος κεκρυστάλλωτο, πεζῇ διέβη τὸν ποταμὸν σὺν τῷ ἔθνει παντὶ, καὶ τὴν Ῥωμαΐδα χώραν κατειληφὼς, τὰ ἐν ποσὶν ἐκεράϊζεν. Ὁ δέ γε βασιλεὺς τοῦτο μαθὼν στρατιὰν αὐτίκα τῷ τῆς χώρας ἄρχοντι καὶ τῷ Κεγένῃ ἐπίκουρον ἔπεμψεν. Οἱ μέντοι Πατζινάκαι τροφῶν ἀφθονίαν εὑρόντες, καὶ οἴνου καὶ ἄλλων ποτίμων ἐσκευασμένων ἐκ μέλιτος, καὶ περὶ ταῦτα ἀπληστευσάμενοι, νοσήματι κοιλιακῷ περιέπεσον. Καὶ τοῦτο ἐξ αὐτομόλου γνοὺς ὁ Κεγένης, ἀναπείθει καὶ τὰς Ῥωμαϊκὰς δυνάμεις ἐπιθέσθαι τοῖς ἐναντίοις. Ὡς οὖν εἶδον οἱ Βάρβαροι τὴν κατ' αὐτῶν τῶν Ῥωμαίων ἐπέλευσιν, κατειργασμένοι τῇ νόσῳ τυγχάνοντες, ἰλιγγίασαν, καὶ ἀποδειλιάσαντες μεθῆκαν τὰ ὅπλα καὶ ἱκέται γεγόνασι, καὶ τοῖς ἐχθροῖς παρέδωκαν ἑαυτούς. Τούτων δ' ὅσοι μὲν ὑπὸ τὸν Κεγένην γεγόνασιν, οἱ μὲν ξίφεσι παρεδόθησαν, οἱ δὲ πρὸς δουλείαν χρυσοῦ ἀπεδύθησαν. Τὸ πλῆθος δὲ τὸ λοιπὸν χρήσιμον ἐνομίσθη γενέσθαι Ῥωμαίοις, εἰ τὰ ὅπλα ἀφαιρεθὲν, εἰς τὴν τῶν Βουλγάρων χώραν κατοικισθείη, ἔρημον οὖσαν τὴν πλείονα, πρὸ μικροῦ τοῦ ἔθνους ἐκείνου καταλυθέντος. Ὃ καὶ γέγονε, τοῦ βασιλέως κελεύσαντος. Ὁ δέ γε Τυρὰχ σὺν τοῖς ἐξόχοις τοῦ ἔθνους ἦλθε πρὸς τὸν κρατοῦντα, καὶ τοῦ θείου καταξιωθέντες βαπτίσματος, ἀξιώμασι λαμπροῖς ἐτιμήθησαν. Ὡς δὲ μάχαι τότε Ῥωμαίοις κατὰ τὴν Ἑῴαν μετὰ τῶν Τούρκων ἦσαν, πεντεκαίδεκα χιλιάδας Πατζινάκων ὁ αὐτοκράτωρ ἐπιλεξάμενος, καὶ καθοπλίσας αὐτοὺς, ἵππους τε παρασχόμενος, καὶ ἐπιστήσας στρατάρχας αὐτοῖς ἐκ τῶν ὁμογενῶν, ἃ Χρυσοπόλει διεπεραίωσεν, εἰς Ἰβηρίαν κελεύσας ἀπελθεῖν, τάξας αὐτοῖς καὶ προηγήτορα τῆς ὁδοῦ. Ὡς δ' οὖν περὶ τὸν Δαμαρτὴν ἦκαν, ἔστησαν, καὶ πρόσω βαίνειν οὐκ ἤθελον· εἰς τοὐπίσω δὲ χωρήσαντες, καὶ ἄχρι τοῦ πορθμοῦ ἐφθακότες, σὺν τοῖς ἵπποις τὴν θάλασσαν διαπορθμευσάμενοι κατὰ τὴν τοῦ ἁγίου Ταρασίου μονὴν, αὐτίκα συντεταγμένην ποιησάμενοι τὴν ὁδοιπορίαν, τοῖς ὁμογενέσι προσήνεντο, καὶ ἐπεὶ ὁμοῦ συνηθροίσθησαν, ἀπῆλθον καὶ ἐν τοῖς παριστρίοις πεδίοις ἐπήξαντο τὰς σκηνὰς, ἐκεῖθεν δ' ὁρμώμενοι, τὰ Θρᾳκῶα κατέτρεχον. Πολλάκις δὲ τοῦ βασιλέως κατ' αὐτῶν στράτευμα πέμψαντος, ἐπικρατέστεροι ἦσαν οἱ Βάρβαροι, ὥστε καὶ ἀδεῶς κατὰ πάσης τῆς Θρᾴκης καὶ τῆς Μακεδονίας σκεδάννυσθαι, καὶ λείαν ἅπαντα τίθεσθαι, καὶ οὐ τὰ πόρρω μόνον, ἀλλὰ μέντοι καὶ τὰ τῇ πόλει ἀγχίθυρα. Τέλος δὲ σπένδονται Ῥωμαίοις τριακοντούτεις σπονδὰς, καὶ οὕτως ὁ τῶν Πατζινάκων ἔληξε πόλεμος.

A cum imperatore ob transfugam susceptum expostulat, quem nisi coerceret, totam gentem hostem illi fore. Ad ea respondet imperator, se neque delitium prodituram, neque prohibiturum, quominus insidiatores ulciseretur. Hoc nuntio accepto, Tyrachus, cum Ister hiberno tempore totus conglaciasset, cum tota gente pedibus flumen transiit, Romanaque provincia occupata, obvia quæque vastavit. Sed imperator exercitum provinciæ præsidi et Cegeni statim subsidio misit. Patzinacæ vero cum annonæ et vini aliarumque potionum quæ ex melle conficiuntur, copiam invenissent, et iis avide se ingurgitassent, in cœliacum morbum inciderunt. Quo Cegenes e transfuga cognito, Romanis copiis fit auctor hostes invadendi. Eas cum Barbari morbo confecti contra B se ire vidissent, æstuantes, et animis armisque abjectis, facti supplices, hostibus se dediderunt. Quicunque vero in Cegenem inciderunt, partim gladiis sunt trucidati, partim auro ad servitutem venditi. Reliqua multitudo Romanis usui fore visa est, si armis ademptis in Bulgaria, maxima ex parte deserta, ob gentem illam non ita pridem eversam, collocaretur: idque jussu imperatoris factum est. Tyrachus vero et proceres ejus, ad illum perducti, baptizati, magnisque dignitatibus ornati sunt. Ut autem eo tempore Romanis cum Turcis bella erant in Oriente, imperator, delectu acto XV millia Patzinacarum armis, equis, et suæ gentis ducibus datis, Chrysopolim transvectos in Iberiam ire jussit: viæ quoque monstratore addito. C Qui cum ad Damatrim pervenissent, restiterunt, nec ultra progredi voluerunt, sed regressi usque ad fretum, mari juxta D. Tarasii monasterium **259** equis transmisso, continenter profecti sunt, donec se cum popularibus suis conjunxissent, quo facto tabernaculis in campis ad ripas Istri fixis, Thraciam incursarunt, copiis imperatoriis contra se missis subinde superiores, ut impune per totam Thraciam et Macedoniam vagarentur; et omnia prædarentur, non remota duntaxat, sed et urbi finitima. Tandem vero XXX annorum inducias cum Romanis pacisuntur. Et hic belli Patzinacarum fuit exitus.

ΚΖ'. Ὁ δὲ σουλτὰν οὐκ ἔλῃγεν ἐπιὼν τὰς ὑπὸ Ῥωμαίους χώρας καὶ πύλεις, καὶ τὰς μὲν λῃζόμενος, τὰς δ' ἐκπορθῶν τε καὶ οἰκειούμενος. Κατὰ τούτους τοὺς χρόνους καὶ ἐπιβουλὴν καθ' ἑαυτοῦ ὁ αὐτο-

XXVII. Sultanus vero Romanas urbes et provincias infestare non destitit, aliis direptis, aliis vastatis, aliis suo regno adjectis. Sub id tempus imperator insidias sibi factas deprehendit, a Ro-

mano Boila instructus. Is vir obscurus erat, lingua seminuda, et vi articulate loquendi destituta, partim naturæ vitio, partim simulatione et affectatione, qua insitum sibi vitium augebat. Eo homine imperator plus quam ullo alio delectabatur, et nugas illius perperam et confuse loquentis omnibus aliis voluptatibus præferebat: unde ita familiaris illi factus est, ut quavis hora illum convenire et alloqui auderet. Nec minus illi gynæceum quam imperatoris conclave patebat, quandocumque volebat, et utrinque ei divitiæ affluebant, ita ut licet a triviis, ad senatorium fastigium evectus esset: ea tamen felicitate non contentus, regnum etiam concupiscit, idque sibi vindicare contendit, imperatore interfecto. Quos igitur imperatori malo velle sciebat, iis arcanum detegebat: qui si orationem ejus probarent, eos magna spe proposita ad facinus confirmabat. Sin eum conatum aversarentur, aiebat, se id tentandi gratia dixisse, ut eorum fidem erga imperatorem exploraret, eorumque integritate collaudata, benevolentiam illorum imperatori testaturum sancte affirmabat. Cum autem sic plerosque tractaret, conjurati ejus rem facillime posse confici opinabantur. Nec enim in imperatoris duntaxat cubiculum, ipso dormiente, aut cum imperatrice cubante, homini patebat aditus, sed et occultorum adituum claves creditæ erant. Quare omnino destinata exsecutus fuisset, nisi a quodam ex conciis delatus, in manifesto scelere deprehensus esset, gladium ipsum adhuc **260** tenens, quo imperatorem percussurus erat. Cæterum ipse ob illius vecordiam nullas pœnas dedit, insidiarum conciis duntaxat supplicio affectis. Hic imperator cum se benignum et liberalem perhiberi vellet, in eo tamen neque artem neque modum adhiberet, a virtute magnificentiæ in vitium profusionis est devolutus. Publicam enim pecuniam ita dilargiebatur, ut neque quibus, neque quantum, neque quando esset tribuendum, observaret. Nam cum Manganorum monasterium ædificaret, quod ob adamatam Scleranam inchoasse fertur, ut eam tum in Cynegesio habitantem, per speciem structuræ inspiciendæ, crebrius viseret, fisco et publicis thesauris exhaustis, ad pecuniæ inopiam redactus, nec illicitis quæstibus abstinuit. Sed cum provinciæ quædam essent immunes, quæ pro omnibus vectigalibus, locorum angustias tuerentur, et Barbaros aditu Romanorum ditionum prohiberent: custodiis abolitis, tributa iis provinciis imperavit: unde Barbaris sine ullo negotio paluerunt. Illud certe quidem, si quis vere consideret, ei acceptum ferri potest, quod Oriens Marte Barbarico est subactus.

κράτωρ ἐφώρασεν, ἣν Ῥωμανὸς ὁ Βοΐλας συνεστήσατο. Ἦν δ' οὗτος τῶν ἀσήμων ἀνὴρ, καὶ τὴν γλῶσσαν εἶχεν ἡμίφωνον, μηδ' οἷαν ὀρθοεπεῖν, ὀλισθαίνουσιν δ' ἐν ταῖς ὁμιλίαις, καὶ ἀνεπαίσθητα τοῖς ἀκροαταῖς φθεγγομένην. Τοῦτο δ' ἦν τὸ μὲν ἐλάττωμα φωσικὸν, τὸ δὲ προσποίησις καὶ σκηνή, τὴν τῆς φύσεως διαμαρτίαν τῇ ὑποκρίσει τοῦ σκηνουργοῦ ἐπιτείνοντος. Τῷ τοιούτῳ τοίνυν ἀνδρὶ ὡς οὐδενὶ τῷ ὁ βασιλεὺς ἥδετο, καὶ εἰ διημαρτημένα καὶ ἀδιάρθρωτα ἤκουε φθεγγομένου αὐτοῦ, ὑπὲρ πᾶσαν ἡγεῖτο τὰς ἐκείνου φλυαρίας γλυκυθυμιαν. Καὶ οὕτω διὰ ταῦτα τῷ βασιλεῖ προσηκείωτο, ὡς πάντα καιρὸν εἶναι αὐτῷ τῆς πρὸς ἐκεῖνον εἰσόδου καὶ τῆς ἐντεύξεως. Καὶ οὐχ οὕτως αὐτῷ τὰ περὶ τὸν ἀνδρῶνα διέκειτο, ἡ δὲ γυναικωνῖτις οἱ ἀπεκέκλειστο, ἀλλ' ἄνετος ἦν αὐτῷ κἀκείνη, καὶ ὅτ' ἐβούλετο βάσιμος, καὶ ὁ πλοῦτος ἐπέῤῥει τῷ ἀνδρὶ ἑκατέρωθεν, καὶ ἐκ τῶν τριόδων ἀναρπασθεὶς, εἰς αὐτὴν ἀνήχθη τὴν συγκλητικὴν κορυφήν. Ὁ δὲ οὐκ ἠγάπα τοῦτον εὐδαιμονήσας τὸν τρόπον, ἀλλὰ καὶ τῆς βασιλείας ἐρᾷ, καὶ μελετᾷ ταύτην ἑαυτῷ προσνεῖμαι, κτείνας τὸν αὐτοκράτορα. Καὶ οὓς ἤδει δύσνους τῷ βασιλεῖ, τούτοις τὸ ἀπόῤῥητον ἀνεκάλυπτε. Καὶ τοὺς μὲν τὸν λόγον προσιεμένους μεγάλαις ἐλπίσιν ἐξαίρων, πρὸς τοῦργον ἐρώννυεν. Εἰ δέ τινες καὶ πρὸς τὴν προσβολὴν ἐδυσχέραινον, ὁ δὲ πεῖραν ἔλεγε τὸν λόγον προσαγαγεῖν. Ἵνα γνῷ τὴν ἐκείνων πίστιν τὴν εἰς τὸν αὐτοκράτορα, καὶ ἐπήνει τοὺς ἄνδρας τῆς διαθέσεως, καὶ γνωρίσαι τῷ βασιλεῖ εὔνους αὐτῷ τυγχάνειν διώμνυτο. Ὁ μὲν οὖν οὕτω μετήει τοὺς πλείονας, καὶ οἱ ἐκείνῳ συνομοσάμενοι ῥᾷστα τὸ βούλευμα ᾤοντο γενέσθαι ἀνύσιμον. Οὐ μόνον γὰρ ἡ πρὸς τὸν βασιλικὸν κοιτωνίστον πάροδος ἐκείνῳ ἄνετος ἦν, κἂν ἔτυχεν ὑπνώττων ὁ βασιλεὺς, κἂν καὶ τῇ βασιλίδι συνίαυεν, ἀλλὰ καὶ τὰς τῶν ἀπορῥήτων εἰσόδων κλεῖς ἐμπεπίστευτο. Καὶ ἤχθη ἂν εἰς ἔργον τὸ διαβούλιον, εἰ μή τις αὐτὸ τῷ βασιλεῖ κατεμήνυσε τῶν κοινωνησάντων τοῦ σκέμματος. Ἦλω τοίνυν ἐπ' αὐτοφώρῳ καὶ τὸ ξίφος αὐτὸ κατέχων ᾧ τὸν αὐτοκράτορα ἔμελλεν αὐτίκα διαχειρίσασθαι. Ἀλλ' ὁ μὲν διὰ τὸ τοῦ κρατοῦντος ἀβέλτερον, οὐδὲν ὑπέστη ἀνιαρὸν, οἱ δὲ τῆς ἐπιβουλῆς ἐκείνῳ συνίστορες οὐκ ἔμειναν ἀτιμώρητοι. Οὗτος ὁ βασιλεὺς φιλότιμος δοκεῖν ἐθέλων καὶ ἐλευθέριος, μὴ μετιὼν δὲ σὺν ἐπιστήμῃ τὴν ἀρετὴν ὡς ἐχρῆν, εἰς κακίαν ταύτην μετήνεγκεν. Ἀντὶ γὰρ μεγαλοπρεπείας εἰς ἀσωτίαν μετακεκόλιστο, οὔτε ὑίς ἔδει παρέχων τὰ δημόσια χρήματα οὔτε ὅσαπερ ἔδει οὔθ' ὅτε χρεών. Καὶ τὴν μονὴν δὲ τὴν τῶν Μαγγάνων (40) οἰκοδομῶν (λέγεται δὲ τῆς οἰκοδομῆς ἄρξασθαι διὰ τὴν ἐρωμένην αὐτῷ, τὴν Σκλήραιναν λέγω, ἵν' ἐκείνῃ προσ-

## Variæ lectiones et notæ

(40) **Μονὴν τῶν Μαγγάνων.** Ut in condendo S. Georgii ad Mangana monasterio imperii thesauros exhauserit Monomachus, qualisve fuerit et quam magnifica illius structura, præ cæteris narrat Michael Psellus, lib. v Hist. ms., neque in ea duntaxat, sed et in aliis Deo vel sanctis dicatis ædibus exstruendis: Εἶτα δὴ καὶ πρυτανεῖον νέον ἐπῳκοδόμησε, πτωχοτροφεῖον τοῦτο ἐπονομάσας, καὶ χρυσοῦ ῥεῦμα ἐντεῦθεν πολὺ τοῖς ἀσκεῖν προῃρημένοις ἀφῆκεν.

φοισᾷ συνεχῶς, ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Κυνηγεσίου ἐχούσῃ τότε δὴ τὴν κατοίκησιν) πρόφασιν ἔχων τοῦ σεμνείου τὴν δόμησιν, ἐξήντλησε τοὺς βασιλείους ἢ κοινοὺς θησαυροὺς ὅθεν χρημάτων δεόμενος, οὐδὲ τῶν ἀπειρημένων ποτισμάτων ἀπείχετο. Ἀλλὰ καὶ χωρῶν οὐσῶν, αἳ πρὸς τὸ δημόσιον τοῖς βασιλεῦσιν οὐ δασμοὺς συνεισέφερον, ἀλλ' ἀντὶ πάσης δασμοφορίας, δυστχωρίας ἐφρούρουν, καὶ τοῖς Βαρβάροις τὴν εἰς τὰς Ῥωμαίοις ὑποκειμένας χώρας ἀπετείχιζον πάροδον, ἐκεῖνος φόρους ταῖς χώραις ἐπιτάξας, ἐσχόλασε τὰς φρουράς. Κἀντεῦθεν ἡ πρὸς τὰς Ῥωμαίας χώρας ῥᾴστη τοῖς Βαρβάροις ἐγένετο πάροδος. Ἐκεῖνος τοίνυν ὁ ἀνὴρ αἴτιος τοῖς ἀπαθῶς λογιζομένοις κριθήσεται, τοῦ τὴν Ἑῴαν μοῖραν δουρὶ κυριευθῆναι βαρβαρικῷ.

ΚΗ'. Τῆς δὲ βασιλίδος Ζωῆς (41) ἐν γήρᾳ βαθεῖ (ὑπὲρ γὰρ τὰ ἑβδομήκοντα ἔτη παρεξετάθη αὐτῇ τὸ βιώσιμον) καταλυσάσης τὴν ζωήν, οὐκ ἀνδρικῶς ἐκεῖνος ἐθρήνησεν, ἀλλὰ μέντοι γε μειρακιωδῶς. Λέγεται δὲ καὶ ἀγγέλοις αὐτὴν παρεξισοῦν, ἐπειδή που τοῦ μνήματος ἐκείνης μύκης ἔκ τινος ὑγρότητος ἀνεβλάστησε, καὶ τοῦτο καλεῖν σημεῖον ἄνωθεν οἰκονομηθὲν, ἵνα μὴ ἀγνοῆται ἡ βασιλὶς ταῖς νοεραῖς συντεταγμένη δυνάμεσι. Τῆς δ' ὡς εἴρηται θανούσης, ὁ βασιλεὺς ἔτι φλεγμαίνων περὶ τοὺς ἔρωτας ἐπεισάγει τοῖς βασιλείοις μείρακά τινα ὅμηρον δοθεῖσαν Ῥωμαίοις ἐξ Ἀλανῶν, παῖδά τινος τῶν παρ' ἐκείνοις ἀρχηγετούντων, καὶ ταύτην σεβαστὴν ἀνομάσας, βασίλειον αὐτῇ τὴν θεραπείαν ἀπέταξε καὶ πλούτου χορηγίαν δαψιλεστάτην. Καὶ εἰ μὴ τὴν βασιλίδα, τὴν Θεοδώραν λέγω, πεποίητο δι' αἰδοῦς, ᾗ μᾶλλον τὸ τῆς τετραγαμίας ἠσχύνετο ἄθεσμον, καὶ βασίλισσα ἂν τὴν ἐρωμένην ταύτην ἀνεῖπε, καὶ διαδήματι κατεκόσμησεν ἄν. Ἐκείνου δὲ θανόντος, οὐ παρέμεινε τῇ σεβαστῇ τὸ εὐτύχημα. ἀλλ' εἰς τὴν προτέραν τῆς ὁμηρίας τύχην ἐπανελήλυθεν. Ἄρτι δὲ καὶ περὶ τοῦ τέλους ἱστορητέον τούτου τοῦ αὐτοκράτορος. Οὐ μακρὸς ἐξεμετρήθη χρόνος, ἐξότου τῆς ἡγεμονίας τῶν Ῥωμαίων γέγονεν ἐγκρατής, καὶ οἱ νόσοι ἀρθρῖτις ἐνέσκηψεν, ἢ πρότερον τοῖς ποσὶν ἐκείνου τοῦ ῥεύματος ἐπήνεγκε τὴν φοράν, ὥστε τὰς βάσεις αὐτοῦ πρὸς πορείαν καὶ στάσιν ἀδυνατεῖν. Εἰ δέ ποτε καὶ κινήσεως ἀνάγκην ἔσχηκεν, ἢ πρός τινων ὑποστηριζόμενος προέβαινε δυσχερῶς, ἢ καὶ πάμπαν ἑτερόκλινητος ἦν. Τοῦ χρόνου δὲ προϊόντος, καὶ ταῖς χερσὶν ἐπερρύητο αἴτιον· εἶτα καὶ τοῖς ὤμοις ἐπήνεκτο, καὶ τέλος ὅλον αὐτῷ τὸ σῶμα τῷ ῥεύματι κατεκλύζετο, καὶ παρεῖτο, καὶ ἐξηρθροῦτο, τοῖς τῶν ἄρθρων κοιλώμασιν ἐγκλειομένου τοῦ ῥεύματος. Ἔκαμνεν οὖν οὕτω πρὸ μακροῦ τὸ σῶμα τῷ βασιλεῖ. Εἶτα καί τι ἕτερον ἐπισυμβεβηκὸς (τὸ δ' ἦν ἐκ πνεύματος νυγμὸς περὶ τὴν πλευρὰν) προσδοκήσιμον ἐκείνῳ καὶ τοῖς αὐτῷ παραδυναστεύουσιν ἔθετο τὸ τέλος τῆς βιοτῆς, ὧν τὰ πρῶτα ὁ λογοθέτης ἦν Ἰωάννης, ἐκτετμημένον ἀνδράριον, ἄσημον μὲν ἐκ γένους καὶ δυσγετέστατον, πρὸς δὲ πραγμάτων μεταχείρισιν ἀφυέστατον, γραμματικῆς δὲ τέχνης τοσοῦτο μετεσχηκὸς, ὥστε μήτ' ὀρθοεπεῖν ἀκριβῶς ἀττικίζον, μήτ' ἀπταίστως ὀρθογραφεῖν. Ἐφ' ᾧ δὴ τὴν τῶν

XXVIII. Imperatrice Zoe provecta ætate mortua (septuagesimum enim annum excesserat) obitum ejus non ut vero dignum est, tulit, sed muliebriter luxit, eamque angelis æquiparasse fertur: cum ob loci humiditatem ex ejus monumento fungus germinasset, quem signum divina providentia editum vocavit, ut ne ignoraretur imperatricem in cœtum intelligentium Potestatem esse receptam. Verum adhuc amoris incendio flagrans, adolescentulam quandam Alani principis filiam, obsidem Romanis datam, in regiam introductam Augustam appellat, addita custodia regia et sumptibus liberalissimis. Quod ni Theodoram imperatricem reveritus esset, ac potius quarti conjugii dedecus et nefas, amicam suam etiam imperatricem appellasset, et diademate exornasset. Cæterum illa Augustæ felicitas non diu duravit: nam post imperatoris obitum ad pristinam conditionem est reversa. Nunc de exitu imperatoris est dicendum. Non multo post quam sceptro potitus esset, morbus eum articularis **261** invasit, humoribus principio ad pedes decurrentibus, ut neque stare, neque ingredi posset. Quando autem eum moveri necesse erat, aut ab aliis sullultus ægre ingrediebatur, aut gestabatur. Verum progressu temporis, fluxiones in manus etiam incumbebant, deinde humeros vexabant, denique totum corpus infestabant et laxabant, cavitatibus articulorum se insinuantes. Ad hæc aliud accessit malum, vellicatio lateris ex anhelitu, qua fiebat, ut nec ipse vitæ diuturnioris spem haberet, nec ejus proceres, quorum primarius erat logotheta Joannes, castratus homuncio, obscuro et ignobilissimo genere ortus, et ad res gerendas ineptissimus, grammaticæ artis adeo peritus, ut in affectatione Alticismi, neque recte loqui, neque citra errorem scribere posset. Ei summam rerum imperator commisit: eumdem principem senatus designavit. Nam prius reipublicæ administratio penes virum, huic omnino et genere et facundia et scientia regendæ civitatis dissimilem fuerat: qui cum imperator aliquid secus quam conveniebat, juberet, non statim ad voluntatem ejus propendebat, sed refragabatur et deterrebat. Quod cum sæpius fieret, ille graviter et iniquo animo liber-

## Variæ lectiones et notæ.

(41) Τῆς δὲ βασιλίδος Ζωῆς. Annum obitus Zoes indicat Lupus Protospatha: *An.* 1050, *indict.* 3, *obiit Zoe imp. soror Theodoræ, quæ fuerunt filiæ Constantini imp. Zoe enim habuit viros tres, primum Romanum, secundum Michaelem, tertium Constantinum Monomachum Regnavit cum his tribus viris ann.* 22, *post mortem vero prædictæ Zoes regnavit ipse Constantinus imperator cum Theodora sua cognata jam novem annis.*

tatem illius ferens, homini (Lichudes is vocabatur), ut adversatore careret, munus id creptum, in Joannem transfert, ne suæ cupiditates inhiberentur. Is igitur Joannes et alii magnates, desperata imperatoris vita, ei auctores sunt de successore deliberandi: monentque, Protevontem aptum esse ad imperium, qui cum Bulgariam regeret, ab urbe aberat. Missus igitur est, qui eum accerseret: idque clam Theodora, non tamen ita, quin arcano illo consilio deprehenso, ægrotum polestatem in alium transtulisse cognorit. Itaque illa moribundo in Manganis regiis relicto, industria ministrorum suorum conscensa nave ad magnam regiam appellit. Ibi et imperatoriis satellitibus, et selectis senatoribus ad eam confluentibus, imperatrix ab omnibus est salutata, ut ad quam imperium jure hereditario pertineret. Eo res Monomacho dolorem auxit: cumque non amplius vixisset, quam ut suspirio dolorem et tristitiam inde **262** conceptam testari posset, exspiravit. Regnavit annos XII et menses octo: sepultus est in Manganorum monasterio a se condito.

Α κοινῶν πραγμάτων διοίκησιν ὁ βασιλεὺς ἐποιήσατο, καὶ τῶν τῆς βουλῆς ἀπέδειξεν ἁπάντων κορυφαιότατον. Ἦν μὲν γὰρ ἐπὶ τῶν βασιλικῶν διοικήσεων πρώην ἀνὴρ τούτῳ τὰ πάντα ἀντίρροπος καὶ γένος καὶ λόγον, καὶ τὴν περὶ τὰς πολιτικὰς οἰκονομίας ἀκρίβειαν. Τοιοῦτος δ' ὢν, ὀπτηνίκα τι παρὰ τὸ καθῆκον ἐπέταττεν αὐτῷ ποιῆσαι ὁ βασιλεὺς, οὐκ ἦν τῇ προαιρέσει τοῦ κρατοῦντος ἐπικλινὴς, ἀλλ' ἀντέλεγέ τε καὶ ἀνεῖργε τοῦ μὴ προσήκοντος. Ὁ δὲ ἐχαλέπαινε, καὶ πολλάκις τούτου γινομένου, ἐμηνία τῇ τοῦ ἀνδρὸς ἐκείνου ἐλευθερίᾳ, καὶ ἵνα τὸ ἀντίξουν ἀποφορτίσαιτο, μεθιστᾷ μὲν ἐκεῖνον τῆς τῶν κοινῶν διοικήσεως (ὁ Λειχούδης ἦν οὗτος), ἀντεισάγει δὲ τὸν Ἰωάννην, καὶ τούτῳ τὴν τῶν πολιτικῶν πραγμάτων ἐγχειρίζει κυβέρνησιν, ἵνα μὴ πρός τινος ἐφ' οἷς ὁρμήσει ἀνείργοιτο. Οὗτος τοίνυν ὁ Ἰωάννης καὶ ἕτεροι, μέγα κἀκεῖνοι δεδυνημένοι παρὰ τῷ βασιλεῖ, ἀπεγνωκότες αὐτῷ τὸ βιώσιμον, πείθουσι τὸν κάμνοντα φροντίσαι περὶ διαδοχῆς, καὶ ὑποτιθέασιν αὐτῷ εἶναι πρὸς τὴν ἀρχὴν ἐπιτήδειον τὸν Πρωτεύοντα (42)· ὁ δὲ τὴν τῆς Βουλγαρίας ἀρχὴν περιέζωστο, καὶ ἀπεδήμει τῆς βασιλίδος τῶν πόλεων. Ἔσταλτο τοίνυν ὁ τὸν ἄνθρωπον μεταπαλεσόμενος· ἐκ δὲ τῆς βασιλίδος Θεοδώρας ἡ βουλὴ ἀπεκέκρυπτο. Ἀλλ' οὐκ εἰς τέλος τὸ βούλευμα τὴν βασιλίδα διέλαθε. Γνοῦσα δὲ ὡς οὐκ ἐπ' αὐτῇ ποιεῖται τὸ κράτος ὁ τελευτῶν, τὸν μὲν ἐᾷ δυσθανατοῦντα κατὰ τὰ ἐν τοῖς Μαγγάνοις βασίλεια· ἐκείνη δὲ σπουδῇ τῶν ὑπηρετουμένων αὐτῇ ἐμβεβηκυῖα νηΐ, εἰς τὸ μέγα προσωρμίσθη ἀνάκτορον. Καὶ αὐτῇ ἥ τε βασιλικὴ δορυφορία προσερρύη αὐτίκα, καὶ τῆς γερουσίας τὸ ἔκκριτον, καὶ αὐτοκράτωρ πρὸς πάντων ἀνερρήθη, ὡς αὐτῇ κατὰ κλῆρον τῆς ἀρχῆς προσηκούσης. Τοῦτο τῷ Μονομάχῳ γνωσθὲν, προστίθησιν ἄλγημα, καὶ βραχύ τι ἐπιστενάξαι τοῖς γενομένοις καὶ ἀθυμῆσαι ἐξέλιπε, βασιλεύσας ἔτη δώδεκα καὶ μῆνας ὀκτὼ, καὶ κατετέθη εἰς τὴν παρ' αὐτοῦ δομηθεῖσαν μονὴν τῶν Μαγγάνων.

B

XXIX. Theodora sola potita rerum, jam effeta ætate, imperatorem sibi adjungere noluit, sed delecta imperio, quoad vixit, omnia in sua potestate habuit, idque consilio et opera ministrorum quoque suorum, quos summis magistratibus præfecit. Rerum civilium administrationem Leoni syncello, cognomento Paraspondylo, mandavit, qui olim imperatori Michaeli operam navarat. Ipsa vero pro tribunali præsedit, legatis respondit, magistratus creavit, jus dixit, suffragia tulit, sententiam suam in rebus privatis et communibus interposuit. Ac fortunata fuit ejus gubernatio. Neque enim quisquam illi se opposuit, neque subditi decreta ejus neglexerunt, neque ulla gens tum Romanis bellum fecit, sed et anni partes suam temperiem habuerunt, et terra uberes fructus tulit. Quamvis autem natu grandis, ut dictum est, sceptris potita esset, tamen adhuc longum sibi vitæ tempus pollicebatur, cum corpore firmiore esset, quod laboribus haud facile cederet. Sed cum et ipsam fata urgerent (etsi monachi quidam nescio quot ei sæcula viræ promittebant) et familiares ejus ob morbum gravissimum, quem Iliacum medici vo-

C

Κθ'. Ἡ δὲ βασιλὶς Θεοδώρα, ἔξωρος τῆς αὐταρχίας κρατήσασα, βασιλέα τοῖς πράγμασιν ἐπιστῆσαι οὐκ ἤθελεν. ἀλλ' ἡδυνημένη τῇ ἐξουσίᾳ, παρ' ὅσον ἐπεδίω τῇ βασιλείᾳ καιρὸν, αὐτὴ τῶν ὅλων ἦν ἐγκρατὴς, πρὸς τοῦτο καὶ παρὰ τῶν αὐτῆς θεραπόντων ἐμβιβασθεῖσα, οὓς καὶ ταῖς μεγίσταις ἐπέστησε τῶν ἀρχῶν. Τὴν δὲ τῶν πολιτικῶν πραγμάτων διοίκησιν τῷ συγκέλλῳ (43) Λέοντι, ὃς Παρασπόνδυλος ὠνόμαστο, ἐνεχείρισε, τὸ πάλαι τῷ βασιλεῖ Μιχαὴλ ὑπηρετήσαντι. Ἡ δὲ προὐκάθητο ἐπὶ βήματος, καὶ ἐχρημάτιζε πρέσβεσι, καὶ ἦν ἀρχαιρεσιάζουσα, καὶ δίκαις ἐνθεμιστεύουσα, καὶ ψήφους ἐκφέρουσα, καὶ διαιτῶσα δημοσίαις καὶ κοιναῖς ὑποθέσεσι, καὶ εὔδαιμον ὑπῆρξεν αὐτῇ τὸ αὐτοκρατές. Οὔτε γάρ τις ἀντῆρε χεῖρα αὐτῇ, οὔτ' ὀλιγώρως πρὸς τὰ ἐκείνῃ δεδογμένα ὤφθη διατεθὲν τὸ ὑπήκοον, οὔτ' ἔθνη τότε κατὰ Ῥωμαίων κεκίνηντο, ἀλλὰ καὶ εὐκρασία γέγονε τῶν ὡρῶν, καὶ ἡ γῆ τοὺς καρποὺς ἀφθόνους ἐξήνεγκεν. Ἔξωρος (44) δὲ, ὡς εἴρηται, καὶ πλήρης ἡμερῶν ἡ βασιλὶς αὕτη τῶν σκήπτρων κρατήσασα, ὅμως μακροὺς ἔτι τῆς ζωῆς ἑαυτῇ ἐπεμέτρει ἐνιαυτούς. Εἶχε δὲ καὶ τὸ σῶμα ἐρρωμενέστερον, καὶ μὴ ῥᾳστα πόνοις καμπτόμενον. Ἐπεὶ

D

## Variæ lectiones et notæ.

(42 Πρωτεύοντα. Nicephorum vocat Scylitz. Vide *Gloss. med. Græc.* in Πρωτεύων.

(43) Συγκέλλῳ. Ita reposuimus ex duob. Reg. pro Συγγέλῳ, quomodo scripserat Wolfius, et alter e Reg. præfert. Sic hanc vocem corrupisse sequiorem Græciam constat. Vide *Gloss. med. Græcit.*

(44) Ἔξωρος. Addunt duo codd. μοναρχήσασα, pro τῆς αὐταρχίας κρατήσασα. Ita non semel habentur in mss. synonyma, quæ sæpe omisimus, ut et Wolfius.

δὲ καὶ ταύτην κατήπειγε τὸ χρεὼν (εἰ καί τινες αὐτῇ μοναχοὶ αἰῶνας ἔτι ζωῆς ἐπηγγέλλοντο) καὶ νόσῳ περιεπεπτώκει δεινῇ, ἣ τοῖς Ἀσκληπιάδαις ὠνόμασται εἰλεὸς, καὶ τοῖς περὶ αὐτὴν αἱ ἐλπίδες αἱ περὶ αὐτῆς ἀπεγνώσθησαν, συλλεγέντες βουλεύονται, τίνα ἂν εἰς τὴν ἀρχὴν ἀντεισαξωσιν, ὃς αὐτοῖς τὴν εὐετηρίαν τηρήσει καὶ τὸ εὐτύχημα. Ἔδοξεν οὖν πρὸς τοῦτο σφίσι κατάλληλος ὁ Στρατιωτικὸς Μιχαὴλ (45), ἀνὴρ ἐκ Βυζαντίου μὲν γεγονὼς, πρὸς πραγμάτων δὲ, καὶ ταῦτα τοσαύτης ἡγεμονίας μεταχείρησιν ἀποπεφυκὼς, ἔκ τε φυσικῆς νωθείας καὶ ἀφελείας, καὶ διὰ χρόνου μῆκος, ὃ τῇ ἐκείνου παρεξετάθη ζωῇ. Ἤδη γάρ οὐ γέρων ἦν, ὡς παρὰ τοῦ δημώδους πλήθους ὠνόμαστο, ἀλλὰ πρεσβύτης. Τοῦτον οὖν πείθουσι τὴν Θεοδώραν ἀντικαταστῆσαι τῇ βασιλείᾳ. Ἡ δὲ αὐτίκα ταινιοῖ τῷ βασιλείῳ τὸν Μιχαὴλ διαδήματι, πρότερον ὅρκοις προκαταληφθέντα φρικώδεσι, μήτι τῆς ἐκείνων γνώμης χωρὶς ἐπὶ ταῖς τῆς βασιλείας οἰκονομήσασθαι διοικήσεσιν. Ἐπὶ τούτοις τὴν βασιλίδα τὸ πνεῦμα ἐξέλιπε, μοναρχήσασαν ἔτος ἓν ἐπὶ ἐννέα μησίν.

A cant, de salute illius desperassent: in unum congressi deliberant, quis in ejus locum substituendus essel, a quo prosperitas illa et felicitas conservaretur. Eis porro deliberantibus talis visus est Michael Stratioticus, vir Byzantius ille quidem, sed ad tractationem rerum, tanti præsertim principatus, cum ob ætatem longissimam ineptus. Neque enim senex erat, ut vulgo vocabatur, sed pene decrepitus. Persuadent igitur imperatrici, ut eum in imperio collocet: a qua statim diademate redimitus est, sanctissimo prius jurejurando adactus, se nihil sine illorum consensu in imperatoriis administrationibus decreturum. His peractis, imperatricem spiritus defecit, cum annum unum et menses novem imperasset.

# LIBER DECIMUS OCTAVUS.

Λ'. Ὃν οὖν εἴρηται τρόπον ὁ πρεσβύτης (46) Μιχαὴλ αὐτοκράτωρ ἀναρρηθεὶς, τοῖς μὲν τῆς γερουσίας καὶ τῷ δημώδει πλήθει καὶ παρὰ τὸ προσῆκον ὤπτο φιλοτιμώτατος, ἕκαστον τούτων εἰς βαθμοὺς προβιβάζων ἀξιωμάτων, καὶ τιμὰς προσνέμων ἀκαταλλήλους τοῖς πλείοσι. Τοῖς δὲ στρατιωτικοῖς καταλόγοις, καὶ μάλιστα τοῖς τούτων ἐξόχοις, οἷς στραταρχεῖν τε καὶ ἱλαρχεῖν ἀπονενέμητο πρὸ πολλοῦ, καὶ λίαν ἀντιβρόπως τοῖς ἄλλοις ἐκέχρητο. Οὔτε γὰρ φιλότιμόν τι πρὸς αὐτοὺς ἐπεδείξατο, ἄρτι καταλαβόντας τὴν βασιλίδα τῶν πόλεων, οὔτε μὲν πραέσιν αὐτοὺς ἐδεξιώσατο ῥήμασιν. Ἥστην δὲ τούτων πρωτεύοντε ἄνδρε διττὼ, μαγίστρων μὲν ὄντε καὶ ἄμφω, λαμπρὼ δὲ τὰ γένη, καὶ οὐχ ἧττον στρατηγικῇ συνέσει καὶ κράτει χειρῶν καὶ θάρσει ψυχῶν εὐχέτην τὴν περιφάνειαν. Τούτων ἕτερος ἦν ὁ Κομνηνὸς Ἰσαάκιος (47), ὁ δὲ λοιπὸς ὁ Κεκαυμένος Κατακαλών, ᾧ Κολώνεια ἡ πατρὶς, ὃν καὶ δοῦκα Ἀντιοχείας τυγχάνοντα, ἅμα τῇ ἀναῤῥήσει παρέλυσε τῆς ἀρχῆς, τὸν οἰκεῖον ἀνεψιὸν Μιχαὴλ αὐτίκα μάγιστρόν τε καὶ δοῦκα τῆς Ἀντιοχείας προχειρισάμενος, καὶ Οὐρανὸν ἐκείνῳ θέμενος τὸ ἐπώνυμον, ἵνα πρὸς τὸν ἀρχαῖον Οὐρανὸν ἀναφέρειν δοκῇ τὸ γένος. Τοῦτον τοίνυν τὸν Κεκαυμένον, ὡς δῆθεν μὴ καλῶς χρησάμενον τῇ ἀρχῇ, ἀλλὰ τάς τε δυνάμεις καταλελυκότα, καὶ φορτικὸν τοῖς ὑπὸ χεῖρα

**263** I. Michael senex hoc modo imperator appellatus, senatores et plebeiam multitudinem benignissime tractavit, ad dignitatum gradus promovendo, et honores plerisque tribuendo, qui captum illorum excederent. Cum militaribus autem catalogis, ac iis potissimum qui cæteris antecellentes, multo ante exercituum alarumque ductores fuerant, longe secus egit. Nam recens urbem ingressis, neque ullum honorem habuit, neque benignis alloquiis eos delinivit. Eorum primarii duo viri fuere, uterque magister, et illustri genere ortus, splendorem illum imperatoria arte, robore manuum et fiducia animorum magis etiam assecutus: alter, Isaacius Comnenus, alter Ambustus Catacalo, patria Coloncensis, cui simul ac designatus fuerat imperator, Antiochiæ ducatum ademit, suumque consobrinum Michaelem statim magistrum et ducem Antiochiæ declaravit, Urani cognomento addito, ut genus ad veterem illum Uranum referre videretur. Eum igitur Ambustum, quasi male gesto magistratu, et copiis militaribus imminutis, et gravem obvio cuique, acrius objurgavit, ac ne probris quidem et contumeliis abstinuit: cumque alii splendidissimi viri, collegæ ejus, hominem defensuri essent, ne contra illos quidem linguæ moderatus est, aut ipsum Comnenum reveritus.

## Variæ lectiones et notæ.

(45) Ὁ Στρατιωτικὸς Μιχαήλ. Hunc *Bringam* cognominat Lupus protospatha: *Anno 1057 mortua est Theodora Augusta, et Michael Bringa factus est imperator.* Mox: *Mortuus est Bringa imperator, et Isachius Ochonus* (Commenus) *factus est imperator*. Meminit Zonaras in Romano puero, et in Nicephoro Phoca Josephi Bringæ cubiculi præfecti, cujus magna fuit in aula auctoritas.

(46) Πρεσβύτης Anonymus Barensis, an. 1056, ind. 9: *Elevatus est Michael imp. nobicio.* Sed quid sonet hæc postrema vox non percipio.

(47) Ὁ Κομνηνὸς Ἰσαάκιος. Quem Colonea urbe (de qua agit Constantinus, lib. 1 *De Themat.* cap. 10) oriundum scribit Michael Psellus, in Hist. ms. Ἦν δ' ὁ Κομνηνὸς οὗτος Κολωνειάθεν. Vide *Famil Constantinopolit.*

Ea res militum animos dejecit, qui Michaelem in alios liberalissimum, se ne verborum quidem Benignitate dignari viderent: neque tamen ad res novandas concitati sunt, priusquam denuo periculum ejus fecissent. Sed antequam ad illorum seditionem veniam, alius motus est exponendus. Constantini Monomachi patruelis. Theodosius præsses, Michaelis designationem ægre ferens, statim ministeris suis assumptis, et nonnullis aliis eadem animi levitate laborantibus ascitis, crepusculo iis satellitibus circumdatus, per medium forum incessit, imperium ob Monomachi cognationem ad se pertinere dicens, atque injuriam sibi fieri clamitans. Cum vero ad publicum carcerem, quod Prætorium **264** dicitur, venisset, claustris perruptis, exitum clausis patefecit. Idem in ea quoque custodia fecit, quæ ad Chalcen est, eorum opera se voti sui fore compotem sperans. Verum ubi cognovit militares copias circa regiam contra se collectas jamjam affore, ad Magnam ecclesiam convertitur, ex eaque solus cum filio relictus, gregalibus suis dilapsis, educitur, et relegatur. Hoc eventu conatum ejus consecuto, plebea multitudo per ludibrium hanc cantilenam in eum cecinit:

*Factus Monomachus, quod cogitavit, egit.*

Res quidem ita se habuerunt.

II. Cæterum Orientales duces injuriis affecti, denuo fortunam periclitaturi, Leonem protosyncellum communia negotia procurantem adeunt, eo intercessore imperatorem precaturi, ne soli negligerentur, cum cæteri omnes liberalitatis ejus fructum aliquem percepissent; aliis præsertim suaviter viventibus, se vero in acie stantibus, Romanumque imperium propugnantibus. At ille nihilo dexterior imperatore, ad tractandos viros dolentes, et tumorem ex dolore ortum reprimendum, asperitatem eorum adeo non leniit, ut etiam auxerit, singulorum virtutem elevando, et omnes sine honore dimittendo. Hac secunda repulsa irritati, non diutius sibi cunctandum esse censuerunt, sed quisque proximum cohortatus, animo conceptum facinus ad exitum perducere decreverunt. Visum autem eis est Bryennium quoque virum illustrem, Macedonicarum copiarum ducem, et Cappadociæ præfectum in consilium et auxilium adhibere, qui causas et ipse simultatis contra imperatorem habe-

γενόμενον, καὶ ἐπέλπηξεν ἧταμώτερον, καὶ ὀνειδεσιν ἔβαλε, καὶ οὐδ' ἐφείσατο ὕβρεων. Ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων λαμπροτάτων ἀνδρῶν, καὶ συνταγματαρχούντων ἐκείνῳ, ὑπεραπολυγήσασθαι τοῦ ἀνδρὸς ὡρμηκότων, οὐδ' ἐπ' ἐκείνους τῆς γλώττης ἐφείσατο, οὔτε μὴν αὐτὸν ἠδέσθη τὸν Κομνηνόν. Ταῦτα τοὺς στρατιώτας εἰς ἀθυμίαν ἐνέβαλε, τοῖς μὲν ἄλλοις φιλοτιμότατον ὁρῶντας τὸν Μιχαὴλ, ἑαυτοῖς δὲ μηδ' ἐν λόγοις τὸ εὐμενὲς ἐνδεικνύμενον, ὅμως μέντοι ἐπέσχον μηδέν τι νεωτερίσαι, ἀλλὰ καὶ δευτέραν πεῖραν ἐπαγαγεῖν ἐβουλεύσαντο. Προτέραν δ' ὁ λόγος ἑτέραν κατὰ τοῦ βασιλίως διηγησάσθω νῦν ἐπανάυτασιν, καὶ οὕτω πρὸς τὴν τῶν ἀνδρῶν τούτων ἐπανελεύσεται. Ὁ γὰρ τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου τοῦ Μονομάχου ἐξάδελφος, ὁ πρόεδρος Θεοδόσιος, ἄρτι τοῦ Μιχαὴλ ἀναρρηθέντος, ἐν δεινῷ ποιησάμενοι τὴν ἐκείνου ἀνάρρησιν, τοὺς οἰκείους θεράποντας προσλαβόμενος, καί τινας ἄλλους ὅσοι κατ' ἐκεῖνον ἐλαφρίαν ἐνόσουν φρενῶν, περὶ δείλην ὀψίαν διὰ τῆς ἀγορᾶς ἀπήει, τούροις δορυφορούμενος, ἑαυτῷ προσήκειν τὸ κράτος λέγων, διὰ τὴν πρὸς τὸν Μονομάχον συγγένειαν, καὶ ἀδικεῖσθαι ἐπιβοώμενος. Γενόμενος δὲ κατὰ τὴν δημοσίαν εἱρκτὴν, ἣ Πραιτώριον (48) κέκληται, τὰ κλεῖθρα διαῤῥήξας, τοῖς ἐν αὐτῇ καθειργμένοις ἄνετον παρέσχε τὴν ἔξοδον. Τὸ δ' αὐτὸ καὶ ἐν τῇ τῆς Χαλκῆς εἰργάσατο φυλακῇ, ἐλπίσας διὰ τούτων τοῦ κατὰ σκοπὸν ἐπιτεύξασθαι. Ὡς δ' ἔμαθε στρατιωτικὴν ἀθροίζεσθαι περὶ τὰ βασίλεια δύναμιν, στέλλεσθαι κατ' αὐτοῦ, πρὸς τὴν Μεγάλην τρέπεται ἐκκλησίαν, καὶ μόνος σὺν τῷ υἱῷ περιληφθεὶς, τῶν ἑπομένων αὐτῷ διασκεδασθέντων ἐξάγεται τῆς ἐκκλησίας, καὶ ὑπερορίαν καταδικάζεται. Εἰς τοῦτο δὲ τέλος τοῦ ἐπιχειρήματος αὐτῷ καταντήσαντος, ὁ δημώδης ὄχλος ἐπιγελῶντες αὐτῷ, ῥήματά τινα συνθέντες, ἐπῇδον αὐτῷ· τὰ δ' ἦσαν,

Ὁ μωρὸς ὁ Μονομάχος, εἴ τι ἐφρόνει, ἐποίησε.

Καὶ ταῦτα μὲν ἔσχον οὕτως.

Β'. Οἱ δ' ἐμπαροινηθέντες τῶν Ἑῴων ἀρχόντων, καὶ αὖθις πεῖραν προσάγουσι, καὶ προσίασι τῷ τὰ κοινὰ διοικοῦντι τῷ πρωτοσυγκέλλῳ (49) Λέοντι, καὶ ἱκετεύειν δι' ἐκείνου ἐπεχείρουν τὸν βασιλέα, μὴ μόνοι αὐτοὶ καταλειφθῆναι ἀγέραστοι, πάντων τοῦ φιλοτίμου καταπολαυσάντων τοῦ αὐτοκράτορος, καὶ ταῦτα τῶν ἄλλων εὐπαθούντων, αὐτοὶ καὶ παρ' ἀσπίδα ἱστάμενοι, καὶ προπολεμοῦντες τῆς Ῥωμαίων ἀρχῆς. Ὁ δὲ οὐδὲν ἧττον τοῦ βασιλέως ἀδέξιος ὢν μεταχειρίσασθαι λυπουμένους ἄνδρας, καὶ καταστεῖλαι τὸ ἐκ τῆς λύπης αὐτοῖς γενόμενον οἴδημα, οὐ μόνον οὐκ ἐλέανεν ἐν λόγοις τῶν ἀνδρῶν τὴν τραχύτητα, ἀλλὰ καὶ μᾶλλον αὐτοὺς ἐξενράχυνεν, ἐκφαυλίσας ἕκαστον, καὶ ἀτίμους πάντας ἀποπεμψάμενος. Οὕτως οὖν καὶ τῆς δευτέρας πειραθέντες πείρας, οὐκέτι μέλλειν ἔκριναν, ἀλλ' ἕκαστος τὸν πλησίον παρακροτήσαντες, ξσπευδον εἰς προῦπτον ἐκφῆναι τὸ μελετώμενον. Ἔδοξεν οὖν αὐτοῖς καὶ τὸν Βρυένιον σχεῖν συνίστορα καὶ συλλήπτορα τοῦ ἐπιχειρήματος, ὄντα τε τῶν ἐπιφανῶν, καὶ στρα-

## Variæ lectiones et notæ.

(48) Πραιτώριον. De prætorio et carceribus prætorii egimus in *Constantinopoli*, lib. II, sect. 9, II, 6, quibus hæc addi velim ex Vita ms. S. Stephani junioris: Ὡς δὲ ἐξίει σῳρόμενος εἰς τὴν πρώτην πύλην τοῦ ἁγίου μεγαλομάρτυρος Θεοδώρου, etc.

(49) Πρωτοσύγκελλος. Quem supra nude σύγκελλον appellavit.

τηγουντε τῶν ἐκ Μακεδονίας δυνάμεων, καὶ τὴν τῆς Καππαδοκίας περιεζωσμένον ἀρχήν, λύπης τ' αἰτίας κἀκεῖνον ἐσχηκότα κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος. Ὡς δ' οὖν κἀκεῖνον ἕτοιμον εὗρον πρὸς τὸ σφέτερον βούλευμα, ἐζήτουν τὸν ἐξ αὐτῶν βασιλεύσοντα, καὶ πᾶσιν ὁ Κομνηνὸς ἀπάντων προὐκέκριτο. Ἐπεὶ δὲ ταῦτα συνέθεντο, ἐπ' οἴκου ξύμπαντες ἀνεχώρησαν, τῷ βασιλεῖ προσειπόντες τὰ ἐξιτήρια. Ἀπῄει δὲ καὶ ὁ Βρυέννιος μετὰ τῶν ὑπ' αὐτὸν ταγμάτων, καὶ ἐν τῷ θέματι τῶν Ἀνατολικῶν γεγονὼς, τὴν τῶν στρατιωτικῶν ὀψωνίων διανομὴν ἐκεῖ διετίθετο· συνῆν γὰρ αὐτῷ καὶ ὁ πατρίκιος Ἰωάννης ὁ Ὀψαρᾶς χρυσίον ἐπιφερόμενον. Ἤδη δὲ τῆς διανομῆς ἠργμένης, ὁ Βρυέννιος προσετίθει τοῖς στρατιώταις τὰ σιτηρέσια, καὶ ηὔξει τὸ ἑκάστῳ νενεμημένον ποσόν. Ὁ δὲ τοῦ χρυσοῦ ταμίας ὁ εἰρημένος ἀνὴρ μὴ τοῦτο ἔλεγεν ἐντετάλθαι οἱ πρὸς τοῦ αὐτοκράτορος. Καὶ ὁ Βρυέννιος σιωπᾷν αὐτῷ, καὶ ποιεῖν τὸ ἐπιτασσόμενον ἐνεκελεύετο ἱταμώτερον. Ὡς δ' ἔτι ὁ Ὀψαρᾶς οὐκ ἐπείθετο, ἀλλὰ καὶ θρασύτερον ἐκείνῳ ἀντέλεγεν, ὁ Βρυέννιος, θυμῷ ληφθεὶς, ἀνέθορέ τε τῆς καθέδρας, καὶ τῶν τῆς κεφαλῆς τριχῶν, τῆς τε ὑπήνης λαβόμενος τοῦ ἀνδρὸς προσαρράσσει τῇ γῇ, καὶ περιβάλλει δεσμοῖς. Ἔγγυς δέ που στρατοπεδεύων ὁ τῶν Πισιδῶν καὶ τῶν Λυκαόνων στρατάρχης, καὶ τὰ περὶ τοῦ Ὀψαρᾶ μαθὼν, καὶ τυραννίδος ταῦτα κρίνας ἀρχήν, ἀθρόον ἔπεισι μετὰ τῶν ὑπ' αὐτὸν ταγμάτων τῇ τοῦ Βρυεννίου σκηνῇ. Καὶ δεσμεῖ μὲν ἐκεῖνον, λύει δὲ τὸν Ὀψαρᾶν τῶν δεσμῶν, καὶ αὐτῷ τὸν Βρυέννιον παραδίδωσιν· ὁ δὲ αὐτίκα τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐκκόπτει ἐκείνου, καὶ οὕτω τὸν ἄνδρα τῷ βασιλεῖ ἐξαπέστειλεν, ἐπιστείλας αὐτῷ καὶ ὅσα τετόλμηκε. Καὶ ταῦτα μὲν συνεκόρησεν οὕτωσί· ὁ δέ γε Κομνηνὸς καὶ οἱ ἐκείνῳ συνομοσάμενοι συνελθόντες, ἔργου ἥπτοντο, τῶν στρατιωτικῶν καταλόγων ἄλλοθεν ἄλλου προσρυϊσκομένων αὐτοῖς. Ἦν μὲν γὰρ τῷ στρατιωτικῷ παντὶ ἔφεσις στρατιώτην τὴν βασίλειον ἀρχὴν περιζώσασθαι. Ἦχθετο γὰρ ὑπὸ τοῦ πολιτικοῦ μέρους ἀρχόμενον, ἀλλ' οὐκ ἐθάρρει τὸν πόθον εἰς προῦπτον ἐξενεγκεῖ, ἔκρυπτε δὲ τὸν ἔρωτα, καὶ ὤδινε τὸν περὶ τούτου σκοπόν. Ἐπεὶ δὲ τὸν Κομνηνὸν τυραννίδι ἐπιχειρήσαντα μεμαθήκεσαν, καὶ αὐτὸν μὲν κορυφαῖον εἶναι τοῦ δράματος, τὰ δὲ κράτιστα τῶν γενῶν τῆς ἐπιχειρήσεως αὐτῷ συλλαμβάνεσθαι· τοῦτ' εἶναι τὸ ὑπ' αὐτῶν μελετώμενον δόξαντες, ἁρπάζουσι τὸν καιρὸν, καὶ ἕκαστος τὸν πέλας προφθάσαι ἠπείγετο. Ἐντεῦθεν τῷ Κομνηνῷ βαρεῖα συνέστηκε δύναμις· στείλας οὖν κατὰ ξύμπασαν τὴν Σῴαν, τοὺς φόρους ἐπράττετο, ἀποδεκτῆρας τούτων τάξας, καὶ τῶν προσαγομένων ἀπογραφεῖς. Εἶτα ἄρας ἀπῄει πρὸς Νίκαιαν, ἤδη βασιλεὺς πρὸς πάντων τῶν σὺν αὐτῷ στρατευομένων ἀναῤῥηθείς, ταύτης ἐγκρατὴς γενέσθαι βουλόμενος, ἵν' ἔχῃ τὴν πόλιν ὁρμητήριον ἢ καταφύγετον, ὁποτέρως ἂν βέψῃ τὰ τῆς τύχης αὐτῷ, καὶ τὴν μὲν λαμβάνει, αὐτὸς δὲ φρουρὰν ἀρκοῦσαν ἐγκαταστήσας αὐτῇ, πρὸ δώδεκα σταδίων ταύτης στρατοπεδεύεται. Καὶ ὁ βασιλεὺς δὲ Μιχαὴλ τὰς Δυτικὰς ἀγείρας δυνάμεις, καὶ εἴ τινές που τῶν Ἑῴων

A ret. Qui cum operam promisisset, in deliberatione deligendi imperatoris, omnium suffragiis Comnenus cæteris est prælatus. His compositis, domum omnes redierunt, discessu suo imperatori denuntiato. Abiit et Bryennius cum suis legionibus: cumque in Orientalem provinciam unacum Joanne Opsara patricio, qui aurum vehebat, venisset, militarium stipendiorum distributionem administrabat: qua jam inchoata, singulis militibus frumentum admetiebatur, et pecuniæ summam augebat. Opsara vero quæstore negante, se id ab imperatore in mandatis **265** habere: Bryennius eum insolentius tacere, et quod juberetur, facere jussit. Adhuc detrectantem et audacius refragantem, ira percitus, arrepta coma et barba ejus, solo illisum, in B vincula conjecit. Quo dux Pisidarum et Lycaonum, qui castra in propinquo habebat, cognito, id facinus tyrannidis principium judicans, Bryennii tabernaculum cum suis legionibus ex improviso invadit, solutoque Opsaræ illum tradit, qui hominem statim effossis oculis ad imperatorem cum facinorum ejus commemoratione misit. Hoc ita gesto, conjurati congressi in unum, rem nihilominus urgebant, ex militaribus catalogis aliundo alio ad ipsos confluente. Omnibus enim militibus in votis erat, ut miles imperio poliretur. Nam iniquis animis togato parebant, neque tamen desiderum suum prodere ausi, cupiditatem illam, dum se maturandi facinoris offerret occasio, tegebant. Verum ubi Comnenum affectasse regnum compererunt, atque ipsum caput esse negotii, et a fortioribus provinC ciis adjutari: id demum esse rati, quod diu animis agitassent, arrepta opportunitate alii alios antevertere properarunt. Unde Comnenus maximis copiis comparatis, tributa per totum Orientem exegit, quæstoribus et inscriptoribus eorum quæ allata essent, constitutis. Deinde versus Nicæam movit, jam imperator ab omnibus suis militibus appellatus, ea potiri cupiens, ut haberet urbem unde progredi, quoque confugere tuto velut in asylum quoddam quovis eventu posset, eaque occupata, et justo præsidio imposito, duodecim inde stadiis castrametatur. Michael vero imperator, Occidentalibus legionibus convocatis, et si quæ ex Orientalibus a fide non discesserant: ducem eum imperio præfecit Orientis domesticum Theodorum spaD donem, imperatricis Theodoræ ministrum, adjuncto collega magistro Aarone fratre conjugis Comneni. Qui castris contra hostes positis, prælium commisere in loco qui ab incolis Orcus appellatur. Ubi a sinistro cornu imperatoriorum, dextrum Comneniorum profligatum est, et qui in eo curabat, Romanus Sclerus vivus captus. Sed hostium sinistrum cui Ambustus præerat, dextro imperatoriorum **266** cornu in fugam verso, in castra usque penetravit, et tentoria discerpta subvertit. Id factum ut Comneniorum animos vehementer auxit, sic imperatoriorum adeo dejecit, ut se fugæ mandarent, in qua multi cæsi sunt non gregarii duntaxat

milites, sed duces etiam, pluribus captis, Comneno victoria minime dubia potito.

A περιελείφθησαν, μὴ συναπαχθεῖσαι τῷ Κομνηνῷ, ἐφιστᾷ τούτοις στρατηγὸν αὐτοκράτορα, τὸν δομέστικον τῆς Ἀνατολῆς τὸν ἐκτομίαν Θεόδωρον, τὸν τῆς βασιλίσσης Θεοδώρας θεράποντα· συζεύξας αὐτῷ συνάρχοντα καὶ τὸν μάγιστρον Ἀαρών, σύγγονον ὄντα τῆς συνοικούσης τῷ Κομνηνῷ. Οἳ τοῖς ἐναντίοις ἀντιστρατοπεδευσάμενοι, συγκροτοῦσι καὶ πόλεμον κατά τινα τόπον, Ἄδην τοῖς ἐγχωρίοις καλούμενον, καὶ τὸ μὲν εὐώνυμον κέρας τῶν βασιλικῶν ἥττησε τὸ δεξιὸν κέρας τῶν περὶ τὸν Κομνηνόν, καὶ τὸν ἐφεστηκότα τούτῳ Ῥωμανὸν τὸν Σκληρὸν συνέσχε ζῶντα. Τὸ δέ γε τῶν ἐναντίων εὐώνυμον οὗ κατῆρχεν ὁ Κεκαυμένος, τὸ δεξιὸν ἐτρέψατο τῶν βασιλικῶν, καὶ εἰς αὐτὸ τὸ στρατόπεδον εἰσῆλθεν αὐτῶν, καὶ τὰς σκηνὰς διέρρηξε, καὶ ἐρήμωσε κατὰ γῆς. Τοῦτο τοῖς περὶ τὸν Κομνηνὸν θάρσους ὡς μάλιστα ἐνεποίησε, τοῖς δ' ἀντιπολεμοῦσι κατέβαλε τὰ φρονήματα, καὶ φεύγειν ἀνέπεισε. Γίνεται τοίνυν τῶν βασιλικῶν φόνος πολύς, οὐ κοινῶν μόνον στρατιωτῶν, ἀλλὰ καὶ στραταρχῶν, καὶ πλείους δὲ ἐζωγρήθησαν, καὶ ἡ νίκη ἀναφανδὸν τῷ Κωμνηνῷ ἐπεμειδία.

III. Eo cognito Michael desperato bello, imperium deponere voluit: sed id consilium, familiaribus improbantibus, exsequi non potuit. Legantur igitur ad Comnenum selecti viri ex Patribus conscriptis, Constantinus Lichudes præses, Leo præses Alopus, et Michael Psellus, princeps philosophorum, cujus legationis ea summa fuit: Comnenum ab imperatore adoptatum iri, et Cæsarem designandum esse, concessa venia et oblivione injuriarum iis qui tyrannidis adjutores fuerunt. Quæ cum audiente exercitu Comneno nuntiarentur, milites tumultuabantur: negantes se passuros suum præfectum in alio habitu conspici, aut exui vestem imperatoriam, qua jam indutus esset. Quæ verba a pluribus per assentationem, quam ex animo, jactabantur. Soluto conventu, Comnenus legatis seductis, ait: *Si arcana quædam imperatori se renuntiaturos promisissent, se expositurum ea, quæ animo celaret.* Qui cum taciturnitatis fidem dissent, *se nunc*, ait, *habitu Cæsaris contentum esse, nec requirere imperatorium: sed id postulare, ut imperator nulli alii unquam tradituram imperium, et iis, quos donasset, præmia non erepturum confirmet, et aliquid imperatoriæ potestatis impertiatur, ut minoribus dignitatibus nonnullos ornare liceat, et ad militares magistratus evehere. Quæ si impetrasset, se pace facta in urbem venturum, et quia illa suis displicerent, binas scripturum litteras, quarum alteris facum militibus faceret, alteris arcana mandaret. Præterea perum communium administrationem ei adimendam esse, qui nunc sibi et suis infensus, ea fungeretur.* His dictis litterisque traditis, hortatur abire legatos. Senex Michael cum litteris acceptis, tum arcanis mandatis auditis, delectatus, ad omnia illius postulata annuit, atque adjecit: *Quemadmodum Comnenus sibi per illos occulta quædam significasset, ita se illi per* 267 *eosdem occultiora nuntiaturum, ut jurejurando confirmarent videlicet, non multum temporis intercessurum, quin illum collegam imperii asciturus esset: nunc vero se id certis de causis differre.* Hæc per legatos nuntiata Comnenus cupide admisit, nec alii inviti acceperunt, præsertim quod rerum communium procuratori potestas adimenda esset, jamque omnibus decretum erat, positis armis tyrannide abstinere. At senex imperator, priusquam cum Comneno transigerat, togatorum erga se benevolentiæ, ut putabat, confirmandæ ergo,

Γ'. Τοῦτο μαθὼν ὁ βασιλεὺς Μιχαὴλ ἀπεγνώκει τὰ τοῦ πολέμου, καὶ τὴν ἀρχὴν ἀποθέσθαι ἠβούλετο, ἀλλὰ τοῖς περὶ ἐκεῖνον τοῦτο ἀβούλητον ἦν, ὅθεν οὐδ' εἰς ἔργον ἀγαγεῖν συνεχωρήθη τὸ βούλημα. Στέλλονται τοίνυν πρὸς τὸν Κομνηνὸν πρεσβεύσοντες, B ἄνδρες τῶν ἐκκρίτων τῆς συγκλήτου βουλῆς· οἵδ' ἦσαν ὁ πρόεδρος Κωνσταντῖνος ὁ Λειχούδης, ὁ πρόεδρος Λέων ὁ Ἀλωπὸς, καὶ Μιχαὴλ ὁ σοφώτατος Ψελλὸς, τῶν φιλοσόφων ὢν ὕπατος. Τὰ δὲ παρὰ τούτων καταγγελλόμενα, υἱοθέτησις ἦν τοῦ Κομνηνοῦ εἰσποιηθησομένου τῷ βασιλεῖ, καὶ ἀναγωγὴ πρὸς τὴν τιμὴν τὴν τοῦ Καίσαρος, καὶ τοῖς τὴν τυραννίδα συμμελετήσασιν ἄφεσίς τε καὶ ἀμνηστία τοῦ πλημμελήματος. Οἱ μὲν οὖν ταῦτα τῷ Κομνηνῷ ἀπηγγέλκασιν ἐν ἐπηκόῳ τοῦ πλήθους, τὸ δὲ ἐθορυβήθη, μὴ βούλεσθαι λέγον ἐν ἄλλῳ σχήματι τὸν αὐτῶν προεστηκότα θεάσασθαι, μηδ' ἀποδύσασθαι ἀνασχέσθαι αὐτὸν τὴν στολὴν τὴν βασίλειον ἣν ἤδη ἐνδέδυται. Ἔλεγον δὲ ταῦτα οἱ πλείους οὐχ οὕτω φρονοῦντες, ἀλλὰ τὸν τυραννοῦντα θωπεύοντες. Ἐπεὶ C δὲ διελύθη ὁ σύλλογος, ἰδίᾳ τοὺς πρέσβεις ὁ Κομνηνὸς προσλαβόμενος, Εἴ τινά μοι, φησὶν, ἀπόῤῥητα διαπορθμεῦσαι πληροφορήσετε πρὸς τὸν αὐτοκράτορα, ἐρῶ ὑμῖν ὅσα μοι κατὰ τὴν καρδίαν ἐγκέκρυπται. Τῶν δὲ κατασθεμένων ἀνέκφορον τηρῆσαι ἅπαν ἀπόῤῥητον, ἔφη ἀρκεῖσθαι νῦν τῷ σχήματι τῷ τοῦ Καίσαρος, καὶ μὴ ζητεῖν τὸ βασίλειον, αἰτεῖν δὲ πληροφορίαν ἐκ τοῦ κρατοῦντος, ὡς οὐχ ἑτέρῳ δώσει τὴν ἀρχήν ποτε, καὶ ὡς συντηρήσει ἑκάστῳ τῶν σὺν ἐμοὶ, εἴτι τούτοις περιλοτίμηται παρ' ἐμοῦ, καὶ ὡς καί τινος μεταδώσει μοι νῦν ἐξουσίας βασιλικῆς, ἵν' ἔχω τινὰς τιμᾶν τοῖς τῶν ἀξιωμάτων ἐλάττοσι καὶ εἰς ἀρχὰς ἐνίους στρατηγικὰς προχειρίζεσθαι, καὶ εἴ μοι ταῦτα ἐπιτελῇ γίνοιτο, σπείσομαι καὶ ἀφίξομαι. Ὅτι δὲ τοῖς πλήθεσι ταῦτα τοῖς σὺν ἐμοὶ ἀπαρέσκουσι, διττὰς πρὸς τὸν κρατοῦντα ἐγχαράξω ἐπιστολὰς, καὶ τῇ μὲν καταδημαγωγήσω τὸ στρατιωτικὸν, τῇ δ' ἐγγράψομαι τὰ ἀπόῤῥητα. Ἐπὶ τούτοις καὶ τὸν τὰ κοινὰ μεταχειριζόμενον ἥξει μεταστῆναι τῆς διοικήσεως, ὡς ὕποπτον αὐτῷ καὶ τοῖς μετ' αὐτοῦ. Ὁ μὲν οὖν ταῦτα εἰπὼν, καὶ τὰς ἐπιστολὰς αὐτοῖς ἐγχειρίσας, ἀπελθεῖν προετρέπετο. Οἱ δ' ἐπανῆλθον ἐπὶ τὸν γηραιὸν αὐτοκράτορα, τὰς ἐπιστολάς τε φέροντες, καὶ ὅσα ὁ Κομνηνὸς αὐτοῖς ἐν ἀπορῥήτοις ἔφη διὰ ζώστης φωνῆς ἀπαγγέλλοντες. Ἰσθεὶς οὖν ἐν

D

τούτοις ὁ βασιλεὺς, πάντα πληρῶσαι ὅσα ἐκεῖνος ἤτησεν ἐπηγγείλατο, καὶ προσεπήγαγεν, ὅτι Ὥσπερ ἐκεῖνος ἀπορρήτους μοι γνώμας ἐδήλωσε δι' ὑμῶν, οὕτως αὖθις κἀγὼ δι' ὑμῶν μυστικώτερά τινα ἐκείνῳ διὰ τῶν αὐτῶν ἀνατίθεμαι ὑμῶν. Διώμνυσθε τοίνυν τῷ ἀνδρὶ ὅτι οὐ μακρὸν ἂν εἴη τὸ μέσον διάστημα, καὶ συμμέτοχον αὐτὸν τοῦ κράτους ποιήσομαι, νῦν δ' ἀναβάλλομαι τοῦτο διά τινα αἴτια. Ἐπὶ τούτοις ἀπῆλθον αὖθις οἱ πρεσβευταὶ, καὶ ὁ Κομνηνὸς ἄσμενος τὰς ἀγγελίας ἐδέξατο, καὶ τοῖς ἄλλοις οὐκ ἀπυθύμια τὰ μηνύματα ἔδοξαν· καὶ μᾶλλον, ὅτι μεταστῆναι τῶν διοικήσεων τὸν ἐγκεχειρισμένον αὐτὰς μεμαθήκεσαν, καὶ ἤδη καταθεῖναι τὰ ὅπλα ἔδοξεν ἅπασιν, ὡς καὶ τῆς τυραννίδος ἀφέξεσθαι. Ὁ πρεσβύτης δὲ βασιλεὺς, πρὸ τοῦ τὰς συμβάσεις αὐτῷ πρὸς τὸν Κομνηνὸν γενέσθαι, τῆς πολιτικῆς μοίρας εὔνοιαν περιποιούμενος ἑαυτῷ, ὥσπερ ἦρετο, ἔγγραφόν τι συγγεγραφὼς, ὅρκοις καταδεσμοῦν καὶ ἀραῖς ἕκαστον, ὥστε μήτε βασιλέα καλέσαι τὸν Κομνηνὸν, μηδὲ τιμὴν αὐτῷ πρυσοῖσειν βασίλειον, τοὺς μὲν τῶν συγκλητικῶν χρήμασι, τοὺς δ' ἀξιωμάτων διανομαῖς· καὶ ἄλλους ἄλλοις θελκτηρίοις, ἀνέπειθε τῷ ἐγγράφῳ ὑποσημαίνεσθαι, καὶ τὰ ἐν αὐτῷ βεβαιοῦν. Ἐπεὶ δ' ἥκειν τὸν Κομνηνὸν ἠκηκόεισαν, ὡς κατὰ τὴν ἐπιοῦσαν εἰσελευσόμενον· στασιώδεις τινὲς τῶν τῆς συγκλήτου βουλῆς ἔωθεν τῷ τεμένει τῆς τοῦ Θεοῦ Λόγου Σοφίας προσεληλύθεσαν, οἷς καὶ οἱ τῶν ἑταιρειῶν συνήνεσαν ἄρχοντες, καὶ κραυγαῖς προσεκαλοῦντο τὸν πατριάρχην εἰς θέαν σφίσιν ἐλθεῖν. Ὁ δὲ τὰς θύρας αὐτοῖς ἀπανταχόθεν ἐπιζυγώσας, τοὺς ἀδελφιδοὺς αὐτοῖς ἐκπέμπει πυνθανομένους ὅ τι φασὶν· οἱ δὲ θορυβοῦντες εἰς πλῆθος ἤδη συστάντες πολλῶν συρρεύσαντων ἐκεῖ, συνέσχον τοὺς τοῦ πατριάρχου ἀδελφιδοὺς, καὶ, εἰ μὴ αὐτίκα πρὸς αὐτοὺς ἐξελεύσεται ὁ ἀρχιερεὺς, διαθήσειν ἐκείνους ἠπείλουν κακῶς. Λέγεται δὲ ταῦτα σκῆψις εἶναι καὶ προβουλεύματα, ἵν' ἄκων δυκοίη συνολθεῖν ὁ πατριάρχης τοῖς στασιάζουσι. Κατῆλθεν οὖν ἐκ τῶν ὑπερῴων, τὴν ἱερατικὴν ἐνδεδυμένος στολὴν, ἐπεγκαλῶν ὅθεν τοῖς παροῦσιν ὡς βιαζόμενος. Οἱ δὲ τῶν στασιαζόντων θρασύτεροι, ἢ μᾶλλον δι' ὧν ἡ στάσις συνίστατο, μέσον ἀπειληφότες αὐτὸν, πρεσβευτὴν ἠξίουν γενέσθαι πρὸς τὸν βασιλέα, ἵν' αὐτοῖς ἀποδοθείη τὸ ἔγγραφον, ὃ βιασθέντες ὑπογεγράφασιν, ἐπεὶ τῷ Κομνηνῷ ἐκεῖνος ἐσπείσατο. Ὁ δὲ πληρώσειν αὐτῶν τὸ αἴτημα κατετίθετο· ἀλλ' ἦσαν προσποίησις ἅπαντα. Βραχείας γὰρ παρελθούσης ὥρας βασιλέα καὶ αὐτοκράτορα φανερῶς ἀνεῖπον τὸν Κομνηνόν, αὐτοῦ τοῦ πατριάρχου συνευδοκοῦντός τε καὶ συμπράττοντος καὶ τῷ μὲν Κομνηνῷ μὴ μέλλειν δηλώσαντος, ἀλλὰ σπεύδειν, καὶ ἀμοιβὰς αἰτοῦντος τῆς ἀναῤῥήσεως τῷ δ' ἕως τότε βασιλεύοντι κατιέναι τῶν ἀνακτόρων ἑταμώτερον ἐπιτάττοντος. Ἀρχιερέων δὲ τῷ γέροντι Μιχαὴλ τὰ τοῦ πατριάρχου κομισάντων μηνύματα, ἐκεῖνος ἔφη, Τί δέ μοι ἀντὶ τῆς βασιλείας παρέξετε; Οἱ δὲ, Τὴν οὐράνιον βασιλείαν, ἀνταπεκρίθησαν. Αὐτίκα τοίνυν ἀποῤῥίψας τὰ τῆς βασιλείας παράσημα, ἀπῆλθε τῶν βασιλείων (50). Ὁ δέ γε Κομνηνὸς κουροπαλάτην τιμήσας τὸν Κεκαυμένον, στέλλει τὸν ἄνδρα μετά τινος δυνάμεως παραληψόμενον τὰ ἀνάκτορα. Τὸ μέντοι πλῆθος τῆς πόλεως εἰς ὑπαντὴν τοῦ νέου βασιλέως ἐκκέχυτο, λαμπρότατά οἱ ποιοῦν τὰ εἰς τὴν βασιλεύουσαν εἰσιτήρια.

Δ'. Ἕνα μὲν οὖν ὁ γηραιὸς Μιχαὴλ αὐταρχήσας ἐνιαυτὸν, τῆς βασιλείας ἐκπέπτωκε, καὶ οὐ πολὺ ἐν ἰδιωτικῷ σχήματι βιώσας, ἀπέτισε τὸ χρεών. Ὁ

A scriptum quoddam confecerat, quo singulos jurejurando et diris obstringebat, ut Comnenum neque imperatorem nominarent, neque imperatorium honorem ei deferrent, atque senatorium alios pecunia, alios dignitatum largionibus, alios aliis illecebris impulerat, ut subscriptione sua earum litterarum sententiam confirmarent. Verum audito Commeni adventu, qui postridie urbem ingressurus esset, quidam ex Patribus conscriptis factiosi homines mane se in templum divini Verbi Sapientiæ contulerunt, quibus se etiam sodalitatum principes aggregarunt, et patriarchæ præsentiam vociferationibus efflagitarunt. At ille foribus undique occlusis, fratris filios percontatum misit, quid velint? quos illi, concursu multitudine aucta, comprehensos male tractaturos esse, comminati sunt, B nisi patriarcha statim egrederetur. Feruntur autem illa ficta fuisse et simulata, ut patriarcha invitus ad seditiosos prodire videretur. Cum igitur ex superiori ædium parte descendisset, pontificia stola indutus, eos qui aderant incusans, ut a quibus vis sibi fieret scilicet: audaciores ex seditiosis ac potius seditionis auctores, corona circa eum facta petiverunt, ut legatus ad imperatorem iret, ac scriptum sibi restitui postularet, cui subscribere coacti essent. Sed id quoque commentitium erat. Nam paulo post Comnenum aperte imperatorem salutarunt, etiam patriarcha suffraganie et adjutante, qui illi nuntiarat, ne cunctaretur, et præmium suffragii postularat, et imperatori insolentius denuntiarat, ut regia decederet. Quo nuntio a primariis sacerdotibus accepto, senex **268** Michael percontatus est: *Quod sibi præmium pro imperio daturi essent*, illisque respondentibus, *Regnum cæleste*, statim insignibus abjectis regia decessit. Commemus autem Amustum, quem curopalatem fecerat, cum copiis ad regiam occupandam misit, populo ad novi imperatoris occursum effuso, ac illustrissimum reddente ejus in urbem ingressum.

C

IV. Senex igitur Michael cum unum imperasset annum regno excidit, neque diu post superstes fuit. At Comnenum, firmato imperio, adoptionem

D

## Variæ lectiones et notæ.

(50) Ἀπῆλθε τῶν βασιλείων. Et in monasterium concessit. Anonymus Barensis: *An.* 1058. ind. 11: *Surrexit Comminiano imp.*; *Michael vero imp. induerat habitum monarchicum.*

ejus non Deo, sed sibi ascripsisse ex eo apparet, A quod in nummis suam imaginem stricto ense insculpendam curavit, tantum non clamitans, *eum sibi nequidquam aliud regnum peperisse*. Eos a quibus adjutus fuerat, liberalissime est remuneratus, relataque festinanter omnibus gratia, operum dedit, ut domos suas quique redirent, ne in urbe obærantes vel tumultum excitarent, vel contra populum insurgerent. Patriarcham magnopere veneratus est, et fratris ejus filios magnis honoribus allectos superbis magistratibus præfecit. Præterea in patriarchæ gratiam, etiam ecclesiasticarum rerum procurationem Ecclesiæ attribuit. Nam cum ad id usque tempus et magnus œconomus, et sacrophylax ab imperatore designari solerent, utrumque id munus patriarchæ potestati subjecit, amota publica auctoritate. Deinde vitæ sociam Augustam appellavit, fratrem autem Joannem curopalatem et magnum domesticum nominavit. Porro cum omnes ejus post Basilium Porphyrogenitum decessores, fisci et ærarii pecuniam parum recte collocassent, partim in suas voluptates, et monasteriorum ædificationes insumptam, partim sine delectu ac pro libidine sua condonatam : tam imperatorii thesauri exhausti fuerunt, quam ærarium pecunia vacuum : id vitium correcturus, emendationem non pedetentim est agressus, sed utin stateræ se incidi jussit, erecta manu strictum ensem sustinentem, ita etiam in negotia se ingessit, statim ad secundos tumores paratus, non adhibitis medicamentis, quæ exulceratas partes mollirent ac foverent. Itaque ex quo tyrannidem cum legitime **269** imperio commutavit, decessoris sui acta sine discrimine abrogavit : si quid ille cuiquam largitus fuerat, id eripiebat : sed et superiorum imperatorum multa acta evertit, et abrogavit, neque id in vulgi duntaxat fraudem, sed ne senatui quidem perpercit. Denique progressu temporis contra res sacras se convertit, multa monasteriis quæ ab iis constructa fuerant, collata truncavit, ac potius monachos publicis rationibus subjecit, sumptibus necessariis duntaxat illi relictis, cæteris vero fisco attributis. Dum igitur in dies hoc modo aliud ex alio novat, omnium in se odia suscepit, tam Patrum conscriptorum quam plebis, atque etiam militum, quibus nec ipsis pepercit, quominus opere eorum immineret, præ cæteris autem D omnibus eorum qui in monasteriis ætatem exigunt. Verum nihil illum ab instituto deduxit, non oratio, non metus, non odium, non reprehensio : adeo sustulerat animos atque intumuerat.

δὲ Κομνηνὸς τῇ βασιλείᾳ ἐγκαταστὰς, ἑαυτῷ τὴν ταύτης ἐπιτυχίαν, καὶ οὐ τῷ θεῷ ἐπιγράψατο καὶ τοῦτο δῆλον, ὅτι τῷ νομίσματι ξιφήρη ἑαυτὸν ἐνεχάραξε, μόνον οὐχὶ βοῶν, ὅτι Τοῦτό μοι τὴν βασιλείαν, καὶ οὐχ ἕτερόν τι προύξένησε. Τοὺς δὲ συναραμένους αὐτῷ φιλοτιμότατα ἀντημείψατο, καὶ ἔσπευσεν ἑκάστῳ τὰς ἀμοιβὰς ἀποδοὺς, πάντας οἴκαδε παρασκευάσαι ἀποχωρεῖν, ἵνα μή τι θορυβήσωσιν, ἢ τοῦ δήμου κατεξαναστῶσιν ἀστυπολοῦντες. Τὸν δὲ πατριάρχην δι' αἰδοῦς ἦγεν ὅτι πολλῆς, καὶ τοὺς αὐτοῦ ἀδελφοπαίδας δι' ἐκεῖνον τιμαῖς ἐτίμησε μείζοσι, καὶ ἀρχαῖς ὑπερηφάνοις ἐπέστησε. Χαριζόμενος δ' ἔτι τῷ πατριάρχῃ, καὶ τὴν τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων οἰκονομίαν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἀπένειμε, μέχρι τότε τοῦ μεγάλου οἰκονόμου προχειριζομένου παρὰ τοῦ βασιλεύοντος, ἀλλὰ μὴν καὶ τοῦ σκευοφύλακος, ἐκεῖνος δὲ καὶ ἄμφω ὑπὸ τὴν τοῦ πατριάρχου ἔθετο ἐξουσίαν, ἀποξενώσας ἀμφοῖν τὸ δημόσιον. Εἶτα τὴν μὲν τοῦ βίου αὐτῷ κοινωνὸν (51) Αὐγούσταν ἀνηγόρευσε, τὸν δὲ ἀδελφὸν Ἰωάννην κουροπαλάτην τετίμηκε, καὶ ὠνόμασε μέγαν δομέστικον. Τῶν δὲ πρὸ αὐτοῦ βασιλέων ὅσοι μετὰ τὸν Πορφυρογέννητον ἐκεῖνον Βασίλειον τῆς βασιλείας ἐπέβησαν, οὐ καλῶς χρησαμένων τοῖς βασιλείοις καὶ κοινοῖς πράγμασιν, ἀλλὰ τὰ μὲν εἰς οἰκείας ἀπολαύσεις, καὶ εἰς ἀσκητηρίων κατασπαθησάντων οἰκοδομὰς, τὰ δὲ δωρουμένων οἷς ἔτυχεν, ἢ τέως οἷσπερ ἐβούλοντο, οἱ βασιλικοὶ θησαυροὶ ἐκκεκένωντο, καὶ τὰ δημόσια πρυτανεῖα χρημάτων ἐσπάνιζον· τοῦτο τοίνυν ὁ Κομνηνὸς προθέμενος διορθώσασθαι, οὐκ ἠρέμα οὐδὲ κατὰ βραχὺ τῇ διορθώσει ἐπεχείρησεν, ἀλλ' ὡς τῷ στατῆρι ἑαυτὸν ἀνεστήλωσεν, ἀνατεταμένον τὴν χεῖρα, φέρουσαν τὸ ξίφος γυμνὸν, οὕτω καὶ τοῖς πράγμασιν ἐπήνεγκεν ἑαυτὸν, καὶ τέμνειν αὐτίκα παρεσκεύαστο τὰ οἰδήματα, ἀλλ' οὐ μαλάσσειν οὐδ' ἐμπλάττειν τὰ ὕπουλα. Ὅθεν οὐδὲ ἐξ οὗπερ τοῦ κράτους ἐπέβη, καὶ εἰς ἔννομον ἀρχὴν τὴν πρὶν αὐτοῦ τυραννίδα μετήνεγκεν, ἀναποδίσας τὴν τοῦ πρὸ αὐτοῦ πρᾶξιν ἀνέτρεψε, καὶ εἴτι ἐκεῖνός νισιν ἐδωρήσατο, ἀφῃρεῖτο καὶ ἀπεστέρει τοὺς εἰληφότας, ἀλλὰ καὶ τῶν πρὸ ἐκείνου πολλὰ καθήρησε καὶ ἠθέτησε, καὶ οὐ μόνον ταῦτα πρὸς τὸ δημῶδες ἐποίει, ἀλλ' οὐδὲ τῶν τῆς γερουσίας ἐφείδετο. Εἶτα προβαίνων καὶ κατὰ τοῦ θείου ἐχώρησε, καὶ πολλὰ τῶν τοῖς παρ' ἐκείνων δομηθεῖσι φροντιστηρίοις ἀφιερωμένων ἠκρωτηρίασεν, ἢ μᾶλλον ἐκλογισμοῖς ὑποβάλλων τοὺς ἐν αὐτοῖς ἀσκουμένους, καὶ τὴν ἀποχρῶσαν αὐτοῖς δαπάνην ἀπονέμων, τὰ λοιπὰ τῷ δημοσίῳ ἀφωσίου καὶ ἀνελάμβανε. Καὶ ἄλλο ἐπ' ἄλλῳ καθ' ἑκάστην ἐνεόχμου τοιοῦτον. Ἐντεῦθεν ἅπασιν ἦν μισητὸς, τῷ τε δημοτικῷ πλήθει, τῇ τε συγκλήτῳ βουλῇ, ἀλλὰ μέντοι καὶ τῷ στρατιωτικῷ, οὐδὲ γὰρ οὐδ' ἐκείνου ἀπείχετο, ἀλλὰ κἀκείνοις ἀπεμείου τὰς εὐπορίας, καὶ τῶν ἄλλων μᾶλλον τοῖς ἐν τοῖς σεμνείοις τὴν ζωὴν διανύουσι. Τὸν δὲ οὐδὲν ἀπῆγε τῶν ἐγχειρήσεων, οὐ λόγος, οὐ δέος, οὐ μῖσος, οὐ ψόγος, οὕτως ἐπῆρτο τὸ φρόνημα καὶ οἰδῶσαν ἐκέκτητο τὴν ψυχήν.

V. Neque vero patriarcha superbia illi cedebat, sed Ε'. Ἀλλ' οὐδ' ὁ πατριάρχης ἦττον ἐκείνου πε-

## Variæ lectiones et notæ.

(51) Τοῦ βίου αὐτῷ κοινωνόν. *Aicatherinam*, ad quam scripta legitur Pselli epistola in cod. Reg. hoc titulo, Τῇ δεσποίνῃ Αἰκατερίτῃ.

φρονημάτιστο. Ἤθελεν οὖν ἐπιτάσσειν αὐτῷ, καὶ εἴποτε πρὸς τὰ αἰτούμενα ἀπετύγχανεν, ὁ δὲ ἔδυσχέραινε, καὶ ἠπείλει καὶ ἐπετίμα, εἶτα καὶ ὡς αὐτὸς αὐτῷ τὴν βασιλείαν ἀπονενεμηκὼς, αὐτὸς καὶ ἀφελέσθαι ταύτην εἰσαῦθις ἠπείλησε. Ταῦτα οὐκ ἦν οἴσειν τὸν βασιλέα ἐκεῖνον ἐπιεικῶς, διὸ καὶ δράσαι πρίν τι πάθοι προεμηθεύσατο. Τοῦ γοῦν πατριάρχου εἰς τὴν οἰκείαν ἀπελθόντος μονὴν, ἤδη τῆς πανηγύρεως ἐφεστώσης τῶν ἐν αὐτῇ τιμωμένων οὐρανίων Δυνάμεων, ἵν' ἑορτάσῃ λαμπρότερον· πέμψας ἐκεῖ χεῖρα στρατιωτικὴν ὁ κρατῶν (οὐ γὰρ ἤθελεν ἐκ τῆς τοῦ Θεοῦ Λόγου Σοφίας τὸν ἄνδρα καταγαγεῖν, ἵνα μὴ παρὰ τῷ κλήρῳ, ἢ καὶ τῷ δήμῳ θόρυβος γένηται), ἐκεῖνόν τε καὶ τοὺς ἐκείνου ἀνεψιοὺς συνόντας αὐτῷ ὑπερορίους ποιεῖ. Εἶτα καὶ καθαιρέσει ὑποβαλεῖν αὐτὸν διὰ φροντίδος ἐτίθετο, καί τισι τῶν ἀρχιερέων συνεργοῖς πρὸς τοῦτο ἐκέχρητο, καὶ τῷ Ψελλῷ αἰτιαμάτων (52) πολλῶν καὶ ἀλλοκότων συναγωγεῖ, ἃ ἐν τῷ κατ' ἐκείνου λόγῳ συνήθροισέ τε καὶ συνεγράψατο, δηλοῖ τε διά τινων τῷ ἀνδρὶ, ἀπείπασθαι τὴν ποιμαντικὴν, ἵν' ἐκὼν αὐτὴν δοκῇ παραιτεῖσθαι, ὡς εἰ μὴ τοῦτο, καὶ ἄκων αὐτὴν ἀφαιρεθήσεται, εἰς μέσον κατ' αὐτοῦ προτιθεμένων αἰτιαμάτων. Ὡς δ' ἐκεῖνος οὐκ ἦν ὑπείκων τῷ τοῦ βασιλέως θελήματι, φροντὶς ἦν τῷ κρατοῦντι περὶ τῆς αὐτοῦ καθαιρέσεως. Ἀλλ' ἔφθη λύσας τὴν φροντίδα τοῦ πατριάρχου ὁ θάνατος. Μετ' ὀλίγου γὰρ μεθίσταται τῶν ἐνθένδε ὁ πατριάρχης, καί τις τῷ Κομνηνῷ τὴν ἐκείνου εὐηγγελίσατο τελευτὴν, ὡς φροντίδων αὐτὸν ἀπαλλάττουσαν. Ὁ δ' εὐθὺς μετεγνώκει καὶ ἀνωλόλυξε, καὶ τὸν ἐκείνου νεκρὸν μετ' ἐντίμου τῆς προπομπῆς ἐκ τῆς ὑπερορίας ἀναγαγὼν, εἰς τὴν αὐτοῦ μονὴν ἐναπέθετο, καὶ τοὺς ἐκείνου ἀδελφιδοῦς αὖθις ἀποκατέστησεν ἐς τὰς προτέρας τιμάς. Τῇ δ' Ἐκκλησίᾳ τὸν πρόεδρον καὶ πρωτοβεστιάριον Κωνσταντῖνον τὸν Λειχούδην ἀντικατέστησε, ἄνδρα ταῖς τῶν κοινῶν πραγμάτων ἐπὶ μακρὸν ἐμπρέψαντα διοικήσεσι, καὶ ἀνέγκλητον διαμείναντα, ὅπερ ὁ Μονομάχος καὶ τὴν τῶν Μαγγάνων ἀνέθετο πρόνοιαν, καὶ τὰ περὶ τῆς ἐλευθερίας αὐτῶν ἐνεπίστευσεν ἔγγραφα. Ἅπερ ὅφ' ἑαυτὸν ὁ Κομνηνὸς ἐθέλων ποιήσασθαι, σκέμμα τι μηχανᾶται πονηρίας ἀνάμεστον, καὶ τόκον νοὺς κακοδαίμονος. Ἐπεὶ γὰρ ὁ Λειχούδης ἐψήφιστό τε καὶ προκεχείριστο, καὶ ἱερεὺς ἤδη κεχειροτόνητο, δι' ἀπορρήτων αὐτῷ μηνύει, λέγεσθαί τινα κατ' αὐτοῦ, ἀπείργοντα τοῦ ἱεράσθαι αὐτὸν, καὶ εἰ μὴ ταῦτα λαληθεῖεν καὶ λυθεῖεν συνοδικῶς, μὴ οἷόν τε εἶναι τοῦ χρίσματος αὐτὸν τῆς ἀρχιερωσύνης τυχεῖν. Εἰ δὲ δοίης μοι, ἔφη, τῶν Μαγγάνων τὰ δικαιώματα, παραβλέψομαι τὰ λεγόμενα, καὶ παραχωρήσω χρισθῆναί σε. Συνιδὼν οὖν ὁ Λειχούδης, ὡς οὐκέτι αὐτῷ εἰς τὴν προτέραν ἐπανελθεῖν κατάστασιν ἔξεστιν, οὕτω δὲ μένειν δι' αἰσχύνης ποιούμενος, φέρων δίδωσι τὰ αἰτούμενα, καὶ οὕτω παραχωρεῖται τελεσθῆναι τὴν ἀρχιερατικὴν τελετήν.

ς'. Ὁ δὲ Κομνηνὸς κατὰ τῶν Οὔγγρων καὶ τῶν Σκυθῶν, οἳ Πατζινάκαι λέγονται, ἐκστρατεύσας,

A imperare illi volebat, ac si quando non impetrasset ea quæ petierat, ægre ferebat, increpabat; denique minabatur quemadmodum imperium illi contulisset, seidem illi ereptum. Quæ cum talis imperator ferre æquo animo haud utique posset, providit, ut malum daret potius quam ferret. Cum igitur patriarcha in suum monasterium, instente sanctorum Angelorum, qui ibi colebantur, festo, ut illud splendidius celebraret, iturus esset: missa illuc cohorte militum (nec enim eum ex ecclesia Verbi divini Sapientiæ avellere voluit, ne vel cleri vel populi motus oriretur) et ipsum et nepotes ejus relegat. Deinde de abrogando illi patriarchatu cogitans, opera quorumdam primariorum sacerdotum utitur, et Pselli variarum et absurdarum criminationum

B concervatoris, quas in oratione contra illum scripta congessit, et per quosdam viro significat, ut simulet, se ultro pontificatu cedere, quem alioquin invitus cum publica infamia sit amissurus. Ut autem ille refragabatur, imperatoris de ejus exauctorationis sollicitudinem mors sustulit. Neque enim multo post illius obitus a quodam est ei nuntiatus. Qui cum se **270** lætum illi afferre nuntium et curas adempturum putaret: ille statim mutata sententia ejulavit, ejusque cadaver cum honorifico comitatu ab exsilio revocatum in monasterio ab illo condito reposuit, nepotibus ejus pristina dignitate restituta. In Ecclesia vero Constantinum Lichudem præsidem et protovestiarium constituit, virum longo tempore in administrationibus

C rerum communium cum laude versatum, spectatæque fidei, cui Monachus etiam Manganorum œconomia commissa, tabulas de illorum immunitate commiserat, quas cum sibi vindicare Comnenus conaretur: commentum improbitatis plenum excogitat, ac plane partum quemdam diabolicæ mentis edit. Nam cum Lichudes per suffragia electus, ac sacerdos jam creatus esset, arcano eum monet, dici quædam quæ a patriarchali officio illum arcerent, et si in synodo agitarentur, nec rite confutarentur, non posse eum pontificatus unctionem adipisci. Verum si Manganorum sibi privilegia traderet, se neglecturum criminationes illas neque impedimento fore quominus ungatur. Lichudes, qui videret non licere sibi ad pristinam

D conditionem redire, sic vero manere turpe esse, propere allatis iis quæ putebantur, nemine obstante, pontificio ritu initiatur.

VI. Posthæc Comnenus expeditione contra Hungaros et Scythas, qui Patzinacæ dicuntur, sus-

Variæ lectiones et notæ.

(52) Καὶ τῷ Ψελλῷ αἰτιαμάτων. Exstat inter opera Pselli calumniatoria ista in Michaelem Cærularium patr. Constantinopol. ad synodum dicta oratio quæ propediem cum ejusdem historia et aliquot aliis opusculis et epistolis, prodibit cum versione Combefisii ex typographia Regia.

cepta, Hungaris potentibus pacem concessit. Scythas vero aggressuro, cæteri quidem cessere, pacem et ipsi amplexi (neque enim eidem omnes duci parebant) : unus vero eorum Seltes, cæteris audacior, cum parte quadam Romanorum copiarum congressus, vincitur, et multis suorum amissis aufugit. Imperator autem castris inde motis, sub finem mensis Septembris, Lobitzum concessit : ubi vehementi imbri et nive intempestiva et maxima plerique equi perierunt, multique milites ex frigore sunt periclitati ; cumque flumina exundantia et stagnantia commeatum subito intercepissent, et homines et jumenta rerum necessariarum penuria laborarunt. Cæterum, pluvia et nive paulisper sedata, imperator tabernaculo egressus sub magnam **271** quamdam quercum in proximo concessit, circumstantibus procerum quibusdam. Orto autem in eo loco fragore, et ipse et sui inde discesserunt, atque arbor statim radicitus evulsa concidit. Reversus igitur in magnam urbem, ad grates, ob salutem acceptam Deo persolvendas, intra palatium Sanctæ Theclæ protomatyris ædem ille quidem condidit, quod eo die, quo illius memoria celebratur, quercus illud periculum effugerat, sed talem, quæ magnam ejus animi pusillitatem arguat : quam ejus ex fratris filio nepos imperator Joannes, Alexii filius, magnificentissime instauravit, nomine Servatoris nostri Jesu Christi.

A τοῖς μὲν Οὔγγροις εἰρήνην αἰτησαμένοις ἐσπείσατο. Κατὰ δὲ τῶν Σκυθῶν ὁρμήσαντι, οἱ μὲν ἄλλοι ὑπέκυψαν καὶ εἰρήνευσαν (οὐ γὰρ ὑφ' ἕνα καὶ πάντες ἡγεμόνα ἐτάττοντο), εἷς δ' αὐτῶν ὁ Σελτὲ θρασυνθεὶς, καὶ μοίρᾳ τινὶ τῆς τῶν Ῥωμαίων δυνάμεως συμβαλὼν, ἥττητο, καὶ τὸ πολὺ τῶν οἰκείων ἀποβαλὼν, μετὰ τῶν περιλειφθέντων ἀπέδρα. Ἀναζευγνὺς δ' ἐκεῖθεν ὁ βασιλεὺς, ἐσκήνωσεν ἐν τῷ Λοβίτζῳ, ἤδη τοῦ τέλους ὄντος ἐγγὺς τοῦ Σεπτεμβρίου μηνός. Ὄμβρου δὲ βαγδαίου καταῤῥαγέντος, καὶ χιόνος πεσούσης πρὸ ὥρας πολλῆς, τῆς ἵππου τε τὸ πλέον διέφθαρτο, καὶ στρατιῶται πολλοὶ τῷ ψύχει κεκινδυνεύκασι, καὶ ποταμοὶ δ' ὑπερχειλεῖς γεγονότες καὶ πελαλίσαντες τὰ ἐπιτήδεια σφῶν ἀθρόον παρέσυραν, ὡς καὶ τῷ στρατιωτικῷ καὶ τοῖς ὑποζυγίοις αὐτοῦ τὰ ἀναγκαῖα ἐπιλιπεῖν. Εἶτα τοῦ ὗειν τε καὶ τοῦ νίφειν ἐπὶ μικρὸν παυθέντων, τῆς βασιλείου σκηνῆς προῆλθεν ὁ βασιλεὺς, καὶ ὑπὸ δρῦν ἕστη παμμεγέθη, ἐκεῖ που ἑστῶσαν· καί τινες τῶν ἐν ὑπεροχαῖς αὐτὸν περιίστανται. Βοῆς δ' ἐν τῷ τόπῳ συμβάσης, μετέστησαν τῆς δρυὸς ὁ βασιλεύς τε καὶ οἱ περὶ αὐτὸν, ἡ δ' αὐτίκα ῥιζόθεν ἐκσπασθεῖσα κατέπεσεν. Ὁ δ' αὐτοκράτωρ ἐπανελθὼν εἰς τὴν μεγάλην πόλιν, καὶ ἀποτινὺς ὑπὲρ τῆς σωτηρίας ταύτης τῷ Θεῷ χαριστήρια, ναὸν ἐντὸς τῶν βασιλείων ἀνήγειρε τῇ πρωτομάρτυρι ἁγίᾳ Θέκλᾳ. Κατὰ τὴν ἡμέραν γὰρ ἐν ᾗ τελεῖται ἡ μνήμη ταύτης, τὸν ἐκ τῆς δρυὸς ἐξέφυγε κίνδυνον, ναὸν δὲ πολλὴν κατηγοροῦντα τῆς ἐκείνου προαιρέσεως μικροπρέπειαν, ὃν ὁ ἐκείνου καθελὼν ἐξανέψιος ὁ αὐτοκράτωρ Ἰωάννης ὁ τοῦ Ἀλεξίου υἱὸς σφόδρα μεγαλοπρεπῶς ἀνεδομήσατο εἰς ὄνομα τοῦ Σωτῆρος (53) ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

B

C

VII. Nunc illud dicendum est, quemadmodum Isaacius hic imperium deposuerit, etsi scriptores in eo non consentiunt. Nam eruditissimus et eloquentissimus Psellus narrat, eum venationibus deditum, cum hasta sæpe et ursos et apros feriret : frigido vento ictum esse latus, atque inde febrim ex imo coortam efferbuisse. Postridie cum lateris doloribus urgeretur, et spiritum ægre traheret, dubia spe vitæ, ac potius plane desperata vita, Constantino Ducæ imperio tradito, vitæ melioris institutum amplexum esse. Thracesius autem refert, circa Neapolim venanti visum esse aprum horrendum aspectu, quem dum laxatis equo habenis persequeretur, ingenti spumarum vi ac fremitu in eum ferri, ac dentibus ejus femur transfigere, ac deinde in fugam se conjicere. Quo ille ictu, ut ferebat, ad mortem usque vulnerato, ipse quoque ex equo delapsus, ac pedibus aprum insequens, ubi ad quercum pervenit, ingenti ramo ejus caput percussit, ac deinde ipse quoque ad terram corruit. Quo ictu aper ille mortuus est, ipse vero ex eo tempore ægrotare cœpit, et ad mortem usque decubuit. Quæ cum ita sint, Psellus ea omnia ad Isaacii ignaviam et desidiam refert, qui ea tempestate, qua Turcis Romanum imperium vastantibus, Romanorum res ad summum discrimen adducta est, in venationibus tempus consumpserit. Sed hæc quidem ita se habent. Nos vero, quæ ab aliis de Isaacio dicta sunt, ea omnia ad verbum exponemus.

Χ'. Ἀλλ' ἤδη ῥητέον καὶ ὅπως τὴν βασιλείαν ἀπέθετο οὗτος ὁ Ἰσαάκιος, εἰ καὶ μὴ συμφρονοῦσιν οἱ συγγεγραφότες περὶ αὐτοῦ. Ὁ μὲν γὰρ πολὺς τὴν γλῶτταν (54) ὁ σοφώτατος Ψελλὸς ἐν θήραις ἐκεῖνον λέγει τὸν βασιλέα σχολάζοντα, καὶ συχνάκις τὴν δεξιὰν λογχοφόρον ἐπ' ἄρκτους καὶ σύας ἐπανατείνοντα, βληθῆναι πνεύματι ψυχρῷ τὴν πλευρὰν, κἀντεῦθεν φρίκην ἐπισυμβῆναι αὐτῷ, καὶ πυρετὸν ἐκ τοῦ βάθους ἀναφλεγῆναι, εἰς δὲ τὴν ἐπιοῦσαν νύττεσθαι τὴν πλευρὰν, καὶ τὸ ἄσθμα, μὴ ἐῤῥῶσθαι αὐτοῦ, κἀκ τοῦτων ἀμφισβητήσιμον γενόμενον εἰ βιώσεται, ἢ καὶ ἀπεγνωκότα τέλεον τὴν ζωὴν, καὶ νὸν Δοῦκαν Κωνσταντῖνον (55) τῇ βασι-

D

## Variæ lectiones et notæ.

(53) Εἰς ὄνομα τοῦ Σωτῆρος. De hac æde egimus in *Constantinopoli Christ*, ubi de æde S. Theclæ. Videtur porro illa ipsa ædes quam a Joanne conditam aiunt sub nomine τοῦ Παντοκράτορος. De hac pariter in eadem lucubratione sat multa a nobis observata : cujus et am. ut hoc obiter moneam, ea erat prærogativa, ut illius Hegumenus multis aliis monasteriis una esset præfectus, nisi forte exarchii obierit dignitatem, de qua consulere licet Glossarium ad scriptores med. Græcit., ita ut visitatoris potius officium exercuerit. Balsamon, ad *Nomocanon* Photii, tit. 1. c. 20 : Εἰ γὰρ οὐκ ἐφεῖται κληροῦσθαί τινα εἰς δύο Ἐκκλησίας, πολλῷ, πλέον οὐδὲ κεφαλὴ μία δύο σωμάτων. Τὸ δὲ προϊστασθαι τὸν παντοκρατορηνὸν Ἡγούμενον πολλῶν μοναστηρίων, οὐκ ἐναντιοῦται τῷ κανόνι· τὰ γὰρ πολλὰ μοναστήρια ὡς ἓν λογίζονται, διὰ τὸ κατ' ἐπίδοσιν περιελθεῖν εἰς παντοκράτορα.

(54) Πολὺς τὴν γλῶτταν. *Eloquentissimus* reposuimus, pro *homo verbosus*, uti verterat interpres, quem inde multis exagitat Allatius in Dissertat. de Psellis, p. 38. Porro Michaelis Pselli verba sunt: Πολλάκις δὲ τῇ βολῇ τῆς λόγχης ἐπὶ τὰς ἄρκτους καὶ συνεχῶς ἐπανατείνων τὴν δεξιὰν ψυχρῷ πνεύματι βάλλεται τὴν πλευρὰν, καὶ τότε μετὰ οὐ πάνυ καταδήλος ἡ πληγὴ ἐγεγόνει. τῇ δ' ἐφεξῆς ῥιγώσαντας, πυρετὸς διαδέχεται, etc.

(55) Κωνσταντῖνον. Anonymus Barensis : *Anno* 1060, *ind.* 13, *Comminiano voluntarie dedit* (forte cedi.) *domino suo Constantino Duhixxi, et induit sibi habitum monachicum.*

λεια ἐγκαταστήσαντα, πρὸς τὴν κρείττω μετατάξασθαι βιοτήν. Ὁ δέ γε Θρᾳκήσιος, θηρᾷν κἀκεῖνος τὸν βασιλέα τοῦτον ἱστόρησε περὶ τὴν Νεάπολιν, σὺν δ' ἐπιφανῆναί ποθεν, τήν θέαν φρικτὸν, καὶ τὸν Κομνηνὸν ἐνδεδωκότα τῷ ἵππῳ τὸν χαλινὸν, διώκειν τὸν σὺν, τὸν δὲ εἰσδῦναι τὴν θάλασσαν, γενέσθαι τε ἀφανῆ, ὃν οὐ σὺν οἱ πολλοὶ, φάντασμα δέ τι δαιμόνιον ὑπειλήφασιν· ἐν τοσούτῳ δ' ὡς ἐξ ἀστραπῆς ἐνσκῆψαι λαμπηδόνα τῷ βασιλεῖ, καὶ τῇ ταύτης Βολῇ διαταραχθέντα τὸν αὐτοκράτορα, τοῦ ἵππου τε ἐκπεσεῖν, καὶ κεῖσθαι παρὰ τῇ γῇ ἀφρὸν τοῦ στόματος ἀποπτύοντα, καὶ μηδὲν τῶν κατ' αὐτὸν αἰσθανόμενον, ἀκατίῳ δ' ἐκεῖθεν ἐμβιβασθέντα, κομισθῆναι εἰς τὰ βασίλεια, καὶ νοσήσαντά τι βραχὺ, εἶτα δὴ καὶ ἀπογνωσθέντα, κείρασθαί τε τὴν τρίχα, καὶ ἀντὶ τῆς πορφύρας τραχὺ τριβώνιον ἀμφιέσασθαι, τὸν Δοῦκα Κωνσταντῖνον βασιλέα προχειρισάμενον, καὶ οὕτω τῇ τοῦ Στουδίου προσορμίσαι μονῇ, κἀκεῖ τὸ λοιπὸν καταβιῶναι τῆς βιοτῆς ἀναῤῥιωσθέντα ἐκ τοῦ νοσήματος. Ἐβασίλευσε δὲ δύο ἐνιαυτοὺς καὶ μῆνας τρεῖς, δραστήριος ὢν, καὶ τὸ ἦθος σοβαρὸν ἐνδεικνύμενος, πρὸς πράξεις ὀξύτατος, στρατηγικώτατος τὰ πολέμια. Λόγοις μὲν οὐχ ὡμιληκὼς, προσέχων δ' αὐτοῖς, καὶ τοὺς τούτων τροφίμους ἀποδεχόμενος, σιῶφρών τε τὰ πρὸς εὐνήν. Λέγεται γαρ ποτε νοσῆσαι τῆς οἰκίας ἀποδημῶν, καὶ παρὰ τῶν ἰατρῶν γυναικὶ μιγῆναι πρὸς θεραπείαν τῆς νόσου προτρέπεσθαι· τὸν δὲ μὴ ἀνασχέσθαι ἑτέρᾳ πλησιάσαι παρὰ τὴν σύνοικον. Αἰτιώμενος δὲ ὅτι τυραννίδι ἐπικεχείρηκεν, Ὤκνουν, ἔλεγε, τῷ συνδούλῳ δουλεύειν, καὶ τῶν εἰκότων μὴ τυγχάνειν.

A relur, in mare demersum evanuisse, et a plerisque non aprum, sed spectrum quoddam diabolicum esse judicatum: atque interim fulgore quodam instar fulguris perstrictum imperatorum, equo præterrore excussum, et spumam ore rejicientem, humi attonitum jacuisse, atque inde navicula in regiam revectum, cum paulisper ægrotasset, jam deploratum, raso capillo et purpuræ loco aspera lacerna sumpta, atque Constantino Duca imperatore designato, in Studiense monasterium se contulisse, ubi recuperata etiam valetudine, vitæ reliquum exegerit. Regnavit biennium et tres menses, homo strenuus, ingenio arroganti, in rebus gerendis celerrimus, rei bellicæ peritissimus. In litteris non quidem versatus, sed litterarum studiosus, et doctorum amans; in conjugio adeo castus, ut cum peregre in morbum incidisset, et a medicis **272** moneretur, ut consuetudine mulieris morbum levaret, cum ulla præter uxorem suam, rem habere recusarit. Cum ei regni affectatio objiceretur, respondit: *Se puli non poluisse conservi imperium, a quo justa sibi præmia negarentur.*

Η'. Ὁ πρόεδρος δὲ Κωνσταντῖνος ὁ Δούκας, τῆς βασιλείας τυχὼν ἀπραγμόνως, ὡς εἴρηται, πολλοὺς τῶν τῆς συγκλήτου βουλῆς καὶ τοῦ δημώδους πλήθους εἰς μείζονας ἀξιωμάτων βαθμοὺς προεβίβασε. Καὶ ὅσους δ' ὁ Κομνηνὸς ἀφείλετο τὰς οἰκείας τιμὰς (πολλοὶ δ' ἦσαν καὶ οὗτοι), εἰς ταύτας αὖθις αὐτὸς ἐκείνους ἀποκατέστησεν. Ἐπιβουλῆς δὲ κατ' αὐτοῦ συσκευασθείσης, μικροῦ δεῖν ἐγένετο ἂν ὑποβρύχιος. Ἦν μὲν γὰρ ἐν τοῖς βασιλείοις τῶν Μαγγάνων· ἐσκέψαντο δὲ οἱ συνομοσάμενοι, ὡς εἰ θόρυβος ἐν τῇ τῆς πόλεως γεγονὼς ἀγγελθείη αὐτῷ ἀγορᾷ, αὐτίκα διὰ τῆς θαλάσσης ἐκεῖνος ἀπελεύσεται πρὸς τὸ μέγα ἀνάκτορον. Προφκονόμητο δ' αὐτοῖς, μὴ εἶναι τὴν βασιλικὴν τριήρη ἐκεῖ, καὶ τοὺς ἐκείνης οἰακοστρόφους, οὓς πρωτοκαράβους ἡ δημώδης λέγει φωνὴ, τῆς συνομοσίας μετέχειν σπουδάσαντες. Ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς ὡς τὸν θόρυβον ἐνωτίσατο, ἀπιέναι δεῖν ἔκρινε τῶν ἀνακτόρων εὐθύ. Ἐπεὶ δ' οὐχ εὑρητο ἡ βασιλικὴ τριήρης ἐκεῖ, εἰς τὸ τυχὸν ἐμβεβήκει ἀκάτιον· ἀπιόντος δὲ, ἀνεφάνη καὶ ἡ ναῦς ἡ βασίλειος, καὶ εἰρεσίᾳ πολλῇ σὺν ῥύμῃ σφοδρᾷ τὸ ῥόθιον τέμνουσα, πρὸς τὸ πλοιάριον, ᾧπερ ὁ βασιλεὺς ἐμβεβήκει, πρὸς τῶν πηδαλιούχων ἐθύνετο. Ἦν δ' αὐτοῖς τὸ βουλόμενον, ἐπιβιβάσαι τὴν τριήρη τοῦ πλοιαρίου, ἵν' αὐτὸ καταδύσῃ καὶ σὺν τῷ βασιλεῖ ποιήσηται ὑποβρύχιον. Ὡς δ' εἶδον τὴν τῆς τριήρους ἐπιφορὰν οἱ τῷ κρατοῦντι συμπλέοντες, ἀνέκραξάν τε καὶ ἐπέχειν θρασύτερον ἐξεβόησαν, καὶ μετατρέπειν τοὺς οἴακας. Ταῖς οὖν ἐκείνων βοαῖς ὥσπερ ἐμβροντηθέντες οἱ ἐπὶ τῶν οἰάκων (θείας δ' ἦν τὸ ξύμπαν προμηθείας) ἀπεδειλίασαν. Καὶ οὕτω τὸν κίνδυνον ὁ βασιλεὺς ἐκφυ-

VIII. Constantinus Ducas præses, imperio citra laborem, ut dictum est, positus, multos senatorii ordinis et plebeiæ conditionis ad altiores dignitatis gradus evexit: atque illos etiam, quos Comnenus honoribus spoliarat, qui multi fuerunt, in integrum restituit. Sed parum abfuit, quin per insidias submergeretur. Nam cum in Manganico palatio ageret, conjurati ratione inita, si ei tumultus in foro urbis nuntiaretur, statim mari in magnam regiam transiturum, curarant, ut imperatoria triremis, illiusque gubernatores, qui protocarabi vulgo appellantur, et in conjurationis societatem asciti erant, abessent. Imperator, audito tumultu, recta in regiam abeundum esse censuit. Sed cum imperatoria triremis ibi non inveniretur, proximum lembum conscendit. Inter navigandum vero etiam navis imperatoria apparuit, quæ frequenti remigio et vehementi impetu fluctus secans, a gubernatoribus recta ad lembum dirigebatur, eo consilio, ut illo suppresso imperator demergeretur. Iis vero qui cum eo vehebantur, exclamantibus, et confidentius vociferantibus, ut inhibitis remis gubernacula converterent; gubernatores velut allociti, Deo ita volente, paruerunt. Sic periculo evitato, quo paulo et a quibus paratæ essent insidiæ cognovit, ac sontes bonis duntaxat ademptis ultus est. Etsi autem ex veterum Ducarum Andronici, Pantherii, et Constantini familia se ortum esse gloriabatur, tamen eam familiam, cum Constantinus (ut supra dictum est) regnum affectasset, Constantino Porphyrogenito imperatoris Leonis Philosophi filio regnante, et ob immaturam ætatem adhuc sub tu-

B C D

toribus agente, funditus eversam esse constat, nullo mare relicto. Hujus igitur majores, ut fertur, a femina quadam originem duxerunt. Unde non germanus Ducas censebatur, sed promiscuus, cognatione illa velut adulterata. Itaque a plerisque non **273** Ducas, sed Ducitzes per diminutionem vocabatur. Cæterum vir pius fuit erga Deum, moribus commodis, justitiæ amans, sed ingenio tardo et hebeti; et ut iis delectabatur, quorum spectata erat integritas, sic pecuniam supra modum amabat, et rationes excogitabat, quibus multos thesauros coacervaret. Quamobrem duabus rebus magnum impendit studium, quarum una erat, ut publica vectigalia augeret, eaque de causa curias rationibus quæstoriis destinatas quibusvis vendebat, et vectigalium collectionem publicanis cum pacto auctarii credebat; altera, ut controversias audiret, et decreta scriberet. Verum in jure dicendo non semper præscripta legum observabat, sed alicubi etiam erat pro ratione voluntas, ut commutatis calculis in pronuntiando personarum rationem haberet. Jam ut erat tenax et parcus, cum animo suo constituit, nolle se bellis conflictari, sed gentes muneribus et aliis obsequiis devincire, et Romano imperio reconciliare; qua re duo commoda venabatur, alterum ne plura in expeditionibus consumeret: alterum, ut per summum otium cumulandis thesauris invigilaret. Ita fiebat, ut militares catalogos negligeret, ac potius fortissimos quosque ob stipendii magnitudinem deleret. Unde Barbari ferociores evadebant: Romanæ vero legiones timidiores et humiliores, atque imperium minuebatur. Nam multæ tum Orientales provinciæ partim diripiebantur et vastabantur, partim ab hostibus occupabantur.

γών, ὅπως τε καὶ παρ' ὧν ἡ ἐπιβουλὴ συνεσκεύαστο, ἔγνω, καὶ τοὺς αἰτίους ἠμύνατο στερήσει μόνη τῶν οὐσιῶν. Οὗτος ὁ βασιλεὺς ἦν μέν, ὡς ἐπὶ προγόνοις τοῖς πάλαι τῇ τῶν Δουκῶν κεκλημένοις ἐπωνυμίᾳ, τῷ Ἀνδρονίκῳ δηλαδή, καὶ τῷ Ἀνθηρίῳ, καὶ ἐπὶ τούτοις τῷ Κωνσταντίνῳ. Ἀλλὰ τοῦ γένους ἐκείνων πάλαι πανοικὶ ἐξολοθρευθέντος, ὅτε ὁ Κωνσταντῖνος τυραννίδι ἐπεχείρησεν (ὡς ἔμπροσθεν εἴρηται) τοῦ Πορφυρογεννήτου Κωνσταντίνου τοῦ παιδὸς τοῦ ἄνακτος Λέοντος, τοῦ Φιλοσόφου φημί, βασιλεύοντος, καὶ ὑπὸ ἐπιτρόπους τελοῦντος ἔτι διὰ τὴν νηπιότητα, καὶ μηδενὸς ἄῤῥενος περιλειφθέντος. Ἐκ θηλείας τινὸς, ὡς λόγος, οἱ τούτου κατήγοντο πρόγονοι, ὅθεν οὐδὲ Δοῦκας λελόγιστο, καθαρὸς, ἀλλ' ἐπίμικτος καὶ κεκιβδηλευμένην ἔχων τὴν πρὸς τοὺς Δούκας συγγένειαν. Διὸ καὶ τοῖς πλείοσιν οὐ Δούκας, Δουκίτζης (56) δ' ὑποκοριζόμενος ἐπωνόμαστο. Ἦν δὲ ὁ ἀνὴρ τὰ πρὸς Θεὸν εὐσεβὴς, τὸ ἦθος ἐπιεικὴς, δικαιοσύνης ἐραστὴς, τὴν γνώμην δὲ νωθρὸς καὶ ἀμβλὺς, χαίρων τοῖς ἐπὶ βίου μαρτυρουμένοις σεμνότητι, ἐκτόπως δ' ἐρασιχρήματος, καὶ πόρους ἐπινοῶν ὅπως αὐτῷ γένοιντο πολλοὶ θησαυροί. Ὅθεν καὶ πρὸ πάντων εἰς δύο ταῦτα κατέτεινε τὴν σπουδὴν, εἴς τε τὴν τῶν δημοσίων φόρων ἐπαύξησιν, διὸ καὶ τὰ ἀρχεῖα, τὰ τοὺς φορολόγους λογοπραττοῦντα, ὠνητὰ παρεῖχε τοῖς βουλομένοις, καὶ τελώναις τὴν συλλυγὴν τῶν φόρων ἐπὶ συνθήκαις προσθηκῶν ἐνεπίστευε. Πρῶτον μὲν οὖν τοῦτ' ἐκείνῳ ἦν σπούδασμα· δεύτερον δὲ δικῶν ἀκρόασις καὶ ψηφίσματα. Οὐ πάνυ δὲ τῇ ἀκριβείᾳ προσεῖχε δικάζων, ἀλλ' ἐνιαχοῦ καὶ ἐνηυθέντει, καὶ τὰς ψήφους ὑπήλλαττε, πρὸς τὰ πρόσωπα τὰς ἀποφάσεις τιθέμενος. Γλίσχρος δὲ τυγχάνων καὶ φειδωλὸς, ἔθετο παρ' ἑαυτῷ μὴ μάχαις πρὸς τὰ ἔθνη συῤῥήγνυσθαι, ἀλλὰ δώροις καὶ φιλοφροσύναις ἄλλαις αὐτὰ οἰκειοῦσθαι, καὶ καταλλάττειν τῇ Ῥωμαίων ἀρχῇ. Δύο ἐντεῦθεν ταῦτα μνώμενος ἑαυτῷ, τό τε μὴ πλείω δαπανᾶν ἐν ἐκστρατείαις, καὶ τὸ αὐτὸς ἠρεμεῖν, καὶ σχολάζειν ὡς ἐπίπαν τῶν χρημάτων τῇ συλλογῇ· διὸ καὶ τῶν στρατιωτικῶν καταλόγων ἠμέλησεν, ἢ μᾶλλον πολλοὺς καὶ τοὺς γεννικωτέρους τῶν ἀπογραφῶν ἀπῄλειψε διὰ τὸ βαρύμισθον. Ὥστε συμβαίνειν θρασύνεσθαι μὲν τὸ βαρβαρικὸν, συστέλλεσθαι δὲ καὶ καταπονεῖσθαι τὰ τῶν Ῥωμαίων στρατεύματα, καὶ μειοῦσθαι τὴν ἡγεμονίαν τὴν Ῥωμαϊκήν. Πολλαὶ γαρ τότε τῶν Ἑῴων χωρῶν αἱ μὲν ἐληΐζοντο καὶ εἰς ἀφανισμὸν προύχώρουν, αἱ δὲ καὶ ὑπὸ τοὺς πολεμίους ἐγίνοντο.

IX. Neque etiam in Occidente omnia se rectissime habebant, ob militum et paucitatem et ignaviam. Uzos enim (est autem hæc quoque Scythica gens, quæ Patzinacis et generis præstantia et multitudine illis in locis antefertur). Istrum cum uxoribus et liberis trajicientes, rectores finitimarum urbium magister Nicephorus Botaniates, et magister Basilius Apocapes, transitu prohibere frustra conati, victis legionibus, ambo capti sunt et abducti a Barbaris, qui Danubio superato, omnem ejus tractum compleverunt. Nam plerique consentiunt, eorum qui arma ferre possent, ultra sexaginta millia fuisse. Indo progressi ex Macedonia,

Θ'. Καὶ τὰ μὲν πρὸς ἀνίοχοντα ἥλιον οὕτως εἶχον κακῶς, τὰ δ' Ἑσπέρια καὶ ταῦτα κακῶς ἔπασχε, διὰ στρατιωτῶν καὶ σπάσιν καὶ ἀχρειότητα. Τοῦ γὰρ τῶν Οὔζων ἔθνους (Σκύθαι καὶ τοῦτο ἐστι τῶν Πατζινάκων, καὶ κατὰ γένους ἐπεροχὴν καὶ κατὰ πλῆθους ὑπερβολὴν παρὰ τοῖς Σκυθικοῖς προτιμώμενον ἔθνεσι) τὸν Ἴστρον παγγενεὶ διαβαίνοντος, ἐπειράθησαν μὲν οἱ τῶν παριστρίων πόλεων ἄρχοντες (ἦσαν δ' οὗτοι ὁ μάγιστρος Νικηφόρος ὁ Βοτανειάτης, καὶ ὁ μάγιστρος Βασίλειος ὁ Ἀποκάπης) ἀπαῖρξαι αὐτοῖς τὴν διάβασιν, οὐ μέντοι γε ἠδυνήθησαν. Ἀλλὰ συμμίξαν σφίσι τὸ βάρβαρον, τήν τε συνοῦσαν αὐτοῖς κατηγωνίσατο στρατιὰν, καὶ τοὺς εἰρημένους

Variæ lectiones et notæ.

(56) Δουκίτζης. Ita appellatur in Chronico annoymi Barensis loco laudato. Vide *Familias Byzantinas* in Ducena familia.

ἄνδρας καὶ ἄμφω δουκαλιώτους ἀπήγαγον, καὶ διαβάντες τὸν Δάνουβιν (57), τὴν περὶ αὐτὸν χώραν ἐπλήρωσαν ἅπασαν. Ἦσαν γὰρ, ὡς ὁ λόγος, ὑπὲρ ἑξήκοντα χιλιάδας, οἱ αἴρειν ὅπλα δυνάμενοι. Ὅθεν ὁρμώμενοι τήν τε Μακεδονίαν ἐληΐζοντο, καὶ μέχρις Ἑλλάδος προήεσαν. Ταῦτα ἀθυμίαν ἐνεποίει τῷ βασιλεῖ, συλλέξαι δὲ δυνάμεις ὤκνει καὶ ἀνεβάλλετο, ἵνα μὴ πρόηται ὀβολόν. Ἐκεῖνος δ' ἔλεγεν ὅτι ἀκαταγώνιστον τὸ ἔθνος ἐστί. Πρέσβεις δὲ πρὸς τοὺς αὐτῶν ἡγεμονεύοντας μετὰ δώρων ἐσταλκὼς ἐπειρᾶτο τούτοις πεῖσαι τὸν βάρβαρον σπείσασθαι. Ἀντων δὲ ἀναφανδὸν λοιδορουμένων τῷ βασιλεῖ, ὡς διὰ φειδωλίαν μὴ κατὰ τῶν Βαρβάρων ἐπεξιόντι, τῆς μὲν πόλεως ἐξεδήμησε (58), περὶ δὲ Χοιροβάκχους (59) ἐσκήνωσεν, οὐ πλείους, ὡς λέγεται στρατιώτας τῶν ἑκατὸν πεντήκοντα μεθ' ἑαυτοῦ ἐπαγόμενος. Φροντίζων δὲ περὶ στρατεύματος συλλογῆς, ἐν τούτοις δ' ἠγγέλθη αὐτῷ ἡ τοῦ ἔθνους καταστροφή. Ἐνσκήψαντος γὰρ ἐκείνῳ λοιμοῦ, καὶ κακωθέντι σφοδρῶς ἐξ αὐτοῦ, οἵ τε Πατζινάκαι καὶ οἱ παρακείμενοι Βούλγαροι ἠσθενηκότι ἐπέθεντο, καὶ ἄρδην αὐτὸ διεφθάρκασι, μόλις τῶν ἡγεμόνων μετ' ὀλίγων δυνηθέντων διαβῆναι τὸν Ἴστρον. Ἦν δὲ τὸ σύμπαν τοῦ στρατηγήματος τῆς θείας δυνάμεως· Ἀπογνοὺς γὰρ ὁ βασιλεὺς πανταχόθεν, πρὸς τὸ θεῖον κατέφυγε δάκρυσι, καὶ συντριβῇ καρδίας τούτου δεόμενος, καὶ τὴν ἐκεῖθεν ἐκκαλούμενος ἀγωγήν. Ταῦτα δ' ἐν τῷ ἕκτῳ ἔτει τῆς βασιλείας ἐπράχθη τούτου τοῦ αὐτοκράτορος. Πρὸ δὲ τούτου σεισμὸς ἐγένετο μέγας κατὰ τὴν εἰκοστὴν τρίτην (60) τοῦ Σεπτεμβρίου μηνὸς, ὑφ' οὗ καὶ ναοὶ καὶ οἰκίαι πολλαχοῦ ἠρειπώθησαν. Ὅτε καὶ τὸ κατὰ Κύζικον Ἑλληνικὸν κατέπεσε τέμενος (61), ἔργον κάλλιστόν τε καὶ θαύματος ἄξιον, καὶ ὁ ἐν Νικαίᾳ τῶν ἁγίων Πατέρων (62) μέγιστός τε καὶ περιώνυμος κατεσείσθη ναός. Κατὰ δὲ τὸν Μαΐου μῆνα τῆς τετάρτης Ἰνδικτιῶνος, κομήτης ὤφθη ἀστὴρ κατόπιν τοῦ ἡλίου πρὸς δύσιν ἰόντος. Ἦν δὲ πρότερον μὲν κατὰ σελήνην πλήρη τὸ μέγεθος, εἶτα κόμην ὥσπερ ἐκφύων, ἐμειοῦτο,

A 274 prædas agebant, et in Græciam usque penetrabant. Quæ etsi imperatori molesta erant, tamen conscribere copias negligebat, ne obolum impenderet: sed præ se ferebat, gentem illam esse insuperabilem. Itaque per legatos missis muneribus, pacem a ducibus illorum redimere parabat. Sed cum palam ab omnibus conviciis lacerarctur, quod ex tenacitate contra Barbaros non iret, urbem egressus est, et ad Chœrobacchos castrametatus, cum, ut fertur, non plures centum quinquaginta militibus secum haberet. Enimvero de conscribendis copiis sollicito, gentis illius subitum nuntiatur excidium. Nam cum sævissima pestilentia graviter afflicta esset, Patzinacæ et Bulgari finitimi debilitatem aggressi, funditus deleverunt, ducibus cum paucis ægre ultra Istrum elapsis. Fuit autem tota res divinæ potentiæ opus. Nam imperator, omni humana ope desperata, ad Deum confugerat, cum lacrymis et animi submissione illius auxilium efflagitans. Hæc sexto ejus imperii anno acta sunt, quem magnus terræ motus die XXIII mensis Septembris antecessit, quo et templa et ædes multis in locis conciderunt. Tum Cyzici gentile fanum opus pulcherrimum et admirandum corruit, et Nicææ sanctorum Patrum maximum et celebre templum dejectum est. Mense vero Maio, quarta indictione, stella crinita apparuit, solem occiduum sequens: quæ principio magnitudine lunæ plenæ par, deinde veluti coma cruta minuebatur, ac tantum decrescebat, quantum illa augebatur. Conspectus est per dies quadraginta, radiis versus Orientem conversis. Quum autem patriarcha Constantinus Lichudes, Ecclesia per annos quatuor et sex menses gubernata, in aliam migrasset vitam: Joannes Xiphilinus in pontificiam Constantinopoleos sedem evehitur, Trapezunte quidem oriundus, sed omni doctrinæ genere eruditus, et in præcipuos senatores relatus. Qui omnibus sua sponte relictis, coma rasa, Olympica monasteria frequenta-

## Variæ lectiones et notæ.

(57) Δάνουβιν. Ita Wolphius: at Regii duo alii Δάνουβιν, duo alii Δούναοιν habent. *Dunnuvium* dixit Laetantius, in libro *De mortibus persecutor*, n. 18.

(58) Τῆς μὲν πόλεως ἐξεδήμησε. Dum in hac expeditione versaretur, exorta, ni fallor ista seditio vel rebellio, in urbe, quam attigit Eudocia conjux in præfatione ad Ionia, cujus mox mentionem agemus, ubi disciplinarum ac studiorum, quæ tum in ea florebant, laudes prosequitur: Ὁρῶμεν μετὰ γὰρ ὡς αὐτῆς φανείσης (τῆς παιδείας) ἡ στάσις πέπαυται, καὶ αἱ τῆς εἰρήνης διαλλαγαὶ βέβαιαι ἀδιστάκτως ἐγένοντο. Ubi ad marginem codicis ms. hæc describuntur: Τὴν τοῦ Παλατιανοῦ στάσιν λέγει, καὶ τὴν τοῦ ἀκολάστου Μαΐοτμᾶ, οἱ τῇ βασιλείᾳ ἐπιθέμενοι, ἀπόντος τοῦ φιλοχρίστου βασιλέως, οὓς ὁ σοφώτατος Ἀσσωρῖνος παρακλήσει τε καὶ προστάξει τῆς ἐλλογιμωτάτης βασιλίδος ῥητορεύσας, τῆς ἐπιθέσεως κατέπαυσε, καὶ τοῦ ἐμφυλίου πολέμου· περὶ οὗ καὶ παλατιοῦ μνείαν ἐποιήσατο. Meminit porro Scylitzes variarum insidiarum in Constantinum Ducam structarum, tametsi earum auctores non nominet.

(59) Περὶ δὲ Χοιροβάκχους. De hoc oppido diximus ad Alexiadem Annæam pag. 340, et ad Cinnamum, p. 440.

(60) Κατὰ τὴν εἰκοστὴν τρίτην. Exstat inter Pselli Opuscula in cod. Reg. fol. 93, monodia in hunc terræ motum, hoc titulo: Εἰς τὸν σεισμὸν τὸν γεγονότα τῇ εἰκοστῇ τρίτῃ τοῦ Σεπτεμβρίου μηνὸς τοῦ Προδρόμου.

(61) Ὅτε καὶ τὸ κατὰ Κύζικον Ἑλληνικὸν κατέπεσε τέμενος. Vide quæ ad Philonem de septem mundi miraculis commentatur Leo Allatius.

(62) Καὶ ὁ ἐν Νικαίᾳ τῶν ἁγίων Πατέρων ναός. Nicæana major ecclesia, S. Sophia, perinde ac Constantinopolitana, dicata, *Sanctorum Patrum ecclesia dicitur*, ob coactos in ea sanctos Patres in primo concilio Nicæno, sed et in secundo. Nescio porro an ad istius Sophianæ ecclesiæ ruinam referri debeat Pselli λόγος εἰς τὴν τῆς ἁγίας Σοφίας σύμπτωσιν, qui describitur in cod. operum Pselli Regio fol. 63, an vero ad terræ motum, quem sub Alexio accidisse scribit Zonaras, tametsi non legimus eo concussam vel labefactatam ædem Sophianam Constantinopolitanam.

vit, solitariam vitam amplexus, ubi cum longo tempore permansisset, patriarchica sede dignus est habitus. At imperator gravi et diuturno morbo oppressus, **275** cum jam nullum mortis effugium esse cerneret, imperium tribus filiis reliquit, quorum duos Michaelem et Andronicum Eudocia privato adhuc, Constantinum vero imperatori pepererat, cum et ipsa Augusta appellata esset. Unde is solus Porphyrogenitus fuit, ab eoque statim præ ceteris imperii insignibus adornatus. Post etiam reliquos designavit. Ac hos quidem imperio præfecit : ipsis vero matrem imperatricem et nutricem, et ut paucis complectar, dominam reliquit, mandata imperii administratione, quod si modesta videretur, nec minus ad tractationem rerum apta, quam ad liberos educandos ingeniosa. Sed prius scriptum jusjurandum ab ea exegit, quo promitteret se a secundis nuptiis temperaturam. Ea syngrapha ab illa firmata, patriarchæ custodienda est tradita. Sed et senatores omnes jurejurando adacti, scripto promiserunt, se non alium imperatorem nisi liberos ipsius creaturos. His peractis obiit. Regnavit annos septem cum semestri : vixit sexaginta et amplius. Cæterum fratrem suum vivens Cæsarem appellarat, et consiliarium habuerat et

A καὶ καθ' ὅσον τὰ τῆς κόμης ηὐξάνετο, ἠλαττονοῦτο τὸ μέγεθος. Πρὸς δὲ τὴν Ἀνατολὴν τὰς ἀκτῖνας ἀπέτεινεν, ἐφ' ἡμέρας φαινόμενος τεσσαράκοντα. Τοῦ πατριάρχου δὲ Κωνσταντίνου τοῦ Λειχούδη ἐπ' ἔτη τέσσαρα καὶ μῆνας ἓξ τὴν Ἐκκλησίαν ἰθύναντος, μεταθεμένου πρὸς ἑτέραν ζωήν, Ἰωάννης ὁ Ξιφιλῖνος (63) εἰς τὸν ἀρχιερατικὸν τῆς Κωνσταντινουπόλεως θρόνον ἀνάγεται, ὃς ἐκ Τραπεζοῦντος μὲν ὥρμητο, πεπαίδευτο δὲ παιδείαν λόγων παντοδαπῶν, καὶ τοῖς ἐξόχοις τῆς συγκλήτου βουλῆς συνηρίθμητο. Πάντα δὲ ἐκουσίως λιπών, τοῖς κατὰ τὸν Ὄλυμπον προσφοιτήσας σεμνείοις, κείρεταί τε τὴν κόμην, καὶ τὸν μοναχικὸν ὑπέρχεται βίον, ἔνθα καὶ συχνὴν διανύσας χρόνον ἄξιος ἐκρίθη τοῦ θρόνου τοῦ πατριαρχικοῦ. Ὁ δέ γε βασιλεὺς νόσῳ ληφθείς, καὶ ταύτῃ κάμνων ἐπὶ μακρὸν καὶ ταλαιπωρούμενος, καὶ ἤδη κατεργασθείς, καὶ ἀπαραίτητον αὐτῷ γνοὺς ἐπιέναι τὴν τελευτήν, τὴν μὲν βασιλείαν αὐτοῦ καταλέλοιπε τρισὶν υἱέσιν (64), οὓς αὐτῷ ἡ σύνοικος Εὐδοκία (65) ἐγείνατο, τοὺς μὲν δύο τὸν Μιχαὴλ καὶ τὸν Ἀνδρόνικον (66) ἰδιωτεύοντι ἔτι, τὸν δὲ Κωνσταντῖνον βασιλεύσαντι, καὶ αὐτὴ Αὐγούστα ἀναρρηθεῖσα. Ὅθεν οὗτος μόνος Πορφυρογεννήτης ἦν, ὃν αὐτίκα καὶ πρὸ τῶν ἄλλων τοῖς βασιλικοῖς παρασήμοις ἐκόσμησεν. Εἶτα καὶ τοὺς λοιποὺς ἀνηγό-

## Variæ lectiones et notæ.

(63) Ἰωάννης ὁ Ξιφιλῖνος. Vide quæ de eo observamus ad Annam Comnenam, p. 267.

(64) Τὴν μὲν βασιλείαν καταλέλοιπε τρισὶν υἱέσιν. Scribit Psellus in *Hist.* Constantinum Ducam tres filios et duas filias ante adeptum imperium habuisse, quorum filiorum secundus mortem obiit patre tum imperante ; alter Michael postmodum imperator ; tertius vero Andronicus. Filiarum prima vitam monachicam amplexa est etiam superstes, cum idem Psellus scribebat : altera viro nupsit, Dominico forte Sylvio Venetorum duci, uti docuimus in *Fam. Byzant.* : nam conjugis familiam silet Psellus. Post adeptum vero imperium Constantinus Porphyrogenitus natus est, quem duobus locis Constantium, alibi Constantium vocat idem scriptor.

(65) Ἡ σύνοικος Εὐδοκία. Michael Psellus in Hist. nondum edita tradit bis nuptias iniisse Constantinum Ducam adhuc privatum : ac primo quidem cum nobili orta genere, ut quæ ἦν παῖς ἐκείνου, ὃν τὸ μὲν χωρίον ἡ θάλασσα ἤνεγκεν, ἡ δὲ ῥώμη παντα χοῦ τῆς οἰκουμένης ἐκήρυξε, quibus vocibus e Dalassena familia fuisse innuit : proinde filiam Constantini Dalasseni, qui sub Michaele Paphlagone vixit, cujus quidem Constantini Constantinus Ducas gener dicitur a Scylitze et a Zonara, unde cum de primis hisce nuptiis sileant iidem scriptores, Eudociam alteram Ducæ conjugem filiam Dalasseni perperam scripsimus in nostris *Familiis Byzantinis*. Eudociæ vero genus et Familiam non prodit Psellus ; sed hanc *Macrembolitissam* cognominatam docuimus in *Familiis Augustis Byzantinis*, in addit. quæque singularis fuit eruditionis, quod testantur quæ in Bibliothecis asservantur illius opera, in quibus legere contigit ex Colbertea vastum illud opus, quod Ἰώνια inscripsit, et Romano Diogeni imperatori alteri conjugi dicavit, hac præposita Epigraphe : Εὐδοκίας τῆς Μακρεμβολιτίσσης βασιλίδος Κωνσταντινουπόλεως Ἰώνια ἤτοι συναγωγὴ θεῶν, ἡρώων τε καὶ ἡρωϊκῶν γενεαλογιῶν, καὶ τῶν περὶ αὐτοῦ μεταμορφώσεων, μύθων τε καὶ ἀλληγοριῶν τῶν περὶ τοὺς παλαιοὺς εὑρισκομένων, ἢ καὶ περὶ διαφόρων σοφῶν, πρὸς τὸν φιλόχριστον καὶ εὐσεβέστατον βασιλέα Ῥωμανὸν νὸν Διογένην, Νικητὴν, Τροπαιοῦχον. Opus inquam multifaria rerum varietate refertum quodque immensam principis feminæ eruditionem, et assiduam librorum lectionem testatur, tum, ut ipsamet ait, ex propria bibliotheca, tum aliunde magnis sumptibus comparatorum : Ὅσπερ ἐσπαργανώθη ἐκ τῆς τιμαλφεστάτης ἡμῶν βιβλιοθήκης ἐρανισαμένη, ἤ τινι καὶ πολλὰ τῶν βιβλίων προσέθηκα ἐκ διαφόρων μοι χωρῶν συναθροισθέντα μελέτῃ καὶ δαπάνῃ πολλῇ. Tum addit hocce opus adjungendum cæteris quæ hactenus confecerat : Τῇ σῇ τοίνυν βασιλείᾳ κρινάσῃ ἐκδοθήσεται, καὶ μετὰ τῶν ἀνελφῶν παρέσεται. Ubi ad marginem hæc describuntur : Μετὰ τῶν ἀδελφῶν παρέσεται λέγει ὅτι καὶ ἄλλα τινὰ συνέθετο ἡ ἀοίδιμος βασίλισσα, τόν τε πλόκαμον τῆς Ἀριάδνης ἐπικῶς, καὶ τὰς τῶν γυναικῶν χρείας, καὶ τί δεῖ τὰς βασιλίδας ἀσκεῖν ἐν πεζῷ λόγῳ, χρήσιμόν τι χρῆμα, καὶ περὶ διαίτης μοναζόντων, ὅπερ καὶ νῦν καθ' ἡμᾶς ἐν τῷ τῆς Προκονήσου σεμνείῳ σώζεται. Cæterum in Ioniis nonnulla sunt quæ ex Suida excripsit iis locis ubi de scriptoribus agit, siquidem is vixit sub Joanne Zimisce, quod ipsemet videtur innuere in V. Ἀδάμ.

(66) Καὶ τὸν Ἀνδρόνικον. Quem et imperatorio titulo donatum cum duobus aliis fratribus mox scribit. Proinde iste est Andronicus cujus mortem deplorat in Monodia Psellus in cod. Reg. hoc titulo : Μονῳδία εἰς τὸν βασιλέα κύριον Ἀνδρόνικον τὸν Δοῦκαν, in qua βασιλέως υἱός dicitur. Deinde satis innuit una cum fratre imperasse, hisce verbis : Κεῖται βασιλεὺς, ἵνα καὶ πάλιν τὸν αὐτὸν λόγον ἅπερ ἐκ περιόδων ἐρῶ, ἐκ σπαργάνων μὲν σχεδὸν τὸ βασιλεύειν λαχὼν, κατάλληλος δὲ τῷ κράτει γενόμενος, ubi observanda vox σχεδὸν, solus enim Constantinus tertius filius Porphyrogenitus fuit. Denique in Androcini elogio, quod sub extremum *Historiæ* apposuit idem Psellus, exserte imperatorem appellat, hisce verbis : χαριέστατος οὗτος ὁ βασιλεὺς, etc.

ρευσε. Τούτους μὲν οὖν ἐπέστησε τῇ ἀρχῇ, αὐτοῖς δὲ τὴν μητέρα βασιλίδα τε καὶ τροφὸν καὶ κυρίαν, τὸ ξύμπαν εἰπεῖν, καταλέλοιπε, ἐπ' αὐτῇ τὴν τῆς βασιλείας μεταχείρισιν ποιησάμενος, δοκούσῃ αὐτῷ σώφρονί τε καὶ πρὸ παίδων ἀγωγὴν δεξιᾷ, καὶ πεφυκέναι πρὸς πραγμάτων διοίκησιν, πρότερον ὅρκον ἐξ αὐτῆς ἀπαιτήσας ἔγγραφον, ὡς οὐ πρὸς γάμον ἐλεύσεται δεύτερον. Τὸ δ' ἔγγραφον παρ' ἐκείνης βεβαιωθὲν τῷ πατριάρχῃ ἐδόθη φυλαχθησόμενον· ἀλλὰ καὶ οἱ τῆς συγκλήτου βουλῆς ἅπαντες ἐγγράφως κατέθεντο, μή ἄν ποτε βασιλέα ἕτερον ἀνείπεῖν, εἰ μὴ τοὺς παῖδας αὐτοῦ. Τούτοις ὁ μὲν ἐξέλιπε, βασιλεύσας ἑπτὰ πρὸς τῷ ἡμίσει ἐνιαυτούς, ζήσας δ' ἑξήκοντα ἢ καὶ τι τούτων ἐπέκεινα. Τὸν μέντοι ἀδελφὸν αὐτοῦ Καίσαρα βασιλεύσας ἐτίμησε, καὶ σύμβουλον εἶχε, καὶ τῶν μυστηρίων συνίστορα. Λόγοις δὲ οὐχ ὡμιλικῶς (67) ἠγάπα τούτους, καὶ τοὺς λογίους (68) ἐσέβετο, καὶ ἔλεγε βούλεσθαι μᾶλλον ἐκ λόγων ἢ τῆς βασιλείας γνωρίζεσθαι. Τοὺς δ' ἐπιβούλους αὐτοῦ, μὴ ἄλλως κακῶς διαθήσειν ἔφασκεν, εἰ μόνον ὡς ὠνητοῖς κεχρῆσθαι αὐτοῖς, ὡς τῶν νόμων αὐτοῖς τὴν ἐλευθερίαν ἀφελομένων.

A arcanorum conscium. Quamvis autem indoctus esset, tamen doctrinam amabat, et eruditos colebat, dicere solitus, malle se ex doctrina quam imperio nobilitari. Insidiatores suos dicebat, se non alia ratione male tractaturum, quam pro mancipiis utendo, quod leges eis libertatem eriperent.

Γ. Κατὰ γοῦν τὰς τοῦ τελευτήσαντος βασιλέως διαταγὰς, ἥ τε βασιλὶς Εὐδοκία καὶ οἱ παῖδες ἐκείνου τῆς βασιλείας ἦσαν διάδοχοι, καὶ ἡ βασίλισσα τὴν τῶν κοινῶν μετακεχείριστο πρόνοιαν, τῶν υἱέων κατάρχουσα, καὶ ἐπὶ βήματος σὺν ἐκείνοις προὐκάθητο, μεσεύουσα μὲν αὕτη, ἐκείνους δὲ παρακαθίζουσα ἑκατέρωθεν, οὕτως ἐν ἀρχαιρεσίαις, οὕτως ἐν ζητήσεσι πολιτικῶν ὑποθέσεων, οὕτως ἐχρημάτιζον πρέσβεσιν, οὕτως ἐν συνήθεσι πρόοδοις προῆεσαν. Οἱ δὲ τὴν Ἑῴαν λῃζόμενοι Βάρβαροι, οὐκ ἐπαύοντο τὰς ὑπὸ Ῥωμαίους κατατρέχοντες χώρας, καὶ ταύτας ὁσημέραι σινόμενοι. Οἱ γὰρ στρατιῶται, ὡς ἤδη μοι εἴρηται, διὰ τὴν τοῦ βασιλέως γλισχρότητα ὠλιγώθησάν τε καὶ ἐκακώθησαν. Καὶ εἴ τινες δ' ἦσαν ἔτι στρατείας ἐχόμενοι, κἀκεῖνοι ἀντεπεξιέναι τοῖς πολεμίοις ἦσαν ἀπρόθυμοι, τῶν συνήθων ὀψωνίων στερούμενοι. Ὅθεν οἱ Βάρβαροι ποτὲ μὲν τῇ Μεσοποταμίᾳ ἐφήδρευον, ποτὲ δὲ τὰ περὶ τὴν Μελιτινὴν ἐπόρθουν, ποτὲ δὲ τὴν Κιλικίαν ἐσίνοντο, καὶ ἄλλοτε τοῖς Καππαδόκαις ἀπῆεσαν, καὶ τοῖς κατὰ Κοίλην Συρίαν ἐνίοτε. Ταῦτα τῇ βασιλίσσῃ καταγγελλόμενα θόρυβον ἐνεποίει, καὶ βασιλέως πολλῶν λεγόντων δεῖσθαι τὰ πράγματα, δείσασα ἐκείνη, μὴ τὸ κοινὸν βασιλέα τινὰ προστήσηται ἑαυτοῦ, καὶ οὕτως αὐτὴ καὶ οἱ παῖδες τῆς βασιλείας ἐκπέσωσιν, ἔκρινεν αὐτή τινα ἐπαγαγεῖν τῇ ἀρχῇ, ἵνα καὶ ἑαυτῇ καὶ τοῖς τέκνοις διατηρήσῃ τὸ κράτος, καὶ μείνῃ αὐτοῖς ἀνο-

B X. Eudocia igitur cum liberis suis ex testamento defuncti imperatoris, et imperio successit, et rerum communium tractationem suscepit, filiorum quasi magistra, atque una cum eis pro tribunali sedit, medium ipsa occupans, illis utrinque assidentibus : sic in comitiis, sic in civilium controversiarum quæstionibus, sic in audientis legationibus, sic in solemnibus processibus se gerebant. Verum Barbari Orientem diripere soliti, Romanas provincias, incursare et in dies vexare non desistebant, militibus, ut jam dixi, tenacitate imperatoris et imminutis et afflictis. Quod si qui adhuc restabant militiæ dediti, ii propter negata solita stipendia minime erant alacres ad confligendum cum hostibus. Unde Barbari alias Mesopotamiæ **276** imminebant, alias Melitenes continia vastabant, alias Ciliciæ nocebant, alias Cappadociam invadebant,

C nonnunquam etiam Cœlesyriam. Quæ nuntiata imperatricem turbabant : cumque multi dicerent res imperatorem acquirere, verita ne aliquando a republica creato, ipsa et liberi imperio exciderent, aliquem asciscendum censuit, ut ea ratione et sibi et liberis potestatem inviolatam tueretur. Negant enim eam Diogeni nupsisse ex lascivia, aut studio voluptatis, sed virum eum ut strenuum et in re bellica probatum, et robore incomparabili præditum summæ rerum præfecisse, ut Barbarorum impetus

## Variæ lectiones et notæ.

(67) Τοῖς δὲ λόγοις οὐχ ὡμιλικῶς. Contra Scylitzes : Τοῖς δὲ λόγοις ἐξόχως προσκείμενος, ὄφελον ἔλεγεν, ἐκ τούτων ἢ τῆς βασιλείας ἐγνωριζόμην. Nisi forte legi debeat λογίοις.

(68) Καὶ τοὺς λογίους. Quo referri debent quæ Eudocia conjux ait in Præfatione ad Ἰωνια, ubi ita Romanum Diogenem alloquitur : Καί τοῦτό γε τοῖς πολλοῖς ἄλλοις, τοῖς εὐφρανουμένοις σε εἰς τὰ βασίλεια ἐπανήξοντα, Τροπαιοῦχε βασιλεῦ, συγκαταριθμήσεσθαι εὔελπίς εἰμι· οὐχ ὅπως γὰρ τὴν βασιλείαν εὖ διοικουμένην εὑρήσεις τὸ κατ' ἐμὲ, ἀλλὰ καὶ τὴν πόλιν πάσῃ ἀρετῇ καὶ ἤθεσι χρηστοῖς κεκοσμημένην· παιδείᾳ τε, φημὶ, ἧς οὐδὲν τιμιώτερον τῇ τε τῶν λογίων ἀνδρῶν ἀναγνώσει, καὶ τῇ τῶν σπουδαίων μελέτῃ, ἥ τις δίκην Ἀδώνιδος κήπου παντοδαποῖς ἄνθεσι εὐώδεσι βρύοντος, τῇ καλλονῇ τῶν ἀρετῶν αὐτὴν ἐνηγλάϊσαν ἐφαμιλλον τῷ Μακεδονικῷ ἄστει τῷ πολλοὺς ἐσχηκότι λογίων ἀνδρῶν γενομένην, καὶ πάντα τρόπον τὰς παλαι κλεινὰς Ἀθήνας, ὧν τὸ κλέος οὐρανόμηκες, ἐζηλωμένην. Οὕτω γὰρ ἡ παιδεία καλῶς τὰ πάντ' ἐπανορθοῦν οἶδε, ὥστε καὶ τὸ βάρβαρον σβεννύειν, καὶ τὸ εὐφραδὲς τῆς φωνῆς ἀνακαινίζειν, καὶ πάντα κατὰ κόσμον ῥυθμίζειν δύνασθαι, ἥπερ ὄργανον αἱ τῶν λογίων ἀνδρῶν ὑσημέραι παραινέσεις δ' ἀναγνώσεως τῶν τὴν τῆς ψυχῆς ἀπαιδευσίαν ἀποσπώντων, καὶ καταλῆψιν σταθερὰν ἐμφυτευόντων· καὶ τόδ' οὐ μόνον ἐν τῇ τῶν πόλεων βασιλίδι, ἀλλὰ καὶ ἐν πάσῃ τῇ Ἑλλάδι· φιλεῖ γὰρ τὸ ὑπήκοον φύσει τῇ τοῦ ἡγεμόνος γνώμῃ διατιθέσθαι πρὸς αὐτὸν ὡς ἐπὶ σκοπὸν στοχαζόμενον. Ex quibus colligere licet quanto studio litterarum ac disciplinarum in urbe primaria atque adeo in universa Græcia, instaurationem aggressus fuerit Constantinus Ducas, sed et Eudocia uxor post illius excessum, dum sola cum filiis rerum potiretur. Hinc vox illa Constantini, cujus supra memini apud Psellum in Hist. et ex eo. Zonaram : Τοῖς δὲ λόγοις ἐξόχως προσκείμενος, Ὤφελον ἔλεγεν, ἐκ τούτου, ἢ τῆς βασιλείας γνωρίζεσθαι.

nonnihil retunderetur, illo armis eorum resistente. Fuit autem et genere illustri ortus, et rebus gentis clarus. Cujus pater cum Romani Argyri neptem ex fratre uxorem haberet, regni affectati convictus, seipsum præcipitavit, ne quæstionibus adhibitus, conscios prodere cogeretur. Hic vero Diogenes Romanus vestarcharum dignitate ornatus, et a Duca Sardicæ dux designatus fuerat, et cum illic alicubi in Patzinacas incidisset, multis occisis, nec paucioribus captis, et viventes et cæsorum capita miserat ad imperatorem: a quo ea de causa vestarcha designatus fuerat, cum honorificis litteris, quibus scribebat, *eam dignitatem illi non donari, sed pro egregii facinoris remuneratione dari.* Illic igitur cum ageret, se ad occupandum regnum parabat, cognito imperatoris obitu. Quo ejus consilio intellecto, imperatrix eum comprehendendum curarat. Ita in vinculis Byzantium perductus, facinoris convincitur, et ut insidiator condemnatus intra præscriptos limites coercetur. Deinde rursus ut condemnatus ad tribunal imperatorium adducitur, ut sententia in eum lata confirmetur. Verum omnibus astantibus misericordia viri incessit, et animi doluerunt. Nec enim robore duntaxat erat incomparabili, sed forma etiam præstandi. Ac imperatrice una cum cæteris illius miserta, an vero amore quoque capta, dicere non possum, sententia damnatoria in absolutoriam commutata, crimine solutus, in Cappadociam patriam abit. Imperatrix vero eum ex itinere **277** revocatum, magistrum et ducem copiarum designat. Cumque jam secum constituisset, eum ut virum fortissimum, imperatorem creare, tamen jurejurando et syngrapha, quam a patriarcha, cui asservanda data erat, recuperatam volebat, impediebatur. Init igitur improbum et profundum consilium, idque cum eunuchorum suorum quodam communicat, illo ministro pro lenone usa, monetque quemadmodum cum patriarcha agendum esset, Is cum pontifice congressus: *Scito*, inquit, *domine, imperatricem nepotis tui amore captam esse* (habebat enim nepotem Bardam adolescentem lascivum et rei venereæ deditum), et addit, *quod si tu annueris, hoc est, si jurisjurandi chirographum ei reddideris. et persuaseris multum ex ea re periculum ipsi imminere, statim eam fratris tui filio nupturam, et potestatem imperatoriam traditurum.* Patriarcha his illecebris irretito, ac de statu mentis dejecto, eunuchus postulare pergit, ut senatorum quoque animos tentet. Is igitur senatoribus singulatim accersitis ait: tempora postulare imperatorem, qui defensionem reipublicæ suscipiat. Romanum enim imperium, si a muliercula et pueris solis administretur, haud ita multo post, non remotas duntaxat provincias et hostibus finitimas, sed suburbanas etiam perituras. His jurisjurandi et syngraphæ reprehensionem aerem subjungebat, et mortuo imperatori maledicebat, quasi non reipublicæ studio, sed ex privata zelotypia inusitatum

A ἀφαίρετον. Οὐ γὰρ δι' ἀκολασίαν αὐτήν φασιν, οὐδ' ἡττηθεῖσαν ἡδονῆς, ἑαυτῇ προσαρμόσαι τὸν Διογένην, ἀλλ' ὡς ἄνδρα δραστήριον, καὶ τὰ πολέμια δόκιμον, καὶ τὴν ἰσχὺν ἀπαράμιλλον, ἐπιστῆσαι αὐτὸν τῇ ἀρχῇ, ἵν' ἡ βαρβαρικὴ φορὰ ἐπισχεθείη πόσως, αὐτοῦ τούτοις ἀντιρρεῖσαντος τοὺς βραχίονας. Ἦν δ' ὁ ἀνὴρ οὗτος καὶ τῶν ἐκ γένους λαμπρῶν, καὶ τῶν διαβοήτων ἐπὶ τοῖς ἀνδραγαθήμασιν. Οὗ ὁ πατὴρ ἐπ' ἀδελφόπαιδι τοῦ βασιλεύσαντος πάλαι τοῦ κατὰ τοὺς Ἀργυροὺς Ῥωμανοῦ κηδεστὴς γεγονὼς, καὶ ἐπὶ τυραννίδι ἄλους, ἑαυτὸν κατεκρήμνισεν, ἵνα μὴ ἐκεῖθεν κρατηθεὶς γνωρίσῃ τοὺς συνίστορας ἐταζόμενος, κἀντεῦθεν καὶ οὗτοι τιμωρηθῶσι. Τετίμητο δὲ τῷ τῶν βεσταρχῶν ἀξιώματι. Δοὺξ γὰρ παρὰ τοῦ Δούκα τῆς Σαρδικῆς γεγονὼς, καὶ Πατζινάκαις ἐκεῖ που περιτυχών, καὶ τούτοις συμβαλών, πολλούς τε
B διώλεσε, καὶ οὐ μείους ἐζώγρησεν, ὧν τοὺς μὲν ἁλωκότας ζωοὺς, τῶν δ' ἐσφαγμένων τὰς κεφαλὰς στείλας τῷ βασιλεῖ, Βεστάρχης τετίμητο, γράψαντος δὲ τοῦ κρατοῦντος αὐτῷ, Ὡς Οὐ δῶρόν σοι, ὦ Διογένες, τὸ ἀξίωμα, τοῦ δ' ἀνδραγαθήματος ἀμοιβή. Διατρίβων οὖν ἐκεῖ, τυραννῆσαι παρεσκευάζετο, ἐπεὶ ἔγνω τεθνάναι τὸν αὐτοκράτορα. Ὡς δ' ἐμηνύθη τῇ Βασιλίσσῃ τὸ βούλευμα τοῦ ἀνδρὸς, στείλασα συνέσχεν αὐτὸν, καὶ ἦχθη δεσμώτης εἰς τὸ Βυζάντιον, καὶ ἐλεγχθεὶς ὡς ἐπίβουλος, κατεκρίθη, καὶ τέως ὁρίοις κατεκλείσθη περιγραπτοῖς. Εἶτ' αὖθις ὡς κατάκριτος εἰσῆκτο πρὸς τὸ βῆμα δὴ τὸ βασίλειον, ἵν' ἡ ψῆφος κυρωθείη κατ' αὐτοῦ. Ἔλεος οὖν εἰσῆει τοῦ ἀνδρὸς τοὺς παρεστῶτας, καὶ πᾶσιν ἐπα-
C θαίνετο ἡ ψυχή. Ἦν γὰρ οὐ μόνον τὴν ἰσχὺν ἀπαράμιλλος, ἀλλὰ καὶ ἰδέσθαι καλός. Συνέπαθεν οὖν μετὰ τῶν ἄλλων καὶ ἡ βασιλὶς ἐπ' αὐτῷ, καὶ οἶκτος ἔλαβε τοῦ ἀνδρὸς καὶ αὐτὴν, εἰ δὲ καὶ ἔρως, οὐκ ἔχω λέγειν, καὶ ἀντὶ τῆς ψήφου τῆς ὁριζούσης ἐκείνῳ τὴν κόλασιν, τῆς κολάσεως ἐλευθεροῦν αὐτὸν ἐξήνεκτο ψήφισμα. Καὶ ὁ μὲν λυθεὶς τοῦ ἐγκλήματος, ἐξήει πρὸς τὴν Καππαδοκίαν (αὕτη γὰρ ἐκείνῳ πατρὶς), ἡ δὲ βασιλὶς μεταπεμψαμένη αὐτὸν, μάγιστρον καὶ στρατηλάτην προεχειρίσατο ἤδη καὶ βασιλέα τοῦτον ἀνειπεῖν, ὡς ἄνδρα κρίνασα παρ' ἑαυτῇ γενναιότατον. Ἀνεκόπτετο μέντοι διὰ τὰ ὅρκια, καὶ τὸ ἔγγραφον, ὃ παρὰ τοῦ πατριάρχου τετήρητο. Καὶ ἦν αὐτῇ μέλημα, ὅπως τοῦτο ἀφέληται. Σκέπτεται τοίνυν περὶ τούτου βουλὴν πονηράν τε καὶ βαθυγνώμονα, καὶ ταύτην ἑνὶ τῳ τῶν περὶ αὐτὴν ἐκτομιῶν κοινοῦται,
D καὶ οἷον προαγωγῷ τῷ θεράποντι κέχρηται, ὑποθεμένη ὁπόσα ἂν καὶ οἷα τῷ πατριάρχῃ προσομιλήσῃ. Ὁ δὲ τῷ ἀρχιερεῖ προσελθών· Ἴσθι, φησὶν, ὦ δέσποτα, ὡς ἐρῶν τοῦ ἀνεψιοῦ σου ἡ βασιλὶς (ἦν γὰρ ἀνεψιὸς αὐτῷ Βάρδας, νέος τε καὶ σφριγῶν, καὶ ἀφροδισίων ἡττώμενος), καὶ προσεπῆγεν, ὡς Εἰ οὐ ἐπινεύσειας, τὸ δ' ἐστὶ τὸ τοῦ ὅρκου τὸ χειρόγραφον ἀποδοῦναι τῇ βασιλίσσῃ, καὶ πεῖσαι μή τινα κίνδυνον ἐκ τούτου ἐπηρτῆσθαι αὐτῇ, αὐτίκα συνοικίσει μὲν ἑαυτῇ τὸν σὸν ἀδελφόπαιδα, καὶ οἱ τὸ κράτος ἔψεται τὸ βασίλειον. Ὡς δὲ τούτοις ὁ πατριάρχης παραδουκοληθείς, ὅλον ἐνέδωκεν ἑαυτὸν, καὶ τῶν τῆς συγκλήτου βουλῆς ὁ

ἐκτομίας ἀπήτητο θέσθαι ἀπόπειραν. Ὁ δὲ τούτων ἕκαστον προσκαλούμενος, τὰ πράγματα ζητεῖν, ἔλεγε, βασιλέα τὸν τούτων ἀντιληψόμενον. Εἰ γὰρ ἔτι γυναικὶ μόνῃ καὶ παιδαρίοις ταῦτα διοικηθήσεται, οἰχήγεται πάντως οὐκ εἰς μακρὰν τῷ Ῥωμαίων ἡγεμονίᾳ, οὐ τὰ πόρῥω μόνον, καὶ τοῖς ἐχθροῖς ἀγχιτέρμονα, ἀλλὰ καὶ αὐτὰ τὰ ἀγχίθυμα. Καὶ ἐπὶ τούτῳ τῶν ὅρκων καὶ τοῦ ἐγγράφου πολλὴν ἐποιεῖτο καταδρομήν, καὶ τὸν βασιλέα τεθνεῶτα ἐκκηγόρει, ὡς μὴ τοῦ κοινῇ συμφέροντος θέμενον πρόνοιαν, ἀλλ' ἐκ ζηλοτυπίας ἐκθέσμους ὅρκους ἀπητηκότα, καὶ παράνομα ἔγγραφα. Τούτοις τοὺς πλείους συντιθεμένους ἐσχηκὼς ἐκεῖνος, εἰ δέ τινες καὶ ἀντέλεγον, τοὺς μὲν δώροις, τοὺς δ' ὑποσχέσεσι συμψηφιθεμένους πείσας αὐτῷ γενέσθαι, στέλλει τῇ βασιλίσσῃ τὸ τῶν ὅρκων χειρόγραφον. Ἡ δὲ τούτου λαβομένη εἰς ἔργον τὸ βούλευμα ἀπετέλεσε, καὶ ἄγεται μὲν τὸν Διογένην, καὶ τούτῳ συζεύγνυται. Κοινοῦται δὲ τὴν πρᾶξιν τῷ πρεσβυτέρῳ τε τῶν υἱῶν, καὶ τῷ Καίσαρι μετακληθέντι πρὸς τὰ βασίλεια, καὶ μετασχόντι τῶν ὑμεναίων, καὶ τῶν ἐπιγαμίων ἀπογευσαμένῳ κρατήρων (69), καὶ Διογένης βασιλεὺς ἀνηγόρευτο, τῆς βασιλίδος Εὐδοκίας μετὰ τῶν υἱέων ἀρξάσης ἐπὶ μῆνας ἑπτὰ καὶ ἡμέρας τινάς.

A jusjurarandum et syngraphas legibus contrarias exegisset. Quibus cum plerique assentirentur, iis etiam qui refragabantur, partim muneribus, partim pollicitationibus in sententiam suam pertractis, imperatrici jurisjurandi chirographum remittit. Quo illa accepto, consilium suum exsecutura, rem cum filio natu majore, et Cæsare, in regiam accersito communicat: qui cum hymenæo interfuisset, et nuptiales crateres gustasset, nubit illa Diogeni. Sic ille imperator declaratur, cum Eudocia ejusque filii menses septem et dies aliquot regnassent.

ΙΑ'. Ῥωμανὸς δὲ ὁ Διογένης τῆς τῶν Ῥωμαίων ἀρχῆς γενόμενος ἐγκρατής, οὐ κατὰ τὰς ἐλπίδας τῆς βασιλευτάσης αὐτὸν Εὐδοκίας ἀποβεβήκει. Ἡ μὲν γὰρ ἐκ κατακρίτου, καὶ ἤδη σχεδὸν τὸν δήμιον ἐφεστηκότα ὁρῶντος αὐτῷ, οὐ μόνον κινδύνου προφανοῦς ἐξαρπάσασα, ἀλλὰ καὶ τηλικαύτης ἀρχῆς ἀξιώσασα, ᾤετο ἐν πᾶσιν ἕξειν τοῦτον ὑπείκοντα καὶ αὐτὴν κατέρχειν τοῦ βασιλεύοντος. Ὁ δὲ καὶ ἄλλως ὢν ἀλαζονικὸς καὶ ἀδούλωτος, ἐπ' ὀλίγον μὲν βιασάμενος τὸ ἦθος, ὑπέπιπτε ταῖς τῆς Αὐγούστης θελήσεσι, καὶ ὑπεκρίνετο τὴν ὑπόπτωσιν. Εἶτα μὴ στέγων τὴν βίαν, ταχὺ πρὸς τὸν οἰκεῖον τρόπον ἐπανελήλυθε, καὶ τὴν ὑπακοὴν ἐδυσχέραινε, καὶ ἤθελεν αὐτὸς τὸ κράτος καθαρῶς ἀναδήσασθαι. Κακῶς δὲ τῶν Ἑῴων διακειμένων, καὶ τῶν μὲν ἤδη ἀπεγνωσμένων, τῶν δὲ πρὸς τοῦτο χωρούντων, ἐκστρατείαν κηρύττει, καὶ πήγνυσι τὴν σκηνὴν τὴν βασίλειον κατὰ τὸ τῆς Ἐφὰς τμῆμα τὸ τῇ Βυζαντίδι ἀντίπορθμον· δύο ταῦτα πραγματευόμενος, ἀποτειχίσαι τε τοῖς Βαρβάροις τὴν ἔφοδον, καὶ οὕτω σωτηρίαν, ὡς ἐνὸν πρυτανεῦσαι τῷ ὑπηκόῳ, καὶ ἑαυτῷ γαυρίαμά τι περιποιήσασθαι, καὶ μὴ πάντα ὑπείκειν τῇ βασιλίδι, ἀλλ' αὐτὸς αὐταρχεῖν. Ἆρας οὖν ἐκ τῶν βασιλείων πανοπλίτης ἐπεραιώθη πρὸς τὴν Ἐφάν, οὔτ' ἀξιόμαχον ἐπαγόμενος στράτευμα, καὶ ὃ δὲ ἐπείγετο, ἀπορίᾳ καὶ ὅπλων καὶ ἵππων καὶ τῶν ἀναγκαίων αὐτῶν ἐτετρύχωτο. Ἐκ μακροῦ γὰρ κατολιγωρηθεῖσαν τὴν στρατιάν, ὥσπερ εἴρηται, ἀθρόον ἀνακτῆναι οὐκ ἦν εὐχερές. Ἀθροισθέντων οὖν τῶν οὕτως ἐχόντων στρατιωτῶν, κατὰ τὸ θέμα τῶν Ἀνατολικῶν, ὃ τῆς Φρυγίας (70) τίς ἐστι μοῖρα, οἱ ἐναντίοι μαθόντες τὸν βασιλέα ἐπιέναι σφίσιν αὐτὸν, καὶ τοιοῦτον εἶναι, ὡς ἑτοίμως προκινδυνεύειν τῶν ὑπηκόων, ἀρρίτόν τε καὶ τὴν ὁρμὴν ἀνυπόστατον (τὰ γὰρ τῆς στρατιᾶς ὅπως διέκειτο, οὐκ

B XI. Romanus Diogenes Romanorum imperio potitus, Eudociæ tanti fastigii auctoris spem elusit. Quæ cum eum **278** condemnatum, et tantum non carnificem instare videntem, non modo manifesto periculo eripuisset, sed ad tantum imperium evexisset, putabat se illum in omnibus dicto audientem habituram, et ipsi imperatori imperaturam. At ille qui ingenio esset arroganti atque indomito, ad tempus naturæ suæ vi facta Augustæ voluntati cessit, submissione simulata. Sed cum eam vim ferre non posset, celeriter excusso jugo ad ingenium rediit, atque libera potestate uti voluit. Cum autem Orientalia male se haberent, atque alia desperata essent, alia desperationi propinqua, expeditione denuntiata, imperatorium tabernaculum in regione Orientis Byzantino observa figit, duabus de causis: tum in Barbarorum incursionibus prohibitis, subditorum, quantum res sineret, saluti consuleret: tum ut gloriæ occasionem captaret, nec imperatricis mancipium, sed ipse imperator esset. Relicta igitur regia, in Orientem trajecit, nec justo exercitu educto, et eo ipso quem educebat, armorum, equorum et rerum necessariarum inopia laborante. Nam exercitum longo tempore per socordiam neglectum, subito in integrum restitui non expeditum erat. Militibus igitur hoc modo affectis in Orientali provincia, quæ Phrygiæ pars est, congregatis, cum hostes cognovissent ipsum imperatorem adesse, eumque talem, qui pericula pro suis adire haud reformidaret, virum bellicosum et robore immenso præditum (neque enim, ut exercitus se haberent, accurate noverant Barbari), caute agendum esse rati, acie decernere recusabant. Unde sultanus retro cessit, et duabus partibus ab exercitu Barbarico segregatis

## Variæ lectiones et notæ.

(69) Κρατήρων. Hunc locum explicamus in Gloss. med. Græcit in V. ποτήριον.

(70) Τῆς φρυγίας Constantinus, l. 1 *Themat.* c. 1, ait Anatolicum Thema habitatum fuisse a quinque gentibus, Phrygibus videlicet, Lycaonibus, Isauris, Pamphyliis, et Pisidis: continuisse vero partem Phrygiæ Salutatiæ et Phrygiæ Capatianes,

alterius duces in australem et superiorem Asiam, alterius in Aquilonarem contendere jussit. Ii obvia quæque populati, ac Neocæsarea subita incursione vastata manubiis graves indo recesserunt. Quo nuntio accepto, imperator dolens, expeditioribus militibus assumptis, per loca invia et montosa perficiscitur, ut hostes anteverteret. Quos ex improviso aggressus, perterrefecit omnes, ut statim, arrepta fuga, illic et prædam et impedimenta relinquerent. Non tamen Barbarorum magna strages est 279 edita, quod milites itinere fatigati, longius eos persequi haud potuerunt. Captivi tamen, et si quid aliud prædum explebat, in libertatem asserta sunt omnia. Inde Syriæ iter ingressus, phalange una Melitenam missa, Chalepum magnam et hominum et animantium prædam abduxit. Inde Hierapolim Syriæ, cum obsidionem pararet, per deditionem capit. Deinde cum Barbari Romanarum copiarum partem superassent, cæterorum nemo illis opem ferre studuit, sed imperator illo eventu cognito, in capta urbe degens, celerrime victis suppetias ivit. Chalepi autem præfectus, Romanorum clade nuntiata, et ipse cum suis copiis ad Barbaros descivit, sperans se imperatorem statim captivum abducturum. Cum autem Romana castra corona circumdedissent, imperator, prælio eis non denuntiato, eduxit exercitum, et nullo tubarum sonitu, nullo alio manifesto signo dato, hostes profligatos in fugam conjecit. Quod si Romanus exercitus longius illos persecutus esset, victoria potitus esset maxima et illustri. Nam Arabibus equi sunt primo impetu veloces atque omnium celerrimi, sed cursum non longe extendunt, celerrimeque fatigantur. Verum revocati, ut hostes non persequendo conservarunt, ita semelipsos magno successu et gloria spoliarunt. Imperatori tamen abunde visum, quod Romani hostes invadere ausi essent, pristina timiditate abjecta. Imperatoris jussu Hierapolitana arx condita est. In progressu aliis oppidis captis, aliis quod inexpugnabilia essent, relictis, in Ciliciæ urbem Alexandriam pervenit. Unde discedenti nuntiatur Amorium multis occisis esse direptum. Quod etsi ægre ferebat, tamen cum nihil opis ferre posset, militibus in hiberna deductis, ubi nulla commeatus inopia premerentur, ipse in urbem regiam revertitur, factus arrogantior, quasi plura confecisset, non erga alios duntaxat, sed erga ipsam etiam imperatricem. Illa vero spem suam in contrarium vertisse cernens, mœsta cor edebat, nec objurgationes ferre poterat.

ἠκρίβουν οἱ Βάρβαροι) εὐλαβῶς εἶχον, καὶ ὤκνουν κατὰ συστάδην μαχέσασθαι. Ἔνθεν τοι ὁ μὲν Σουλτὰν εἰς τυὰπίσω πεποίητο τὴν ὁρμήν, δύο δὲ μοίρας τῆς βαρβαρικῆς διελὼν στρατιᾶς, τὴν μὲν εἰς τὴν νοτιωτέραν Ἀσίαν τὴν ἄνω, τὴν δὲ πρὸς τὴν βορειοτέραν ὁρμῆσαι τοῖς προεστῶσιν αὐτῶν ἐνετείλατο. Οἳ ἐπιόντες τὰ προστυχόντο τε λῃζόμενοι, τὴν Νεοκαισάρειαν, αἰφνίδιον ἐπεισπεσόντες αὐτῇ, ἐξεπόρθησαν, καὶ λαφύρων ἐμπλησθέντες, ἐκεῖθεν ἐπανήεσαν. Τοῦτο τῷ βασιλεῖ ἀγγελθὲν ἀθυμίαν ἐνέστηξε, καὶ τοὺς εὐζωνοτέρους ἀναλαβὼν τοῦ στρατεύματος, ἀπῄει, διὰ δυσβάτων ὁδῶν καὶ ὀρῶν, φθάσαι τοὺς ἐχθροὺς ἐπειγόμενος. Ὡς οὖν αὐτοῖς ἐπῆλθεν ἀδόκητος, εἰς πτοίαν ἐνέβαλεν ἅπαντας, καὶ πρὸς ὁρασμὸν ἀπεῖδον εὐθὺς, αὐτοῦ που καταλιπόντες, καὶ τὴν λείαν καὶ τὴν ἀποσκευήν. Φθορὰ μὲν οὖν τῶν Βαρβάρων οὐ πάνυ τι γέγονε, τῶν περὶ τὸν βασιλέα κεκοπιακότων ἐκ τῆς ὁδοιπορίας, καὶ μὴ οἷόν τε ὄντων διώκειν ἐπὶ πολύ. Οἱ μέντοι ληφθέντες αἰχμάλωτοι καὶ εἴ τι ἕτερον ἁπλήρου τὴν λείαν, ξύμπαντα ἠλευθέρωντο. Ἐκεῖθεν τῆς πρὸς Συρίαν ἤψατο ἀπαγούσης, καὶ φάλαγγα μὲν εἰς Μελιτηνὴν ἐξαπέστειλεν, αὐτὸς δὲ εἰς τὸ Χάλεπ ὁρμήσας, πολλὴν ἀπήγαγε λείαν ἀνθρώπων καὶ ζώων ἄλλων. Κἀκεῖθεν εἰς Ἱεράπολιν τῆς Συρίας ἐγένετο, καὶ πολιορκεῖν ἐπιχειρήσας αὐτὴν, ὁμολογίᾳ τὴν πόλιν παρέκαβεν. Εἶτα τῶν Βαρβάρων ἐπιθεμένων μέρει τῆς Ῥωμαϊκῆς στρατιᾶς, καὶ ἡττησάντων αὐτό, οὐδεὶς τῶν ἄλλων εἰς ἐπικουρίαν τῶν ἡττημένων γενέσθαι προεθυμήθη. Ὁ δέ γε βασιλεὺς ἔνδον τῆς ἁλωκυίας πόλεως ὢν, καὶ τὸ συμβὰν ἐγνωκὼς, ταχύττπα μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν εἰς ἀρωγὴν τῶν ἡττημένων ἐξώρμησε. Μαθὼν δὲ ὁ τοῦ Χάλεπ ἡγεμονεύων τὴν τῶν Ῥωμαίων ἧτταν, προσέθετο καὶ αὐτὸς τοῖς ἄλλοις Βαρβάροις μετὰ τῆς οἰκείας πάσης δυνάμεως, αὐτίκα τὸν βασιλέα προσδοκῶν ἀπαγαγεῖν δορυάλωτον. Καὶ τὸ Ῥωμαϊκὸν κύκλῳ στρανόπεδον περιέλαβον. Ὁ μέντοι βασιλεὺς ἀκήρυκτον αὐτοῖς τὴν μάχην ἐπενεγκὼν (ἐζήει γὰρ τοῦ χάρακος καὶ τὸ στρατευμα ζυνεξήγαγε, μήτε σαλπίγγων γενομένης ἠχῆς, μηθ' ἑτέρου διαδήλου συνθήματος) ἐτρέψατο τοὺς ἐναντίους, καὶ εἰς φυγὴν ἠνάγκασεν ἀπιδεῖν. Εἰ γοῦν ἐπιπολὺ τὸ Ῥωμαϊκὸν ἐπεδίωξε στράτευμα, νίκην ἂν ἤρατο μεγίστην καὶ περιβόητον. Οἱ γὰρ ἵπποι τοῖς Ἄραψι ταχεῖς μέν εἰσι τὴν πρώτην ὁρμὴν, καὶ τῶν λοιπῶν ποδωκέστατοι, οὐκ ἐπὶ πολὺ δὲ τὸν δρόμον ἐκτείνουσιν, ἀλλ' ἀποκναίουσι τάχιστα, Ἀνακληθέντες δὲ, καὶ τῆς διώξεως ἀποσχόμενοι, τοὺς ἐναντίους περιέσωσαν, ἑαυτοὺς δὲ μεγάλου κατορθώματος καὶ εὐκλείας ἐστέρησαι. Ὅμως τῷ βασιλεῖ, ὅτι ὅλως οἱ Ῥωμαῖοι τοῖς ἐχθροῖς ἀντεπιέναι ἀπεθάρρησαν, καὶ τὸ πολὺ τῆς πρώην δειλίας ἀπέθεντο, ἀρκοῦν ἐδόκει εὐτύχημα. Ἐνῆκιστο δὲ τῆς Ἱεραπόλεως ἡ ἀκρόπολις, τοῦ βασιλέως προστάξαντος. Καὶ ἑτέροις δὲ πολίσμασιν ἐπελθὼν, καὶ τὰ μὲν διὰ τὸ ἀνάλωτον παρελθὼν, τὰ δὲ κατασχὼν, εἰς πόλιν τῆς Κιλικίας, τὴν Ἀλέξανδρον λεγομένην, κατήντησε. Κἀκεῖθεν ἀπιόντι λαφυραγωγηθῆναι τὸ Ἀμόριον διαγγέλλεται, καὶ κτανθῆναι πολλούς. Ἐδυσφόρησε μὲν οὖν πρὸς ταῦτα ὁ βασιλεὺς, μὴ δυνάμενος δ' ἐπαμῦναι τοῖς πεπονθόσι, τὰ περὶ τὸν οἰκεῖον στρατὸν οἰκονομησάμενος, ἵνα τὴν τοῦ χειμῶνος ὥραν ἀνενδοιάστως τῶν ἀναγκαίων παρέλθωσιν, αὐτὸς ἐπὶ τὴν βασιλίδα τῶν πόλεων ἐπανῆλθεν, ἀλαζονικώτερον διακείμενος ὡς τάχα κατωρθωκὼς πλείω, οὐ μόνον πρὸς τοὺς ἄλλους, ἀλλὰ καὶ πρὸς αὐτὴν τὴν βασίλισσαν. Ἡ δὲ πρὸς τοὐναντίον αὐτῇ τὰς ἐλπίδας τραπεῖσας καταννοῦσα, ἐδυσχέραινε καὶ τὴν καρδίαν εἶχεν οἰδαίνουσαν, τὰς ἐπιπλήξεις μὴ στέγουσα.

ΙΒ. Ἄρτι δ' ἀναλάμπειν ἠργμένου τοῦ ἔαρος, αὖθις ὁ βασιλεὺς ἑτέρας ἐκστρατείας ἐμέμνητο. Ἐκδημήσας τοίνυν τῆς Βυζαντίδος καὶ γενόμενος εἰς Καισάρειαν, ἔμαθε Τούρκων πλῆθος πολὺ κατατρέχειν τὴν χώραν, καὶ τούτοις πῇ μὲν μέρος τῆς στρατιᾶς ἐπαφιεὶς, πῇ δὲ καὶ αὐτὸς συμβάλλων, ἐτρέψατο τοὺς ἐχθροὺς, καὶ τοὺς ζωγρηθέντας τῷ ξίφει πάντας ὑπαγαγὼν πρὸς τὸν Εὐφράτην ἐτίθει τὸ ὅρμημα. Τὸν μέντοι Φιλάρετον στρατηγὸν προβαλλόμενος (ἦν δὲ τοῦ Βραχαμίων γένους ὁ ἀνὴρ, δοκῶν μὲν πρὸς στρατιωτικὴν ἐμπειρίαν ἱκανῶς ἔχειν, βίου δὲ τυγχάνων οὐκ ἀγαθοῦ, ἀλλ' ἀντιῤῥόπου πάνυ πρὸς τὴν κλῆσιν αὐτοῦ), τούτῳ τὰ ἥμισυ παραδίδωσι τοῦ στρατεύματος, αὐτὸς δ' ἀπένευσε πρὸς τὰ βορειότερα. Τοῖς δὲ μετὰ τοῦ Φιλαρέτου ἐπιφανέντες οἱ Βάρβαροι πτοίαν ἐνέβαλον, καὶ τοὺς τόπους καταλιποῦσιν, οὓς φυλάττειν ὡρίσθησαν, καὶ εἰς φυγὴν τραπεῖσιν εἵποντο οἱ πολέμιοι, καὶ εἷλον ἅπασαν τὴν ἐκείνων ἀποσκευήν. Τοῦτο ἐλθὸν εἰς γνῶσιν τῷ βασιλεῖ, σκυθρωπάσαι πεποίηκεν. Οἱ δ' ἕνα τίοι, κατὰ τῆς Καππαδοκίας τὸ ὅρμημα θέμενοι, αὐτήν τε ἐπόρθουν, καὶ πρὸς τὸ Ἰκόνιον (71) ἦεντο, ἀνθρώπων τε πολυπλήθειαν ἔχον, καὶ πᾶσι τοῖς δοκοῦσιν ἀγαθοῖς εὐθύνομένον. Ὁ δὲ βασιλεὺς, εἰς Σεβάστειαν ἀφικόμενος, καὶ μαθὼν τὴν κατὰ τοῦ Ἰκονίου τῶν Τούρκων ἐπέλευσιν, συνέτεινε καὶ αὐτὸς τὴν πορείαν (72) ὄπίσω αὐτῶν. Γνοὺς δὲ ἤδη ἐκπεπορθηκέναι αὐτοὺς τὸ Ἰκόνιον, καὶ τὴν αὐτοῦ εὐλαβουμένους κατάληψιν, ἀπᾶραι, τῷ τῆς μεγάλης Ἀντιοχείας δουκὶ τῷ Κατακυρίῳ μοῖραν ἐκπέμψας τινὰ τῶν Ῥωμαϊκῶν δυνάμεων, ἐνετείλατο εἰς Μοψουεστίαν ἀφίξεσθαι, καὶ τοῖς Τούρκοις ἐκεῖ διαιοῦσι συμμίξαι. Ἀλλ' οἱ πολεμιοι, εἰς τὴν τῆς Ταρσοῦ πεδιάδα γενόμενοι, τοῖς Ἀρμενίοις ἐνέπεσον, καὶ πᾶσαν σχεδὸν τὴν λείαν ἀπέβαλον. Ἐνωτισθέντες δὲ καὶ τὴν ἐν Μοψουεστίᾳ τῶν Ῥωμαίων ἐφέδρευσιν, ᾤχοντο διὰ τῆς νυκτὸς καὶ διέφυγον. Ὅ τῷ βασιλεῖ λύπης ὑπόθεσις γέγονε, καὶ ἀπογνοὺς ὁρμήκει πρὸς τὸ Βυζάντιον. Ἤδη γὰρ ἐπέστη καὶ τὸ μετόπωρον. Ὅτε καὶ ὁ μέγας τῶν Βλαχερνῶν (73) ἐπυρπολήθη ναὸς, ἔτους ἐνισταμένου (74) ἐξ χιλιοστοῦ πεντακοσιοστοῦ ἑβδομηκοστοῦ ὀγδόου. Ἐφισταμένου δέ γε τοῦ ἔαρος, Μανουὴλ Πρωτοπρόεδρον τόν Κομνηνὸν, τὸν τοῦ βεβασιλευκότως ἤδη Ἰσαακίου ἀδελφιδοῦν, κουροπαλάτην τιμήσας, ἐφίστησι τοῖς στρατεύμασιν. Ὁ δὲ νέος μὲν ἐτύγχανεν ὤν, ἦρκε δὲ κατὰ γέροντας, καὶ Βαρβάρων ἐντυχὼν στρατιᾷ, προσμίγνυσι καὶ νικᾷ. Τοῦτο λέγεται τῷ Διογένει φθόνον κινῆσαι, καὶ διὰ τοῦτο τῆς περὶ ἐκεῖνον στρατιᾶς μοῖραν οὐκ ἐλαχίστην ἀποδιελεῖν, καὶ στεῖλαι κατὰ Συρίας. Εἶτα, τοῦ

XII. Sub veris initium imperator altera expeditione suscepta, cum Cæsaream venisset, et magnam Turcorum multitudinem 2869 eam provinciam incursare cognovisset: etiam in illos nunc parte copiarum immissa, nunc ipse invectus, profligatis illis, captivisque cæsis omnibus, ad Euphratem contendit, Philareto duce designato. Erat is ex genere Brachamiorum, qui ut satis habere peritiæ militaris videbatur, ita improbæ vitæ erat, et nomini suo, quod virtutis studiosum notat, plane contrariæ. Huic semisse exercitus dato, ipse ad septemtrionem declinavit. Hostes autem Philareti militibus terrore illato, ut locis quibus præsidii causa erant, relictis, fugerent, insecuti, omnibus eorum impedimentis potiuntur, quod imperatori tristitiam attulit: et in Cappadociam progressi, agris vastatis Iconium petunt, urbem frequentia hominum, et omnibus iis quæ bona dicuntur felicem. Quo imperator Sebastiæ cognito, et ipse iter eodem intendit. Verum nuntiata ejus urbis vastatione, et Turcorum suum adventum timentium discessu, magnæ Antiochiæ duci Cataturio Romanarum legionum parte missa, mandavit, ut ad Mopsihestiam veniret, et Turcos illuc transituros aggrederetur. Cæterum hostes cum in Tarsi planitiem venissent, ab Armeniis omni fere præda spoliati sunt, auditisque Romanorum ad Mopsihestiam insidiis, noctu iter ingressi diffugerunt: quæ res imperatori causa mœroris fuit, ut rebus desperatis Byzantium rediret. Jam enim autumnus instabat, qua tempestate Blachernium quoque magnum conflagravit, anno ab orbe condito sexies millesimo, quingentesimo, septuagesimo octavo. Instante vere Manuelem Protoproedrum Comnenum, Isaacii imperatoris ex fratre nepotem, curopalatem designatum, legionibus præfecit, qui quamvis adolescens, cum senili prudentia exercitum regeret, Barbaros vicit. Ob quem successum Diogenes illi invidens, parte non minima copiarum adempta, in Syriam eum misit. Unde Comneno cum reliquis Sebastiam profecto, Turcorum multitudo se ostendit; qui simulata fuga, illo persequente, ex composito conversi, Romanos dispersos invaserunt; et multis cæsis, nec paucioribus captis, ipsoque duce Manuele, castra diripuerunt. Ea res, nec minus fama 2871 de Chonarum republica et celebri Sancti Michaelis templo a Barbaris occupato, imperatorem perturbavit, ut totus in eo esset, ut quamprimum bello eis illato periclitanti conservaret. Sed dum quorumdam monitu cunctatur, adest Comnenus cum eo Turca, a quo captus fuerat. Nam is, cum sultanus

## Variæ lectiones et notæ.

(71) Ἰκόνιον. A quo expugnatum fuerit Iconium diximus in scrie Iconiensium sultanorum in *Hist. Byzant. illustrata*, part 1. p. 354.

(72) Συνέτεινε τὴν πορείαν. Expeditionem istam Romani Diogenis ad Antiochiam et Ciliciam videtur intellexisse Joannes Tzetzes in Epistola ad Patrensem metropolitanum: Καὶ αὐτὸς γινώσκεις τὴν ἐκστρατείαν τοῦ κραταιοῦ ἡμῶν αὐτοκράτορος τὴν πρὸς Κιλικίαν καὶ Ἀντιόχειαν. Vixit enim Tretzes hac tempestate.

(73) Βλαχερνῶν. Eadem verba habet Scylitzes, p. 833.

(74) Ἔτους ἐνισταμένου. Anno Chr. 470.

ob crimen quoddam homini infensus, exercitum ad eum comprehendendum misisset, metu pœnæ ad imperatorem confugit, et statim præses est designatus. Erat autem parva statura, et fœdissimo aspectu.

A Κομνηνοῦ μετὰ τῶν ὑπολελοιμμένων γενομένου κατὰ Σεβάστειαν, Τούρκων ἀνεφάνη πληθὺς, καὶ ἐπῄει τούτοις ἐκεῖνος. Οἱ δὲ φυγὴν ὑπεκρίθησαν, καὶ οἱ περὶ τὸν Κομνηνὸν τοὺς φεύγοντας ἐπεδίωκον. Ἐκ δέ γε συνθήματος μεταστρέψαντες τὰ νῶτα οἱ Βάρβαροι, ἐσκεδασμένοις τοῖς Ῥωμαίοις ἐπέθεντο, καὶ πολλοὺς μὲν ἀνεῖλον, καὶ εἷλον οὐ μείονας, καὶ αὐτὸν τὸν στρατάρχην τὸν Μανουὴλ, καὶ τοῦ στρατόπεδον διηρπάκασιν. Ἡ δὲ περὶ τούτων ἀγγελία τὸν αὐτοκράτορα διετάραξε, καὶ ἔτι φήμη τις γενομένη, ὡς ἡ ἐν Χώναις πολιτεία (74*), καὶ τὸ ἐκεῖ τοῦ Ἀρχιστρατήγου περίπυστον τέμενος τοῖς Βαρβάροις παρείληπτοι. Ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς κατ' αὐτῶν ἐβουλεύσατο αὐτίκα χωρῆσαι τῶν πολεμίων, καὶ ἐπαρῆξαι τοῖς κινδυνεύουσιν. Ἀλλὰ τινες αὐτῷ συνεβούλευον ἐπέχειν τέως. Ἐν τούτοις δὲ ἧκεν ὁ Κομνηνὸς Μανουὴλ μετὰ καὶ τοῦ ἑλόντος αὐτὸν Τουρκου προσελθόντος τῷ βασιλεῖ. Ἐκ γάρ τινος αἰτίας δυσμένειαν ὁ σουλτὰν ἐσχηκὼς κατὰ τοῦ ἀνδρὸς, στρατιὰν ἐξαπέστειλε κατ' αὐτοῦ συλληψομένην αὐτόν. Ὁ δὲ δείσας εἵλετο τῷ βασιλεῖ προσφυγεῖν, ὃν αὐτίκα τετίμηκε πρόεδρον. Ἦν δὲ τὴν ἡλικίαν βραχύτατος, καὶ τὴν μορφὴν εἰδεχθέστατος.

XIII. Appetente vere, triremem imperatoriam conscendit. Cum vix e portu solvisset, columba non prorsus nigra, sed ad nigredinem inclinans, triremem ejus circumvolavit, nec circa illam alas agitare destitit, donec manibus comprehensam imperatrici misit, quod inauspicatum omen visum est, tam ei qui cepisset, quam ei quæ accepisset. Sed et imperatorium tabernaculum ligno, quo in medio fulcitur, sponte confracto concidit; id quoque ominosum est habitum. Verum neutrum horum imperatoris alacritatem inhibuit, quominus usque ad Orientales provincias perveniret, parcimoniæ præter morem suum intentus. Cum in domunculis quibusdam diversaretur, ignis nescio unde illapsus, eas consumpsit, equos imperatorios, frenos et vehicula adussit, quod et ipsi malum augurium visum. Inde digressus, Aly superato, relictaque Cæsarea, ad locum qui Fons Frigidus dicitur, vallum munivit. Ubi cum ob Nemitzorum quosdam, propter facinora, severius multatos, legio defecisset, ipse statim in equo advolans, adducto exercitu desertores perterritos in belli societatem recepit. Deinde Theodosiopolim profectus, singulos duorum mensum commeatum secum ferre jussit, quod per loca deserta iter facturus esset, divisoque exercitu, Ruselium Latinum, virum bellicosissimum, una parte attributa, contra Chliatum misit: alium quemdam altera parte attributa, Mantziciertum vastare jussit, reliquos ipse retinuit,

B ΙΓ'. Ἐπεὶ δὲ τὸ ἔαρ ὑπέλαμπεν, ἐμβεβήκει μὲν τῇ τριήρει τῇ αὐτοκρατορικῇ· διαπεραιουμένου δ' ἄρτι, περιστερὰ οὐ πάνυ μὲν μέλαινα τὴν χροιὰν, πρὸς δὲ τὸ μελάντερον ἀποκλίνουσα, τὴν τριήρη αὐτοῦ περιίπτατο, καὶ οὐκ ἀπέστη πτερυσσομένη περὶ αὐτὸν ἕως ἐκεῖνος ταῖς χερσὶν αὐτῆς ἐπελάβετο. Ὁ δὲ ταύτην τῇ βασιλίσσῃ ἐκπέπομφεν· ἐκρίθη δὲ τὸ τῆς περιστερᾶς οὐκ ἀγαθόν τι τεκμήριον οὔτε τῷ ταύτην ἑλόντι, οὔτε μὴν τῇ πρὸς ἣν ἔσταλτο. Ἀλλὰ καὶ τοῦ ξύλου, ᾧ μέσον ἱσταμένῳ ἡ βασίλειος σκηνὴ ἐπερείδεται, αὐτομάτως κατεαγέντος, κατέπεσεν ἡ σκηνή· καὶ τοῦτο δὲ σύμβολον ἐνομίσθη ἀπαίσιον. Ὅμως οὐδὲν τὸν βασιλέα τῆς προθυμίας ἀνέκοψεν, ἀλλὰ προήει ἕως τοῦ θέματος τῶν Ἀνατολικῶν, φειδωλίας ἐχόμενος παρὰ τὸ εἰωθός. Ἐσκηνομένῳ δέ που ἐν δωματίοις, πῦρ ποθὲν ἐνεχθὲν αὐτά τε κατέφλεξε τὰ C δωμάτια (77) καὶ ἵππους ἡμιφλέκτους εἰργάσατο τῶν βασιλικῶν, καὶ χαλινοὺς, καὶ ὀχήματα, ὃ καὶ τούτῳ κακὸν οἰώνισμα (78) ἔδοξεν. Ἐκαῖθεν δὲ μετελθὼν, καὶ τὸν Ἅλυν διαπεράσας, καὶ παρελθὼν εἰς τὴν Καισάρειαν, εἰς τὴν λεγομένην Κρύαν Πηγὴν τὸν χάρακα ἔθετο, ἔνθα τισὶ τῶν Νεμίτζων ἀπηνέστερον προσηνέχθη δ' ἐδικήματα. Τοῦ δὲ τάγματος τούτων ἀποστατήσαντος, ἱπποτης αὐτὸς αὐτίκα ἐπιφανεις, καὶ τὸ στρατιωτικὸν ἐπαγόμενος, κατέπληξε τε τὸ ἀποστατῆσαν, καὶ αὖθις συμμαχικὸν αὐτῷ ἐποιήσατο. Εἶτα ἄπεισιν εἰς Θεοδοσιόπολιν (79), κἀκεῖ δύο μηνῶν ἕκαστον ἐπάγεσθαι κελεύσας τροφὴν, ὡς διὰ λοικήτου μέλλων πορεύεσθαι, διεῖλε τὸ στρα-

## Variæ lectiones et notæ.

(74*) Ἡ ἐν Χώναις πολιτεία. Ita Scylitzes τὴν ἐν Χώναις πολιτείαν dixit. Chonæ vero olim Palassæ dictæ, urbs episcopalis Laodiceno metropolitano subjecta, ut est apud Nicetam in Vita S. Ignatii patr. Constantinopol., ob templum S. Michaelis Archangeli, magnitudine, pulchritudine et mirabili artificio insigne celeberrima: de qua ita Nicetas, ipse Choniates, in Manuele, l. VI, n. 1: Ἀφικνεῖται εἰς Χωνας, πόλιν εὐδαίμονα καὶ μεγάλην, πάλαι τὰς Παλασσὰς, τὴν ἐμοῦ τοῦ συγγραφέως πατρίδ, καὶ τὸν Ἀρχαγγελικὸν νεὼν εἰσιὼν μεγέθει μεγιστον καὶ κάλλει κάλλιστον ὄντα, καὶ θαυμασίας χειρὸς ἔργον, ἅπαντα ἐκεῖθεν ἐξελάσας, etc. Et in Isaacio, l. II, n. 11, de eodem templo: Ἀλλὰ καὶ τὸν νεὼν τοῦ ἀρχιστρατήγου Μιχαὴλ ὁ ἄνομος οὗτος διαφῆκεν ἐμπρῆσαι, ἔργον μέγιστον καὶ περίποστον ὄντα, καὶ ὑπερβαίνοντα ἐς κάλλος καὶ τὴν εἰς μῆκος ἕκτασιν τὸ ἐν τῇ βασιλίδι πόλει τοῦ καλλιμαρ- D τυρος Μωκίου τέμενος. Constantinus Porph. l. I, them. 3, ubi de themate Thracesio: Κολοσσαὶ, αἱ νῦν λεγόμεναι Χῶναι, οὗ ἐστι ναὸς διαβόητος τοῦ ἀρχαγγέλου Μιχαήλ. Celeberrimum nempe fuit et famosum S. Archangeli Michaelis Chonense templum, ob miraculum in archippo illius Mansionario patratum, cujus historia passim exstat apud Metaphrastem, hoc titulo: Διήγησις τοῦ γενομένου θαύματος παρὰ τοῦ ἀρχαγγέλου Μιχαήλ, etc. et apud Pantaleonem diaconum et chartophylacem Magnæ ecclesiæ, hoc titulo, Περὶ τοῦ Προσμοναρίου Ἀρχίππου, καὶ τοῦ θαύματος ὧν ποταμῶν ἐν Χώναις. In cod. Reg. 2455 et 2449.

(75) Τὰ δωμάτια. Ita 2 Regii: alii duo δώματα.

(76) Ὃ καὶ τούτῳ κακὸν οἰώνισμα. Sic mss. Wolfius legendum putabat, καὶ τούτῳ scilicet Diogeni.

(77) Θεοδοσιόπολιν. Ita codd. Reg.

τευμα, καὶ μοῖραν μὲν τῷ Ῥουσελίῳ (78) παρέσχεν. Ἀνὴρ δ' οὗτος Λατῖνος πολεμικώτατος, καὶ κατὰ τοῦ Χλιὰτ αὐτὸν ἐξαπέστειλεν. Ἑτέραν δὲ μοῖραν ἑτέρῳ προσένειμε, προστάξας αὐτῷ πορθῆσαι τὸ Μανζικίερτ (79)· αὐτὸς δὲ ὁ βασιλεὺς μετὰ τῶν λοιπῶν, οὐκ ἀξιομάχων ὄντων, περιελέλειπτο. Τὸ μὲν οὖν Μανζικίερτ δι' ὁμολογίας τῷ βασιλεῖ παραδέδοτο, ἀποδεδειλιακότων τῶν Τούρκων καὶ πίστιν αἰτησαμένων, καὶ τούτου ἐκστάντων. Στρατιῶται δὲ εἰς συλλογὴν ἐξελθοῦσι τῶν χρειωδῶν πολέμιοι ἀθρόοι ἐπῆλθοσαν. Ὁ γοῦν ὁ βασιλεὺς τὸν μάγιστρον Νικηφόρον τὸν Βρυένιον ἐπ' αὐτοὺς ἐξαπέστειλε μετά τινος συντάγματος, ὃς, τοῖς Τούρκοις προσβαλών, καὶ κάμνουσαν βλέπων τὴν μετ' αὐτοῦ δύναμιν, στείλας ἤτει ἐπικουρίαν. Ὁ δὲ βασιλεύς, ἀγνοῶν τῶν ἐναντίων τὴν δύναμιν, δειλίαν κατέγνω τοῦ Βρυενίου, καὶ κατὰ τοῦ ἀνδρὸς ἐτραχύνετο. Ἔτυχε δὲ τότε ὁ ἱερεὺς ἀναγινώσκων τὸ Εὐαγγέλιον, καὶ λέγων· Εἰ ἐμὲ ἐδίωξαν, καὶ ὑμᾶς διώξουσιν. Ὅμως ἔστειλε καὶ τὸν μάγιστρον Νικηφόρην τὸν Βασιλάκιον μετὰ μοίρας στρατιωτῶν, ὧν πρωστεθέντων τῷ Βρυενίῳ, μέχρι μέν τινος ἰσοπαλὴς ἦν ὁ ἀγών· εἶτα τοῦ Βασιλακίου ὁρμήσαντος ἐν προμάχοις κατὰ τῶν ἐναντίων μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν, τὰ νῶτα ἔστρεψαν οἱ πολέμιοι, ὁ δὲ ἐδίωκε, τοῦ Βρυενίου σὺν τοῖς ἀμφ' αὐτὸν μὴ διώκοντος. Ὡς δὲ περὶ τὸν χάρακα τῶν ἐναντίων ἐγένετο, πληγέντος αὐτῷ τοῦ ἵππου, ἀπέβη αὐτοῦ, καὶ διὰ τὸ τῶν ὅπλων βάρος οὐκ εὐκίνητος ὢν κυκλοῦται παρὰ τῶν πολεμίων, καὶ ζωγρηθεὶς, τῷ σουλτάνῳ προσάγεται· οὔτε δ' ἐκεῖνος δουλικώτερον αὐτῷ προσήει, οὔτε μὴν ὁ σουλτὰν ὡς αἰχμαλώτῳ αὐτῷ προσήνεκτο. Συχνάκις δὲ τὸν ἄνδρα μεταπαλούμενος, περὶ τοῦ βασιλέως διεπυνθάνετο, καὶ τὰς οἰκείας δυνάμεις ἐδείκνυεν. Ὁ δὲ καὶ ἐπῄνει τὸν σουλτὰν καὶ ἐθαύμαζεν, οὐ μέντοι συμφέρειν αὐτῷ ἔλεγεν ἀντιπαρατάξασθαι τῷ βασιλεῖ. Ὁ δέ γε βασιλεὺς μετὰ τῶν περιλοίπων ἐξῆλθε τοῦ χάρακος κατασκοπήσων τί τὸ γινόμενον· ἑστὼς δ' ἐπὶ γεωλόφων μέχρις ἑσπέρας ὑπέστρεψε. Καὶ εὐθὺς οἱ Τοῦρκοι ἐκύκλωσαν τὸ στρατόπεδον, καὶ τοῦτο περιιππεύοντες βέλη ἔβαλον, καὶ βοαῖς ἀσήμοις καὶ ὀλακαῖς περιῄχουν τὴν στρατιάν. Οὕτω μὲν οὖν ἡ νὺξ ἐκείνη παρῆλθεν. Ἕωθεν δὲ Οὔζων τι σύνταγμα πρὸς τοὺς πολεμίους ἀπηυτομόλησε. Καὶ τοῦτο ὕποπτον καὶ τὸ μεῖναν ἔτι πλῆθος τῶν Οὔζων ἐποίησεν.

A bello gerendo non pares. Ac Mantziciertum quidem, Turcis perterritis, fide accepta, et urbe relicta, deditionem fecit. Milites autem pabulatum **282** egressi, ab hostibus sunt subito oppressi, quo imperator cognito, Nicephorum Bryenium magistrum cum aliquot cohortibus adversus eos misit, qui cum Turcis congressus, cum suas copias fatigatas videret, subsidium petiit. Imperator vero vires hostium ignorans, Bryenium ignaviæ accusavit, viroque succensuit (accidit autem ut sacerdos eo tempore Evangelium illud recitaret: *Si me persecuti sunt, et vos persequentur* [1]), et tamen Nicephorum Basilacium magistrum cum parte copiarum misit, quibus Bryenio conjunctis, aliquantisper utrinque par certamen fuit. Deinde Basilacius cum suis, Bryenio non consecuto, inter primos invectus, hostes in fugam conjecit, quos dum ad vallum usque persequitur, equo vulnerato in pedes desilit; et quia ob armorum pondus parum se movere poterat, ab hostibus circumventus capitur. Dum vero ad sultanum adducitur, nec ipse aliter quam ingenuum decet, se gerit, nec sultanus eum pro captivo tractat, sed sæpius accersitum de imperatore interrogat, copiis suis ostentatis, quas ille etsi laudabat, tamen e re ejus esse negabat, ut cum illo decerneret. Imperator vero cum reliquis exercitus vallo egressus, ut specularetur quid fieret, in collibus usque ad vesperam stetit. Cum in castra redisset, Turci ea circumdederunt, et obequitantes tela conjecerunt, clamoribus inconditis et ululatibus exercitum circumsonantes, et hoc modo nocte illa exacta. Mane Uzorum quidam cohors ad Turcos transfugit, atque eos etiam Uzos qui manserant, suspectos fecit.

ΙΔ'. Ὁ δὲ βασιλεὺς, ἀξύτατα πέμψας εἰς τὸ Χλιάτ, μεταπαλεῖται τὰ ἐκεῖσε στρατεύματα. Ὡς δ' οὐκ ἀφίκοντο (ὁ γὰρ Ταρχανειώτης, οὗτος γὰρ ἦν ὁ εἷς τῶν ἐκεῖ στραταρχῶν, μαθὼν τοῦ σουλτὰν τὴν ἄφιξιν, παρέπεισε καὶ τὸν Ῥουσέλιον· καὶ μετὰ τῶν ὑπ' αὐτοὺς δυνάμεων ἄραντες, φυγῇ πρὸς τὰ Ῥωμαίων ἐχώρησαν ὅρια), ἔγνω ὁ Διογένης μετὰ τῶν συνόντων αὐτῷ διαγωνίσασθαι ἐς τὴν αὔριον, καὶ ἅμα πρωΐ πρὸς τὸν πόλεμον ἐξηρτύετο. Ἐν τούτῳ δὲ πρέσβεις ἦκον ἐκ τοῦ σουλτὰν περὶ εἰρήνης διαλεξόμενοι. Ὁ δὲ βασιλεὺς οὐ πάνυ φιλανθρώπως τοὺς πρέσβεις ἐδέξατο· ὅμως μέντοι καὶ λόγον σφίσι μετέδωκε, καὶ ἀπελθεῖν πρὸς τὸν κύριον αὐτῶν προε-

XIV. Imperator igitur celerrime Chliatum misit, ad revocandos exercitus, qui cum non venirent (nam Tarchaniotes, unus ex illis ducibus, cognito sultani adventu, persuaserat Ruselio, ut una cum suis copiis in Romanorum fines confugeret), decrevit Diogenes postridie cum suis Martis aleam experiri. Interea legati a sultano veniunt de pace acturi, quos imperator parum humaniter suscepit, tamen et dicendi copiam fecit, et hortatus est, ut suo domino renuntiarent: *Si de conditionibus loqui vellet, ut relicto loco in quo jam castra haberet, tabernacula procul transferret, ut ipse vallum ibi* **283** *communiret, ubi tum Barbarorum tentoria essent.*

[1] Joan. xv, 20.

## Variæ lectiones et notæ.

(78) Ῥουσελίῳ. Ita Scylitzes: at Nicephorus Bryenius, l. II, n. 4, Οὐρσέλιον vocat, ut et Latini Scriptores, de cujus gestis et familia pluribus egimus ad eumdem Bryenium, p. 340.

(79) Μανζικιέρτ. De hoc oppido quædam etiam observamus in Notis ad eumdem Bryenium, qui consulendus an ea quæ hic narrat Zonaras.

Hæc arrogantius loculus legatos statim abire jussit. Qui cum sultano imperatoris verba renuntiassent, illo cum suis de pacis conditionibus deliberante, imperator superbia elatus, fidem quibusdam habuit familiarum suorum, qui sultanum timere dicebant, et quod justas copias non haberet, propterea de pace agere, ut per inducias alium exercitum adduceret: non exspectato legatorum reditu, nec ulla re alia considerata, signa canere jussit. Barbaros etsi res improvisa commovit, tamen aciem instruxerunt, nec quamvis a Romanis invaderentur, contraibant, sed sensim recedebant, neque fugientes, neque pugnantes. Cum autem serum dici esset, imperator, ut qui castrorum custodiam justo minorem esse sciret, veritus ne ab hostibus diriperentur, statuit omissa pugna redire ad vallum. Cum igitur imperatorio vexillo converso, exercitui denuntisset, ut idem faceret : ii qui circa ipsum orant, citra tumultum jussa sunt exeeuti, sed quorum ordines longius distabant, recessum imperatoris, fugam interpretati sunt, eo sermone ab Andronico Cæsaris filio apud phalanges spurso. Nam Cæsar ejusque filii subindo imperatori obtrectabant, et clanculum insidiabantur. Is igitur Andronicus, cum non minimæ parti exercitus imperaret, statim cum suis equo concitato, in vallum rediit, quæ res cæteros etiam in fugam convertit. Quos cum ita perturbate reverti videret imperator, substitit, et abeuntes etiam ut subsisterent, hortatus est : sed obsurdueranl omnes, nec fugam remittebant. Cum autem hostes inopinatam Romanorum fugam ex divina ira coortam intelligerent, statim imperatorem invaserunt. Is vero cum suis pugna non detrectata, ad tempus fortiter restitit. Deinde aliis cæsis, aliis captis, circumventus a Barbaris, ne sic quidem cessit. Enimvero cum multos vulnerasset, multos occidisset, tandem et ipse fatigatus, cum manu vulnerata, nec vim amplius propulsare, nec, equo cæso, extra telorum jactum fugere posset, captivus est abductus ad Barbaros Romanorum imperator. Quo nuntio accepto, sultanus nomine Axan, gravisus est, **284** ut natura fert, neque tamen superbia elatus. De cujus moderatione et justitia multa memorantur. Unde captivitatem imperatoris haud credebat, ob immoderatum successum : eoque viso non prius acquievit, quam legati quos dudum miserat, cum agnoverunt: et Basilacius, qui ibi tenebatur, adductus, ad pedes ejus flens se prostravit. Tum quasi numine afflatus e solio exsiliit, et de more humi jacentem calcavit. Deinde erexit atque amplexus est, cum hujusmodi verbis : *Noli mœrere, imperator, ita enim sunt res humanæ. Ego vero te non ut captivum, sed ut imperatorem tractabo.* Et statim ei tabernaculum designat, et ministeria imperatoria, mensæque adhibi-

A τρέψατο καὶ ἀπαγγεῖλαι ὡς Εἰ βούλοιτο περὶ συμβάσεων διαλέξασθαι, καταλιπέτω τὸν τόπον ἐν ᾧπερ ἐστρατοπέδευται, καὶ πόρρω ποι κατασκηνωσάτω, ὥστε με μετὰ τῆς Ῥωμαϊκῆς στρατιᾶς τὸν χάρακα πῆξασθαι, ὅπου νῦν ἐστιν ἡ τῶν βαρβάρων παρεμβολή. Ταῦτα τοῖς πρέσβεσι διαλεχθεὶς ἀλαζονικώτερον, συντόμως ἐπανελθεῖν ἐνετείλατο. Οἱ μὲν οὖν τῷ σουλτὰν τοὺς τοῦ βασιλέως λόγους ἀπήγγελλον, κἀκεῖνος μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν περὶ τῶν τῆς εἰρήνης συνθηκῶν ἐβουλεύετο. Ὁ δέ γε βασιλεὺς, ὑπερφρονήσας, καί τισι πεπεισμένος τῶν ἀκειωμένων αὐτῷ, δεδειλιακέναι λέγουσι τὸν σουλτὰν, ὡς μὴ ἀξιόμαχον ἐπαγόμενον δύναμιν, καὶ διὰ τοῦτο τὴν εἰρήνην ζητεῖν, ἵνα, τῆς μάχης ὑπερτεθείσης, καὶ ἄλλην δύναμιν προσαγάγηται, μήτε τὴν τῶν πρέσβεων ἀναμείνας ὑποστροφὴν, μήθ' ἕτερόν τι σκοπήσας, τοῖς σαλπιγκταῖς ἐκέλευσεν ἠχῆσαι τὸ ἐνυάλιον. Τοὺς δὲ Βαρβάρους τὸ αἰφνίδιον διεθρόησεν, ἀλλὰ καὶ οὕτω εἰς ἀντιπαράταξιν ἔστησαν, καὶ ἐπιόντων αὐτοῖς τῶν Ῥωμαίων οὐκ ἀντεπῆλθαν, ἀλλ' ἀνεχάζοντο, μήτε τὰ νῶτα τρέποντες, μήτε μέντοι μαχόμενοι. Ὡς δὲ περὶ δείλην ὀψίαν ἡ ἡμέρα ἐγένετο, εἰδὼς ὁ Βασιλεὺς ὅτι φυλακὴ περὶ τὸ στρατόπεδον οὐκ ἦν ἀξιόλογος, δείσας μὴ ἐπελθόντων τῶν ἐναντίων αὐτῷ διαρπαγῇ, ἔγνω τὴν μάχην λῦσαι καὶ ἐπαναζεῦξαι περὶ τὸν χάρακα. Ἐπιστρέψας οὖν τὴν βασιλικὴν σημαίαν, αὐτός τ' ἐπανῆλθε καὶ τὴν στρατιὰν ταυτὸ ποιεῖν διεσήμαινεν. Οἱ μὲν οὖν περὶ αὐτὸν ὄντες ἀθορύβως ἐποιοῦντο τὸ κελευσθέν. Ὅσοι δὲ πόρρω ποι τὰς παρατάξεις ἐκέκτηντο, φυγὴν τοῦ βασιλέως τὴν ὑποστροφὴν ὑπετόπησαν, Ἀνδρονίκου τοῦ υἱοῦ τοῦ Καίσαρος τὸν λόγον ὑποβαλόντος ταῖς φάλαγξιν. Ἀεὶ γὰρ δ' τε Καῖσαρ καὶ οἱ τούτου υἱεῖς ἐφθόρευον τῷ βασιλεῖ, καὶ ἀφανῶς ἐπεβούλευον. Ἅρας οὖν αὐτίκα μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν ὁ Ἀνδρόνικος (ἐξῆρχε γὰρ οὐκ ἐλαχίστης μοίρας στρατιωτῶν) ἀπὸ ῥυτῆρος ἐπανελήλυθεν εἰς τὸν χάρακα. Τοῦτο καὶ τοὺς λοιποὺς ἐτρέψατο εἰς φυγήν, οὓς οὕτω, ἀκόσμως ἐπανιόντας ὁ βασιλεὺς θεασάμενος, ἔστη, στῆναί τε καὶ τοῖς ἀπιοῦσιν ἐνεκελεύετο. Ἀλλ' ἐξεκεκώφεισαν ἅπαντες, καὶ τῆς φυγῆς οὐ μεθίεντο. Ὡς δὲ τὸ παράλογον τῆς φυγῆς δυστύχημα τῶν Ῥωμαίων, καὶ μήνιμα θεῖον ἔγνωσαν οἱ πολέμιοι, εὐθὺς ἐπῆλθον τῷ βασιλεῖ. Ὁ δὲ μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν τὴν μάχην ἐδέξατο, καὶ μέχρι μέν τινος ἐρρωμένως ἀντεῖχον· εἶτα τῶν μὲν πεσόντων, ἑαλωκότων δ' ἑτέρων, περιεστοιχίσθη πρὸς τῶν Βαρβάρων ὁ βασιλεύς. Ἀλλ' οὐδὲ οὕτως ἐνέδωκε. Πολλοὺς δὲ πλήξας καὶ ἀνελών, ἐπλήγη κἀκεῖνος τὴν χεῖρα, καὶ οὕτως ἀποκαμών, καὶ μηκέτι ἀμύνεσθαι τοὺς ἐπιόντας δυνάμενος, μήτε μέντοι φυγεῖν, ἤδη τοῦ ἵππου αὐτοῦ πεπτωκότος ἐκ τῶν βελῶν, ἑάλω καὶ ἀπῆκτο τοῖς Βαρβάροις ὁ βασιλεὺς Ῥωμαίων αἰχμάλωτος (80). Ἀγγελθεῖσα δὲ ἡ τοῦ βασιλέως ἅλωσις τῷ σουλτὰν, χαρὰν μὲν, ὡς εἰκὸς, ἐνεποίησεν, οὐ μέντοι ἐπῆρεν

B

C

D

## Variæ lectiones et notæ.

(80) Αἰχμάλωτος. Accidit hæc clades mense Julio an. 1072, ind. 10, ut est apud anonymum Barensem.

αὐτὸν, ὥστε καὶ δυηλοφρονῆσαι· Ἄξαν ἐκεῖνος ὠνόμαστο, οὗ πολλὰ ἐπὶ δικαιοσύνῃ καὶ μετριοφροσύνῃ ᾄδονται διηγήματα. Ὅθεν ἡπίστει καὶ τῇ τοῦ βασιλέως ἁλώσει διὰ τὸ τοῦ εὐτυχήματος ἄκρατον. Καὶ ἰδὼν αὐτὸν, οὐ πρότερον πιστὸν τὸ πρᾶγμα ἐδέξατο, ἕως καὶ οἱ παρ' αὐτοῦ σταλέντες πρέσβεις αὐτὸν ἀνεγνώρισαν, καὶ ὁ Βασιλάκιος ἐκεῖ κατεχόμενος, ἀχθεὶς καὶ ἰδὼν αὐτὸν, εἰς τοὺς πόδας αὐτοῦ θρηνῶν κατέβαλεν ἑαυτόν. Τότε δὲ τοῦ θρόνου τε ἀνεπήδησεν ἔνθους ὥσπερ, καὶ τεθέντα κατὰ γῆς, ὡς ἔθος (81), πατήσας αὐτὸν, ἀνέστησέ τε καὶ περιεπτύξατο, καὶ, Μὴ λυποῦ, βασιλεῦ, ἔφη· τοιαῦτα γὰρ τὰ ἀνθρώπινα. Ἐγὼ δὲ σοι οὐχ ὡς αἰχμαλώτῳ, ἀλλ' ὡς βασιλεῖ προσενεχθήσομαι. Καὶ αὐτίκα σκηνὴν αὐτῷ ἀποτάττει, καὶ θεραπείαν βασίλειον, κοινωνεῖ τε τραπέζης, ὁμόθρονον ἑαυτῷ ποιησάμενος, λύει τε τῶν αἰχμαλώτων αὐτῷ ὁπόσους ἤτητο, καὶ οὕτως ἐφ' ἡμέραις τισὶ συνομιλήσας καὶ συνδιαιτηθεὶς τῷ ἀνδρὶ, καὶ τιμήσας ὑπερβαλλόντως, εἶτα καὶ συνθήκας θέμενος ἐπὶ εἰρήνῃ διηνεκεῖ, καὶ κήδους ὑπόσχεσιν ἐπὶ παισὶ ποιησάμενος, ἀφῆκε τὸν Διογένην ἀπιέναι μεθ' ὅσης οὐκ ἄν τις ἤλπισε δορυφορίας τε καὶ τιμῆς. Ὅτε εἰς Θεοδοσιόπολιν ἀπελθὼν, ἐσταλμένος βαρβαρικῶς (ὁ γὰρ σουλτὰν οἰκείας αὐτῷ παρέσχε στολὰς), τήν τε χεῖρα ἐκεῖ προσμείνας ἐθεραπεύετο, καὶ τὴν ἀμφίασιν πρὸς τὸ Ῥωμαϊκώτερον μεθηρμύζετο. Ἐκεῖθεν δὲ προήει ἐπανιὼν, ἄγων μεθ' ἑαυτοῦ καὶ πρέσβεις τοῦ σουλτάν. Ἀλλ' ὁ μὲν οὕτως ἐπανήει· τῆς δ' ἁλώσεως αὐτοῦ ἀγγελθείσης εἰς τὰ βασίλεια, ἐν διχονοίᾳ οἱ περὶ ταῦτα γεγόνασιν. Οἱ μὲν γὰρ τῇ βασιλίσσῃ καὶ αὖθις τὴν ἐξουσίαν ἐδίδοσαν, οἱ δὲ τῷ πρεσβυτέρῳ τῶν ταύτης υἱέων τὸ ξύμπαν ἐπεψηφίζοντο, οἱ δὲ κοινοπραξίαν τῇ τε μητρὶ καὶ τῷ υἱεῖ ἀπένεμον.

A tum juxta se collocat, captivis quotquot peteret, redditis. Ad hunc modum per dies aliquot cum conversatus et collocutus, et insigni honore prosecutus, pace perpetua sancita, promissaque affinitate inter liberos ipsorum contrahenda, Diogenem dimisit, cum majore comitatu et honore, quam sperari potuisset. Imperator igitur Barbarica veste ornatus (sultanus enim gentilitiam illi stolam dederat) Theodosiopolim profectus, ibi exspectavit, dum vulnus manus curaretur, et vestem pro Romana consuetudine immutavit. Inde cum sultani legatis urbem versus contendit. Cæterum ejus captivitate in regia nuntiata, inter proceres controversia fuit, aliis imperatrici potestatem restituendam censentibus, aliis natu maximo ex ejus filiis imperium decernentibus, aliis communem et matri et filiis auctoritatem tribuentibus.

ΙΕ'. Ἐν τούτοις δὲ λυθεὶς, τῆς αἰχμαλωσίας ὁ Διογένης ἀγγέλλεται· κομίζεται δὲ καὶ ἰδιόγραφος ἐκείνου ἐπιστολὴ, τὰ αὐτῷ συμβεβηκότα διδάσκουσα. Τοῦτο μείζονα θροῦν ἦρε, καὶ ἀπορίᾳ πάντας εἶλε τοῦ τί δέοι δρᾶν. Ὁ γοῦν Καῖσαρ Ἰωάννης καὶ οἱ ἐκείνου υἱοὶ ἀεὶ, ὡς εἴρηται, ἐγκοτοῦντες τῷ Διογένει, ἁρπάζουσι τὸν καιρὸν, καὶ προσλαβόμενοι τῶν τῆς συγκλήτου ἑνίους, ὅσοι ὠμοφρόνουν αὐτοῖς, ὧν ἐξῆρχεν ὁ Ὑπέρτιμος ὁ Ψελλὸς (82), δύσνους καὶ αὐτὸς τῷ Διογένει τυγχάνων, τὴν βασίλισσαν Εὐδοκίαν εἰς τὴν παρ' αὐτῆς δομηθεῖσαν μονὴν κατὰ τὸν ἐν τῇ Προποντίδι πορθμὸν περιορίζουσι, τὸν δὲ Μιχαὴλ ἀνακηρύττουσιν αὐτοκράτορα. Εἶτα πανταχοῦ διαπέμπονται βασίλεια γράμματα μήθ' ὑποδέχεσθαι, μήτε τιμῆς βασιλικῆς ἀξιοῦν ἐπανιόντα τὸν Διογένην, κελεύοντα. Τούτου δὲ τοῦ βουλεύματος εἰσηγητὴς ὁ Ψελλὸς γέγονεν, ὡς καὶ αὐτὸς ἐν

XV. Interea Diogenis liberatione nuntiata, allataque ab eo epistola, ipsius manu scripta, qua edocebat ut secum esset actum, major ortus est tumultus, magisque dubitatum quid agendum esset. Joannes igitur Cæsar ejusque filii, Diogeni semper (ut dictum est) infesti, arrepta occasione, quibusdam ex senatu sui facinoris, quorum Psellus Hypertimus princeps erat, et ipse Diogenis inimicus, adhibitis, imperatrice Eudocia in monasterium, quod ipsa circa fretum Propontidis struxerat, relegata, Michaelem imperatorem appellat. Deinde quovis imperatorias litteras mittit, quibus provinciales **285** Diogenem redeuntem neque suscipere, neque imperatorio honore dignari jubebantur: cujus consilii auctor fuit Psellus, ut ipse in illius historia commemorat. Quo Diogenes cognito, cum ad Doccam castellum castra posuisset, Cæsar Con-

## Variæ lectiones et notæ.

(81) Ὡς ἔθος. Continuator Theophanis, I. III, n. 24, ubi de Theophilo imp. quem ab hostibus capiendum exemit Manuel: Ἐτρώθη τὴν ψυχὴν ὁ ἀνὴρ, βασιλέα Ῥωμαίων αἰχμάλωτον γενέσθαι φοβούμενος, καὶ τῶν ἐχθρῶν ὑποπόδιον. Vide notata ad Nicephorum Bryennium, I. I, n. 17. Neque tamen id Saracenis peculiare fuisse docemur ex Chronico ms. Georgii Hamartoli in Michaele Balbo qui devicto Thoma tyranno, τὸν τράχηλον αὐτοῦ κατὰ τὴν ἀρχαίαν συνήθειαν πεπατηκὼς, καὶ ἀκρωτηριάσας αὐτοῦ χεῖρας καὶ πόδας, καὶ οὕτως ἀνασκολοπίσας, civili bello post triennium finem imposuit. Sed et legimus apud Theophanem, Cedrenum, et nostrum Zonaram, Constantinum Copronymum, captis Apsimaro et Leontio, iisque in circum traductis, eorum colla pedibus calcasse: Καὶ ἐπάτησε τὸν τράχηλον αὐτῶν ἄχρις ἀπολύσεως τοῦ πρώτου βαΐου.

D Apud Scylitzem, p. 637, legimus Constantinum Porphyrogenitum Apolasacrum, Chabdani Tarsensis Amiræ cognatum, captum in prælio a Nicephoro Phoca, θρίαμβον ποιήσαντα κατὰ τοῦ τραχήλου calcavisse.

(82) Ὑπέρτιμος Ψελλός. De Hypertimi titulo quædam adnotamus in *Gloss. med. Græc.* Wolfius *vir honoratissimus*, verterat, reposuimus *Hypertimus*, cum sit nomen dignitatis. Is porro Psellus, Constantinus vocatur a Scylitze, p. 836, qui emendandus videtur: Ἦσαν δὲ ὅ τε Παλαιολόγος Νικηφόρος ὁ Ὑπέρτιμος καὶ τῶν φιλοσόφων ὕπατος Κωνσταντῖνος ὁ Ψελλός. Interserenda enim particula καὶ ante ὁ Ὑπέρτιμος, quam vocem per *honestissimo loco natus*, perperam vertit interpres. Ita etiam Constantinum p. 846, ubi Zonaras paulo infra Michaelem, vocat.

stantinum filium præsidem contra eum mittit. Inde Diogenes in Cappadociam profectus, cum Crispinus Francus cum suis popularibus Constantino se sociasset, Theodorum Halyatem contra illos misit, cui victo et capto oculi sunt effossi. Id molestissime ferenti Diogeni, et in Tyropœo castello munitissimo castra habenti, Antiochiæ dux Chataturius Armenius se conjungit, multos adducens milites, assumptoque Diogene, et in Ciliciam perducto, a sultano exspectat auxilium, et ipse copias colligit. Quare denuo contra eos mittitur natu maximus Cæsaris filius Andronicus præses. Commisso autem prælio, et Chatalurio interfecto, milites ejus ad Diogenem Adanam confugiunt. Quam urbem Andronico obsidente, Diogenes deditionem facit, iis conditionibus, ut imperio deposito, rasaque coma, privatam vitam ageret. Nam primarii sacerdotes ab imperatore missi, jurejurando confirmarant, nihil eum molesti passurum esse. Quibus fretus, pulla veste indutus, Andronici fidei se permittit. Is eo accepto, ubi Colyalum pervenit, exspectavit, dum mandaretur quid sibi faciendum esset, ægrotante Diogene ex veneno per insidias, ut putabatur, propinato. Ibi igitur imperatorio mandato, insonti statim sunt effossi oculi, primariis quoque sacerdotibus præsentibus, et hominis calamitatem graviter ferentibus. Verum nemo eos curabat. Ita luminibus crudelissime orbato, justa curatione non adhibita, caput intumuit, et e vulneribus vermes scaturierunt, adeo ut ex putrefactione illa aer circa ipsum teterrimo fœtore compleretur. In tanta calamitate in Protam insulam perducitur, in cujus editiore loco monasterium ædificarat. Ubi non diu superstes, corpus terræ reddidit, ab imperatrice Eudocia funere ejus splendissime curato, cum triennium et menses octo imperasset. Ea vero quæ hic vir perpessus est, jussu Cæsaris acta esse omnia feruntur, Michaele imperatore 286 ignaro, qui quidem molli esset ac socordi ingenio, atque adeo

τῇ περὶ τούτου φησὶ συγγραφῇ. Ὅπερ ὁ Διογένης μαθών, τὴν Δόκειαν (83) κατασχὼν (φρούριον δ' αὕτη) παρ' αὐτῇ ἐστρατοπεδεύσατο. Καὶ ὁ Καῖσαρ τῶν σφετέρων υἱέων τὸν νεώτερον τὸν πρόεδρον Κωνσταντῖνον στέλλει κατὰ τοῦ Διογένους μετὰ δυνάμεως. Ὁ δὲ Διογένης εἰς Καππαδοκίαν ἀφίκετο. Προσγενομένου δὲ τοῦ Κρισπίνου (84) Φράγγος δ' οὗτος) σὺν ὁμοφύλοις τῷ Κωνσταντίνῳ, ὁ Διογένης Θεόδωρον τὸν Ἁλυάτην κατ' αὐτῶν ἐξαπέστειλεν. Ὁ δὲ συμμίξας αὐτοῖς ἡττήθη, καὶ ἁλοὺς ἐξεκόπη τὰ ὄμματα. Τοῦτο τὸν Διογένην λίαν ἤνίασεν· Ὄντι δ' ἐν τῷ Τυροποιῷ (τοῦτο δ' ἐστὶ φρούριον ἐρυμνότατον), πρόσεισιν αὐτῷ τῆς Ἀντιοχείας ὁ δοὺξ (οὗτος δ' ἦν ὁ ἐξ Ἀρμενίων ὁ Χατατούριος), στρατιώτας συχνοὺς ἐπαγόμενος. Παραλαβὼν οὖν τὸν Διογένην οὗτος, καὶ εἰς Κιλικίαν ἀπαγαγὼν, ἐκ τοῦ σουλτὰν ἐκαραδόκει βοήθειαν, καὶ αὐτὸς δὲ συνέβροιζε στράτευμα. Στέλλεται γοῦν αὖθις κατ' αὐτῶν ὁ πρεσβύτερος τῶν παίδων τοῦ Καίσαρος ὁ πρόεδρος Ἀνδρόνικος, καὶ εἰς Κιλικίαν γενόμενος, τῷ Χατατουρίῳ (85) προσμίγνυται, καὶ ἀναιρεῖται μὲν ὁ Χατατούριος, οἱ δὲ περὶ ἐκεῖνον εἰς Ἀδάναν (86) συμπεφεύγασιν, ἔνθα ὁ Διογένης διέτριβε. Περικαθίσας δὲ τὴν πόλιν ὁ Ἀνδρόνικος ἐπολιόρκει αὐτήν. Εἶτα ἐπὶ συνθήκαις ἑαυτὸν ὁ Διογένης παρέδωκεν· αἱ δὲ συνθῆκαι ἀποθέσθαι μὲν τὴν βασιλείαν αὐτὸν, καὶ ἰδιωτεύειν, τὴν τρίχα κειράμενον. Ἐπὶ ταύταις γὰρ καὶ ἀρχιερεῖς ἐστάλησαν πρὸς τοῦ βασιλεύοντος, πληροφορίαν ἔνορκον διδόντος αὐτῷ, ὡς οὐδέν τι πείσεται ἄχαρι. Θαρρήσας οὖν τούτοις ὁ Διογένης, ἔξεισι μελανείμων, καὶ ἑαυτὸν ἐγχειρίζει τῷ Ἀνδρονίκῳ. Ὁ δὲ τούτων λαβὼν ἐπανήει, καὶ εἰς τὸ Κοτυάειον ἀφικόμενος προσίμεινεν ἐν αὐτῷ ἕως ἂν αὐτῷ κελευσθείη τὸ ποιητέον, τοῦ Διογένους νοσηλευομένου ἐκ πόσεως, ὡς ὑπόληψις, φαρμάκου δηλητηρίου, ἐπιβούλως κερασθέντος αὐτῷ. Ἐκεῖ τοίνυν ἐπέμφθη ψῆφος βασίλειος (87), τοῦ φωτὸς στερηθῆναι τὸν μηδὲν ἠδικηκότα κελεύουσα. Καὶ αὐτίκα

## Variæ lectiones et notæ.

(83) Δοκίαν. Tres mss. Reg. Δόκειαν. Alter Ἀδάναν. Δοκίαν χωρίον Δαρδιδῶν, versus Armeniam memorat anonymus Combefisianus in Romano Lacapene, n. 41.

(84) Κρισπίνου. Crispini gesta et familiam singulari dissertatione prosecuti sumus in Notis ad Nicephori Bryenii *Hist.* I. 1, n. 24.

(85) Χατατουρίῳ. Ita appellatur a Scylitze : Χουτατάριος, a Nicephoro Bryenio l. 1, n. 22. Seriem Ducum Antiochenorum damus in *Familiis Ultramarinis*, necdum editis.

(86) Εἰς Ἀδάναν. Lupus Protospatha : anno 1069 *Romanus Diogenes, qui cum prædicto Michaele privigno suo tenebat imperium, fraude prædicti Michaelis privigni sui apud quamdam civitatem Armeniæ comprehensus et excatus est.*

(87) Ἐπέμφθη ψῆφος βασίλειος. Postquam narravit ut Diogenis libertatis nuntius in urbem venit, quam sua ipsius manu scripta epistola ad Eudociam significavit, Οὐρυβος οὖν (inquit) εὐθὺς καὶ διαδρομαὶ περὶ τὰ βασίλεια, τῶν μὲν θαυμαζόντων τὸ γεγονὸς, τῶν δὲ ἀπιστούντων τῷ πράγματι· ἀπορίᾳ γὰρ καὶ ἡ βασιλὶς συνείχετο, καὶ ἀμφίβολος ἦν δ τι καὶ δράσειεν. Ἐν μέσοις τοῖς ἀπορουμένοις καὶ αὐτὸς γεγονὼς, καὶ πάντων προτρεπομένων μοι τὸ συμφέρον εἰπεῖν, καὶ μάλιστα δὲ τοῦ καλλίστου μοι βασιλέως προσκειμένου καὶ συναναγκάζοντος, ἐγὼ μὲν ἀπεφαινόμην μὴ δεῖν αὐτὸν ἐπὶ τῇ βασιλείᾳ προσδέξασθαι, ἀλλ' ἐκ μέσου ποιεῖν, καὶ πανταχοῦ πέμπειν προστάγματα τὴν ἀρχὴν τούτῳ ἀπαγορευόμενα, ὅπερ τοῖς μὲν λυσιτελὲς ἔδοκει τοῖς καθεστηκόσι, τοῖς δ' ἄλλο τι ἐδέδοκτο. Ἐν τούτῳ δὲ τῶν πραγμάτων ὄντων, ὁ βασιλεὺς Μιχαὴλ, περὶ ἑαυτῷ δείσας, καὶ τὴν τοῦ Διογένους ὑποπτεύσας ὁρμήν, βουλὴν βουλεύεται ἀσφαλεστάτην ἑαυτῷ, εἴποι δ' ἄν τις, καὶ συνετωτέραν· ἀποτρέχει τῆς μητρὸς, καὶ ἑαυτῷ γίνεται. Τοῖς τε ἐξανεψιοῖς συμβούλοις χρησάμενος, φημὶ δὲ τοῖς υἱέσι τοῦ Καίσαρος, τοὺς περὶ τὴν αὐλὴν φύλακας οἰκειοῦται. Idipsum repetit in epistola ad eumdem Diogenem postquam excæcatus fuit, de Michaele imp. Ἤλγησεν ἀκούσας τὴν ψυχὴν, ἐστέναξε μέγα, ἐθρήνησεν, ἐκόψατο περιπαθῶς, etc. Μὴ ἀπιστήσῃς μοι γράφοντι· οὐ ψευδὴς ὁ λόγος, οὐδὲ πρὸς χάριν, ἀλλ' ἀληθὴς, καὶ φωτὸς τηλαυγέστερος.

τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐξορώρυκτο, παρόντων καὶ τῶν ἀρχιερέων, καὶ ἐν δεινῷ ποιουμένων τὴν εἰς τὸν ἄνθρωπον συμφορὰν, μηδεμιᾶς μέντοι ἀξιουμένων ἐπιστροφῆς. Ὡμότατα δὲ τὰ ὄμματα ἐκκοπεὶς καὶ μηδ' ἐπιμελείας τῆς δεούσης τυχών, διαβύσκει τὴν κεφαλήν, καὶ αἱ πληγαὶ οἱ ἐξέζεσαν σκώληκας, καὶ ὁ ἀὴρ ὁ περὶ ἐκεῖνον δυσωδίας μεμέστωτο ἐκ τῆς σήψεως. Οὕτως οὖν κακῶς διακείμενος εἰς τὴν καλουμένην Πρώτην τῆσον ἀπάγεται, ἐν ᾗ σεμνεῖον ἐκεῖνος ἀνήγειρε περὶ τὸ τῆς νήσου μετεωρότερον. Βραχύ τι τοίνυν ἐπιβιώσας, ἐκεῖ τὸν χοῦν ἀποτίθεται ἐν αὐτῇ, παρὰ τῆς βασιλίδος Εὐδοκίας λαμπρότατα κηδευθείς, βασιλεύσας ἔτη τρία καὶ μῆνας ὀκτώ. Λέγεται δὲ τὰ εἰς τὸν ἄνδρα τοῦτον γενόμενα πάντα τοῦ Καίσαρος εἶναι διαταγὰς, μηδὲν εἰδότως τοῦ αὐτοκράτορος Μιχαήλ. Ἦν γὰρ Χαῦνος ἄγαν τὸ ἦθος ὁ βασιλεὺς καὶ ἀνειμένος, καὶ πρὸς μεταχείρισιν πραγμάτων καὶ τῶν τυχόντων ἀδέξιος, πολλοῦ γε δεῖ πρὸς βασιλείας διοίκησιν. Κἀντεῦθεν τῆς εὐηθείας ἐκείνου κατατρυφῶν ὁ θεῖος αὐτοῦ Καῖσαρ, πάντα τὰ εἰς τὸν Διογένην ἐτύρευσεν (88) ἐγκοτῶν τῷ ἀνδρί.

A ad imperium ineptus, ut ne levissima quidem negotia administrare posset. Itaque patruus Cæsar, ejus simplicitate abutens, ex privato odio illa omnia in Diogenem perpetravit.

Ις'. Ἀποψηφικῶς δὲ ὁ βασιλεὼς Μιχαὴλ πρὸς τὴν τῆς βασιλείας διοίκησιν, τὸν μητροπολίτην Σίδης Ἰωάννην (89), ἐκτομίαν ὄντα, δρασνήριον δὲ, τοῖς πράγμασιν ἐφιστᾷ. Κθ' ἕτερον ἐκτομίαν τὸν Νικηφόρον, ὃς, νέος προσληφθεὶς παρὰ τοῦ Μονομάχου εἰς τὰ βασίλεια, ὑποκοριζόμενος διὰ τὴν νεότητα Νικηφορίτζης ὠνόμαστο, καὶ ὥσπερ ἐπωνυμίαν ἔσχηκε τοῦτο, ἐξ Ἑλλάδος καὶ Πελοποννήσου τὰς κρίσεις τοῦτον διέποντα μετεπέμπατο. Ἔφθασε γὰρ ὁ ἀνὴρ οὗτος καὶ τῷ πατρὶ τοῦ βασιλέως τῷ βασιλεῖ Κωνσταντίνῳ τῷ Δούκᾳ ὑπηρετήσασθαι. Ἦν δὲ περὶ πραγμάτων μεταχείρισιν δεξιὸς, καὶ λόγοις ὡμιλημένος, τὸ δὲ ἦθος ἔχων ὑποκαθήμενον, καὶ γέμον δεινότητος. Τοῦτο γοῦν ἐγχειρίζει τὰς ἡνίας τῆς βασιλείας, λογοθέτην ὀνομάσας αὐτόν. Ἐντεῦθεν ὁ Σίδης παραγκωνίζεται, καὶ ὁ Καῖσαρ καθίσταται ὕποπτος, καὶ πᾶσα ἡ τῆς βασιλείας, διοίκησις ὑπὸ τὸν λογοθέτην ἐγένετο, καὶ ὁ βασιλεὺς ὑπ' αὐτοῦ ὡς ἀνδράποδον ἦγετο. Καὶ οὐκ ἦν, ὃ μὴ διὰ τοῦ λογοθέτου ἐγίνετο, καὶ πολλοὶ τῶν περιουσιῶν ἐφθερήθησαν, ἄλλοις ἄλλων ἐπεννηνεγμένων λαβῶν, καὶ ἦν τῶν ἀνθρώπων σύντριμμα καὶ ταλαιπωρία, καὶ ὁ τούτων ἐπιστρεφόμενος οὐδαμοῦ. Ὁ γὰρ βασιλεὺς παιδαριώδεσιν ἐσχόλαζε πράξεσι (90), τοῦ ὑπάτου τῶν φιλοσόφων καὶ Ὑπερτίμου Μιχαὴλ τοῦ Ψελλοῦ λόγοις τῷ δοκεῖν αὐτὸν ἐμβιβάζοντος, καὶ διδάσκοντος· νῦν μὲν τὴν γραμματικὴν τέχνην, καὶ μέτρα καὶ διαλέκτους, νῦν

XVI. Michael imperio minime idoneus, Joannem Sidæ metropolitam, spadonem illum quidem, sed virum strenuum, rebus gerendis præfecit. Deinde alium spadonem Nicephorum, qui adolescens a Monomacho in aulam ascitus, ob ætatem per diminutionem Nicephoritzes cognominabatur, ex Græcia et Peloponneso revocavit, ubi judicia exercebat, qui patri etiam Constantino Ducæ inservierat: vir solerti ingenio et eruditus, sed animo dejecto et caliditatis pleno. Is logotheta designatus, imperii habenis acceptis, Sidensem loco movet, et Cæsarem suspectum reddit, ipse omnia imperatoris munia obiens, eumdemque instar mancipii ducens. Neque quidquam erat, quod a logotheta non gereretur. Itaque cum multi bona sua, alii per alias causas, amitterent, hominesque afflorentur, et ærumnis premerentur: nemo erat, cui illa curæ essent. Nam imperator puerilibus rebus occupatus, a supremo philosophorum et Hypertimo Michaele Psello ad litterarum studia deduci videbatur, ac modo in arte grammatica, versibus et linguarum differentiis eruditebatur, modo declamationibus rhetoricis, modo historiis assuefiebat, modo ad audienda philosophica præcepta parabatur, quamvis ad hæc omnia ineptus. Hujusmodi igitur studiis Romanorum imperator affixus, rerum administrationem alteri, eique uni commisit, ut legis auctoritatem haberet, quod logothetæ visum esset,

B

C

D

## Variæ lectiones et notæ.

(88) Ἐτύρευσεν. Ita duo mss. Reg. Alii duo ἐποίησεν habent.

(89) Μητροπολίτην Σίδης Ἰωάννην. Idipsum prodit Balsamon ad can. 4 concilii Chalcedonensis, ubi ait episcopos interdum ab imperatore publicæ rei administrationi præfici posse. Διὰ γὰρ τοῦτο, ὡς ἔοικε, καὶ ὁ μητροπολίτης ἐκεῖνος ὁ Σίδης ἀπαρεμποδίστως τὰ τῆς βασιλείας φρονόμει προσώπῳ τοῦ βασιλέως κυροῦ Μιχαὴλ τοῦ Δουκός.

(90) Ὁ γὰρ βασιλεὺς παιδαριώδεσιν ἐσχόλαζε πράξεσι. Infra: Ὁ γὰρ βασιλεὺς περὶ λόγους ἠσχόλητο, καὶ ἰάμβους συντιθέναι πρὸς τοῦ Ψελλοῦ ἐδιδάσκετο. Eadem habet Scyl. Id porro testantur tot Michaelis Pselli scriptæ tum versibus iambicis tum politicis, atque adeo soluta oratione in Epitomen disciplinarum fere omnium redactæ, eidemque inscriptæ lucubrationes, de quibus copiose egit Allatius in laudata dissertatione: ex quarum altera, illa scilicet quam Synopsin legum inscripsit, discimus Psellum a Constantino Duca imperatore superstite Michaeli filio præceptorem datum: sic enim illa concipitur in editione Bosqueti: Τοῦ σοφωτάτου Μιχαὴλ τοῦ Ψελλοῦ καὶ Ὑπερτίμου Σύνοψις τῶν νόμων διὰ στίχων ἰάμβων καὶ πολιτικῶν πρὸς τὸν βασιλέα Καίσαρα Μιχαὴλ τὸν Δουκᾶν ἐκ προστάξεως τοῦ πατρὸς αὐτοῦ καὶ βασιλέως. Eo vero pacto effecit parens, ut hisce studiis, dum minus etiam idoneus Michael vacat, πρὸς ἅπαν ἔργον ἀδέξιος καὶ ἄπρακτος effectus sit, inquit Zonaras. Hinc Procopius, l. 1 *De bello Gothico*, c. 2, proceres Gothos Amalasunthæ Theodorici regis uxori graviter succensuisse scribit, quod Athalaricum filium præceptoribus litteris imbuendum tradidisset, et oportere longe potius ut in re bellica futurus animosus gloriaque insignis, amoto doctorum metu, armis exerceretur. Sed quibus potissimum disciplinis Michaelis animum informarit Psellus, vel potius quas ille præsertim calluerit, ipsemet Psellus indicat in Historia nondum edita: Ἀλλ' ἔροιτό τις, τίνα τῷ βασιλεῖ παιδικὰ, καὶ οἷς ἂν

Proinde respublica male habebat. Orientales vero provinciæ gravius quam prius vexabantur. Nam sultanus cum didicisset, quemadmodum cum Diogene actum esset, eumque a suis crudelissime interfectum, quem ipse captivum honorifice ad suum imperium remisisset, et pacis conditiones cum illo initæ manere irritas: magno dolore affectus, suas copias contra Romanorum provincias concitavit, quas non jam prædabundi **287** invadebant, sed ut subacturi et possessuri, cum nemo esset, qui obsisteret. Quæ cum illi facerent, imperator coacto exercitu, Isaacium Comnenum ducem creat. Ruselio Latino collega addito, cui ceteri populares ejus parebant. Verum is exercitu ad Iconium perducto, cum suis certa de causa deficit, ac per se alias cum Turcis pugnat, alias Romanas provincias vastat. Isaacius vero Comnenus cum reliquo exercitu a Turcis vincitur, ac multis cæsis, multis captis, castrisque direptis, ipse quoque in hostium potestatem venit, a quibus magna pecunia se redemit. Imperator vero Cæsarem patruum bello prælicit, quo Ruselius cognito, Sangario antequam ille trajiceret, occupato, castra contra eum locat, et quamvis illo veniam delicti promittente, si armis positis ad imperatorem rediret, barbarica insolentia de deditione minime cogitans, prælio commisso, Cæsarem vincit, et cum pluribus aliis captum et vinctum, unaque Basilium Malesam, paulo ante ex captivitate cum Diogene liberatum, Byzantium versus ducit, Botaniata Cæsaris collega cum paucis elapso, ac Chrysopolim se recipit, ubi statim domibus ignem injecit: neque homo barbarus, cum imperator, si arma deponeret, curopalatæ honorem ei offerret, uxoremque cum liberis misisset, ulla re est mitigatus. Itaque Turcis mercede contra se evocatis, cum illis se non esse parem intelligeret, Cæsarem vinculis solutum, imperatorem salutat, multos se cum eo conjuncturos esse ratus. Cum autem Turcos barbarica ferocia inconsiderate aggressus esset, Franci multos straverunt, ceteros in fugam conjectos continenter sunt persecuti: plures tamen substiterunt, equis ita fatigatis, ut longiorem insectationem ferre non possent. Sed Ruselius et Cæsar paucis comitantibus instantes, et longius a suis provecti in aliam Turcarum

A δ' ἵνα κάτα ῥήτορα διαλέγοιτο, νῦν δ' ἱστορίαις αὐτὸν προσεθίζοντος, ἄλλοτε δὲ φιλοσόφων θεωρημάτων ἀκροᾶσθαι παρασκευάζοντος. Ὁ δὲ πρὸς οὐδὲν ἐπιφέρεται. Τούτοις οὖν ὁ Ῥωμαίων αὐτοκράτωρ προστετηκώς, ὑφ' ἕτερον, καὶ τοῦτον ἕνα, τὴν τῶν κοινῶν κυβέρνησιν ἐποιήσατο, καὶ νόμος ἦν τὸ τῷ λογοθέτῃ δοκοῦν. Τὰ μὲν οὖν τῆς πολιτείας οὕτως εἶχον κακῶς. Τὰ δὲ κατὰ τὴν ἕω χεῖρον ἔσχον ἢ πρότερον. Ὁ γὰρ σουλπὰν (91), τὰ κατὰ τὸν Διογένην μαθών, καὶ ὅτι ὃν ἐκεῖνος λαβὼν δορυάλωτον ἐτίμησε, καὶ ἀφῆκεν εἰς τὴν οἰκείαν ἀπελευσόμενον βασιλείαν, τοῦτον οἱ συμφυλέται ἀπηνῶς οἰκτίστῳ θανάτῳ παρέδωκαν, καὶ αἱ πρὸς ἐκεῖνον περὶ σπονδῶν συνθῆκαι ἄπρακτοι μεμενήκασιν, ὑπερῆλθε, καὶ τὰς οἰκείας δυνάμεις κατὰ τῶν Ῥωμαϊκῶν χωρῶν χωρεῖν ἐξηρέθισεν· οὐκετι τοίνυν ὡς ληΐζόμενοι ταῖς χώραις ὑπῆεσαν, ἀλλ' ὡς ταύτας καθέξοντές τε καὶ κυριεύσοντες, τοῦ σφᾶς ἀνείργοντος μὴ παρόντος. Καὶ οἱ μὲν ταῦτα ἐποίουν· ὁ δὲ βασιλεὺς, δύναμιν ἀγείρας, στρατάρχην ταύτης τὸν Κομνηνὸν προβάλλεται Ἰσάκιον, συζεύξας αὐτῷ καὶ τὸν Λατῖνον Ῥουσέλιον, ὁμογενῶν ἄρχοντα τετρακοσίων ἀνδρῶν. Ἐπεὶ δὲ περὶ τὸ Ἰκόνιον ἐγεγόνει τὸ στράτευμα, ἐξ αἰτίας τινὸς ἀποστατεῖ ὁ Ῥουσέλιος, καὶ τοὺς ὁμοφύλους παραλαβών, καθ' ἑαυτὸν ἦν, καὶ πῇ μὲν τοῖς Τούρκοις προσέμισγε πῇ δὲ τὰς χιόρας τὰς Ῥωμαϊκὰς ἐκεράϊζεν. Ὁ δὲ Κομνηνὸς Ἰσάκιος, μετὰ τοῦ περιλοίπου στρατεύματος τοῖς Τούρκοις προσβαλών, ἥττητο, καὶ ἔπεσον μὲν πολλοὶ, καὶ ἐζωγρήθησαν ἕτεροι καὶ αὐτὸς ὁ στρατάρχη, καὶ διήρπαστο ἡ παρεμβολή. Ὁ μὲν οὖν Κομνηνὸς πολλῶν χρημάτων τὴν ἐλευθερίαν ὠνήσατο· ὁ δὲ βασιλεὺς τὸν θεῖον τὸν Καίσαρα τῷ πολέμῳ στρατάρχην ἐφίστησι. Τοῦτο μαθὼν ὁ Ῥουσέλιος, πρὸ τοῦ τὸ Σαγγάριον τὸν Καίσαρα διαβῆναι καταλαβών, ἀντεστρατοπεδεύσατν αὐτῷ, καὶ ὁ Καῖσαρ ἀμνηστίαν αὐτῷ τοῦ πταίσματος ἐπηγγέλλετο, εἰ προσχωρήσαι τῷ βασιλεῖ. Ἀλλ' ἐκεῖνος, βαρβαρικῶς φρυαττόμενος, οὐδὲν ἐφρόνει ἐνδόσιμον. Συρρήγνυται τοίνυν πόλεμος, καὶ ἡττήθησαν οἱ περὶ τὸν Καίσαρα, καὶ αὐτὸς ἐάλω σὺν πλείοσιν ἄλλοις, τοῦ Βοτανειάτου, ὃς συνεστρατηγει τῷ Καίσαρι, μετ' ἀλίγων φυγόντος. Ὁ μέντοι Ῥουσέλιος πρὸς τὸ Βυζάντιον ἦετο ἄγων τὸν Καίσαρα δέσμιον, καὶ τὸν Μαλέσην Βασίλειον, ἄρτι τῆς μετὰ τοῦ Διογένους

Variæ lectiones et notæ.

ἀγλαΐζοιτο. Βιβλία σοφίας παντοδαπῆς, λόγων χαρακτῆρες σοφῶν, ἀποφθέγματα Λακωνικὰ, γνωμολογίαι, καλλιῤῥημοσύνη συνθήκης ὁ ποικίλος τῶν λόγων σχηματισμὸς, ἢ τῶν ἰδεῶν ἐξαλλαγὴ, ἢ καινολογία, ἢ ποιητικὴ τοῦ λόγου κατασκευή· πρὸ δὲ τούτων ἁπάντων ὁ πρὸς φιλοσοφίαν ἔρως. τὸ τῆς ἀναγωγῆς ὕψος, ἢ τῆς ἀλληγορίας μεταβολή. Οὐ γὰρ οἶδα εἴ τις βαθυγνώμων ἕτερος ἐγεγόνει τῶν βασιλέων, ἢ πρὸς ἕκαστον τῶν ζητουμένων εὐθυβολώτατος. Infra: Καὶ γὰρ φιλοσόφοις συνετάζεται, καὶ μετὰ ῥητόρων εἰπών τι περὶ ζεύγματος καὶ ἐμφάσεως· καὶ μετὰ ὀπτικῶν περὶ ἀποστάσεως ἀκτίνων καὶ διαστάσεως· ἀλληγορεῖν δὲ δεῆσαν, πολλάκις τὸν συγγραφέα ὑπερεβάλλετο, ὃν δὴ καὶ καθηγητὴν πρὸ πάντων εἵλετο, καὶ ἐπὶ πᾶσιν ἐδημοσίευε τοὔνομα. Ἰάμβων δὲ μὴ προσχὼν μέτροις, σχεδιάζει τούτους, εἰ καὶ μὴ ἐπιτυγχάνων τὰ πολλὰ τοῦ ῥυθμοῦ, ἀλλ' ὑγιαίνουσαν τὴν ἔννοιαν ἐκδιδούς.

(91) Ὁ γὰρ σουλτάν. Ac tum primum Turci ad Bithiniam usque pervenere, quod Sibyllæ oraculo prædictum volebant Constantinopolitani. Joannes Tzetzes chil. 9, cap. 288:

Καὶ περὶ Διογένους δὲ ἐφοίβασε καὶ Τούρκων·
Καὶ τὰ λοιπὰ ἐάσωμεν, λέξωμεν δὲ βραχέα.
Δὴ τότε Βίθυνον γαῖαν λύκοι οἰκήσουσι,
Ζηνὸς ἐπιφροσύνῃσι, κακὸν δ' ἐπιβήσεται ἄνδρας,
Ἄνδρας οἳ Βύζαντος ἕδος καταναιετάουσιν.

λελυμένον αἰχμαλωσίας, καὶ ἡ Χρυσόπολις εἶχεν τὸν ἀποστάτην, καὶ αὐτίκα πῦρ τοῖς ἐκεῖσε οἰκίαις ἐνῆκεν. Ὁ δὲ βασιλεὺς ἀξίωμά τε κουροπαλάτου αὐτῷ ἐπηγγέλλετο, εἰ τὰ ὅπλα κατάθοιτο, καὶ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ μετὰ τῶν τέκνων ἐξέπεμψεν· ἀλλ' ὁ βάρβαρος ἀτίθασσος ἦν. Μετεπέμψατο τοίνυν ὁ βασιλεὺς κατὰ τοῦ Ῥουσελίου Τούρκους ἐπὶ μισθῷ· ὁ δὲ, μὴ ἀξιόχρεως ὢν πρὸς τὸν πόλεμον, λύει τὸν Καίσαρα τῶν δεσμῶν, καὶ εὐφημίαις ἀναγορεύει βασιλικαῖς, οἰόμενος προσβήσεσθαί οἱ πολλούς· Ἀφνης δὲ Τούρκων ἀναφανέντων, ὁ Ῥουσέλιος κατ' αὐτῶν βαρβαρικῇ θρασύτητι ἀπερισκέπτως ἐχώρησε, καὶ πολλοὺς μὲν οἱ Φράγγοι τῶν Τούρκων κατέβαλον, τοὺς δ' ἄλλους ἐτρέψαντο εἰς φυγήν, καὶ ἀκρατῶς ἐδίωκον. Οἱ μὲν οὖν πλείους ὀπίσω που ἀπελείφθησαν, τῶν ἵππων σφίσι μὴ εὐτονούντων πρὸς τὸ πολὺ τῆς διώξεως. Ὁ Ῥουσέλιος δὲ μετὰ τοῦ Καίσαρος σὺν ὀλίγοις ἐπήλασον. Ἤδη δὲ τῶν οἰκείων ἐκρηκυνθεῖσι πολὺ, ἑτέρα πληθὺς ἀνεφάνη Τούρκων εἰς πολλὰς πάνυ χιλιάδας ἀριθμουμένη· ὡς δ' ἐπῆλθον αὐτοῖς οἱ φανέντες, καὶ ἄκοντες αὐτοῖς συνερράγησαν, περιελιηθέντες δ' ὑπὸ τοῦ πλήθους, καὶ τοὺς ἵππους ἀποβαλόντες, ἐάλωσαν ὅ τε Καῖσαρ καὶ ὁ Ῥουσέλιος. Ἀλλὰ τὸν μὲν Ῥουσέλιον ἡ σύνευνος προλαβοῦσα ἐπρίατο, τὸν δὲ Καίσαρα ὁ βασιλεὺς ἐλυτρώσατο. Ὁ δὲ, ἀπαγόμενος πρὸς τὸν βασιλέα, καὶ ἐν τῇ Προποντίδι γενόμενος, κείρεται τὴν τρίχα καὶ μεταμφιέννυται τὴν στολὴν, ῥάκος μοναχικὸν μεταθέμενος· ηὐλαβεῖτο γὰρ μή τι πάθοι πρὸς τοῦ ἀνεψιοῦ διὰ τὴν ἀνάῤῥησιν. Ὁ δὲ Ῥουσέλιος, λυθείς, ὡς εἴρηται, τῆς αἰχμαλωσίας, τὴν γυναῖκα μετὰ τῶν περιλειφθέντων Φράγγων λαβών, εἰς τὸ τῶν Ἀρμενιακῶν θέμα ἐγένετο, ἐν ᾧ διῆγε καὶ πρότερον. Στέλλει τοίνυν ὁ βασιλεὺς κατ' αὐτοῦ τὸν πρόεδρον Ἀλέξιον τὸν Κομνηνὸν, νέον μὲν ὄντα, ἄνδρα δέ γε συνετὸν καὶ δραστήριον. Ὃς, γενόμενος κατὰ τὴν Ἀμάσειαν, δι' ἀπορρήτων δηλοῖ τοῖς Τούρκοις ὡς, εἰ κατασχόντες τὸν Ῥουσέλιον παραδοῖεν τοῦτον αὐτῷ, πολλῶν αὐτοὺς ἐμπλήσει χρημάτων. Φιλίαν οὖν ὑποκριθέντες ἐκεῖνοι πρὸς τὸν Ῥουσέλιον κατέσχον τὸν ἄνδρα καὶ πολλῶν αὐτὸν χρημάτων ἠλλάξαντο, ὃς αὐτίκα παρὰ τοῦ Ἀλεξίου δέσμιος ἀπήχθη πρὸς τὸ Βυζάντιον, καὶ σφοδρῶς αἰκισθεὶς εἰς πύργον δέσμιος κατακέκλειστο. Σίτου δὲ γενομένης ἐνδείας ἐν ταῖς ἡμέραις τοῦ βασιλέως τούτου, ὥστε μὴ ὅλον μέδιμνον εἰς νόμισμα ἀποδίδοσθαι, ἀλλὰ παρὰ πινάκιον, ὅ ἐστι μεδίμνου τὸ τέταρτον, εἰς ἐπώνυμον τῷ βασιλεῖ τὸ κοινὸν δυστύχημα ἐχρημάτισε, ὡς καὶ μέχρι τοῦδε οὕτω τοῦτον καλεῖσθαι τὸν ἄνακτα· οὐ γάρ τις ἄλλως γνωριεῖ τοῦτον τοῖς περὶ αὐτοῦ λέγουσιν, εἰ μὴ τὸν Παραπινάκιον εἴπῃ.

multitudinem quæ multa millia complebat, inciderunt: cum quibus vel inviti pugnare coacti, et a multitudine circumventi amissis equis ambo capiuntur. Ac Ruselium uxor mature redemit, Cæsarem vero imperator; ad quem dum perducitur, eum ad Propontidem venisset, capillo raso, mutataque **284** veste, monasticam lacernam sumit, metuens ne ob imperii titulum a nepote supplicio afficeretur. At Ruselius a captivitate redemptus, ut dictum est, cum uxore et reliquis Francis in provinciam Armeniacorum se contulit, ubi prius etiam vitam egerat. Imperator igitur Alexium Comnenum præsidem, adolescentem illum quidem, sed prudentem et strenuum, contra eum mittit. Qui cum Amasiam pervenisset, Turcis occulte significat, si Ruselium sibi traderent, se illis grandem pecuniæ summam daturum. Itaque illi amicitia simulata, virum comprehensum magna pecunia commutarunt, qui statim ab Alexio Byzantium perductus, et post atrocia tormenta in turri quadam est inclusus. Quia vero sub hoc imperatore annonæ caritate laboratum est, ut non integer medimnus numismate venderetur, sed pinacio minus, qui est medimni quadrans: publica calamitas cognomen illi fecit, ut etiam hodie sic vocetur, neque aliter agnoscatur, nisi Parapinacium dixeris.

ΙΖ'. Τῷ τρίτῳ δ' ἔτει τῆς βασιλείας αὐτοῦ τὸ τῶν Χρυβάτων ἔθνος, οὓς δὴ καὶ Σέρβους τινὲς καλοῦσι, ἐκινεῖτο, τὴν τῶν Βουλγάρων χώραν ἐπικειρεῖν ἐπιχειρηκὸς κατασχεῖν. Ἀλλὰ μὴν καί τινα ταύτης κατεσχηκὸς, πολλαῖς δὲ μάχαις καὶ φθορᾷ πολλῶν ἑκατέρωθεν, τῶν τε κατεσχημένων ἐκπέπτωκε, καὶ καταπολεμηθὲν τῶν Ῥωμαϊκῶν ὁρίων ἐξώσθη, καὶ εἰς τὰ σφέτερα ἤθη μένειν ἠνάγκαστο. Δοῦλος δέ τις τοῦ πατρὸς τούτου τοῦ αὐτοκράτορος Νέστωρ ὄνομα, βεστάρχης δὲ τὸ ἀξίωμα, δουξ τῶν Παριστρίων προχειρισθεὶς, ἦρεν ὅπλα κατὰ τοῦ βασιλέως. Ὑμαιχμίαν γὰρ θέμενος μετά τινος ἀρχηγοῦ Πατζινάκων, ὃς ἐκαλεῖτο Τατοῦς, εἰς τὴν τῶν πόλεων βασιλεύουσαν παρεγίνοντο, καὶ παρενέβαλον πρὸ αὐτῆς. Καταβέσθαι δὲ τὰ ὅπλα τοῦ βασιλέως δηλοῦντος αὐτῷ, ἐκεῖνος ἕτοιμος εἶναι τοῦτο ποιῆσαι ἔλεγεν, εἰ αὐτῷ ὁ λογοθέτης ἐκδοθείη Νικηφόρος, ἢ τέως ἐκ μέσου γένηται, ὡς κοινὴ συμφορὰ καὶ κακὸν ἐπιδήμιον. Τοῦτο δὲ τοῦ

XVII. Tertio porro anno imperii illius gens Crovatorum, quos nonnulli Servios vocant, Bulgarium occupare aggressa est, ac quædam loca cepit, sed multis præliis factis, multis utrinque cæsis, tum iis excidit, quæ tenuerat, tum devicta, et Romana ditione expulsa, in suas redire sedes coacta est. Servus porro quidam paternus imperatoris, Nestor nomine, dignitate vestarches, ripæ Istri dux designatus, arma contra illum cepit, et conspiratione cum quodam Patzinacarum duce Tato inita, castra ante urbem imperatricem posuit. Monitus autem ab imperatore, ut ab armis discederet, id se facturum respondit, si logothela Nicephorus republicæ pestis et clades populi, sibi vel dederetur, vel e medio excederet. Eo ab imperatore negato, relicta urbe, Thraciam et Macedoniam et his finitima Bulgariæ loca prædatus, ad Patzinacas se confert. Michael filium ex Maria Alana, quam Augustam appellarat, susceptum, Constantinum ob patris

memoriam vocavit, et imperii insignibus adornato Longobardiæ ducis Roberti filiam despondit, cui abductæ nomen Helenæ indidit. Ea tempestate Byzantii **289** puer natus caprinis pedibus, uno oculo in fronte præditus Barbaris autem Orientem vastantibus, et obvios quosque ferro trucidantibus, Asiani Constantinopolim confugerunt. Nemine autem bonum publicum curante (nam imperator studiis vacans, iambos scribere a Psello docebatur) urbanos annonæ penuria premere cœpit, quam calamitatem ut evidentius et atrocius declarem, id malum fames fuit, eam pestis comitabatur. Unde hominum interitus tantus et tam frequens est consecutus, ut viventes morientibus sepeliendis essent impares. Tot enim peribant, ut sæpe multi in uno lectulo efferrentur, multi in biviis insepulti jacerent. Quare cum hac de causa, tum ob iniquas exactiones omnia luctu et mœrore plena erant, Eo rerum statu, Orientalium prætorum principes defectionem parturientes. Nicephorum Botaniatem curopalatem prælatum cæteris, imperatorem salutant. Id Michaelem perturbationis et terroris complevit. Canebatur enim litteram N fore superiorem littera M. Erat autem Botaniates claro natus genere, atque a Phoca originem ducere putabatur. Imperator igitur per caduceatores ingenti promissa pecunia, a Turcis petit, ut seditiosos sibi tradant. Botaniates autem imperatorio, ut dictum est, et nomine et habitu usurpato, Byzantium contendit. Sed et ab Occidente alia seditionis tempestas exstitit. Nam Nicephorus Bryennius Dyrrachii dux, cum sibi abrogatam esse dignitatem cognovisset, et ipse deficit, imperii insignibus arreptis, et legionum quas ibi habebat custodia munitus, Adrianopolim petit, unde ortus erat: ubi fratre Joanne adjuncto, et militibus gentilibus et Macedonibus multis ad se pellectis, tyrannidem auspicatur. Theodorocanus autem cum parte copiarum illius congressus et vincitur et capitur. Quin et Radestini et Panii incolæ ad Bryennium confluxerunt. Itaque defectionem naviter urgens, fratrem curopalatem designatum cum copiis Byzantium misit, quasi id statim capturus esset. Eam enim spem alebat, se a senatu tam ex logothetæ Nicephori odio, quam ob Michaelis simplicitatem, obviis (quod dicitur) ulnis susceptum iri. Verum **290** res illi non ex animi sententia cesserunt. Nam ii quos miserat, Blachernarum mœnia adorti, levia quidem prælia fecerunt, sed nihil profecerunt. Unde per pontem in

A βασιλέως μὴ ποιοῦντος, ἀπανίστανται μὲν τῆς πόλεως, τὰ Θρᾳκῶν δὲ καὶ τὰ Μακεδόνων ληΐζεται, καὶ ὅσα τούτοις τῆς Βουλγαρίας παράκειται, καὶ εἰς τὴν τῶν Πατζινάκων μεταχωρεῖ. Γιοῦ δὲ τεχθέντος αὐτῷ ἐκ τῆς ἐξ Ἀλανῶν Μαρίας, ἣν καὶ βασίλισσαν ἔστεψε, Κωνσταντῖνον αὐτὸν ὠνόμασεν ἐπὶ τῷ πατρὶ, καὶ βασιλικῶς ἐταινίωσε, καὶ στείλας πρὸς τὸν Λογγοβαρδίας ἡγεμονεύοντα Ῥομπέρτον, τὴν ἐκείνου θυγατέρα τῷ υἱῷ ἐμνηστεύσατο, ἣν καὶ ἀχθεῖσαν Ἑλένην (92) μετωνόμασεν. Ἐτέχθη δὲ τότε ἐν τῷ Βυζαντίῳ παιδίον ἕνα ἔχον κατὰ τὸ μέτωπον ὀφθαλμὸν, τραγοσκελές. Τῶν μέντοι Βαρβάρων τὴν Ἑῴαν ληιζομένων, καὶ οἷς ἐντύχοιεν ἔργον τιθεμένων μαχαίρας, φεύγοντες οἱ Ἀσιανοὶ τῇ Κωνσταντίνου προσῆεσαν. Μὴ τινος δὲ προνοουμένου τῶν κοινῇ συμφερόντων (ὁ γὰρ βασιλεὺς περὶ λόγους ἠσχόλητο. καὶ ἰάμβους συντιθέναι πρὸς τοῦ Ψελλοῦ ἐδιδάσκετο), σιτοδεία τοὺς ἐν τῇ πόλει ἐπίεζεν. Ἵνα δ' ἐκφαντικώτερον τὸ πάθος ἐκγραφθήσαιμι, λιμὸς ἦν ἄντικρυς τὸ κακὸν, τῷ δὲ παρείπετο καὶ λοιμὸς, κἀκ τούτου συνέβαινον θάνατοι, καὶ οὗτοι συχνοί τε καὶ ἀλλεπάλληλοι, ὥστε ἀδυνατεῖν τοὺς ζῶντας ταφῇ παραδιδόναι τοὺς θνήσκοντας. Τοσοῦτοι γὰρ ἦσαν, ὡς πολλάκις πολλοὺς ἐν μιᾷ κλίνῃ ἐκφέρεσθαι, κἂν ταῖς ἀμφόδοις δὲ ἀτάφους κεῖσθαι πολλούς. Ἐντεῦθεν πάντα κατηφείας μεμέστωτο διά τε ταῦτα, καὶ ὅτι καὶ ἀδίκοις εἴσπραξεσιν ἐπιέζετο τὸ ὑπήκοον. Οὕτω δὲ τῶν πραγμάτων ἐχόντων, οἱ τῶν Ἑῴων ἀρχόντων προέχοντες, συνελθόντες, ἀποστασίαν ὠδίνησαν, καὶ τὸν κουροπαλάτην Νικηφόρον τὸν Βοτανειάτην εἰς βασιλέα προείλοντο καὶ ἀνηγόρευσαν αὐτοκράτορα. Τοῦτο τὸν βασιλέα (93) θορύβου καὶ δέους ἐπλήρωσεν. Ἤδετο γὰρ ὡς ὑπερτερήσει ποτὲ τοῦ Μ στοιχείου τὸ Ν. Ἦν δὲ τῶν εὐπατριδῶν ὁ Βοτανειάτης, ἐκ τοῦ Φωκᾶ τὴν τοῦ γένους ἕλκειν σειρὰν νομιζόμενος (94). Διακηρυκεύεται τοίνυν πρὸς τοὺς Τούρκους ὁ βασιλεὺς, ἀδρὰς αὐτοῖς ἐπαγγελόμενος δωρεὰς, εἰ, τοὺς ἀποστατήσαντας συσχόντες, παραδοῖεν αὐτῷ. Ὁ μὲν οὖν Βοτανειάτης ἐξ Ἑῴας, ὡς εἴρηται, βασιλείας αὐτῷ περιθέμενος καὶ σχῆμα καὶ ὄνομα, ἐφοίτα πρὸς τὸ Βυζάντιον. Ἐξ Ἑσπέρας δ' αὖθις ἑτέρας ἀποστασίας ἐπεκυμάνθη κλυδώνιον. Ὁ γὰρ πρώεδρος Νικηφόρος ὁ Βρυέννιος δοὺξ Δυρραχίου τυγχάνων, ἐπεὶ μεμαθήκει ἀφαιρεθεὶς τὴν ἀρχὴν, ἀφίσταται καὶ αὐτὸς, καὶ περιβάλλεται τὰ τῆς βασιλείας παράσημα, καὶ τοῖς ἐκεῖ παροῦσι δορυφορούμενος τάγμασιν, εἰς τὴν Ἀδριανούπολιν ἀπῆει, ἀφ' ἧσπερ καὶ ὥρμητο. καὶ τῷ ἀδελφῷ Ἰωάννῃ ἐκεῖ ἑνωθεὶς, πλῆθός τε στρατιωτῶν

B

C

D

## Variæ lectiones et notæ.

(92) Ἑλένην. Consule Notas nostras ad Annam Comnenam, p. 229, 233, 234.

(92) Τοῦτο τὸν βασιλέα. Quin etiam tradit Lupus Protospatha Michaelem, audita Botaniatæ rebellione, venisse in Apuliam ann. 1080 et auxilium petiisse a Roberto Guiscardo duce contra eumdem Botaniatam: quod certe simillimum vero non videtur.

(94) Ἐκ του Φωκᾶ τὴν τοῦ γένους ἕλκειν σειρὰν νομιζόμενος. Ex Phocis igitur Botaniates natalium originem arcessebat, quorum gens perillustris fuit, ut quæ imperatorem Nicephorum Phocam protulerit, et ex eo viros dignitatibus et bellica laude eximios, quarum elogia perstrinximus in *Familiis Augustis Byzantinis*, qua quidem tempestate Φωκάδων familiam summa potentia ad sua usque tempora floruisse testatur Basilius Bulgaroctonus imp. in Novella, quæ describitur in Jure Græco Romano, t. II, p. 173.

ἐκεῖθεν ἐθνικῶν τε καὶ Μακεδόνων πεῖσας συνάρασθαί οἱ, τῆς τυραννίδος ἀπήρξατο. Τισὶ δὲ τῶν τοῦ Βρυενίου ὁ Θεοδωροκάνος συμμίξας, ἡττᾶταί τε καὶ ἁλίσκεται. Προσῆρῴησαν δὲ τῷ Βρυενίῳ καὶ οἱ Ῥαιδεστηνοί, ἀλλὰ μέντοι καὶ οἱ οἰκοῦντες τὸ Πάνιον. Εἶχετο τοίνυν τῆς ἀποστασίας ὁ Βρυένιος κραταιῶς, τὸν ἀδελφὸν κουροπαλάτην τιμήσας, καὶ στείλας σὺν δυνάμει πρὸς τὸ Βυζάντιον, ὡς αὐτίκα τοῦτο παραληψόμενον. Ἤώρητο γὰρ ἐλπίσιν ὡς ὑπτίαις, τὸ τοῦ λόγου, χερσὶν οἱ τῆς συγκλήτου βουλῆς αὐτὸν ὑποδέξονται διὰ τὴν πρὸς τὸν λογοθέτην Νικηφόρον ἀπέχθειαν, καὶ τὴν τοῦ βασιλέως ἀφέλειαν· ἀλλ' οὐ κατὰ τὸν σκοπὸν αὐτῷ καὶ τὰ πράγματα ἀπηντήκασιν. Ἐπελθόντες γὰρ οἱ σταλέντες τῷ τείχει τῶν Βλαχερνῶν, ἠκροβολίσαντο μὲν, ἤνυσαν δὲ οὐδέν. Ὅθεν διὰ τῆς γεφύρας (95) διαβάντες εἰς τὴν ἀντικρὺ τῆς πόλεως ἤπειρον, τὰς ἐκεῖ τυγχανούσας οἰκοδομὰς παρέδυσαν τῷ πυρὶ, κἀκεῖθεν εἰς τὸν Ἀθύραν ὑπέστρεψαν. Οὕτω δ' ὁ βασιλεὺς περιστατούμενος πάντοθεν, τὸν Ῥουσέλιον λύει τε τῶν δεσμῶν, καὶ ῥήμασι καὶ χρήμασι τὸν ἄνδρα ἐκμειλιξάμενος, ἐπελθεῖν πείθει τῷ τοῦ Βρυεννίου δμαίμονι μετὰ τοῦ πρωτοβεστιαρίου Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ στρατηγοῦντος τῆς τῷ βασιλεῖ κατὰ τὸ Βυζάντιον προσούσης δυνάμεως. Ὁ μαθὼν ὁ τοῦ Βρυεννίου ἀδελφὸς ἔφθη διαδρᾶς. Τῶν Μακεδόνων μέντοι καταλειφθέντες πολλοὶ, οἱ μὲν ἔπεσον, οἱ δ' ἐάλωσαν.

A obversam urbi continentem progressi, ædificia incenderunt, atque inde Athyram redierunt. Imperator in tantis undique malis Ruselio vinculis soluto, et verbis et pecunia delinito persuadet, ut cum Alexio Comneno præside, qui copiis Byzantinis præerat, Bryenii fratrem Joannem invadat. Sed Joannes ea re maturo cognita, fuga salutem quæsivit. Multi tamen Macedones qui ibi relicti erant, partim cæsi, partim capti sunt.

ΙΗ'. Ἐν τοσούτῳ δὲ καὶ Πατζινάκων πλῆθος ἐπῆλθε κατὰ Ἀδριανουπόλεως, καὶ περὶ ταύτην παρεμβαλόντες, τὴν πέριξ αὐτῶν ἐλῃΐζοντο χώραν, οὓς ὁ Βρυένιος δεξιωσάμενος χρήμασι, μεταστῆναι τῆς πόλεως ἔπεισε. Περὶ δέ γε τὴν Κύζικον τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ ἀπελθόντι, καὶ πειρωμένῳ ὑπαγαγέσθαι τοὺς ἐκεῖ, ὁ Ῥουσέλιος ἐντυχὼν, ἐτρέψατο κατὰ κράτος αὐτόν. Ἄρτι δὲ τοῦ πατριάρχου Ἰωάννου τοῦ Ξιφιλίνου (96) πρὸς τὰς αἰωνίους μεταβεβηκότος μονὰς, ἐπὶ δέκα ἐνιαυτοὺς ἐφ' ἑνὶ καὶ μηνὶ ἑπτὰ τὴν Ἐκκλησίαν ποιμάναντος, προεχειρίσθη πατριάρχης Κοσμᾶς μοναχὸς (97), λόγοις μὲν οὐχ ὡμιλητικῶς, ἀρεταῖς δὲ παντοίαις κοσμούμενος, καὶ διὰ τοῦτο καὶ πρὸς τοῦ βασιλέως ἐξόχως τιμώμενος. Ὁ μέντοι Βοτανειάτης, ἐκ διαφόρων γενῶν ἑαυτῷ περιποιησάμενος τάγματα, καὶ Τούρκους προσηταιρίσατο, ὧν ἐξῆρχεν ὁ Κουτλουμοῦς (98), τῶν παρὰ Πέρσαις τυγχάνων περιφανῶν, ὃς, τῷ σουλτὰν κατὰ γένος προσήκων, περὶ τῆς ἀρχῆς αὐτῷ διεφέρετο, καὶ πρὸς πολέμους ἤδη χωρεῖν ἡτοιμάζοντο. Τοῦτο τῷ χαλιφᾷ ἀπαγγελθὲν (οὗτος δὲ παρ' αὐτοῖς ὑπερβαλλόντως τετίμητο, ὡς ἐκ τοῦ γένους τοῦ Μαχουμὲν κατάγεσθαι νομιζόμενος) εἰς ἀγωνίαν ἐνέβαλεν, ἵνα μὴ παρ' αὐτοῖς ἐμφύλιος γένηται πόλεμος. Αὐτίκα τοίνυν, εἰ καὶ τῆς οἰκείας διατριβῆς μὴ ἐξιέναι τῷ χαλιφᾷ, μηδὲ δημοσιεύειν νενόμισται, ἐκεῖνος, τοῦ ἔθους καταφρονήσας, ἔξεισι καὶ ἄπεισι πρὸς τοὺς περὶ τῆς ἀρχῆς ἀντερίζοντας, καὶ πείθει τούτους τῆς μὲν μάχης ἀφέξεσθαι, τὸν δὲ σουλτὰν ἔχειν μὲν τὴν οἰκείαν ἀρχὴν ἀνακρωτηρίαστον, συνάρασθαι δὲ τῷ συγγενεῖ παντοίως ἐν κατασχέσει γενέσθαι χώρας Ῥωμαϊκῆς, καὶ ταύτης ἄρχειν. Ἐπὶ τούτοις

B XVIII. Interea Patzinacarum multitudo Adrianopolim aggressa, castris positis agros suburbanos vastat, a quibus Cryenius pecunia data impetravit, ut ab urbe recederent. Ruselius vero fratrem ejus Joannem Cyzicum invadentem, ac gentem illam subigere conantem adeptus, prælio victum profligavit. Joanne Xiphilino patriarcha in æternas mansiones translato, cum Ecclesiam annos XI et menses VII rexisset, patriarcha designatus est Cosmas monachus, ineruditus ille quidem, sed omnis generis virtutibus ornatus, qua de causa etiam ab imperatore in maximo pretio habebatur. Cæterum Botaniates legionibus e diversis gentibus conflatis, Turcas etiam sibi conciliavit, quorum Cutlumus dux erat, Persa illustris, qui cum sultano, cui genere propinquus erat, de regno con-

C tendebat, jamque ad arma res spectabat. Id chaliphæ, cujus apud illos maxima erat auctoritas, ut qui a Mahumeto ortum sumere putaretur, magnum dolorem attulit, si inter ipsos bella civilia orirentur, et quamvis moris non esset, ut suo loco excederet, ac in publico versaretur, tamen instituto contempto, ad eos abit qui de regno litigabant, eisque persuadet, ut omisso bello sultanus principatum suum integrum teneat, cognatoque omni ope præsto sit, ut Romanis provinciis subactis imperet. His pactionibus firmatis, Cutlumus Romanam ditionem ingressus Botaniatæ operam navat, qui justis copiis instructus Nicæam occupare properabat: jam enim præsidiarii milites prodita urbe ultro se cum ipso conjunxerant, et a magna **291**

D urbe in dies aliqui ad illum confluebant. Ita rebus ex sententia succedentibus, Botaniates in urbe

## Variæ lectiones et notæ.

(95) Γεφύρας. De hoc ponte diximus in *Constantinopoli Christ.* lib. IV, sect. 14.

(96) Ξιφιλίνου. Ἰωάννου τοῦ. Exstat in cod. Regio Michaelis Pselli Oratio funebris in eumdem Xiphilinum.

(97) Προεχειρίσθη πατριάρχης Κοσμᾶς μοναχός. Similia habet Scylitzes, p. 860. Hierosolymitanum cognominatum esse tradit auctor Catalogi Patr. CP. in Jure Græcorom. ad discrimen forte Cosmæ Attici dicti sub Manuele Commeno, ubi pontificatum gessisse an. 5, menses 6 scribitur, eum dignitatem abdicasset. Causam vero abdicationis refert Anna Commena, lib. III, *Alexiad.* pag. 79.

(98) Κουτλουμοῦς Scylitzes, p. 861,

principe, frequentissimo conventu plebis, primorum ex magistratibus, et selectorum sacerdotum, celebri Annuntiationis festivitate, imperator appellatur, Antiocheno patriarcha Æmiliano, et metropolitano Iconii auctoribus. Igitur reipublicæ primores tributim divisi, et phalangis instar conglobati, regiam orienti obversam invadunt, eamque præsidio suorum militum imposito firmant. Michaelem vero qui cum uxore Maria et filio in Blacherniam regiam confugerat, erepto imperio lacernaque monastica indutum, in Studii monasterium abducunt, cum imperium annos sex et menses totidem tenuisset. Id eo Sabbato actum, quo Ecclesia, more a majoribus accepto, Domini et Servatoris nostri in Lazari resurrectione miraculum celebrare solet, Michaele ad hunc modum pulso, Botaniates imperio citra negotium politus, ad urbem proficiscitur. Verum Nicephorus logothetа clam egressus ad Ruselium Heracleæ stativa habentem, se contulit. Urbani vero qui Michaelem pepulerant, asservata regia per triduum principe destituta, Botaniatem per litteras monent, ut propere veniat. Is igitur Borila ministro misso, qui illam occuparet, ipse haud multo post est consecutus.

A γενομένων ἐκείνοις συμβάσεων, ὁ Κουτλουμοῦς εἰς τὴν ὑπὸ Ῥωμαίους ἐγένετο, καὶ τότε τῷ Βοτανειάτῃ συνεστρατεύετο. Ἔχων οὖν στρατιὰν ἀξιόλογον ὁ Βοτανειάτης μεθ' ἑαυτοῦ ἔσπευδε τὴν Νίκαιαν καταλήψεσθαι. Ἤδη γὰρ προύβέβουτό οἱ ἡ πόλις αὕτη παρὰ τῶν τεταγμένων αὐτῆς ἐπὶ φυλακῇ, κἀκεῖνοι ἐθελονταὶ αὐτῷ προσεχώρησαν, κἀκ τῆς μεγάλης πόλεως δὲ πολλοὶ καθ' ἑκάστην προσεφοίτων αὐτῷ. Οὕτω μὲν οὖν τῷ Βοτανειάτῃ κατὰ ῥοῦν ἐχώρει τὰ πράγματα. Ἐν δὲ τῇ τῶν πόλεων ὑπερκειμένῃ παμπληθεῖ συνελθόντες, τό τε δημοτικὸν ταύτης, καὶ τὸ ὑπερέχον ἐν ἄρχουσιν, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τῶν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ κεκληρωμένων τὸ ἔκκριτον, κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς τοῦ Εὐαγγελισμοῦ πανηγύρεως αὐτοκράτορα τὸν Βοτανειάτην ἀναγορεύουσι, προεξάρχοντος τοῦ τοιούτου συλλόγου τοῦ πατριάρχου Ἀντιοχείας, τοῦ καλουμένου Αἰμιλιανοῦ, καὶ τοῦ μητροπολίτου Ἰκονίου. Διαιρεθέντες οὖν κατὰ φρατρίας τῆς πολιτείας οἱ ἔξοχοι, καὶ κατὰ φάλαγγας συνασπίσαντες, ἐπίασι τῶν ἀνακτόρων τοῖς πρὸς τὸν ἀνίσχοντα ἥλιον (99), καὶ τούτων κρατήσαντες, στρατιώτας οἰκείους ἐφιστῶσιν εἰς αὐτῶν φυλακήν. Τὸν δὲ βασιλέα σὺν τῇ βασιλευούσῃ Μαρίᾳ καὶ τῷ υἱῷ εἰς τὰ ἐν Βλαχέρναις καταπεφευγότα ἀνάκτορα καθαιροῦσι τῆς βασιλείας, καὶ ῥάκος ἀμφιεννύουσι μοναχοῦ, καὶ πρὸς τὴν μονὴν τοῦ Στουδίου ἀπάγουσιν, ἀπολελαυκότα τῆς βασιλείας ἐν ἔτεσιν ἓξ καὶ μησὶ τοσούτοις. Ταῦτα κατὰ τὸ Σάββατον γέγονεν, ἐν ᾧ τὴν ἐπὶ τῇ ἐκ νεκρῶν ἐγέρσει τοῦ Λαζάρου (1) θαυματοποιίαν τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν πανηγυρίζειν ἡ Ἐκκλησία παρείληφε. Τοῦ γοῦν Μιχαὴλ οὕτω τῆς βασιλείας ἐκπεπτωκότος, ἀπραγμάτευτον εὗρε τὴν αὐταρχίαν ὁ Βοτανειάτης, καὶ ἦει πρὸς τὴν βασιλίδα τῶν πόλεων. Ὁ μέντοι Νικηφόρος ὁ λογοθέτης τῷ Ῥουσελίῳ ἐν Ἡρακλείᾳ σκηνουμένῳ τῆς πόλεως ὑπεξελθὼν προσεχώρησεν. Οἱ δ' ἐν τῇ πόλει, τὸν Μιχαὴλ κατασπάσαντες, ἐπὶ τρισὶν ἡμέραις βασιλέως χηρεύοντα συντηρήσαντες τὰ βασίλεια τῷ Βοτανειάτῃ ἐπισπεῦσαι καὶ ἐλθεῖν ἐπιστέλλουσιν. Ὁ δὲ, ἕνα τῶν οἰκείων δούλων προπέμψας, τὸν Βορίλαν φημὶ, καὶ δι' αὐτοῦ κατασχὼν τὰ ἀνάκτορα, ἐπικατέλαβε κἀκεῖνος μετ' οὐ πολύ.

XIX. Botoniates cum in regiam pervenisset, a patriarcha feria tertia magnæ hebdomadis coronatur, ac primum illud liberalitatis specimen edidit, ut quidquid fisco deberetur, id universum citra exceptionem aboleret, ac novas tabulas illustri edicto institueret. Bryenio vero, qui adhuc in Occidente tyrannidem tenebat, per legatos Cæsaris honorem polliceatur, si tyrannide abstineat, et adjutoribus ejus, honorum quos jam ab illo accepissent, confirmationem. Sed cum illo imperii cupiditate æstuans, non cederet, atque alteram et tertiam legationem superbe repudiasset, legatis aliter quam moris est, exceptis, et cum ignominia dimissis : desperatis quietis conditionibus, invitus bellum suscepit, et Alexium Comnenum Nobilissimi titulo ornatum, et magnum domesticum 292 designatum, præfectumque Romanis legionibus, contra illum misit. Is cum eo congressus, in loco qui a frequentibus bonæ aquæ scaturiginibus Calabrya

Ιθ'. Ἐπεὶ δ' ἐν τοῖς βασιλείοις (2) ὁ Βοτανειάτης ἐγένετο, ἀναδεῖται κατὰ τὴν μεγάλην Τρίτην παρὰ τοῦ πατριάρχου ταινίᾳ βασιλικῇ, καὶ πρῶτον ἅπασι παρέσχε τὸ φιλοτίμημα, τὰς εἰς τὸ δημόσιον ἁπάντων κοινῶς ὀφειλὰς ἐκτεμὼν ἀπροσδιορίστως, καὶ χρεωκοπίαν τούτων θεσπίσματι μεγαλοπρεπῶς ἐργασάμενος. Ἔτι δὲ τῷ Βρυενίῳ κατὰ τὴν Ἑσπέραν ἐχομένῳ τῆς τυραννίδος στέλλει τοὺς ἀπαγγέλλοντας τὴν τοῦ Καίσαρος ἀξίαν αὐτῷ διδόναι, εἰ τῆς τυραννίδος ἀπόσχοιτο, καὶ τοῖς αὐτῷ συναραμένοις τὰς τιμὰς ἐπιβεβαιῶσαι, αἷς αὐτοὺς ἐκεῖνος ἐτίμησεν. Ὁ δὲ σφόδρα τῆς βασιλείας ἐφίετο καὶ ἀνένδοτος ἦν. Πάλιν οὖν ἑτέρα πρεσβεία καὶ ἐπὶ ταύτῃ τρίτη. Ὁ δ' ὑπερηφανέβετο, καὶ οὐδὲ κατὰ τὰ τῶν πρέσβεων νόμιμα τοὺς πρέσβεις ἐδέχετο, ἀλλ' ἀτίμως αὐτοὺς ἀπεπέμπετο. Ὡς οὖν οὐδὲν εἰρηνικῶς ἀνύειν ἔγνω ὁ βασιλεὺς, καὶ ἄκων πρὸς μάχην ἀπένευσε, καὶ τὸν Κομνηνὸν Ἀλέξιον τετιμηκὼς νωβελίσιμον (3), καὶ προχειρισάμενος μέγαν δο-

Variæ lectiones et notæ.

(99) Ἐπίασι τῶν ἀνακτόρων πρὸς ἀνίσχοντα ἥλιον. Scylitzes : Κυριεύουσι δὲ τῶν ἀνακτόρων ἐξ ἑφύδου, etc., quibus verbis Magnum Palatium intelligitur, quod ad orientem urbis exstitit.

(1) Λαζάρου. Vide *Gloss. med. Græcit.* in v. Λάζαρος.

(2) Ἐπεὶ δ' ἐν τοῖς βασιλείοις. Anonymus Barensis : *Anno* 1078 *ind.* 1, *elevatus est imp. Nikiforo Botaniati, mense Martii, et deposuit Michael imp. et tulit uxor ejus sibi uxorem, fecitque eum monachus, et fecit vocare Basilaki et Brioni.* Hæc admodum barbara, ut cætera ejusdem scriptoris.

(3) Νωβελίσιμον. Vide *Gloss. med. Græcit.*

μέστικον, καὶ τῶν Ῥωμαϊκῶν αὐτὸν δυνάμεων προστησάμενος, κατὰ τοῦ Βρυενίου ἐξεπεμψεν· ὃς, τούτῳ συμβαλὼν κατά τι χωρίον Καλαβρύτην (4) λεγόμενον, διὰ τὸ κατάῤῥυτον εἶναι τὸν τόπον βρύσεσιν ὑδάτων πολλῶν τε καὶ ἀγαθῶν, ῥᾳδίως τῆς ἐκείνου περιεγένετο στρατιᾶς, καὶ τῶν μὲν πεσόντων, τῶν δὲ φυγόντων, εἷλε μονωθέντα τὸν τυραννήσαντα, καὶ τοῦ φωτὸς τὸν δείλαιον ἀπεστέρησε, καὶ εἰσήγαγε τυφλὸν εἰς τὴν βασιλεύουσαν. Καὶ ἡ μὲν τοῦ βρυενίου εἰς τοῦτο τέλους κατήντησεν ἐπανάστασις. Ἐπανέστησαν δὲ καὶ οἱ Βάραγγοι (5) κατὰ τοῦ βασιλέως, ἀνελεῖν αὐτὸν μελετήσαντες. Ἀντιταξαμένης δ' αὐτοῖς χειρὸς ἑτέρας Ῥωμαϊκῆς, εἰς ἱκεσίαν ἐτράποντο, καὶ συγγνώμης ἐπέτυχον. Τῷ δὲ βασιλεῖ τούτῳ τῆς ὁμοζύγου τελευτησάσης, πολλαὶ μὲν ἐμνηστεύοντο παρθένοι, καὶ πρὸ τῶν ἄλλων ἡ τοῦ βασιλέως τοῦ Δούκα θυγάτηρ Ζωή. Ὁ δὲ ἢ τὴν βασιλίδα Εὐδοκίαν ἤθελεν ἀγαγέσθαι, ἢ τὴν ἐξ Ἀλανῶν Μαρίαν, τὴν τῷ πρὸ αὐτοῦ συνοικήσασαν. Στέλλει γοῦν τὴν Εὐδοκίαν μετακαλούμενος. Ἡ δὲ, ὡς λόγος, οὐκ ἀπηνήνατο, ἐκωλύθη δὲ πρὸς τοῦτο ὁ βασιλεὺς παρά τινων μοναχῶν. Καὶ ἄγεται τὴν βασιλίδα Μαρίαν, τὴν τῷ πρὸ αὐτοῦ συνοικήσασαν, οὐδὲν ἧττον παρανομήσας ἢ εἰ τὴν Εὐδοκίαν ἠγάγετο. Μοιχεία γὰρ ἦν ἀπηρυθριασμένη τὸ τολμηθέν. Διὸ καὶ ὁ τὴν ἱερουλογίαν τετελεκὼς ἐπ' αὐτοῖς τῆς ἱερωσύνης ἐκπέπτωκεν. Ὁ μέντοι προβεβασιλευκὼς Μιχαὴλ, ὡς εἴρηται, τὴν τρίχα καρεὶς, καὶ ψήφῳ συνοδικῇ μητροπολίτης Ἐφέσου (6) κεχειροτόνητο, καὶ ἅπαξ φοιτήσας ἐκεῖ, ἐπανῆλθε, καὶ ἐν τῇ τοῦ Μανουὴλ μονῇ (7) ἐποιεῖτο τὴν δίαιταν. Μετὰ δὲ τὸ τὸν Βοτανειάτην τῆς βασιλείας ἐκπεπτωκέναι, θνήσκων οὗτος ὁ Μιχαήλ, πολλὰ δεηθείσης αὐτοῦ τῆς βασιλίσσης Μαρίας, ᾗδη κἀκείνης μοναχῆς γεγονυίας, συγγνώμης ἔνειμε ταύτῃ, καὶ συγχώρησιν ἐπηύξατο ἐκ Θεοῦ. Ὁ δὲ πρωτοπρόεδρος Νικηφόρος ὁ Βασιλάκιος (8) τοῦ Βρυενίου γενόμενος ἐπὶ τῷ Δυῤῥαχίῳ διάδοχος, καὶ αὐτὸς ἔρωτα τῆς βασιλείας ἐνεκυμόνησε, καὶ στρατιὰν ἀθροίσας, σὺν αὐτῇ πρὸς Θεσσαλονίκην ἀνῄει. Ἔνθα μαθὼν ὡς ὁ Βοτανειάτης βεβασιλεύκει, ἐκείνῳ μὲν ἐπέστειλε δουλικῶς, λάθρα δὲ τὰ τῆς ἀποστασίας ἐτόρευε, καὶ πρὸς συμμαχίαν μεταπέμπεται Πατζινάκους. Ὁ γνοὺς ὁ Βοτανειάτης, χρυσόβουλλον αὐτῷ στέλλει γραφήν, ἅμα μὲν περιποιοῦσαν αὐτῷ ἐφ' οἷς ἐτόλμησε τὸ ἀμέριμνον, ἅμα δὲ καὶ τιμὴν αὐτῷ νωβελισσίμου βραβεύουσαν· ἀλλ' ἐκεῖνος ἄτεγκτος ἦν. Ὅθεν καὶ κατ' αὐτοῦ ὁ Κομνηνὸς Ἀλέξιος στέλλεται, τιμηθεὶς Σεβαστὸς, καὶ κατὰ Θεσσαλονίκην γενόμενος, καὶ τῷ Βασιλακίῳ συμμίξας, τοὺς περὶ

A dicitur, illius exercitu facile superato, tyrannum aliis cæcis, aliis fugatis destitutum, cepit, ac miserum hominem cæcatum in urbem perduxit. Hunc Bryenii motus exitum habuit. Sed et Varangi imperatorem per seditionem interficere conati, ab alia Romana manu oppressi, conversique ad preces, veniam impetrarunt. Cum autem Botaniatæ uxor obiisset, multæ virgines, quamvis effecto imperatori offerebantur, ac præ cæteris Constantini Ducæ filia Zoe. Verum illi placebat, aut imperatricem Eudociam ducere, aut Mariam decessoris sui conjugem. Misit igitur ad Eudociam, quæ cum (ut fertur) conjugium non recusaret, monachis quibusdam vetantibus, Mariam imperatricem ducit, in quo nihilo rectius fecit, quam si Eudociam accepisset, aut deterius etiam. Id enim facinus B impudens erat adulterium. Ille certa qui sacrum nuptiale peregerat, sacerdotio excidit. Michael vero pridem imperator, tonsa coma, ut dictum est, concilii suffragiis Ephesi metropolitanus est creatus, et cum semel eo venisset, reversus, in Manuelis monasterio vitam egit. Post amissum a Botaniata imperium, a Maria imperatrice, et ipsa jam monacha facta, moribundus veniam suppliciter oratus, ignovit mulieri, ac Deum rogavit, ut itidem ei ignosceret. Cæterum Protoprocdrus Nicephorus Basdacius, qui Bryenio in Dyrrachii præfectura successerat, et ipse imperii cupiditate æstuans, collecto exercitu Thessalonicam proficiscitur. Ubi cum didicisset, Botaniatem rerum potitum esse, serviles ad eum litteras dedit, interim C vero clam defectionem molitus est, Patzinacis in auxilium evocatis. Quo Botaniates coginto, aurea bulla missa, et impunitatem ei et Nobilissimi honorem pollicetur. Verum cum ille non flecteretur. Alexium Comnenum, quem Sebastum appellarat, contra illum mittit. Is Thessalonicam profectus, copiis ejus profligatis, ipsum, arce urbis expugnata, captum, jussu imperatoris, oculis privavit. Qua Bryenii et Basilacii clade, 293 etiam alii, qui seditionem contra imperatorem moverant, modestiores facti, arma posuerunt. Contra Turcos porro Orientem incursantes, juxta exercitu attributo imperator Constantinum, Constantini, Ducæ pridem imperatoris filium, cum imperio misit. Is vero cum Chrysopolim trajecisset, statim D novis rebus studet, et militari turba quæ illic erat, imperator salutatur. Verum imperator militibus partim muneribus adductis, partim dignitatum honoribus conciliatis, partim aliter atque aliter

## Variæ lectiones et notæ.

(4) Καλαβρύην. Vide idem Gloss. in Βρύσις, et Dissert. de Hebdomo hisce notis subjectam.

(5) Οἱ Βάραγγοι. De Varangis copiose egimus in Notis ad Villharduinum, et ad *Alexiadem*.

(6) Μητροπολίτης Ἐφέσου. Vide Allatium *De Psellis*, p. 41.

(7) Ἐν τῇ τοῦ Μανουὴλ μονῇ. De Manuelis monasterio agimus in nostra *Constantinopoli Christ.* lib. IV, p. 158.

(8) Νικηφόρος ὁ βασιλάκιος. Cujus rebellionem et fortunam pluribus enarrant Nicephorus Byrenius in *Hist.* et conjux Anna Comnena, lib. I *Alexiad.*

inectis, effecit, ut Constantinus sibi traderetur. Adolescens igitur raditur (quidam etiam sacerdotem unctum ferunt) et in insulam redegatur. Æmiliano Antiocheno patriarcha mortuo, in ejus locum successit Nicephorus cognomento Maurus. Imperator hic partim ob provectam ætatem, partim ob naturalem mollitiem rebus administrandis parum intentus fuit, sed Sidensi metropolitano et ipse curam negotiorum mandavit. Ad hæc servos habuit duos, quorum alteri Borilus, alteri Germanus nomen fuit : hi pro sua libidine sursum deorsum miscebant omnia, atque ipsi etiam imperatori et domino imperabant : ob quorum audaciam et arrogantiam ipse quoque viris dignitate præditis invisus fuit. Nicephorus vero logotheta, cum se ad Ruselium contulisset, ab eo vinculis est asservatus, et Ruselio subito exstincto in suspicionem venit dati illi veneni. Unde ab illius cognatis, Botaniatæ traditus, in quamdam insulam, ante urbem imperatricem sitam, relegatur. Aulici porro veriti, ne si in imperatoris conspectum veniret, assumeretur, atque omnes loco moveret, imperatori dicunt, hominem immensam habere pecuniam, eamque in fiscum esse referendam. Igitur Straboromanus, tum magnus hetariarcha, mittitur, qui hominem rogaret, ubi ea occultaretur? cui iidem persuadent, ut eum omnibus modis tollat. Is igitur in insulam perrectus, miserum ita torsit, ut in quæstionibus expirarit : quamvis promitteret, se scripto expositurum omnia, si quæstionibus liberaretur. Ac ille quidem ita periit.

ἐκεῖνον κατετροπώσατο, κἀκεῖνον, εἰς τὴν τῆς Θεσσαλονίκης συμφυγόντα ἀκρόπολιν, πολιορκίᾳ ἐξώγρησε, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐξέκοψε τοῦ ἀνδρὸς κελεύσει βασιλικῇ. Καὶ ἄλλοι δὲ ἀντάραντες ἦσαν χεῖρας τούτῳ τῷ βασιλεῖ, ἀλλ' ἐκ τῶν περὶ τὸν Βρυένιον συμβάντων καὶ περὶ τὸν Βασιλάκιον σωφρονισθέντες, τὰ ὅπλα κατέθεντο. Τῶν Τούρκων δὲ τὴν Ἔφαν κατατρεχόντων, στέλλει κατ' αὐτῶν ὁ βασιλεὺς σὺν ἀξιομάχῳ στρατεύματι Κωνσταντῖνον τὸν υἱὸν τοῦ προβεβασιλευκότος Κωνσταντίνου τοῦ Δούκα, ἐκεῖνον στρατάρχην τῆς κατὰ τῶν Τούρκων στρατιᾶς προστησάμενος. Ὁ δὲ, πρὸς τὴν καλουμένην Χρυσόπολιν διαπεραιωθεὶς, νεωτερίζει εὐθὺς, καὶ παρὰ τῆς ἐκεῖσε οὔσης στρατιωτικῆς πληθύος ἀναγορεύεται βασιλεύς. Ἀλλὰ τοὺς μὲν τῶν στρατιωτῶν δώροις ὁ βασιλεὺς ὑπηγάγετο, τοὺς δ' ἀξιωμάτων τιμαῖς ᾠκειώσατο, ἄλλους δ' ἄλλως μετεχειρίσατο, καὶ παρ' αὐτῶν συσχεθεὶς ὁ Κωνσταντῖνος, παρεδόθη τῷ βασιλεῖ. Κείρεται τοίνυν ὁ νεανίας, καὶ εἰς νῆσον περιορίζεται. Λόγος δ' ἔχει καὶ ἱερέα χρισθῆναι τὸν ἄνθρωπον. Τοῦ πατριάρχου δὲ Ἀντιοχείας τοῦ Αἰμιλιανοῦ τὸν βίον μετηλλαχότος, προκεχείριστο ἕτερος Νικηφόρος ὁ Μαῦρος λεγόμενος. Οὗτος τοίνυν ὁ βασιλεὺς τὸ μέν τοι καὶ διὰ γῆρας βαθὺ, τὸ δέ τι καὶ διὰ φυσικὴν χαύνωσιν οὐ πάνυ τι τῆς τῶν πραγμάτων ἥπτετο διοικήσεως, ἀλλὰ τὸν Σίδης μητροπολίτην καὶ οὗτος προσλαβόμενος, ἐκείνῳ τὴν τῶν κοινῶν ἀνέθετο πρόνοιαν. Ἦσαν δὲ τῷ βασιλεῖ τούτῳ καὶ δύο δοῦλοι, ὧν ὁ μὲν Βόριλος, ἕτερος δὲ Γερμανὸς ὠνομάζοντο· οὗτοι τοίνυν ἦγον τὰ πάντα καὶ ἔφερον ὡς ἐβούλοντο, καὶ αὐτὸν τὸν κρατοῦντα καὶ κύριον ἑαυτῶν, δι' οὓς καὶ μισεῖσθαι τοῦτον παρὰ τῶν ἐτέλει συνέβαινε, προσφερομένων τῶν δούλων ἐκείνοις ἀλαζονικώτερον καὶ θρασύτερον. Ὡς ἤδη δὲ εἴρηται, ὁ λογοθέτης Νικηφόρος, πρυσχωρήσας τῷ Ῥουσελίῳ, ὑπὸ δεσμοῖς παρ' ἐκείνου τετήρητο. Ἀλλ' αἰφνίδιον θανὼν ὁ Ῥουσέλιος, ὑποψίαν παρέσχεν ὡς παρὰ τοῦ λογοθέτου φαρμάκῳ ἀνῄρητο. Διὸ καὶ παρὰ τῶν τῷ Ῥουσελίῳ προσηκόντων τῷ Βοτανειάτῃ παραδοθεὶς, εἰς μίαν τῶν πρὸ τῆς βασιλίδος τῶν πόλεων κειμένων νήσων περιορίζεται. Οἱ δέ γε περὶ τὸν βασιλέα, δεδοικότες ὡς, εἰ εἰς ὄψιν ἔλθοιτο τῷ βασιλεῖ, προσληφθήσεται καὶ πάντας παραγκωνίσεται, ὑποτιθέασι τῷ Βοτανειάτῃ ἀμυθήτων εὐπορεῖν χρημάτων τὸν λογοθέτην, καὶ ταῦτα τῷ βασιλικῷ χρῆναι προσενεχθῆναι ταμείῳ. Στέλλεται τοίνυν ὁ Στραβορωμανὸς, μέγας ἑταιρειάρχης τότε γενόμενος. ἐρωτήσων τὸν ἄνθρωπον ὅπη αὐτῷ τὰ χθήματα κέκρυπται. Οἱ δὲ περὶ τὸν βασιλέα, οὓς καὶ δεδοικέναι τὴν τοῦ λογοθέτου παρουσίαν ὁ λόγος προδιηγήσατο, πείθουσι τὸν Στραβορωμανὸν ἀνελεῖν τὸν ἄνθρωπον ἐκ τρόπου παντός. Ὃς καὶ, γενόμενος κατὰ τὴν νῆσον ἐν ᾗ περιώριστο, ἐτάζει τὸν ἄνδρα οὕτω σφοδρῶς, ὡς ἐν αὐταῖς ταῖς βασάνοις ἐναπόψύξαι, καὶ ταῦτα ὑπισχνούμενον ὡς πάντα δοίη ἐν ἀπογράφοις, εἰ τὸν ἔτασμὸν διαφεύξοιτο. Ὁ μὲν οὖν οὕτως ἀπόλωλεν.

XX. Commeni vero Isaacius et Alexius ab imperatore supra modum et honorabantur et diligebantur, 294 et imperii successores nominabantur. Qua de causa aulicorum et in primis duorum servorum, quos diximus, obtrectationibus fuere obnoxii, qui eos apud illum criminati sunt quasi regnum cogitarent, et imperatoris erga illos affectum eam vellicarunt et exulcerarunt. Quo illi cognito, veriti, ne quid in se gravius consuleretur, et ut fama est, regni cupiditate jam olim æstuantes, communicato cum iis quibus fidebant, consilio, urbe excedunt, et Adrianopoli occupata, universas pene legiones ad se attrahunt. Alexius autem salutatur imperator, natu majori fratri prælatus, cum

Κ'. Οἱ δὲ Κομνηνοὶ ὁ Ἰσαάκιος καὶ ὁ Ἀλέξιος ὑπερβαλλόντως πρὸς τοῦ βασιλέως καὶ τετίμηντο, καὶ ἐστέργοντο, καὶ διαδόχους αὐτοὺς τῆς βασιλείας ὠνόμαζε. Διὸ καὶ παρὰ τῶν περὶ τὸν Βοτανειάτην σφοδρῶς ἐβασκαίνοντο, καὶ μᾶλλον παρὰ τῶν εἰρημένων δύο δούλων αὐτοῦ, οἳ καὶ πρὸς ἐκεῖνον τοὺς ἄνδρας διέβαλλον, ὡς τυραννίδα μελετῶντας, καὶ τὴν εἰς αὐτοὺς τοῦ βασιλέως διάθεσιν ὑπώρυττόν τε καὶ παρεσάλευον. Ὃ γοῦντες οὗτοι, καὶ μή τι πάθωσι πτοηθέντες, ὡς δὲ λόγος, καὶ πάλαι παρ' ἑαυτοῖς τὸν τῆς βασιλείας τρέφοντες ἔρωτα, καὶ ἄλλοις οἷς ἐθάρρουν, τὸ βούλευμα κοινωσάμενοι, ἐξῆλθον τῆς πόλεως, καὶ τὴν πόλιν Ἀδριανοῦ κατειληφότες, εἰς ἑαυτοὺς τὸ στρατιωτικὸν ξύμπαν σχεδὸν ἐπεσπά-

σαντο, καὶ ἀναγορεύεται βασιλεὺς ὁ Ἀλέξιος, τοῦ μείζονος προτιμηθεὶς ἀδελφοῦ, ὅτι τε προσέκειντο τούτῳ μᾶλλον ὡς στρατηγικωτέρῳ οἱ στρατιῶται, καὶ ὅτι σπουδῇ τε καὶ ὑποσχέσεσι παρὰ τῶν περὶ αὐτὸν μεθειλκύσθησαν· Οὕτως οὖν ἀναῤῥηθεὶς ὁ Ἀλέξιος, καὶ τοῦ Ἰσαακίου μὴ πάνυ πρὸς τὴν ἀνάῤῥησιν δυσχεράναντος, τὴν βασιλίδα καταλαμβάνει, καὶ πρὸς πολιορκίαν ἡτοίμαστο. Ὁ δὲ Βοτανειάτης τοῖς τείχεσιν ἐπέστησε φύλακας. Ἦσαν δὲ παρά τινα πύργον πρὸς τῇ πύλῃ τῆς πόλεως ἥ Χαρσίου καλεῖται, φυλάσσοντες Νέμιτζοι (ἔθνος δ' οἱ Νέμιτζοι κελτικόν)· οὗτοι λάθρα τοῖς περὶ τοὺς Κομνηνοὺς ἐκοινολογήσαντο περὶ προδοσίας τῆς πόλεως. Ἕωθεν οὖν κατὰ τὴν μεγάλην πέμπτην τῆς ἑβδομάδος τοῦ σωτηρίου πάθους τοῦ Σωτῆρος ἡμῶνοι μὲν περὶ τοὺς Κομνηνοὺς τῷ καταντικρὺ τοῦ παρὰ τῶν Νεμίτζων κατεχομένου πύργου ἐξωτέρῳ τείχει προσέβαλον κατά σύνθημα, οἱ δὲ ἐφεστῶτες αὐτῷ τοὺς προσβάλλοντας ἔβαλλον, καὶ ἀπεῖργον τοῦ προσιέναι ἀγχοῦ. Ὡς δ' ὑπὸ τῶν Νεμίτζων ἐκ τοῦ πύργου οἱ ἐν τῷ τείχει ἐβάλλοντο, μὴ οἷοί τε ὄντες καὶ πρὸς τοὺς ἐκτὸς ἀνθίστασθαι καὶ πρὸς τὰ ἐν τοῖς ἀπομάχεσθαι, ἐξ ὑπερδεξίων εἰς αὐτοὺς ἀκοντίζοντας, ἐνέδωκαν τῆς ὁρμῆς· Οἱ δὲ τειχομαχοῦντες, κλίμαξιν αὐτίκα πρὸς τὸ τεῖχος ἀνῆεσαν, καὶ τὰ κλεῖθρα τῶν πυλῶν διατεμόντες πελέκεσιν, ἄνετοῖς τοῖς συνωμόταις παρέσχον τὴν εἴσοδον, Ὑπερ ἰδόντες οἱ τὸν ἐντὸς τηροῦντες περίβολον, σύγκλυδες ἄνθρωποι, καὶ πολέμων οἱ πλείονες ἄδαεῖς, ἢ μᾶλλον ἐξ ἀγοραίων ἀθροισθέντες καὶ πλήθους δημότιδος, οἱ μὲν κατιόντες ᾤκοντο, οἱ δὲ καὶ ἑαυτοὺς ἐπισφαλῶς κατακρημνίζοντες ἔφευγον. Ὅθεν κατὰ πολλὴν τοῦ κωλύσοντος ἐρημίαν καὶ τὸν ἐντὸς περίβολον οἱ περὶ τοὺς Κομνηνοὺς παρειλήφασι, καὶ τὰς τούτου πύλας ὁμοίως ἀναπετάσαντες, βατὴν τὴν πόλιν παντί που πάρέσχοντο, καὶ αὐτίκα πρὸς διαρπαγὴν χρημάτων οἱ εἰσελθόντες ὥρμήκασι σύμμικτον πλῆθος ἐκ Θρᾳκῶν τε καὶ Μακεδόνων, καὶ Ῥωμαίων ἄλλων καὶ Βαρβάρων συνεστηκὸς, οὐδὲν ἄμεινον πολεμίων πρὸς τους ὁμοφύλους διατιθέμενοι. Καὶ μέχρι γὰρ ἐκχύσεως αἱμάτων προύχώρησε τὸ κακὸν, καὶ παρθένοι δὲ τῷ θιῷ καθιερωμέναι ἀσεβῶς ἐμιάνθησαν, καὶ γυναῖκες ἀνδράσι συνεζευγμέναι πρὸς βίαν ὁρίσθησαν, καὶ θεῖοι ναοὶ τὸν κόσμον αὐτῶν ἐσυλήθησαν, καὶ οὐδὲ τῶν ἁγίων κρατήρων ἀπέσχοντο. Ἀλλὰ καὶ τούτους οἱ πάντολμοι καὶ τὰς ἱερὰς φιάλας τῆς ἀναιμάκτου καὶ ῥικιώδους θυσίας πλήρεις διήρπαξον, ἐκχέαντες τὰ Ἅγια κατὰ γῆς. Καὶ ὅσοις δὲ τῆς γερουσίας συνήντων, κατασπῶντες τῶν ἡμιόνων αὐτοὺς, ἐνίους δὲ καὶ ἀποδύοντες, ἐν μέσαις ταῖς ἀγυιαῖς εἶων ἡμιγύμνους τε καὶ πεζούς. Καὶ ταῦτα καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν ἐπράττοντο, καὶ τὸ δεινὸν ἄχρι τοῦ Βοὸς ἐπεφλάκει γινόμενον, κοινόν τε καὶ πάνδημον, ἤδη δέ τινες καὶ μέχρι τοῦ Φιλαδελφίου ἦ καὶ προσωτέρω ἐπέδραμον. Οἱ δὲ Κομνηνοὶ, εἰς τὴν προνομὴν σχεδασθέντων πάντων, μόνοι σὺν εὐαριθμήτοις σφόδρα τοῖς περὶ αὐτοὺς κατελείφθησαν, καὶ ἕως τοῦ Ταύρου γενόμενοι, προσωτέρω ἀπιέναι οὐκ ἀπεθάῤῥουν.

quod ob rei militaris peritiam exercitibus charior erat, tum quod familiarum studiis et pollicitationibus commendatus. Is igitur sic declaratus, Isaacio non admodum ægre ferente, urbem imperatricem, ad obsidionem paratus, invadit. Botaniates vero custodes in manibus collocat. Erant autem in turri quadam ad urbis portam Charsiam custodes Nemitzi, gens Gallica: ii clam cum Commenis de proditione egerunt. Mane igitur in magna feria quinta septimanæ salutaris Passionis Salvatoris nostri. Commeni in murum exteriorem e regione turris illius, quam Nemitzi tenebant, ex composito fecerunt impetum, quos subeuntes telis arcebant defensores. Ut autem a Nemitzis, ii qui in muris erant, ex turri perebantur, nec simul et externis et internis hostibus e superiore loco jaculantibus resistere poterant, impetum remiserunt. Qui vero mœnia oppugnabant, scalis statim muro consceuso, portarumque claustris bipennibus perfractis, liberum conjuratis ingressum patefecerunt. Quo ii visu, qui interiora mœnia tuebantur, confusanea turba, et belli plerique rudes, ac potius ex circumforaneis collecti plebeiaque multitudine: alii descendere, alii se cum periculo præcipitare, ac fugam capessere. Itaque Commenii etiam interiora mœnia defensoribus plane vacua occupant, eorumque portis itidem patefactis, undique in urbem aditum aperiunt, statim ad direptiones se convertentes, quippe turba permista ex Thracibus, Macedonibus, Romanis atque aliis, Barbaris constans, nihilo melius quam hostes, erga populares affecti. Nam 295 ad effusionem sanguinis malum processit, et virgines Deo consecratæ impie pollutæ sunt. et matronæ violatæ, et templa ornatu spoliata nec a sacrosanctis crateribus temperatum, sed homines audacissimi hos etiam et phialas incruenti et terribilis sacrificii plenas diripuerunt, Sanctis humi effusis. Senatores quoque obvios mulis detraxerunt, nonnullos detractis vestibus seminudos et pedites in vicis reliquerunt. Hæc per totum diem acta sunt, ac malum usque ad Bovem publice ac sine discrimine vagatum est. Jamque nonnulli ad Philadelphium et ultra procurrerant, Commenumque, omnibus ad manubias discurrentibus, soli cum exiguo numero relicti, cum ad Taurum pervenissent, non sunt ausi ulterius progredi, ita justis nudati copiis, ut si quicos aggressi essent, facile capti ac vincti Botaniatæ traditi essent. Sed divinum decretum everti jam non poterat. Quamobrem Botaniates Commenorum ingressu cognito, palatio statim relicto, temereque abjectis purpureis calceis, Peribleptæ monasterium ingressus, cujus post Romanum Argyrum imperatorem secundus conditor vocabatur, coma rasa, mutataque veste, lacernam monasticam induit. Ubi cum aliquando vixisset, pulvere pulveri restituto sepelitur. Commeni autem obsistente nemine regiam ingressi sunt citra laborem, plana et expedita via. Talo fuit

corum initium, talis in urbem impereatricem ingressus, talia imperii auspicia.

XXI. Comueni, rebus suisjam in tuto collocatis, matrem et conjuges ex Caniclei monasterio in regiam accersiverunt. Nam cum ipsi defecissent, mulieres statim in magnum divini Verbi Sapientiæ templum confugerunt. Unde a Botaniata in aliud monasterium sunt translatæ, ne ad seditiosos missitare nuntios possent, nulla alia ab eo molestia affectæ. Enimvero fere priusquam pedem in imperio firmassent,statim multa Botaniatæ acta abrogarunt, non ab eo auspicati tempore, quo tyrannidem invaserant, sed illud supergressi, brevi scripto complura illius decreta tyrannice aboleverunt.Deinde Alexio augustali corona ornato secundæ dignitatis partes Isaacio sunt tributæ, novo 296 indito Sebastocratoris nomine, quod Cæsariano esset excellentius. Eorum vero mater ob monasticum habitum, imperii insignium, celebrationis, et proclamationis expers, solius nominis imperatorii fuit particeps : nihilo tamen secius omnium rerum administrationem suscepit.Sic imperio inter utrumque apud matrem distributo, alios duos fratres juniores, Adrianum protosebastum,Nicephorum sebastum,et classis drungarium declararunt. Habuere quoque affines, sororum maritos Nicephorum Melissenum, et Michaelem Taronitem : quorum hunc primæ sorori junctum, et matri charissimæ, et ab ipsis honoratæ, Panhypersebastum appellarunt, ea quoque dignitate novata. Melissenum autem, qui et ipse in Oriente a Botaniata defecerat necdum arma posuerat, Cæsaris honore tributo et Thessalonica ad habitandum assignata, in suas partes attraxerunt, et reditus tam huic quam cæteris omnibus tali fortunæ tantoque dignitatum fastigio pares attribuerunt. Unde vectigalibus imperatoriis ac potius communibus et publicis ita distributis, imperatorius fiscus,sive publicum ærarium, exhauriebatur : imperator vero pecuniæ egens, non annua donativa tantum viris dignitate ornatis antiquitus dari solita sustulit, sed et senatoribus opes eripuit.

Τοσοῦτον γὰρ ἐψίλωντο ἀξιομάχου δυνάμεως, ὡς, εἰ τότε τούτος ἐπῆλθόν τινες, ῥᾷον ἂν εἶλον, αὐτοὺς, καὶ δεσμίους τῷ Βοτανειάτῃ προσήγαγον. Ἀλλὰ τὸ δόξαν ἤδη θεῷ μετατραπῆναι οὐκ ἦν. Ἔνθεν τοι ὁ μὲν Βοτανειάτης, μαθὼν τῶν Κομνηνῶν τὴν εἰσέλευσιν, ἅπεσιν αὐτίκα τῶν βασιλείων, αὐτοῦ που ῥίψας ἃ ὑπεδέιτο φοινικόχροα πέδιλα, καὶ εἰς τὴν δὲ Περιβλέπτου μονὴν ἀπεόθων, ἧς ἐκεῖνος μετὰ τὸν κατὰ τοὺς Ἀργυροὺς (Ῥωμανὸν ἐκεῖνον τὸν αὐτοκράτορα) κρήτωρ δεύτερος ἐχρημάτισε, κείρεται τὴν τρίχα, καὶ μεταμφιέννυται τὴν στολὴν, τριβώνιον κατὰ μονάζοντας ἐνδυσάμενος. Ἔνθα καὶ χρόνου ἐπιβιούς τινα, τὸν χοῦν ἀπέβετο τῷ χοΐ, ταφεὶς παρ' αὐτῇ. Οἱ δὲ Κομνηνοὶ, μηδενὸς αὐτοῖς ἀντιβαίνοντος τοῖς ἀνακτόροις προσπεφοιτήκασιν, ἀναλαιπώρως τούτους ἐπιβάντες καὶ ὁμαλῶς καὶ μετὰ πολλῆς τῆς λειότητος. Τοιαῦτά σφισι τὰ προεισόδια γέγονε, τοιαῦτα τὰ εἰς τὴν βασιλίδα τῶν πόλεων εἰσιτήρια, τοιαῦτα τὰ τῆς βασιλείας ἐπιβατήρια.

ΚΑ'. Ἴδηξδ' ἐν ἀσφαλεῖ γεγονότες οἱ Κομνηνοὶ, καὶ τὴν μητέρα (9) σφῶν καὶ τὰς δμευνέτιδας ἐκ τῆς μονῆς τοῦ Κανικλείου (10) πρὸς τὰ βασίλεια μετεστείλαντο. Ἐκείνων γὰρ ἐπικεχειρηκότων ἀποστασίᾳ, εὐθὺς αἱ γυναῖκες εἰς τὸ μέγα τέμενος τῆς τοῦ Θεοῦ Λόγου Σοφίας προσπεφοιτήκασιν. Ὅθεν παρὰ τοῦ Βοτανειάτου εἰς τὴν ῥηθεῖσαν μονὴν μετηνέχθησαν, ἵνα μὴ ἔχοιεν πρὸς τοὺς ἀποστατησαντας διαπέμπεσθαι, οὐδὲν δ' ἕτερον ἀνιαρὸν ἐκείναις ἐπήνεγκε. Μήπω δὲ σχεδὸν τοὺς πόδας τῇ βασιλείᾳ ἐρείσαντες, αὐτίκα πολλῶν τοῦ Βοτανειάτου πράξεων σχολὴν κατεψηφίσαντο, καὶ οὐδ' ἐξότου ἦσαν ἐπικεχειρηκότες τῇ τυραννίδι τὴν ἀγύτησιν τοῖς παρ' ἐκείνου πραχθεῖσιν ἐπήνεγκαν, ἀλλὰ καὶ τοῦτο ὑπερῆντο τοῦ καιροῦ, καὶ πολλὰ τῶν ὑπ' ἐκείνου πεπραγμένων βασιλικῶς ἀνηρήκασιν οὗτοι γράμματι βραχυσυλλάβῳ τυραννικῶς. Εἶτά ὁ μὲν Ἀλέξιος βασιλικὸν ἀναδεῖται διάδημα, τῷ δ' Ἰσαακίῳ τὰ δευτερεῖα νενέμηνται τῆς τιμῆς, καινοῦ αὐτοῦ ἐπιφημισθέντος ὀνόματος (σεβαστοκράτωρ γὰρ ἐπεκλήθη) καὶ ὑπερεῖχε τοῦ Καίσαρος. Ἡ δὲ μήτηρ τούτων, παρασχόμων μὴ μετασχοῦσα βασιλικῶν διὰ τὸ ἔνδυμα τὸ μοναχικὸν, μήτε μὴν εὐφημίας καὶ ἀναῤῥήσεως, μόνου μετεῖχε τοῦ τῆς βασιλείας ὀνόματος· αὐτὴ δὲ τὴν τῶν πραγμάτων πᾶσαν διοίκησιν ἀνεζώσατο. Οὕτω μὲν οὖν τὰ τῆς βασιλείας παρὰ τῇ μητρὶ νενέμηντο καὶ ἀμφοῖν τοῖς ὁμαίμοσιν. Ἦστην δ' αὐτοῖς καὶ ἑτέρω διττὼ ἀδελφὼ νεωτέρω τὴν ἡλικίαν, ὧν τὸν μὲν πρωτοσέβαστον ἐτίμησαν καὶ μέγαν οἰκιστικὸν τὸν Ἀδριανὸν, τὸν Νικηφόρον δὲ Σεβαστὸν καὶ τοῦ στόλου δρουγγάριον. Εἶχον δὲ καὶ ἐπ' ἀδελφαῖς κηδεστὰς, τὸν Μελισσηνὸν (11) Νικηφόρον, καὶ Μιχαὴλ τὸν Ταρωνίτην. Τὸν μὲν οὖν Ταρωνίτην τῇ πρώτῃ συνεζευγμένον τῶν ἀδελφῶν, πάνυ στεργομένῃ πρὸς τῆς μητρὸς, καὶ πρὸς αὐτῶν τιμωμένῃ, πανυπερσέβαστον ὠνόμασαν, καὶ τοῦτο καινίσαντες τὸ ἀξίωμα, τὸν δέ γε Μελισσηνὸν, ἀποστασίαν κἀκεῖνον κατὰ τοῦ Βοτανειάτου ἐν τῇ Ἠίρᾳ φρονήσαντα, καὶ ἔτι ταύτης ἐχόμενον, ἐπὶ συμβιβάσει τετιμήκασι

## Variæ lectiones et notæ.

(9) Τὴν μητέρα. Anna Dalassena, de qua in *Familiis Bysant.*

(10) Ἐκ τῆς μονῆς τοῦ Κανικλείου. Τοῦ Νικολάου scribendum ex Anna Comnena monnimus in notis ad ejus *Alexiadem.* p. 246, ubi docuimus intelligi debere oratorium S. Nicolai quod intra Magni Palatii septa ædificavit Basilius Macedo, quodque idem videtur cum monasterio S. Nicolai sanctimonialum, et Πατριαρχικὴ γυναικεία μονὴ τοῦ ἁγίου Νικολάου appellatur in Typico ms. τῆς Κεχαριτωμένης, ubi exserte statuitur in tractu ædis Sophianæ.

(11) Μελισσηνόν. Melissenorum familiæ meminit Anonymum in Vita S. Nicolai Studitæ. p. 944. Plura etiam de ea congessimus in *Familiis Byzantinis*, pag. 175.

Καίσαρα, καὶ τὴν πόλιν αὐτῷ Θεσσαλονίκην εἰς κατοικίαν ἀπένειμαν, καὶ χορηγίαν χρημάτων καὶ τούτῳ καὶ πᾶσα τοῖς αὐτῷ κατὰ γένος προσήκουσι τύχῃ τοιᾷδε καὶ ἀξιωμάτων ὄγκῳ τηλικούτῳ ἀνάλογον προσαφώρισαν. Ἐντεῦθεν τῶν βασιλείων προσόδων, μᾶλλον δ' εἰπεῖν τῶν κοινῶν καὶ δημοσίων οὕτω διανεμηθεισῶν, τὸ βασιλικὸν ταμιεῖον ἢ τὸ κοινὸν πρυτανεῖον ἐστένωτο. Καὶ ὁ κρατῶν σπανίζων χρημάτων, τάς τε τοῖς ἀξιώμασιν ἀνηκούσας ἀνέκαθεν ἐτησίας δόσεις ἐξέκοψε (12), καὶ τὰς τῶν συγκλητικῶν δύσιας πρυσαφηρεῖτο. Ἔστεψε δὲ καὶ τὴν κοινωνὸν αὐτῷ τοῦ βίου Εἰρήνην (13), καὶ Αὐγούσταν ὠνόμασεν· ἡ δ' ἦν ἐγγόνη τοῦ Καίσαρος Ἰωάννου τοῦ Δούκα. Ἡ δὲ πρώην βασίλισσα ἡ ἐξ Ἀλανῶν Μαρία σὺν τῷ ἰδίῳ υἱῷ Κωνσταντίνῳ τῷ Δούκᾳ, ὃν τῷ Δούκᾳ Μιχαὴλ ἐν τῇ πορφύρᾳ ἐγείνατο, στεφθέντι παρὰ τοῦ οἰκείου πατρὸς ἔτι βρεφυλλίῳ τυγχάνοντι, καὶ πεδίλοις φοινικοῖς ὑποδουμένῳ, τῶν ἀνακτόρων μεθίσταται, καὶ εἰς τὰ ἐν τῇ μονῇ τῶν Μαγγάνων βασίλεια ἄπεισιν. Ἤδη γὰρ εἴληφει ταῦτα καὶ τὴν μονήν· ἀλλὰ μέντοι καὶ τὴν τοῦ Ἑβδόμου (14) διὰ χρυσοσημάντου τοῦ Βυτανειάτου γραφῆς, ἔνθα διῆγε σὺν τῷ υἱῷ, βασιλικὴν ὑπηρεσίαν ἑαυτῇ καὶ τῷ υἱῷ ἀποτάξασα. Ἔτι γὰρ ὁ παῖς αὐτῆς περιέκειτο τὰ τῆς βασιλείας γνωρίσματα, καὶ εὐφημεῖτο μετὰ τὸν αὐτοκράτορα, καὶ τὰς χρυσοβούλλους γραφὰς μετ' ἐκεῖνον ὑπεσημαίνετο. Μετὰ δέ τινα χρόνον καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ μετημφιάσθη, μέλαν ἐνδῦσα χρῶμα κατὰ τοὺς μοναχούς, τὸ μὲν ἐκοῦσα, τὸ δέ τι τυραννουμένη· καὶ ὁ παῖς ἀφῃρέθη τὰ περιπόρφυρα πέδιλα, καὶ μόνῳ τῷ Κομνηνῷ ἡ τῆς αὐταρχίας κλῆσις καὶ ἡ βασιλεία περιελέλειπτο. Οὕτω μὲν οὖν ταῦτα. Ὁ δὲ τῆς βασιλίδος τῶν πόλεων ἀρχιερατεύων, ὁ θεσπέσιος ἐκεῖνος Κοσμᾶς (15), τῇ τῶν κοινῶν πραγμάτων μεταχειρίσει ἀπαρεσκόμενος, καὶ ἀπεγνωκὼς τὴν διόρθωσιν, τῷ ὑπηρέτῃ, Ἆρον, εἰπών, τὸ ψαλτήριον, καὶ συνέπου μοι, τῆς Ἐκκλησίας ὑπανεχώρησε, καὶ πολλὰ παρὰ τῶν κρατούντων παρακληθεὶς ὑποστρέψαι, οὐχ ὑπενόστησεν, ἔτη πέντε καὶ μῆνας ἐννέα τὸν πιστὸν ποιμάνας λαόν. Διὸ καὶ ἄλλον τινὰ ἀρχιερέα τῇ Ἐκκλησίᾳ ἀντεκατέστησαν, ἐκτομίαν τινὰ μοναχὸν, κεκλημένον Εὐστράτιον, οὔτε λόγοις ὡμιληκότα, οὔτε πραγμάτων ἐγγεγυμνασμένον μεταχειρίσεσιν, ἀρελῆ δὲ ἄνθρωπον καὶ ἡσυχίᾳ ἢ γωνίᾳ μᾶλλον προσήκοντα. Ἤδη δὲ τρεῖς οὕτως ἐνιαυτοὺς τῷ θρόνῳ ἐνσεμνυνάμενος, κατηνέχθη τῶν ἱερῶν ἀνακτόρων παρὰ τῶν κρατούντων. Ἡ δ' αἰτία οὐκ ἔγνωσται ἀκριβῶς, καὶ λοιπὸν προκεχείριστο πα-

A Uxorem Irenem, Joannis Cæsaris Ducæ neptem coronavit, Augustamque dixit. Prior vero imperatrix Maria Alana, cum filio Constantino, quem Michaeli Ducæ in purpura pepererat, paterque infantulum adhuc coronarat, purpureis utente calceis, regia excedit, et in Manganici monasterii palatia se confert. Jam enim utriusque loci, et monasterii in Hebdomo possessionem aurea Botaniatæ bulla firmatam tenebat. Ibi cum filio agebat, imperatoriis ministeriis et illi et sibi constitutis. Nam filius ejus insignia regni adhuc gerebat, et post imperatorem celebrabatur, et aureæ bullæ diplomatibus post illum subscribebat. Cæterum aliquanto post, mutato vestitu, nigrum habitum monasticum, partim ultro, partim a tyranno coactæ sumpsit. Sed et filio ejus purpurei calcei sunt adempti, soli Comneno et nomine et potestate imperii relicta. **297** Atque hæc hactenus. At imperatricis urbis pontifex, inclytus ille Cosmas, qui communium rerum tractationem improbaret, atque emendationem desperaret, ministro suo *psalterium auferre, seque sequi justo*, Ecclesia excessit, nec in eam rediit, quamvis imperatoribus id magnopere flagitantibus: cum fidelem populum annos quinque et menses novem pavisset. Alium itaque pontificem Ecclesiæ præfecerunt, spadonem quemdam monachum, nomine Eustratium, neque eruditum, neque in rebus gerendis versatum, sed hominem simplicem et otio ac potius angulo aptiorem: qui cum eam dignitatem per annos tres usurpasset, ob causam non satis notam ab imperatoribus sacra æde est deductus, atque in ejus locum suffectus Nicolaus monachus cognomento Grammaticus, qui in studio virtutis ætate acta, litterarum non rudis erat, etsi non exquisito peritus.

## Variæ lectiones et notæ.

(12) Ἐτησίας δόσεις ἀνέκοψε. Vide Notas ad *Alexiadem*, p. 270. Cæterum quidquid deinceps de rebus ab Alexio imperatore gestis narrat Zonaras, pluribus exposuimus in Notis ad *Alexiadem Annæam*, proinde hic duntaxat delibabimus quæ auctori nostro illustrando necessaria videbuntur.

(13) Εἰρήνην. Fuit Irene Ducæna, Alexii imp. uxor, Joannis Ducæ Cæsaris neptis, filia vero Andronici Ducæ protovestiarii, et magni ducis scholarum Orientis. Ita inscribitur in typico ms. monasterii τῆς Κεχαριτωμένης ab Irene conditi. Obiit autem Andronicus, ut ibidem habetur, 14 Octobr. cum sub vitæ exitum monachium habitum induisset, Antonius appellatus. Huic uxor fuit Maria nobilis Bulgara, quæ sub vitæ pariter exitum sumpta angelica veste Xene appellata est, obiitque 21 Novemb. Michael vero Irenes frater

D obiit 9 Januarii: Joannes frater alter moriens monachica veste sumpta Antonius appellatus est. Denique Theodora sanctimonialis ejusdem Irenes soror obiit 20 Febr. Ita idem Typicum.

(14) Τὴν τοῦ Ἑβδόμου. Vide infra Dissertationem de Hebdomo et nostram *Constantinopolim*, ubi de hoc monasterio, et ejus situ, plura.

(15) Κοσμᾶς. Laudatur ex cod. ms. Bibl. Caroli de Montchal archiep. Tolosani, quæ nunc est illustrissimi archiepiscopi Remensis, σημείωμα τῆς καθαιρέσεως τοῦ γεγονότος πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Κοσμᾶ. Ex quo quidem titulo, colligere liceret, non sponte patriarchatu cessisse Cosmam, sed depositum fuisse, licet contrarium etiam dicit Anna Comnena, lib. III, p. 9. Illius memoriam agunt Græci 1 Januarii, ut est in Menæis et Synaxariis.

τριάρχης ἀνὴρ μοναχὸς, ὁ Γραμματικὸς ὀνομαζόμενος Νικόλαος, ἐν ἀσκήσει τὸν βίον διηνυκὼς, καὶ οὐδὲ τῆς ἐν λόγοις παιδείας ἀμέθεκτος ὤν, κἂν μὴ κατακόρως ταύτης μετέσχηκεν.

XXII. Commenus recens politus rerum, nuntiata Roberti Franci, viri callidi et bellicosissimi, contra Epidamnum expeditione, et ipse illuc profectus, commissoque prælio victus, turpiter fugit, multis non gregariis militibus duntaxat, sed viris etiam dignitate præstantibus et regii sanguinis interfectis, totisque castris captis ab hostibus. Cumque imperator Byzantium victus redisset. Barbari victoria inflati, confidenter omnes invaserunt, et oppida quædam ceperunt, ut Castoriam et Larissam, imperatricis quoque urbis excidium somniantes. Verum imperator denuo eductis copiis, et Barbarico præsidio Castoria pulso, contra Robertum abit, ejusque calliditatem arte eludit. Nam fratri Adriano habitu imperatorio accommodato, exercituque dato mandat, ut contra Robertum in procinctu stet, eoque pugnam ciente, tergo dato fugiat, ipse vero cum reliquo exercitu per anfractus et invia loca vallum Francorum aggressus, tentoria eorum diripit, magnamque cædem edit. Roberto autem in fictitium imperatorem impetum faciente, ille cum suis laxatis habenis fugit. Qua de causa Barbarus magis etiam gloriabatur et insolescebat, quasi nemo congredi secum auderet. Interim vero nuntiata valli vastatione et interitu eorum qui illic fuissent, 298 statim et animis et manibus dimissis, recessit. Imperator Constantinopolim reversus, insidiis detectis, præcipuos earum auctores comprehendit, e quibus erant et legionum duces, et multi ex popularibus et patribus conscriptis, qui conjurationis esse conscii putabantur, falso plerique, ut ferunt, ea de causa in crimen vocati, ut bonis privarentur. Compressis Roberti insultibus, aliunde Romani imperii hostes exstitere. Nam Turci, Oriente subacto, ne insulis quidem abstinebant. Tzachas enim Turcus, non illustris ille quidem, sed vir acer et magnæ improbitatis, cum paucis naviculis insula Chio ex improviso capta, et classe ibi ædificata, Lesbum, Samum, Rhodum, et plures alias insulas occupavit: unde tamen a Romana classe pulsus est. Sed et insula Creta atque etiam Cyprus defecerunt, altera a Carico occupata, imperatori se opponente, altera a Rhapsomnato. Verum hæ quoque multo post Romano imperio sunt recuperatæ. Unde imperator imperatorum egens, pecuniæ faciendæ rationes, a ratione

Κβ'. Ἄρτι δὲ τῆς βασιλείας ἐπιβεβηκότι τῷ Κομνηνῷ ἠγγέλη ὁ Φράγγος Ῥομπέρτος εἰς τὴν Ἐπίδαμνον διαπεραιούμενος, ἀνὴρ πανοῦργός τε καὶ πολεμικώτατος. Αὐτίκα τοίνυν καὶ ὁ βασιλεὺς ἐξεστράτευσε, καὶ γενόμενος κατὰ τὸ Δυρράχιον, προσβάλλει τοῖς πολεμίοις, καὶ ἡττηθεὶς (16) ἀκλεῶς ἔφυγε, πολλῶν ἐκεῖ πεσόντων οὐ τῶν τυχόντων μόνον στρατιωτῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐν ὑπεροχαῖς καὶ βασιλείου τυγχανόντων ἐξ αἵματος, καὶ ἡ παρεμβολὴ ξύμπασα ἑάλω τοῖς πολεμίοις. Ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς ἡττημένος ἐπανῆλθεν εἰς τὸ Βυζάντιον. Οἱ δὲ Βάρβαροι τῇ νίκῃ πεφυσημένοι, ὁμόσε κατὰ πάντων ἐχώρουν, καὶ εἷλον τῶν πολισμάτων τινὰ, ὧν ἦσαν ἥ Καστορία τε καὶ ἡ Λάρισσα. Ὠνειροπόλουν δὲ καὶ αὐτὴν τὴν βασιλίδα τῶν πόλεων καταλήψεσθαι. Ἀλλ' ὁ βασιλεὺς καὶ πάλιν ἐκστρατεύει, καὶ ἀπελαύνει μὲν τῆς Καστορίας τοὺς αὐτὴν φρουροῦντας Βαρβάρους, ἀπεισι δὲ κατὰ τοῦ Ῥομπέρτου, καὶ στρατηγήματι τὴν ἐκείνου δεινότητα μέτεισι. Τῷ μὲν γὰρ ἀδελφῷ Ἀδριανῷ τὸ σχῆμα τὸ βασιλικὸν περιτίθησι, καὶ στράτευμα δοὺς αὐτῷ, ἐναντίον τοῦ Ῥομπέρτου στῆναι διακελεύεται. Εἰ δ' ἐκεῖνος ὁρμήσει μαχέσασθαι, στρέψαι τὰ νῶτα καὶ αὐτίκα φυγεῖν. Ταῦτα μὲν οὖν τῷ ἐσχηματισμένῳ βασιλεῖ ἐνετείλατο· ἐκεῖνος δὲ μετὰ τῆς λοιπῆς στρατιᾶς δι' ὁδῶν ἀδήλων περιοδεύσας, καὶ τῇ τῶν Φράγγων ἐμβαλὼν χάρακι, τάς τε σκηνὰς αὐτῶν καὶ τὰ ἐν αὐταῖς ἐλήσατο, καὶ φόνον πολὺν ἐποιήσατο. Τοῦ Ῥομπέρτου δὲ κατὰ τοῦ ἐσχηματισμένου βασιλέως ὁρμήσαντος κἀκεῖνος καὶ ἡ σὺν αὐτῷ στρατιὰ τὰ χαλινὰ χαλάσαντος ἔφυγον. Ὁ δὲ βάρβαρος ἐγαυρία μᾶλλον καὶ ἐπῆρτο, ὡς ἀπρουσμάχητος. Ἐν τούτῳ δ' ἀγγέλλεται αὐτῷ τοῦ χάρακος ἡ ἐκπόρθησις, καὶ ἡ φθορὰ τῶν ἐκεῖ, καὶ εὐθὺς παρεῖτο καὶ τὰς χεῖρας, καὶ τὴν ψυχὴν, καὶ ἀπιὼν ἤρχετο. Ὁ δὲ βασιλεὺς ἐπανελθὼν εἰς τὴν Κωνσταντίνου, μηνυθείσης ἐπιβουλῆς αὐτῷ, τούς τε ταύτης πρωτουργοὺς συνέσχεν ἐκ τῶν ταγματικῶν ὄντας ἀρχόντων καὶ πολλοὺς τῶν ἐγχωρίων καὶ τῆς συγκλήτου βουλῆς, ὡς τάχα συνίστορας τοὺς πλείους, ὡς φασιν, οὐ δὲ πρὸς ἀλήθειαν, ἀλλ' ἵνα σφᾶς γυμνώσῃ τῶν ὑπαρχόντων. Τὸ μὲν οὖν τοῦ Ῥομπέρτου ἐπίθεσις πέπαυτο, ἐτέρωθεν δ' αὖθις τῇ Ῥωμαίων ἡγεμονίᾳ ἐχθροὶ ἐπανίστανται. Οἱ γὰρ Τοῦρκοι, τὴν Ἔφαν ὀφ' ἑαυτοὺς ποιησάμενοι, οὐδὲ τῶν νήσων ἀπέσχοντο· Ἀλλ' ὁ Τζαχᾶς, Τοῦρκος δὲ καὶ οὗτος, οὐ τῶν ἐπιφανῶν, δεινὸς δὲ καὶ τὴν πονηρίαν πολὺς, διὰ πλοιαρίων

## Variæ lectiones et notæ.

(16) Καὶ ἡττηθείς. De hac Roberti victoria ad Dyrrachium, sic Lupus protospatha; *Anno* 1082, *hoc anno complentur ab initio mundi* 6281, *ab Urbe* 824, *Alexius imperator, collecto grandi exercitu, iniit bellum cum Roberto duce haud longe a Dyrrachio, et terga versus fugit, ceciderunteque in ea pugna plusquam* 6000 *ex suis, fuerunt autem in ejus exercitu* 70 *millia hominum.* De altera ad Cassiopem Roberti victoria, quam etiam Anna commemorat sic illo ad an. 1085; *Prædictus dux grandi apparatu navium, hominumque innumerabili exercitu Brundusiopolim veniens deposita ibidem navali machinatione, ingressus est Adriaticum pelagus, perrexitque in insulam nomine Cassiopim, ubi Stolus Veneticorum, et filius ducis Veneliæ cum plurimos navibus, erat infestus duci Roberto: sed bello in mari inter eos confecto, victoria ad Normannos concessit. Cæsa sunt in ea pugna plusquam quinque millia hominum: præterea quinque naves captæ et duæ cum hominibus submersæ sunt, ita ut qui gladium potuere evadere bellatoris, pelagi eos vorago glutiret.*

ὀλίγων ἀνωΐστει τῇ νήσῳ Χίῳ προσορμισθείς, κατ- A humanitatis abhorrentes excogitavit, exactoribus
έσχε ταύτην, καὶ στόλον ἐν αὐτῇ ναυπηγεῖ, δ' οὗ τήν iniqua tributa postulantibus, et iis bona eripientibus
τε Λέσβον ἀνήρπασε, καὶ τὴν Σάμον, τήν τε Ῥόδον qui nihil debebant. Itaque procuratores quolibet
ὑφ' ἑαυτὸν ἐποιήσατο, καὶ πλείους ἄλλας τῶν νήσων, mittebantur, qui possessiones subditorum in agris
Ἐξηλάθη δ' αὖθις αὐτῶν, στόλου Ῥωμαϊκοῦ ἐπελ- et prædiis describerent, ac novis nominibus excogitatis, ea hypertima et hyperplea, appellabantur:
θόντος ταῖς ἐκείνου τριήρεσι. Καὶ ἡ νῆσος δ' ἡ atque alias alii vexationum modi reperiebantur,
Κρήτη, πρὸς ὃὲ τῇ καὶ ἡ Κύπρος ἀποστασίαν ἐνό- sed donaria e templis auferebantur. Idem impera-
σησαν τὴν μὲν τοῦ Καρίκη κατεσχηκότος, καὶ tor dum monetam a decessoribus suis adulteratam reperisset, æneam fecit qua in imperii expensis
ἀντάραντος χεῖρα τῷ βασιλεῖ, τὸν Κύπρον δέ γε τοῦ uteretur: in vectigalibus vero probos aureos exi-
Ῥαψομμάτου. Ἀλλὰ καὶ αὗται τῇ Ῥωμαίων αὖθις gebat, aliquando etiam numnos semiaureos, interdum æreos. Cum igitur æro egeret, ex obolis
οὐκ εἰς μακρὰν ἐπανεσώθησαν ἡγεμονίᾳ. Ἐντεῦθεν nummos fecit, et opera quædam publica ænea de-
ὁ βασιλεὺς, ἀναλωμάτων δεόμενος, τρόπους ἀποτρο- struxit, ut slateres inde cuderet, novas quoque
παίους συλλογῆς χρημάτων ἐξεύρισκε, καὶ ὀφειλὰς B decimas instituit. Puella, quam Augusta pepererat,
ἀδίκους εἰσῆγον κατὰ τῶν ἀνθρώπων οἱ ἐπ' αὐτῷ Anna est appellata, propter aviam, et desponsa
τεταγμένοι, καὶ ἁφῃροῦντο τὰς οἰκείας οὐσίας οἱ Mariæ Alanæ filio Constantino: quo ante nuptias
μηδὲν δικαίως ὀφείλοντες. Ἐντεῦθεν ἀπογραφεῖς mortuo, eamdem jam nubilem Nicephori Bryenii,
παντα χοῦ τῶν ἐν ἀγροῖς καὶ χωρίοις διαφερουσῶν quem supra memoravimus ob regni affectationem
τοῖς ὑπηκόοις ἐστέλλοντο κτήσεων, καὶ τὰ καινὰ τῶν excæcatum fuisse, filio natu majori uxorem dedit.
ὀνομάτων ἐπινενόηκο, τὰ Ὑπέρτιμα (17) λέγω καὶ Panhypersebasti titulum eidem impertitus **299**
τὰ Ὑπέρπλεα, καὶ ἄλλοτε ἄλλοι τρόποι ἐπηρειῶν Filium indo sibi natum, et a patriarcha sacro
κατὰ τῶν ὑπηκόων εἰσήγοντο, καὶ ἱερὰ δ' ἀφῄροντο baptismate in templo divini Verbi Sapientiæ ba-
ἐκ θείων ναῶν. Οὗτος ὁ βασιλεὺς, καὶ τὸ νόμισμα ptizatum, Joannem appellavit, statimque diademate
κεκιβδηλευμένον παρὰ τῶν πρὸ αὐτοῦ εὑρηκὼς, ornavit. Eidem alii quoque duo nati sunt filii,
χάλκεον ἔθετε, ᾧ εἰς τὰ τῆς βασιλείας ἐκέχρητο Andronicus et Isaacius, et aliæ tres filiæ, Maria,
ἀναλώματα, τοὺς δέ γε φόρους διὰ χρυσίνων δοκί- Theodora et Eudoxia. Mariam despondit Gabræ
μων εἰσέπραττε, πῇ δέ γε καὶ δι' ἑτέρων χρυσίνων illius Theodori sebasti et martyris filio Gregorio.
μὲν κἀκείνων, ἀλλ' ἡμιχρύσων. Ἔστι δ' οὗ καὶ διὰ Deinde affinitate pro sua libidine repudiata, illoque
τῶν χαλκέων ἐδασμοφόρει. Ὅθεν χαλκοῦ δεόμενος dimisso, alium filiæ sponsum ascivit, Phorbeni
πλείονος, τοὺς ὀβόλους εἰς νόμισμα μετετύπωσε, C Catacalonis filium Nicephorum, Eudoxiæ Constan-
καὶ τινὰ τῶν δημοσίων ἔργων τῶν χαλκουργημάτων tini Iasitæ filium matrimonio junxit, qui uxorem
φημὶ κατασπάσας, εἰς στρατῆρας συνέκοψε, καὶ non ut imperatoris filiam tractavit, sed quasi e
νέας δεκάτας ἐκαίνισεν. Ἐγείνατο δὲ θυγάτριον ἡ superiore loco cum illa egit, et imperatrice ac socru
Αὐγούστα βτῷ ασιλεῖ, ὅπερ Ἄννα ὠνομάσθη διὰ τὴν sæpissime offensa, effecit ut illa filium ægrotantem
πατρομήτορα, ἐφ' ᾧ τὸν τῆς βασιλίσσης Μαρίας statim tonderet, atque ipsum regia ejiceret. Po-
υἱὸν Κωνσταντῖνον τῆς ἐξ Ἀλανῶν ὁ βασιλεὺς ἐμνη- stremam filiam collocavit pater adolescenti non
στεύσατο· ἐκείνου δ' ἐπὶ τῇ μνηστείᾳ τὴν ζωὴν sane illustri orto familia, sed forma prædito præ-
καταλύσαντος, ὡς ὡραία γάμου ἡ θυγάτηρ ἐγεγόνει stantissimus. Sub hoc imperatore terræ motus
τῷ ἄνακτι, νυμφίον ἕτερον ἐπ' αὐτῇ εἰσωκίσατο, τὸν horrendus fuit eo die quo memoria divi Nicolai
μείζω τῶν υἱῶν Νικηφόρου τοῦ Βρυενίου, ὃν ὁ ob miracula celebris agitur, multaque domicilia,
λόγος προέφηνε τῇ τυραννίδι ἐπιχειρήσαντα, καὶ multa templa, multæ porticus quibus via publicæ
ἁλόντα καὶ πηρωθέντα τοὺς ὀφθαλμούς. Τούτῳ τὴν teguntur, collapsæ, mortales plurimos oppresserunt.
θυγατέρα ταύτην κατεγγυήσας, τετίμηκε τὸν ἄνδρα
πανυπερσέβαστον. Γίνεται δὲ τῷ βασιλεῖ καὶ υἱὸς
ὃν ἐν τῷ θείῳ τεμένει τῆς τοῦ Θεοῦ Λόγου Σοφίας,
παρὰ τοῦ πατριάρχου καταξιωθέντα τοῦ θείου βαπτίσματος, καὶ Ἰωάννην κληθέντα, αὐτίκα ὁ πα-
τὴρ καὶ διαδήματι ταινιοῖ. Γεγόνασι δὲ τῷ βασιλεῖ καὶ ἕτεροι δύο υἱοὶ, Ἀνδρόνικός τε καὶ Ἰσαάκιος
καὶ θυγατέρες ἕτεραι τρεῖς, Μαρία, Εὐδοκία καὶ Θεοδώρα. Τῇ μὲν οὖν Μαρίᾳ τὸν τοῦ Γαβρᾶ ἐκείνου
Θεοδώρου τοῦ σεβαστοῦ καὶ μάρτυρος υἱὸν τὸν Γρηγόριον ἐμνηστεύσατο. Εἶτα τὴν μνηστείαν ταύτην
λύσας, οὕτω δόξαν αὐτῷ, κἀκεῖνον ἀποπεμψάμενος, ἕτερον μνηστῆρα τῇ θυγατρὶ ταύτῃ τὸν τοῦ Φορβη-
νοῦ υἱὸν τοῦ Κατακαλῶν τὸν Νικηφόρον εἰσεποιήσατο. Τῇ δ' Εὐδοκίᾳ τὸν τοῦ Ἰασίτου Κωνστα-
τίνου παῖδα συνέζευξεν. Ὃς τῇ τε συνεύνῳ οὐχ ὡς βασιλέως ἐκέχρητο θυγατρὶ, ἀλλ' ἐκ τοῦ κρείττονος
ὡμίλει ταύτῃ καὶ προσεφέρετο, καὶ τῇ βασιλίσσῃ δὲ πλειστάκις προσκεκρούκει· καὶ πενθερᾷ, ἥπερ αὐτῷ
προσοχθίσασα τὴν θυγατέρα νοσήσασαν εὐθὺς ἀποκείρει (18) καὶ τὸν Ἰασίτην ἀπελαύνει τῶν

## Variæ lectiones et notæ.

(17) Ὑπέρτιμα. Vide *Gloss. med. Græcit.*

(18) Τὴν θυγατέρα νοσήσασαν εὐθὺς ἀποκείρει. Id porro egit mater Irene, infensa Iasitæ genero, ut cum ab omni spe cum uxore reconciliationis abduceret, cum sumpta semel ab ægroti veste monachica, hanc dimittere non liceret, si pristinam valetudinem consequerentur ut docuimus in *Gloss. med. Lat.* in v. *Monachus ad succurren-*

βασιλείων· Τῇ δέ γε τελευταίᾳ τῶν θυγατέρων συνῴκισεν ὁ πατὴρ νεανίαν (19) τὸ μὲν εἶδος ἀγαλματίαν, τὸ δὲ γένος οὐ τῶν ἐπιφανῶν. Γέγονε δ' ἐπὶ τῆς βασιλείας τούτου κλόνος τῆς γῆς φρικωδέστατος κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς μνήμης τοῦ ἐν θαύμασι περιωνύμου ἁγίου Νικολάου, ὑφ' οὗ πολλαί τε οἰκίαι καὶ ναοὶ κατηρείποντο, καὶ στοαί, δι' ὧν αἱ τῆς πόλεως ὡρόφωνται ἀτραποί, καὶ πλεῖστοι ἐν τοῖς συμτώμασι συνεχώσθησαν καὶ ἀπέθανον.

XXIII. Iisdem temporibus gens Patzinacarum A suis sedibus relictis, in Romanas provincias immigravit, totam Thraciam et Macedoniam populata. Quos cum bello peteret imperator, turpiter victus est ob arrogantiam militum. Repetita pugna, cum milites modestiores facti, ab auxilio numinis modo duntaxat penderent, hostes nec prima coitione toleratа, humi arma projecerunt, et suspiriis miserata, humi arma projecerunt, et suspiriis misericordiam tandem a Romanis impetrarunt. Magna igitur Scythicæ gentis multitudo periit, cæteri in vinculis habiti sunt, ac pro corona venditi. Imperator vero, delecta acto, Scytharum robustorum juvenum magnum numerum in Moglena provincia cum uxoribus et liberis collocavit, eximia legione ex eis confecta, qui hodieque per successiones manent, ex loco in quo consederunt, cognomentum adepti, ut Patzinacæ Moglenitæ dicantur. Delatis insidiis, auctores earum præcipuos Umbertopolam Francum genere, et Ariebem Armenium, utrumque illustrem, **300** et ducem exercitus una cum conjuratis comprehensos, publicatione bonorum et ignominioso triumpho multatos, relegavit. Manichæorum quoque legionem, quæ ad id tempus vetere lege omnino vetante militarat, exauctoravit. Rursus aliæ insidiæ imperatori comparatæ sunt, quarum princeps fuit Diogenis imperatoris filius Nicephorus Porphirogenitus, vir invicti sane roboris, sed ingenio atque animo non perinde felici et generoso. Qui cum inchoatum facinus distulisset, non peregit, sed pertulit ea quæ molitus fuerat. Captus enim est quæstionibus admotus, ut conjuratos indicaret, effossis oculis bonorum publicatione multatus est. Deinde Francorum gens ab Occidente versus imperatricem urbem est profecta, ut inde in Orientem trajiceret: quorum motus portentis est denuntiatus. Nam locustarum

ΚΓ'. Κατὰ τούτους τοὺς χρόνους καὶ τοῦ τῶν Πατζινάκων ἔθνους ἡ συγκίνησις γέγονεν, ἐκ τῶν ὀφετέρων ἠθῶν μεταναστεύσαντος εἰς χώραν Ῥωμαϊκήν, καὶ τὴν Θρᾴκην πᾶσαν καὶ τὴν Μακεδονίαν λῃζομένου. Κατὰ τούτων ἐκστρατεύσας ὁ βασιλεύς, τῶν στρατιωτῶν ἀλαζονευομένων, αἰσχρῶς ἥττητο. Εἶτ' αὖθις ἄπειροι κατὰ τῶν Βαρβάρων, ταπεινωθείσης τῆς στρατιᾶς, καὶ τὸ πᾶν τῆς θείας ἐξαρτώσης ῥοπῆς, καὶ προσβάλλει τοῖς πολεμίοις. Οἱ δὲ οὐδὲ τὴν ἔφοδον ὑπομείναντες, τὰ ὅπλα κατὰ γῆς ἔῤῥίπτουν, καὶ οἰμωγαῖς τοὺς Ῥωμαίους ἐξεκαλοῦντο πρὸς ἔλεον. Ἥλετο μὲν οὖν πολύ τι τοῦ Σκυθικοῦ, οἱ λοιποὶ δὲ συνελαμβάνοντο, καὶ ἦσαν ὑπὸ δεσμοῖς, καὶ εἰς δουλείαν οἱ αἰχμαλωτεύσαντες αὐτοὺς ἀπεδίδοντο. Ὁ αὐτοκράτωρ πλῆθος ἀπολεξάμενος σφριγώντων καὶ ῥωμαλέων Σκυθῶν, εἰς τὸ τῶν Μογλένων θέμα (20) τούτους σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις κατῴκισε καὶ τάγμα τούτους κατέστησεν ἰδιαίτατον, οἳ καὶ μέχρι τοῦδε κατὰ διαδοχὰς διαμένουσιν εἰς ἐπίθετον σχόντες τὸν τόπον, ἐν ᾧ κατῳκίσθησαν, καὶ Πατζινάκοι Μογλενῖται καλούμενοι. Ἐπιβουλῆς δὲ μηνυθείσης αὐτῷ, πρωτουργοὺς ἐχούσης τὸν Οὐμπερτόπωλον (21) καὶ τὸν Ἀριέβην, ὧν ὁ μὲν ἐκ Φράγγων εἵλκε τὸ γένος, ὁ δ' Ἀριέβης ἐξ Ἀρμενίων καὶ ἄμφω δὲ τῶν ἐπιφανεστέρων καὶ στρατηγίαις ἐφεστηκότων, ἐκεῖνοί τε συνεσχέθησαν, καὶ ὅσοι συμμετεῖχον αὐτοῖς τοῦ βουλεύματος. Τοὺς οὖν τῆς μελέτης ἐξάρχοντας δύο ἄνδρας δημεύσει καταδικάσας καὶ ἀτίμῳ θριάμβῳ καὶ ἐπὶ τούτοις ὑπερορίᾳ, ἐν τούτις περιώρισεν αὐτοῖς τὴν ποινήν· ὅτε καὶ τὸ τῶν Μανιχαίων τάγμα τῆς στρατείας ἀπῆλασεν, ἐκθέσμως μέχρι τότε δὴ στρατευόμενον. Στρατεύεσθαι γὰρ τοὺς Μανιχαίων ἀρχαῖος νόμος καθάπαξ ἀπείργνυσιν. Αὖθις δ' ἑτέρα κατα τοῦ βασιλέως τούτου συνέβη ἐπιβουλὴ, ἧς ἐξῆρχεν ὁ τοῦ βασιλεύσαντος ἐκείνου Διογένους υἱὸς ὁ Νικηφόρος

Variæ lectiones et notæ.

*dum*. Receptum hunc apud Græcos potissimum morem, sub vitæ extrema habitum sumendi monachicum improbat Zonaras, vel ut alii volunt, Michael Glycas, in Epistola ad Esaiam monachum, ex qua placet nonnulla hic inserere: Οὐκ οἶδα γάρ, inquit, ὅ τι καὶ πράξειεν ὁ τοῦτο (ἱερὸν σχῆμα) περιβαλλόμενος, ἤδη πνέων τὰ ἔσχατα· ἑτοιμάζεται μὲν εἰς παράταξιν, ἀλλὰ τὰς χεῖρας κεκώλυται· τὴν πανοπλίαν ἐνδέδυται, καὶ οὐκ ἔτι πολέμου καιρός· προσμένειν τῇ μονῇ ἐπήγγελται, καὶ τῶν ὡδὲ βιαίως ἁρπάζεται· ὑπέχειν τῷ πρεστῶτι καθυπισχνεῖται, καὶ ἡ τοῦ θανάτου τυραννὶς οὐκ ἐᾷ· γυναῖκας καὶ παῖδας ἀπυβάλλειν ὁμολογεῖ, καὶ τὴν ἑαυτοῦ παραχρῆμα ψυχὴν ἀποτίθεται· μαρτύρεται μὴ κατὰ βίαν τῷ σχήματι προσελθεῖν, ἀλλ' ἡ πλευρῖτις ἐπιχειμένη καὶ μὴ βουλόμενον ἐκδιάζει τὰς χεῖρας τεμεῖν. Ἐκεῖνος τοῖς ὁσιομένοις χαρίζεται ὅσα καὶ ἄκων ἀφίησιν ἐνταυθοῖ, etc. Omitto reliqua; observo duntaxat, hunccc inductum morem, quod existimarent idem posse monachatum quod baptismus, ac quemadmodum baptismus omnia remittit peccata baptizatis, ita et ingressis in religionem ipsa religionis professio, quod quidem multis refellit in eadem epistola Zonaras, seu Glycas. Euloxia igitur a morbo convalescens, in manasterium τῆς Κεχαριτωμένης, a matre haud procul ab æde Sophiana conditum, cujus peculiaris situs describitur in Typico ms. ejusdem monasterii cap. ult. concessit, obiitque parentibus superstitibus, ut ex eodem Typico colligimus.

(19) Νεανίαν. Constantino Angelo nobili Philadelphiensi filiarum postremam Theodorum despondit Alexius, quem panhypersebastohypertati dignitate donavit, ut docemur ex eodem Typico ms. monasterii τῆς Κεχαριτωμένης.

(20) Εἰς τὸ τῶν Μογλένων θέμα. Vide Notas ad *Alexiad*. p. 297.

(21) Οὐμπερτόπωλο. Ita unus e codd. Reg. alii Οὐμπερτόπουλον habent, cujus quidem Humbertopuli gentem et familiam expendimus in Not. ad *Alexiad*.

ὁ τῆς πορφύρας βλαστὸς, ἀνὴρ τὴν μὲν ἰσχὺν ἀπαράμιλλος, τὴν δὲ τῆς γνώμης ἕξιν καὶ τὴν τῆς ψυχῆς γενναιότητα οὐ κατὰ τὴν σωματικὴν πλουτήσας ἰσχύν. Οὗτος, τὸ μὲν ὁρᾶμα συνθέμενος, τὴν δὲ πρᾶξιν ὑπερτιθέμενος, ἔλαθε παθὼν ἢ δράσας ὡς ἐβουλεύσατο. Ἐάλω γὰρ, καὶ ἐτασμῶν ἀνάγκαις παραδοθεὶς, ἵν' ἐκκαλύψῃ τοὺς συνωμότας, τέλος ἐξεκόπη τὰ ὄμματα, καὶ τὴν περιουσίαν ἀφῄρητο. Εἶτα τὸ τῶν Φράγγων ἔθνος ἐκ τῶν Ἑσπερίων συγκινηθὲν, ἀνῆει πρὸς τὴν βασιλίδα τῶν πόλεων, ὡς ἐκ ταύτης ἐς τὴν Ἑῴαν διαπεραιωθησόμενον· ὧν τὴν συγκίνησιν θεοσημία τις προεμήνυσεν. Ἀκρίδων γὰρ ἄπειρόν τι πλῆθος ἐκ τῆς ἑσπέρας τὴν γένεσιν ἐσχηκὸς, καὶ τοσοῦτον, ὡς νέφεσιν ἱπτάμενον ἀπεικάζεσθαι, καὶ συσκιάζειν τὸν ἥλιον, διὰ τῆς μεγίστης τῶν πόλεων καὶ τῶν ταύτης ὁρίων τὴν πτῆσιν ποιούμενον πρὸς τὴν ἑῴαν ὥρμητο, κἀκεῖσε κατέπαυε. Περαιωθέντες οὖν, καὶ τῇ κατὰ Βιθυνίαν προσβαλόντες Νικαίᾳ, παρὰ τῶν Τούρκων κατεχομένῃ, σὺν χρόνῳ μὲν καὶ φθορᾷ πολλῇ ἐκατέρωθεν, τέως μέντοι τὴν πόλιν ἠρήκασι, καὶ ταύτην μετὰ πολλῶν ἀπέδοντο χρημάτων τῷ βασιλεῖ. Οἱ δ' εἰς τὸ πρόσω προύχώρουν. Καὶ οἱ μὲν τὴν πρὸς τῷ Ὀρόντῃ εἶλον σὺν γόχθῳ καὶ φόνῳ πολλῷ Ἀντιόχειαν, οἱ δὲ τῆς Ἱερουσολύμων μεγάλοις ἀγῶσιν ἐκράτησαν πόλεως. Ἀλλ' οὕτω μὲν τὰ τοῦ ἔθνους ἔσχον τῶν Ψράγγων, συντετμημένως εἰπεῖν. Αἵρεσις δέ τις κατὰ τοὺς χρόνους τούτους ἀναπέφηνε μυσαρὰ, ἡ τῶν Βογομίλων. Τῆς δὲ τοιαύτης αἱρέσεως κῆρυξ ἦν καὶ μέγα, διδάσκαλος καὶ προβολεὺς τῶν παρ' αὐτοῖς ἀποστόλων, βασίλειός τις λεγόμενος ἰατρὸς, σχῆμα μὲν περικείμενος μοναχοῦ, αὐτὸν δ' ἐκεῖνον ἐνδεδυμένος τὸν Σατανᾶν, ὃς ἐν ἔτεσι μὲν πεντεκαίδεκα τὰ τῆς πλάνης μαθὼν ὀλέθρια δόγματα, ἐν δὲ δυσὶ καὶ πεντήκοντα διδάξας αὐτὰ, πᾶσαν σχεδὸν τὴν οἰκουμένην τῆς οἰκείας λύμης ἐνέπλησεν. Εἶτα καὶ τῇ τῶν πόλεων Βασιλίδι ἐπεχωρίασεν, ἀλλ' ἐάλω ἐπ' αὐτοφώρῳ ὁ τῆς ἀληθείας ἐχθρός. Γνοὺς γὰρ τὴν ἐκείνου ἀσέβειαν ὁ κρατῶν, ὑπεκρίθη πίστιν ἔχειν εἰς ἐκεῖνον τὸν κακοδαίμονα, καὶ διδάσκαλον ἐκάλει, καὶ σωτῆρα πλανωμένων ψυχῶν. Τούτοις οὖν καὶ πλείοσιν ἄλλοις, μολις μὲν καὶ σὺν χρόνῳ, ἴσχυσε δέ ποτε πεῖσαι τὸν ὀλέθριον ἐκεῖνον ἐξεμέσαι τὸν ἰὸν τῆς πονηρίας αὐτοῦ. Ἐπεὶ δ' ἦν ἐντὸς ἀρκύων τὸ θήραμα, ἐδημοσίευσε μὲν τὴν ἐκείνου διδασκαλίαν, καὶ τὰ δόγματα ἐξεφαύλισε, κοινῇ δὲ ψήφῳ πυρὸς αὐτὸν αὐτὸν ἐν τῷ τῆς ἱππηλασίας θεάτρῳ (22) παρανάλωμα ἔθετο. Ἀδοις δ' ἐπανάστασις ἑτέρα κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος γέγονε, καὶ ὁ ταύτην συστησάμενος υἱὸν ἔλεγεν ἑαυτὸν εἶναι τοῦ βασιλεύσαντος Διογένους, ὃς Κομάνων πλῆθος προσεταιρισάμενος, εἰς τὰπὶ Θράκης τε χωρία γενόμενος, καὶ τὴν χώραν κεραΐζων καὶ ληϊζόμενος, ἀπῄτει τοὺς ἐν ταῖς πόλεσι δέχεσθαί τε αὐτὸν, καὶ ἀξιοῦν βασιλικῆς ἀναῤῥήσεως. Εἶτα εἴς τι πολίχνιον τῶν Θρᾳκικῶν ἀπελθὼν, ἀπατηθείς τε παρὰ τῶν ἐν αὐτῷ καὶ ἀναῤῥηθείς, εἰσελθών τε μετ' ὀλίγων ἐντὸς, συνεσχέθη, καὶ ἐξεκύπη τοὺς ὀφθαλμούς. Καὶ οὕτως ἡ ἐπιχειρηθεῖσα παρ' αὐτοῦ τυραννὶς διελέλυτο, τῶν Κομάνων, ὅσοι μὴ διεφθάρησαν, εἰς τὰ ἤθη παλινοστησάντων τὰ σφέτερα.

A infinita multitudo ab occidente orta, et tanta ut inter volandum nubilus acquipararetur, et solem obumbraret, urbe maxima et finibus ejus pervolatis, quievit. Cum trajecissent Nicæam Bibyniæ, quam Turci tenebant, multis utrinque cæcis, tandem vi expugnatam, cum magna pecunia imperatoris reddiderunt. Deinde progressi ulterius, alii Antiochiam ad Orontem cum labore multoque sanguine ceperunt; alii Hierosolymitanæ urbis non sine magnis certaminibus potiti sunt. Atque hæc a Francis gesta breviter hic perstrinximus. Illis temporibus secta nefaria Bogomilorum exstitit, cujus præco doctorque primarius, et apostolorum præsidium fuit quidam Basilius medicus, habitu monachus, sed ipso potius Satana indutus, qui cum annis XV erroris illius perniciosa dogmata didicisset, ut docuisset, totum fere orbem suo pestis implevit. Tandem etiam urbem imperatricem ingressus, in manifesto crimine est veritatis inimicus deprehensus. Nam imperator ejus impietate cognita, simulavit se fidem habere homini infelici, et magistrum appellavit, ac servatorem errantium animarum. Iis et pluribus aliis ægre quidem et tarde, sed tamen effecit tandem, ut homo pestilens evomeret virus suæ improbitatis: et fera cassibus **301** irretica, doctrinam ejus vulgavit, et dogmata contempsit, communique suffragio in Hippodromo impostorem comburi jussit. Alia porro seditio contra imperatorem orta est, quodam auctore qui se Diogenis imperatoris filium professus, Comanorum turba ascita Thraciam populabatur et vastabat, petens ut urbibus reciperetur, atque imperator salutaretur. Deinde cum oppidulum Thraciæ quoddam, fraude civium imperator salutatus, cum paucis ingressus esset, comprehensus oculis privatur. Sic ejus tyrannis finita est, Comanis qui vivi evaserant, in suas sedes reversis.

ΚΔ. Οὗτος ὁ βασιλεὺς, τοῦ ὀρφανοτροφείου (23)

XXIV. Hic imperator, cum orphanotrophium et

## Variæ lectiones et notæ.

(22) Ἐν τῷ τῆς ἱππηλασίας θεάτρῳ. Wolf. *in equestri theatro: in Hippodromo* reposuimus.

(25) Ὀρφανοτροφεῖον. Quod Zotici appellabant: Τὸ κατὰ Ζωτικὸν εὐαγὲς ὀρφανοτροφεῖον, in Novella IV Heraclii. De eo pluribus agimus in *Constantinopoli Christ*, lib. IV, sect 9, n. 19, in quo ædificatam a Justino Juniore imp. SS. Petri et Pauli apostolorum ecclesiam observamus in eadem lucubratione, lib. IV, sect. 5, n. 21, quod et innuere videntur synaxaria mss ad 12 Novemb. in S. Nilo, ubi narrant illius corpus depositum. ἐν τῷ σεβασμίῳ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων ἐν ὀρφανοτροφείῳ, ὑποκάτω τοῦ θυσιαστηρίου, ὑπὸ Ἰουστίνου τοῦ φιλοχρίστου τοῦ βασιλέως.

alia plura gerocomia vacarent: omnium possessionibus orphanotrophio attributis, ac aliis de suo adjectis, id renovavit statim, et magnis impensis instauravit, multis quorum senectus ibi foveretur, in eo collocatis. Ibidemque monachorum et monacharum diversoria construxit. Præterea scholam grammaticorum, in qua pupilli docerentur et pauperum liberi, magistris et pædagogis constitutis, victuque tam docentibus quam discentibus ordinato: quæ huc usque observantur. Alia rursus inita est contra imperatorem conspiratio, cujus dux fuit Michael Anemas, conscii vero multi ex primis militiæ dignitatibus. Sed antequam facinus aggrederentur, cognitis et comprehensis, capilli et barbæ ademptæ sunt non novacula, sed dropace: Anemas vero ad oculorum effossionem condemnatus, dum triumphus de iis agitur, interposito imperatorio edicto pœna excæcationis liberatur, Itaque publicatione honorum multati, alius alio

A ἐσχυλακότος, ἀλλὰ μὴν καὶ ἄλλων γηροκομείων πολλῶν, τὰς πάντων κτήσεις τῷ ὀρφανοντροφείῳ προσνείμας, καὶ αὐτὸς ἑτέρας προσαφορίσας, ἀνεκαίνισέ τε αὐτὸ, καὶ ἀνενέωσε πολλοῖς ἀναλώμασι, καὶ πλῆθος γηροκομουμένων αὐτῷ ἐγκατέστησεν. Ἀλλὰ μὴν καὶ μοναζόντων καὶ μοναζουσῶν ἐν αὐτῷ ἐδείματο καταγώγια· πρὸς δὲ τοῖς διδασκαλεῖον γραμματικῶν, ἵν' ἐν αὐτῷ διδάσκοιντο παῖδες ὀρφανοὶ ἢ γονέων ἀπόρων, διδασκάλους ἐντάξας αὐτῷ καὶ παιδαγωγοὺς, καὶ σιτήσεις ἀποτάξας τοῖς διδάσκουσί τε καὶ τοῖς μανθάνουσι. Καὶ τὰ μὲν οὕτως ἔσχε, καὶ μέχρι τοῦδε διατετήρηται. Ἄλλο δ' αὖθις κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος συνεστήσαντό τινες διαβούλιον, οὗ κορυφαῖος μὲν ἦν ὁ Ἀνεμᾶς Μιχαήλ ( ), συνίστορες δὲ πολλοὶ τῶν τὰ πρῶτα πραττομένων ἐν τῇ μοίρᾳ τῇ στρατιώτιδι. Ἀλλὰ μήπω τῷ ἔργῳ ἐπιχειρήσαντες ἐγνώσθησάν τε καὶ συνελήφθησαν, καὶ τοῖς μὲν συνωμόταις ψίλωσις ἐπήχθη τῶν τριχῶν καὶ τοῦ πώγωνος, οὐ ξυρῷ, ἀλλὰ δρώπακι (25). Τῷ

B

## Variæ lectiones et notæ.

(24) Ἀνεμᾶς Μιχαήλ. Genus ducebant Anemæ isti Constantinopolitani ab Anema Burupæ Cretensis Ameræ filio, qui sub Joanne Zimisce contra Russos fortiter dimicans vitam amisit, cujus in re bellica virtutem prædicat Scylitzes, p. 678 et 681. Laudat Lambecius, lib. v Commentar. de Bibl. Cæsar. p. 233, Epistolam Consolatoriam Gregorii abbatis monasterii in Oxia insula. πρόστην Πορφυρογέννητον κυρίαν Θεοδώραν ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ πανυπερπρωτοσεβάστου δεσπότου τοῦ Ἀνεμοῦς. Is porro Manuel appellatur in versibus iambicis incerti scriptoris in cod. Reg. hoc titulo: Μονῳδικὸν ἐπὶ τῷ γαμβρῷ τῶν βασιλέων κυρῷ Μανουὴλ τῷ Ἀνεμᾷ, in quibus ob animi magnitudinem, et res præclare gestas potissimum celebratur, ut in hisce versibus:

Σοφὲ στρατηγὲ, πυρὲ Ῥωμαίων μεγα.

Infra:

Ἐζημιώθης τὸν στρατάρχην τὸν μεγαν,
Τὴν ὡς ἀληθῶς ἀδαμαντίνην σπάθην,
Τὸν χάλκεον χάρακα τῆς Βυζαντίδος.

Rursum:

Ὅλωλε σοι τάφρευμα τῆς σκηπτουχίας,
Ἀπῆλθε σοι στήριγμα τῆς μοναρχίας,
Τὸ χαλκόβαφες κατεθλάσθη σου δόρυ,
Καὶ βαρβαροδομήτειρα τεθλάσθη σπαθη.

Denique:

Ὦ πάμμεγα φρόνημα, καὶ βουλῆς πλάτος,
Ὕψος τύχης ἀτεγκτον, ὄγκος ἀξίας,
Ὦ κόσμος ἠθῶν, ἀγχινουστάτη φύσις,
Καὶ νοῦς ἀκάμας εἰς κυβέρνησιν μάχης·
Ὦ βλεμμα βασίλειον, ἀρχικὴ θεα,
Βραχιόνων κράτυνσις, ἀλκὴ καρδίας
Καὶ πρῶτον εἶδος ἄξιον τῆς τυραννίδος.

Sed et Theodoræ uxoris ibidem meminit poeta:

Ἡ πορφύρα πενθησον ἡ τρισολβία
Τὸ σὸν καλὸν βλάστημα, τὸ χρυσοῦν δῶρον,
Μελενδυτοῦν βλέπουσα τὴν Θεοδώραν·
Τῷ γὰρ ἑαυτῆς συμφώνουσα φωσφόρῳ,
Καὶ δύντι συνεδυνεν ἐν ταῖς ἀμφίοις.

Monachum nempe, seu angelicum habitum induerat moriens Manuel, ut solemne fuit istius ævi Græcis:

Καὶ πολλὰ τῆς γῆς οὐράνῳ θησαυρίσας,
Κειράμενός τε τὴν κάτω ταύτην τρίχα,
Καὶ τὸ τρίχινον ἐνδυσάμενος ῥάκος,
Μὴ ἦρες ἔνθεν εὐχερεστέρῳ τέλει.

Meminit præterea liberorum, etiam conjugio illigatorum:

Οἱ παιανικὰ καὶ γαμηλίοις λόγοις
Τοὺς τῶν τέκνων σου συγκροτήσαντες γάμους,
Ἐμέλλομέν σε καὶ θανόντα δακρύσθαι.

Et infra:

Θυγατερες, πενθεῖτε τὸν φυτοσπόρον, etc.

C Theodoræ vero sororum:

Συγγαμβρικὴ σύνταξις, οἱ συνδεσπόναι,
Τὸ ῥῆγμα πενθήσατε τῆς τετρακτύος.
Ἀπορράγεῖσα γὰρ ἡ τετράπλευρος φάλαγξ,
Ἀδελφικὴ σύμπνευσις ἡ τῆς πορφύρας,
Τὸν τῆς ἀδελφῆς συμμετρήσατε στόνον
Ἔκδοτε γαμβροὶ τὴν ὅλην πανοπλίαν,
Ἡ πενθερικὴν οὐκ ἀπήμυνε βλάβην.

Ex quibus versibus tandem docemur cujus imperatoris filia fuerit Theodora Porphyrogenita, Joannis scilicet Comneni, cujus trium duntaxat mentionem agunt scriptores, Mariæ scilicet Rogerio Cæsari, alterius Stephano Contostephano, tertiæ denique Theodoro Vatatzæ nuptarum, quibus quarta Theodora adjungenda, proinde Manuelis Comneni tum imperantis, cum Manuel Anemas obiit, soror. Idem poeta:

Ἄναξ Μανουὴλ πορφυράνθητος κλάδος,
Εἴπερ ποτὲ στενα στύγνασιν ἐν τῷ νῦν πενθει,
Καὶ πολλαπλασίοις δάκρυσιν, οὐχ ἕνα τρόπον
Ἐζημιώθης τὸν στρατάρχην τὸν μεγαν.

D

Hæc licet prolixiora haud ingrata fore lectoribus rerum Byzantinarum amatoribus confidimus. De turri vero quæ Anemæ nomen servavit ab incluso isto Michaele Anema apostata, diximus in *Constantinopoli Christ.*. lib. I, sect. 13, qui quidem, ut par est conjicere, pater fuit Manuelis Anemæ despotæ et panhyperprotosebasti, de quo hocce loco egimus.

(25) Δρώπακι. Ubi cod. mss. et edit. ad marg. Δρῶπαξ, τὸ χρίσμα οἱ' ὃν ἀρίχωσις ἀφαιρεῖται, cujusmodi est compositio illa, cujus meminit Petrus Belonius lib. III *Observ.* cap. 33, qua mulieres apud Turcos pudendorum pilos evellunt. Vide quæ de hac voce adnotant critici.

δ' Ἀνεμᾶ ἄψαυστος μὲν ἡ κεφαλὴ καὶ ὁ πώγων τε- A τήρητο, πήρωσις δὲ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ κατεψήφιστο. Ἔτι δὲ θριαμβευομένων αὐτῶν, ἐπικαταλαμβάνει βασίλειον θέσπισμα, τῆς ποινῆς τὸν Ἀνεμᾶν ἐξαιρούμενον, καὶ οἱ συγχωροῦν τῶν ὁμμάτων τὴν ἐκκοπήν. Ἀφαιρεθέντες δὲ τὰς οὐσίας ὑπερορίαν ἄλλος ἀλλαχόθι κατεδικάσθησαν. Ἡ μήτηρ δὲ τοῦ αὐτοκράτορος τούτου, τῶν τῆς βασιλείας πραγμάτων ἀναδεξαμένη, ὡς εἴρηται, τὴν διοίκησιν, μέχρι πολλοῦ ταύτην μεταχειρίζεται, ὅθεν καὶ τὰ πρὸς κάκωσιν τῶν ὑπηκόων τότε γινόμενα ἐκείνῃ οἱ πλείονες ἐπεγράφοντο. Ἤχθετο μὲν οὖν ὁ βασιλεὺς ὡς ἐν μόνῳ σχεδὸν τῆς βασιλείας ἀπολαύων ὀνόματι, ἠδεῖτο δὲ τὴν μητέρα, καὶ ἀκούσης ἐκείνης ἀφελέσθαι τὴν ἐξουσίαν οὐκ ἤθελεν. Ἐπεὶ δ' ἐκείνη συνῆκεν ἀχθόμενον τὸν υἱὸν, πτοηθεῖσα μὴ βιασθείη. B καὶ ἀθέλητον δόξῃ ποιήσασθαι τὴν μετάστασιν, παρακεχωρήκει πάντων τῷ υἱῷ τε καὶ τῷ αὐτοκράτορι, καὶ τῶν βασιλείων ὑπανεχώρησε, τὴν τοῦ Παντεπόπτου μονὴν, ἣν ἐκείνη ἐδείματο, κατοικίαν ποιησαμένη, παρ' ᾗ καί τινας ἐνιαυτοὺς παροικήσασα ἐντίμως τε καὶ βασιλικῶς, ἐς γῆράς τε βαθὺ καταντήσασα, μετήλλαξε τὴν ζωήν. Ἕνα δ' ἐνιαυτὸν καὶ μικρόν τι πρὸς ὁ σεβαστοκράτωρ ἐπιβιοὺς τῇ μητρὶ, κἀκεῖνος ἀπέτισε τὸ χρεὼν, κειραμενος καὶ τρίχα, καὶ μεταμφιασάμενος κατὰ μοναχοὺς, ὃς ἔγνω ἐπιλείπειν αὐτῷ τὸ βιώσιμον. Ἀπεδίω δ' ἐπὶ παισὶ πολλοῖς, οὓς ἐπεὶ καὶ ἡ μήτηρ αὐτῶν (26), οὐδ' ὅλον ἐνιαυτὸν ἐπιζήσασα τῷ ἀνδρὶ, μετέστη τῶν νεκρῶν, ὁ βασιλεὺς προσελάβετο. καὶ τοὺς μὲν ἄρρενας συνῴκισε γυναιξὶ, τὰς δέ γε θηλείας ἀνδράσιν C ἐξέδοτο, καὶ ἔστεργε καὶ εὐηργέτει τοὺς ἀδελφόπαιδας. Πρὸς δὲ τὴν κοινωνὸν τοῦ βίου ὁ βασιλεὺς οὗτος οὔτ' ἀποστρόφως εἶχετο πρότερον, οὔτε λίαν ἐκείνῃ προσέκειτο, ἀφροδισίων δ' ἡττώμενος οὐ πάνυ τὰ ἐς εὐνὴν ἐτύγχανε δίκαιος, ὅθεν καὶ βέλεσιν ἡ Λυγούσια ζηλοτυπίας ἐβέβλητο. Ἐπεὶ δ' ὁ χρόνος προῆκων τῷ αὐτοκράτορι τὰ πυρρόρα βέλη τοῦ ἔρωτος ἤμβλυνε, τότε πρὸς τὴν Αὐγούσταν τρέψας τὸν ἔρωτα, ὅλος ἦν τῆς πρὸς ἐκείνην στοργῆς, καὶ ἤθελεν εἶναι σχεδὸν αὐτῆς ἀδιάσπαστος. Τοιαύτη μὲν οὖν τῇ βασιλίσσῃ ἐσύστερον ἡ διάθεσις, καὶ μεγάλα τότε ἠδύνατο, καὶ εἶχεν οὕτω μέχρις ἂν ἔρρωτο τὸ σῶμα τῷ βασιλεῖ. Ἐπεὶ δ' ἐκεῖνος τοὺς πόδας ἤλγει, καὶ τὰς βάσεις ἐβέβλαπτο, καὶ περὶ τὰ ἄρθρα τούτῳ μαχθηρᾶς ὕλης συνερρύηκεσαν ῥεύματα, καὶ ἦν ἐντεῦθεν κλινοπετής· κατῆρχεν ἡ βασιλὶς, καὶ τῷ D ταύτης ἦν ὡς ἐπίπαν τιθέμενος ὁ αὐτοκράτωρ θελήματι, καὶ πᾶσα ἡ ἐξουσία καὶ ἡ τῆς βασιλείας διοίκησις ἀνατεθῆναι αὐτῇ μετὰ παρέλευσιν τοῦ ἀνδρὸς μεμελέτητο, ὡς καὶ τὸν υἱὸν καὶ βασιλέα ὑποκεῖσθαι αὐτῇ. Τῷ δὲ τὸ σκέμμα οὐκ ἀνεκτὸν ἐς ἄνδρας ἤδη τελοῦντι, καὶ γυναικὶ πρὸ πολλοῦ συναφθέντι, τοῦ ἔθνους τῶν Οὔγγρων ἀρχηγοῦ θυγατρὶ,

relegantur. Matri imperatoris, administratione rerum, ut dictum est, diu functæ, mala quibus subditi vexabantur, plerique ascribebant. Quam rem filius, ut qui nomine tenus fere duntaxat regnaret, etsi moleste ferebat, tamen illam invitam, pro reverentia sua, potestate privare noluit. Quo mulier animadverso, veritus ne vel invita excedere cogeretur, relicta regia, omni auctoritate illi cedit, et in Pantepopti monasterium a se ædificatum migrat, ubi cum aliquot annos honorifice et regaliter **302** vixisset, provecta ætate obiit. Sed et sebastocrator paulo amplius uno post matrem anno debitum naturæ persolvit, raso capillo et habitu monastico sumpto, cum vitæ finem instare sibi videret, multis liberis relictis: quibus, cum mater etiam non integrum annum marito superstes, terrena reliquisset, imperator susceptis, adolescentibus uxores, puellis maritos dedit, fratris liberos et benevolentia et beneficentia prosecutus. Verum conjugem suam principio nec aversabatur, nec immodice amabat, sed libidini deditus jura matrimonii parum sancte observare ferebatur: unde Augusta telis æmulationis sauciabatur. Ut autem ætas grandior ignitas illas cupidinis sagittas nonnihil hebetarat, tum in Augustam converso amore, totus in ejus charitate acquiescebat, nec facile ab illa divelli poterat. Ex eo deinceps affectu magna imperatricis potentia fuit, etiam valente imperatore. Cum autem is ex pedibus laborare cœpisset, nec ambulare posset, et corruptis humoribus ad articulos confluentibus, in lecto decumberet: ipsa imperabat, illo comprobante omnia, et jam id animo agitabat, ut post mariti decessum tota potestate et imperii gubernatione in se translata, filium imperatorem dicto audientem haberet, cui jam adulo ac pridem marito, ducta Hungarorum principis filia, procreatisque liberis, id ferendum non erat. Nam ne imperio excideret, aut vita etiam privaretur timebat, cum quanto amore mater filiam natu maximam et generum Bryennium prosequeretur, cerneret. Itaque cognatos convenichat, atque adeo populum, statuque rerum suarum apud singulos clam deplorando, jurisjurandi viros commonefaciebat: quo plerique obstricti promiserant, se non nisi ipsi delaturos esse imperium. Ii vero eum confirmabant, auxilia pollicentes, et quæ pollicebantur jurejurando sancientes. Quæ cum imperatricem non laterent, irata edixit, ne quisquam eum conveniret, passim speculatoribus et observatoribus collocatis. Nihilo tamen ille secius fere omnes ad se allicere non desistebat, alios per semetipsum, alios per sui studiosos. Habebat autem **303** studia junioris quoque fra-

## Variæ lectiones et notæ.

(26) Καὶ ἡ μήτηρ αὐτῶν. Irene Alanorum principis filia, de qua egimus in *Familiis Byzantinis*, p. 174. Huic dicavit Theodorus Prodromus poema astronomicum, quod asservari in bibliotheca Cæsarea monet Petrus Lambecius, lib. VI de ead. bibl.

tris, altero Andronico, fratri eidemque imperatori adversante. Nam hi quoque jam adulti uxores duxerant, Andronicus sebastocrator, Isaacius et Bryenius Cæsares appellati, alterius vero filia maritus Phorbenus panhypersebastus. Atque hæc ita se habebant, etsi temporum ordine immutato, posteriora prius exposuimus.

A καὶ παίδων γεγονότι πατρί. Ἐδεδοίκει γὰρ περὶ τῇ ἀρχῇ, ἣ καὶ περὶ αὐτῇ τῇ ζωῇ, ὁρῶν τὴν μητέρα πολλὴν περὶ τὴν πρεσβυτέραν τῶν θυγατέρων ἐνδεικνυμένην σχέσιν, καὶ περὶ τὸν ἐπ' αὐτῇ κηδεστὴν τὸν Βρυένιον. Ὅθεν μετῄει τὸ συγγενὲς, ἀλλὰ μέντοι καὶ ξύμπαντας, καὶ τὰ καθ' ἑαυτὸν πρὸς ἕκαστον λαθραίως ἀποκλαιόμενος, ἀνεμίμνησκε τῶν ὅρκων τοὺς ἄνδρας, οὓς οἱ πλείονες αὐτῶν ἦσαν ὁμωμοκότες, ὡς οὐχ ἕτερον ἂν παρὰ τοῦτον μετὰ τὸν πατέρα δέξειντο αὐτοκράτορα. Οἱ δ' αὐτὸν ἐπεθάρρυνον, καὶ ἐπαρῆξαί οἱ καιροῦ καλοῦντος προθυμότατα ἐπηγγέλλοντο, ὅρκοις ἐμπεδοῦντες τὰς ὑποσχέσεις. Ταῦτα δὲ τὴν βασιλίδα οὐκ ἐλελήθεισαν, δι' ἃ καὶ προσώχθισε υἱῷ. Ἐντεῦθεν παντί που καθάπαξ προσιέναι οἱ ἀπείρητο, καὶ πάντοθεν σκοποί τε καὶ κατυπτῆρες ἦσαν αὐτῷ. Ὁ δὲ καὶ οὕτως οὐκ ἐπαύετο πρὸς ἑαυτὸν σχεδὸν τοὺς σύμπαντας ἑφελκόμενος, τοὺς μὲν δι' ἑαυτοῦ, τοὺς δὲ διὰ τῶν προσκειμένων αὐτῷ. Προσέκειτο δ' αὐτῷ καὶ τῶν ἀδελφῶν ὁ νεώτερος· θάτερος δέ γε, δηλαδὴ ὁ Ἀνδρόνικος (27), τῷ συγγόνῳ καὶ βασιλεῖ ἡνάντιωτο. Ἤδη γὰρ καὶ οὗτοι, ἀνδρωθέντες, γυναιξὶ συνεζεύχθησαν. Καὶ ὁ μὲν Ἀνδρόνικος σεβαστοκράτωρ τετίμητο, ὁ δ' Ἰσαάκιος καὶ ὁ Βρυένιος Καίσαρες, ὁ δ' ἐπὶ τῇ δευτέρᾳ τῶν θυγατέρων τοῦ βασιλέως γαμβρὸς ὁ Φορβηνὸς πανυπερσέβαστος. Εἶχον μὲν οὖν οὕτω ταῦτα, εἰ καὶ προδραμὼν ὁ λόγος τὰ ὕστερον διηγήσατο.

XXV. Unus porro ex Latinis ab Occidente in Orientem profectus, Roberti, cujus supra meminit historia, filius nomine Boemundus, servitium suum imperatori obtulit, et pactis jurejurando firmatis, acceptaque pecunia fere innumerabili, capta Syriaca Antiochia, non modo pacta et conventa violavit, sed et de bello Romanis inferendo cogitavit. Enimvero reditu in Occidentem destinato, metuens, ne in transitu Romanarum provinciarum a prætor aliquo prehensus, ad imperatorem in vinculis, ut homo fœdifragus perduceretur : quid facit ? Rumorem de suo obitu spargendum curat, et cistæ impositus, famulis mandat, ut cadaver suum domum ferri dicant. Hoc astu in patriam reversus, et multum de imperatore conquestus, multos popularium ad sumenda contra Romanos arma concitavit, eorumque dux creatus, superato mari, Epidamnum magno studio capere contendit. Cum autem obsidio traheretur, civibus magnis detrimentis illatis, nec paucioribus acceptis, expugnatione desperata, ad alia loca æque irrito conatu progressus, denique pacem per legatos ab imperatore petit, Thessalonicæ tum agente : qui inde digressus, juxta Coloneam Europæam vallum munivit, ibique cum Barbaro de pacis conditionibus transegit. Ac Boemundicum bellum hoc fere modo compositum est. Patriarcha vero Nicolaus Ecclesia per annos viginti septem gubernata, senex admodum decessit : cujus funus imperator magnificis honoribus prosecutus, alium in patriarchico solio collocavit, e cleri Ecclesiæ numero illum quidem, sed ordinis diaconorum, et unus ex patriarchicis principibus, ex fratre nepotem ejus qui tum Chalcedonensi præerat Ecclesiæ, in litteris tum profanis tum sacris ab **304** incunte versatum ætate, quem ipse imperator in Ecclesia declaravit. Aliquanto

B Κε'. Εἷς δὲ τῶν εἰς τὴν Ἑῴαν διαβάντων Λατίνων καὶ ὁ τοῦ Ῥομπέρτου ἐκεῖνος, οὗπερ ἤδη ἡ ἱστορία ἐμνήσθη, ὑπῆρχεν υἱὸς, Βαϊμούνδος ὀνομαζόμενος, ὃς, ἐκ τῶν Ἑσπερίων μετὰ τῶν ὑπ' αὐτὸν ἀνιών, δούλωσίν τε τῷ βασιλεῖ ἐπηγγείλατο, καὶ συνθήκας θέμενος πρὸς αὐτὸν, ὅρκοις αὐτὰς ἐμπεπέδωκε, καὶ χρήματα λαβὼν σχεδὸν ὑπὲρ ἀριθμὸν, τῇ κατὰ Κοίλην Συρίαν Ἀντιοχείᾳ ἐπιδεδήμηκε, καὶ ταύτην πολιορκίᾳ ἑλὼν, οὐ μόνον τῶν ὡμολογημένων παραβάτης ἐγένετο, ἀλλὰ καὶ πόλεμον κατὰ Ῥωμαίων ἄρασθαι μεμελέτηκεν. Ὑπανιέναι δὲ φροντίζων ἐκ τῶν Ἑῴων εἰς τὰ Ἑσπέρια, ἐδεδίει μὴ ἐν τῇ ἐπανόδῳ χώρας Ῥωμαϊκὰς διιὼν, κατασχεθείη παρά του τῶν χωρῶν ἐκείνων τὰς ἀρχὰς ἐμπεπιστευμένων, καὶ ἀπαχθείη δεσμώτης, ὡς παραβάτης ὧν ἔθετο συνθηκῶν. Τί γοῦν μηχανᾶται ; Ἑαυτοῦ καταψεύδεται θάνατον, καὶ λάρνακι ἐμβεβήκει, ἐντειλάμενος τοῖς θεράπουσι λέγειν ὡς ἐτεθνήκει, καὶ ὁ νεκρὸς ἐκείνου κομίζεται οἴκαδε. Οὕτω λαθὼν εἰς τὴν χώραν αὐτοῦ διασέσωστο· ἔνθα πολλὰ κατεπιὼν τοῦ βασιλέως, πολλοὺς τῶν ὁμοεθνῶν ἄραι κατὰ Ῥωμαίων ὅπλα ἠρέθισεν, ὧν στρατάρχων ἐκεῖνος διεπεραιώθη πρὸς τὴν Ἐπίδαμνον, καὶ πολλὴν ἔθετο σπουδὴν ἐκπορθῆσαι τὸ ἄστυ αὐτῆς. Χρόνον δὲ διατρίψας ἐν τῇ πολιορκίᾳ μακρὸν, καὶ κακώσας μὲν τοὺς ἐν τῇ πόλει, οὐ μείω δὲ καὶ αὐτὸς κακωθεὶς, ἀπέγνω μὲν τὴν τοῦ Δυρραχίου τὴν ἅλωσιν, προέβη δ' εἰς ἕτερα· ἀλλὰ κἀκείνων διήμαρτεν, ὅθεν διαπρεσβεύεται πρὸς τὸν αὐτοκράτορα, συμβάσεις ζητῶν. Ὁ δὲ τῇ Θεσσαλονίκῃ ἦν ἐνδημῶν, καὶ ἀπάρας ἐκεῖθεν κατὰ τὴν Εὐρωπαίαν Κολώνειαν τὸν χάρακα ἔθετο, ἔνθα καὶ προσωμίλησε τῷ βαρβάρῳ καὶ τὰς συνθήκας τῶν σπονδῶν ἐποιήσατο. Ἡ μὲν οὖν τοῦ Βαϊμούνδου μάχη οὕτω πως διελέλυτο. Ὁ δὲ πατριάρχης Νικόλαος, ἐπὶ εἴκοσι πρὸς ἑπτὰ ἐνιαυτοὺς τὴν Ἐκκλησίαν ἰθύνας, καὶ ἐς γῆρας ἐλάσας

## Variæ lectiones et notæ.

(27) Ἀνδρόνικος. Andronicus Comnenus Porphyrogenitus sebastocrator, qui in ipso ætatis flore contra Turcos fortiter pugnans interiit : huic uxor fuit Irene, uti nominatur in Typico ms. monasterii τῆς Κεχαριτωμένης ab Irene Augusta et illius matre conditi.

βαθὺ, νοσήσας ἀπεδίω· οὗ τὴν ἐκφορὰν, μεγαλοπρεπῶς ὁ αὐτοκράτωρ ἐτίμησεν, εἶτα ἕτερον εἰς τὸν θρόνον τὸν πατριαρχικὸν ἐγκαθίδρυσεν, ἕνα μὲν τοῦ κλήρου τῆς Ἐκκλησίας, τοῦ τῶν διακόνων δέ γε βαθμοῦ, καὶ τοῖς πατριαρχικοῖς συνταττόμενον ἄρχουσιν, ἀδελφιδοῦν δὲ τοῦ τῆς ἐν Χαλκηδόνι τότε προεδρεύοντος Ἐκκλησίας, λόγοις ἐντεθραμμένον τοῖς τε θύραθεν καὶ τοῖς καθ' ἡμᾶς, αὐτὸς ὁ βασιλεὺς τῇ Ἐκκλησίᾳ ἐπιδεδημηκὼς, καὶ αὐτὸν ἐν ταύτῃ προχειρισάμενος. Μετὰ δέ τινα χρόνον νοσεῖ ὁ κρατῶν, καὶ οὕτως ἡ νόσος ἐκείνου κατίσχυσεν, ὡς ἐκλελοιπέναι δοκεῖν. Ἐν τούτῳ δὲ τοῦ σωτηρίου τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν ἐκτυπώματος, ὃ ἐν τῇ Χαλκῇ ἀνεστήλωται, τὸ θεῖον πέπλον (28), ὃ πρὸ τῆς εἱκόνος ἠώρηται, κομισθὲν, ἐφηπλώθη τῇ κλίνῃ ἐφ' ἧς ὁ κάμνων κατέκειτο, καὶ αὐτοῦ τὸ σῶμα περιεκάλυκε, καὶ ἡ τῆς νόσου σφοδρότης ὑπεδίδου εὐθύς. Ὁ δὲ κεκίνητό τε καὶ ἀνεκάθισε, καὶ ἐφώνησε, καὶ ἤτησεν ὕδωρ κατὰ χειρὸς, καὶ τροφῆς ἀπεγεύσατο. καὶ ὁ μὲν ἀνερρώννυτο, ἡ δὲ νόσος ὑπέληγε. Τοῖς δὲ πολλοῖς ἄπιστος ἦν ἡ ἀνάῤῥωσις. Ἵνα γοῦν πληροφορηθῶσι περὶ ταύτης οἱ ἀμφιβάλλοντες, ἔφιππος μετ' ὀλίγον διῆλθε τὴν ἀγοράν. Ἀλλ' οὕτω μὲν τῆς νοσου ὁ αὐτοκράτωρ ἀπήλλακτο. Λῦθις δὲ τὸν ἀστυπολοῦντα λαὸν δέος ὑπεισῆει ἀναίτιον φήμη γὰρ περιῆει ἀπανταχοῦ τεθνάναι μέλλειν κατὰ τὸ μέγα Σάββατον τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐκείνου τὸν αὐτοκράτορα, καὶ οὐ τοῦ δημώδους μόνον πλήθους ἡ φήμη κατεκράτησε αὕτη, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐν τέλει καὶ τῶν περὶ τὸν κρατοῦντα, καὶ αὐτοῦ δὲ τοῦ βασιλέως διέτεισε τὴν ψυχὴν, καὶ ταῦτα μηδὲ νοσοῦντος μηδέ τι τὸ ἐνοχλοῦν ἔχοντος. Ἐπιστάσης δὲ τῆς λεγομένης ἡμέρας, ἠλέγχθη τὸ φημιζόμενον μάταιον, καὶ τῶν πονηρῶν προσδοκιῶν ἀπηλλάγησαν ξόμπαντες.

A post tanto morbo oppressus, ut exspirasse videretur, sacrosancto velo, quod ante imaginem Servatoris nostri in Chalce erectam pendet, in lecto ægrotantis expanso, et ejus corpori applicato, nonnihil mitigata morbi vehementia, se commovit, assedit, locutus est, malluvium petiit, cibumque cepit, et morbo paulatim decedente convaluit. Quod cum vulgo incredibile videretur, ut de sua valetudine constaret, paulo post equo per forum transiit. Eo morbo propulsato, nihilominus urbanæ multitudini metus inanis incessit ex rumore passim vulgato, imperatorem eo anno in magno Sabbato esse moriturum. Is rumor non in plebe tantum, sed et in curia regia versabatur, atque ipsius etiam imperatoris animum commoverat, et si nec ægrotantem, nec ulla molestia conflictantem, donec eo die elapso vanitate sermonis illius refutata, malorum metus omnibus est ademptus.

Κς'. Οὐ πολὺς ἐπὶ τούτοις παρῆλθε καιρὸς, καὶ τῆς Βυζαντίδος ὁ αὐτοκράτωρ ἀποδημεῖ, καὶ τὴν γυναικωνῖτιν συνεπαγόμενος, καὶ ταῦτα καθ' ὥραν χειμέριον, καὶ σκηνοῖ κατὰ τὴν Θρᾳκῴαν Χερρόνησον. Τοῦ δὲ χειμῶνος παρελθόντος, καὶ τοῦ ἔαρος ἀναλάμψαντος, ἤδη καὶ τὸ θέρος ἐφίστατο, κἀκεῖθεν ὁ κρατῶν οὐ μεθίστατο, ἕως νόσος τῇ βασιλίσσῃ ἐνέσκηψε· τότε δὲ προεπέμφθη ἡ Αὐγούστα τριήρει βασιλικῇ. Ὁ βασιλεὺς δ' ἔτι ἔμενε διάγων ἐκεῖ, καὶ τοὺς στρατιωτικοὺς καταλόγους ἐπισκεπτόμενος, μέχρις ἂν ἐμεμαθήκει ὡς ἡ βασιλὶς κατηντήκει πρὸς τὰ Βασίλεια. Εἶτ' ἐκεῖθεν ἀπάρας, διὰ μιᾶς ἡμέρας κατειλήφει τὴν Μεγαλόπολιν. Καὶ ἡ μὲν ἀνερρώννυτο, ὁ δὲ τῶν διοικήσεων εἶχετο, ὡς τὰ πολλὰ κατὰ τὸ Φιλοπάτιον ποιούμενος τὰς διατριβάς. Καί οἱ τοιοῦτόν τι ἐπιτετήδευτο, τευαγμένας ἡμέρας ὡρίσατο, καθ' ἃς ἐκεῖσε δημοσίᾳ προύκαθητο, ἀφορῶν πρὸς πεδιάδα πλατεῖαν. Τῷ βουλομένῳ δὲ ἡ εἰς ἐκεῖνον πάρυδος συγκεχώρητο, καὶ ἕκαστος τῶν δεομένων

XXVI. Parvo deinde tempore elapso, imperator cum gynæceo, quamvis hiberno tempore, Byzantio in Chersonesum transiit: nec inde discessit, interim militares catalogos perlustrans, donec sub ætatis initium, imperatrice ægrota, imperatoria triremi præmissa cognovit, eam in regiam pervenisse. Tum et ipse uno die in magnam urbem pervenit, eaque convalescente, rerum administrationi intentus fuit, plerumque in Philopatio degens, eaque ratione inita, ut certis diebus in amplam planitiem prospectans, ibi publice pro tribunali sederet, liceretque omnibus ei porrigere libellos supplices: quos ante se depositos a secretariis legi, et cujusque petitionem indicari, statimque responsa scribi, eaque confirmata supplicantibus restitui jussit. Ea ratione satis longo tempore observata, rursus eum imperatrice et gynæceo egressus, circa radices montis Papycii per totam hiemen, cum omni familia habitavit. **305** Sub ve-

## Variæ lectiones et notæ.

(28) Τὸ θεῖον πέπλον. Ita tradunt Synaxaria, Zoen Leonis Philosophi imp. uxorem, cum a dæmone vexaretur, divino monitam oraculo, si sacra Deiparæ zona, quæ in Chalcopratiana æde asservabatur, ad eam afferretur, fore ut liberaretur; mox Augusti præcepto aperta capsa, et zona a patriarcha supra Augustæ corpus expansa et explicata pristinam sanitatem recepisse. Idem habent Menæa et Synaxaria ad 31 Augusti, adduntque, aperta hac theca, quam ἁγίαν σορὸν appellatam etiam dicunt, in ea zonam Deiparæ inventam Σὺν σφραγῖδι διὰ χρυσίνης βούλλης, καὶ κωδίκελλον ἐμφαίνοντα λεπτομερῶς, καὶ τόν τε χρόνον, τὴν ἰνδικτιῶνα, καὶ τὴν ἡμέραν καθ' ἣν ἐν Κωνσταντινουπόλει προσεκομίσθη ἡ ἁγία ζώνη. Ejusmodi vero D vela quæ ad sacras imagines appendebantur, colebant Græci, ut ex hoc loco patet, et ex Synaxario ms. ubi narrat Manuelem Comenum imp. ex S. Demetrii templo Thessalonicensi, ejusdem sancti τὸ παλαιγενὲς πέπλον, καὶ ἐπικείμενον τῇ πο, λυόλβῳ καὶ κοσμοκήτῳ σορῷ, seu ἱερὰν σκέπην σοροῦ προκάλυμμα τοῦ ἁγιττήτου μάρτυρος Δημητρίου, vetus scilicet velum quo contegebatur S. Demetrii feretrum, solemni pompa excepisse sub an. 1164, et in ædem του Παντοκράτορος a Patre Joanne conditam, intulisse, anno Christi 1164, indict. 13. Octobris 23. Rem pluribus narrat idem Synaxarium ad 26 ejusdem mensis. Vide Menæa 11 Augusti, *Gloss. med. Græcit.* in Ποδέα, et nostram *Constantinopolim*, lib. IV, p 84, 85.

ris initium juxta Philippopolim, vernum æstivumque tempus, et magnam autumni partem exegit, ea re ibi occupatus, ut cum Manichæis qui Pauliciani vulgo dicuntur, disputaret. (Nam magna ejus gentis multitudo ibi versabatur, a Joanne Zimisce ex Oriente in ea loca translata) eorumque multos ad orthodoxam fidem traduxit. Autumno jam medio fere exacto, in regiam est reversus. Quia vero imperatrix multum poterat, etiam generi ejus Bryennii magna erat potentia, ac jam vulgo celebre, illius nutu in regia geri omnia. Quare omnes ad eum se conferebant, juris dicundi, et pro imperii auctoritate sententias ferendi potestate præditum. Erat autem et ipse studiis doctrinarum deditus, et uxor ejus in iisdem operam nihilo minorem, ac potius majorem ponebat, exquisite atticissans, ingenioque prædita acutissimo ad abstrusissimas quasque contemplationes, eam facultatem partim naturæ bonitate, partim industria consecuta. Affixa etiam erat libris, et eruditorum consuetudine haud obiter utebatur. Hoc rerum suarum statu Cæsar omnibus linguis celebratur. Quæ cum imperatoris filium eumdemque imperatorem angerent et cruciarent, tamen tolerabat. Sed hæc in progressu orationis exponentur. Nunc vero ea referantur, quæ omissa sunt. Temporibus imperatoris hujus multa exstitere incendia, diversis urbis locis igne desolatis. Sed et aliquando verno tempore vehementis venti procella cum alia multa corruerunt, tum statua in rotunda illa maxima columna porphyritica, in foro quod Placotum vocant, dejecta, multos qui forte ibi erant, contrivit. Ea statua et mole ingens, et pulchritudine mirabilis, casu illo in multa fragmenta est comminuta. Alio tempore imber maximus eo die quo principum Christi apostolorum Petri et Pauli memoria celebratur, erupit, vesperique auspicatus ad idem usque tempus postridie sine intermissione duravit. Tum impetu aquarum multa ædificia sunt dejecta, et valles aquis redundantes a mari nihil discreparunt, et homines non pauci, ac multæ animantes perierunt. Atque hæc ita se habuerunt.

Α ἐπανετείνετο διδακτήριον διδακτικὸν ὅτου δέοιτο. Καὶ ταῦτα, ἐνώπιον αὐτοῦ τιθέμενα, ἐπέταττε τοῖς ὑπογραμματεύουσιν (29) ἐπιέναι, καὶ γνωρίζειν αὐτῷ τὰς ἑκάστων αἰτήσεις. καὶ αὐτίκα τὴν ἐφ' ἑκάστῳ ἀντιγραφὴν προσέταττε γίνεσθαι, καὶ βεβαιουμένην τοῖς δεομένοις παρέχεσθαι, Καὶ τοῦτ' ἐπὶ χρόνον ἱκανὸν ἐτηρεῖτο τῷ αὐτοκράτορι. Εἶτ' αὖθις ἀποδημεῖ τῆς Βυζαντίδος, φθίνοντος ἤδη τοῦ μετοπώρου. Συνῆν δὲ ἐκείνῳ καὶ ἡ βασίλισσα, καὶ ἡ γυναικωνῖτις συνείπετο, καὶ περὶ τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους τοῦ Παπυκίου (30) κατασκηνοῖ. Ἔνθα τὸ τῆς ὥρας χειμέριον διαγαγὼν παγγενεί, ἄρτι ἠργμένου τοῦ ἔαρος ἐκεῖθεν ἀπάρας, τὴν Φιλιππούπολιν κατέλαβε. Περὶ ταύτης οὖν τὰ ὕρια ὁ βασιλεὺς Ἀλέξιος σκηνωσάμενος, ἐκεῖ τὸν ἐαρινόν τε καιρὸν καὶ τὸν θέρειον, ἤδη δὲ καὶ πολὺ τοῦ μετοπώρου διέτριβε, καὶ ἦν ἔργον αὐτῷ τῆς ἐκεῖσε διατριβῆς ἡ μετὰ τῶν Μανιχαίων (31) διάλεξις, οὓς Παυλικιάνους ἡ δημώδης ἀνομάζει φωνή (πολὺ γὰρ τοῦτο τὸ γένος ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ κατῴκισται, τοῦ βασιλέως Ἰωάννου τοῦ Τζιμισκῆ μεταγαγόντος ἐκ τῆς Ἑῴας αὐτὸ κἀν ταύτῃ ἐγκατοικίσαντος), οἷς διαλεγόμενος, πολλοὺς πρὸς τὴν ὀρθοδοξον πίστιν μετήνεγκεν. Ἤδη δὲ μεσοῦντος σοῦ μετοπώρου, ἐπανῆλθεν εἰς τὰ βασίλεια. Τῆς δὲ βασιλίσσης μέγα δεδυνημένης, καὶ τῷ κηδεστῇ τῷ Βρυεννίῳ τῷ Καίσαρι πολλή τις ἦν ἰσχὺς, καὶ δι' ἐκείνου πᾶν ἐν τοῖς ἀνακτόροις οἰκονομούμενον ἐκπεφώνητο. Διὸ καὶ πάντες ἐκείνῳ προσήεσαν, καὶ δικάζειν αὐτῷ ἐπιτέτραπτο καὶ βασιλικῶς ἐθεμίστευσεν. Ἦν γὰρ καὶ λόγοις προσκείμενος (32) ὁ ἀνὴρ, καὶ ἡ σύνοικος δὲ οἱ οὐδὲν ἧττον εἰ μὴ καὶ μᾶλλον ἐκείνου τῆς ἐν λόγοις παιδείας ἀντείχετο, καὶ τὴν γλῶτταν εἶχεν ἀκριβῶς ἀταικίζουσαν, καὶ τὸν νοῦν πρὸς ὕψος θεωρημάτων ἀξύτατον. Ταῦτα δ' αὐτῇ προσεγένετο φύσεως ὀξύτητι καὶ σπουδῇ. Προσετετήκει γὰρ ταῖς βίβλοις, καὶ λογίοις ἀνδράσι, καὶ οὐ παρέργως ὡμίλει αὐτοῖς. Οὕτω δ', ὡς εἴρηται, τῷ Καίσαρι τῶν πραγμάτων συνενεχθέντων, διὰ πάσης ἦν γλώττης ᾀδόμενος ὁ ἀνήρ. Τοῦτα δὲ τῷ βασιλέως υἱῷ τε καὶ βασιλεῖ πολλὴν τὴν ἀθυμίαν ἐνέσταζον, καὶ εἰς ἀγωνίαν ἐνέβαλον· ὁ δὲ καὶ οὕτως ἔχων ἐκαρτέρει. Ἀλλὰ τὰ μὲν περὶ τούτων προϊόντα ὁ λόγος ἐκθήσεται, ἄρτι δὲ διηγησάσθω ἃ παραλέλοιπε. Πολλοὶ κατὰ τοὺς τῆς αὐταρχίας χρόνους τοῦ βασιλέως τούτου γεγόνασιν ἐμπρησμοὶ ἐν διαφόροις τῆς πόλεως μέρεσι καὶ πολλὰ ταύτης κατενεμήθη τὸ

Β

C

## Variæ lectiones et notæ.

(29) Ὑπογραμματεύουσιν. Interpres *a notariis* vertit: malim *a secretariis*: nam etsi *notarius* et *secretarius* idem forte haberi possint, tritior ea tempestate fuit vox posterior, licet qui linguæ puriori studebant, ab ea abstinerent, ac secretarios γραμματέας et ὑπογραμματεύοντας fere semper appellarent. Nicephorus Constantinopol. in *Hist.* Ἀρτέμιον Φιλιππικοῦ γραμματέα· οὓς τῇ Ἰταλῶν φωνῇ καλοῦσι ἀσηκρῆτις. Ignatius Diacon. in ejusdem Nicephori Vita, n. 4: Ἔλαχε γὰρ αὐτὸν τὴν τοῦ ὑπογραφέως ἀποπληροῦν χρείαν, καὶ τοῖς βασιλείοις μυστηρίοις ὑπηρετεῖσθαι. Et n. 7: Ἦν γὰρ ὑπογραφεὺς τῶν κρατούντων μυστηρίοις ὑπηρετούμενος. Alia vide in *Gloss. med. Græcit.* in v. Ἀσηκρῆτις.

(30) Τοῦ ὄρους τοῦ Παπυκίου: Papycii montis versus Strymonem fluvium, mentio est apud Joannem Cinnamum, lib. VI, n. 6. et Nicetam in Isaacio, lib. III, n. 1, et monasteriorum in eo ædificatorum.

(31) Μετὰ τῶν Μανιχαίων. De Manichæis circa Philippolim, consule Notas nostras ad *Alexiadem*, pag. 284.

(32) Λόγοις προσκείμενος. Quod testatur in primis ejus quam pro manibus habemus historia, Petri Possini studio typis Regiis edita, et quam Commentario illustravimus. Nicetas in Joanne. n. 1, de Irene generum conjugi Alexio ad imperii successionem proponente: Ὅτε εἰπεῖν ἱκανώτατον, καὶ οὐκ ἐλάττονα διαπράξασθαι, καὶ μαθημάτων ἐλευθερίων μετασχόντα, ῥυθμίζειν τὸ ἦθος εἰδότων καὶ χρὸς βασιλείαν ἀδιαλωβήτον οὐ βραχέα συναιρόμενον τοῖς ἄρχειν μέλλουσιν.

πῦρ καὶ ἠρείπωσεν. Ἔπνευσε δέ ποτε τούτου κρατοῦντος καὶ ἄνεμος σφοδρός τε καὶ βιαιότατος, ὥρας οὔσης ἐαρινῆς, ὑφ' οὗ πολλά τε ἄλλα συνέβη συμπτώματα, καὶ ἡ ἐν τῷ κυκλοτερεῖ καὶ μεγίστῳ πορφυρέῳ κίονι τῷ κατὰ τὸ λεγόμενον Πλακωτὸν ἑστῶτι ἱδρυμένη στήλη (33) κατήνεκτο, καὶ πολλοὺς ἀνεῖλε τῶν παρατυχόντων ἐκεῖ. Ἦν δὲ τὸ ἄγαλμα μεγέθει μὲν πάμμεγα, κάλλει δέ γε θαυμάσιον, ὃ καὶ πεσὸν συντέθραυστό τε καὶ εἰς πολλὰ διετέτμητο. Καὶ ὑετὸς δ' ἐν ἄλλῳ χρόνῳ κατερράγη σφοδρότατος, κατ' αὐτὴν τὴν ἡμέραν μνήμης τῶν κορυφαίων τοῦ Χριστοῦ μαθητῶν Πέτρου καὶ Παύλου, ὃς, περὶ δείλην ὀψίαν ἠργμένος, διήρκεσεν ἄχρι τῆς αὐτῆς ὥρας τῆς ἑπιούσης ἡμέρας ἀνένδοτος γεγονώς. Ὅτε πολλαί τε τῇ φορᾷ τῶν ὑδάτων οἰκίαι κατέπεσον, καὶ αἱ κοιλάδες ὑδάτων πλησθεῖσαι οὐδὲν διέφερον θαλασσῶν, καὶ ἀνθρώπων οὐκ ὀλίγων καὶ ζωῶν πολλῶν συμβεβήκει ἀπώλεια. Ταῦτα μὲν οὕτω συνήνεκτο.

ΚΖ'. Ἀπηγγέλη δέ ποτε τῷ βασιλεῖ Τούρκων ἀθροίζεσθαι στρατιάν, βουλομένην ἐπελθεῖν ταῖς ὑπὸ Ῥωμαίους χώραις, καὶ ταύτας ληΐσασθαι. Ἤτυχε δὲ τότε τοὺς πόδας ἀλγῶν, τοῦ ῥεύματος σφοδρότερον ἐπιῤῥεύσαντος, καὶ περιωδυνίαις αὐτὸν καὶ ἀλγηδόσιν ὀξυτάταις πιέζοντος· ἐπεὶ γοῦν οὐκ εἶχε δι' ἑαυτοῦ κατά τῶν Βαρβάρων στρατεύσασθαι, φάλαγγα κατ' αὐτῶν ἐκπέμπει στρατιωτῶν, φαλαγγάρχην ἐπιστήσας αὐτοῖς τὸν Καμμύτζην Εὐστάθιον (34), ἄνδρα τοῖς πρώτοις τεταγμένον τῶν στρατηγῶν. Ὁ δὲ, οὐκ ἐλαχίστῃ τῶν πολεμίων μοίρᾳ περιτυχών, προσβάλλει τούτοις, ἠττήθη δὲ προσβαλών, καὶ αὐτὸς μὲν ἑάλω, οἱ δ' ὑπ' αὐτὸν οἱ μὲν ἔπεσον, οἱ δὲ φυγόντες ἐσώθησαν. Ὡς δὲ ταῦτα τῷ βασιλεῖ κατηγγέλθησαν, οὐκέτι καθεκτὸς ἦν ἐκεῖνος, ἀλλ' ἔξεισι, καὶ Τούρκοις μὲν ἐνέτυχεν οὐδαμοῦ (μαθόντες γὰρ τὴν κατ' αὐτῶν τοῦ βασιλέως ὁρμὴν, τοῖς ἵπποις ἐνδόντες τοὺς χαλινοὺς, ἔφευγον ἀμεταστρεπτί), ἴσχυσε δὲ καὶ ὁ Καμμύτζης τὰς χεῖρας αὐτῶν ἐκφυγεῖν, τοὺς αὐτὸν φρουροῦντας μεγάλαις ὑποσχέσεσι πείσας συναποδρᾶναι αὐτῷ, καὶ προσελθεῖν τῷ βασιλεῖ. Καὶ ὁ μὲν πρὸς τὸν αὐτοκράτορα ἦλθε προσάγων, καὶ τοὺς αὐτοῦ φύλακας αὐτομόλους. Ὁ δὲ κρατῶν ἐκεῖνον μὲν ἡδέως εἶδε, τοὺς δ' ἐκεῖνον λελυκότας ἐδεξιώσατο χρήμασι, καὶ ἐπανῆλθεν εἰς τὸ Βυζάντιον. Οὐ πολὺς παρερρύη καιρὸς, καὶ ἔξεισιν αὖθις κατὰ τῶν Βαρβάρων τούτων ὁ αὐτοκράτωρ, καὶ ἄπεισιν εἰς τὸ Φιλομήλιον· εὗρε δὲ τὸ ἄστυ τοῦτο κενὸν ὁπλιτῶν (πάντες γὰρ τὴν τοῦ αὐτοκράτορος ἐγνωκότες κατ' αὐτῶν ἔφοδον, τὰ μὲν φίλτατα μετέθεντο, ἐκεῖνοι δ' ἀνεχώρησαν)· τὸ μὲν οὖν ἄστυ ἀπόνως ἑλήφθη. Ἀλλὰ μέντοι καὶ τινα φρούρια καὶ σπήλαια, ἃ Καταφύγια τοῖς ἐγχωρίοις ὀνόμασται, παρὰ τῶν κατεχόντων αὐτὰ τῷ βασιλεῖ παρεδόθησαν, καὶ οἱ ἐν αὐτοῖς μετῳκίσθησαν, τοῦτο συμφέρον τοῦ αὐτοκράτορος κρίναντος. Οὓς μεθ' ἑαυτοῦ λαβὼν ἐκεῖνος, ἐπανήει, ἐπεὶ μὴ πολεμίοις ἐνέτυχε. Τῶν δὲ μετοικιζομένων ὅσοι μὲν ἀκμάζοντες ἦσαν ἢ καὶ νεάζοντες, δι' ἑαυτῶν τὴν πορείαν πεποιηντο· οἷς δὲ τὸ γῆρας βραδεῖς ἔτιθει θοὺς πόδας εἰς βάδισιν, τούτοις παρεῖχεν ὁ κρατῶν

A **306** XXVII. Cum autem aliquando imperatori, nuntiaretur, Turcicum exercitum colligi Romanas provincias populaturum, atque ipse pedibus æger, fluxionibus uberius ducurrentibus cum doloribus ac cruciatibus acerrimis, Barbaris occurrere non posset : Eustathio Camitzæ duce, phalangem contra eos mittit, viro inter duces primario, qui cum non minima hostium parte congressus, victus est et captus, militibus partim cæsis, partim fuga elapis. Quo imperator nuntiato teneri non potuit, quin ipse egrederetur, ac Turcos quidem nusquam adeptus est, quod audito ejus adventu, laxatis habenis continenter fugerant. Sed Camitzem, qui suis custodibus, magnorum præmiorum spe proposita, persuaserat, ut secum ad imperatorem transfugerent, libenter vidit, et liberatoribus ejus pecunia donatis Byzantium rediit. Neque multum temporis intercessit, cum alia expeditione contra Barbaros suscepta, Philomelium urbem armatis vacuam repertam (omnes enim ejus accessu cognito, charissimis quibusque ablatis discesserant) sine labore cepit. Sed et castella quædam et speluncæ, quæ ab incolis Cataphygia, hoc est, confugia nominantur, per deditionem accepit et illos quod ita expedire videretur, in colonias secum abduxit, cum nemo esset, cum quo bellum gereret : iis qui integra ætate erant, et viribus vigebant, pedibus iter facientibus : qui vero senectute tardiores ad ambulandum erant, iis jumenta præbuit. Si qui vero vel morbis, vel aliis calamitatibus, vel afflicti senio corporibus lassis erant, eos clypeis impositos a robustis juvenibus, qui oneri ferendo pares essent, gestari jussit, ipseque obequittans, si quem eorum vel siti laborantem, vel cibum desiderantem, vel alioqui male affectum videret, eum pro virili recreabat. Sic proficiscenti et divertenti Turci Occidentales occurrerunt, qui principem suum ferire cum Romanis fœdus velle dicerent. Quod cum nec imperatori displiceret, mane Barbarorum princeps venit, non satrapa, sed ex sultani genere, qui et ipse a suis sultanus vo-

B

C

## Variæ lectiones et notæ.

(33) Στήλη. De hac statua Constantini et columna porphyretica, ejusdemque statuæ casu, egimus in Notis ad *Alexiadem Annæam*. Illius præterea meminit Nicetas in *Thesauro orthod. fid.* lib. v, cap. 11, ex versione Petri Morelli : *Cum pervenisset ad Sigma, locus hic est urbis Constantinopoleos ita dictus nec procul a Purpurea columna dissitus : ea, inquam, cui maxima Constantini statua imposita est, quæ* Ἀνθήλιος *dicitur, quæ terræ motu etiam confracta est imperante Comnenorum primo Alexio*, etc.

(34) Τὸν Καμύτζην Εὐστάθιον. Cujus non semel meminit Anna Comnena lib. XIII *Alexiadis*.

caretur, et eminus de equo descendit, atque imperatorem insidentem **307** pedes convenit, et adoratione sic peracta, fœdere icto, magnaque pecunia cum suis donatus, in sedes suas rediit, imperator in regiam est reversus. Ab eo tempore auctis pedum doloribus plerumque decubuit, imperatrice rerum potiente. Quæ cum omnem auctoritatem sibi vindicatura videretur, filius ejus, idemque imperator, omnibus modis conatibus matris obsistere non desistebat.

A ὑποζύγια. Εἰ δέ τινες ἢ νόσοις ἢ πάθεσιν ἄλλοις εἶχον παρειμένα τὰ σώματα, ἢ γήρᾳ μακροχρονίῳ τε καὶ λυγρῷ, τούτους ἀσπίσιν ἐπετίθει μακραῖς, καὶ τὰς ἀσπίδας νέους φέρειν ἐπέταττε σθεναροὺς, δεδυνημένους ἀχθοφορεῖν, αὐτὸς δὲ περιὼν, εἴ τινα τῶν οὕτω κομιζομένων ἢ δίψει κάμνοντα εὕρισκεν, ἢ τροφῆς ὀρεγόμενον, εἰ ἄλλως ταλαιπωρούμενον ὡς ἐνὸν, ἀνεκτᾶτο τὸν κάμνοντα. Οὕτω δὲ δδοιπορήσαντί τε καὶ καταλύσαντι καὶ Τοῦρκοι πρὸς ἑσπέραν ἀνεφάνησαν, σπονδὰς πρὸς Ῥωμαίους λέγοντες ἐθέλειν θέσθαι τὸν σφέτερον ἀρχηγόν, Τοῦτο δὲ οὐδὲ τῷ βασιλεῖ ἀποθύμιον ἔδοξεν· Ἔωθεν οὖν ἦκεν ὁ τῶν Βαρβάρων κρατῶν ὁ δὲ ἦν οὐ σατράπης, ἀλλ' ἐκ τοῦ γένους τοῦ σουλτανικοῦ καταγόμενος, καὶ σουλτάνος ὑπὸ τῶν οἰκείων ὀνομαζόμενος, ὃς ἐφίππῳ τῷ βασιλεῖ ἐντυχὼν, πόρρωθεν αὐτὸς ἀποβὰς τοῦ ἵππου, καὶ πεζὸς προσελήλυθώς, καὶ οὕτω τὴν προσκύνησιν αὐτῷ ἀφοσιωσάμενος, συνθήκας τε ἔθετο, καὶ χρήμασι πολλοῖς φιλοτιμηθεὶς ἐκεῖνός τε καὶ ὅσοι σὺν αὐτῷ ἐληλύθησιν, ὁ μὲν ἐπανήει πρὸς τὰ ἤθη τὰ ἑαυτοῦ, ὁ δ' αὐτοκράτωρ ἐπανῆλθεν εἰς τὰ βασίλεια. Ἐντεῦθεν ηὐξητο τὸ τῶν παθῶν ἄλγος αὐτῷ, καὶ ἦν κλινήρης ὡς τὰ πολλὰ, κατῆρχε δ' ἡ βασιλὶς, καὶ ἦν ἐηίδοξος τὴν αὐταρχίαν σφετερίσασθαι. Ὁ δὲ ταύτης υἱὸς καὶ βασιλεὺς οὐκ ἠρέμει, παντοίως πρὸς τὴν δυκοῦσαν τῆς μητρὸς ἐπιχείρησιν ἀντιστρατευόμενος.

XXVIII. Imperator porro morbo fatigatus, in B magnum palatium, quod est ad orientem, est translatus, ubi quotidianis medicorum conventibus curabatur, quorum judicia variaverunt, donec tandem communi consilio decreverunt stomacho imperatoris ferrum candens imprimere: et quia eis regiæ aer, ut australior, parum temperatus videbatur, in Mangana transfertur, sive id fortuito factum, sive fatis, moribundum hominem, ut ibi animam exhalaret, compellentibus. Nam illud, *In Acesodynis cadet*, qui talia admirantur, de eo interpretabantur: esse enim Mangana Acesodynum, ob medicam officinam quæ ibi erat, quod dolores ibi propulsarentur. Quin et cauterium non temere imperatori adhibitum ii contendebant, qui de istiusmodi studio sibi placent, sed id quoque ex vetere præscientia et prædictione factum. Nam alicubi scriptum esse de eo, ab iis qui regum fata ambagibus involuta descripserunt, eum *hamo ustum casurum*, quod illi scriptores ferrum quo stomachus uri solet, ob acumen inflexum, hamo comparant. Verum neque ustio, neque loci mutatio quidquam ægroto profuit, paulatim ad terminum

ΚΗ'. Ὡς δὲ τῇ νόσῳ κατεπονεῖτο ὁ αὐτοκράτωρ, εἰς τὸ μέγα τὸ πρὸς ἀνίσχοντα ἥλιον μετεκομίσθη ἀνάκτορον, καὶ ἦν νοσοκομούμενος. Καὶ ὁ τῶν Ἀσκληπιαδῶν περὶ ἐκεῖνον καθ' ἑκάστην ἐγίνετο ἀθροισμός. Οὐκ ἦν δὲ μία πᾶσι διάγνωσις, μόλις δὲ οὖν εἰς μίαν γνώμην ἦλθόν ποτε· ἡ δ' ἦν σιδήρῳ τὸν στόμυχον καυτηριάσαι τοῦ αὐτοκράτορος· σίδηρον οὖν ὁ βασιλεὺς κατὰ τοῦ στομάχου φλογόεντα δέχεται. Οὐκ εὔκρατος μέντοι ἐδύκει τοῖς ἰατροῖς ὁ τῶν ἀνακτόρων ἀὴρ, οἷα δὴ νοτιώτερος. Διὸ καὶ εἰς τὰ τῶν Μαγγάνων ἀνάκτορα μετακεκόμιστο ὁ κρατῶν, εἴτε τυχαίως οὕτω συμβὰν, εἴτε τοῦ χρεὼν τὸν θνήσκοντα συνελαύνοντος, ἐκεῖ τὴν ψυχὴν ἐρυγεῖν. Τὸ γὰρ, Ἐν ἀκεσωδύνοις πεσεῖται, περὶ ἐκείνου γεγράφθαι λέγοντες οἱ περὶ ταῦτα ἐπτοημένοι· ἀκεσώδυνα τὴν τῶν Μαγγάνων κατοικίαν ἐξηγοῦντό τε καὶ ὠνόμαζον, διὰ τὸ ἰατρεῖον τὸ ἐν αὐτοῖς, ὡς ἄκος ταῖς περιωδυνίαις περιποιούμενον, καὶ οὐδὲ τὸ καυτηριάσαι τὸν βασιλέα, γενέσθαι μάτην ἐλέγετο τοῖς ταῦτα κομψοῖς, ἀλλὰ κατὰ παλαιγενῆ καὶ τοῦτο ῥάῤῥησίν τε καὶ πρόγνωσιν. Ἐγράφθαι γάρ που περὶ αὐτοῦ τοῖς πονήσασι τὰς περὶ τῶν βασιλέων αἰνιγματώδεις (35) γραφὰς ὡς

C

## Variæ lectiones et notæ.

(35) Αἰνιγματώδεις. Omisit Petrus Lambecius hanc de imperatorum fatis prædictionem in sua Collectione præfixa Leonis imp. Oraculis cui hanc addi velim, quam ex cod. Reg. 1595, fol. 75, olim descripsimus.

ΧΡΗΣΜΟΣ

Ὅτ' ἐξ Ἑῴας καὶ δυσμῶν ἥξει μάχη,
Ὅτ' ἐνδεκάτης ὅτε μὴν κορυφαῖος,
Ἀνὴρ Λιβύης ἀσπίδος συνετογαίᾳ
Σκοτεινοειδὲς πλατοχάνων καὶ μέγα,
Οὗτος ῥυφήσει τὸν ἀνακτόρων μέγα
Καὶ σφάνια πάμπολλα τῇ Βυζαντίδι.
Ῥοῦς γὰρ μέγας ἐκβράμη τῶν αἱμάτων
Ὥστε γεμεῖσαι τὰς ἀγυιὰς ἁπάσας·
Ὡς οἰκτρὸν οἰκτρὸν εὔϊωσε πᾶς βλέπων,
Καὶ συγκλιωνηθήσονται τὰ πέριξ Ἐπταλόφου.
Αἴ, αἴ, ἔξη ἡ σύμπασα γὰρ γῆ τότε,
Οἴμοι τὸ Κάππα βραχὺν ἄρξει τὸν χρόνον,

D

Ἀλλὰ Βαβυλὼν δυσμενεστάτη πόλις.
Σφαγαὶ γάρ εἰσι καὶ προχύσεις αἱμάτων,
Οἰκτρὸν γὰρ οἰκτρὸν μὴ ἐκποθήσεις φάος.
Δημυκρατήσει πρὸς μακρὸν, ἄρξει Κάππα,
Τῆς ἐνδεκάτης εἰρημένης ἐκλείψει,
Καὶ πέντε προτόλια τῆς μοναρχίας
Αἴχμας φέροντας, καὶ σποραὶ ἐγκομμέναι,
Δράκοντα συσφίγξουσι τὸν Λιβοκτόνον
Ἄσαρκα μὴ σθείνονται τὰ τούτων κρέη
Καὶ πρὸς μάχην ἔφυλον ἠλλοιωμένον,
Ῥηρίθμῳ ἔργῳ ταρδήσω σῖτα ξίφει,
Πρὸς χιλιάδας ἓξ ἕπτα μετριμένας,
Καὶ πᾶς ἀσελγὴς καὶ φονεὺς καὶ κραμμένος
Κήρυξ βοήσει, πᾶς ἀναφωνήσει μέγα,
Δράμετε πάντες πρὸς δυσμὰς ἐπταλόφου,
Ἐώρηται δ' ἄνδραν οἰκέτην ἐμὸν φίλον,
Μυλόκρανον μήλιβον πρᾶον λαβόντες,
Τὸν δεξιὸν αὐτοῦ ἐξαγάγεται πόδα,
Καὶ τούτου θέασθαι πρὸς βασιλέας δόμους,

Ἀγκῆρι καυθεὶς πεσεῖται· ἀγκῆρι λέγοντες τοὺς συγγραφεῖς ἐκείνους τὸ σιδήριον ἀπεικάσαι, δι' οὗ τὸν στόμαχον καυτηριάζεσθαι εἴθιστται διὰ τὸ κεκάμφθαι πρὸς τὸ ἄκρον αὐτόν. Ἀλλ' οὔθ' ἡ καυτηρία, οὔτε μὴν ἡ τοῦ ἀέρος ἐναλλαγὴ τῷ κάμνοντί τι ἐλυσιτέλησαν, ῥᾳθυμία δὲ πρὸς τὸ τέλος ἐχώρει, οὔτε δὲ οἱ ἰατροὶ ἀπεγνῶσθαι αὐτῷ τὸ βιώσιμον ἔλεγον· καί τινες μοναχοὶ προὔλεγον αὐτῷ μὴ ἄλλως ἐκλιπεῖν, εἰ μὴ πρότερον πρὸς Ἱερουσαλὴμ ἀφίκηται εἰς προσκύνησιν τοῦ ζωηφόρου τάφου τοῦ Κυρίου καὶ Σωτῆρος ἡμῶν, ὅπου καὶ τὸ διάδημα αὐτὸν ἀποθέσθαι μέλλειν ἐχρησμολόγουν. Καὶ οἱ μὲν ταῦτα αὐτῷ ἐπηγγέλλοντο, ὁ δὲ τοῖς λεγομένοις ἐπίστευεν. Ὃ γὰρ ἡμῖν πρὸς βουλῆς, τοῦτο ῥᾴδιον εἰς πίστιν καταγγελλόμενον. Οὕτω δὲ κλεπτόμενος ἔλαθε τῷ τέλει προσεγγίσας τῆς βιοτῆς, καὶ πρὸ τῆς εἰς Ἱερουσαλὴμ ἀφίξεως, ἀποθέμενος, ἀλλ' οὐχ ἑκών, τὸ διάδημα. Εἴη δ' εἰπεῖν πρὸς τὴν ἄνω Ἱερουσαλὴμ ἐκδημήσας, τὴν τῶν πρωτοτόκων μητρόπολιν, τῶν ἀπογεγραμμένων ἐν οὐρανοῖς. Πεντεκαιδεκάτην μὲν ὁ Αὔγουστος ἦγε τῆς ἐνδεκάτης ἐπινεμήσεως, καὶ τὰ τελευταῖα ἔπνει ὁ Αὔγουστος, καὶ ὁ μὲν ἔκειτο ἀναφέρων τὸ ἄσθμα πυκνόν τι καὶ ἀδρανές. Ἡ δέ γε βασίλισσα ὅλη τοῦ πάθους ἦν, καὶ συνῆκτο περὶ αὐτὴν τὰ θυγάτρια. Ἤδη μὲν οὖν τῆς ἡμέρας παρεληλύθει τὸ πλέον, καὶ ὁ ἥλιος οὐχ ὑπὲρ κεφαλῆς ἦν ἑστὼς, οὐδ' οἷον εἰπεῖν κατὰ κάθετον ἀλλ' ἐκλίνθη βραχύ τι κατιὼν πρὸς δυσμὰς, καὶ δηλοῦται τῷ τοῦ βασιλέως υἱῷ καὶ βασιλεῖ ἐκλιπεῖν ἄρτι τὸν πατέρα. Ὁ δ' εἰσῄει τὸν οἶκον, ἔνθα περ ὁ θνήσκων κατέκειτο, οὔτι τὸν ἀπιόντα θρηνήσων, τὸ δὲ πιστὸν τοῦ θνήσκειν ἐκεῖνον τῇ ὄψει ληψόμενος. Καὶ ἰδὼν αὐτίκα ἐξῆλθε, καὶ ἀναβὰς τὸν ἵππον, ἐξῄει τῶν Μαγγάνων σὺν τοῖς περὶ αὐτὸν, ἐξιόντι δὲ πολλοὶ συναπῆχθησαν. Ἄρτι δ' ἐξελθόντι τὸν τῶν Μαγγάνων περίβολον προὔπαντῶσιν οἱ Ἀβασγοί· οὗτοι δ' ἦσαν οἳ τῇ ἐξ Ἀβασγίας κομισθείσῃ παιδὶ, καὶ νυμφευομένῃ τῷ μείζονι τῶν υἱέων τοῦ Καίσαρος ἐκεῖθεν συναπεστάλησαν, καὶ ὑπαντηκότες, ἐπηλάλαξάν τε καὶ προσεκύνησαν. Τότε φασὶ τὴν βασιλίδα τῷ θνήσκοντι βασιλεῖ περιπαθῶς ἀπαγγεῖλαι τὴν τοῦ υἱέως ἀπέλευσιν, τὸν δὲ φθέγξασθαι μὲν πρὸς τοῦτο μηδὲν, ἢ μὴ βουλόμενον ἢ μὴ δυνάμενον· διᾶραι δὲ τὰς χεῖρας ὑψοῦ, οὐκ οἶδ' εἴθ' ὑπερευχόμενον τοῦ υἱοῦ, εἴτε μὴν κατευχόμενον. Ἕτεροι δέ φασι μὴ τὰς χεῖρας διᾶραι τὸν θνήσκοντα, μηδὲ γὰρ οἷόν τ' εἶναι ἤδη ἐκλείποντα. Τῆς δὲ βασιλίδος πολλάκις ἀνακραγούσης, ὡς Ἄπεισιν ὁ υἱός σου ἔτι ζῶντά σε τὴν βασιλείαν ἀφαιρησόμενος, ἐκεῖνον ὑπομειδιᾶσαι βραχύ τι καὶ ἀμυδρὸν, ἢ τῶν λεγομένων καταγελῶντα, εἰ νομίζοιτο περὶ τῆς βασιλείας φροντίζειν ἐκπνέων ἤδη καὶ τῶν νεκρῶν μεθιστάμενος, ἢ τὴν τῆς ψυχῆς ἐπὶ τῷ πραττομένῳ διάθεσιν ὑπεμφαίνοντα. Ἐλέγετο γάρ τοι καὶ παρ' ἄλλων καὶ παρ' ἐκείνου τοῦ Πορφυρογενοῦς αὐτοκράτορος, μὴ γνώμης ἄτερ πατρικῆς θέσθαι τὴν εἰς τὰ βασίλεια πάροδον, ἀλλὰ παρ' ἐκείνου ἐπιτετράφθαι οἱ τὴν ἔξοδον, καὶ σύνθημα ταύτης ἐκ τοῦ πατρὸς λαβεῖν τὸν ἐκείνου δακτύλιον· ταῦτα δὲ μὴ παρούσης

A vitæ progredienti. Negabant tamen medici, vitam ejus esse deploratam: ac monachi quidam prædicebant ei, non moriturum priusquam Hierosolyma venisset ad vivificum sepulcrum Domini et Servatoris nostri adorandum, ubi diadema depositurum eum vaticinabantur: quorum ille pollicitis credebat. Nam orationem quæ nobis cordi est, facile comprobare solemus. Ita per imposturam non animadvertit se vitæ finem attigisse, antequam Hierosolyma perveniret, diademate quanquam non ultro posito: etsi dici **308** queat ad superna Hierosolyma profectus esse, primogenitorum metropolim, qui sunt in cœlis inscripti. Igitur Augustixv undecimæ indictionis, Augustus extremum

B ducebat spiritum, qui cum crebrum infirmumque trahens anhelitum jaceret, imperatrix mœrore oppressa aderat, filiabus etiam præsentibus. Jam majore dici parte exacta, cum sol non supra caput staret, nec (ut ita dicam) ad perpendiculum, sed nonnihil inclinatus ad occasum tenderet, imperatoris filios significatur, patrem agere animam. In gressus igitur ædes, in quibus moribundus decumbebat, non ut decedentem deploraret, sed ut de ejus morte certior rediretur, eo viso statim exiit, et equo conscenso, cum suo comitatu et multis aliis, Manganis excessit. Quo facto statim Abasgi, qui puellæ ex Abasgia adductæ, ut natu maximo Cæsaris filio nupturæ adjuncti fuerant, obviam facti, sublato clamore eum adorarunt. Tum aiunt imperatricem filii discessum morienti imperatori

C dolenter narrasse: eum vero ad ib nihil respondisse, seu non vellet, seu non posset: sed manus sustulisse, haud scio, bene an male precantem filio. Alii manus eum sustulisse negant, neque enim id facere potuisse morientem, sed imperatrice sæpius vociferante, *abire filium, ei vivenli erepturum imperium*, illum parum obscureque subrisisse, sive eam orationem deridentem, si putaretur adhuc de imperio sollicitus esse exspirans, terrenaque jam relicturus: sive quid de illo facto sentiret, indicantem. Nam et ab aliis et ab ipso Porphyrogenito imperatore narrabatur, eum non sine patris consilio regiam esse ingressum, sed exitum ab illo ei fuisse concessum: cujus rei tesseram illius annulum accepisset: eaque facta esse absente imperatrice, et illa ignorante. Cum igitur abiret, fama

D quid actum esset, celeriter divulgante, ad hunc imperatorem et cognati, et ex tribunis militum et ex senatu multi se contulerunt.

## Variæ lectiones et notæ.

Αὐτὸς κρατήσει τετράγε ὀκτὼ χρόνους,
Ὡς νεκρὸς ἤδη καὶ θεᾷ λελεμένος,
Οἴδασιν πολλοὶ καὶ μηδὲ τοῦτον βλέπων,

Ὃς ἐκ μέθης δὲ φανερωθεὶς τοιοῦτος,
Σκηπτροκρατήσει τῆσδε τῆς βασιλείας,
Καὶ πάλιν ἥξει ἑπταλόφου τὸ κράτος.

γενέσθαι τῆς βασιλίδος, καὶ ἀγνοούσητ ὅτι γεγόνασιν. Ὁ μὲν οὖν ἀπήει. Τῆς φήμης δὲ κηρυξάσης ταχὺ τὸ παροχθὲν, τῷ βασιλεῖ τούτῳ καὶ τὸ συγγενὲς προσήει, καὶ τῶν στρατιωτικῶν ἀρχόντων πολλοὶ καὶ τῶν τῆς συγκλήτου βουλῆς.

XXIX. Celerum ad magnam regiam properanti nuntiatur, Varangos stationis excubitorum, ubi iidem habitabant, viu occupata, neminem illac transire pati, aut 309 accedere ad regiam. Quo nuntio perturbatus, quemdum ad illos mittit percontatum, quid sibi velint. Mittit et ad Ecclesiam qui diceret, imperatorem esse mortuum, seque celebrari velle ut imperatorem. Ac id quidem a clero et summo pastore factum. Sed Varangi respondebant ei qui rogabat, cur regiæ aditu imperatorem excluderent, se imperatore vivente neminem passuros ingredi. Illo vero infirmante, jam esse mortuum : Varangi jurejurando sancita ejus rei fide, imperatori regiam ingredi concesserunt. Quo cum pervenisset, cum suis deliberabat, quomodo tractanda esset mater, fratres, sororesque, et Cæsar Bryenius : illos enim adhuc metuebat, suspectosque habebat, ne res novas molirentur. At pater totum adhuc diem spirabat, difficulterque moriebatur, sub vesperam demum exstinctus. Vixit annos septuaginta, aut circiter, regnavit septem et triginta, menses quator, et dies aliquot. Obiit anno mundi sexies millesimo, sexcentesimo vicesimo sexto, imperio feliciter administrato, vitæ exitum non æque prosperum sortitus. A ministris enim fere omnibus est desertus, ut prope nulli essent, qui cadaver ejus postremis lavacris purgarent : neque ornatus imperatorius præsto eis esset, quo cadaver ejus pro dignitate ornaretur, neque funus ei factum est imperatori conveniens. Idque non alieno, sed filio imperii successore : et eo filio, quem ipse imperio ornarat. Sic rerum humanarum nihil stabile et firmum est, sed infida omnia, et tessera mutabiliora. Fuit autem ille vir, ut et mores ejus expressos ad posteritatis memoriam propagemus, neque ferox et arrogans, neque iracundus, neque avarus, nec pecuniæ nimium cupidus, ut eam conflaret, et in thesauros occultos et subterraneas opes reconderet. Unde neque post obitum ejus in ærario magna pecunia est reperta : ad misericordiam propensus, ad sumendas pœnas tardus, moribus moderatis, accessu facilis, in victu non intemperans, non vino deditus ; virtute prædistis auscultare et honorem habere solitus. Eruditionem non ut conveniebat, sed utcunque colebat : commodus, 310 non insolens erga eos quibuscum vivebat, comis et jucundus, quasi cum æqualibus viveret. Unde illi securis erant animis, neque metu attoniti illi astabant, præsertim absente imperatrice, quæ imperiosum aliquid et severum præ se ferebat, et modestiæ oblitos acrius increpabat. Ac pulchra quidem ista sunt : quis enim neget ? quæque privati hominis laudes absolvant, non tamen ejusmodi, quæ imperatorem omnino bonum demonstrent. Nam homini privato satis est moderatio, æquitas, placabilitas, et in omni

Κθ'. Τῷ δ' ἦν ἡ ὁρμὴ πρὸς τὸ μέγα ἀνάκτορον· ἀπιόντι δὲ ἀγγέλλεται ὡς οἱ Βάραγγοι τὴν ἐν τοῖς ἐξκουβίτοις διειληφότες ὁδὸν, ἔνθα περ τούτοις καὶ ἡ κατοίκησις, ἀπελθεῖν δι' ἐκείνης οὐ παραχωροῦσί τινι, οὐδὲ μὴν πλησιάσαι τοῖς βασιλείοις. Τοῦτο εἰς ἀγωνίαν τὸν βασιλέα ἐνέβαλε. Καὶ στέλλει πρὸς ἐκείνους τινὰ ἐρωτῶντα τί τὸ σφίσι βουλόμενον· στέλλει δὲ καὶ πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν, τεθνάναι λέγων τὸν αὐτοκράτορα, καὶ ζητῶν αὐτὸς εὐφημηθῆναι ὡς αὐτοκράτωρ. Καὶ τοῦτο μὲν ἤνυστο, καὶ αὐτοκράτορα αὐτὸν ὁ κλῆρος τῆς Ἐκκλησίας γνώμῃ καὶ τοῦ ἀρχιποιμένος ἀνηγόρευσεν. Ὁ δὲ πρὸς τοὺς Βαράγγους ἐσταλμένος ἠρώτα ἐκείνους, ὅτου χάριν κωλύουσι τῷ βασιλεῖ τὴν εἰς τὰ βασίλεια πάροδον· οἱ δὲ μή ποτε παραχωρῆσαι τῶν βασιλείων ἑτέρῳ, ζῶντος τοῦ αὐτοκράτορος, ἔφασαν. Ἐκεῖνος δὲ τεθνηκέναι διεβεβαιοῦτο τὸν αὐτοκράτορα. Καὶ οἱ Βάραγγοι ὅρκῳ τοῦτον πληροφορῆσαι αὐτοὺς ἀπήτησαν. Καὶ ὃς ὤμοσεν ἢ μὴν τεθνάναι τὸν βασιλέα, κἀκεῖνοι ἐνέδοσαν, καὶ τῆς παρόδου τῷ βασιλεῖ παρεχώρησαν. Ὁ δὲ ἀπήει πρὸς τὰ βασίλεια, καὶ τούτων ἐντὸς γεγονὼς, πῶς ἂν χρήσαιτο τῇ μητρὶ καὶ τοῖς ὁμογνίοις, καὶ τῷ τῶν κηδεστῶν ἑνὶ τῷ Βρυενίῳ, μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν ἐβουλεύετο. Ἔτι γὰρ ἐδεδοίκει τούτους, καὶ οἱ ἦσαν ἐν ὑποψίαις, ἐλπίζοντι νεωτερίσειν ἴσως αὐτούς. Ὁ δὲ τούτου πατὴρ παρ' ὅλην μὲν τὴν ἡμέραν ἐμπνέων ἦν, καὶ δυσθανατῶν, περὶ δὲ τὴν ἑσπέραν ἐξέλιπε· ζήσας μὲν ἔτη ἑβδομήκοντά που τὰ πάντα ἢ ὅτι ἐγγυτάτω, βασιλεύσας δ' ἐκ τούτων ἐνιαυτοὺς ἑπτὰ καὶ τριάκοντα, ἐπὶ μησὶ τέσσαρσι καὶ ἡμέραις τισίν. Ἔθανε δὲ κατὰ τὸ ἑξακισχιλιοστὸν ἑξακοσιοστὸν εἰκοστὸν ἕκτον ἔτος· τὴν μὲν βασιλείαν διηνυκὼς εὐτυχῶς, τὸ δέ γε τέλος οὐχ ὅμοιον ἐσχηκώς. Καταλέλειπτο γὰρ πρὸς τῶν θεραπόντων σχεδὸν ἁπάντων, ὡς μηδ' εἶναι τάχα τινὰς, τοὺς τὸν ἐκείνου νεκρὸν τοῖς λοισθίοις λουτροῖς ἀποβύψαντας, καὶ οὔτε κόσμος βασίλειος προσῆν τοῖς περὶ αὐτὸν, ἵν' αὐτῷ τὸ σῶμα κοσμηθείη βασιλικῶς, οὔτε μὴν ἐκφορᾶς ἔτυχε βασιλεῖ καταλλήλου. Καὶ ταῦτα οὐκ ἀλλοτρίου, ἀλλ' υἱέως δεξαμένου τὴν βασιλείαν αὐτῷ, καὶ υἱέως, ὃν ἐκεῖνος τῆς βασιλείας ἠξίωσεν. Οὕτως οὐδὲν τῶν ἀνθρωπίνων μόνιμον, οὐδὲ πάγιον, οὐδὲ πιστόν τε καὶ βέβαιον, ἀλλ' ἄπιστα πάντα, καὶ κύβου μᾶλλον ῥᾷον μετατιθέμενα καὶ μεταῤῥεπτόμενα. Ἦν δ' ὁ ἀνὴρ (ἵνα καὶ τὸν τρόπον ἐκείνου δῆλον θείημεν τοῖς μετέπειτα, καὶ τὸ ἦθος τοῖς ὀψιγόνοις χαρακτηρίσωμεν) οὔθ' ὑπεροπτικός τε καὶ ἀλαζὼν, οὔτε μὴν ὀξὺς εἰς θυμὸν, ἀλλ' οὐδὲ χρημάτων ἥττων, οὐδ' ἄγαν ἐρασιχρήματος, ὥστε βούλεσθαι καταχωννύειν αὐτὰ καὶ ταμιεύειν, ἵν' εἶεν αὐτῷ θησαυροὶ κεκρυμμένοι, καὶ ὑπόγαια χρήματα, ὅθεν οὐδὲ θανόντος πλεῖστα παρὰ τοῖς ταμείοις εὑρέθησαν· πρὸς ἔλεον εὐκατάφορος, πρὸς κόλασιν οὐκ ὀξόῤῥοπος, μέτριος τὸ ἦθος, εὐπρόσιτος, περὶ τὴν δίαιταν οὐκ ἀκόλαστος, οὐκ οἴνου ἡττώμενος,

τοῖς ἐναρέτως βιοῦσι προσέχων καὶ ἀπονέμων τιμὴν, λόγους οὐχ ὡς ἔδει τιμῶν, τέως δέ γε τιμῶν, ἐπιεικής τε καὶ τοῖς περὶ αὐτὸν οὐ σοβαρῶς προσφερόμενος, ἀλλ' ἐκ τοῦ ἴσου σχεδὸν ὁμιλῶν τε καὶ χαριεντιζόμενος. Ὅθεν κἀκείνοις θαρρεῖν ἐπῆει, καὶ οὐ μετὰ δέους αὐτῷ παρεστάναι, καὶ μᾶλλον ὅτ' ἀπῇν ἡ βασίλισσα. Ἐπεστέλλοντο γὰρ ἐκείνης παρούσης ἀρχικόν τε καὶ ἐμβριθὲς ἐνδεικνυμένης ἰδίωμα, καὶ τοῖς ἀτακτοῦσιν ἐπιτιμώσης σφοδρότερον, Ὁ μὲν οὖν τοιοῦτος ἦν. Τάῦτα δὲ κακὰ μέν, καὶ πῶς γὰρ οὔ; ἰδιώτῃ δ' ἀποχρῶντα πρὸς ἔπαινον, οὐ μήν γε καὶ βασιλέα δεικνύντα τὰ πάντα χρηστόν. Οὐ γὰρ αἱ αὐταὶ καὶ βασιλέως καὶ ἰδιώτου γένοιντ' ἂν ἀρεταί. Ἰδιώτῃ μὲν γὰρ ἀπόχρη καὶ μέτριον ἦθος, καὶ ἐπιείκεια, καὶ τὸ πρὸς θυμὸν οὐκ εὐκίνητον, καὶ τὸ σῶφρον τὸ πρὸς τὴν δίαιταν. Βασιλεῖ δὲ πρὸς τούτοις, καὶ ἡ τῆς δικαιοσύνης φροντίς, καὶ ἡ τῶν ὑπηκόων προμήθεια, καὶ ἡ τῶν παλαιῶν ἐθῶν τοῦ πολιτεύματος τήρησις. Τῷ δὲ μέλημα μᾶλλον, ἡ τῶν ἀρχαίων ἐθῶν γέγονε τῆς πολιτείας ἀλλοίωσις, καὶ τὸ μετατάξαι ταῦτα ἔργον ἦν αὐτῷ σπουδαιότατον, καὶ τοῖς πράγμασιν οὐδ' ὡς κοινοῖς, οὐδ' ὡς δημοσίοις ἐκέχρητο, καὶ ἑαυτὸν οὐκ οἰκονόμον μόνον ἡγητο τούτων, ἀλλὰ δεσπότην, καὶ οἶκον οἰκεῖον ἐνόμιζε καὶ ὠνόματε τὰ βασίλεια. Καὶ τοὺς τῆς συγκλήτου βουλῆς οὔτε τιμῆς, ἧς ἐχρῆν, ἠξίου, οὔτε πρόνοιαν αὐτῶν ἐτίθετο κατὰ τὸ ἀνάλογον. Μᾶλλον μέντοι καὶ ἔσπευσε ταπεινῶσαι τούτους· ἀλλ' οὐδ' ἐν ἅπασι τὴν τῆς δικαιοσύνης ἦν τηρῶν ἀρετήν. Ταύτης γὰρ ἴδιον, τὸ τοῦ κατ' ἀξίαν ἑκάστῳ διανεμητικόν. Ὁ δὲ τοῖς μὲν συγγενέσι καὶ τῶν θεραπόντων τισὶν ἁμάξαις ὅλαις παρεῖχε τὰ δημόσια χρήματα, καὶ χορηγίας ἐκείνοις ἀδρᾶς ἐτησίας ἀπένειμεν, ὡς καὶ πλοῦτον περιβαλέσθαι βαθὺν, καὶ ὑπηρεσίαν ἑαυτοῖς ἀποτάξαι, οὐκ ἰδιώταις, ἀλλὰ βασιλεῦσι κατάλληλον, καὶ οἴκους προσκτήσασθαι, μεγέθει μὲν πόλεσιν ἐοικότας, πολυτελείᾳ δὲ βασιλείων ἀπεοικότας οὐδέν· τοῖς δὲ λοιποῖς τῶν εὖ γεγονότων οὐχ ὁμοίαν ἐνεδείκνυτο τὴν προαίρεσιν, ἵνα μή τι ἕτερον φαῦλον ἐρῶ, φειδόμενος τοῦ ἀνδρός. Βασιλέα μὲν οὖν οἷον τὸ ἀκριβὲς ἀπαιτεῖ, οὐκ ἐῶσι τὰ εἰρημένα ἐκεῖνον νομίζεσθαι· ἀλλ' οὐδὲ μέντοι φαῦλον εἴποι τις τὸν Κομνηνὸν αὐτοκράτορα. Εἰ δὲ τὴν ἄγαν ἀκρίβειαν ζητοίη τις ἐν τοῖς αὐτοκράτορσιν, οὐκ οἶμαί τινα τῶν ἀνέκαθεν τῆς Ῥωμαίων ἐπιβεβηκότων ἡγεμονίας ἐν πᾶσιν εὐδοκιμηκότα κριθήσεσθαι, ἀλλ' ἐκ τοῦ πλεονάσοντος ἐν τοῖς ἤθεσι σφῶν καὶ ταῖς πράξεσιν ἑκάστῳ ἡ πολιτεία κεχαρακτήρισται. Ἀνέγκλητος γὰρ οὐδεὶς ἄν ποτε δόξῃ οὐδ' ἀμιγὴς τῆς χείρονος ἕξεως· θειοτέρας γὰρ τοῦτο μοίρας, ἀλλ' οὐκ ἀνθρωπίνης εἴη ἂν ποτε φύσεως. Ἐνταῦθά μοι τὸ πέρας ἤτω τῆς συγγραφῆς, καὶ ὁ δρόμος στήτω τῆς ἱστορίας, ὃς μοι πρὸς μακρὸν ἐκμεμήκισται. Δυῦναι γὰρ γραφῇ νυνὶ καὶ τὰ λείποντα, οὔ μοι λυσιτελὲς οὐδ' εὔκαιρον κέκριται. Εἰ μὲν οὖν ὀνήσιμόν τισι δόξει τὸ πόνημα, τῷ θεῷ χάρις, δι' οὗπερ ἅπαν κατορθοῦται καλόν· εἰ δ' ἀσυντελὲς, εἴη ἂν ἡμέτερον τὸ αἴτιαμα, καὶ ἐπανίτω πρός με τὸν τεκόντα τὸ ἀποκύημα, ἐσόμενόν μοι μνήμης ἐμπύρευμα.

A cultu et victu modus. Imperatori vero præter hæc et justitia est colenda, et ratio civium habenda, et vetera instituta sunt tuenda. Ille vero magis in eo elaboravit, summo adhibito studio, ut veteres mores immutaret et abrogaret, et res non ut communes et publicas tractavit, neque se illarum administratorem, sed dominum esse censuit, ac regiam suas ædes et putavit et appellavit. Patres conscriptos nec justo prosecutus est honore, neque eam illorum habuit rationem, quam recta ratio postulabat, sed potius deprimere illos studuit. Neque justitiæ regulam in omnibus observavit: cujus proprium est, id cuique tribuere, quod meretur. Ille vero cognatis et ministris quibusdam tota plaustra publicæ pecuniæ præbuit, et annos sumptus largissimos suppeditavit, ut et magnis opibus abundarent, et comitatum alerent, non privatis hominibus, sed imperatoribus convenientem, atque ædes compararent, ut magnitudine urbibus pares, ita magnificentia regiis palatiis non impares. Erga reliquam vero nobilitatem non perinde benignum se præbuit, ne quid aliud de viro dicam, cujus honori consultum volo. Quæ res Comnenum imperatorem perfectum judicari non sinunt. Neque etiam malum Comnenum imperatorem quisquam dixerit: nam qui severius in imperatores inquisierit, equidem non arbitror ullum Romanorum principatu antiquitus politum inventurum esse, in quo nihil ad consummatam laudem desideretur. Quo fit, ut cujusquam gubernatio ex morum et actionum ejus majori parte judicetur. Sine crimine certe quidem, 311 et deteriorum affectionum prorsus expers nemo reperietur: id enim divinæ felicitatis proprium fuerit, nec unquam in hominis naturam cadet. Hic scribendi finem faciam, et historiæ cursum inhibebo, longe progressum. Nam ea mandare litteris quæ restant adhuc, nec utile, nec tempestivum judicavi. Quod si opus hoc alicui videbitur utile, gratia sit Deo, cujus auxilio bona omnia conficiuntur. Sin supervacaneum, mea culpa, illa fuerit, et ad me auctorem redeat fœtus, cujus memoriam excitare queat.

**313** QUÆ SEQUITUR

ex Eusebio Pamphili collecta sunt, libro qui inscribitur *Basilicus*.

INITIUM MUNDI.

*Epitome annorum ab Adam usque ad an.* 6589, *hoc est ad initium Domini Alexii Comneni.*

—

| | | | |
|---|---|---|---|
| Adam genuit Seth an. 230 | 230 | Ἀδὰμ ἐγέννησε τὸν Σὴθ ἐτῶν σλ' | σλ' |
| Seth genuit Enos an. 260 | 435 | Σὴθ ἐγέννησε τὸν Ἐνὼς ἐτῶν σξ' | υλε' |
| Enos genuit Cainam an. 190 | 625 | Ἐνὼς ἐγέννησε τὸν Καϊνὰν ἐτῶν ρ'ϟ' | χκε' |
| Cainam genuit Malaleel an. 170 | 795 | Καϊνὰν ἐγέννησε τὸν Μαλαλεὴλ ἐτῶν ρο' | ψ'ϟε' |
| Malaleel genuit Jared an. 165 | 960 | Μαλαλεὴλ ἐγέννησε τὸν Ἰαρὲδ ἐτων ρξε' | ϡξ' |
| Jared genuit Enoch an. 162. | 1122 | Ἰαρὲδ ἐγέννησε τὸν Ἐνὼχ ἐτῶν ρξβ' | ,αρκβ' |
| Enoch genuit Mathusalam an. 165 | 1287 | Ἐνὼχ ἐγέννησε τὸν Μαθουσάλα ἐτῶν ρξε' | ,ασπζ |
| Mathusalam genuit Lamech an. 167 | 1454 | Μαθουσάλα ἐγέννησε τὸν Λαμὲχ ἐτῶν ρξζ' | ,αυνδ' |
| Lamech genuit Noe an. 188 | 1642 | Λαμὲχ ἐγέννησε τὸν Νῶε ἐτῶν ρπη' | ,α'χμβ' |
| Noe genuit Sem an. 500 | 2142 | Νῶε ἐγέννησε τὸν Σὴμ ἐτῶν φ' | 'βρ β' |
| Sem genuit Arphaxad an. 101 | 2243 | Σὴμ ἐγέννησε τὸν Ἀρφαξὰδ ἐτῶν ρα' | ,βσμγ' |
| Arphaxad genuit Cainan an. 130 | 2373 | Ἀρφαξὰδ ἐγέννησε τὸν Καϊνὰν ἐτῶν ρλ' | ,βτογ' |
| Cainan genuit Salam an. 135 | 2608 | Καϊνὰν ἐγέννησε τὸν Σάλα ἐτῶν ρλε' | ,βφη' |
| Salam genuit Heber an. 130 | 2638 | Σάλα ἐγέννησε τὸν Ἔβερ ἐτῶν ρλ' | ,βχλη' |
| Heber genuit Phalec an. 133 | 2771 | Ἔβερ ἐγέννησε τὸν Φαλὲκ ἐτῶν ρλγ' | ,βψοα' |
| Phalec genuit Ragau an. 130 | 2901 | Φαλὲκ ἐγέννησε τόν Ῥαγαῦ ἐτῶν ρλ' | ,βϡα' |
| Ragau genuit Seruch an. 132 | 3033 | Ῥαγαῦ ἐγέννησε τὸν Σερούχ ἐτῶν ρλβ' | ,γλγ' |
| Seruch genuit Nachor an. 130 | 3173 | Σερούχ ἐγέννησε τὸν Ναχὼρ ἐτῶν ρλ' | ,γρξγ' |
| Nachor genuit Thare an. 79 | 3242 | Ναχὼρ ἐγέννησε τὸν Θάρα ἐτῶν οϑ' | ,γσμβ' |
| Thare genuit Abraham an. 70 | 3312 | Θάρα ἐγέννησε τὸν Ἀβραὰμ ἐτῶν ο' | ,γτιβ' |
| Abraham genuit Isaac an. 100 | 3472 | Ἀβραὰμ ἐγέννησε τὸν Ἰσαὰκ ἐτῶν ρ' | ,γυοβ' |
| Isaac genuit Jacob an. 60 | 3472 | Ἰσαὰκ ἐγέννησε τὸν Ἰακὼβ ἐτῶν ξ' | ,γυοβ' |
| Jacob genuit Levi an. 82 | 3554 | Ἰακὼβ ἐγέννησε τὸν Λευΐ ἐτῶν πβ' | ,γφνδ' |
| Levi genuit Caath an. 47 | 3601 | Λευΐ ἐγέννησε τὸν Καὰθ ἐτῶν μζ' | ,γχα' |
| Caath genuit Amram an. 60 | 3736 | Καὰθ ἐγέννησε τὸν Ἀμραμ ἐτῶν ξ' | ,γχξα' |
| Amram genuit Mosen an. 75 | 3736 | Ἀμραμ ἐγέννησε τὸν Μωϋσῆ ἐτῶν οε' | ,γψλς |
| Moses vixit an. 120 | 3856 | Μωϋσῆς ἔζησεν ἔτη ρκ' | ,γωνς' |
| Jesus dux fuit Israelis an. 24 | 3880 | Ἰησοῦς ἡγήσατο Ἰσραὴλ ἔτη κδ' | ,γωπ' |
| Phinees pontificatum tenuit apud Israelitas an. 24 | 3905 | Φινεὲς ἱεράτευσε τοῦ Ἰσραὴλ ἔτη κδ' | ,γϡε' |
| Chusar regnum in Israelitas exercuit an. 50 | 3955 | Χουσὰρ ἐβασίλευσε τοῦ Ἰσραὴλ ἔτη ν' | ,γϡνε |
| Othoniel judicavit Israel an. 40 | 3905 | Γοθονιὴλ ἔκρινε τὸν Ἰσραὴλ ἔτη μ' | ,γϡ'ϟε' |
| Eglom regnum in Israelitas exercuit an. 18 | 4013 | Ἐγλὼμ ἐβασίλευσε τοῦ Ἰσραὴλ ἔτη ιη' | διγ' |
| Aod et Sephora judicant Israelem an. 80 | 4126 | Ἀὼθ καὶ Σεπφώρα ἔκρινε τὸν Ἰσραὴλ ἔτη π' | ,δρκς' |
| Jabim Israelitis imperavit an. 20 | 4126 | Ἰαβεὶμ ἐβασίλευσε τοῦ Ἰσραὴλ ἔτη κ' | ,δρκς' |
| Debora judicat Israelem an. 40 | 4166 | Δεβώρα ἔκρινε τὸν Ἰσραὴλ ἔτη μ' | ,δρξς' |
| Oreb judicat Israelem an. 7 | 4173 | Ὠρὴβ ἔκρινε τὸν Ἰσραὴλ ἔτη ξ' | δρογ' |
| Gedeon judicat Israelem an. 40 | 4213 | Γεδεὼν ἔκρινε τὸν Ἰσραὴλ ἔτη μ' | ,δσιγ' |
| Abimelech judicat Israelem an. 3 | 4216 | Ἀβιμελὲχ ἔκρινε τὸν Ἰσραὴλ ἔτη γ' | ,δσις' |
| Tholas judicat Israelem an. 23 | 4239 | Θωλᾶς ἔκρινε τὸν Ἰσραὴλ ἔτη κγ' | ,δσλθ' |
| Jaar judicat Israelem an. 22 | 4261 | Ἰαὰρ ἔκρινε τὸν Ἰσραὴλ ἔτη κβ' | ,δσξα' |
| Ammonitæ Israeli imperant an. 18 | 4279 | Ἀμὰ ἐβασίλευσε τοῦ Ἰσραὴλ ἔτη ιη' | 'δσοθ' |
| Jephthe judicat Israelem an. | 4285 | Ἰαφθὲ ἔκρινε τὸν Ἰσραὴλ ἔτη ς' | 'δσπε' |
| Esbal judicat Israelem an. 7 | 4292 | Ἐσβὰλ ἔκρινε τὸν Ἰσραὴλ ἔτη ζ' | 'δσϟβ' |
| Elom judicat Israelem an. 10 | 4302 | Ἐλὼμ ἔκρινε τὸν Ἰσραὴλ ἔτη ι' | ,δτβ· |
| Abdom judicat Israelem an. 8 | 4310 | Ἀβδὼμ ἔκρινε τὸν Ἰσραὴλ ἔτηιη | ,δτι' |
| Philistæi imperant Israeli an. 30 | 4340 | Φιλιστιεὶμ ἐβασίλευσαν τοῦ Ἰσραὴλ ἔτη λ' | ,δτμ |
| Samson judicat Israelem an. 20 | 4360 | Σαμψὼν ἔκρινε τὸν Ἰσραὴλ ἔτη κ' | ,δτξ' |

| | | | |
|---|---|---|---|
| Ἀναρχία καὶ εἰρήνη τοῦ Ἰσραὴλ ἔτη λβ′ | δτιβ′ | Interregnum an. 32 | 4392 |
| Ἠλεὶ ὁ ἱερεὺς ἔκρινε τὸν Ἰσραὴλ ἔτη κ′ | ,δυιβ′ | Heli sacerdos judicat an. 20 | 4412 |

Κατα δὲ τοὺς χρόνους Ἠλεὶ τοῦ ἱερέως ὁ πρὸς τοὺς Τρῶας πόλεμος συνέστη τοῖς Ἕλλησιν· καθ' οὕς καὶ Ὅμηρος ἤκμαζεν.

Circa tempora Heli Græcorum adversus Trojanos bellum accidit, quo etiam tempore Homerus floruit.

| | | | |
|---|---|---|---|
| Σαμουὴλ ἔκρινε τὸν Ἰσραὴλ ἔτη κ′ | ,δυλβ′ | Samuel judicat Israelem an. 20 | 4432 |
| Σαοὺλ ἐβασίλευσε τοῦ Ἰσραὴλ ἔτη κ′ | ,δυνβ′ | Saul regnat in Israel an. 20 | 4452 |
| Δαβὶδ ἐβασίλευσε τοῦ Ἰσραὴλ ἔτη μ′ | ,δυιβ′ | David regnat in Israel an. 40 | 4492 |

Ἀπὸ δὲ τῆς βασιλείας Δαβὶδ ἕως τῆς τῶν Ῥωμαίων βασιλείας ἔτη ϡμ′, ἀπὸ δὲ κτίσεως κόσμου ἔτη πεντακισχίλια υν′

A David usque ad Romanos imperatores anni sunt 940. A mundi conditu anni 5450

| | | | |
|---|---|---|---|
| Γαΐος Ἰούλιος ἐβασίλευσεν ἔτη δ′ | ,ευν′ | C. Julius imperat an. 4 | 5450 |
| Αὔγουστος ἐβασίλευσεν ἔτη νς′ | ,εφς′ | Augustus imperat an. 56 | 5506 |

Τῷ τούτου μβ′ ἔτει τῆς βασιλείας γεννᾶται ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς κατὰ σάρκα ἐν Βηθλεὲμ τῆς Ἰουδαίας ἐκ τῆς Ἀειπαρθένου Μαρίας, καὶ πάσχει τὸ ἑκούσιον πάθος ἐν τῷ ιη′ ἔτει τῆς βασιλείας Τιβερίου Καίσαρος· τῷ γὰρ ιε′ τοῦ αὐτοῦ Τιβερίου ἐβαπτίσθη.

Hujus imperii an. 42, nascitur Dominus noster Jesus Christus secundum carnem in Bethleem Judæ de Virgine Maria, et voluntarias pœnas perpessus est an imperii Tiberii Cæsaris 18. Nam 15 ejusdem anno baptizatus est.

| | | | |
|---|---|---|---|
| Τιβέριος ἐβασίλευσεν ἔτη κβ′ | ,εφκη′ | Tiberius imperat an. 22 | 5528 |
| Γαΐος ἄλλος ἐβασίλευσεν ἔτη δ′ | ,εφλβ′ | Caius alter imperat an. 4 | 8532 |
| Κλαύδιος ἐβασίλευσεν ἔτη ιδ′ | ,εφμς′ | Claudius imperat an. 14 | 5546 |
| Νέρων ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἐβασίλευσεν ἔτη ιδ′ | ,εφξ′ | Nero hujus filius imperat an. 14 | 5560 |
| Γάλβας μῆνας ζ′ | | Galba mens. 7 | |
| Ὄθων μῆνας γ′ | | Otho mens. 3 | |
| Οὐϊτέλλιος μῆνας η | | Vitellius mens. 8 | |
| Οὐεσπασιανὸς ἐβασίλευσεο ἔτη ι′ | ,εφοα′ | Vespasianus imperat an. 10 | 5571 |
| Τίτος ἐβασίλευσεν ἔτη γ′ | ,εφοδ′ | Titus imperat an. 3 | 5574 |

Ἐπὶ τούτου καὶ ἡ τῶν Ἱεροσολύμων ἅλωσις γέγονε, καὶ ἡ παντελὴς τῶν Ἰουδαίων ἐρήμωσις. Ἀπὸ δὲ τῆς τοιαύτης ἁλώσεως ἕως τῆς βασιλείας Κωνσταντίνου τοῦ Μεγάλου, ἤτοι τῆς τῶν Χριστιανῶν βασιλείας, ἔτη σλζ′, ἀπὸ δὲ κτίσεως κόσμου ἔτη ,εωμα′, ἀπὸ δὲ τῆς τοῦ Χριστοῦ ἀνακήψεως ἕως τῆς ἁλώσεως Ἱεροσολύμων ἔτη μη′.

Sub hoc Hierosolymorum excidium contigit et omnimoda Judæorum desolatio. Porro ab hoc excidio ad Constantini M. sive Christianorum imperium an. sunt 237. Ab O. C. 5841. A Christi Domini ascensione ad excidium Hierosolymitanum an. 48.

| | | | |
|---|---|---|---|
| Κωνσταντῖνος ὁ Μέγας ἔτη λγ′ | ,εωιμα′ | Constantinus M. an. 33 | 5851 |
| Κωνστάντιος ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἔτη κδ′ | ,εωξε′ | Constantius ejus filius an. 24 | 5865 |
| Ἰουλιανὸς ὁ παραβάτης ἔτη β′ | ,εωξζ′ | Julianus Apostata an. 2 | 5867 |
| Ἰοβιανὸς ἔτος α′ | ,εωξη′ | Jovianus an. 1 | 5868 |
| Οὐαλεντινιανὸς, ἔτη ιβ′ | ,εωπ′ | Valentinianus an. 12 | 5880 |
| Οὐάλης ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ ἔτη γ′ | ,εωπγ′ | Valens hujus frater an. 3 | 5883 |
| Γρατιανὸς ἔτη γ′ | ,εωπς′ | Gratianus an. 3 | 5886 |
| Θεοδόσιος ὁ Μέγας ἔτη ιζ′ | ,εϡθ′ | Theodosius M. an. 17 | 5900 |
| Ἀρκάδιος ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἔτη ιγ′ | ,εϡιγ′ | Arcadius ejus filius an. 13 | 5913 |
| Θεοδόσιος ὁ Μικρὸς ἔτη μβ′ | ,εϡνε′ | Theodosius Minor an. 42 | 5955 |
| Μαρκιανὸς ἔτη ς′ | ,εϡξα′ | Marcianus an. 6 | 5961 |
| Λέων ὁ Μέγας ἔτη ιζ′ | ,εϡοη′ | Leo M. an. 17 | 5978 |
| Λέων ὁ Μικρὸς ἔτος α′ | ,εϡοθ′ | Leo Minor an. 1 | 5979 |
| Ζήνων ἐβασίλευσεν ἔτη ις′ | ,εϡιϛ′ | Zeno an. 16 | 5996 |
| Ἀναστάσιος ἐβασίλευσεν ἔτη κζ′ | ′ϛκγ′ | Anastasius an. 27 | 6023 |
| Ἰουστῖνος ὁ Γέρων ἔτη θ′ | ,ϛλβ′ | Justinus Senior an. 9 | 6032 |
| Ἰουστινιανὸς ὁ Μέγας ἔτη λθ′ | ,ϛυα′ | Justianus M. 39 | 5071 |
| Ἰουστῖνος ὁ Νέος ἔτη ιγ′ | ′ϛπδ′ | Justinus Minor an. 13 | 6084 |
| Τιβέριος ἔτη δ′ | ,ϛπη′ | Tiberius an. 4 | 6098 |
| Μαυρίκιος ἔτη κ′ | ,ϛρθ′ | Mauricius an. 20 | 6109 |
| Φωκᾶς ὁ τύραννος ἔτη η′ | ,ϛριζ′ | Phocas tyrannus an. 8 | 6117 |
| Ἡράκλειος ἔτη λα′ | ,ϛρμη′ | Heraclius an. 31 | 6148 |

| | | | |
|---|---|---|---|
| Constantinus ejus filius an. 1 | 6149 | Κωνσταντῖνος ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἔτος α' | ,ςρμθ' |
| Heraclius ejus filius mens. 6 | | Ἡράκλειος ὁ υἱὸς αὐτοῦ μῆνας ς' | |
| Constantinus ejus filius an. 27 | 6176 | Κωνσταντῖνος ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἔτη κζ | ,ςρος' |
| Constantinus Justiniani pater an. 17 | 6193 | Κωνσταντῖνος ὁ πατὴρ Ἰουστινιανοῦ ἔτη ιζ' | ,ςρ\|ς' |
| Justinianus primum an. 10 | 6203 | Ἰουστινιανὸς τὸ πρῶτον ἔτη ι' | ,ςσγ' |
| Leontius an. 3 | 6206 | Λεόντιος ἔτη γ' | ,ςσς' |
| Tiberius Apsimarus an. 7 | 6213 | Τιβέριος Ἀψίμαρος ἔτη ζι' | ,ςσιγ' |
| Justinianus secundum, et Tiberius ejus filius an. 6 | 6219 | Ἰουστινιανὸς τὸ β' καὶ Τιβέριος ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἔτη ς' | 'ςσιθ' |
| Philippus Bardanes an. 2, mens. 8 | 5221 | Φίλιππος ὁ Βαρδάνης ἔτη β' μήν. η' | 'ςσκα' |
| Anastasius Artemius an. 2 | 6223 | Ἀναστάσιος ὁ Ἀρτέμιος ἔτη β' | ,ςσκγ' |
| Theodosius Atramyttenus an. 1 | 6224 | Θεοδόσιος ὁ Ἀτραμυτινὸς ἔτος α' | 'ςσκδ' |
| Leo Isauricus an. 24 | 6248 | Λέων ὁ Ἴσαυρος ἔτη λδ' | ,ςσμη' |
| Constantinus ejus filius Copronymus an. 34 | 6282 | Κωνσταντῖνος ὁ υἱὸς αὐτοῦ ὁ Κοπρώνυμος ἔτη κδ' | ,ςσπβ' |
| Leo ejus filius an. 5 | 6287 | Λέων ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἔτη ε' | ,ςσπζ' |
| Constantinus ejus filius cum matre an. 10 | 6297 | Κωνσταντῖνος ὁ υἱὸς αὐτοῦ σὺν τῇ μητρὶ ἔτη ι' | ,ςσ\|ζ' |
| Constantinus solus illius filius an. 7 | 6304 | Κωνσταντῖνος μόνος ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἔτη ζ' | ,ςτδ' |
| Irene sola mater ejus an. 5 | 6309 | Εἰρήνη μόνη ἡ μήτηρ αὐτοῦ ἔτη ε' | ,ςτθ' |
| Nicephorus generalis an. 8, mens. 9 | 6317 | Νικηφόρος ὁ ἀπὸ Γενικῶν ἔτη η' μῆν. θ' | 'ςτιζ' |
| Stauracius ejus filius mens. 3 | | Σταυράκιος ὁ υἱὸς αὐτοῦ μῆνας γ' | |
| Michael Rangabe an. 1, mens. 9 | 6320 | Μιχαὴλ ὁ Ῥαγγαβέ ἔτος α μῆν. θ' | ,ςτκ' |
| Leo Armenus an. 6, mens. 5 | 6327 | Λέων ὁ Ἀρμένιος ἔτη ς' μῆν. ε' | ,ςτκζ' |
| Michael Balbus an. 8, mens. 9 | 6336 | Μιχαὴλ ὁ Τραυλὸς ἔτη η' μῆν. θ' | ,ςτλς' |
| Theophilus ejus filius an. 12, mens. 3 | 6348 | Θεόφιλος ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἔτη ιβ' μῆν. γ' | ,ςτμη |
| Michael ejus filius an. 26 | 6374 | Μιχαὴλ ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἔτη κς' | ,ςτοδ' |
| Basilius Macedo an. 19 | 6393 | Βασίλειος ὁ Μακεδὼν ἔτη ιθ' | ,ςτ\|γ' |
| Leo ejus filius an. 25, mens. 8 | 6419 | Λέων ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἔτη κε' μῆν. η' | ,ςυιθ' |
| Alexander ejus frater an. 1 | 6420 | Ἀλέξανδρος ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ ἔτος α' | ,ςυκ' |
| Constantinus Leonis filius an. 48 | 6468 | Κωνσταντῖνος ὁ υἱὸς Λέοντος ἔτη μη' | ,ςυξη' |
| Romanus ejus filius an. 3 | 6471 | Ῥωμανὸς ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἔτη γ' | ,ςυοα' |
| Nicephorus Phocas an. 6 | 6478 | Νικηφόρος ὁ Φωκᾶς ἔτη ς' | ,ςυοη' |
| Joannes Zimisces an. 6 | 6484 | Ἰωάννης ὁ Τζιμίσκος ἔτη ς' | ,ςυπδ' |
| Basilius Bulgaroctonus an. 55 cum fratre Constantino | 6537 | Βασίλειος ὁ Βουλγαροκτόνος ἔτη νε' σὺν τῷ ἀδελφῷ Κωνσταντίνῳ | ,ςφλζ' |
| Quibus imperantibus Sergius patriarcha Romanum pontificem e diptychis erasit. | | Ἐν οἷς βασιλεῦσι Σέργιος ὁ πατριάρχης τὸν πάπαν Ῥώμης ἀπὸ τῶν διπτύχων ἐξέωσεν. | |
| Romanus Argyropolus an. 5, mens. 6 | 6542 | Ῥωμανὸς ὁ Ἀργυροπόλος ἔτη ε' μῆν. ς' | ,ςφμβ' |
| Michael Paphlago an. 7 | 6549 | Μιχαὴλ ὁ Παφλαγὼν ἔτη ζ' | ,ςφμθ' |
| Michael ejus consobrinus an. 4 | 6553 | Μιχαὴλ ὁ ἀνεψιὸς αὐτοῦ ἔτη δ' | ,ςφνγ' |
| Constantius Monomachus an. 13 | 6563 | Κωνσταντῖνος ὁ Μονομάχος ἔτη ιγ' | ,ςφξγ' |
| Theodora Porphyrogeneta an. 1 | 6565 | Θεοδώρα ἡ Πορφυρογέννητος ἔτος α' | ,ςφξε' |
| Michael Militaris an. 1 | 6566 | Μιχαὴλ ὁ ἀπὸ στρατιωτικῶν ἔτος α' | ,ςφξς' |
| Isaacius Comnenus an. 2 | 6568 | Ἰσαάκιος ὁ Κομνηνὸς ἔτη β' | ,ςφξη' |
| Constantinus Ducas an. 6 | 6575 | Κωνσταντῖνος ὁ Δοῦκα ἔτη ς' | ,ςφοε' |
| Romanus Diogenes an. 3 | 6579 | Ῥωμανὸς ὁ Διογένης ἔτη γ' | ,ςφυθ' |
| Michael Ducæ filius an. 6 | 6585 | Μιχαὴλ ὁ υἱὸς τοῦ Δούκα ἔτη ς' | ,ςφπε' |
| Nicephorus Bataniates an. 3 | 6588 | Νικηφόρος ὁ Βατανιάτης ἔτη γ' | ,ςφπη' |
| Alexius Comnenus an. 38 | 6626 | Ἀλέξιος ὁ Κομνηνὸς ἔτη λη' | ,ςχκς' |
| Hic imperare coepit ab an. 6589, indict. 4, Aprilis 1, magna feria, 5, qua et raptus contigit. | | Οὗτος ἦρξε τῆς βασιλείας ἀπὸ τοῦ ,ςφπθ' ἔτους, ἰνδικτιῶνος δ', καὶ μηνὸς Ἀπριλίου α', τῇ μεγάλῃ πέμπτῃ, ὅτε καὶ ἡ ἁρπαγὴ γέγονε. | |

*Additum hoc a librario.*

| | |
|---|---|
| A tempore Alexii imperatoris ad hoc tempus anni sunt 245 qui est mundi 6868. | Ἀπὸ κυρίου Ἀλεξίου τοῦ βασιλέως ἕως ἄρτι ἔτη ,σμε', ἔτους ,ςωξη'. |

# RERUM

## QUÆ IN JOANNIS ZONARÆ ANNALIBUS TRACTANTUR

ΣΥΝΟΨΕΙΣ, seu ARGUMENTA,

quæque in aliquot codd. mss. ac in editione Wolfiana marginibus ascribuntur; de quibus agitur in Præfatione.

### PROOEMIUM.

NUMERO I. Προοίμιον.

N. III. Κεφαλαιώδης μνεία τῶν περιεχομένων τῇ βίβλῳ ἱστοριῶν, ἢ τοῦ α' τόμου περιοχή.

N. IV. Ἡ τοῦ β' τόμου περιοχή.

### LIBER PRIMUS.

N. I. Περὶ κοσμοποιίας. Ἡμέρα α'. Ἡμέρα β'. Ἡμέρα γ'. Ἡμέρα δ'. Ἡμέρα ε'. Ἡμέρα ς'. Ἡμέρα ζ', ἣ Σάββατον κέκληται.

N. II. Ὅπως ἐφύτευσεν ὁ Θεὸς παράδεισον ἐν Ἐδὲμ κατὰ ἀνατολάς, καὶ ἔθετο ἐκεῖ τὸν ἄνθρωπον ὃν ἔπλασεν. Παράβασις τῶν προσταγμάτων.

N. III. Ὅπως μετετέθη Ἐνώχ.

IV. Ὅπως ἰδόντες οἱ υἱοὶ τοῦ Θεοῦ, ὥς φησιν ἡ Γραφή, τὰς θυγατέρας τῶν ἀνθρώπων, ἔλαβον ἑαυτοῖς, γυναῖκας. Ὅπως εὗρε Νῶε χάριν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ. Ὅπως διεσώθη Νῶε διὰ ξυλίνου λάρνακος. Ὅπως ἔθετο ὁ Θεὸς τὸ τόξον ἐν τῇ νεφέλῃ μετὰ τὸν κατακλυσμόν.

N. V. Ὅτι ἄμπελον ἐφύτευσε Νῶε μετὰ τὸν κατακλυσμόν, καὶ ἔπιεν ἐκ τοῦ οἴνου, καὶ ἐμεθύσθη, καὶ ἐγυμνώθη ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ. Οἱ τοῦ Νῶε ἀπόγονοι, διασκεδασθέντες ὑπὸ τῆς ἀλλογλωσσίας, μετεκλήθησαν καὶ μετωνομάσθησαν. Ὅτι τῆς Ταρσοῦ Περσεὺς δομήτωρ. Περὶ τῆς τῶν ἐθνῶν ἀρχῆς, καὶ ὅθεν ἐκλήθησαν.

N. VI. Περὶ τοῦ Ἀβραὰμ, καὶ ὅτι πρῶτος ἐπέγνω τὸν Θεὸν ποιητὴν τοῦ παντός. Περὶ τῆς τῶν Σοδομιτῶν αἰσχμαλωσίας, καὶ ὅπως ἐτρώθησαν, καὶ ἠχμαλωτίσθη Λώτ. Ὅτι τῷ Ἀβραὰμ ὁ Θεὸς δώσειν υἱὸν ἐπηγγέλλετο, ὡς τὸ σπέρμα αὐτοῦ γενέσθαι ὡς τὰ ἄστρα τοῦ οὐρανοῦ. Καὶ ὅπως περιετμήθησαν, καὶ ὅτι τὸ Ἰσαὰκ γέλως ἑρμηνεύεται. Οἱ μὲν Ἰουδαῖοι τῇ ὀγδόῃ ἡμέρᾳ περιτέμνονται, οἱ Ἄραβες δὲ τῷ τρισκαιδεκάτῳ ἔτει. Ὅτι ὁ Ἰσμαὴλ ἐκ τῆς Ἄγαρ. Εἴκοσι καὶ πέντε ἐτῶν ἦν Ἰσαὰκ, ὅτε θυσιάσαι προσετάχθη αὐτὸν Ἀβραάμ.

N. VII. Ἀναχώρησις Ἰακὼβ εἰς Μεσοποταμίαν, καὶ περὶ τῆς διαθείσης κλίμακος καθ' ὕπνους. Κατοίκησις Ἰακὼβ πρὸς Λάβαν τὸν μητράδελφον, καὶ ἔρως τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ. Συνέλευσις Ἰακὼβ πρὸς Λείαν, καὶ τεκνογονία αὐτῆς. Ἡ δὲ Ῥαχὴλ μὴ τίκτουσα τῇ οἰκείᾳ θεραπαίνῃ τὸν Ἰακὼβ ἠξίωσε συνελθεῖν, καὶ τὰ τεχθέντα δύο τέκνα ὠκειώσατο. Ζηλώσασα δὲ ἡ Λεία, τὴν ἑαυτοῦ θεράπαιναν παρακατέκλινε τἀνδρὶ, καὶ τὰ γεννηθέντα ἐξιδιώσατο. Ὅτι ἡ Ῥαχὴλ ἔτεκε τὸν Ἰωσὴφ.

N. VIII. Ὑποχωρήσαντος Ἰακὼβ ἀπὸ τοῦ Λάβαν, καὶ ἡ Ῥαχὴλ τὰ εἴδωλα τούτου ἀφαιρεῖται. Πάλι Ἰακὼβ μετὰ τοῦ ἀγγέλου. Ἁρπαγὴ τῆς Δείνης ὑπὸ τοῦ τῶν Σικίμων βασιλέως, υἱοῦ Συχὲμ, καὶ ἀπώλεια αὐτῶν, καὶ φθορὰ ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν αὐτῆς, Θάνατος Ἰσαάκ.

N. IX. Ὅπως ἐπεκλήθη Ἐδὼμ ὁ Ἡσαῦ. Βουλὴ τῶν ἀδελφῶν κατὰ τοῦ Ἰωσὴφ, καὶ κατάσχεσις αὐτοῦ, καὶ ἀπόδοσις πρὸς τοὺς ἐμπόρους. Ὅτι ὁ Πετεφρῆς ὠνήσατο τὸν Ἰωσήφ. Κατηγορία ψευδὴς ὑπὸ τῆς γυναικὸς Πετεφρῆ κατὰ τὸν Ἰωσὴφ, καὶ κατάσχεσις αὐτοῦ ἐν φυλακῇ. Δήλωσις τῶν ἐνυπνίων τῶν συνδεσμωτῶν παρὰ τοῦ Ἰωσήφ.

N. X. Ἐνύπνια τοῦ Φαραώ. Δήλωσις τῶν ἐνυπνίων Φαραὼ ὑπὸ τοῦ Ἰωσὴφ, καὶ δίδωσι τὴν ἐξουσίαν αὐτῷ Φαραὼ πάσης γῆς Αἰγύπτου. Τί σημαίνει τὸ θομφάνηχος. Ἐπανέλευσις τῶν ἀδελφῶν Ἰωσὴφ διὰ τὸν λιμόν. Ἀναγνωρισμὸς Ἰωσὴφ καὶ τῶν ἀδελφῶν.

N. XI. Ἔλευσις τοῦ Ἰσραὴλ πρὸς Αἴγυπτον παροικεί. Εὐλογία Ἰακὼβ τοῖς ἐγγόνοις ἐναλλάξ. Τελευτὴ Ἰωσήφ.

N. XII. Ὅτι ἐκάκουν οἱ Αἰγύπτιοι τοὺς Ἰσραηλίτας. Περὶ τῆς γεννήσεως Μωϋσέως. Ὅτι περικαλλὴς ἦν τὴν ἰδέαν Μωϋσῆς, καὶ ὅτι προσίετο θηλὴν Αἰγυπτίαν. Ἐπωνυμία τοῦ ὀνόματος Μωϋσέως, καὶ ὅτι ἕβδομος ἦν ἐξ Ἀβραάμ. Ὅπως ἐπιτίθησι τὸ διάδημα Φαραὼ τῷ Μωσεῖ. Οἷος ἦν τὴν ἡλικίαν καὶ τὴν ἀρετὴν ὁ Μωσῆς, καὶ ὅπως κατ' Αἰθιόπων ἐστρατεύει. Ὅτι προμάχοις ταῖς ἴβεσι κατὰ τῶν ἰοβόλων ἐχρήσατο. Ἡ Σαβὰν πόλις Αἰθιοπίας. Ὅτι Μωσῆς ἔλαβε γυναῖκα τοῦ Αἰθιόπων κρατοῦντος θυγατέρα. Ὅτι οἱ Αἰγύπτιοι ἐμίσουν αὐτὸν καὶ σωζόμενοι. Ὅτι ἔφυγε Μωσῆς ἐξ Αἰγύπτου εἰς Μαδιὰμ, κἀκεῖ λαβὼν γυναῖκα, καὶ ποιμὴν γίνεται.

N. XIII. Ὅτι νέμων ἐν ὄρει Σινᾶ ὁρᾷ τὴν βάτον ὁ Μωσῆς, καὶ ἐνυπνιάσθη ἐπὶ τὴν Αἴγυπτον ἀπελθεῖν. Τὸ περὶ τῆς βακτηρίας τοῦ Μωσέως θαῦμα, τὴν εἰς τὸν κόλπον βληθεῖσαν δεξιὰν, καὶ τὸ εἰς αἷμα μεταβληθὲν ὕδωρ. Ὅτι Μωϋσῆς καὶ Ἀαρὼν ἦλθον εἰς Αἴγυπτον πρὸς Φαραώ. Ὅπως ἡ ῥάβδος μετεβλήθη εἰς ὄφιν. Ὅσα ὁ Μωσῆς κακὰ τοῖς Αἰγυπτίοις ἐπήγαγε, σκληρυνομένου τοῦ Φαραώ. Ὅπως τὸ Πάσχα διάβασις, καὶ ὑπερβασία ἐξ ἐκείνου εἰκονίζεται. Ὅσοι ἦσαν οἱ στρατεύεσθαι δυνάμενοι Ἰουδαῖοι, ὅτε ἐξῆλθον τῆς Αἰγύπτου. Πόσους ἐνιαυτοὺς εἰς τὴν Αἴγυπτον ᾤκησαν Ἰουδαῖοι.

N. XIV. Πόσος ἦν ὁ διώκων τοὺς Ἰουδαίους λαὸς τῶν Αἰγυπτίων. Ὅπως διεῖλεν εἰς δύο τὴν θάλασσαν μέρη, καὶ διεβίβασε τὸν λαόν. Ὅτι ὕμνησεν ᾠδὴν Μωσῆς, καὶ τοῖς ὅπλοις Αἰγυπτίων ἐχρήσαντο Ἰουδαῖοι. Ὅτι Μὰρ καὶ Μαιρὰν ὁ τὸ ὕδωρ τὸ

πικρὸν ἔχων τόπος ἐκλήθη. Ὅπως διὰ ξύλου ἐγλυκάνθη τὸ ὕδωρ, καὶ ὅπως τὸ τοιοῦτον θαῦμα Ἰώσηπος ἑρμηνεύει. Περὶ τῶν ὀρτύγων καὶ τοῦ μάννα. Ὅτι τὸ Μὰν ἐπερώτησιν δηλοῖ. Ὅτι τὸ ἀσσάριον μέτρον ἐστίν. Ὅπως ἡ πέτρα παρὰ Μωσέως ὕδωρ ἔβλυσεν. Ὅπως ὁ Μωσῆς κατετρυποῦτο τῇ ἐκτάσει τῶν χειρῶν. Ὅπως Ὢρ καὶ Ἀαρὼν ἀνεῖχον τὰς χεῖρας τοῦ ἀδελφοῦ.

Ν. XV. Ὅτι μετὰ τρίμηνον ἐξ Αἰγύπτου ἐπὶ τὸ Σινᾶ ὄρος παρῆσαν Ἰουδαῖοι. Συμβουλὴ τοῦ πενθεροῦ Μωϋσέως, ὅπως χρὴ δημαγωγεῖσθαι τὸν λαόν. Κατὰ τὸ ὄρος Σινᾶ ἔλαβε Μωσῆς τὰς ἐντολάς. Ὅτι χρονίζοντος εἰς τὸ ὄρος ὁ λαὸς ἐγόγγυζε, καὶ τί ἐποίησεν Ἀαρών. Ὡς ὁ Μωσῆς συνέτριψε τὰς πλάκας, ὀργισθεὶς διὰ τὴν μοσχοποιίαν, καὶ συντρίψας τὸν μόσχον, ἐπότισε τὸν λαὸν ἐκ τοῦ χοὸς, καὶ ἀπέκτεινε πολλούς. Ἀνέβη Μωσῆς εἰς τὸ ὄρος, λέγων· Κύριε, ἡμάρτηκεν ὁ λαός. Καὶ λαβὼν δύο πλάκας, αὖθις ὑπέστρεψε πρὸς τὸν λαόν Περὶ τῆς κατ' ἐπιταγὴν γεγενημένης σκηνῆς, καὶ τῆς εἰς αὐτὴν προσαγωγῆς τοῦ λαοῦ, ὧν εἶχον.

Ν. XVI. Ὅτι ἀρχιτέκτονες τῆς σκηνῆς Βεσελεὴλ καὶ Ἐλιφάζ. Περὶ τῆς κιβωτοῦ, ἐν ᾗ αἱ δύο πλάκες, καὶ τίνες οἱ δεκάλογοι, οἱ ἐν αὐτῇ. Οἱ δεκάλογοι. Περὶ τῆς ἐν τῷ ναῷ καταθέσεως, καὶ τῶν δώδεκα ἄρτων τῶν ἀζύμων. Ὅτι ἀρχιερεὺς Ἀκρὼν ἐψηφίσθη. Ὅτι Ἑβραῖοι εἰσέφερον. Ὅτι τὴν εἰσφορὰν ἐλευθέρως ἐποιοῦντο οἱ Ἑβραῖοι. Ὅτι παρὰ τὰ διατεταγμένα θυσάντων τινὰ μέρη τοῦ σώματος κατεκαύθησαν. Ὅτι ἑξήκοντα μυριάδες εὑρέθησαν, καὶ ἐπέκεινα.

Ν. XVII. Ἡ Λευϊτικὴ φυλὴ ὑπὲρ δισμυρίους καὶ τρισχιλίους ἀριθμηθέντες πρὸς ὀκτακοσίοις καὶ ὀγδοήκοντα. Ὅπως ἐξ ἑκάστης φυλῆς ἕνα λαβὼν κατασκοπεύσοντα τὴν γῆν, τήν τε δύναμιν τῶν Χαναναίων. Περὶ τῆς στάσεως τοῦ πλήθους καὶ τοῦ Κυρὶ καταβοῶντος διὰ τὴν ἱερωσύνην Ἀαρών. Ὑποθήκη Μωσέως, καὶ ὅπως ἐγνώσθη, ὅτι ὁ Θεὸς τὸν Ἀαρὼν ἱεράσθαι ἐβούλει. Ὅπως Δαθὰν καὶ Ἀβειρὼν ὑπὸ γῆν κατεχώσθησαν. Κρίσις Θεοῦ δικαία τοῖς περὶ τῆς ἱερωσύνης ἀμιλλωμένοις. Περὶ τῶν βακτηρίων τῶν ἐχουσῶν τὰ τῶν φυλῶν ὀνόματα, ἐν αἷς καὶ ἡ Ἀαρὼν ἐβλάστησε ῥάβδος. Ὅπως ἡ τῶν Λευϊτῶν φυλὴ στρατειῶν ἀφείθη, καὶ οἵας προσόδους ἔσχεν.

Ν. XVIII. Ὅπως τέθνηκε Μαριὰμ ἡ τοῦ Μωσέως ἀδελφή, μὴ ἰδοῦσα τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας. Καὶ Ἀαρὼν ὁμοίως καταλιπὼν ἀρχιερέα τὸν υἱόν. Ὅπως οἱ Ἑβραῖοι κατὰ Ἀμορραίων ἐμαχέσαντο. Καὶ ἀναίρεσις τῶν αὐτῶν βασιλέων Σηὼν καὶ Ὢγ. Περὶ στρατοπεδεύσεως πρὸ Ἱεριχοῦντος. Περὶ Βαλαὰμ καὶ τῆς κατὰ τὴν ὁδὸν αὐτοῦ ἐπιφανείας ἀγγέλου. Ὅτι ὁ Βαλαὰμ Μωσέως οὐ κατηράσατο, ἀλλὰ καὶ εὐλόγησε κινούμενος ἄνωθεν ἐκ Θεοῦ. Ὅτι κατὰ συμβουλὴν Βαλαὰμ παρθένους ἀφῆκεν τοῖς Ἰουδαίοις, καὶ παρηνόμησαν δεινῶς. Ὅπως ὁ Φινεὲς τὸν Ζαμβρῆν σὺν τῇ Μαδιανίτιδι ἐξεκέντησεν. Ἥττα Μαδιηναίων καὶ ἀναίρεσις πάντων ἄνευ γυναικῶν παρθένων. Ὅτι γηράσας Μωσῆς Ἰησοῦν κατέλιπεν.

Ν. XIX. Ὅτι τὴν Ἀμορῖτιν τῷ Γὰδ καὶ Ῥουβὶμ ἀφώρισε Μωσῆς, διαταξάμενος, ἵνα ἕκαστος τῆς οἰκείας φυλῆς μένων ἔχῃ τὸν κλῆρον. Εἰ δὲ τῆς φυλῆς ἀλλοτριωθῇ, καὶ τοῦ κλήρου στερηθῇ. Ὅπως, εἰς ὄρος ὑψηλὸν στὰς Μωσῆς, εἶδε τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας, καὶ οὕτως ἀφανὴς γέγονε, βιώσας ἔτη ἑκατὸν εἴκοσιν, ὧν ἦρξε τὸ τρίτον τούτων. Περὶ τῶν τῆς Ἱεριχοῦντος κατασκόπων. Περὶ Ῥαὰβ τῆς ἐν Ἱεριχοῦντι κρυψάσης τοὺς κατασκόπους, καὶ ὅσα ὑπέσχοντο αὐτῇ ποιῆσαι μετὰ τὴν τῆς πόλεως ἅλωσιν Καὶ ὅτι φοινικίδα ἀπαιωρῆσαι εἰς γνώρισμα τῆς οἰκίας ἐνετέταλτο ἡ γυνή. Ὅτι πρῶτοι ἱερεῖς καὶ Λευῖται τὸν Ἰορδάνην εἰσελθόντες, ἀνέκοψαν αὐτὸν, καὶ οὕτως ὁ λαὸς διεπέρασεν.

Ν. XX. Περὶ τοῦ βωμοῦ καὶ τῶν λίθων οὓς ἔλαβεν Ἰησοῦς κατὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν φυλῶν ἐκ τοῦ Ἰορδάνου. Ὅτι κατὰ τὴν πρώτην τῆς τοῦ Πάσχα ἡμέραν ἤρξατο ὁ Ἰησοῦς πολιορκεῖν Ἱεριχώ. Καὶ ἕως τῆς ἑβδόμης ἡμέρας τὸ τεῖχος κυκλῶν μετὰ τῶν ἱερέων καὶ τὰς κιβωτοῦ, καὶ μετὰ σαλπίγγων, καὶ κατέπεσε τὸ τεῖχος, καὶ ἀρὰς κατὰ τῶν ποτε βουληθησομένων ἀνεγεῖραι τὴν πόλιν Ἱεριχοῦντα ἐποιήσατο. Περὶ τῶν ἀναιρεθέντων χρημάτων, ἃ ἀνετέθησαν τῷ Θεῷ. Καὶ περὶ τοῦ ἀποκρύψαντος τὸ χρυσίον, καὶ ὅτι ἀνῃρέθη διὰ τοῦτο. Ὅπως ἐπείσαντο Γαβαωνῖται ὡς ὄντες ἀλλότριοι Ἱεριχοῦντος. Ὅτι Ἰησοῦς, μαθὼν ψευσθῆναι, ἐποίησε τούτους ξυλοκόπους καὶ ὑδροφόρους τῆς Συναγωγῆς. Ὅπως τὸν βασιλέα Ἱεροσολύμων ἥττησεν Ἰησοῦς, συμμαχῶν Γαβαωνίταις, ὅτε καὶ ἡ ἡμέρα ηὐξήθη. Ὅτι Γάλγαλα τὴν ἐλευθερίαν οἱ Ἑβραῖοι καλοῦσιν.

Ν. XXI. Περὶ τῆς σκηνῆς ἧς ἔστησεν Ἰησοῦς εἰς Σηλώμ. Ὅτι ὑπέργηρως Ἰησοῦς ἐτελεύτησεν, ἐτῶν γεγονὼς ἑκατὸν δέκα. Ὅτι μετὰ θάνατον Ἰησοῦ κατὰ τῶν Ἑβραίων Χαναναῖοι ἐπανέστησαν, καὶ ἡττήθησαν. Ὅτι εὐθηνούμενοι Ἰσραηλῖται κατερρύπαινον τῶν νόμων καὶ τῶν ὅπλων.

Ν. XXII. Περὶ τοῦ ξενωθέντος ἐν Γαβαὼ Δευίτου, καὶ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ τῆς Βηθλεεμίτιδος, ἣν οἱ εἰς αὐτὴν πορνεύοντες διέφθειραν. Καὶ ὅτι ταύτην εἰς δώδεκα μέρη διεῖλεν ὁ ταύτης ἀνὴρ, καὶ ταῖς δώδεκα φυλαῖς ἔστειλε τὰ μέρη εἰς ἔλεγχον τοῦ γενομένου. Περὶ Γοθονιὴλ, καὶ ὅπως ἦρξε τοῦ Ἰσραηλιτῶν λαοῦ. Μετὰ τὸν Γοθονιὴλ ἄναρχοι ὄντες οἱ Ἰσραηλῖται κατεφρονήθησαν. Περὶ τοῦ Βενιαμίτου Ἀὼθ ἢ Ἰούδα, καὶ ὅτι τὸν Αἰγλὼμ ἀνεῖλε δόλῳ. Ὅπως ἦρξε τοῦ λαοῦ Ἀώθ.

Ν. XXIII. Περὶ Δευώρας τῆς προφήτιδος καὶ Βαρὰχ, τῶν κατὰ τοῦ Σισάρα στρατευσάντων. Ὅτι φεύγων Σισάρας ἀνῃρέθη παρὰ γυναικὸς γάλακτι μεθυσθείς. Θάνατος Δευώρας καὶ Βαράκ. Περὶ Γεδεών, καὶ ὅσα ἐποίησεν ὁ ὀφθεὶς αὐτῷ ἄγγελος, παραθαρρύνων αὐτὸν εἰς τὸν κατὰ τῶν ἐναντίων πόλεμον. Περὶ τοῦ πόκου καὶ τῆς δρόσου. Περὶ τῶν ἐν τῷ πίνειν λαφάντων. Περὶ τῆς ἐν ὕπνοις κριθίνης μάζης, τί δηλοῖ; Ὅπως τὸν οἰκεῖον λαὸν συνέταξε Γεδεών. Ὅτι γηραιὸς ἐτελεύτησε Γεδεὼν καταλιπὼν υἱοὺς ἐκ διαφόρων γυναικῶν ἑβδομήκοντα, καὶ ἕνα ἐκ παλλακῆς, ὃς τοὺς ἑβδομήκοντα ἔκτεινε καὶ τυραννήσεν. Ὅτι γύναιον ἄνωθεν βαλὸν κτείνει τὸν Ἀβιμέλεχ. Ὅτι Ἰεφθάε ὑπέσχετο θῦσαι τὸ πρῶτον συναντήσαν, εἰ νικήσει· καὶ οὕτω θύει τὴν θυγατέρα.

Ν. XXIV. Ὅτι Σαμψὼν ἰσχὺν σημαίνει. Ὅπως ἐγεννήθη Σαμψών. Ὅτι Ναζωραῖος, ὁ ἀφωρισμένος Θεῷ. Ὅτι ὁ πατὴρ Σαμψὼν Μανωὲ ἐζήτει μαθεῖν τοῦ προσομιλοῦντος ἀγγέλου τὸ ὄνομα. Ὁ δὲ θαυμαστὸν εἶπεν εἶναι τοῦτο, καὶ ἀπεσιώπησεν. Ὅτι θείῳ πυρὶ κατεκαύθη ἡ θυσία Μανωέ. Ὅπως ἡράσθη ὁ Σαμψὼν γυναικὸς ἀλλοφύλου. Καὶ ὅπως ἀναι-

ρεῖ τὸν λέοντα, καὶ εὑρίσκει σμῆνος μελισσῶν ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ. Καὶ ὅτι τὰ περὶ τούτου πρόβλημα ἔθετο· καὶ ὅπως τοῦτο τῇ γυναικὶ ἐξηγήσατο αἰτησαμένῃ σὺν δάκρυσιν. Ὅτι διὰ τὸ τὴν γυναῖκα ἑτέρῳ συζυγῆναι, ὠργίσθη Σαμψών, καὶ λαβὼν ἀλώπεκας τριακοσίας, λαμπάδας ἡμμένας ταῖς ἐκείνων οὐραῖς προσέδησε. Καὶ οὕτω τὰ τῶν Παλαιστινῶν κατέκαυσε λήϊα. Οἱ δὲ κατέκαυσαν τὴν γυναῖκα. Ὅτι ἑκὼν ἑαυτὸν δεδεμένον τοῖς ἀλλοφύλοις παρέδωκεν ὁ Σαμψών. Ὁ δὲ διὰ σιαγόνος ὄνου ἀπέκτεινε πολλούς. Ὅθεν καὶ Σιαγόνα τὸν τόπον ἐκάλεσαν. Ὅπως ἀπὸ τῆς σιαγόνος ἔπιε Σαμψών. Ὅπως τὰς πύλας σὺν ταῖς παραστάσι μετέθετο Σαμψών. Ὅτι ἡπάτησε Σαμψὼν ἡ Δαλιδά. Καὶ μαθοῦσα τὴν ἀπὸ τῆς τριχὸς ἰσχὺν, ἐκκόπτει τὴν τρίχα· καὶ αὐτοῦ ἀσθενήσαντος, ἐκκόπτουσιν αὐτοῦ τοὺς ὀφθαλμοὺς οἱ ἐχθροί. Ὅπως τῆς κόμης αὐξομένης, καὶ ἡ ἰσχὺς ηὐξάνετο τοῦ Σαμψών. Καὶ ὅπως τοὺς κίονας κατέσεισε, καὶ τὴν οἰκίαν ἔρριψε καθ' ἑαυτοῦ καὶ πάντας ἀπέκτεινε σὺν ἑαυτῷ.

Ν. XXV. Ὅτι μετὰ τὸν Σαμψὼν οὐκέτι Κριταὶ ἦγον τὸν Ἰσραήλ, ἀλλ' ὁ ἀρχιερεὺς Ἠλεί. Περὶ τῆς Νοεμίν, καὶ τῆς Ὀρφὰ, καὶ τῆς Ῥούθ. Ὅπως ἡ Νοεμὶν εὐτυχίαν ὅηλοῖ, Μάρα δὲ ἀδύνην. Ὅπως ὁ Βοὰζ τὴν Ῥοὺθ εἰσαγαγὼν εἰς τὴν Γερουσίαν, καὶ τὸν συγγενῆ ἤρετο εἰ ταύτην βούλεται ἀγαγεῖν. Τοῦ δὲ παραιτησαμένου, λαμβάνει αὐτὴν, καὶ ὅτι κατὰ τὸν νόμον γέγονε τὰ σημεῖα τῆς παραιτήσεως. Ὅτι Ἰωβὴδ δουλεύων ἑρμηνεύεται. Περὶ Σαμουήλ. Ὅτι ὁ Ἠλεὶ προεῖπε τῇ Ἄννῃ τὴν τοῦ Σαμουὴλ γέννησιν. Ὅτι προσήχθη τῷ Ἠλεὶ μετὰ τὸ γεννηθῆναι Σαμουήλ. Ὅτι κοιμώμενον τὸν Σαμουὴλ ἐκάλεσεν ὁ Θεός. Ηρόρρησις διὰ τοῦ Σαμουὴλ τῶν ἐσομένων τοῖς Ἰσραηλίταις καὶ τοῖς παισὶ τοῦ Ἠλεὶ συμφορῶν.

Ν. XXVI. Κίνησις Παλαιστινῶν κατὰ Ἰσραηλιτῶν. Καὶ τῆς Κιβωτοῦ ἀποστολὴ εἰς βοήθειαν, καὶ Ἑβραίων ἥττα, καὶ φόνος τῶν παίδων Ἠλεί, καὶ ἅλωσις τῆς Κιβωτοῦ, καὶ θάνατος διὰ τοῦτο τοῦ Ἠλεὶ, ἐνενήκοντα ἐτῶν γενομένου. Ὅτι εἰς Ἄζωτον πόλιν οἱ ἀλλόφυλοι τὴν Κιβωτὸν ἀπήγαγον, καὶ ἀνέθεντο ἐν εἰδωλείῳ θεοῦ Δαγὼν, καὶ διαπέπτωκε τὸ εἴδωλον. Ὅτι δυσεντερία ἐνέσκηψε τῇ πόλει Ἀζωτίων, καὶ μῦες ἐκ τῆς γῆς ἀνεβόθησαν Ὅτι ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν ἡ Κιβωτὸς περιπομπὴν παρὰ τῶν Παλαιστινῶν, ἐκάκου αὐτάς. Ὅπως ἀπεστάλη ἡ Κιβωτὸς ἐπὶ ἁμάξης ἀναθεμένων. Ὅτι βόες ἀπήγαγον μόνοι εἰς τοὺς Ἰσραηλίτας τὴν Κιβωτόν. Ὅτι τοὺς ἁψαμένους τῆς Κιβωτοῦ ἀνιέρους ἐθανάτωσεν ὁ Θεός. Ὅτι ὁ Σαμουὴλ ἀντὶ ἐλευθερίας ἐπείστατο. Ὅτι οἱ Παλαιστινοὶ προσβάλλοντες τοῖς Ἑβραίοις ἡττήθησαν, βροντῶν καὶ σεισμοῦ γεγονότων, καὶ ἀστραπῶν, αἷς ἐξεδειματώθησαν, καὶ οὐκέτι προσέβαλον.

Ν. XXVII. Ὅτι ὁ Σαμουὴλ, γεγηρακὼς, τοῖς υἱοῖς τὴν κρίσιν τοῦ λαοῦ ἀνατίθησιν. Ὅτι ὁ λαὸς διὰ τὴν τῶν υἱῶν τοῦ Σαμουὴλ κακίαν βασιλέα ἐζήτησαν, καὶ ὁ Σαμουὴλ δεδωκέναι ὑπέσχετο, προειπὼν μεταμελήσειν αὐτοῖς. Περὶ Σαοὺλ, καὶ ὅπως εἰς βασιλέα ἐχρίσθη, ἀναζητῶν τοὺς ὄνους τοῦ πατρός. Τίνα σημεῖα ἐπὶ τῷ χρίσματι ὕδωκε τῷ Σαοὺλ ὁ Σαμουήλ. Ὅτι ὁ κλῆρος ἐπὶ τὸν Σαοὺλ ἔπεσε. Καὶ ἀνεζήτησαν αὐτὸν, καὶ εὗρον ἀπόντα. Ὅτι ἐξήτησεν ὁ τῶν Ἀμμανιτῶν βασιλεὺς ἐξελεῖν ἑκάστου δεξιὸν ὀφθαλμὸν τῶν Γαλααδιτῶν, καὶ οὕτως ἀπαλλαγῆναι αὐτῶν. Ὅτι Σαοὺλ προεφήτευσε τὴν ἀπώλειαν τῶν ἐχθρῶν. Ὅπως κατετροπώσατο Ἀμμανίτας ὁ Σαούλ. Ἡ δευτέρα τοῦ Σαοὺλ ἀναγόρευσις. Πότε ἦσαν Ἑβραῖοι ἀριστοκρατούμενοι, καὶ πότε ἄναρχοι, καὶ πότε ἐκρίνοντο, καὶ πότε ἐβασιλεύοντο.

Ν. XXVIII. Ὅτι ἐν ἀκμῇ βάρους χειμὼν γέγονεν. Ὅτι καὶ πάλιν οἱ Παλαιστινοὶ τοὺς Ἑβραίους κατέτρωσαν. Ὅπως ὁ Ἰωνάθαν προσέβαλε τοῖς πολεμίοις, καὶ ἥττησεν αὐτούς. Ὅτι ἀρὰν ἔθετο Σαοὺλ τοῦ μὴ φαγεῖν τινα ἕως νυκτὸς, ἀλλὰ διῶξαι ἀκρατῶς τοὺς ἐχθροὺς, καὶ ὅτι μὴ ἀκούσας τῆς ἀρᾶς ἔφαγεν Ἰωνάθαν, διὰ τοῦτο γέγονεν ἥττα. Καὶ ὅτι τοῦτον ἔμελλεν ἀνελεῖν ὁ πατὴρ, εἰ μὴ ἥρπασεν αὐτὸν ὁ λαός.

Ν. XXIX. Ὅτι κατὰ κέλευσιν Θεοῦ εἶπε Σαμουὴλ τῷ Σαοὺλ, συμβαλεῖν Ἀμαληκίταις, καὶ πάντας κτεῖναι. Καὶ ὅτι προσβαλὼν ἐνίκησε, τὸν δὲ βασιλέα αὐτῶν οὐκ ἀπέκτεινε. Καὶ διὰ τοῦτο ἀκούει ἀπὸ Σαμουὴλ ἀφαιρεθῆναι τὴν βασιλείαν. Ὅτι τοῦ Σαμουὴλ ὑποχωροῦντος κατέσχε τὴν διπλοΐδα αὐτοῦ Σαοὺλ, παρακαλῶν ἱλασθῆναι τὸν Θεόν. Καὶ ἐσχίσθη ἡ διπλοῒς, καὶ εἶπε Σαμουὴλ, οὕτω διαιρεθῆναι τὴν βασιλείαν αὐτοῦ. Καὶ ὀψὲ παρεκλήθη Σαμουὴλ εἰπὼν, ἱκετεῦσαι τὸν Θεὸν εἰ τὸν βασιλέα Ἀμαληκιτῶν κτείνει Σαοὺλ. Ὅτι ἀπὸ πάντων τῶν ἀδελφῶν ὁ Δαβὶδ ἐχρίσθη εἰς βασιλέα, καὶ ὅτι ἐπῆλθεν ἐπ' αὐτὸν πνεῦμα προφητείας ὑποχωροῦν ἀπὸ Σαοὺλ· Ὅτι πνεῦμα πονηρὸν ἔπνιγε τὸν Σαοὺλ, ὃ κατεπῇδε Δαβὶδ ψάλλων μετὰ κινύρας. Καὶ ὁπλοφόρος τῷ Σαοὺλ ἐχρημάτιζεν. Περὶ τῶν ἐπελθόντων ἀλλοφύλων τοῖς Ἰσραηλίταις· καὶ περὶ Γολιὰθ. Καὶ ὅπως ὁ Δαβὶδ αὐτὸν ἐκίνησε. Καὶ περὶ τῶν ὅπλων τοῦ Γολιάθ. Ὁ Δαβὶδ βαρρεῖν λέγει ἐπὶ τῷ ἐνισχύσαντι αὐτὸν κατὰ τῆς ἄρκτου καὶ κατὰ τοῦ λέοντος. Ὅτι ἄοπλος προσέβαλε Δαβὶδ τῷ Γολιὰθ, μόνους πέντε λίθους φέρων, καὶ τὴν σφενδόνην. Ὅπως λίθῳ διὰ σφενδόνης τὸν Γολιὰθ κατέβαλε Δαβὶδ, καὶ ἀνεῖλεν αὐτὸν τῇ οἰκείᾳ ῥομφαίᾳ αὐτοῦ. Καὶ οὕτως ἥττωνται οἱ ἀλλόφυλοι.

Ν. XXX. Ὅτι ἀνέθετο Δαβὶδ τὴν ῥομφαίαν τοῦ Γολιὰθ τῷ Θεῷ. Ὅπως φθονῆσαι τὸν Δαβὶδ ἐκινήθη Σαούλ. Ὅπως ἔψαλλε Δαβὶδ ἐπὶ Σαοὺλ δαιμονιζομένῳ, ὁ δὲ ἐπεχείρησε βάλλειν τῷ δόρατι, καὶ ἠτύχησεν. Ὅτι ἦρα Δαβὶδ ἡ θυγάτηρ Σαοὺλ, καὶ ὑπέσχετο τὸν γάμον, εἰ ἑκατὸν ἀκροβυστίκς ἐνέγκοι αὐτῷ Δαβίδ. Ὃ καὶ πεποίηκεν ὁ Δαβίδ. Ὅπως ἐπεβούλευεν ἀεὶ Σαοὺλ τῷ Δαβίδ. Ὅπως καὶ πάλιν ὁ Δαβὶδ ἐνίκησε τοὺς πολεμίους. Ὅπως πρὸς τὴν ἀποστολὴν τοῦ Σαοὺλ ἡ θυγάτηρ αὐτοῦ ἀντεμηχανήσατο, τὸν Δαβὶδ προπέμψασα, καὶ ἦρ αἶγὸς νεοσφαγοῦς ἐν τῇ κλίνῃ κατακρύψασα. Ὅπως διαφόρως προεφήτευον τότε πολλοί. Ὅτι εἴρηται τὸ, Εἰ καὶ Σαοὺλ ἐν προφήταις.

Ν. XXXI. Αἱ φυγαὶ τοῦ Δαβίδ. Ὅπως τοὺς ἁγίους ἄρτους ἔφαγε Δαβὶδ, καὶ τὴν ῥομφαίαν τοῦ Γολιὰθ ἔλαβεν. Ὅτι μανίαν ὑπεκρίθη Δαβίδ. Περὶ Δωὴκ τοῦ δούλου Σαοὺλ, καὶ ὅπως κατήγγειλε περὶ τῶν ἄρτων καὶ τῆς ῥομφαίας. Καὶ ὅπως δι' αὐτοῦ ἐκτάνθη ὁ ἀρχιερεὺς ἐκεῖνος, καὶ τὸ γένος αὐτοῦ. Πάλιν ἐπιβουλὴ κατὰ Δαβίδ. Ὅπως διὰ τὴν τῆς γαστρὸς ἀνάγκην εἰσῆλθε Σαοὺλ εἰς τὸ σπήλαιον, » ἔνθα ἦν ὁ Δαβίδ, καὶ οὐκ ἀπέκτεινεν αὐτὸν, ἀλλ' ἔλαβε μέρος τῆς διπλοΐδος. Ὅρκος Δαβὶδ πρὸς Σαοὺλ, ὅτι οὐ κακώσει τὸ γένος αὐτοῦ.

Ν. XXXII. Περὶ Νάβαλ τοῦ ἀπανθρώπως ἀποκριναμένου πρὸς τοὺς παρὰ τοῦ Δαβὶδ σταλέντας,

καὶ περὶ τῆς γυναικὸς Νάβαλ ὅπως ἐξιλεώσατο τη- A νικαῦτα τὸν Δαβίδ. Ὅτι τὸ Νάβαλ ἀφροσύνην δηλοῖ. Ὅπως ἐκ λύπης ἀπέθανε Νάβαλ δειματωθείς, καὶ ἔλαβε Δαβὶδ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ. Καὶ ὅπως ἐπεβούλευσεν αὐτὸν Σαούλ. Ὅπως κοιμωμένῳ τῷ Σαοὺλ ἐπέστη Δαβίδ, καὶ οὐκ ἀνεῖλεν αὐτόν. Φακὸς ἀγγεῖον ὑδατηρόν. Περὶ τῆς ἐγγαστριμύθου, καὶ ὅπως ἔδοξεν ἀναχθῆναι Σαμουὴλ ἐκ νεκρῶν, καὶ οἷα εἶπεν ὁ ἀναχθεὶς τῷ Σαούλ. Περὶ τῶν μετὰ Δαβὶδ στρατευσαμένων τετρακοσίων, καὶ τῆς νίκης, καὶ περὶ τῶν φυγόντων ἐν δρομάσι καμήλοις, καὶ τῶν λοιπῶν διακοσίων, οὓς ἀφῆκεν εἰς φυλακὴν τῶν σκευῶν ὁ Δαβίδ. Καὶ ὅτι συμμερισταὶ τοῖς τετρακοσίοις γέγονασιν οἱ διακόσιοι, οἱ τὰ σκεύη φυλάττοντες. Θάνατος τῶν παίδων τοῦ Σαοὺλ, καὶ ὅτι ἔσφαξεν ἑαυτὸν ὁ Σαοὺλ, καὶ ὁ ὁπλοφόρος αὐτοῦ. Ὅτι μετὰ τὸ ἀποθανεῖν τὸν Σαοὺλ καὶ τοὺς παῖδας αὐτοῦ. ἀφῃρέθησαν τὰς κεφαλὰς, τὰ δὲ σώματα τούτων B ἀνεσταυρώθησαν.

## LIBER SECUNDUS.

N. I. Ὅτι ἐκύλασεν ὁ Δαβὶδ τὸν κατὰ τὸν Σαοὺλ ἐπελθόντα, καὶ τρώσαντα διὰ τὸ εἶναι χριστὸν Κυρίου. Ὅπως ὁ Ἀβεννὴρ διωκόμενος ἔπληξεν ἐξόπισθεν καιρίως τὸν διώκοντα Ἀσαὴλ καὶ ἔκτεινεν. Ὅτι ἐπὶ πολὺ ἐπολέμουν ἀλλήλοις οἱ τοῦ Σαοὺλ καὶ οἱ τοῦ Δαβὶδ, ὑπερίσχυον δὲ οἱ τοῦ Δαβίδ. Ὅτι ὁ Ἀβεννὴρ προσερρύη τῷ Δαβὶδ, καὶ ἔπεισε καὶ τοὺς λοιποὺς προσελθεῖν αὐτῷ. Ὅτι ἀνεῖλεν Ἰωὰβ τὸν Ἀβεννὴρ ἐν δόλῳ. Ἀναίρεσις Ἰεβοσθὲ υἱοῦ Σαοὺλ, καὶ ὅτι τοὺς ἀνελόντας αὐτὸν ἀνεῖλε Δαβίδ. Πότε παρὰ παντὸς τοῦ Ἰσραὴλ ἐχρίσθη εἰς βασιλέα Δαβὶδ, καὶ ὅτι τριακονταέτης ἦν, ὅτε μόνης τῆς τοῦ Ἰούδα φυλῆς ἦρξεν. Ὅτι τὴν πόλιν Ἰεβοῦς πολιορκήσας καὶ ἑλὼν ὁ Δαβὶδ, τοὺς ἐκεῖ κατοικοῦντας ἐδίωξεν. Ἐπὶ οἰκείῳ δὲ ὀνόματι ταύτην ἀνῳκοδόμησε τὴν νῦν Ἱεροσόλυμα καλουμένην.

N. II. Προσβολὴ Δαβὶδ κατὰ τῶν ἐναντίων, καὶ ἥττα αὐτῶν. Περὶ τῆς εἰς Ἱεροσόλυμα ἀπαγωγῆς τῆς Κιβωτοῦ, ὅτε καὶ ὁ Δαβὶδ ἤλατο ἔμπροσθεν αὐτῆς· Καὶ ὁ ἁψάμενος αὐτῆς τέθνηκεν, ὡς ἄνιερος. Ὅτι οὐκ ἀσχημοσύνην ἡγεῖτο Δαβὶδ τὸ ὀρχεῖσθαι καὶ ψάλλειν ἔμπροσθεν τῆς Κιβωτοῦ. Ὅτι ἐκωλύθη Δαβὶδ οἶκον κατασκευάσαι τῇ Κιβωτῷ. Περὶ ὧν ἀγαθῶν ἐποίει ὁ Δαβὶδ τῷ ἐγγόνῳ Σαούλ.

N. III. Περὶ τῶν διὰ παρηγορίαν ἀποσταλέντων παρὰ τοῦ Δαβὶδ πρὸς τὸν υἱὸν τοῦ βασιλέως Ἀμμανιτῶν, καὶ δυξάντων κατασκόπων, καὶ ξυρηθέντων τὰς κεφαλὰς καὶ τοὺς πώγωνας. Διὸ καὶ πόλεμος ἤρθη κατὰ Ἀμμανιτῶν. Περὶ τῆς Βηρσαβεὲ, καὶ ὅπως ἠράσθη αὐβῆς ὁ Δαβὶδ, καὶ ὅπως ἀνεῖλεν Οὐρίαν τὸν ἄνδρα αὐτῆς. Ὅτι μετὰ τὰ κατὰ τὸν Οὐρίαν ἔλαβε τὴν Βηρσαβεὲ ὁ Δαβὶδ εἰς γυναῖκα, καὶ ὅπως ὁ Νάθαν διὰ παραβολῆς ἤλεγξεν αὐτὸν, καὶ τὴν διὰ τοῦτο ὀργὴν τοῦ Θεοῦ προεῖπε. Καὶ ὅτι συνῆκε Δαβὶδ, καὶ μετενόησεν. Περὶ τῆς νόσου τοῦ ἐκ τῆς Βηρσαβεὲ υἱοῦ τοῦ Δαβὶδ, καὶ ὅπως ἐν τῷ νοσεῖν ἐπένθει αὐτὸν Δαβίδ. Καὶ ὅπως μετὰ θάνατον τοῦ πένθους ἐπαύσατο. Περὶ Σολομῶντος, ὃν ἐκ τῆς Βηρσαβεὲ ἔσχε Δαβίδ. Περὶ τοῦ πολυτίμου στεφάνου, ὃν ἔλαβε Δαβὶν πορθήσας Ἀμμανίτας.

N. IV. Περὶ τοῦ ἔρωτος ὃν ἔσχε πρὸς Θάμαρ τὴν ἀδελφὴν ὁ Ἀμνών. Καὶ περὶ τοῦ μίσους ὃ ἔσχε μετὰ τὸ διακορήσασθαι αὐτὴν, καὶ περὶ Ἀβεσαλὼμ, καὶ ὅπως ἠμύνατο φόνῳ τὸν ἀδελφὸν, καὶ περὶ τῆς διὰ τὸν φόνον τοῦ Ἀμνὼν φυγῆς τοῦ Ἀβεσαλὼμ, καὶ ὅτι ὠργίσθη ὁ Δαβίδ. Ὅπως Ἰωὰβ ἐσοφίσατο ἐξιλάσασθαι τὸν Δαβὶδ πρὸς τὸν παῖδα Ἀβεσαλώμ. Περὶ τῆς κατὰ τοῦ Δαβὶδ ἐπαναστάσεως τοῦ Ἀβεσαλὼμ, καὶ περὶ τοῦ Ἀχιτόφελ τοῦ συναποστάτου Ἀβεσαλώμ. Περὶ τῆς πεπλασμένης αὐτομολήσεως Χουσὶ τοῦ ἑταίρου Δαβίδ. Περὶ τῆς ἀνοχῆς Δαβὶδ ἧς ἔδειξεν ὑπὸ τοῦ Σεμεεὶ καταρώμενος.

N. V. Ὅπως ἐμίγη ταῖς τοῦ πατρὸς παλλακαῖς ὁ Ἀβεσαλώμ. Ὅπως τὴν τοῦ Ἀχιτόφελ βουλὴν ἄπρακτον ἔδειξεν Χουσί. Ὅπως ὁ Ἀχιτόφελ ἀπήγξατο. Ὅπως ἡττηθεὶς ἐδιώκετο Ἀβεσαλὼμ, καὶ ὅπως ἐκ τριχῶν ἐν δένδρῳ κατεσχέθη καὶ ἀνηρέθη. Ὅπως τὸν θάνατον τοῦ Ἀβεσαλὼμ ἐθρήνει Δαβίδ.

N. VI. Ὅπως αἱ λοιπαὶ φυλαὶ ἄνευ τῆς τοῦ Ἰούδα ἀπέστησαν ἀπὸ Δαβίδ. Ὅπως ὁ Ἰωὰβ ἀνεῖλε τὸν Ἀβεσᾶ. Περὶ τοῦ ἐπὶ ἔτη τρία κρατήσαντος λιμοῦ. Καὶ ὅπως ἐλύθη διὰ τὸ δοθῆναι εἰς φόνον ἑπτὰ ἄνδρας ἀπὸ τοῦ οἴκου Σαοὺλ κατὰ θεῖον χρησμόν. Ὅπως ἠγάπων τὸν Δαβὶδ οἱ περὶ αὐτόν. Περὶ τοῦ γιγαντιαίου ἀνδρὸς τοῦ ἔχοντος ἐν ταῖς χερσὶ καὶ ἐν τοῖς ποσὶν ἀνὰ δακτύλου ἕξ.

N. VIII. Ὅπως συνέθετο τοὺς ψαλμοὺς ὁ Δαβίδ, καὶ οἷα τὰ τοῦ ψαλμοῦ ὄργανα. Περὶ τῆς ἀπαριθμήσεως, καὶ ὅπως μετὰ ταῦτα μετεμελήθη Δαβίδ. Περὶ τῆς αἱρέσεως τῶν τριῶν, ἓν ἐξ αὐτῶν λαβεῖν, διὰ τὴν τοῦ λαοῦ ἀπαρίθμησιν. Καὶ ὅτι τὸ αἱρεθὲν κακὸν τὸ ἐπελθεῖν τῷ λαῷ θάνατον, καὶ ἐπῆλθεν ἀπὸ πρωῒ ἕως ἀρίστου. Πῶς ἔπαυσεν ὁ Θεὸς τὴν τοῦ λαοῦ φθοράν. Ὅτι καθ' ὃν τόπον ἔμελλε σφαγιάσαι Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ, ἠβουλήθη ναὸν οἰκοδομῆσαι Δαβὶδ καὶ ἐκωλύθη παρὰ Θεοῦ. Ὅτι Δαβὶδ διὰ τὴν θέρμην νέανιδα ἐπῆγεν. Ὅτι Ἀδωνίας τέταρτος υἱὸς τοῦ Δαβὶδ ἐπεχείρησε βασιλεῦσαι. Ὅπως ἐχρίσθη Σολομῶν εἰς βασιλέα. Τί ἐνετείλατο τῷ Σολομῶντι Δαβὶδ τελευτῶν. Περὶ τοῦ τὸν ναὸν κτισθῆναι. Πόσα ἔτη ἔζησε Δαβίδ.

N. VIII. Ὅτι συνετάφη τῷ Δαβὶδ πολλὰ χρήματα. Ὅτι δωδεκαετὴς ἐβασίλευσε Σολομῶν. Ὅτι ἐζήτησεν Ἀδωνίας τὴν πολλακὴν Δαβὶδ, καὶ διὰ τοῦτο ἀνηρέθη παρὰ Σολομῶντος. Ὅπως ἀνηρέθη Σεμεεί. Ὅτι ἔλαβε Σολομῶν τὴν θυγατέρα Φαραώ. Ὅσα ἤτησε Σολομῶν τῷ Θεῷ. Περὶ τῶν προσελθουσῶν γυναικῶν, καὶ αἰτησαμένων κρίσιν περὶ τοῦ θανόντος παιδός. Ὅσα συνεγράψατο Σολομῶν. Περὶ τοῦ δακτυλίου οὗ ἡ σφραγὶς ἐδίωκε δαίμονας.

N. IX. Πότε ἤρξατο τῆς οἰκοδομῆς τοῦ ναοῦ Σολομῶν. Ὅτι ἐν ἔτεσιν ἑπτὰ συνετελέσθη ὁ ναός. Οἷα δι' ὀνείρου ἐνέφηνε Σολομῶντι Θεὸς περὶ τῶν μελλόντων· Τίνα ᾠκοδόμησε Σολομῶν. Περὶ ὧν ἔλυσεν αἰνιγμάτων Σολομῶν. Περὶ τῆς βασιλίσσης Αἰθιόπων. Ὅθεν ἐν Παλαιστίνῃ ἐφύη τὸ βάλσαμον.

N. X. Ὅτι ἀλλοφύλοις γυναιξὶν ἐμίγη Σολομῶν. Ὅτι τὴν κατὰ τοῦ Σολομῶντος ἀρὰν εἰς τὸν ἐξ αὐτοῦ ἔφη ἀποπληρῶσαι Θεός. Περὶ Ἄδερ. Περὶ Ἱεροβοάμ. Περὶ τῶν χρόνων Σολομῶντος, ὅσους ζῆσαι λέγεται.

N, XI. Περὶ Ῥοβοὰμ τοῦ υἱοῦ Σολομῶντος. Περὶ τῆς ἀποστασίας τῶν δέκα φυλῶν. Περὶ τῶν δύο δαμάλεων. Καὶ ὅπως ἐκώλυσεν εἰς Ἱερουσόλυμα πορεύεσθαι τὸν λαὸν Ἱεροβοάμ. Ὅτι Ἱεροβοάμ, θυσιάσαι ἐλθὼν, ἤκουσεν ἃ πείσεται. Περὶ τοῦ ψευδοπροφήτου τοῦ ἀπατῶντος τὸν Ἱεροβοάμ. Ὅτι πεισθεὶς ἐξενίσθη ὁ τοῦ Θεοῦ προφήτης τῷ ψευδοπροφήτῃ, καὶ ἐβρώθη παρὰ λέοντος ὑποστρέφων.

Ν. XII. Περὶ τῶν πωλούντων τὴν χάριν τοῦ πνεύματος. Περὶ ὧν προεῖπεν ἐσομένων τῇ γυναικὶ τοῦ Ἱεροβοὰμ Ἀχιά. Ἐπέλευσις Σουσακὶμ κατὰ Ῥοβοὰμ, καὶ ὅτι παρασπονδήσας ὁ Αἰγύπτιος πολλὰ χρήματα ἐτύλησεν. Περὶ τῶν χρυσῶν ὅπλων Σολομῶντος, καὶ τῶν δοράτων τῶν χρυσῶν τοῦ Δαβὶδ ἃ ἀνέθετο Θεῷ· Ἐπέλευσις Ἱεροβοὰμ, καὶ νίκη τοῦ υἱοῦ Ῥοβοὰμ. Θάνατος Ἱεροβοὰμ, οὗ διάδοχος ὁ υἱός. Ὅτι ὁ βασσὰν παγγενεὶ τὸν οἶκον Ἱεροβοὰμ ἐξωλόθρευσεν. Περὶ τοῦ εἰσδύντος εἰς τὰ βασίλεια, καὶ ἑαυτὸν κἀκεῖνα καύσαντος. Περὶ τοῦ πῶς ἐκλήθη Σαμάρ, Ὅτι οἱ τῶν Ἰσραηλιτῶν βασιλεῖς ὀλιγοχρόνιοι τότε ἦσαν διὰ τὴν παρανομίαν. Ὅτι προεῖπεν ὁ προφήτης νίκας ἔσεσθαι, καὶ λοιπὰς εὐκληρίας τοῖς ἀνθρώποις ἐκείνοις, εἰ ἀντιποιοῦνται δικαιοσύνης. Περὶ Ἀχαὰβ, ὅτι ἐν Σαμαρείᾳ ἐκέκτητο τὰ βασίλεια.

Ν. XIII. Περὶ Ἠλιοὺ, καὶ περὶ τῆς ἀνομβρίας, καὶ περὶ τοῦ τρέφεσθαι αὐτὸν ὑπὸ κόρακος, καὶ περὶ τῆς χήρας ἣ ἔτρεφε τὸν Ἠλιού. Περὶ τοῦ υἱοῦ τῆς χήρας, ὃν ἀνέστησεν Ἠλιού. Περὶ Ἀβδιοὺ, ὅτι, χρηστὸς ὤν, φεύγειν συνίγνει σὸν Ἠλιοὺ, ἵνα μὴ ἀναιρεθῇ. Περὶ ὧν ἔκρυπτεν Ἀβδιοὺ ἑκατὸν προφητῶν. Περὶ ὧν ἐπαῤῥησιάσατο Ἠλίας πρὸς Ἀχαάβ. Περὶ τῆς θυσίας τῶν ψευδοπροφητῶν, καὶ τῆς θυσίας Ἠλιού, καὶ ὅπως ἀνεῖλε τοὺς ἱερεῖς τῆς αἰσχύνης. Ὅτι εἶπεν Ἠλίας εἶναι ὑετὸν, καὶ ἐγένετο. Καὶ ὅτι ἔφυγε διὰ τὴν Ἰεζάβελ. Ὅτι τεσσαράκοντα ἡμέρας ἄσιτος ἐπορεύετο Ἠλιού. Ὅπως ἔχρισεν Ἠλίας τὸν Ἀζαὴλ εἰς βασιλέα, καὶ τὸν Ἰηοὺ, καὶ τὸν Ἐλισσαῖον εἰς προφήτην.

Ν. XIV. Περὶ τοῦ ἀμπελῶνος Ναβουθαί. Ὅπως ἐξ ἐπιβουλῆς τῆς Ἰεζάβελ ὁ Ναβουθαὶ τέθνηκε, καὶ ὅπως ἔκτοτε τὸν ἀμπελῶνα κατέσχεν Ἀχαάβ. Πρόῤῥησις Ἠλιοὺ περὶ τῆς ἀπωλείας τοῦ Ἀχαάβ παγγενεὶ διὰ τὸν φόνον τοῦ Ναβουθαί. Ὅτι διὰ τὴν μετάνοιαν τοῦ Ἀχαάβ τὰ ἠπειλημένα ὑπερθέσθαι εἶπεν ὁ Θεὸς, καὶ τελέσαι ταῦτα ἐπὶ τῷ υἱῷ αὐτοῦ. Ὅτι ὁ βασιλεὺς Συρίας ἐστράτευσε κατὰ Σαμαρείας. Ὅτι ὁ Ἀχαάβ πεισθεὶς τῷ προφήτῃ μετὰ σλβ' ἡττᾷ τὸν Ἀσσύριον, καὶ σκυλεύει αὐτοῦ τὸ στράτευμα. Ὅτι καὶ πάλιν ἐπεστράτευσε κατὰ Σαμαρείας ὁ Σύρος. Ἥττα καὶ πάλιν τῶν Σύρων. Ὅπως οἱ τοῦ Ἄδερ προσῆλθον δεδεμένοι ἑκόντες; τῷ Ἀχαάβ, καὶ ὅπως τὸν Ἄδερ μετὰ τιμῆς ἐδέξατο. Περὶ τοῦ προφήτου Μιχαίου, καὶ ὅπως ἠξίου καταχθῆναι. Ἐκστρατεία Ἀχαάβ κατὰ τῆς πόλεως Ῥεμμάν. Ὅπως προεῖπε Μιχαίας τὸν Ἀχαάβ πεσεῖσθαι ἐν Ῥεμμάν. Ὅπως ἐν τῷ πολέμῳ τοξευθεὶς Ἀχαάβ ἔθανεν. Ὅτι κατὰ τὴν πρόῤῥησιν Ἠλιοὺ τὸ αἷμα Ἀχαάβ κύνες ἔλειξαν, καὶ πόρναι ἐλούσαντο.

Ν. XV. Ὅτι τὸν Ἀχαάβ διεδέξατο ὁ υἱός. Ὅπως ἐπῆλθον κατὰ Ἱερουσαλὴμ πολέμιοι. Ὅπως τῇ κελεύσει τοῦ Θεοῦ οἱ πολέμιοι ἀλλήλους ἐφόνευσαν, καὶ οὕτως ἡ νίκη γέγονε τοῖς ἐν Ἱερουσαλήμ. Ὅτι μυῖα ἦν ἡ τῶν Ἀκκαρῶν θεὸς, καὶ ὅτι ἤρετο ταῦτα, εἰ ἀναστήσεται νοσῶν Ὀχοζίας. Καὶ ὅτι διὰ τοῦτο εἶπεν Ἠλιοὺ μὴ ἀναστῆναι αὐτόν. Καὶ ὅτι ἀπέστειλεν Ὀχοζίας ἀγαγεῖν τὸν Ἠλίαν. Ὅτι οἱ ἀποσταλέντες πυρὶ θείῳ ἐκαύθησαν. Ὅπως ἐπαύσατο Ὀχοζίας, ὃν διεδέξατο Ἰωρὰμ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ. Περὶ τῆς ἀναλήψεως Ἀλιού. Ὅπως ἐζητήθη Ἐλισσαιέ. Ὅπως ἐν ἅλατι τὰ ὕδατα ἐγλύκανεν Ἐλισσαιέ. Ὅτι ἐξ ἀρᾶς ἄρκτοι κατέφαγον τὰ παιδία. Ὅπως ἐν ἐρήμῳ ὑπῆλθεν ὁ στρατός. Ὅπως τὰ ὕδατα διὰ τὴν τοῦ Ἡλίου αὐγὴν ἐρυθρὰ ἐφαίνοντο. Ὅπως ἔθυσε Μωαβιτῶν ὁ βασιλεὺς τὸν οἰκεῖον υἱόν. Περὶ Ἰωσαφάτ.

Ν. XVI. Ὅπως Ἐλισσαῖος ἐπλήθυνε τὸ ἔλαιον τῇ χρεωστούσῃ γυναικί. Ὅτι ἐγεννήθη ὁ παῖς, καθὼς προεῖπεν Ἐλισσαιὲ, καὶ ὅτι τεθνηκότα τὸν παῖδα πάλιν ἀνέστησεν Ἐλισσαῖος. Ὅτι διὰ μεστρίων ἄρτων Ἐλισσαῖος πλῆθος ἐχόρτασε πολύ. Ὅπως προσήγαγε χρήματα τῷ Ἐλισσαίῳ Νεεμὰν, ἵνα τῆς λέπρας λυτρωθῇ. Ὅτι κατ' ἐντολὴν τοῦ προφήτου εἰς τὸν Ἰορδάνην ἐλούσατο Νεεμὰν, καὶ ἐκαθαρίσθη. Περὶ τῆς εἰς τὸ ὕδωρ πεσούσης ἀξίνης. Καὶ ὅπως ἀνέδυ διὰ τοῦ ξύλου. Περὶ τοῦ ληψομένου λαοῦ τὸν Ἐλισσαῖον. Ὅπως ἤγαγεν αὐτοὺς εἰς μέσους τοὺς πολεμίους, καὶ ὅπως πάλιν ἐῤῥύσατο τούτους, καὶ ὅπως εἶδεν αὐτὸν ὁ οἰκεῖος διάκονος πυρίνοις ἅρμασι κεκυκλωμένον.

Ν. XVII. Ὅτι ἐν καιρῷ λιμοῦ ἡ κεφαλὴ τῆς ὄνου πολλοῦ ἐπωλεῖτο. Περὶ τῆς ἐγκαλούσης γυναικὸς, ὅτι μὴ πείθεται ταῖς συνθήκαις. Ὅτι προεῖπεν Ἐλισσαῖος τὴν τῶν ἐναντίων καταστροφήν. Ὅπως ἀθρόον οἱ Σύροι ἠττήθησαν. Περὶ τῶν λεπρῶν, οἳ κατεμήνυσαν τὴν τῶν ἐναντίων ὑποχώρησιν. Ὅτι μετὰ τὴν τῶν πολεμίων ὑποχώρησιν ἄφθονα γέγονε τὰ ἀναγκαῖα. Ὁ δὲ ἀπιστήσας τῇ προῤῥήσει τοῦ προφήτου συμπατηθεὶς τέθνηκε, καὶ οὐκ ἔφαγε κατὰ τὴν πρόῤῥησιν Ἐλισσαίου. Ὅτι προεῖπεν ὁ προφήτης τῷ Ἀζαὴλ τὴν βασιλείαν Συρίας. Ὅτι Ἀζαὴλ ἔπνιξε τὸν βασιλέα Δαμασκοῦ, καὶ ἐκράτησεν.

Ν. XVIII. Ὅτι προεῖπε τῷ Ἰωρὰμ ὁ προφήτης τὰ ἐσόμενα τούτῳ κακὰ διὰ τὴν ἀσέβειαν αὐτοῦ. Ὅτι διὰ τοῦ μαθητοῦ τοῦ προφήτου ἐχρίσθη εἰς βασιλείαν Ἰηοῦς, ἵνα τὸ γένος Ἀχαὰβ ἀπολέσῃ. Ὅτι βέλει κτείνει τὸν Ἰωρὰμ Ἰηοῦς, καὶ ἔπεσεν ὁ νεκρὸς εἰς τὸν τοῦ Ναβουθαὶ ἀγρὸν, καθὼς προεῖπεν Ἠλιού. Ὅτι καὶ Ἰεζάβελ ἄνωθεν ῥιφεῖσα τέθνηκε, καὶ διεσπάσθη τὸ σῶμα αὐτῆς ὑπὸ κυκῶν. Ὅτι οἱ παῖδες Ἀχαὰβ πάντες ἀπετμήθησαν, καὶ πᾶσα ἡ συγγένεια αὐτοῦ. Ὅπως οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ προφῆται τοῦ Ἀχαὰβ πάντες ἀνῃρέθησαν, καὶ ὁ οἶκος τοῦ Βαὰλ ἐκαύθη, καὶ ἡ στήλη αὐτοῦ.

Ν. XIX. Ὅτι διὰ τὸν ἀφανισμὸν τοῦ γένους Ἀχαὰβ ἐπηγγείλατο ὁ Θεὸς μακρὰν τὴν βασιλείαν τῷ γένει τοῦ Ἰηοῦ. Καὶ ὅτι ἡ Γοθολία ἀνεῖλε πάντας τοὺς τοῦ γένους Δαβὶδ, πλὴν ἑνός. Ὅπως ὁ περιλειφθεὶς τοῦ γένους Δαβὶδ ἀνεψυρεύθη βασιλεύς. Ὅπως ἀνῃρέθη ἡ Γοθολία. Ὅτι ἑπταετὴς ἦν ὁ ἐκ γένους Δαβὶδ τότε βασιλεύσας. Περὶ τοῦ κιβωτίου, οὗ τὸ πῶμα τετρημένον ἦν, καὶ ἐνέβαλε διὰ τῆς ὀπῆς ἕκαστος κατὰ δύναμιν εἰς τὸν ἀνακαινισμὸν τοῦ ναοῦ. Ὅτι ἑκατὸν τριάκοντα ἔτη ἐβίω Ἰωδαέ. Ὅτι ὁ υἱὸς Ἰωδαὲ Ζαχαρίας ἐλέγχων τὸν βασιλέα ἀνῃρέθη.

Ν. XX. Ὅτι ὀνήσκων Ἐλισσαιὲ ἐθρηνεῖτο παρὰ βασιλέως Ἰωάς. Περὶ τοῦ ῥιφέντος παρὰ τῶν λῃστῶν εἰς τὸν τάφον Ἐλισσαιὲ, καὶ ζήσαντος. Τελευτᾷ Ἰωὰς, ὃν διεδέξατο Ἀμεσίας ὁ υἱὸς, καὶ ἐκόλασε τοὺς τὸν πατέρα ἀνελόντας, τοὺς δ' υἱοὺς αὐτῶν ἀφῆκεν. Ὅτι Ἀμεσίας ὑπερηφανευσάμενος ἐμήνυσε δρυμέα πρὸς τὸν βασιλέα Ἰσραήλ. Ὁ δὲ ταπεινοφρονεῖν αὐτῷ ἀντεμήνυσε διὰ παραδείγματος. Ὅτι ὁ Ἰωὰς αὐτῷ νικᾷ Ἀμεσίαν.

Ν. XXI. Περὶ τοῦ προφήτου Ἰωνᾶ, καὶ ὅτι ἀπεστάλη εἰς Νινευίτας, καὶ ὅτι ὁ κλῆρος ἐπὶ τὸν Ἰωνᾶν ἔπεσεν. Ὅπως ὁ τῆς Νινευὶ βασιλεὺς καὶ ὁ λαὸς ἅπας μετενόησαν. Περὶ τοῦ Ὀζίου, ὅπως ὡς

ἱερεὺς θυμιάσαι ἐπιχειρήσας ἐλεπρώθη. Περὶ τοῦ προφήτου Ναούμ.

Ν. XXII. Ὅτι Φακεὲ πολλοὺς αἰχμαλώτους εἰς Σαμάρειαν ἤγαγεν, εἶτα τούτους ἀπέλυσεν ὡς ὁμοφύλους. Ὅτι σφόδρα ἠσέβησεν Ἄχάζ. Ὅτι εὐσεβὴς ἦν Ἐζεκίας. Πολιορκία καὶ κατάσχεσις Σαμαρείας. Ὅτι μετῳκίσθησαν οἱ Σαμαρεῖται ἀπὸ Σαμαρείας. Ὅτι ἐγκατῳκίσθησαν ἐκεῖ οἱ Χουθαῖοι. Μετὰ δὲ τὴν κατοίκησιν λέοντες τούτους διέφθειραν· διὸ καὶ ἐπείσθησαν τῷ Θεῷ προσελθεῖν.

Ν. XXIII. Πότε Σεναχηρεὶμ ἐστράτευσε κατὰ τῆς Ἰουδαίας. Ῥήματα Ῥαψάκου πρὸς Ἐζεκίαν, καὶ ὅτι οὗτος, τὸν Θεὸν ἐπικαλεσάμενος, ἐνίκησε κατὰ τὴν πρόῤῥησιν Ἡσαΐου. Ὅτι διὰ νυκτὸς ἄγγελος ἀνεῖλεν ἑκατὸν ὀγδοήκοντα πέντε χιλιάδας τῶν ἐναντίων. Περὶ τῶν μυῶν τῶν φαγόντων τὰ τόξα τῶν Ἀσσυρίων, καὶ τὰ λοιπὰ ὅπλα. Περὶ τῶν ἐν μιᾷ νυκτὶ διὰ λοιμώδους νόσου ἀναῤῥεθέντων Ἀσσυρίων μυριάδων πολλῶν. Ἀναίρεσις Σεναχηρείμ. Νόσος Ἐζεκίου, καὶ προφητεία Ἡσαΐου ὅτι θνήσκει. Καὶ μετάνοια Ἐζεκίου, καὶ προσθήκη αὐτοῦ τῆς ζωῆς. Καὶ περὶ τοῦ ἀναποδισμοῦ τοῦ ἡλίου ὃν ἐποίησεν Ἡσαΐας. Ὅτι Ἐζεκίας ἤνοιξε τοὺς θησαυροὺς αὐτοῦ, καὶ τὰ ὅπλα τοῖς πρέσβεσι τοῦ βασιλέως Βαβυλωνίων. Καὶ ὅτι Ἡσαΐας ἡτιάσατο τοῦτο. Θάνατος Ἐζεκίου. Ἀνάῤῥησις Μανασσῆ, καὶ Βαβυλωνίων ἐπέλευσις καὶ νίκη. Ὅτι μετανοήσας Μανασσῆς ἐκυτριώθη τῆς αἰχμαλωσίας.

Ν. XXIV. Περὶ τῆς προφήτιδος Ὁλδα. Ὅτι ὅρκον ἀπῃτήθη ὁ λαὸς φυλάττειν τοὺς νόμους Θεοῦ. Ὅτι τοξευθεὶς Ἰωσίας τέθνηκεν. Περὶ τοῦ προφήτου Ἱερεμίου. Περὶ Ναβουχοδονόσορ. Περὶ ὧν προεῖπεν Ἱερεμίας. Ὅτι ὁ Βαβυλώνιος ἠχμαλώτευσε μετὰ τοῦ λαοῦ καὶ τὸν προφήτην Ἰεζεκιήλ. Ὅτι Ἰωακεὶμ παραδεδωκεν ἑαυτὸν ὑπὲρ τῆς πόλεως.

Ν. XXV. Ὅπως τῆς Ἱερουσαλὴμ ὁ Σεδεκίας ἐβασίλευσεν. Περὶ τῶν δοκουμένων διαφωνιῶν τῶν προφητῶν, καὶ ὑπως ὁμόφωνοι εὑρέθησαν. Ὅτι ὁ Σεδεκίας τυφλωθεὶς οὐκ εἶδε τὴν Βαβυλῶνα. Περὶ ὧν προεῖπεν Ἱερεμίας ἐσομένων κακῶν. Ἡ δευτέρα ἐπέλευσις τῶν Βαβυλωνίων κατὰ Ἱερουσαλὴμ, καὶ ὅπως τὰ ἐσόμενα εἴδὼς Ἱερεμίας παρεκάλει τὸν λαὸν δέξασθαι τοὺς Βαβυλωνίους. Ὅπως εἰς λάκκον ὁ προφήτης ἐνεβλήφη. Κατάσχεσις τῆς Ἱερουσαλὴμ παρὰ τῶν Βαβυλωνίων. Ὅτι ἐζωγρήθη Σεδεκίας παγγενεὶ, καὶ ἀτυφλώθη. Οἱ δὲ ἐκείνου ἀνῃρέθησαν. Ὅπως ὁ Ναβουζαρδὰν τὸν ναὸν, τὰ βασίλεια, καὶ τὴν πόλιν κατέσκαψεν.

## LIBER TERTIUS.

Ν. I. Ὅτι ὁ Ἰσραὴλ τὸν Γυδολίαν ἀπέκτεινεν. Φυγὴ πρὸς Αἰγυπτίων τῶν Ἰουδαίων, ἀγόντων καὶ τὸν Ἱερεμίαν καὶ τὸν Βαρούχ. Ὅτι λίθοις τέθνηκεν Ἱερεμίας. Πότε αἱ δέκα φυλαὶ ἤχθησαν εἰς Σαμάρειαν. Πότε αἱ δύο παρὰ Ναβουχοδονοσορ ἠχμαλωτίσθησαν.

Ν. II. Περὶ τῶν εὐνουχισθέντων αἰχμαλώτων παρὰ τοῦ Βαβυλωνίου. Περὶ Δανιὴλ καὶ τῶν τριῶν παίδων. Ὅπως οὐκ ἐκρεωφάγησαν οἱ παῖδες καὶ ὁ Δανιήλ. Ὅτι τὴν Χαλδαϊκὴν παιδείαν ἔμαθον οἱ παῖδες καὶ ὁ Δανιήλ. Περὶ τοῦ ἐνυπνίου Ναβουχοδονόσορ. Ὅπως ἱκέτευον οἱ παῖδες τὸν Θεὸν ἀποκαλυφθῆναι αὐτοῖς τὸ ἐνύπνιον. Διήγησις τοῦ ἐνυπνίου καὶ κρίσις. Ποίας βασιλείας εἰκόνιζεν ἡ εἰκὼν ἡ ὀφθεῖσα τῷ Ναβουχοδονόσορ.

Ν. III. Ὅτα νῦν ἡ τῶν Ῥωμαίων βασιλεία, οὐκ ἰσχυρὰ ὡς τὸ πρότερον. Δι' ἣν αἰτίαν ἡ τῶν Ῥωμαίων βασιλεία φιδήρῳ εἰκονίσθη ἀναμεμιγμένῳ μετὰ ἀστράκου. Τί δηλοῖ ὁ λίθος, ὃς τὴν εἰκόν κατέλυσεν; Χρῆσις ἐκ τῆς Γραφῆς, ὅτι λίθος ὁ Χριστός. Ὅτι ὄρος ἡ τοῦ Ἰούγα φυλὴ, καὶ λίθος ὁ Χριστός. Καὶ τὸ ἄνευ χειρῶν τμηθῆναι ἡ ἄνευ ἀνδρὸς γέννησις. Ὅτι δώροις ἐδεξιώσατο τὸν Δανιὴλ ὁ Ναβουχοδονόσορ, καὶ Βαλτάσαρ τοῦτον μετωνόμασεν.

Ν. IV. Περὶ τῆς εἰκόνος ἧς ἔστησε Ναβουχοδονόσορ εἰς τὸ προσκυνηθῆναι. Περὶ τοῦ ἀγγέλου ὃς τέταρτος ὤφθη μετὰ τῶν παίδων. Ὅπως ἐτιμήθησαν οἱ τρεῖς παῖδες. Ἐνύπνιον ἕτερον τοῦ Ναβουχοδονόσορ περὶ τοῦ δένδρου. Πάλιν ἀγνοεῖ τὸν ὄνειρον, καὶ καλεῖ τοὺς εἰπεῖν αὐτῷ μέλλοντας. Καὶ καλεῖ τὸν Δανιὴλ, ὃς καὶ ἔκρινε τοῦτο. Ὅτι τὸ Ἴρ ἄγγελον δηλοῖ, τοῦτ' ἔστι τὸν ἐγρηγορότα. Ὅτι μανίαν νοσήσας ὁ Ναβουχοδονόσορ ἐν τῇ ἐρήμῳ ὡς θηρίον διέτριβεν. Ὀνόματα τῶν ἀρχαίων ἱστορικῶν.

Ν. V. Τίς διεδέξατο τὸν Ναβουχοδονόσορ, καὶ ἑξῆς περὶ Βαλτάσαρ. Καὶ ὅπως ἐχρήσατο τοῖς ἱεροῖς τῶν Ἰουδαίων σκεύεσιν. Περὶ τοῦ ἀστραγάλου τῆς χειρὸς, ὃν εἶδεν ἐν τῷ δοίχῳ Βαλτάσαρ. Ὅπως ὁ Δανιὴλ διασαφεῖ τῷ Βαλτάσαρ τὸν θεαθέντα ἀστράγαλον. Τί σημαίνει τὰ γραφέντα διὰ τοῦ ἀστραγάλου. Ὅτι, Κύρου ἐπελθόντος κατὰ Βαλτάσαρ, ἀνῃρέθη Βαλτάσαρ, Ὅτι τὸν Δανιὴλ ὁ Δαρεῖος εἰς Μηδίαν μετήγαγε μετὰ τὴν τῆς Βαλυλῶνος ἅλωσιν. Ὅτι ὁ Δαρεῖος καὶ Κυαξάρης ἐκαλεῖτο. Ὅτι διὰ τὸ δόξαι παραβῆναι τὸν τεθέντα τότε νόμον περὶ τοῦ μὴ εὔξασθαι, ὁ Δανιὴλ ἐνεάλῃθη εἰς τὸν λάκκον μετὰ τῶν λεόντων. Ὅτι οἱ κατὰ τοῦ Δανιὴλ εἰπόντες ἐνεβλήθησαν εἰς τὸν λάκκον τῶν λεόντων.

Ν. VI. Περὶ τοῦ ἐνυπνίου ὃ εἶδεν ὁ Δανιὴλ, ἤτοι τῶν τεσσάρων θηρίων τῶν ἀπὸ τῆς θαλάσσης ἀναβάντων· καὶ ὅτι τὸ πρῶτον ἦν λέαινα. Τὸ δεύτερον ἄρκτος. Τί ἐστι τὸ εἶδος τῆς τιμωρητικῆς σκαφεύσεως. Τίνας ὁ Κῦρος, καὶ τίνας ὁ Καμβύσης, καὶ τίνας ὁ Δαρεῖος ὑπέταξε, καὶ τίνας ὁ Ξέρξης. Τὸ δὲ τρίτον Πάρδαλις. Τίνες δ' οἱ διαδεξάμενοι τὴν τοῦ Ἀλεξάνδρου ἀρχήν.

Ν. VII. Τί τὸ τέταρτον θηρίον. Εἰς τί ἐπὶ τῆς Ῥωμαϊκῆς βασιλείας τὸ ἐσθίειν καὶ λεπτύνειν ἐξείληπται. Περὶ τοῦ Ἀντιχρίστου. Περὶ τοῦ ἀφθέντος Δανιὴλ παλαιοῦ τῶν ἡμερῶν. Περὶ τῆς ἀπωλείας τοῦ Ἀντιχρίστου. Περὶ τῆς δευτέρας παρουσίας τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ.

Ν. VIII. Περὶ τῆς ἑτέρας ἁπτασίας τοῦ Δανιήλ, Ἦν δ' αὕτη κριὸς κερασφόρος, καὶ τὰ ἑξῆς. Ὅτι τὰ Σοῦσα μητρόπολις ἦν τῶν Περσῶν. Ὅτι Καμβύσης παῖς Κύρου, καὶ τοῦτον διεδέξαντο Μάγοι, καὶ τούτους ὁ Ὑστάσπου Δαρεῖος. Περὶ τοῦ τράγου ὃν εἶδε Δανιὴλ. καὶ τί ἐσήμαινε. Ὅτι Ἀλέξανδρος τῶν Περσῶν καὶ Μήδων βασιλεὺς κατέστη, καὶ Δαρεῖον ἥττησε, συλλαβὼν τὴν γυναῖκα αὐτοῦ καὶ τὰς θυγατέρας. Ὅτι Περσαι καὶ Μῆδοι κατέλυσαν τὴν βασιλείαν Ἀσσυρίων. Περὶ τοῦ Ἀντιόχου τοῦ Ἐπιφανοῦς, καὶ τῆς αὐτοῦ κατὰ Ἱερουσαλὴμ ἐπελεύσεως, καὶ ὧν ἐποίησεν ἐκεῖ. Ἑσπέρα σημαίνει τὴν ἀρχὴν τῶν ἀνιαρῶν, ἢ τὸν ὅλον χρόνον καθ' ὅσον ταῦτα.

Ν. IX. Ὅτι ὤφθη τῷ Δανιὴλ ὁ ἄγγελος Γαβριήλ. Διὰ τί ἐκλήθη Δανιὴλ ἀνὴρ ἐπιθυμιῶν. Ὅτι ἑκάστην ἡμέραν εἰς ἐνιαυτὸν ἐλογίσαντο. Ὅτι τὸ σφραγίσαι τοῦ πανθῆναι σημαντικόν. Πότε ἤρξατο ὁ

ναὸς τῶν Ἰουδαίων οἰκοδομεῖσθαι μετὰ τὴν αἰχμαλωσίαν· Ὅτι ἡγούμενος ἐκλήθη ὁ Χριστός.

Ν. Χ. Ὅτι οἱ Ἑβραῖοι κατὰ τὸν σεληνιακὸν δρόμον μετροῦσι τὸν ἐνιαυτόν, ἔχοντες αὐτὸν ἡμερῶν τριακοσίων καὶ πεντήκοντα. Ὅτι τὸ παράνομον χρίσμα τῶν ἱερέων οὐδὲν δοκεῖ.

Ν. ΧΙ. Ἰουδήθ. Ὅτι τὰ Ἐκβάτανα βασίλεια τῶν Μήδων ἦσαν, Περὶ Ἀχιὼρ τοῦ συμβουλεύσαντος τῷ Ὀλοφέρνῃ μὴ στρατεῦσαι κατὰ Ἰουδαίων, καὶ ὅπως αὐτὸν ὁ Ὀλοφέρνης παρέδωκε τοῖς Ἰουδαίοις, ἐλπίζων καὶ αὐτὸν συλλαβεῖν μετ' αὐτὸν καὶ κολάσασθαι. Ὅτι ἐστενοχωρήθησαν οἱ Ἑβραῖοι δ' ἔνδειαν ὕδατος.

Ν. ΧΙΙ. Οἵα ἦν Ἰουδήθ. Ὅτι ἐξῆλθε πρὸς Ὀλοφέρνην ἡ Ἰουδὴθ στολισαμένη λαμπρῶς, καὶ ἀποβαλλομένη τὴν τῆς χηρείας στολήν. Προρρήσεις τῆς Ἰουδὴθ περὶ τῆς Ὀλοφέρνου σφαγῆς. Ὅτε ἀπῆλθε πρὸς τὸν Ὀλοφέρνην. Ὅτι ἀρχαῖον ὡς ἔοικε τοῖς εὐνούχοις τὸ ὑπηρετεῖν εἰς τοιαῦτα. Τί ἐστιν ἀκινάκης, καὶ ὅτι δι' αὐτοῦ ἀνῃρέθη ὁ Ὀλοφέρνης. Ὅπως εἰσῆλθε πάλιν εἰς τὴν πόλιν Ἰουδὴθ μετὰ τῆς κεφαλῆς Ὀλοφέρνου, καὶ οἷα συνεβούλευσε μετὰ ταῦτα γενέσθαι. Περιτομὴ Ἀχιώρ. Ἴττα κατὰ Ἀσσυρίων, Ὅτι Ἰουδὴθ ἐστεφανώθη ἐλαίας θαλλῷ, καὶ ᾖσεν ᾠδὴν τῷ Θεῷ, ᾧ καὶ ἀνέθετο τὴν Ὀλοφέρνου σκηνήν.

Ν. ΧΙΙΙ. Τωβίτ. Ὅτι ἡ Νινευὶ τῶν Ἀσσυρίων μητρόπολις. Τύφλωσις Τωβίτ· Ὅτι δικαιότατος ὁ Τωβίτ, ὃς καὶ ἐν πενίᾳ τοῦ δικαίου ἐφρόντισεν. Περὶ Σάρρας ἧς, τοὺς ἄνδρας ἀπέπνιγε τὸ συνὸν αὐτῇ δαιμόνιον, ὡς ἐρῶν αὐτῆς. Περὶ τοῦ ἀρχαγγέλου Ῥαφαήλ. Ὅπως ὁ υἱὸς Τωβίτ Ἰουδίας ἀπεστάλη παρὰ τοῦ πατρὸς ἐπὶ τὸ λαβεῖν τὴν παρακαταθήκην, καὶ ὅπως Ῥαφαὴλ ὁ ἀρχάγγελος ὡδήγησεν αὐτόν. Περὶ τοῦ ἰχθύος οὗ τὸ ἧπαρ καὶ τὴν χολὴν ἐκελεύσθη Τωβίας φυλάττειν, καὶ ἐδιδάχθη εἰς τί ταῦτα συντελεῖ.

Ν. ΧΙΥ. Ὅτι Ἀζαρίαν μετωνόμασεν ἑαυτὸν ὁ ἄγγελος Ῥαφαήλ· Ὅπως ὁ Τωβίας ἴάσατο τὰ λευκώματα τοῦ πατρός. Ὅτι ὁ Ῥαφαὴλ ἀπήγγειλε τῷ Τωβὶτ ἄγγελος εἶναι Θεοῦ, καὶ ἀποσταλῆναι πρὸς αὐτούς. Διήγησις τῶν ἐσομένων Νινευὶ τῇ πόλει κατὰ τὴν προρρήσιν Ἰωνᾶ ἀπὸ Τωβὶτ πρὸς Τωβίαν τὸν υἱὸν αὐτοῦ Ἱερουσαλήμ. Ὅτι ἑκατὸν πεντήκοντα καὶ ὀκτὼ ἐτῶν γενόμενος Τωβὶτ τέθνηκεν. Ὅτι τὰ Ἐκβάτανα πόλις τῆς Μηδίας ἐστίν.

Ν. ΧΥ. Περὶ τῆς βασιλείας Μήδων καὶ Περσῶν, καὶ ὅτι Ἀστυάγης ἦρχε Μήδων, ὁ Καμβύσης δὲ Περσῶν. Ὅπως οἱ Πέρσαι ἐπολιτεύοντο λίαν ἐννόμως καὶ δικαίως. Ὅπως οἱ παῖδες παρὰ Πέρσαις διῆγον. Ὅτι μέχρι τοῦ ἑπταικαιδεκάτου ἐνιαυτοῦ παῖδες ἐλέγοντο, ἐξῆς δι' ἕψηβοι. Ὅπως περὶ τὴν θήραν ἠσχόληντο Πέρσαι. Ὅτι ἔστιν οὗ καὶ κάρδαμον εἶχον ὄψον. Ὅτι κε' ἐτῶν οἱ τέλειοι ἦσαν. Ὅτι μετὰ τὰ πεντήκοντα ἔτη εἰς τοὺς γηραιοὺς ἐτάττοντο, καὶ οὐκέτι ἐστρατεύοντο, ἀλλ' ἐδίκαζον. Ὅτι τοῖς Πέρσαις αἰσχρὸν τὸ ἔχειν περιττώματα.

Ν. ΧΥΙ. Ὅτι μητροπάτωρ Κύρου ὁ Ἀστυάγης ἄρχων μὲν Μήδων, πενθερὸς δὲ Καμβύσου ἄρχοντος Περσῶν καὶ πατρὸς Κύρου, καὶ ὅτι ἕτεροι Ἀσσύριοι, καὶ ἕτεροι Σύροι. Ὅτι ὁ τῶν Ἀσσυρίων βασιλεὺς πολλῶν κρατήσας ἐθνῶν, καὶ κατὰ Μήδων ἐστράτευσεν. Ὅτι πρὸς Κυαξάρην ἄρχοντα Μήδων τὸν καὶ Δαρεῖον ὁ Καμβύσης ὁ ἄρχων Περσῶν Κῦρον τὸν υἱὸν ἀπέστειλε σύμμαχον κατὰ Ἀσσυρίων. Ὅτι λιτότητι οἱ Πέρσαι χαίρουσι. Ὅπως ὁ Κῦρος ἠθέλησε κατὰ Ἀρμενίων ἐλθεῖν. Ὅτι ἐγγίζουσι τὰ ὅρια Μήδων καὶ Ἀρμενίων. Περὶ Χρυσάντα, καὶ ὅπως πρὸς τὸν Ἀρμένιον ἀπῆλθεν ὁ Κῦρος. Ὅτι οὐκ ἦν πόλις ἐν Ἀρμενίᾳ. Ὅτι ἐάλωσαν πάντες οἱ οἰκεῖοι τοῦ Ἀρμενίου καὶ αὐτὸς προσῆλθεν.

Ν. ΧΥΙΙ. Ὅπως ὁ Κύρος λαβὼν χρήματα παρὰ τοῦ Ἀρμενίου, καὶ συμμαχίαν, διέλυσε τὴν μάχην. Ὅτι ὅμοροι Ἀρμένιοι καὶ Χαλδαῖοι. Συνέλευσις Μήδων καὶ Ἀσσυρίων εἰς πόλεμον. Τί ἐστι παρασάγγης. Συμβολὴ Περσῶν καὶ Μήδων μετὰ Ἀσσυρίων, καὶ ἥττα Ἀσσυρίων. Ὅτι ἀφέντες νυκτὸς οἱ Ἀσσύριοι ἔφυγον, καὶ Κῦρος, σὺν Κυαξάρῃ διέβησαν τὸ τῶν Ἀσσυρίων χαράκωμα καὶ ὁ Κῦρος ἐδίωξεν ὀπίσω αὐτῶν, προσελθόντων αὐτῷ καὶ τῶν Ὑρκανίων, οὓς συνομόρους εἶχον καὶ συμμάχους Ἀσσύριοι. Ὅτι κατέλαβε τοὺς Ἀσσυρίους ὁ Κῦρος, οἱ δὲ καὶ ἔτι ἔφευγον·

Ν. ΧΥΙΙΙ. Ὅτι καὶ γυναῖκες εἵποντο Κροίσῳ τῷ σύμμάχῳ τῶν Ἀσσυρίων. Ἅμαξαι καὶ Ἁρμάμαξαι. Ὅτι, ὡς ἔοικε, μέχρι τότε οὐκ ἦν παρὰ Πέρσαις ἱππικόν. Τί διελέχθη πρὸς τοὺς αἰχμαλώτους Ἀσσυρίους ὁ Κῦρος. Διαμερισμὸς τῶν ἐξ Ἀσσυρίων λαφύρων, ἐξ ὧν τοὺς ἵππους οἱ Πέρσαι ἔλαβον, ἵνα καὶ αὐτοὶ ἱππεῖς γένωνται, μὴ πρὶν ὄντες.

Ν. ΧΙΧ. Περὶ προσελεύσεως Γωβρύου πρὸς Κῦρον. Ὁ δὲ Γωβρύας Ἀσσύριος ἦν. Ὅρα, εἰς ὅρκου τύπον τὸ λαμβάνειν καὶ διδόναι τὴν δεξιάν. Τὰ ἐπινεμηθέντα τῷ Κύρῳ λάφυρα, ἐν οἷς ἦν καὶ ἡ τοῦ Ἀβραδάτου γυνή. Ὅτι εἰς Βαβυλῶνα ἔρχεται πάλιν Κῦρος κατὰ Ἀσσυρίων. Ὅτι ἐζήτησε Κῦρος μονομαχῆσαι μετὰ τοῦ ἄρχοντος Βαβυλῶνος. Ὁ δέ εἰπε, μὴ εἶναι παρεσκευασμένος, καὶ ἀνέμεινε τὴν παρασκευὴν ἐκείνου Κῦρος. Περὶ Γαδάτα, ὃς εὐνοῦχος ὢν ἦρχεν. Προσέλευσις πρὸς Κῦρον τοῦ Γαδάτα ὃς τῶν Ἀσσυρίων ἦν. Ἑτέρων ἐθνῶν προσέλευσις πρὸς Κῦρον. Ὅτι ἀρχαῖον τοῖς βασιλεῦσι τὸ, δέσποτα.

Ν. ΧΧ. Ὅπως εὐζώνως ἐξήλασε Κῦρος συμμαχῆσαι Γαδάτᾳ, καὶ ὅπως αὐτὸν ἀνελπίστως ἐρρύσατο τῆς ἐνέδρας. Ἴττα Καδδουσίων συμμάχων Κύρου. Δῶμα παρὰ Γαδάτου τῷ Κύρῳ, ἐν οἷς καὶ ἵπποι, δι' ὧν μυρίους τοὺς οἰκείους ἵππεῖς ὁ Κῦρος ἐποίησεν. Ὅτι φρούρια κατέσχε Σύρων ἐν μεθορίοις Σύρων καὶ Μήδων ὁ Κῦρος. Ὅτι ἠχθέσθη ἡ Κυαξάρης ἰδὼν τῷ Κύρῳ τῷ ἰδίῳ συμμάχῳ παρεπομένην πολλὴν δύναμιν ὑπὲρ τὴν ἑαυτοῦ, καὶ ὅπως αὐτοῦ τὴν λύπην κατέπαυσεν ὁ Κῦρος.

Ν. ΧΧΙ. Κύρου συμβουλή, ὅπως χρὴ χειμῶνος ἐπιόντος λῦσαι τὸν πόλεμον. Ὅτι ἀεὶ κοπιᾷν τοὺς οἰκείους ἤθελε Κῦρος ἵνα, φησίν, ὑγιαίνοιεν. Περὶ Ἀράσπα, καὶ ὅπως ἦρα τῆς γυναικὸς ἣν ἐφύλαττε τῷ Κύρῳ. Καὶ ὅπως αὐτῆς μὴ πεισθείσης τῷ Ἀράσπᾳ, καίτοι βιαζομένῳ ὁ Κῦρος ἔμαθε, καὶ οὐκ ὠργίσθη, ἀλλὰ συνέγνω αὐτῷ ὡς ἀνθρώπῳ, εἰπὼν καὶ θεοὺς ἐρᾶν. Ἑαυτὸν μᾶλλον, εἶπεν, αἰτιῶμαι, ὅτι συγκαθεῖρξα τῷ Ἀράσπᾳ θηρίον τοιοῦτον ἄμαχον τὴν γυναῖκα δηλονότι. Ὅτι κατὰ συμβουλὴν Κῦρος ἔδοξε φεύγειν ὁ Ἀράσπας, καὶ ἀπῆλθε πρὸς τὸν Ἀσσύριον, ἐπὶ τῷ μαθεῖν τὰ κατ' αὐτόν, καὶ ἡ Πάνθεια (τοῦτο γὰρ ὄνομα τῇ γυναικί), ἐζήτησεν ἐλθεῖν ἀντὶ Ἀράσπα εἰς φίλον Κῦρον, καὶ ὑπηρετεῖν τὸν ἄνδρα αὐτῆς Ἀβραδάταν, ὃ καὶ γέγονε. Καὶ ἐλθὼν ὁ Ἀβραδάτας, καὶ μαθὼν τὰ πρὸς τὴν γυ-

ναῖκα αὐτοῦ Πάνθειαν, καὶ τὴν σωφροσύνην Κύρου, ἡδυχαρίστει αὐτῷ.

Ν. XXII. Ἀποστολὴ χρημάτων τῷ Κύρῳ παρὰ τοῦ Ἰνδοῦ, καὶ φιλίας ἀρχή. Ὅτι εἶχε μυρίους ἱππεῖς ὁ Κῦρος, καὶ ἅρματα δρεπανηφόρα ἑκατόν, καὶ ὁ Ἀβραδάτας ἑκατόν, καὶ τὰ Μηδικὰ ἑκατόν, καὶ ὅτι ἑκάστη κάμηλος εἶχε τοξότας δύο. Πάλιν Κύρου συνέλευσις κατὰ Ἀσσυρίων. Ὅτι χιλὸς ἐνταῦθα ἡ τῶν ἀλόγων τροφή. Ὑποστροφὴ Ἀράσπου καὶ ἐγκώμιου αὐτοῦ ἀπὸ Κύρου. Ὅτι ἡ Πάνθεια τὸν ἑαυτῆς κόσμον συνέκοψεν εἰς ὁπλισμὸν τῷ ἀνδρί. Ὅτι κόσμον ἡγεῖτο τὸν ἄνδρα, καὶ οἷα αὐτῷ περισφθέρξατο ὁπλιζομένῳ, καὶ ὅπως ἠὐχαρίστει Κύρῳ, ὡς συντηρήσαντι ταύτην ἀνύβριστον. Οἷα εἶπε πρὸς Πάνθειαν ὁ ἀνήρ.

Ν. XXIII. Ὅπως ἀντέταξε τοὺς ἑαυτοῦ τοῖς τοῦ Κύρου ὁ Κροῖσος. Ὅτι ὁ παιὰν ὁρμή ἐστι πολέμου. Ὅτι αἱ κάμηλοι τοῖς ἵπποις δειλίαν ἐνέβαλον. Συμβολὴ Περσῶν καὶ Αἰγυπτίων, ἐν οἷς καὶ ὁ Ἀβραδάτας, ὃς ἐκπεσὼν τοῦ ἅρματος κατεκόπη. Ὅτι πεσών τις μαχαίρᾳ τὸν ἵππον τοῦ Κύρου ἔπληξε, καὶ οὕτως ὁ Κῦρος ἐκ τοῦ ἵππου κατεβλήθη. Ὅτι κυκλωθέντες οἱ Αἰγύπτιοι ὑπὸ τῶν πολεμίων, καὶ μὴ δυνάμενοι ἀντέχειν ὑπὸ ταῖς ἀσπίσιν ἐκάθηντο ἄπρακτοι, εἶτα ῥίψαντες τὰ ὅπλα ἔφευγον. Ἐστρατοπεδεύσατο, ἀντὶ τοῦ Ἦλθεν εἰς τὸ στρατόπεδον.

Ν. XXIV. Ὅτι Κῦρος Κροίσου φυγόντος ἐπὶ Σάρδεις, καὶ αὐτὸς ἐκεῖ ἀπῆλθεν. Εἷλε δὲ καὶ τὴν Ἀκρόπολιν. Ἱκέτευσις Κροίσου πρὸς Κῦρον, καὶ πρόφλησις μὴ διαρπάσαι τὴν πόλιν, ἀλλὰ λαβεῖν ἡσυχῇ τὰ χρήματα. Περὶ τοῦ θανάτου τοῦ Ἀβραδάτου, καὶ ὅσα εἶπεν ἡ γυνὴ πρὸς Κῦρον, καὶ ὅπως ἀπέσφαξεν ἑαυτήν. Ὅπως ὁ Κῦρος Ἀβραδάτην καὶ τὴν Πάνθειαν ἔθαψε μεγαλοπρεπῶς.

Ν. XXV. Περὶ Καρῶν καὶ τῶν ἐπὶ Φρυγίαν παρ' Ἑλλήσποντον. Περὶ τῶν ἀμαξῶν τῶν ἑλκουσῶν τὰ χρήματα ἃ ἔδωκεν ὁ Κροῖσος, καὶ οἷον εἶπε λόγον ὁ Κῦρος. Περὶ τῆς μεγάλης Φρυγίας. Πολιορκία Βαβυλῶνος, καὶ μετένεξις τοῦ ποταμοῦ Εὐφράτου, καὶ κατάτειχεσις τῆς πόλεως δι' αὐτό. Ὅπως πρώτως τὰ βασίλεια κατεσχέθησαν. Ὅτι ὁ ἁλοὺς βασιλεὺς Ἀσσυρίων ἐν Βαβυλῶνι ὁ Βαλτάσαρ ἦν, ᾧ καὶ ἡ χεὶρ ὤφθη κατὰ τὸν τοῖχον ὡς φησι Δανιὴλ ὁ προφήτης.

Ν. XXVI. Ὅτι ἑκατομίας εἶχεν ὁ Κῦρος ὑπηρέτας. Οἷα ἦν ἡ διαγωγὴ Κύρου καὶ τῶν περὶ αὐτὸν ὡς λίαν καλή. Ὅπως τὸν Κροῖσον ὁ Κῦρος ἤλεγξε κακῶς. Ὅτι κόσμιον οἰκεῖον ὁ Κῦρος ἡγεῖτο, τὸν κόσμιον τῶν ὑπηκόων. Καὶ διὰ τί περὶ τὴν ἀριστερὰν τοὺς οἰκειοτάτους ἐκάθισεν. Ὅτι πολλὰ ἔλεγεν ἔχειν ὁ Κῦρος χρήματα, ἵνα τοῖς ἀξίοις αὐτὰ διανέμῃ, οὐ μήν γε καὶ ἑαυτοῦ χάριν.

Ν. XXVII. Ὅτι εἰς τὰ οἰκεῖα Κύρῳ ὑποστρέψαντι, δέδωκε Κυαξάρης, καὶ ἄλλα μὲν, ἀλλὰ καὶ τὴν θυγατέρα γυναῖκα, καὶ τὴν χώραν Μήδων. Ὃ δὲ μὴ ἄλλως λαβεῖν εἶπεν, εἰ μὴ συναινέσε. τῶν γονέων. Ὃ δὴ καὶ ἐποίησεν, ἀπελθὼν ἐκεῖ, καὶ δοὺς πᾶσι τοῖς Πέρσαις δῶρα πολλά· Ὅτι πάλιν εἰς Βαβυλῶνα ὑπέστρεψε, καὶ ὅσα κατέσχεν ἔθνη, ἐν οἷς ἦν καὶ Κύπρος. Περὶ τῶν λεγομένων κοντούρων. Ὅτι τὰ πρὸς Συρίαν ἔθνη οἰκοῦντα ὑπέταξε, καὶ Αἴγυπτον. Καὶ ὅθεν ἦρχετο αὐτῷ ἡ ἐξουσία. Καὶ ὅπως δι' ὅλου τοῦ ἐνιαυτοῦ περιῆτι τὴν οἰκείαν ἐπικράτειαν. Καὶ ὅτι γέρων γέγονεν, οἷά τε διελέχθη τοῖς οἰκείοις, καὶ τίνας κατέλειψε διαδόχους. Ὅτι ὁ Ἡρόδοτος ἄλλως τὰ κατὰ τὸν Κῦρον ἱστόρησεν.

## LIBER QUARTUS.

Ν. I. Ὅτι μόναι αἱ δύο φυλαὶ ἀνέβησαν εἰς Ἱερουσόλυμα. Περὶ τοῦ ἔθνους τῶν Ἰουδαίων. Ὅτι Καμβύσης τὴν ἀρχὴν Κύρου διεδέξατο, ὃς καὶ ἐκώλυσε τὴν ἀνοικοδομὴν τοῦ ναοῦ, βασιλεύσας ἔτη ἑπτά. Περὶ Καμβύσου, καὶ ὅπως αὐτὸν διεδέξατο Σμέρδις ὁ Μάγος. Καὶ ὅπως ὁ Καμβύσης τὸν ἀδελφὸν Σμέρδιν ἐξ ὀνείρου δειματωθεὶς ἀπέκτεινεν Ὅπως ὁ Καμβύσης ἀπέθανεν ἐν Ἐκβατάνοις τῆς Συρίας, κεχρηματισμένον σχὼν τοῦτο.

Ν. II. Ὅτι ὁ Μάγος Σμέρδις ὡς υἱὸς τοῦ Κύρου ἐκράτησεν. Ἠλέγχθη δι' ὕστερον ἕτερος εἶναι παρ' ἐκεῖνον, ὡς μὴ ἔχων ὦτα, Ἀπετμήθη γὰρ ταῦτα διὰ πταῖσμα παρὰ τοῦ Κύρου. Ἐπανάστασις κατὰ Σμέρδου. Ὅπως ὁ Πρηξάσπης τεθνάναι τὸν υἱὸν Κύρου Σμέρδιν ἐκήρυξεν, καὶ ἕτερον δὲ ὁμώνυμον εἶναι τὸν κρατοῦντα, καὶ ὅπως οὗτος διὰ τοῦτο ἀπέθανεν. Ὅπως οἱ μάγοι ἀνῃρέθησαν ὧν εἷς ὁ Σμέρδης.

Ν. III. Ὅπως ἐκράτησε Περσῶν ὁ Δαρεῖος ὁ Ὑστάσπου ἐκ περινοίας τοῦ οἰκείου ἱπποκόμου. Τί ηὔξατο τῷ Θεῷ, εἰ κρατήσει ὁ Δαρεῖος. Οἷα προέβετο ἐρωτήματα ὁ Δαρεῖος, τοῖς οἰκείοις φίλοις, καὶ οἷα ὑπέσχετο τῷ διαλύσοντι ταῦτα. Ὅτι ὁ Ζοροβάβελ ἐν τούτοις ἠρίστευσε τοῦ οἴνου καὶ τῶν βασιλέων τὴν γυναῖκα κρειττονεύειν οἴνου καὶ τῶν βασιλέων τὴν γυναῖκα κρειττονεύειν εἰπών. Ὅτι ἐξ αἰτήσεως Ζοροβάβελ παρεχώρησε τὴν ἀνοικοδομὴν τοῦ ναοῦ καὶ Δαρείου δι' αὐτοῦ γενέσθαι.

Ν. IV. Δευτέρα ἀνάβασις εἰς Ἱερουσόλυμα, μετὰ τοῦ Ζοροβάβελ. Οἱ δὲ ἀναβάντες μυριάδες υξβ' καὶ χιλιάδες η', ἄνευ ὑπηρετῶν. Περὶ Σαμαρειτῶν, καὶ ὅπως ἠχθέσθησαν. Πότε ἦν Ἀγγαῖος καὶ Ζαχαρίας οἱ προφῆται. Ὅτι ὁ Δαρεῖος ἐπέτρεπε δίδοσθαι τοῖς Ἰουδαίοις καθεκάστην τὰ εἰς θυσίαν συντελοῦντα ζῶα καὶ τὴν σεμίδαλιν. Ὅτι δι' ἐτῶν ἑπτὰ ὁ ναὸς ἐκτίσθη. Πότε ἐβασιλεύοντο οἱ Ἰουδαῖοι, καὶ πότε ὑπὸ κριτῶν ἤρχοντο.

Ν. V. Ὅτι τὸν Δαρεῖον Ξέρξης διεδέξατο, καὶ εὐσεβῶς περὶ τὸν ναὸν καὶ αὐτὸς διετέθη, ὅτε καὶ Ἔσδρας ἀνεσώθη ἐκ Βεβυλῶνος εἰς Ἱερεσόλυμα μετὰ πολλοῦ πλήθους Ἰουδαίων. Ὅτι πολλαὶ μυριάδες πέραν Εὐφράτου μεμενήκασιν Ἰουδαίων. Περὶ Νεεμίου τοῦ Ἐβραίου, ὅπως καὶ αὐτὸς ἐκ Βαβυλῶνος εἰς Ἱερουσόλυμα ἦλθε, καὶ τὸ τεῖχος ἀνῳκοδόμησεν. Ὅτι πρώτη ἡ τοῦ Ἰούδα φυλὴ ἐκ Βαβυλῶνος ἀνέβη, ὅθεν καὶ Ἰουδαῖοι οἱ ἐν Ἱερουσαλὴμ ἐκλήθησαν.

Ν. VI. Ὅτι τὸν Ξέρξην υἱὸς Κῦρος, ὁ καὶ Ἀρταξέρξης, διεδέξατο. Περὶ Ἐσθὴρ ἣν ἔλαβε γυναῖκα ὁ Ἀρταξέρξης, καὶ περὶ Μαρδοχαίου. Ὅτι νόμον ἔθετο Ἀρταξέρξης, μηδένα οἱ ἄκλητον ἐπὶ θρόνου καθημένῳ προσέρχεσθαι. Ὅπως ὁ Μαδοχαῖος ἐπιβουλὴν ἐμήνυσε κατὰ τοῦ βασιλέως. Ὡς Ἁμὰν Μαρδοχαῖον ἀνασταυρῶσαι ἠβούλετο, ἀλλ' ἐταυρώθη ἐκεῖνος προνοίᾳ Θεοῦ. Ὅτε Ἐσθὴρ γνοῦσα τὴν μελετωμένην τῶν Ἰουδαίων ἀπώλειαν παρὰ Ἁμὰν διὰ τὸν Μαρδοχαῖον, ἐδεήθη πρότερον τοῦ Θεοῦ, εἶτα καὶ ἄκλητος εἰσῆλθε πρὸς βασιλέα. Καὶ διὰ τοῦτο θορυβουμένου ἔπεσε πρὸς ποδῶν αὐτοῦ ἀχανής, καὶ ὅπως εἰς δεῖπνον αὐτὸν ἐκάλεσε, καὶ τὸν Ἁδάμ, Ὅτι πεντήκοντα πήχεων ἦν τὸ ξύλον, ἐν ᾧ τὸν Μαρδο-

χαῖον ὁ Ἀμὰν ἀνασταυρῶσαι ἐμελέτα. Ὅτι ἀνεμνήσθη ὁ βασιλεὺς τοῦ Μαρδοχαίου διὰ τὴν ἐπιβουλήν, καὶ ὅτι διὰ τοῦτο ἐκεῖνον ἐτίμησεν. Οὕτω διασκεδάζει βουλὰς πονηρὰς ὁ Θεός.

Ν. VII. Ὅπως ὁ Ἀμὰν ἐκρεμάσθη εἰς τὸ ξύλον, ὃ κατὰ τοῦ Μαρδοχαίου ἡτοίμαζεν. Ὅτι καὶ οἱ τοῦ Ἀμὰν παῖδες ἀνεσταυρώθησαν. Ὅπως. Ἰωάννας τὸν οἰκεῖον ἀπέκτεινεν ἀδελφὸν ἐν τῷ ναῷ. Ὅπως τὸν ἀδελφὸν τοῦ ἀρχιερέως συνοικήσαντα ἀλλοφύλῳ γυναικὶ ἐκώλυον ἀπὸ τοῦ ναοῦ. Περὶ τῆς οἰκοδομῆς τοῦ ναοῦ τοῦ ἐν τῷ Γαριζὶν, τοῦ ἐν τῇ Σαμαρείᾳ.

Ν. VIII. Ἀρχὴ τῆς κατὰ τὸν Ἀλέξανδρον ἱστορίας, τίνος υἱὸς ἦν Ἀλέξανδρος. Οἷον ὄνειρον εἶδε Φίλιππος ἐγκυμονούσης τῆς γυναικὸς τὸν Ἀλέξανδρον, καὶ πότε ἐγεννήθη. Περὶ τοῦ σώματος. Ἀλεξάνδρου. Περὶ τοῦ ἵππου τοῦ Βουκεφάλου. Ὅτι ὁμιλητὴς Ἀριστοτέλους ἐγένετο. Ὅτι καὶ πρακτικὸς ἰατρὸς ἦν ὁ Ἀλέξανδρος.

Ν. IX. Ὅτι εἰκοσαετὴς τῆς βασιλείας ἐκράτησεν. Περὶ Τιμοκλείας τῆς τὸν βιασάμενον αὐτὴν εἰς τὸ φρέαρ βαλούσης. Οἷα ὁ Σινωπεὺς Διογένης πρὸς Ἀλέξανδρον εἶπεν. Τὸ φιλότιμον Ἀλεξάνδρου. Ὅσων ἐκράτησε πόλεων. Περὶ Ἀκαρνᾶνος τοῦ ἰατροῦ, καὶ ὅπως ἐξ αὐτοῦ τὸ φάρμακον ἔλαβεν Ἀλέξανδρος, καὶ ὅπως ἐξ αὐτοῦ τὸ φάρμακον ἔλαβεν Ἀλέξανδρος, καὶ ἀντέδωκε τὴν τῆς συκοφαντίας ἐπιστολήν. Ἡ ἐν Ἰσσῷ συμπλοκὴ Δαρείου καὶ Ἀλεξάνδρου, καὶ ἡ Δαρείου ἥττα. Περὶ τῆς γυναικὸς καὶ τῆς μητρὸς Δαρείου ἁλουσῶν παρὰ Ἀλεξάνδρου.

Ν. X. Ὅτι καὶ Δαμασκὸν εἷλεν Ἀλέξανδρος, καὶ Κύπρον, καὶ Φοινίκην. Περὶ τοῦ κατ' ὄναρ Σατύρου. Περὶ τῆς κατ' Αἴγυπτον Ἀλεξανδρείας, καὶ τοῦ κατ' ὄναρ Ὁμήρου, καὶ ὅτι νῆσος ἦν αὕτη πρότερον. Περὶ τῶν κατὰ τὴν ἐν ἐρήμῳ διάβασιν Ἀλεξάνδρου ἑξαισίων. Ὡς παῖς Διὸς ἐλογίσθη ὁ Ἀλέξανδρος. Ὅτι λύτρα ὁ Δαρεῖος ἔπεμψε, καὶ οὐκ ἔλαβε ταῦτα ὁ Ἀλέξανδρος. Περὶ τοῦ θανάτου τῆς γυναικὸς Δαρείου· Περὶ τῆς μαρτυρίας τῆς πρὸς Δαρεῖον, διὰ τὴν Ἀλεξάνδρου σωφροσύνην.

Ν. XI. Ὅτι Ἀλέξανδρος οὐ λάθρα συμβαλεῖν ἤθελε τοῖς πολεμίοις. Φυγὴ Δαρείου. Ὅσον πλοῦτον εὗρεν Ἀλέξανδρος τοῦ Δαρείου. Ὅπως ὠνείδιζε τοὺς τρυφῶντας Ἀλέξανδρος. Τί ἔλεγεν Ἀλέξανδρος περὶ τῶν γογγυζόντων εἰς αὐτόν· Περὶ τῆς δίψης, ἣν εἶχεν Ἀλέξανδρος διώκων Δαρεῖον. Ὅπως ἐν τῷ θανάτῳ Ἀλέξανδρος τὸν Δαρεῖον ἐτίμησε, τὸν δι' ἀνελόντα διεσφενδόνησεν. Περὶ Ὑρκανίας, καὶ τοῦ Κασπίου πελάγους.

Ν. XII. Ὅτι Ἀλέξανδρος βαρβαρικὴν στολὴν ἐνδυσάμενος τοῖς Μακεδόσιν οὐκ ἤρεσεν. Καὶ περὶ Ῥωξάνης, ἣν Ἀλέξανδρος ἔγημεν. Ὅπως παρὰ Ἀλεξάνδρου ἀνῃρέθη Φιλώτας, καὶ Κλεῖτος. Ὅσα ὁ Ταξίλης καὶ οἷα ἐμήνυσεν Ἀλεξάνδρῳ κατὰ τῆς Ἰνδικῆς ἐρχομένῳ χώρας.

Ν. XIII. Περὶ Πώρου τοῦ τῆς Ἰνδικῆς ἄρχοντος, οἷος ἦν τὸ σῶμα. Ὅσα ὁ Ἀλέξανδρος ἤλγησε τοῦ βουκεφάλου ἵππου θανόντος, καὶ περὶ τοῦ ποταμοῦ Γάγγη, ὅσος ἦν κατ' εὖρος καὶ βάθος. Ὅτι Μαλλοὶ ἔθνος Ἰνδικόν. Ὅπως Ἀλέξανδρος πρῶτος ὥρμα ἐν τοῖς πολεμίοις, καὶ τυχαίως ἐνίκα.

Ν. XIV. Περὶ τῶν Γυμνοσοφιστῶν, καὶ τοῦ διὰ τῆς Βύρσης ὑποδείγματος, ἵνα μὴ μακρὰν ὁ βασιλεὺς ἀποδημῇ. Ὅτι εἰς τὸν Ὠκεανὸν ἦλθεν Ἀλέξανδρος, καὶ ὅσον τοῦ στρατοῦ πλῆθος ἀπώλετο, καὶ περὶ τῶν ἰχθυοφάγων προβάτων. Περὶ τοῦ τάφου τοῦ βασιλέως Περσῶν Κύρου, καὶ τῆς τούτου ἐπιγραφῆς. Ὅτι ἔγημεν Ἀλέξανδρος καὶ τὴν θυγατέρα Δαρείου, καὶ ὅσα ἐν τῷ γάμῳ χρήματα ἀνάλωσε, δοὺς καὶ τοῖς ὀφειλέταις τὰς ὀφειλάς. Ὅσα ἐπένθησεν ἐπὶ τῷ Ἡφαιστίωνι ὁ Ἀλεξανδρος, καὶ οἱ σὺν αὐτῷ. Περὶ τοῦ διὰ κοράκων σημείου, καὶ τοῦ θύματος. Περὶ τοῦ εὑρεθέντος ξένου καθημένου ἐν τῷ τοῦ Ἀλεξάνδρου ῥόνῳ. Ὅτι ὁ θάνατος Ἀλεξάνδρου ἄλλοις ἄλλως λέγεται. Περὶ τοῦ ψυχροῦ ὕδατος. Ὅτι ἐν τῇ τελευτῇ ἠβουλήθη ἀφανίσαι αὐτὸν, ἵνα δόξῃ καὶ Θεός.

Ν. XV. Ὅπως ὑπήντησαν Ἀλεξάνδρῳ οἱ ἱερεῖς τῶν Ἑβραίων καὶ ὁ ἀρχιερεύς. Ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος ἰδὼν τὸν ἀρχιερέα, εἰς μνήμην ἦλθε τοῦ κατ' ὄναρ ὀφθέντος αὐτῷ Θεοῦ. Ὅτι ἔθυσε τῷ Θεῷ ὁ Ἀλέξανδρος, κατὰ τὴν ὑφήγησιν τοῦ ἀρχιερέως, καὶ πολλὰ ἐχαρίσατο, ἀνέγνω τε καὶ τὴν βίβλον τοῦ Δανιήλ. Περὶ τοῦ ἐγγαριζὶν ἱεροῦ, ἐν ᾧ κατέφευγον οἱ παρανομοῦντες.

Ν. XVI. Ὅτι εἰς τέσσαρα ἐμερίσθη ἡ τοῦ Ἀλεξάνδρου ἀρχή. Καὶ περὶ Πτολεμαίου τοῦ Λάγου, ὅπως Ἱεροσολύμων ἐκράτησε. Ὅτι Πτολεμαῖος ὁ Φιλάδελφος διεδέξατο τὴν ἀρχήν. Τί ἐστι δραχμὴ, καὶ πόσα τάλαντα ποιοῦσι. Ὅσα ὁ Πτολεμαῖος εἰς τὸ Ἰουδαίων ἱερὸν ἔστειλε δῶρα. Περὶ τῶν ἑβδομήκοντα δύο τῶν ἑξελληνισάντων τὰ Ἑβραϊκὰ βιβλία. Ὅτι οἱ πρὸ τούτου ἐπιχειρήσαντες τὸ τοιοῦτον ἔργον, οὐκ ἀτιμώρητοι ἔμειναν. Ὅτι τινές φασι διῃρημένους ποιῆσαι τὴν ἑρμηνείαν τοὺς ἑρμηνεῖς, ὕστερον δὲ εὑρεθῆναι ἐκ πάντων τὰ αὐτά.

Ν. XVII. Ὅτι ἔλαβε Πτολεμαῖος τὴν Κλεοπάτραν, καὶ ὅσα ἦν ἡ ταύτης φέρνη. Οἷος ἦν δεξιὸς περὶ τὰ πράγματα ὁ πρὸς Πτολεμαῖον ἀποσταλεὶς πρεσβεὺς Ἰωσήφ. Ὅτι τὸ τὰ τέλη τῶν πόλεων ἐπὶ αὐξήσει πωλεῖσθαι τοῖς ὠνουμένοις παλαιὸν ἦν.

Ν. XVIII. Ὅπως συνήρκησεν ἡ ἀδελφόπαις τῷ Ἰωσήφ. Ὅπως Ὑρκανὸς ὁ υἱὸς Ἰωσὴφ καὶ ἐν μειρακίοις τελῶν ἦν φρονιμώτατος. Ὅτι ἀτίμως ὠνήσατο ὁ Ὑρκανὸς τοὺς γραμματικοὺς δούλους. Ὅτι βάρις, τὸ ὀχύρωμα.

Ν. XIX. Ὅτι ὁ Ἐπιφανὴς Ἀντίοχος κατέσχε τὰ Ἱεροσόλυμα. Περὶ Ἐλεάζαρ καὶ τῶν Μακκαβαίων. Ὅτι ἐν Σαββάτῳ πολέμου συγκροτηθέντος, ἐμάχοντο Ἰουδαῖοι.

Ν. XX. Νίκη Ἰουδαίων κατὰ τῶν τοῦ Ἀντιόχου. Ὅτι ὁ Ἀντίοχος ἐνόσησε διὰ τὰ κατὰ τὸν Ἰουδαίων κακὰ, καὶ ἀπέθανεν.

Ν. XXI. Ὅπως τὸν ἐλέφαντα ὁ Ἐλεάζαρ πλήξας ὑπ' αὐτοῦ τέθνηκεν ἐν τῷ πολέμῳ.

Ν. XXIII. Περὶ Κλεοπάτρας τῆς θυγατρὸς Πτολεμαίου. Ὅτι ὁ Πτολεμαῖος δύο διαδήματα περιέθετο, οἷα δύο ἄρχων χωρῶν.

Ν. XXIV. Ὅτι ὄρος καθήρησαν ἄνθρωποι λίαν ὑψηλὸν, διὰ τριῶν ἐνιαυτῶν.

## LIBER QUINTUS.

Ν. I. Περὶ Ἀντιόχου τοῦ ἐπικληθέντος Θεοῦ. Ὅρα γυναικὸς καρτερίαν.

Ν. II. Ὅτι οἱ Βαδδουκαῖοι τὰ ἄγραφα καὶ ἐκ παραδόσεως οὐκ ἐτήρουν.

Ν. III. Ὅπως ὁ Ἀντίγονος ἀνῃρέθη κατὰ Στράτωνος πύργον, κατὰ τὴν Ἰούδα τοῦ Ἐσσαίου πρόρρησιν, κἂν ἐδόκει ψεύσθαι.

Ν. IV. Περὶ φοινίκων καὶ κιτρίων τῶν ἐν τῇ σκηνοπηγίᾳ. Ὅτι ἐπὶ τρία ἔτη ἐνόσει τεταρταῖον.

Ν. V. Περὶ Ὑρκανοῦ καὶ Ἀριστοβούλου. Περὶ Τιγράνου τοῦ Ἀρμενίου. Βασιλεία Ὑρκανοῦ καὶ Ἀριστοβούλου. Ὡς εὖ σοι τῆς εὐχῆς, ἄνθρωπε.

Ν. VI. Περὶ Πομπηΐου καὶ τῆς δυθείσης αὐτῷ χρυσῆς ἀμπέλου ἐξ Ἀριστοβούλου ἐκ πεντακοσίων ταλάντων. Περὶ τῆς Μιθριδάτου τελευτῆς καὶ περὶ τοῦ ὀποβαλσάμου, ὅπερ τῶν μύρων ἄριστον· Ὅπως ὑπὸ Πομπηίου τὰ Ἱεροσόλυμα ἑάλω.

Ν. VII. Ὅσα ἦσαν τὰ τοῦ ἱεροῦ Ἰουδαίων χρήματα, ἐν οἷς καὶ δοκὸς ἐκ χρυσοῦ. Καὶ ὅτι ἡ μνᾶ ἔλκει λίτρας δύω πρὸς τῇ ἡμισείᾳ. Κύπρος, ὄνομα γυναικός. Ὅτι ὁ Ἡρώδης ἐλθὼν εἰς τὸ δοκιμάσασθαι, ἐξέπληξε τοὺς παρόντας, διὰ τὸ ἐλθεῖν μετὰ δορυφορίας πολλῆς, διὸ καὶ ἠτιάθη.

Ν. IX. Ὅπως ὁ Ἀντώνιος ἦρα τῆς Κλεοπάτρας, Περὶ Πακόρου τοῦ Πάρθων βασιλέως. B

Ν. X. Διὰ τί ἀπετμήθη τὰ ὦτα Ὑρκανός. Ὅπως ὁ Φασάηλος τέθνηκεν.

Ν. XI. Ἀναίρεσις Ἀντιγόνου.

Ν. XIII. Περὶ τῆς ἀρχιερωσύνης Ἀριστοβούλοι ἐν νέᾳ τῇ ἡλικίᾳ. Ὅπως ἡ Ἀλεξάνδρα ἔφυγε διὰ λάρνακος, καὶ ἐφωράθη. Ὅπως ἀπεπνίγη Ἀριστόβουλος.

Ν. XIV. Ὅτι ἠράσθη Ἡρώδου ἡ Κλεοπάτρα. Περὶ τοῦ ἐν Ἰουδαίᾳ μεγάλου γεγονότος σεισμοῦ.

Ν. XV. Ὅπως καὶ παρὰ τοῦ Καίσαρος Ἡρώδης ἐτιμήθη. Ὅπως εἰς τὸ φανερὸν Ἡρώδην ἐφάνη μισοῦσα ἡ γυνὴ αὐτοῦ. Ὅπως ἡ τοῦ Ἡρώδου γυνὴ βανάτῳ κατακριθεῖσα, τέθνηκεν.

Ν. XVI. Ὅπως οὐδὲ τοῦ οἰκείου κόσμου Ἡρώδης ἐφείσατο ἐν καιρῷ λιμοῦ διὰ τὴν πόλιν, καὶ σῖτον ἀποδοὺς εἰς τὸ ἀγοράσαι σῖτον. Ὅσος ἦν ὁ διαδοθεὶς C σῖτος, πόσοι μόδιοι ὁ κόρος.

Ν. XVII. Ὅπως ὁ Ἡρώδης ἐκώλυε τοὺς ὑπ' αὐτὸν ἀλλήλοις συνέρχεσθαι, δεδιὼς τὰς ἐπιβουλάς. Τίνες οἱ Ἐσσαῖοι, καὶ οἵᾳ χρῶνται διαίτῃ, καὶ ὅπως εἷς τῶν Ἐσσαίων προεῖπε τῷ Ἡρώδῃ παιδίῳ ὄντι τὴν βασιλείαν. Ὅπως ὁ Ἡρώδης τὸν ναὸν ἐπὶ τὸ μεῖζον μετεσκεύασε. Καὶ περὶ τοῦ πύργου, ὃν Ἀντωνίαν ἐκάλεσεν Ὅτι ὁ ναὸς ἐν ἐνιαυτῷ ἑνὶ πρὸς τῷ ἡμίσει ᾠκοδομήθη, ὅτι καὶ οὐδὲ ὑετὸς γέγονεν ἐν ἡμέρᾳ. Περὶ τοῦ πιπράσκεσθαι τοὺς κλέπτας.

Ν. XVIII. Περὶ τῶν παίδων Ἡρώδου, οἵοι ἦσαν. Ὅπως ἐμίσησε τοὺς υἱοὺς ὁ Ἡρώδης. Ὅπως κατήλλαξε τὸν Ἡρώδην τοῖς παισὶν ὁ Καῖσαρ.

Ν. XIX. Οἷος τὸ ἦθος, καὶ τοὺς τρόπους ὁ Ἡρώδης. Ὅσα Ὑρκανὸς καὶ Ἡρώδης ἔλαβον ἀργυρίου καὶ χρυσοῦ τάλαντα ἐκ τοῦ τάφου Δαβίδ, καὶ ὅπως καὶ εἰς αὐτὰ τὰ σώματα Δαβὶδ καὶ Σολομῶντος ἐκωλύθη D Ἡρώδῃ εἰσελθεῖν θείῳ πυρί.

Ν. XX. Οἵα ἡ διαβολὴ ἀεὶ κακὰ εἰργάζετο, καὶ ἔτι ἐργάζεται.

Ν. XXI. Περὶ τοῦ κακίστου Εὐρυκλέους. Ὅτι ἐθέσμισε τοὺς υἱοὺς ὁ Ἡρώδης Ἀριστόβουλον καὶ Ἀλέξανδρον, Τὸ συνέδριον τὸ τοὺς παῖδας Ἡρώδου κρῖνον σὺν τῷ Ἡρώδῃ.

Ν. XXII. Περὶ τοῦ παῤῥησιασαμένου στρατιώτου εἰς Ἡρώδην, βουλευόμενον θάνατῶν τῶν οἰκείων παίδων. Ὅπως ἀπηγχόνησε τοὺς οἰκείους παῖδας ὁ Ἡρώδης. Ὅτι πάτριον ἦν τὸ ἔθος τὸ πολλαῖς συνοικεῖν γυναιξί. Ὅτι ἀνεψιοὶ οἱ ἐξάδελφοι.

Ν. XXIII. Ὅτι οἱ Φαρισαῖοι οὐκ ἐπείσθησαν ὀμόσαι, καὶ ὅτι προεῖπον τὸν τοῦ Ἡρώδου θάνατον, διὸ καὶ ἀπεκτάνθησαν πολλοὶ ἐκ αὐτῶν. A

Ν. XXIV. Περὶ λιμένος τοῦ λεγομένου Σεβαστοῦ. Κατηγορία Ἀντιπάτρου. Ὅτι ὁ Ἡρώδης καὶ τὸν υἱὸν Ἠντίπατρον δέσμιον εἰς Καίσαρα ἔπεμψεν.

Ν. XXV. Ἀκμή, ὄνομα γυναικός. Κόκκηθρον τὸ ταραχὴν ἐμποιοῦν· Περὶ τῶν καθελόντων τὸν ἀνατεθέντα ἀετὸν εἰς τὸν μέγαν πυλῶνα τοῦ ναοῦ.

Ν. XXVI. Τίνα νόσον ἐνόσησεν Ἡρώδης, ποικίλην τε καὶ ὀδυνηράν. Περὶ τῶν τῆς Καλλιρόης θερμῶν. Οἵαν ἐπίνοιαν ὁ Ἡρώδης ἐπενοήσατο τὸ κάκιστος ὤν, ἵνα κλαυθῇ μετὰ θάνατον. Τελευτὴ Ἡρώδου. Ὅτι ὁ Ἀρχέλαος διεδέξατο Ἡρώδην.

## LIBER SEXTUS.

Ν. I. Περὶ τῆς τῶν Ἰουδαίων στάσεως κατὰ Ῥωμαίων, ὅτε καὶ ὁ ναὸς ἐνεπρήσθη· Ὅτι δοῦλος Ἡρώδου διάδημα περιέθετο.

Ν. II. Ὅτι καὶ ὁ Ἀρχέλαος ὠμὸς ἦν κατὰ τὸν πατέρα. Περὶ τοῦ πλοῦ Ἀλεξάνδρου. Κατηγορία κατὰ Ἀρχελάου. Περὶ τοῦ ὀνείρου οὗ εἶδεν Ἀρχέλαος. Ἕτερος ὄνειρος τῆς Ἀρχελάου γυναικός. Περὶ τῆς ἀπογραφῆς τῆς ἐπὶ Καίσαρος γεγενημένης.

Ν. III. Αἱρέσεις Φαρισαίων. Αἵρεσις Σαδδουκαίων. Αἵρεσις Ἐσσηνῶν. Αἵρεσις Γαλιλαίων. Πότε ἐγένετο ἡ ἀπογραφή. Πότε ὁ Καῖσαρ ἔθανε, καὶ πόσα ἔτη ἐκράτησεν. Ὅτι διεδέξατο Καίσαρα ὁ Τιβέριος.

Ν. IV. Περὶ Ποντίου Πιλάτου. Περὶ Ἡρώδου τοῦ τετράρχου καὶ τῆς πόλεως Τιβεριάδος. Περὶ τῆς τῶν Ἰουδαίων ἐνστάσεως. Πότε ἐφάνη ὁ Χριστὸς ἐν Ἰουδαίᾳ, καὶ οἷά φησιν ὁ Ἰώσηπος περὶ αὐτοῦ. Ὅτι περὶ Χριστοῦ φησιν ὁ Ἰώσηπος.

Ν. V. Περὶ τῆς Ῥωμαίας Παυλίνης. Ὅτι μέγα τὸ τῶν ἱππέων ἀξίωμα· Περὶ τῆς πονηρίας Ἴδης. Ὅπως ἡ Παυλίνα τῷ ἐρῶντι αὐτῆς συνεγένετο, οἰομένη τοῦτον Θεόν. Ὅπως τὸ κατὰ τῆς Παυλίνης σκέμμα ἐξήτασε Τιβέριος καὶ ἐκόλασε τοὺς τοῦτο συνεργήσαντας. Περὶ τῆς βάρεως τῆς μετωνομασθείσης Ἀντωνίας.

Ν. VI. Περὶ Φιλίππου, ὅτι καὶ καθ' ὁδὸν ἔκρινε, καὶ ὁ θρόνος αὐτοῦ ἐπιφερόμενος ἐτίθετο κατὰ τὸν τόπον ἔνθα καθήμενος ἠκροᾶτο. Περὶ τοῦ θανάτου τοῦ Βαπτιστοῦ Ἰωάννου οἷά φησιν ὁ Ἰώσηπος. Περὶ τῆς τοῦ Τιβερίου τελευτῆς, ὃν διεδέξατο Γάϊος.

Ν. VII. Περὶ Ἀγρίππα, ὅπως εὐηργετήθη παρὰ Ἡρωδιάδου τῆς ἀδελφῆς. Διὰ τί πρέσβεσιν οὐ προσωμίλει συχνοῖς. Διὰ τί τοὺς ἐν ἀρχῇ οὐ παρέλυε, καὶ περὶ τοῦ παραδείγματος τούτων".

Ν. VIII. Περὶ Ἀντωνίας, καὶ ὅπως ἐτίμα αὐτὴν ὁ Τιβέριος. Περὶ ὧν τις προεῖπεν ἔσεσθαι οἰνοσκοπήσας. Ὅπως τὸν Γαΐου διάδοχον ἑαυτοῦ κατέλιπε Τιβέριος.

Ν. IX. Ὅτι ἀρχαῖον τὸ τοὺς ἐξορίστους ἀκειροκόμους εἶναι. Ὅπως ἔλυσε τῶν δεσμῶν τὸν Ἀγρίππαν Γαΐος, καὶ βασιλέα ἐπέδειξεν. Ὅπως κατὰ Ἡρώδου Ἀγρίππας ἐπέστειλε τῷ Γαΐῳ. Ὅτι τὸ ὅπλα ἔχειν τοὺς ἄρχοντας, οὐκ ἀνύποητον.

Ν. X. Ὁ Γάϊος, μὴ ὡς θεὸς παρὰ Ἰουδαίων τιμώ, ἐνος ὤργίζετο, καὶ τὸν Φίλωνα ὑπεραπολογούμενον οὐκ ἐδέχετο. Ὅπως οὐ παρεχώρησαν Ἰουδαῖοι στῆναι ἀνδριάντα Γαΐου ἐν τῇ πόλει αὐτῶν. Ὅτι ὁ Ἀγρίππας ἔπεισε Γάϊον συγχωρῆσαι μὴ στῆναι ἐν Ἰουδαίᾳ τὸν οἰκεῖον ἀνδριάντα. Ὅτι ἀνῃρέθη Γάϊος, καὶ Κλαύδιος αὐτὸν διεδέξατο.

Ν. XI. Ὅτι χρυσῆν ἅλυσιν Γάϊος τῷ Ἀγρίππᾳ ἐδωρήσατο, ἀνθ' ἧς κατεκρίθη σιδηρᾶς, ἣν καὶ ἀνέθετο Ἀγρίππας τῷ Θεῷ. Ὅτι ὁ ὕπαρχος ἀρχὴ ἦν παρὰ Ῥωμαίοις. Ὅτι Δωρῖται ἔθνος εἰσίν. Ὅτι εὐεργετικὸς ἦν ὁ Ἀγρίππας. Ὅτι ὁ Στράτωνος πύργος ἐστὶν ἡ ἐν Παλαιστίνῃ Καισάρεια. Περὶ τῆς ἐξ ἀργύρου στολῆς λαμπρὸν ἀποστιλβούσης. Ὅπως ὁ Ἀγρίππας τέθνηκεν.

Ν. XII. Περὶ τῆς ἐγκυμονούσης γυναικὸς, ἧς ἐκ τῆς κοιλίας ἔδοξε φωνὴν γενέσθαι, λέγουσαν τὴν τοῦ ἐμβρύου τύχην. Ὅπως ὁ Ἰζάτης μετετέθη εἰς τὴν Ἰουδαϊκὴν θρησκείαν, καὶ ἡ τούτου μητήρ Ἑλένη ὁμοίως, καὶ εἰς Ἱεροσόλυμα ἀπῆλθεν εἰς τὸ τοῦ Θεοῦ ἱερόν. Περὶ Ἀρταβάνου τοῦ Πάρθων βασιλέως, ὅπως εἰς Ἰζάτην ἦλθε δεόμενος. Ὅτι ἀποκατέστη πάλιν ὁ Ἀρταβάνης εἰς τὴν Πάρθων βασιλείαν.

Ν. XIV. Πόλεμοι Ἀράβων πρὸς Ἰζάτην τὸ πρῶτον ἐκ προθυσίας τῶν οἰκείων, εἶτα ἥττα Ἀράβων. Περὶ τοῦ γόητος Θευδᾶ. Ἡ ὕλη ἱππέων σύλλογος. Περὶ Ἀλαβαρχίας. Περὶ τῶν φευγόντων ἐκ τοῦ ἱεροῦ διὰ τὸ στενὸν τῆς ἐξόδου καταπατηθέντων καὶ θανόντων. Ὅπως ἐτιμωρήθη ὁ εἰς τοὺς νόμους Μωσέως ἐνυβρίσας.

Ν. XV. Ὅτι μετὰ τὸ ἡγεμονεύειν Συρίας. Ὅτι πυρφόρον ἦν τὸ Βέσβιον ὄρος. Τελευτὴ Κλαυδίου.

Ν. XVI. Ὅτι Νέρων Κλαύδιον διεδέξατο. Οἷα καὶ νῦν οἱ ἀρχιερεῖς ποιοῦσι τοὺς οἰκείους ἀδικοῦντες κληρικους.

Ν. XVII. Περὶ τῶν Σικαρίων λῃστῶν. Περὶ Ἰακώβου τοῦ ἀδελφοθέου. Πόσοι ἐξ Ἀαρὼν μέχρι Φινεὲς γεγόνασι κατὰ συγγένειαν ἀρχιερεῖς.

Ν. XVIII. Ὅτι Οὐεσπασιανὸς ἀπεστάλη κατὰ τῆς Ἰουδαίας παρὰ Νέρωνος. Περὶ τῆς πόλεως Ἰωτατάτων, καὶ τοῦ Ἰωσήπου. Ὅτι ὁ Νέρων ἀνεῖλεν ἑαυτὸν, καὶ Γάλβας ἦρξε μετ' αὐτὸν, καὶ αὐτὸς μετὰ μικρὸν ἀνῃρέθη, καὶ ἦρξαντο Ὄθων καὶ Οὐιτέλλιος, καὶ ἀλλήλοις ἐπολέμουν. Ἀνάρρησις Οὐεσπασιανοῦ.

Ν. XIX. Τίτου πολιορκία κατὰ τῆς Ἱερουσαλήμ. Ὅτι τρίτειχος ἦν ἡ Ἱερουσαλήμ. Περὶ τοῦ μηχανήματος τῶν κριῶν τῶν κατὰ τῆς πόλεως ἐπαχθέντων. Περὶ τῶν ξυλίνων πύργων, οὓς ὁ Τῖτος ἐποίησεν.

Ν. XX. Περὶ τῆς ἐπινοίας τοῦ Ἰουδαίου Κάστορος, δι' ἧς ὑπερετέθη ἡ κατὰ τοῦ πύργου ἐπιβουλὴ τῶν Ῥωμαίων. Ὅτι ὁ Τίτος φιλανθρωπότερον περὶ τοὺς Ἰουδαίους διέκειτο, καὶ νικῶν αὐτούς. Ὅτι τριπλῶς ἡ πόλις τετείχιστο. Περὶ ὧν ἐκακούργουν οἱ στασιασταὶ, καὶ μάλιστα λιμώττοντες. Περὶ ὧν ἐποίει κακῶν ὁ λιμὸς τοῖς Ἰουδαίοις.

Ν. XXI. Περὶ τῶν διὰ χωμάτων ἑλεπόλεων· περὶ τῆς ἐπινοίας τῶν Ἰουδαίων, δι' ἧς καθηρέθησαν ἀθρόον αἱ ἑλεπόλεις τῶν Ῥωμαίων εὐμηχάνως. Ὅτι ἑτέρῳ τείχει τοὺς Ἰουδαίους ἔξωθεν Τῖτος περιέκλεισεν. Ὅπως ὁ λιμὸς τοὺς Ἰουδαίους διέθετο. Περὶ τῶν αὐτομολούντων Ἰουδαίων, καὶ ὅτι, ἀπὸ τοῦ λιμοῦ ἐμπιπλάμενοι, διερρήγνυντο. Καὶ ὅτι τινὲς αὐτῶν εὑρέθησαν ἔχοντες εἰς τὰς γαστέρας χρυσόν· διὸ καὶ πολλοὺς αὐτῶν καὶ πρὸ τοῦ θνήσκειν ἀνῄρουν οἱ Ῥωμαῖοι ἀνηλεῶς.

Ν. XXII. Ὅτι ζώων κόπρους ἤσθιον. Ὅτι, τοῦ τείχους καταπεσόντος, ἕτερον εὑρέθη ἐντός. Περὶ τοῦ εἰσελθόντος διὰ τοῦ τείχους Ῥωμαίου ἀνδρὸς ἀρίστου. Ὅτι ἥλους εἶχον οἱ Ῥωμαῖοι ἐν τοῖς ὁπλοις. Ὅτι καὶ διὰ τῆς νυκτὸς ἐπολέμουν, καὶ ὅτι καὶ ἡ Ἀντωνία ὁ πύργος μετεσείσθη. Περὶ τῆς γυναικὸς, ἥτις τὸ οἰκεῖον τέκνον εἰς τροφὴν οἰκείαν ἀπέσφαξεν.

Ν. XXIII. Ὅτι αἱ πύλαι τοῦ ἱεροῦ ἐνεπρήσθησαν, ἀργυραῖ οὖσαι. Ὅτι ἔδοξε τοῖς Ῥωμαίοις τοὺς εἰς τὸ ἱερὸν καταφυγόντας σώζεσθαι Ἰουδαίους, εἰ μὴ ἀνταμύνονται, καὶ ὅτι ὁ Τῖτος τὴν τοῦ ναοῦ οὐκ ἐβούλετο καταστροφήν. Ὅτι καὶ χρῦσας εἶχε θυρίδας ὁ ναός. Ὅτι ὁ Τῖτος παντοίως ἐσπούδαζε μὴ καυθῆναι τὸν ναόν. Ὅτι κατὰ τὸν αὐτὸν μῆνα καὶ τὴν αὐτὴν ἡμέραν συνέπεσε γενέσθαι τὸν ἐμπρησμὸν τοῦ ναοῦ ὑπὸ Βαβυλωνίων πρότερον, καὶ ὕστερον ὑπὸ Ῥωμαίων.

Ν. XXIV. Περὶ τοῦ τοίχου, οὗ τὸ εὖρος πήχεις η'. Περὶ τῶν ἐν τῷ γαζοφυλακίῳ χρημάτων. Περὶ τῶν γενομένων σημείων τῆς ἁλώσεως. Οἷον τὸ μέγεθος τῆς πύλης. Περὶ τοῦ βοῶντος πρὸ μακροῦ τὰ τῆς ἁλώσεως, καὶ ὅπως καὶ οὗτος ἀπώλετο.

## LIBER SEPTIMUS.

Ν. I. Περὶ Λατίνων. Περὶ Ῥουτούλων. Ὅπως ὁ Αἰνείας ἐνομίσθη θεός. Περὶ Ἄλβας τῆς πόλεως, καὶ ὅπως οὕτως ἐκλήθη. Πόθεν Τίβερις ὁ ποταμὸς τὴν ὀνομασίαν ἔσχεν. Ὅπως ὁ Ἀμούλιος ἐθεοποίει ἑαυτόν. Ὅτι ἀπὸ Νομίτορος καὶ Ἀμουλίου ἔσχε τὰ τῶν Ῥωμαίων ἀρχήν. Ὅτι δίδυμοι ἦσαν Ῥῶμός τε καὶ Ῥωμύλος, οἳ καὶ γεγόνασιν ἔκθετοι, καὶ ὅτι παρὰ λυκαίνης ἐτράφησαν, καὶ οἵαν φασὶ τὴν λύκαιναν.

Ν. II. Ὁποῖοι ἦσαν Ῥῶμός τε καὶ Ῥωμύλος. Ὁ ἀναγνωρισμὸς Ῥώμου καὶ Ῥωμύλου. Ἀναίρεσις Ἀμουλίου.

Ν. III. Θάνατος Ῥώμου, καὶ ὅθεν ἐπικίνδυνον ἐνομίσθη τὸ τὴν τάφρον τοῦ στρατοπέδου τινὰ διελθεῖν, ἀφέντα τὴν συνήθη ὁδόν. Ὅπως διεγράφη τὸ τεῖχος τῆς Ῥώμης. Ὅτι τὰ τείχη ἱερά, οὐ μὴν καὶ αἱ πύλαι. Ποίᾳ ἡμέρᾳ ἡ Ῥώμη ἐκτίσθη, καὶ πόθεν τὸ Παλάτιον ἐκλήθη, καὶ περὶ λεγεῶνος. Ὅτι ἑκατὸν ἦσαν οἱ βουλευταὶ, οἳ καὶ πατρίκιοι ἐκαλοῦντο, καὶ διὰ τί ἐκλήθησαν πατρίκιοι. Ὅπως ἥρπασαν τὰς τῶν Σαβίνων θυγατέρας οἱ Ῥωμαῖοι· οἱ δὲ Σαβῖνοι Λακεδαιμονίων εἰσὶν ἄποικοι. Ὅτι ὑπὸ τῶν Σαβίνων ἐάλω ἡ Ῥώμη παρὰ γυναικὸς προδοθεῖσα, ὑπόσχεσιν λαβοῦσα τοὺς βραχιονιστῆρας Σαβίνων, οὓς μετὰ τὴν προδοσίαν ἐπιῤῥίπτοντες τῇ προδούσῃ, ἀπέκτειναν αὐτήν.

Ν. IV. Ὅτι κοινῇ Ῥωμαῖοι καὶ Σαβῖνοι τὴν πόλιν ᾤκησαν, καὶ Τάτιος Ῥωμύλῳ συνεβασίλευεν. Φόνος Τατίου. Περὶ τοῦ ἐν Ῥώμῃ γεγονότος λοιμοῦ διὰ τὸν Τατίου θάνατον καὶ τὴν αἱματώδη βρυχήν. Ὅτι ἐπὶ ἑκατὸν χρόνοις συνέβαινε εἰρηνεύειν μετὰ Ῥωμαίων Οὐήϊοι, δόντες καὶ ὁμήρους πεντήκοντα. Ὅτι τὴν μοναρχίαν καὶ τὰ βασιλικὰ σύσσημα πρῶτος Ῥωμύλος ἔδειξεν. Ὅτι οἱ καλούμενοι πατρίκιοι ὕστερον ἄπρακτον εἶχον τὸ ὄνομα. Ὅπως ἠφανίσθη Ῥωμύλος, καὶ θεὸς ἔδοξεν. Ὅπως ὁ Ῥωμύλος μετὰ τὸ ἀφανισθῆναι Κυρῖνος ἐκλήθη.

Ν. V. Ὅτι μετὰ τὸν Ῥωμύλον οἱ πατρίκιοι οὐκέτι ἕνα βασιλέα ᾑρετίσαντο, ἀλλ' ἕκαστος αὐτῶν ἥμισυ ἡμέρας καὶ νυκτὸς ἐβασίλευσεν, ὃ καὶ μεσοβασιλείαν ἐκάλεσαν. Ὅτι πάλιν εἰς ἀναῤῥήθη βασιλεὺς ὁ Νομᾶς Πομπήλιος. Ὅτι πρότερον ἔθυσε τοῖς θεοῖς, καὶ οὕτως ἔλαβε τὴν ἀρχὴν ὁ Νομᾶς, καὶ τὰ

βασιλικὰ παράσημα. Ὅτι καλῶς ἄγαν καὶ θεοφιλῶς ὁ Νομᾶς τὴν ἀρχὴν διήνυσεν, εὐσεβῶς παρὰ τοὺς τότε Ἕλληνας διακείμενος περὶ τὸ θεῖον. Ὅτι δεκάμηνος ἦν ὁ χρόνος παρὰ Ῥωμαίοις, παρὰ δὲ τοῖς λοιποῖς διαφόρως εἶχε μηνιαῖος, τετραμηνιαῖος, ἑξαμηνιαῖος.

N. VI. Ὅτι Ὁστίλιος Τοῦλλος μετὰ Νομᾶν ἦρξε. Περὶ τῶν τριδύμων ἀδελφῶν τῶν τε ἀπὸ Ῥώμης καὶ τῶν ἐξ Ἀλβανῶν, οὓς ἔτεκον μητέρες δίδυμοι. Ὅτι ἦν ποτε ἡ Ἄλβα τῆς Ῥώμης μητρόπολις.

N. VII. Ὅτι οἱ Λατῖνοι ἐναντίοι ἦσαν Ῥωμαίοις.

N. VIII. Περὶ τοῦ καταπτάντος αἰετοῦ εἰς τὴν κεφαλὴν τοῦ Ταρκυνίου. Ὅτι ὁ Ταρκύνιος ὁλοπόρφυρα εἶχε, τό τε ἱμάτιον, καὶ τὸν χιτῶνα, καὶ χρυσόπαστα, καὶ στέφανον διὰ λίθων, καὶ σκῆπτρον, καὶ δίφρον, καὶ τέθριππον. Περὶ τοῦ στοχαστικοῦ οἰωνιστοῦ. Περὶ τοῦ τιμηθέντος χαλκῇ εἰκόνι. Περὶ τῆς διαπαρθενευθείσης ἱερείας, ὅπως ἐκολάσθη, καὶ περὶ τῶν διαπαρθενευόντων αὐτάς.

N. IX. Περὶ τοῦ σημείου τοῦ εἰς τὸν Τούλλιον. Ὅτι ἔθνος οἱ Οὐολόσκοι. Ὅτι τοὺς πάντων δούλους ἠλευθέρωσαν. Ὅτι τὰ ἀστυκὰ ὑποδήματα τῶν εὐπατριδῶν ἦσαν, καὶ οἷα ταῦτα. Ὅτι ἄλλοι Ῥωμαῖοι παρὰ τοὺς Λατίνους.

N. X. Ὅτι κακῶς ἦρξε Ταρκύνιος Κάντεῦθεν ἄλλοι παρὰ τοὺς Ῥωμαίους οἱ Λατῖνοι. Ὅτι ἔθνος Γαυσῖνοι. Ὅπως συνεβούλευσεν ὁ πατὴρ μηδὲν εἰπὼν, ἀλλὰ πράξας. Ὅτι τὰ αὐτὰ καὶ Θρασύβουλός ποτε διεπράξατο.

N. XI. Περὶ τῆς μάντιδος Σιβύλλης. Περὶ τῶν βιβλίων Σιβύλλης. Περὶ τῆς διὰ βυρσῶν τιμωρίας. Περὶ τῆς εὑρεθίσης ἀνδρώας κεφαλῆς εἰς τὰ θεμέλια τοῦ ναοῦ, καὶ τί ἐθήλου τὸ τέρας. Ὅπως ὠνομάσθη τὸ Καπιτώλιον. Περὶ τῶν σημείων τῆς ἐκπτώσεως τοῦ Ταρκυνίου. Ὅτι Βροῦτος ὁ μωρὸς παρὰ Λατίνων. Ὅπως ὁ Βροῦτος τὴν γῆν ὡς κοινὴν μητέρα ἐφίλει. Περὶ Λουκρητίας, ἣν ἐβιάσατο ὁ τοῦ Ταρκυνίου υἱὸς, καὶ διὰ τοῦτο ἀπέσφαξεν ἑαυτήν. Ὅπως ὁ Βροῦτος τὸν Ταρκύνιον κατέλυσε, καὶ τῆς βασιλείας ἠξιώθη σὺν Κολλατίνῳ, ἵνα μὴ δοκῇ μοναρχεῖν· διὸ καὶ ὕπατοι οὗτοι ἐκλήθησαν.

N. XII. Ὅτι διὰ τὴν μελετωμένην προδοσίαν τῶν υἱῶν τοῦ Βρούτου κολαζομένων, ὁ πατὴρ οἷον ἀπαθῶς διέκειτο, ὁρῶν αὐτοὺς πάσχοντας. Ἤτοι διὰ πελέκεως ἀπέθανον. Ποπλικόλας ὁ δημοτικός. Περὶ τοῦ ἔθνους τῶν Τυρσηνῶν Ἐν μάχῃ πολλῶν πεσόντων ἐκατέρωθεν, εἶπε τὸ δαιμόνιον, ἐκ τοῦ ἑνὸς μέρους ἕνα πεσεῖν ἐπέκεινα, καὶ εὑρέθη οὕτως. Ὅτι Ῥωμαίοις οἱ Ἰταλοὶ ἐναντίοι ἦσαν τότε. Ὅπως ὁ Σκαιόλας εὐμηχάνως εἰρήνην ἐποίησε· μεταξὺ Ἰταλῶν καὶ Ῥωμαίων.

N. XIII. Ὅτι τετράκις ὑπάτευσεν Οὐαλέριος, καὶ Ῥωμαῖοι δυσχεραίνουσιν. Ὅτι ῥαβδούχους μετὰ πελέκεων εἶχε προϊόντας, καὶ οἰκίαν λαμπρὰν, ἣν καὶ παθήρησαν. Πότε ταμίαι ἐγένοντο, οἵ καὶ κοιαίστορες ἐκαλοῦντο, καὶ τί τὸ τῶν κοιαιστόρων ἔργον. Περὶ τοῦ ἔθνους τῶν Σαβίνων. Ὅτι Ῥωμαῖοι ἐνίκησαν. Ἤττα Σαβίνων. Ὅτι ἐπ' ἐνιαυτὸν ἐθρηνεῖτο τελευτήσα. Ποπλικόλας· Ἄδηις πόλεμος Λατίνων καὶ Ῥωμαίων. Περὶ δικτάτορος.

N. XIV. Περὶ τοῦ ἔθνους Οὐολούσκων. Ὅτι ἀρχικὸν ἦν τοὺς ἐν ἐκστρατείᾳ μὴ ἀπαιτεῖσθαι. Περὶ τοῦ ἔθνους τῶν Αἰκουῶν, καὶ ὅτι τὸν Μάξιμον τὸν μέγιστον σημαίνει. Περὶ τοῦ μύθου ἐν ᾧ ἡ γαστὴρ ὠνειδίζετο παρὰ τῶν λοιπῶν τοῦ σώματος μερῶν. Ὅπως ἐν ταῖς πολιτείαις οἱ δανείζοντες χρειώδεις.

N. XV. Τίνες οἱ τριβοῦνοι. Οἵα ἦν ἰσχὺς τότε τῶν τριβούνων. Πόθεν λέγεται, Καθωσιώθη. Τίς ὁ Ἀγορανόμος.

N. XVI. Ὅτι ὠνομάσθη Κοριολᾶνος ὁ Μάρκιος ἐκ τοῦ ἡττῆσαι τὸ ἔθνος τοῦ Κοριόλου. Ὅτι ἐν καιρῷ ἱπποδρομίας καὶ οἱ πρόσχωροι εἰς Ῥώμην συνέθεον. Κἀνταῦθα οἱ Ῥωμαῖοι τοῖς Λατίνοις ἐχθροί.

N. XVII. Περὶ τῆς τιμωρίας τῆς δεκατεύσεως, ἥτις τοῖς ἁμαρτήσασι στρατιώταις ἐπάγεται. Ὅτι πένης ἀνὴρ, καὶ γεωργίᾳ ζῶν, δικτάτωρ γέγονε διὰ τὴν λοιπὴν ἀρετήν. Ὅτι κατὰ Ῥωμαίους Κικινάτοι οἱ ἀκειροκόμαι. Τί τὸ ὑπὸ ζυγὸν ἀγαγεῖν τοὺς ἡττηθέντας.

N. XVIII. Ὅτι μετὰ τὴν τῶν νόμων ἐξ Ἑλλάδος μεταγωγὴν ἐπαύσαντο Ῥωμαίοις οἱ δήμαρχοι, καὶ στρατηγοὶ προεβλήθησαν. Ὅτι σανίσιν οἱ νόμοι γραφόμενοι τότε, εἰς τὴν ἀγορὰν προετίθεντο. Πόθεν ἡ Δωδεκάδελτος. Πότε ἡ Δεκαρχία κατελύθη.

N. XIX. Πότε χιλίαρχοι ἀνθ' ὑπάτων ἐκλήθησαν. Περὶ τιμητῶν. Ἐντιμότεροι τῶν τιμητῶν καὶ τῶν ἱππάρχων δικτάτορες. Τί ἐστι Πρίγκιψ.

N. XX. Πότε μισθοφορεῖν τὸ στρατιωτικὸν ἤρξατο. Τί σημαίνει ὅταν ὕδωρ ὑπερεκβλύσῃ.

N. XXI. Πότε ἐδόθη ταῖς γυναιξὶ τὸ ἐπ' ὀχήματι περιιέναι. Ὅτι πρῶτος λευκῷ τετρίππῳ Κάμιλλος ἐθριάμβευσε, καὶ ὅπως ὁ θρίαμβος ἐτελεῖτο. Οἷον ἦν τὸ ἅρμα τοῦ θριάμβου. Περὶ ἵππων ζυγίων, καὶ σειραφόρων, καὶ κελήτων. Ὅτι ἐκωδονοφόρουν οἱ κριθέντες θανεῖν. Ὅτι καὶ ἐν δευτέρᾳ καὶ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἐξήρκει ἡ πομπή.

N. XXII. Ὅπως Φαλίσκοι κατεφρόνουν Ῥωμαίων πολεμούντων, καὶ διὰ τοῦτο τοὺς παῖδας ἐξῆγον εἰς τὸ τεῖχος γυμνασομένους. Καὶ ὅπως ὁ διδάσκαλος προὐδέδωκε τούτους, καὶ ὅπως αὐτὸν οἱ πολέμιοι δεδεμένον ἀντέστρεψαν.

## LIBER OCTAVUS

N. XIV. Ὅπως ὁ Μέτελλος τοὺς τῶν πολεμίων κατασκόπους ἐφώρασε. Ὅτι πολέμου Ῥωμαίοις καὶ Καρχηδονίοις σύρραγέντος ἐνίκησαν οἱ Ῥωμαῖοι, καὶ τοὺς ἐλέφαντας αὐτῶν ἀνεῖλον. Ὅπως τοὺς ἐλέφαντας οἱ Ῥωμαῖοι διεπεραίωσαν τὸν πορθμὸν, καὶ εἰς Ῥώμην ἀπήγαγον.

N. XV. Ὅτι πρέσβεις εἰς Ῥώμην οἱ Καρχηδόνιοι ἔπεμψαν, καὶ αὐτὸν τὸν Ῥηγοῦλον τὸν ὕπατον, εἰρήνην αἰτοῦντες. Ὅσα Ῥωμαίοις ὁ Ῥηγοῦλος συνεβούλευσε, γνώμην δοῦναι ἐπιτραπείς, καὶ ὅπως ἀναλωμισθεὶς ἐκὼν εἰς Καρχηδόνα, ἵνα μὴ ἐπιορκήσῃ, ὠμότατα διεφθάρη. Στρατεία Ῥωμαίων εἰς τὴν Λιβύην, καὶ πολιορκία τοῦ Λιλυβαίου. Ὅσα οἱ Ῥωμαῖοι ἐν τῇ πολιορκίᾳ τοῦ Λιλυβαίου παρὰ τῶν Καρχηδονίων ὑπέστησαν.

N. XVI. Ὅτι ἀρῆκαν οἱ Ῥωμαῖοι τὸ ναυμαχεῖν. Ὅτι μετέστησαν πρὸς Ῥώμην οἱ Γαλάται τοῖς Καρχηδονίοις συμμαχοῦντες, καὶ ὅτι αὖθις ναυτικὸν οἱ Ῥωμαῖοι συνεστήσαντο, καὶ ναυμαχίᾳ τοὺς Καρχηδονίους ἐνίκησαν.

N. XVII. Ὅτι τὸν σφέτερον στρατηγὸν οἱ Καρχηδόνιοι ἀνεσταύρωσαν, καὶ σπείσασθαι Ῥωμαίοις ἤτουν. Ὅτι οἱ ἐν τῇ Ῥώμῃ φυσηθέντες διὰ τὴν νί-

κην, βαρυτέρας τὰς τῶν σπονδῶν συνθήκας τοῖς Καρχηδονίοις ἐπήνεγκαν, καὶ οὕτως ὁ πόλεμος ἐλήξε σφισιν. A

Ν. XVIII. Πόλεμοι Ῥωμαίων πρὸς ἔθνη. Ὅτι τὴν Σαρδὼ ἔλαβον οἱ Ῥωμαῖοι ἐκ τῶν Καρχηδονίων καὶ χρήματα. Πόλεμοι Ῥωμαίων πρὸς Γαλάτας καὶ Λίγυας, καὶ Κυρνίους· Πόλεμοι Ῥωμαίων πρὸς Σαρδονίους, καὶ Κυρνίους, καὶ Λίγυας. Ὅτι πολέμιοι τοῖς Ῥωμαίοις ἐκρίθησαν Καρχηδόνιοι. Κηρύκιον, ἡ τοῦ κήρυκος ῥάβδον. Μάχαι πρὸς Σαρδῶνας καὶ Κυρνίους.

Ν. XIX. Ὅπως Ἀμίλκας ἐνικήθη παρὰ Ἰβήρων καὶ ἐφθάρη. Περὶ Βοουΐων καὶ Γαλατῶν. Περὶ Ἴσσης τῆς νήσου, καὶ ὅπως οἱ κάτοικοι ταύτης Ῥωμαίοις προσεχώρησαν, καὶ περὶ τῆς ἀρχούσης αὐτῶν γυναικός. Ποῖαι χῶραι καλοῦνται Ἰλλυρικόν.

Ν. XX. Ἰνσούβρων ἐπίθεσις κατὰ Ῥωμαίων, καὶ μάχη, καὶ ἥττα. Τέρατα συμβεβηκότα Ῥωμαίοις. Ὅτι τοὺς ὑπάτους οἱ Ῥωμαῖοι μετεπέμψαντο. Οἱ δὲ οὐκ ἀπῆλθον, ἕως τὸ πᾶν ἤνυσαν. Ἑτέρα στρατεία κατὰ Ἰνσούβρων. Περὶ Δημητρίου τοῦ Σαρδιαίων ἄρχοντος ὅπως ὑπὸ Ῥωμαίων ἐκολάσθη. B

Ν. XXI. Ὅτι αὖθις πόλεμοι μεταξὺ Ῥωμαίων ἀνερράγησαν καὶ Καρχηδονίων Ἀννίβου στρατηγοῦντος αὐτῶν τοῦ Ἀμίλκου παιδός. Περὶ τῆς ἐν Εὐρώπῃ Ἰβηρίας, ὅπου ἐστὶ, καὶ μέχρι τίνος διήκει. Ὅτι ὁ Ἀννίβας ἐπολιόρκει τοὺς ἐν Ἰβηρίᾳ Ζακυνθίους. Ἅλωσις τοῦ περιβόλου τῶν Ζακυνθίων. Ὅτι ἔκαυσαν οἱ Ζακύνθιοι τὰ τιμιώτερα τῶν χρημάτων αὐτῶν, καὶ αὐτοὶ σὺν ἀπονοίᾳ τοῖς ἐναντίοις συμμίξαντες, κατεκόπησαν.

Ν. XXII. Ὅτι πόλεμος ἐψηφίσθη Ῥωμαίοις κατὰ Καρχηδονίων. Ὅτι πρέσβεις ἐπέμφθησαν εἰς Καρχηδονίους. Περὶ σημείων γενομένων πρὸ τῆς μάχης τῶν Ῥωμαίων καὶ τῶν Καρχηδονίων, καὶ περὶ ἀνείμου τῷ Ἀννίβᾳ φανέντος. C

Ν. XXIII. Ὅτε οἱ Ῥωμαῖοι τῶν ὑπάτων τὸν μὲν εἰς Σικελίαν ἔπεμψαν, τὸν δὲ εἰς Ἰβηρίαν· καὶ ὅπως ὁ Ἀννίβας ἐπεραιώθη τὸν Ῥοδανόν. Ὅτι οἱ πεμφθέντες παρὰ τῶν ἀντιμαχομένων εἰς κατασκοπὴν, συνήστηναν ἀλλήλοις, καὶ ἐμαχέσαντο. Καὶ ὅτι ὁ Ἀννίβας ἀτρέπτως ὁδὸν δι' ὀρῶν διαβὰς ἐκακοπάθησε, καὶ πολλοὺς ἀπώλεστε τῶν οἰκείων. Μάχαι διάφοροι Ῥωμαίων καὶ Καρχηδονίων τοῦ Ἀννίβου αὐτῶν στρατηγοῦντος.

Ν. XXV. Ὅτι κατεσκεδάσθη τῶν Ῥωμαίων ὁ Ἀννίβας καὶ πολλοὺς ἀνεῖλε· καὶ οὐ μείους ἐζώγρησε, καὶ ἐπὶ τὴν Ῥώμην ἠπείγετο· Ὅσα ἐποίουν οἱ ἐν τῇ Ῥώμῃ μαθόντες τὰ κατὰ τὸν Ἀννίβαν. Ὅτι περιέκλυσαν τοὺς πολεμίους οἱ Ῥωμαῖοι εἰς τὴν Καμπανίαν.

Ν. XXVI. Μηχάνθμα τοῦ Ἀννίβου. Ὅπως οἱ Ῥωμαῖοι ἐσφάλησαν ἐκ κακοβουλίας τοῦ σφῶν στρατηγοῦ. Ὅτι εἰς κίνδυνον κατέστησαν οἱ περὶ τὸν Ῥοῦφον ἐξ ἀβουλίας αὐτοῦ, καὶ ὅτι ταχὺ μετεβάλετο, καὶ τῷ δικτάτορι ὑπετάγη. D

Ν. II. Περὶ τοῦ Σκιπίωνος. Ὅπως οἱ ἐν τῇ Ῥώμῃ διετίθησαν, τὴν ἧτταν τῶν οἰκείων μαθόντες. Ὅπως τοῖς αἰχμαλώτοις ὁ Ἀννίβας ἐχρήσατο. Βούλευμα θαυμαστὸν, ὅπως ὁ Ἀννίβας τοὺς Νεαπολίτας ᾐκειώσατο, καὶ τὴν Καμπανίαν τῶν Ῥωμαίων μετέστησε, καὶ ἄλλους εἶλε, καὶ ἀπηνῶς αὐτοῖς χρησάμενος, ἀνέκοψε τοὺς λοιποὺς μὴ προσιέναι αὐτῷ. Ὅπως οἱ ἐν Βασιλίναις Ῥωμαῖοι τῆς πολιορκίας ἐῤῥώσθησαν.

Ν. III. Στρατήγημα τοῦ Ἀννίβου. Ὅτι διὰ τρυφὴν καὶ ῥᾳστώνην οἱ Καρχηδόνιοι ἡττήθησαν· Ὅσα Σκιπίωνες ἐν Ἰβηρίᾳ ἐποίησαν.

Ν. IV. Ὅτι οὐδὲν ἔχοντες οἶκοι στεῖλαι Σκιπίωνες, ἀστραγάλους τοῖς παισὶν ἔστειλαν. Ὅσα ὁ Ἀρχιμήδης, κατὰ τῶν Ῥωμαίων ἐμηχανήσατο πολεμούντων τὰς Συρακούσας.

Ν. V. Ὅσα τοῖς Ῥωμαίοις συνέβη δεινά. Ὅπως ὑπὸ Μαρκέλλου ἐάλωσαν αἱ Συρακοῦσαι. Ὅπως ὁ Ἀρχιμήδης ἀνῃρέθη.

Ν. VI. Ὅσα οἱ Καρχηδόνιοι ἐν Σικελίᾳ ἐποίησαν, καὶ ὁ Ἀννίβας ἐν τῇ Ῥώμῃ ἐλθὼν ᾠργάσατο, καὶ ὅπως ἐκεῖθεν ἀνεχώρησεν. Ὅπως τὴν Καπύην οἱ Ῥωμαῖοι παρέλαβον, καὶ ὅπως αὐτοῖς ἐχρήσαντο. Ὅσα ὁ Ἀκουῖνιος πρὸς Φίλιππον ἀντιστρατευόμενος ἔπραξεν.

Ν. VII. Ὅπως ὁ Ἀσδρούβας ἐν Ἰβηρίᾳ τὸν Γάϊον Κλαύδιον ἡπάτησε καὶ διέβρα. Ὅτι Σκιπίων ὁ Πούπλιος ᾑρέθη στρατηγὸς τῶν ἐν Ἰβηρίᾳ. Σημείωσαι τόλμαν καὶ μηχανὴν τοῦ κατηγορηθέντος. Ὅπως ὁ Μουτίνας ἐκ Καρχηδονίων Ῥωμαίοις προσεχώρησεν.

Ν. VIII. Ὅπως οἱ Ῥωμαῖοι τὸν Τάραντα ἔλαβον. Ὅτι οὐκ ἠδυνήθη ὁ Ἀννίβας ἀπατῆσαι τὸν Φάβιον. Ὅπως ὁ Σκιπίων τὴν ἐν Ἰβηρίᾳ Καρχηδονίαν εἶλε, καὶ ὅπως τὸν θόρυβον κατέπαυσε τῶν στρατιωτῶν, καὶ τοὺς Κελτίβηρας ὑπηγάγετο. Ὅπως τὸν Ἀσδρούβαν ὁ Σκιπίων ἐνίκησε, καὶ οἷος τοὺς τρόπους. Ὅπως ὁ Σκιπιων τοὺς ἐναντίους μετεχειρίσατο, καὶ ἐνίκησεν.

Ν. IX. Ὅτι ὁ Ἀννίβας ἐν μάχῃ ἐνίκησε, καὶ πεσόντος τοῦ Μαρκέλλου, τὸν σημαντῆρα ἐκείνου δακτύλιον εὑρηκὼς, ἐπλάττετο γράμματα, ὡς ἐκείνου αὐτὰ ταῖς πόλεσι στέλλοντος, καὶ πλείστους ἠπάτησεν, ἕως ἐγνώσθη· Μάχη Ῥωμαίων πρὸς Ἀχαιοὺς συμμαχοῦντας ὑπὸ Μακεδόνων. Πόλεμοι πάλιν ἄλλοι Ῥωμαίων καὶ Καρχηδονίων, καὶ στρατήγημα τοῦ ἑνὸς τῶν ὑπάτων τολμηρότατον.

Ν. X. Ὅσα ὁ Σκιπίων ἐν Ἰβηρίᾳ καὶ ἐν Λιβύῃ ἐποίησεν. Ὅπως ὁ Σκιπίων τοὺς ἀποστατήσαντας τῶν αὐτοῦ στρατιωτῶν διὰ τὴν νόσον αὐτοῦ προσηγάγετο, καὶ ὅπως αὐτοῖς ἐχρήσατο, καὶ τίνας ἐκόλασε. Ὅτι τῆς Ἰβηρίας ὁ Σκιπίων ἐκράτησεν. Περὶ τῶν Γυμνησίων νήσων.

Ν. XI. Δι' ἣν αἰτίαν ὁ Μασινίσας τοῖς Ῥωμαίοις προσεχώρησεν. Ὅτι ἐπαύθη τῆς ἀρχῆς ὁ Σκιπίων. Ὅπως ὁ Φίλιππος Ῥωμαίοις ἐσπείσατο, καὶ ὁ Σκιπίων τῆς πόλεως τῶν Λοκρῶν, πολλὰ ἐκ προδοσίας συνέσχε, εἶτα καὶ αὐτὴν τὴν ἀκρόπολιν.

Ν. XII. Ὅτι ὁ Μασινίσσας κατηλλάγη δῆθεν Καρχηδονίοις, ἵν' αὐτοῖς οὕτω σφήλῃ. Ὅτι ὁ Σκιπίων διέβη πρὸς Καρχηδονίους, καὶ πόλεις εἷλέ τινας. Ὅτι ὁ Μασινίσσας Ρωμαίοις ἐβοήθησε κατὰ τῶν Καρχηδονίων. Στρατήγημα τοῦ Σκιπίωνος.

Ν. XIII. Περὶ Μασινίσσου, καὶ τοῦ Σύφακος, καὶ τῆς Σοφωνίβου· Ὅτι σπονδὰς οἱ Καρχηδόνιοι ἥτησαν.

## LIBER NONUS.

Ν. I. Περὶ χρησμῶν. Ὅπως ἡ ἐν Κάνναις ἧττα τοῖς Ῥωμαίοις συνέπεσε, καὶ ὅσα ὁ Ἀννίβας ἐποίησεν, εἰς μάχην αὐτοὺς ἐκκαλούμενος, καὶ ὅσα ἐμηχανήσατο ἐκείνῳ τὴν νίκην κατεργαζόμενα. Ὅτι εἰ τότε ὁ Ἀννίβας εἰς τὴν Ῥώμην ὥρμησεν, εἶλεν ἂν αὐτήν.

Ὅτι τῷ Σκιπίωνι ἐν Λιβύῃ Καρχηδόνιοι ἐπεβούλευσαν. Ὅτι τῷ Ἀννίβᾳ πᾶσα ἡ ἡγεμονία ἐδόθη.

Ν. XIV. Ὅτι ὁ Σκιπίων τῷ Ἀννίβᾳ συμβαλὼν ἐνίκησε. Ὅτι σπείσασθαι ὁ Ἀννίβας ἐζήτησεν. Ὅτι συμβαλὼν ὁ Σκιπίων τῷ Ἀννίβᾳ ἥττησεν αὐτόν. Ὅτι πολιορκούμενοι παρὰ τοῦ Σκιπίωνος οἱ Καρχηδόνιοι, περὶ σπονδῶν διειλέχθησαν. Ὅτι πρέσβεις οἱ Καρχηδόνιοι πρὸς Ῥώμην ἔστειλαν, καὶ συμβάσεις αὐτοῖς ἐψηφίσθησαν.

Ν. XV. Ὅτι τὰς Ἀθήνας πολιορκουμένας ὑπὸ τῶν Μακεδόνων ἐρρύσαντο οἱ Ῥωμαῖοι. Ὅτι ἡττήθη Φίλιππος Ῥωμαίοις συμβαλών, καὶ ἐτρώθη.

Ν. XVI. Μάχη ἑτέρα Ῥωμαίων πρὸς Φίλιππον. Μάχη καὶ πάλιν Ῥωμαίων πρὸς Φίλιππον, καὶ ἥττα αὐτοῦ. Ἐπὶ ποίαις συνθήκαις Ῥωμαῖοι τῷ Φιλίππῳ ἐσπείσαντο.

Ν. XVII. Ὅπως ἐλύθη ὁ κελεύων μὴ κομᾶσθαι τὰς γυναῖκας νόμος. Ὅσα ὁ Κάτων ἐν Ἰβηρίᾳ ἐποίησεν. Ὅπως ὁ Κάτων ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ τὰ τείχη τῶν ἐν Ἰβηρίᾳ πόλεων παρὰ τῶν πολιτῶν αὐτῶν κατασκαφῆναι ἐποίει.

Ν. XVIII. Ὅπως οἱ Ῥωμαῖοι ἐπὶ τὸ Ἄργος, καὶ τὴν Σπάρτην ἐστράτευσαν, καὶ ὅπως ἐσπείσαντο, καὶ τοὺς Ἕλληνας ἠλευθέρωσαν. Ὅτι ἐνεωτέρισαν οἱ Ἕλληνες. Ὅτι τοῦ Σκιπίωνος ἀφικομένου πρὸς Ἀντίοχον ὁ Ἀννίβας ὕποπτος ἔδοξεν.

Ν. XIX. Ὅτι διὰ τὸν Ἀντίοχον οἱ Ῥωμαῖοι ἐθορυβοῦντο. Ὅτι ὁ Φίλιππος Ῥωμαίοις ἐφιλιώθη. Ἐξέλασις Ἀντιόχου ἐκ τῆς Ἑλλάδος. Ὅτι ἐν Ναυπάκτῳ σπείσασθαι τοῖς Ῥωμαίοις ἐζήτησαν, οὐκ ἐσπείσαντο δέ.

Ν. XX. Ὅτι οἱ Σκιπίωνες τῷ Ἀντιόχῳ ἀντετάχθησαν. Ὅτι ἥττησεν ὁ Ἀντίοχος εἰρήνην, οὐκ ἔτυχε δ' αὐτῆς. Καὶ ὅτι ἐπολέμησαν οἱ Ῥωμαῖοι, καὶ οἱ αὐτοῦ. Ὅτι ἐπεχείρησεν ὁ Ἀντιοχος ἑλεῖν τὸ τῆς Ῥώμης στρατόπεδον, ἀπεκρούσθη δὲ, τὸ δ' αὐτοῦ εἷλεν ὁ Σκιπίων. Ὅτι σπονδὰς ἥττητεν ὁ Ἀντίοχος, καὶ ὁ Ἀννίβας, δείσας ἵνα μὴ ἐκδοθῇ, ἔφυγε πρὸς Προυσίαν. Ὅτι φθονηθέντες οἱ Σκιπίωνες, κατεκρίθησαν. Ὅπως οἱ ἐν τῇ Ἀσίᾳ Γαλάται ἄποικοι τῶν Εὐρωπαίων ἐγένοντο Γαλατῶν. Ὅπως ὁ Μάλλιος τὴν Ἄγκυραν εἷλεν.

Ν. XXI. Ὅτι οἱ Αἰτωλοὶ πρέσβεις ὑπὲρ εἰρήνης ἔπεμψαν. Καὶ ὅπως ὁ Μάρκος ἐπολιόρκει τὴν Ἀμβρακίαν, καὶ ὅσα οἱ Αἰτωλοὶ ἀντετεχνήσαντο, καὶ ὡς ἐσπείσαντο αὐτοῖς οἱ Ῥωμαῖοι. Τίνες θανόντες τοῦ Ἀντιόχου μετ' ἐκεῖνον ἐβασίλευσαν. Ὅτι ὁ Ἀννίβας ἑαυτὸν διεχρήσατο, ἵνα μὴ ἐκδοθῇ Ῥωμαίοις.

Ν. XXII. Ὅτι ὁ Φίλιππος τὸν υἱὸν Δημήτριον ἔκτεινεν ἐκ διαβολῆς τοῦ Περσέως. Καὶ ὅτι καὶ τοῦτον κτεῖναι θέλων, οὐκ ἴσχυσεν. Πόλεμοι Ῥωμαίων πρὸς Περσέα βασιλέα τῶν Μακεδόνων. Ὅτι τοῦ Κράσσου πόλεις Ἑλληνίδας ἑλόντος, καὶ τινας κατασκάψαντος, καὶ τοὺς ἁλόντας ἀποδομένους, οἱ Ῥωμαῖοι ὠργίσθησαν. Ὅτι ἠτύχησαν οἱ Ῥωμαῖοι οἱ μαχόμενοι τῷ Περσεῖ. Ὅτι εὐτυχῶν ὁ Περσεὺς διὰ φειδωλίαν ἠτύχησε, καὶ σπονδῶν ἐδεήθη.

Ν. XXIII. Ὅτι Παῦλος Αἰμίλιος ὕπατος ἠρέθη, καὶ κατὰ τοῦ Περσέως ἐπέμφθη. Ὅτι ἐκλιπεῖν τὴν σελήνην μέλλειν προμαθὼν ὁ Παῦλος, προεῖπε τοῖς στρατιώταις, ἵνα μὴ ταραχθῶσιν. Ἥττα τοῦ Περσέως καὶ τῶν Μακεδόνων. Ὅτι στενοχωρηθεὶς ὁ Περσεὺς, ἐπέστειλε τῷ Παύλῳ περὶ σπονδῶν, βασιλέα δὲ αὐτὸν ὀνομάσας οὐ προσεδέχθη. Ὅτι οἱ Κρῆτες τοῦ Περσέως χρήματα εἰς τὰ πλοῖα ἐνθέμενοι ἀπῆραν. Ὅτι κρυπτόμενος ὁ Περσεὺς ἑκὼν εὑρέθη, καὶ ὅπως αὐτῷ ὁ Παῦλος ἐχρήσατο. Ὅσα ὁ Πλούταρχος περὶ τοῦ Περσέως λέγει, καὶ περὶ τοῦ Παύλου.

Ν. XXIV. Ὅτι καὶ τὸν Γέντιον οἱ Ῥωμαῖοι ἐνίκησαν. Ὅτι οἱ Ῥωμαῖοι μαθόντες τὴν τοῦ Παύλου νίκην ἔχαιρον, καὶ ὁ Παῦλος λαμπρῶς ἐθριάμβευσεν ὅτε καὶ δύω υἱοὶ αὐτοῦ ἐτελεύτησαν. Ὅπου ὁ Περσεὺς ἐφρουρεῖτο, καὶ διεχειρίσατο ἑαυτόν. Περὶ Ῥοδίων καὶ Κρητῶν, καὶ Προυσίου, καὶ Κυμένους. Περὶ τῶν παίδων Ἀριαράθου τοῦ Καππαδοκῶν βασιλέως.

Ν. XXV. Περὶ Ἀντιόχου τοῦ υἱοῦ Ἀντιόχου, καὶ Δημητρίου τοῦ υἱοῦ Σελεύκου. Ὅτι ἐπὶ Δαλμάτας οἱ Ῥωμαῖοι ἐστράτευσαν, καὶ τούτους ὑπέταξαν.

Ν. XXVI. Ὁ τρίτος Ῥωμαίοις πρὸς τοὺς Καρχηδονίους πόλεμος, ὅτε τέλεον αὐτοὺς ἐξηνδραποδίσαντο, καὶ τὴν Καρχηδόνα κατέσκαψαν. Ὅτι, πόλεμον κατὰ Καρχηδονίων τῶν Ῥωμαίων ψηφισαμένων, ἐκεῖνοι ὑπήκοοι αὐτοῖς εἶναι ἐπλάττοντο. καὶ ὁμήρους ἔδωκαν. Ὅτι ἔλυσαν οἱ Ῥωμαῖοι τὴν πολιορκίαν.

Ν. XXVII. Περὶ Σκιπίωνος, οἷος ἦν. Ὅπως ὁ Σκιπίων οἰκονομῆσαι καταλειφθεὶς περὶ τοῦ Μασινίσσου τελευτῶντος, τὰ τῆς βασιλείας αὐτοῦ τοῖς ἐκείνου παισὶ τὰ πράγματα προσεκλήρωσεν. Ὅτι ὁ Φαδέας πρὸς Ἰωμαίους ἀπεστομώλησε. Περὶ Προυσίου τοῦ Βιθυνῶν βασιλέως, καὶ Νικομήδου τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ.

Ν. XXVIII. Περὶ Ἀνδρίσκου, ὃς ἐπλάσατο τοῦ Περσέως εἶναι υἱὸς, καὶ διάδημα περιθέμενος, τὴν Μακεδονίαν κατέσχε, καὶ τῆς Θεσσαλίας πολλὰ, καὶ τοὺς Ῥωμαίους ἥττησε προσβαλόντας αὐτῷ. Ὅτι ὁ Ἀνδρίσκος ὑπὸ Μετέλλου ἡττηθεὶς προεδόθη ὑπὸ Βύζου, καὶ ἐκολάσθη, καὶ περὶ Ἀλεξάνδρου υἱὸν ἑαυτὸν τοῦ Περσέως λέγοντος.

Ν. XXIX. Περὶ Καρχηδονίων, καὶ ὅτι τῷ Σκιπίωνι ὁ κατ' αὐτῶν ἀνετέθη πόλεμος. Ὅπως ὁ Σκιπίων τῷ Μαγκίνῳ ἐπήμυνε χωρίον τι τῆς Καρχηδόνος ἐλόντι καὶ κινδυνεύοντι, Ὅπως ὁ Σκιπιων μέρος τῆς πόλεως Καρχηδόνος εἷλε. Καὶ ὅτι ὁ Ἀσδρούβας μετὰ τῶν Καρχηδονίων εἰς τὸν Κώθωνα καὶ εἰς τὴν Βύρσαν κατέφυγον. Καὶ ὅτι ὁ Σκιπίων τὸ στόμα τοῦ λιμένος συνέχωσεν, ἵνα μὴ τοῖς Καρχηδονίοις τροφαὶ κομίζωνται.

Ν. XXX. Ἅλωσις τελεία τῆς Καρχηδόνος, καὶ ταύτης κατασκαφή. Ψήφισμα τοῦ κατασκαφῆναι τὴν Καρχηδόνα.

Ν. XXXI. Ἐξ οἵας αἰτίας τοῖς Ἕλλησιν ἐπολέμησαν οἱ Ῥωμαῖοι, καὶ τὴν τε Κόρινθον κατέσκαψαν, καὶ τοὺς Κορινθίους ἀπέδοντο.

## LIBER DECIMUS.

Ν. I. Περὶ τῶν ἐν Ῥώμῃ μοναρχησάντων. Ὅπως ἐφθάρη ὁ Κίννας, καὶ Κάρβων αὐτὸν διεδέξατο, καὶ ὁ Πομπήϊος τῷ Σύλλᾳ προσῆλθεν. Ὅσα κατώρθωσεν ὁ Πομπήϊος πρὸς Σύλλαν ἀπιὼν, καὶ ὅπως αὐτὸν ὁ Σύλλας ἐδέξατο. Ὅτι κῆδος ὁ Σύλλας πρὸς Πομπήϊον ἔθετο· Ὅτι τὴν Σικελίαν ὁ Πομπήϊος ᾠκειώσατο, καὶ τὸν Λάρβονα ἀνεῖλεν.

Ν. II. Ὅτι καὶ ὁ Δομέτιος προσβαλὼν τῷ Πομπηΐῳ ἡττήθη καὶ ἀνῃρέθη. Οἵαν ἐτήρουν διάθεσιν πρὸς Πομπήϊον τὰ στρατεύματα. Ὅτι Μάγνον ὁ Σύλλας προσεῖπεν αὐτόν. Ὅπως ἔτυχε τοῦ θριάμβου Πομπήϊος, καίπερ τοῦ Σύλλα κωλύοντος. Ὅτι στρατεύματος ἡγεμὼν ἠρέθη Πομπήϊος κατὰ Λεπίδου, καὶ

ὅπως ἀπέθανε Λέπιδος, Ὅτι κατὰ Σερτωρίου ἐστάλη ὁ Πομπήϊος. Ὅπως ὁ Σερτώριος ἐφθάρη, καὶ ὅπως τὸν Περπένναν ἀνεῖλε Πομπήϊος. Ὅτι ἠγάπα τὸν Πομπήϊον ὁ δῆμος, κἀκεῖνος τῷ δήμῳ προσέκειτο. Ὅπως οἱ τιμηταὶ τὸν Πομπήϊον ἐδέξαντο προτιόντα αὐτοῖς.

Ν. III. Περὶ τῶν πειρατικῶν, καὶ ὅσας εἷλον πόλεις, καὶ ὅπως τοῖς ἁλισκομένοις Ῥωμαίοις ἐνέπαιζον, καὶ οἷα ἐξουσία τῷ Πομπηίῳ κατ' αὐτῶν στελλομένῳ ἐψηφίσθη. Ὅπως ταχέως τὸν πειρατικὸν ἐνίκησε πόλεμον, καὶ τὴν θάλασσαν τῶν λῃστηρίων ἐκάθηρε, καὶ ὅπως παρ' Ἀθηναίων ἐδέχθη.

Ν. IV. Ὅσα ἐψηφίσθη τῷ Πομπηίῳ μαθόντων τῶν Ῥωμαίων τὴν νίκην τοῦ πειρατικοῦ πολέμου. Ὅπως τὸν Μιθριδάτην ὁ Πομπήϊος ἐπολέμησεν. Ὅτι ἑαυτὸν παρέδωκε τῷ Πομπηίῳ Τιγράνης, ὁ τῶν Ἀρμενίων βασιλεύς. Καὶ ὅπως αὐτῷ ἐχρήσατο ἐκεῖνος, καὶ τῷ υἱῷ αὐτοῦ. Περὶ Ἀλβανῶν καὶ Ἰβήρων. Ὅτι τοὺς Ἀλβανοὺς καὶ τοὺς Ἴβηρας ἐνίκησεν ὁ Πομπήϊος. Περὶ Ἀμαζόνων. Περὶ τῆς σωφροσύνης Πομπηίου, καὶ τῆς τῶν χρημάτων καταφρονήσεως.

Ν. V. Ὅτι τοὺς περὶ Ἄμανον Ἄραβας, καὶ Συρίαν, καὶ τὴν Ἰουδαίαν ὑπέταξεν. Ὅτι ὁ Μιθριδάτης ἔθανε, καὶ ὁ ἐκείνου υἱὸς προσῆλθε τῷ Πομπηίῳ. Ὅτι ὑποπτευόμενος ὁ Πομπήϊος τῆς μοναρχίας ἀνθέξεσθαι, χωρὶς στρατιωτῶν τὴν Ῥώμην κατέλαβε. Ὅτι σιτοδείας οὔσης ἐν Ῥώμῃ Πομπήϊος ἐκπλεύσας συνήθροισε σῖτον, καὶ εἰς τὴν Ῥωμην ἐκόμισεν.

Ν. VI. Ὅτι ἑαυτοῦ θυγατέρα Καίσαρ τῷ Πομπηίῳ κατηγγύησεν. Ὅσα ὁ Καῖσαρ κατώρθωσε.

Ν. VII. Ὅτι ὁ Καίσαρ καταλῦσαι τὸν Πομπήϊον ἐμελέτα, καὶ τὸν Καίσαρα ἐκεῖνος. Ὅτι ἐψηφίστο ὑπὸ τῆς βουλῆς καταβέσθαι τὰ ὅπλα τὸν Καίσαρα, οἱ δὲ περὶ Ἀντώνιον καὶ τὸν Πομπήϊον ἠξίουν καταβέσθαι τὰ ὅπλα. Ὅτι ἤρξατο τῆς τυραννίδος ὁ Καῖσαρ. Ὅτι ἐξῆλθε τῆς Ῥώμης ὁ Πομπήϊος, καὶ οἱ πλείου, αὐτῷ εἵποντο.

Ν. VIII. Ὅτι πρὸς Πομπήϊον ἀπιὼν ὁ Καῖσαρ, εἰς τὴν Ῥώμην ἀνέστρεψε, καὶ τῆς Ἰταλίας ἐκράτησε. Ὅτι αὖθις ἐπὶ Πομπήϊον ἀπῆει. Τέλος παράβολος τοῦ Καίσαρος. Ὅτι ἡττήθη ὁ Καῖσαρ, καὶ μικροῦ ἐκινδύνευσεν ἄν. Ὅτι ὁ Πομπήϊος ὑπερεῖδεσθαι τὸν πόλεμον ἤθελε, οἱ δ' ἄλλοι ἐκ θράσους εἰς μάχην ὥρμων.

Ν. IX. Περὶ σημείων πρὸ τῆς μάχης φανέντων. Τροπὴ τοῦ Πομπηίου. Οἷα ἦν ἡ τοῦ Πομπηίου γυνή, καὶ ὅσα εἶπεν ἰδοῦσα αὐτὸν φεύγοντα, καὶ οἷα ἐκεῖνος πρὸς αὐτήν. Ὅτι εἰς Αἴγυπτον ὁ Πομπήϊος κατηνέχθη, καὶ ὅπως ἀνῃρέθη ἐκεῖ. Οἵας ἔτυχε ταφῆς ὁ Μέγνος Πομπήϊος.

Ν. X. Ὅπως ὁ Καῖσαρ διετέθη πρὸς τοὺς ἀναιρέτας Πομπηίου. Περὶ τῆς Κλεοπατρας, καὶ ὅπως ὁ Καῖσαρ ἑάλω ταύτης τῷ ἔρωτι. Ὅτι, πολέμου μέσον τοῦ Καίσαρος καὶ τῶν Ἀλεξανδρέων συστάντος, ἡ μεγάλη βιβλιοθήκη ἐκαύθη. Ὅτι τὴν Κλεοπάτραν Αἰγύπτου βασιλίδα κατέλιπε Καῖσαρ, ἔγκυον οὖσαν ἐξ αὐτοῦ. Καὶ ὅπως τὸν Φαρνάκην ἐνίκησεν. Ὅσων πλῆθος Ῥωμαίων ἐν τοῖς ἐμφυλίοις πολέμοις διέφθαρτο, καὶ ὅπῶς τοῖς υἱοῖς τοῦ Πομπηίου ἐμαχέσατο Καῖσαρ.

Ν. XI. Ὅτι δικτάτωρ ὁ Καῖσαρ διὰ βίου ἐψηφίσθη. Ὅτι διὰ τὸν τῆς βασιλείας ἔρωτα ἐμισήθη ὁ Καῖσαρ. Ὅθεν ἐκαλεῖτο Καῖσαρ. Ὅσα ὁ Καῖσαρ ἐκ φιλαρχίας ἐποίησε, δι' ἃ ἐμισήθη, καὶ ἐπεβουλεύθη. Περὶ Βρού-

A του, καὶ ὅπως αὐτὸν κατὰ τοῦ Καίσαρας παρώξυνον πολλοί. Σημεῖα γενόμενα δηλωτικὰ τῆς τοῦ Καίσαρος ἀναιρέσεως. Σφαγὴ τοῦ Καίσαρος. Ὅσα τῷ Καίσαρι ἐψηφίζοντο.

Ν. XII. Ὅτι οἱ τοῦ Καίσαρος ἀναιρέται εἰς τὸ Καπιτώλιον ἀνῆλθον. Ὅτι Κικέρων ἔπεισε πάντας σπείσασθαι ἀλλήλοις καὶ τὰ παρὰ τοῦ Καίσαρος πραχθέντα κρατεῖν. Ὅτι ὁ Ἀντώνιος, τὸν τοῦ Καίσαρος νεκρὸν προθέμενος, πολλὰ πρὸς ἔπαινον ἐκείνου, καὶ κινοῦντα τὸν δῆμον πρὸς ὀργὴν κατὰ τῶν φονέων εἶπεν. Ὅτι ὁ δῆμος, ἐκ τῆς τοῦ Ἀντωνίου δημηγορίας ἐρεθισθείς, τὸν νεκρὸν τοῦ Καίσαρος ἔκαυσε, κατὰ δὲ τῶν φονέων αὐτοῦ κεκίνητο.

Ν. XIII. Σημεῖα δηλωτικὰ τῆς τοῦ Ὀκταβίου Καίσαρος εὐτυχίας.

Ν. XIV. Συμβουλαὶ Κικέρωνος, καὶ τῶν ἐναντιουμένων αὐτῷ, καὶ μηνύματα τῆς βουλῆς πρὸς τὸν B Ἀντώνιον. Ὅτι, μὴ πειθομένου τῇ βουλῇ τοῦ Ἀντωνίου, ἐψηφίσθη πολέμιον εἶναι αὐτόν. Μάχαι μέσον Ἀντωνίου καὶ Καίσαρος. Τροπὴ τοῦ Ἀντωνίου.

Ν. XV. Ὅπως οἱ ἐν τῇ Ῥώμῃ πρὸς τὸν Καίσαρα διετίθεντο. Ὅτι τὸν πρὸς τὸν Ἀντώνιον καὶ τὸν Λέπιδον πόλεμον οἱ Ῥωμαῖοι τῷ Καίσαρι ἀνέθεντο. Ὅτι καὶ ἄκοντες οἱ ἐν τῇ Ῥώμῃ ὕπατον τὸν Καίσαρα ἐψηφίσαντο. Ὅτι καὶ παρὰ τῆς βουλῆς εἰς τὸ τοῦ Καίσαρος τοῦ Ἰουλίου εἰσεποιήθη γένος ὁ Ὀκτάβιος.

Ν. XVI. Διὰ τί τὰς πρὸς τὸν Ἀντώνιον καὶ τὸν Λέπιδον συνθήκας ὁ Καῖσαρ ἐτήρησε, καὶ ὅτι καὶ τοῖς Ῥωμαίοις αὐτοὺς κατήλλαξε δι' ἑτέρων. Πῶς συνῆλθον ὁ Καίσαρ, καὶ ὁ Ἀντώνιος, καὶ ὁ Λέπιδος, καὶ ὅπως ἑαυτοῖς ἀρχὰς ἐθνῶν ἀπένειμαν. Ὅτι τῷ Καίσαρι ἐμνηστεύθη ἡ τῆς γυναικὸς τοῦ Ἀντωνίου θυγάτηρ. Περὶ σημείων. Ὅτι ἐν τῇ Ῥώμῃ ἐλθόντες, σφαγὰς πολλῶν ἐποιήσαντο, ἀντιδιδόντες ἀλλήλοις τοὺς ἑαυτοῦ φίλους ἕκαστος.

Ν. XVII. Ὅπως ὁ Κικέρων ἀνῄρηται, καὶ ὅπως πρὸς αὐτὸν καὶ νεκρὸν διετέθη ὁ Ἀντώνιος, καὶ ἡ γαμετὴ αὐτοῦ Φουλβία. Πίστις θαυμαστὴ δούλου πρὸς δεσπότην. Ἀγάπη πατρική. Ὅσα βίαια τότε ἐπράχθη.

Ν. XVIII. Ὅτι ὁ μὲν Λέπιδος τὰ τῆς Ῥώμης καὶ τῆς Ἰταλίας διοικήσων εἰάθη, Καῖσαρ δὲ καὶ Ἀντώνιος κατὰ Βρούτου καὶ Κασσίου ἐστράτευσαν. Ὅσα ὁ Βροῦτος καὶ ὁ Κάσσιος ἐποίουν ἑτοιμαζόμενοι ἀνθίστασθαι τῷ Καίσαρι καὶ τῷ Ἀντωνίῳ. Ὅτι τῶν Ῥοδίων ὁ Κάσσιος ἐκράτησε, τῶν δὲ Λυκίων ὁ Βροῦτος.

Ν. XIX. Περὶ σημείων γεγονότων ἐν τῇ Ῥώμῃ καὶ ἐν τοῖς στρατοπέδοις. Μάχη Καίσαρος καὶ Ἀντωνίου πρὸς Βροῦτον καὶ Κάσσιον, καὶ ἥττα Κασσίου, καὶ τῶν ταφρευμάτων πόρθησις, καὶ Κασσίου C ἐκούσιος σφαγή.

Ν. XX. Ἥττα τοῦ Βρούτου. Λυτοχειρία Βρούτου. Περὶ Πορκίας τῆς τοῦ Βρούτου γυναικός.

Ν. XXI. Ὅτι καὶ ὁ Κάσσιος καὶ ὁ Βροῦτος τοῖς ξίφεσιν, οἷς ἀνεῖλον τὸν Καίσαρα, ἀνῃρέθησαν. Ὅτι ἐν Ῥώμῃ τῷ Καίσαρι διηνέχθη ἡ τοῦ Ἀντωνίου γυνὴ, καὶ ὁ ἀδελφὸς ἐκείνου ὑπατεύων. Ὅτι ἡ στάσις μέσον τοῦ δήμου καὶ τῶν στρατιωτῶν ἐγένετο. Ὅτι ἔπεισεν ὁ Καῖσαρ σπείσασθαι τῷ Σέξτῳ, καὶ τῶν σπονδῶν διήμαρτε.

Ν. XXII. Οἷα ἐν Ἀσίᾳ ὁ Ἀντώνιος ἔπραξε, καὶ ὅπως ἐδουλώθη τῆς Κλεοπάτρας τῷ ἔρωτι. Περὶ Λαβιηνοῦ καὶ Πακόρου. Ὅτι ἐπολεμώθη τῷ Καίσαρι ὁ Ἀντώνιος διὰ τὴν φυγάδιαν, καὶ ὅτι ἐκείνης θανού-

D

σης ἐσπείσαντο. Ὅτι κοινῶς μαχέσασθαι τῷ Σέξτῳ συνέθεντο ὁ Καῖσαρ καὶ ὁ Ἀντώνιος. Ὅτι ἐστασίαζον οἱ ἐν τῇ Ῥώμῃ διὰ τὸν λιμόν, καὶ ᾔτουν τὸν Σέξτον σπείσασθαι· καὶ ἐφ' αἷς συνθήκαις ἐσπείσαντο. Ὅτι εἰστίασεν ὁ Σέξτος τὸν Ἀντώνιον καὶ τὸν Καίσαρα ἐν τῇ νηὶ αὐτοῦ, καὶ δυνάμενος αὐτοὺς κατασχεῖν, οὐκ ἠθέλησε.

N. XXIII. Ὅσα ὁ Ἀντώνιος εἰς τὴν Ἑλλάδα πλεύσας ἐπυίησεν. Περὶ Βεντιδίου καὶ Λαβιηνοῦ, καὶ τῶν Πάρθων. Ὅτι τὸ πλῆθος πρὸς τοὺς τελώνας ἐστασίασε. Ὅτι τὴν Λιβίαν ἔγημεν ὁ Καῖσαρ ἔγκυον οὖσαν, τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς ταύτην ἐκδόντος αὐτῷ. Τίσι πάλαι τῶν Ῥωμαίων δακτυλίοις κοσμεῖσθαι ἐξῆν. Διὰ τίνας αἰτίας ὁ Καῖσαρ καὶ ὁ Σέξτος ἐπολέμησαν.

N. XXIV. Ὅτι ἡ Ὀκταβία ἡ τοῦ Καίσαρος ἀδελφὴ τῷ Ἀντωνίῳ συνῴκησε. Ὅτι ἑαυτοῖς ὁ Καῖσαρ καὶ Ἀντώνιος τὰς ἡγεμονίας ἐπέτρεπον. Ὅτι ἐσφάλη ὁ Καῖσαρ στόλῳ τῇ Σικελίᾳ προσβαλών. Ναυμαχία τοῦ Σέξτου καὶ τῶν τοῦ Καίσαρος. Μάχη Σέξτου καὶ τοῦ Καίσαρος.

N. XXV. Ὅτι διηνέχθη ὁ Καῖσαρ καὶ ὁ Λέπιδος. Ἧττα Σέξτου. Φυγὴ Σέξτου. Ὅτι οἱ τοῦ Λεπίδου ηὐτομόλησαν πρὸς τὸν Καίσαρα, καὶ αὐτὸς ὁ Λέπιδος προσῆλθεν αὐτῷ. Περὶ τῶν στρατιωτῶν στασιαζόντων, καὶ ὅπως αὐτοὺς ὁ Καῖσαρ μετῆλθε. Περὶ Σέξτου. Ὅσα ἐνενόει ὁ Σέξτος. Ἀναίρεσις Σέξτου.

N. XXVI. Νίκη κατὰ Πάρθων. Περὶ Ὁρώδου, καὶ ὅπως ἀνήρητο. Περὶ Πάρθων, καὶ Μήδων, καὶ τοῦ Ἀντωνίου πολεμοῦντος αὐτοῖς. Οἷον ἦν τὸ τῆς χελώνης πάλαι σύνταγμα, καὶ ὅτε τούτῳ Ῥωμαῖοι ἐκέχρηντο.

N. XXVII. Περὶ τοῦ ἔθνους τῶν Παννονίων οἵοί εἰσι, καὶ ὅπου οἰκοῦσιν. Ὅτι δόλῳ συνέσχε τὸν Ἀρμένιον ὁ Ἀντώνιος. Ὅτι καὶ τὸν Ἀρμένιον καὶ τοὺς αὐτοῦ τῇ Κλεοπάτρᾳ ὁ Ἀντώνιος ἐχαρίσατο, καὶ ὅτι ἀταπείνωτοι πρὸς αὐτὴν ἐκεῖνοι ἔμειναν. Ὅτι τὴν μὲν δημοκρατίαν οἱ Ῥωμαῖοι ἀπώλεσαν, οὔπω δὲ ἐς φανερὰν περιέστησαν μοναρχίαν. Αἰτίαι δι' ἃς ὁ Καῖσαρ καὶ ὁ Ἀντώνιος ἐχθροὶ ἀλλήλων ἐγένοντο. Ὅπως ἡ Κλεοπάτρα τὸν Ἀντώνιον ἐδουλώσατο, ἢ ἐκ γοητειῶν, ἢ ἐξ ἔρωτος. Ὅτι ἡτοιμάζοντο εἰς τὸν κατ' ἀλλήλων πόλεμον ὁ Καῖσαρ καὶ ὁ Ἀντώνιος, καὶ περὶ σημείων τότε συμβάντων.

N. XXIX. Περὶ τοῦ καλουμένου Γλυκέος λιμένος. Συνέλευσις Ἀντωνίου καὶ Καίσαρος. Ναυμαχία καὶ νίκη τῶν τοῦ Καίσαρος. Ὅτι ἡ Κλεοπάτρα ἀπᾶραι εἰς Αἴγυπτον συνεβούλευσε τῷ Ἀντωνίῳ. Ναυμαχία τῶν τοῦ Καίσαρος, καὶ τῶν τοῦ Ἀντωνίου, καὶ τῆς Κλεοπάτρας ἔκπλους, καὶ Ἀντωνίου αὐτῇ ἀκολούθησις. Ἧττα παντελὴς τοῦ ναυτικοῦ Ἀντωνίου.

N. XXX. Ὅτι μετὰ τὴν ἧτταν τοῦ Ἀντωνίου μόναρχος ὁ Καῖσαρ ἐλογίζετο. Περὶ Νικοπόλεως, καὶ περὶ τοῦ φάσματος ὃ πρὸ τῆς ναυμαχίας ἐφάνη τῷ Καίσαρι. Ὅτι ἡ Κλεοπάτρα, εἰς Αἴγυπτον γενομένη, παρεσκευάζετο εἰς πόλεμον σὺν τῷ Ἀντωνίῳ. Ὅσα ὁ Καῖσαρ τῇ Κλεοπάτρᾳ ἐμήνυσε. Μάχη τῶν τοῦ Καίσαρος καὶ τοῦ Ἀντωνίου. Ὅτι ἑαυτὸν ἀπέκτεινεν ὁ Ἀντώνιος, καὶ ὅσα ἡ Κλεοπάτρα ἐποίησεν ἐκείνου θανόντος.

N. XXXI. Ὅπως ἐζωγρήθη ἡ Κλεοπάτρα. Ὅτι ἀπῆλθε πρὸς τὴν Κλεοπάτραν ὁ Καῖσαρ, καὶ ὅτι ἠπάτησεν αὐτὸν ἐκείνη ὡς φιλοψυχοῦσα, καὶ ὅπως ἀπεθάνεν ἀσπίδος ὡς εἰκάσθη δήγματι, ἢ ἄλλῳ τινὶ φαρμάκῳ. Κνῆστις. ἡ μάχαιρα. Ὅτι ὁ Καῖσαρ τὸν τοῦ Ἀλεξάνδρου εἶδε νεκρόν. Ὅπως διετέθησαν οἱ Ῥωμαῖοι πρὸς τὸν Καίσαρα ἐπανελθόντα εἰς Ῥώμην.

N. XXXIII. Ὅσα τότε οἱ Ῥωμαῖοι ἐνίκησαν ἔθνη. Ὅτι ἔκτοτε μοναρχεῖσθαι ἤρξαντο οἱ Ῥωμαῖοι. Ὅσα τοῖς ἐν τῇ Ῥώμῃ ὁ Καῖσαρ ἐποίησεν. Ὅτι ἐσκέπτετο ὁ Καῖσαρ παραιτεῖσθαι τὴν μοναρχίαν. Οἱ δὲ τῆς βουλῆς, τὴν σκῆψιν γινώσκοντες, ἐβόων δεῖν αὐτὸν μοναρχεῖν. Ὅτι ἐπὶ δέκα ἔτη τὴν ἀρχὴν ἔλεγε καταδέχεσθαι ὁ Καῖσαρ. Καὶ παρελθούσης δ' αὐτῆς, αὖθις ἦρχεν εἰς τὸ ἑξῆς. Τί δηλοῖ τὸ Αὔγουστος. Ὅθεν ἡ κατοικία τῶν αὐτοκρατόρων ὠνομάσθη παλάτιον.

N. XXXIII. Ὅπως ἦρχεν ὁ Καῖσαρ. Ὅτι ἐνόησεν ὁ Αὔγουστος, καὶ ὅπως ἀνερρώσθη. Ὅτι δικτάτωρ ὁ Καῖσαρ ψηφισθείς, τὴν κλῆσιν παρῃτήσατο.

N. XXXIV. Ὅτι τὸν Ἀγρίππαν ὁ Καῖσαρ τῇ ἰδίᾳ θυγατρὶ τῇ Ἰουλίᾳ συνῴκισεν. Ὅσα ὁ Καῖσαρ ὁ Αὔγουστος ἐποίησε διαφόροις ἔθνεσι. Θάνατος Ἀγρίππα. Οἷος ἦν ὁ Ἀγρίππας. Ὅπως ὁ Καῖσαρ ᾠκειώσατο τὸν Τιβέριον. Περὶ φάσματος.

N. XXXV. Περὶ τῶν ἐγγόνων τοῦ Καίσαρος.

N. XXXVI. Ὅπως οἱ τοῦ Καίσαρος ἐτελεύτησαν ἔγγονοι. Ὁπόσαι δραχμαὶ ποιοῦσι νόμισμα. Ὅτι υἱοθετήσατο τὸν Τιβέριον ὁ Καῖσαρ, καὶ τὸν Γερμανικόν. Ὅσα ἡ Λιβία περὶ τῶν ἐπιβουλευσάντων τῷ Αὐγούστῳ συνεβούλευσεν.

N. XXXVII. Ὅτι ὁ Τιβέριος κατὰ τῶν Παννονικῶν ἐστάλη ἐθνῶν. Ὅτι ἐνίκησαν οἱ Ῥωμαῖοι καὶ τοὺς Παννονίους καὶ τοὺς Δαλμάτας. Ὅσα ἐν τῇ Κελτικῇ οἱ Ῥωμαῖοι ἔπαθον, τῶν βαρβάρων ἐπιθεμένων αὐτοῖς.

N. XXXVIII. Περὶ τοῦ τέλους τοῦ Αὐγούστου Καίσαρος. Ὅτι ἀρχαῖόν ἐστι τὸ τὰς σφραγῖδας τῶν διαθηκῶν τοὺς σφραγίσαντας ἐπισκέπτεσθαι. Οἷος ἦν ὁ Αὔγουστος Καῖσαρ. Περὶ Ἀθηνοδώρου ἀνδρὸς σοφοῦ.

## LIBER UNDECIMUS

N. I. Ὅτι ἀπέκτεινε τὸν ἔγγονον τοῦ Αὐγούστου τὸν Ἀγρίππαν. Ὅτι οἱ ἐν τῇ Γερμανίᾳ στρατιῶται τὸν Γερμανικὸν ὠνόμασαν αὐτοκράτορα, ὁ δὲ λαβεῖν τὴν ἀρχὴν οὐκ ἠθέλησε. Οἷος ἦν ὁ Τιβέριος μέχρις ὁ Γερμανικὸς περιῆν.

N. II. Περὶ Κλήμεντος τοῦ δούλου τοῦ Ἀγρίππου. Τελευτὴ τοῦ Γερμανικοῦ, καὶ οἷος ἦν. Ὅτι τοῦ Γερμανικοῦ τελευτήσαντος ὁ Τιβέριος ἐπὶ τὸ χεῖρον ἠλλοιώτο. Ὅπως ὁ Δροῦσος ἀπώλετο. Τελευτὴ τῆς Λιβίας. Καὶ ὅπως ὁ Τιβέριος πρὸς αὐτὴν διετέθη, καὶ ὅτι ἡ βουλὴ αὐτὴν ἐτίμησε, καὶ οἵα ἦν ἐκείνη. Περὶ Σειανοῦ, καὶ ὅπως ἀπώλετο.

N. III. Ὅτι καὶ ἀσελγὴς ἦν ὁ Τιβέριος. Τελευτὴ τοῦ Τιβερίου Καίσαρος. Ὅπως διέκειτο περὶ τοὺς χριστιανοὺς ὁ Τιβέριος.

N. IV. Ὅσα καὶ ὅπως ἀνήλισκεν ὁ Γάϊος. Ὅτι καὶ ἀσελγέστατος ὁ Γάϊος ἦν. Ὅτι καὶ ἄστατον ἦθος εἶχεν. Ὅτι ἐβέου ἑαυτόν.

N. V. Περὶ Κλαυδίου τοῦ ὕστερον βασιλεύσαντος. Ὅτι καί τινα καλὰ ὁ Γάϊος ἔπραξεν. Ὅπως συνέλεγεν ὁ Γάϊος χρήματα. Ὅτι καὶ ῥήτωρ δοκεῖν εἶναι ἤθελε δεινότατος ὁ Γάϊος.

N. VI. Ὅτι καὶ φόνους πολλοὺς ἀκρίτως ἐποίει Περὶ ἐπιβουλῆς κατὰ Γαΐου γενομένης. Περὶ Πρωτογένους, καὶ τῶν αὐτοῦ βίβλων.

N. VII. Οἷαν ἐμάνη μανίαν ὁ Γάϊος. Περὶ τῆς τοῦ Γαλάτου ἐλευθερίας καὶ παῤῥησίας. Ὅτι αὐτὸν ὁ Λούκιος εὐφυῶς παρελογίσατο. Ὅτι ἀπήτει ὁ Γάϊος ναοὺς αὐτῷ ἀνεγείρεσθαι ὡς θεῷ, καὶ τὸν ἐν Ἱεροσολύμοις ναὸν οἰκεῖον ὠνόμαζε. Περὶ τοῦ Πιλάτου. Ἐπιβουλὴ κατὰ Γαΐου. Ἀναίρεσις Γαΐου. Ὥρα ζῆλον καὶ παῤῥησίαν ἀνδρός.

N. VIII. Οἷος ἦν τὰ ἤθη ὁ Κλαύδιος. Ὅτι τοὺς ἀπεκτονότας τὸν Γάϊον ἐκόλασε, καὶ ἃ δεόντως ἐποίησεν. Ὅτι οὐδὲ φιλοχρήματος ὁ Κλαύδιος ἦν. Ὅτι, ἀφθονίαν σίτου προμηθούμενος τοῖς Ῥωμαίοις, λιμένας ἐποίει ὁ Κλαύδιος. Ὅτι μετριόφρων ἦν.

N. IX. Ὅτι φονικὸς ἐγένετο. Ἐπιβουλὴ κατὰ Κλαυδίου. Εὔστοχος ἀπόκρισις, καθαπτομένη τοῦ ἐρωτήσαντος· Ἀῤῥείας γυναικὸς καὶ ἔργον καὶ λόγος. Οἷα ἐποίουν οἱ τοῦ Κλαυδίου ἀπελεύθεροι καὶ ἡ γυνή. Στρατεία Κλαυδίου κατὰ Βρεττανῶν, καὶ νίκη. Περὶ τῆς ἀκολασίας τῆς Μεσσαλίνης.

N. X. Ὃ καὶ νῦν ὁ λογοθέτης τοῦ δρόμου περιζώνυται. Καὶ αὐτῆς περὶ τῆς ἀκολασίας τῆς Μεσσαλίνης, καὶ ὅπως ἐφθάρη. Ὅτι Ἀχριππίναν ὁ Κλαύδιος ἔγημεν ἀδελφιδῆν αὐτοῦ οὖσαν, ψηφίσματος παρὰ τῆς βουλῆς γενομένου ἐξεῖναι ἀδελφιδαῖς καὶ Ῥωμαίους γαμεῖν· Οἷα ἦν ἡ Ἀγριππίνα. Ὅτι Αὐγούσταν τὴν Ἀγριππίναν ὁ Κλαύδιος ὠνόμασε, καὶ τὸν υἱὸν αὐτῆς εἰσεποιήσατο.

N. XI. Αἰτίαι δι' ἃς ἐπεβούλευσε τῷ Κλαυδίῳ ἡ Ἀγριππίνα. Τελευτὴ Κλαυδίου. Ἔργον ἀξιέπαινον. Περὶ σημείων. Περὶ Θευδᾶ καὶ Σίμωνος τοῦ Μάγου. Περὶ τοῦ ἀποστόλου Πέτρου, καὶ ὅπως τὸ κατὰ Μάρκον Εὐαγγέλιον ἐξεδόθη.

N. XII. Ὅτι καὶ πολυδάπανος ἦν ὁ Νέρων. Ὅτι φαρμάκῳ ἔκτεινε τὸν Βρεττανικὸν ὁ Νέρων. Ὅτι καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ ὁ Νέρων ἀπέκτεινεν. Ὅτι καὶ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ ἀπεπέμψατο, εἶτα καὶ ἀνεῖλεν. Ὅσα ἐποίει ὁ Νέρων ἐκπλήκτως καὶ μιαρῶς.

N. XIII. Ὅτι πρῶτος ὁ Νέρων τοῦ κατὰ Χριστιανῶν ἤρξατο διωγμοῦ, καὶ ὅτι τοὺς ἀποστόλους ἀπέκτεινε Πέτρον καὶ Παῦλον, καὶ περὶ ἀρχιερέων τῆς Ῥώμης. Ἀποστασία κατὰ Νέρωνος. Ἀναίρεσις Νέρωνος.

N. XIV. Ὅτι υἱοθετήσατο ὁ Γάλβας τὸν Πείσωνα, καὶ ὁ Ὄθων ἐπεβούλευσε τῷ Γάλβᾳ. Ἀναίρεσις Γάλβου.

N. XV. Περὶ τοῦ Ψευδονέρωνος. Ὅτι οἱ τοῦ Ὄθωνος τῷ Οὐϊτελλίῳ προσβαλόντες ἡττήθησαν. Ὅτι οἱ τοῦ Ὄθωνος καὶ πάλιν ἡττήθησαν.

N. XVI. Οἷος ἦν Οὐϊτέλλιος. Ὅπως Οὐεσπασιανὸς ἐπανέστη. Οὐεσπασιανοῦ Καίσαρος ἀναγόρευσις. Ὅθεν ὁ Ἰώσηπος προεῖπε τῷ Οὐεσπασιανῷ ὡς ἄρξει. Ὅπως καὶ παρὰ τίνων ὁ Οὐϊτέλλιος ἀνῃρέθη.

N. XVII. Ὅτι ὁ Οὐεσπασιανὸς αὐτοκράτωρ καὶ παρὰ τῆς βουλῆς ἀνερρήθη, καὶ ὅτι ὁ Μουκιανὸς διοικῶν ἦν τὰ πράγματα. Ὅσα ὁ Οὐεσπασιανὸς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ καὶ ἀλλαχοῦ ἐποίησε. Ὅσα ἐν τῇ Ῥώμῃ γενόμενος ἐποίει. Ὅτι ἐθριάμβευσαν ἐπὶ τῇ ἁλώσει τῆς Ἱερουσαλὴμ Οὐεσπασιανὸς καὶ οἱ παῖδες αὐτοῦ. Τελευτὴ Οὐεσπασιανοῦ.

N. XVIII. Περὶ τοῦ Ψευδονέρωνος. Περὶ τοῦ Βεσβίου ὄρους καὶ τοῦ ἐκ αὐτοῦ ἀναδιδομένου πυρὸς, καὶ τῶν ἐν αὐτῷ γενομένων ἐπὶ Τίτου. Οἵους ἀγῶνας ὁ Τῖτος ἐποίησεν. Περὶ ἀρχιερέων τῆς Ῥώμης. Τελευτὴ Τίτου.

N. XIX. Οἷος ἦν ὁ Δομετιανός. Ὅτι καὶ θεὸς ἤθελε νομίζεσθαι. Ὅτι ἀναριθμήτους ἐκόλασεν. Ὅτι ἐμισήθη παρὰ πάντων ὁ Δομετιανὸς, καὶ ἐπεβουλεύθη. Περὶ τῶν προειπόντων τὸν ὄλεθρον αὐτοῦ Ἀναίρεσις Δομετιανοῦ. Ὅτι Ἀπολλώνιος ὁ Τυανεὺς, ἐν Ἐφέσῳ ὢν, ἔγνω τὴν τοῦ Δομετιανοῦ σφαγήν. Περὶ ἀρχιερίων. Ὅτι καὶ ὁ Δομετιανὸς διωγμὸν ἐκίνησε κατὰ Χριστιανῶν, καὶ τὸν Θεολόγον Ἰωάννην περιώρισεν ἐν Πάτμῳ. Περὶ τῶν ἐκ γένους Δαβὶδ τοῦ Κυρίου συγγενῶν.

N. XX. Ὅτι ἐπανῆλθεν ὁ Θεολύγος ἀπὸ τῆς ὑπερορίας. Περὶ πατριαρχῶν. Ὅτι τὸν Τραϊανὸν υἱοθετήσατο, καὶ Καίσαρα ἀνεῖπεν ὁ Νερούας.

N. XXI. Οἷος ἦν ὁ Τραϊανὸς τοὺς τρόπους. Ὅτι ἐπολέμησε τοὺς Δακούς, καὶ ἐνίκησεν. Εἶτα καθατεμένοις τὰ ὅπλα ἐσπείσατο αὐτοῖς. Ὅτι οὐκ ἐνέμειναν οἱ Δακοὶ ταῖς ὁμολογίαις αὐτῶν, καὶ ὅτι στρατεύσαντες αὖθις, κατὰ τοῦ Τραϊανοῦ ἐπεχείρησαν δόλῳ αὐτὸν ἀνελεῖν. Ἐγνώσθησαν δὲ, καὶ ἡττηθέντες ὑπετάγησαν Ῥωμαίοις. Ὅπως ὁ βασιλεὺς τῶν Δακῶν τοὺς θησαυροὺς αὐτοῦ ἔκρυψεν. Ὅπως τοῖς φίλοις ἐπίστευεν ὁ Τραϊανός. Ὅτι τῆς Ἀρμενίας ἐκράτησεν ὁ Τραϊανός.

N. XXII. Ὅσα Ῥωμαίοις ὑπέταξε κατὰ Πάρθων στρατεύσας, καὶ ὅθεν ἔσχε τὴν ἐπωνυμίαν ἡ Ἐρυθρὰ θάλασσα. Περὶ Ἰουδαίων. Περὶ πατριαρχῶν.

N. XXIII. Οἷος ἦν ὁ Ἀδριανός. Ὅτι χρεωκοπίαν ὁ Ἀδριανὸς ἐκήρυξεν. Ὅτι ἐν Παλαιστίνῃ πόλιν ἀντὶ τῆς Ἱερουσαλὴμ ὁ Ἀδριανὸς ᾠκοδόμησεν, Αἰλίαν καλέσας αὐτήν. Περὶ τῆς κατ' Ἀδριανοῦ τῶν Ἰουδαίων ἐπαναστάσεως.

N. XXIV. Περὶ Ἀλβανῶν, καὶ ὅτι Μασσαγέται εἰσίν. Περὶ Σευηριανοῦ. Οἷος ὁ Τούρβων ἦν καὶ οἷος ὁ Σίμιλις. Ὅτι τὸν Ἀνιωνῖνον ὁ Ἀδριανὸς προεχειρίσατο, αὐτοκράτορα. Τελευτὴ Ἀδριανοῦ. Περὶ πατριαρχῶν. Περὶ Ἰουδαίων. Περὶ αἱρεσιαρχῶν. Περὶ Ἰουστίνου τοῦ Φιλοσόφου καὶ Μάρτυρος.

## LIBER DUODECIMUS.

N. I. Διὰ τί Εὐσεβὴς ἐπεκλήθη Ἀντωνῖνος Νομοθεσία αὐτοῦ. Τελευτὴ Ἀντωνίνου. Περὶ πατριαρχῶν. Περὶ Ἰουστίνου τοῦ φιλοσόφου καὶ μάρτυρος,

N. II. Μάρκου Ἀντωνίνου πόλεμοι πρὸς διάφορα ἔθνη. Περὶ τοῦ δι' ἐντεύξεως Χριστιανῶν πρὸς τὸν Θεὸν γενομένου θαύματος ἐν τῷ Ῥωμαϊκῷ στρατοπέδῳ.

N. III. Ἀποστασία κατὰ Μάρκου Ἀντωνίνου Νομοθέτημα. Ὅτι ὁ βασιλεὺς οὗτος ἐν Ἀθήναις ἔταξε τῶν λόγων ἐκ τοῦ δημοσίου ταμείου μισθὸν λαμβάνοντας. Περὶ πατριαρχῶν.

N. IV. Οἷος ἦν τὰ ἤθη ὁ Κόμοδος. Ὅτι πρὸς πολλοῖς ἄλλοις καὶ τὴν οἰκείαν γυναῖκα ἀνεῖλεν ὁ Κόμοδος. Περὶ πολέμων γενομένων ἐπὶ Κομόδου. Περὶ Περενίου, καὶ ὅπως ἐξεδόθη τοῖς στρατιώταις. Οἷα ἦσαν οἱ Καισάρειοι, καὶ οἷα ἐποίουν. Ὅπως ὁ Κλέανδρος διεφθάρθη ὑπὸ τοῦ δήμου. Ὅτι φονικώτατος ἦν ὁ Κόμοδος.

N. V Τὰ Κομόδου ἐπίθετα. Ὅτι ἁρματηλάτει καὶ ἐμονομάχει ὁ Κόμοδος, καὶ ὅτι ὠμότατος ἦν. Ἡ ῥάβδος τοῦ κήρυκος. Ἀναίρεσις τοῦ Κομόδου. Περὶ πατριαρχῶν.

N. VI. Οἵου γένους ἦν ὁ Περτίναξ. Ὅπως διετέθη περὶ τὰ πράγματα ὁ Περτίναξ καὶ τοὺς Ῥωμαίους. Ὅπως ὁ Περτίναξ τὸν παρὰ τῶν στρατιωτῶν αὐτοκράτορα μέλλοντα γενέσθαι οὐκ ἐκόλασεν.

N. VII. Στάσις τοῦ δήμου πρὸς τὸν Ἰουλιανόν.

Περὶ Σευήρου καὶ Νίγρου καὶ Ἀλβίνου στασιασάντων κατὰ Ἰουλιανόν· Περὶ τοῦ εἰς Ῥώμην Ἀθηναίου, καὶ ὅπως ὠνομάσθη.

Ν. VIII. Ὅπως ὁ Σευῆρος ὑπέσχετο, καὶ οὐκ ἐπλήρωσε ταῦτα. Οἷα πρὸ τῆς βασιλείας σημεῖα τῷ Σευήρῳ ἐγένοντο τὴν ἀρχὴν αὐτῷ προσημαίνοντα. Ὅτι τῷ Νίγρῳ πολεμήσας ἐνίκησε, καὶ Νίγρος ἀνηρέθη.

Ν. IX. Πόλεμοι Ῥωμαίων πρὸς διάφορα ἔθνη. Ὅτι πόλεμος συνεξάγη τῷ Σευήρῳ καὶ τῷ Ἀλβίνῳ, καὶ ὁ Ἀλβῖνος ἡττήθη. Ὅτι κατὰ Πάρθων ὁ Σευῆρος ἐστράτευσε, καὶ πόλεις εἷλε. Ὅτι πολυπράγμων ἦν ὁ Σευῆρος. Περὶ τοῦ Νείλου. Περὶ Πλαυτιανοῦ, καὶ τῆς αὐτοῦ ἀπληστίας, καὶ ὅπως ἀπώλετο. Περὶ τοῦ ἀρχιληστοῦ Φιλίκους. Ὅτι εἰς τὴν Βρεττανίαν ὁ Σευῆρος ἐστράτευσε, καὶ περὶ Βρεττανῶν καὶ τῶν ἡμῶν αὐτῶν. Ὅσον τὸ μῆκος καὶ τὸ πλάτος τῆς βρεττανίας. Ὅαι ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ἀντωνῖνος ἐπεβούλευε τῷ πατρὶ καὶ τῷ ἀδελφῷ. Τελευτὴ Σευήρου.

Ν. IX. Περὶ Ὠριγένους. Τίνα εἰσὶ τὰ Ἑξαπλᾶ Ὠριγένους. Περὶ πατριαρχῶν.

Ν. XII. Ὅπως ἀνῄλε Γέταν τὸν αὐτοῦ ἀδελφὸν ὁ Ἀντωνῖνος. Ὅτι καὶ ἄπιστος ἦν. Ὅθεν ὠνομάσθη Καράκαλλος. Ἀναίρεσις Ἀντωνίνου.

Ν. XIII. Περὶ Ἰουλίας τῆς μητρὸς Ἀντωνίνου, καὶ ὅπως ἐτελεύτησεν. Ἐπιβουλὴ κατὰ Μακρίνου. Ἀναίρεσις Μακρίνου.

Ν. XIV. Ὅτι οὐ μόνον ἦν ἀσελγέστατος, ἀλλὰ καὶ ἀσεβέστατος, καὶ πρὸς τὴν ἑαυτοῦ θρησκείαν. Οἷα ὁ Ψευδαντωνῖνος ἐποίει πᾶσαν ἀσέλγειαν ὑπερβάλλοντα. Ὅτι τὸν ἐξάδελφον αὐτοῦ βασιανὸν υἱοθετήσατο Ἀλέξανδρον μετονομάσας αὐτόν. Ἀναίρεσις τοῦ Ψευδαντωνίνου. Περὶ πατριαρχῶν.

Ν. XV. Περὶ στάσεων μέσον τοῦ δήμου καὶ τῶν στρατιωτῶν γενομένων. Ὅπως τοῖς Πέρσαις κῦδος ἡ βασιλεία περιελήλυθε, καταλυθεῖσα παρὰ Ἀλεξάνδρου τοῦ Μακεδόνος. Οἷα οἱ πεμφθέντες παρὰ Ἀρταξέρξου εἶπον. Καὶ ὅπως αὐτοῖς ἐχρήσατο ὁ βασιλεὺς οὗτος, καὶ ὅπως τοῖς Πέρσαις ἐπολέμησεν. Ὅτι καὶ τοῖς Γερμανοῖς ἐμαχέσατο. Ἀνάῤῥησις Μαξιμίνου. Ἀναίρεσις Ἀλεξάνδρου. Ὅτι ἡ Μαμαία Χριστιανὴ γέγονεν. Περὶ ἀρχιερέων.

Ν. XVI. Αἰτία δι' ἣν ὁ Μαξιμῖνος διωγμὸν κατὰ Χριστιανῶν κεκίνηκεν. Ὅτι κατὰ Γερμανῶν ἐκστρατεύσας ὁ Μαξιμῖνος ἐνίκησεν. Ὅτι δύο στρατηγοὺς ἡ Καίσαρας ἡ βουλὴ προεβάλετο κατὰ Μαξιμίνου. Ἀναίρεσις Μαξιμίνου καὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ.

Ν. XVII. Περὶ πατριαρχῶν.

Ν. XIX. Στάσις κατὰ Φιλίππου. Περὶ Δεκίου, καὶ ὅπως παρὰ τῶν στρατιωτῶν ἠναγκάσθη δέξασθαι τὴν βασιλείαν. Ἀναίρεσις Φιλίππου.

Ν. XX. Περὶ μαρτύρων. Περὶ πατριαρχῶν Περὶ τοῦ Ὠριγένους καὶ τῶν αὐτοῦ διαστρόφων δογμάτων. Περὶ Νουάτου. Ἐπιστολὴ Διονυσίου ἐπισκόπου. Ἀλεξανδρείας. Περὶ τῆς τοῦ Δεκίου τελευτῆς.

Ν. XXI. Ὅτι καὶ ὁ Γάλλος διωγμὸν ἐπήγειρε, κατὰ Χριστιανῶν. Ἐθνῶν κινήσεις, καὶ χωρῶν πλείστων καταδρομαὶ, καὶ φθορὰ πολυπληθὴς ἐκ λοιμοῦ. Ὅπως Αἰμιλιανὸς τὴν αὐταρχίαν ἥρπασεν. Ἀναίρεσις Γάλλου,

Ν. XXII. Ἀναίρεσις Αἰμιλιανοῦ. Περὶ πατριαρχῶν.

Ν. XXIII. Ὅτι ὑπὸ Περσῶν ἑλήφθη Οὐαλεριανός. Ὅτι εἷλον οἱ Πέρσαι πόλεις πολλὰς, καὶ πλῆθος αἰχμαλώτων, καὶ ὅπως αὐτοῖς ἐκέχρηντο. Ὅπως ἑάλω ἡ Καισάρεια. Ὅτι ἐπέβαντο τοῖς Πέρσαις Ῥωμαῖοι ἀθρόον, καὶ πολλοὺς αὐτῶν ἀνεῖλον, καὶ παλλακὰς τοῦ Σαπώρου εἷλον. Περὶ πατριαρχῶν.

Ν. XXIV. Ὅσοις ἔθνεσιν ἐπολέμησεν. Περὶ Αὐριόλου, καὶ περὶ Ἰγγενούου τυραννίδι ἐπιχειρήσαντος. Περὶ τῆς ἐπαναστάσεως Ποστούμου. Μάχη πρὸς Ποστοῦμον, καὶ ἥττα αὐτοῦ. Ὅτι ἐτυράννησεν ὁ Μακρῖνος. Ὅτι τὸν Αὐρίολον ἔπεμψε κατὰ Μακρίνου ὁ Γαλιῆνος, καὶ ὅπως οἱ τοῦ Μακρίνου τῷ βασιλεῖ προσεχώρησαν. Ἀναίρεσις Μακρίνου καὶ Μακριανοῦ. Ἥττα Κυίντου, καὶ ἀναίρεσις. Ὅπως ὁ Ὠδενάθος ἀνηρέθη.

Ν. XXV. Ὅτι καὶ ὁ Αὐρίολος τυραννίδι ἐπιχειρήκει. Ὅτι μικροῦ ἐάλω ἂν τοῦ Βασιλέως ἡ γαμετή. Ἑτέρα ἐπιβουλὴ κατὰ Γαλιήνου, καὶ ἀναίρεσις. αὐτοῦ. Οἷος ἦν τοὺς τρόπους ὁ Γαλιῆνος. Περὶ πατριαρχῶν.

Ν. XXVI. Περὶ Θεσσαλονίκης. Ὅτι καὶ ὁ Κυντιλιανὸς παρὰ τῆς συγκλήτου βασιλεὺς ἀνερρήθη.

Ν. XXVII. Ὅτι οὗτος διωγμὸν κατὰ Χριστιανῶν ἐγείρει ἐμελέτα. Ὅτα ὁ βασιλεὺς οὗτος ἐστρατήγησεν. Ἀναίρεσις Αὐρηλιανοῦ.

Ν. XXVIII. Πόλεμοι κατὰ Σκυθῶν. Ἀναίρεσις Τακίτου.

Ν. XXIX. Ἀναίρεσις Φλωριανοῦ. Ἀποστασία κατὰ Πρόβου. Κάρου ἐπανάστασις.

Ν. XXX. Ἐκστρατεία τοῦ Κάρου κατὰ Περσῶν, καὶ νίκη, καὶ κατὰ Σαρματῶν. Τελευτὴ Κάρου. Αὐταρχία Νουμεριανοῦ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, καὶ ἀναίρεσις. Περὶ τοῦ αἱρεσιάρχου Μάνεντος. Περὶ πατριαρχῶν.

Ν. XXXI. Ὅτι Μαξιμιανὸν τὸν Ἡρκούλιον ὁ Διοκλητιανὸς κοινωνὸν προσειλήφει τῆς βασιλείας, καὶ περὶ τοῦ διωγμοῦ, ὃν οὗτοι ἐποίησαν. Ὅτι πόλεών τινων ἀποστασῶν ὁ Διοκλητιανὸς αὖθις ταύτας ὑπέταξεν. Ὅτι τοὺς γάμβρους αὐτῶν καὶ ἄμφω οἱ βασιλεῖς Καίσαρας πεποιήκασιν. Ὅτι τοῖς Ἀλεμανοῖς ὁ Κώνστας μαχεσάμενος ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ καὶ ἡττήθη καὶ νενίκηκε. Ὅτι Νάρσου τοῦ Περσῶν βασιλέως λεηλατοῦντος τοὺς ὑπηκόους Ῥώμης ὁ Γαλλέριος αὐτῷ ἐπολέμησε, καὶ πρῶτον μὲν ἡττήθη, εἶτα δὲ περιφανῆ ἐνίκησε νίκην. Ὅτι ὑπερφρονήσας ὁ Διοκλητιανὸς προσκυνεῖσθαι ἀπῄτησε, καὶ λίθους καὶ μαργάρους ἑαυτῷ περιέθετο.

Ν. XXXII. Ὅπως ἀποθέμενοι τὴν ἀρχὴν καὶ ἄμφω οὗτοι οἱ τύραννοι, ἰδιώτευσαν. Ὅτι ἐπὶ τῇ νίκῃ τῇ κατὰ Περσῶν ἐφρυάμβευσαν. Ὅθεν ἐκλήθη Ὀρλαμβος. Ὅτι οἱ Καίσαρες γεγόνασιν αὐτοκράτορες. Καὶ ἐν τῇ Ῥώμῃ παρὰ τῶν στρατιωτῶν βασιλεὺς ἀνερρήθη Μαξέντιος. Οἷος ἦν ἕκαστος τοὺς τρόπους τῶν βασιλέων τούτων.

Ν. XXXIII. Περὶ γυναικὸς κοσμίας διὰ σωφροσύνην ἑαυτὴν διαχειρισαμένης. Περὶ τῆς τελευτῆς Διοκλητιανοῦ καὶ Μαξιμιανοῦ. Τελευτὴ Κώνσταντος. Ἀνάῤῥησις τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου. Ὅτι ἐξ ἀποκαλύψεως ὁ Κώνστας τὸν μέγαν Κωνσταντῖνον ἐβασίλευσεν. Ὅτι ὑμηρεύων παρὰ Γαλλερίῳ, ὁ Κωνσταντῖνος ἐπεβουλεύετο παρ' ἐκείνου.

Ν. XXXIV. Τελευτὴ Μαξιμίνου. Περὶ πατριαρχῶν.

## LIBER DECIMUS TERTIUS.

Ν. I. Περὶ τῆς ἁγίας Ἑλένης. Ἐκστρατεία τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου κατὰ Μαξεντίου. Περὶ τοῦ

φανέντος τῷ μεγάλῳ Κωνσταντίνῳ δι' ἀστέρων σταυροῦ, καὶ ὅπως ἀπώλετο ὁ Μαξέντιος, Ὅτι καὶ τῆς Ῥώμης καὶ τῆς Ἰταλίας ἐκράτησεν ὁ μέγας Κωνσταντῖνος. Ὅτι κατὰ Λικινίου ἐκστρατεύσας ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος ἐνίκησεν· εἰς δὲ Θεσσαλονίκην αὐτὸν περιώρισεν, ἔνθα καὶ ἀνῃρέθη. Περὶ ὀπτασιῶν τῷ Μεγάλῳ Κωνσταντίνῳ φανεισῶν.

Ν. ΙΙ. Ὅτι λελώβητο τὸ σῶμα οὗτος ὁ βασιλεύς, καὶ ὅπως παίδων αἵματι λούσασθαι προτραπείς, οὐκ ἠθέλησεν. Ὅτι οἱ κορυφαῖοι τῶν ἀποστόλων ὄναρ τῷ βασιλεῖ ἐφάνησαν, καὶ ὑπέθεντο τρόπον, δι' οὗ ἰαθήσεται· καὶ ὡς βαπτισθεὶς ἰάθη. Καὶ τὰ εἰδωλεῖα ἀπέκλεισεν. Περὶ τῶν Ἰουδαίων καὶ τῆς πρὸς αὐτοὺς διαλέξεως τοῦ ἁγίου Σιλβέστρου, καὶ τοῦ ἐπὶ τῷ ταύρῳ θαύματος. Περὶ τῆς εὑρέσεως τοῦ θείου σταυροῦ. Περὶ τῶν παίδων τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου. Καὶ ὅπως ἀνεῖλε τὸν υἱὸν αὐτοῦ Κρίσπον, διαβολῇ τῆς μητρὸς, εἶτα κἀκείνην. Ὅτι τοὺς Σαρμάτας καὶ τοὺς Γότθους ἐνίκησεν.

Ν. ΙΙΙ. Περὶ τῆς κτίσεως Κωνσταντινουπόλεως. Καὶ οἷον ἦν τὸ Βυζάντιον. Περὶ τοῦ ἐπὶ τῷ γενεθλίῳ τῆς πόλεως γενομένου θεματίου· Περὶ τοῦ Βυζαντίου, καὶ ὅσα ὁ Δίων περὶ αὐτοῦ ἱστορεῖ. Περὶ τοῦ ἐν τῷ Πλακωτῷ κίονος, καὶ τοῦ ἐν αὐτῷ ἀγάλματος. Περὶ τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου τῆς νέας Ῥώμης. Περὶ τοῦ ἁγίου Μητροφάνους.

Ν. ΙV. Περὶ Ἀρείου καὶ τῆς κακοδοξίας αὐτοῦ. Περὶ τῆς ἐν Νικαίᾳ πρώτης συνόδου. Περὶ Εὐσεβίου τοῦ Παμφίλου. Περὶ τοῦ ἁγίου συμβόλου. Ὅπως ἐτίμησε τοὺς ἁγίους Πατέρας ὁ βασιλεύς. Ὅτι τοῦ ἁγίου Μητροφάνους θανόντος, ὁ θεῖος Ἀλέξανδρος γέγονε πατριάρχης. Τελευτὴ τῆς ἁγίας Ἑλένης. Τελευτὴ τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου. Οἷος ἦν τὰ ἤθη ὁ θεῖος αὐτοσὶ αὐτοκράτωρ.

Ν. V. Ὅπως ἡ βασιλεία Ῥωμαίων εἰς τοὺς τρεῖς ἐμερίσθη παῖδας τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου. Κοττίαι ὠνομάσθησαν ἀπὸ Κοττίου βασιλέως τῶν τόπων τούτων γενομένου. Ὅτι ὁ Κωνσταντῖνος ἐπελθὼν τῷ τοῦ Κώνσταντος λάχει, ἡττήθη καὶ ἀνῃρέθη. Ὅτι ὁ Κώνστας καὶ τῆς ἀδελφικῆς ἐκράτησε μοίρας, καὶ ὑπὸ Μαγνεντίου ἀνῃρέθη. Περὶ τῆς πρὸς Πέρσας μάχης τοῦ Κωνσταντίου. Καὶ περὶ Ὁρμίσδου τοῦ Πέρσου.

Ν. VΙ. Ὅπως ὁ Μαγνέντιος τυραννίδι ἐπεχείρησεν. Ἀναίρεσις Κώνσταντος. Ὅτι πολλοὺς τῶν ἀξιολογωτέρων ἀπώλεσεν ὁ Μαγνέντιος.

Ν. VΙΙ. Ὅτι Σαπώρης ὁ Περσῶν βασιλεὺς, τῇ Ῥωμαίων χώρᾳ ἐπέθετο καὶ Νίσιβιν πολιορκήσας, ἄπρακτος ἀνεχώρησεν. Ὅτι καὶ Βρεττανίων τυραννίδι ἐπεχείρησεν. Ὄναρ τῷ Κωνσταντίῳ ὀφθέν. Ὅτι προσῆλθεν ὁ Βρετανίων τῷ Κωνσταντίῳ.

Ν. ΧVΙΙΙ. Περὶ Μαγνεντίου τυραννήσαντος καὶ συμβαλόντος τῷ Κωνσταντίῳ ἡττηθέντος. Ὅτι ἡττηθεὶς ὁ Μαγνέντιος ἔφυγεν. Ὅτι καὶ αὖθις πρὸς πόλεμον ὁ Μαγνέντιος ἡτοιμάζετο· Ὅτι ἐπεβούλευσεν ὁ Μαγνέντιος τῷ Γάλλῳ. Περὶ τοῦ Ὁρόντου ποταμοῦ. Ὅπως ἐγνώσθη ἡ κατὰ Γάλλου ἐπιβουλή.

Ν. ΙΧ. Ὅτι καὶ αὖθις ἡττήθη ὁ Μαγνέντιος, καὶ ἑαυτὸν διεχρήσατο. Ὅτι μόναρχος ὁ Κωνστάντιος κατέστη καὶ ὁλοκλήρου τῆς ἀρχῆς γέγονεν ἐγκρατής. Ὅπως ὁ Γάλλος ὑπερεφρόνησε, καὶ τοὺς συγκλητικοὺς ἀνεῖλεν ἄνδρας, καὶ αὐτῆς τοῦ Καίσαρος ἀξίας ἐξέπεσε καὶ τῆς ζωῆς ἐστερήθη ἀναιρεθείς.

Α Ἀποστασία Σιλβάνου καὶ ἀναίρεσις. Ὅσα ὁ Σαπώρης τῷ Κωνσταντίῳ ἐπέστειλε, καὶ ὁ Κωνστάντιος αὖθις ἐκείνῳ.

Ν. Χ. Ὅτι Καίσαρα τὸν Ἰουλιανὸν ἀνεῖπε Κωνστάντιος, καὶ τὴν ἀδελφὴν Ἑλένην αὐτῷ συνέζευξεν. Ὅτι ἐν πολέμοις εὐτύχησεν Ἰουλιανός. Ὅτι ἀπεστάτησεν Ἰουλιανὸς καὶ Αὔγουστος ὑπὸ τοῦ στρατοῦ ἀνηγορεύθη. Οἷα τῷ Κωνσταντίῳ ἐπέστειλεν. Ἰουλιανός. Οἷα αὖθις ἐμήνυσε τῷ Ἰουλιανῷ ὁ Κωνστάντιος. Οἷα πρὸς τὰ τοῦ Κωνσταντίου μηνύματα ἀντέθετο ὁ Ἰουλιανὸς, καὶ ὅσα αὐτῷ ἐπέστειλεν.

Ν ΧΙ. Ὅτι κατὰ τοῦ Κωνσταντίου ἐπῆρε ὁ τύραννος μήπω τὴν ἑαυτοῦ ἐκφήνας ἀσέβειαν. Τελευτὴ Κωνσταντίου. Οἷος ὁ Κωνστάντιος ἦν. Περὶ τῆς Ἀρείου διαφθορᾶς. Περὶ πατριαρχῶν. Ὅτι ὁ Μακεδόνιος τὸ σῶμα τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου εἰς τὸν ναὸν τοῦ ἁγίου μετήνεγκεν Ἀκακίου, αὖθις δὲ ὁ Κωνστάντιος εἰς τὸν ναὸν τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων αὐτὸ μετεκόμισεν· Περὶ τῶν ἁγίων ἀποστόλων Ἀνδρέου καὶ Λουκᾶ. Περὶ Εὐσεβίας τῆς γαμετῆς Κωνσταντίου.

Ν. ΧΙΙ. Ὅτι ἐτίμησε τὸν τοῦ Κωνσταντίου νεκρὸν ὁ Ἰουλιανός. Ὅτι λιτότητα ὁ παραβάτης μετήρει. Ὅτι μετὰ τὴν μοναρχίαν φανερῶς τὰ Ἑλλήνων ἐσέβετο. Ὅτι ἐνώλυσε τοὺς Χριστιανοὺς μαθημάτων μετέχειν. Ὅτι ἐπέτρεψε τοῖς Ἰουδαίοις τὸν ἐν Ἱεροσολύμοις ναὸν ἀνεγεῖραι. Περὶ Εὐσεβίου, καὶ τῶν ἄλλων εὐνούχων· Ὅτι τὸ ἐν ταῖς Δάφναις τοῦ Ἀπόλλωνος ἄγαλμα, καὶ τὸν ναὸν σκηπτὸς κατέκαυσεν. Περὶ τῶν ἁγίων Ἀρτεμίου, καὶ Εὐγενίου, καὶ Μακαρίου.

Ν. ΧΙΙΙ. Ὅπως ὁ παραβάτης τοῖς Πέρσαις μαχόμενος, ἀφανῶς κατὰ τῆς πλευρᾶς ἐτρώθη, καὶ θνήσκων κατὰ τοῦ Χριστοῦ ἐβλασφήμησε, καὶ οὕτως τὴν ἀθλίαν αὐτοῦ ψυχὴν ἀπηρεύξατο. Οἷος ἦν τὰ ἤθη ὁ Ἰουλιανός. Περὶ τοῦ ὀνείρου. Περὶ σημείου δηλοῦντος τὸν τοῦ παραβάτου θάνατον.

Ν. ΧΙV. Οἷας ὁ Ἰοβιανὸς ἔθετο πρὸς Πέρσας σπονδάς. Περὶ τῆς τελευτῆς Ἰοβιανοῦ. Περὶ Σαλουστίου. Ὅτι παρὰ πάντων βασιλεὺς Οὐαλεντινιανὸς ἐψηφίσθη. Οἷος ἦν Ἰοβιανός·

Ν. ΧV. Περὶ πατριαρχῶν. Ὅτι τὸν ἀδελφὸν Οὐάλεντα κοινωνὸν τῆς βασιλείας ὁ Οὐαλεντιανὸς προσελάβετο. Περὶ Ῥοδάνου, καὶ ὅπως τοῦτον ἀδικοῦντα ἐκώλασεν Οὐαλεντινιανός· Τελευτὴ τοῦ Οὐαλεντινιανοῦ.

Ν. ΧVΙ. Περὶ τοῦ βασιλέως Οὐάλεντος, καὶ τῶν κατὰ Θάλασσαν ἐμπρησθέντων παρὰ αὐτοῦ ἱερέων. Περὶ τῆς ἐν Νικαίᾳ Ἐκκλησίας, καὶ τοῦ μεγάλου Βασιλείου γενομένου θαύματος. Περὶ τῆς τελευτῆς τοῦ Οὐάλεντος, καὶ τῆς περὶ ταύτης προρρήσεως τοῦ ὁσίου Ἰσαακίου. Περὶ τῆς Προκοπίου τυραννίδος, καὶ τῆς καθαιρέσεως τῶν τειχῶν Χαλκηδόνος. Περὶ τῆς ἀλεκτυρομαντείας Ἰαμβλίχου καὶ Λιβανίου.

Ν. ΧVΙΙ. Ὅτι τὸν νέον Οὐαλεντινιανὸν ἡ στρατιὰ βασιλέα ἀνεῖπεν. Περὶ Θεοδοσίου τοῦ ἐξ Ἱσπανίας, καὶ ὅπως τοὺς Σκύθας ἐνίκησεν. Τελευτὴ Γρατιανοῦ.

Ν. ΧVΙΙΙ. Ὅτι ὁ Μάξιμος τυραννίδι ἐπεχείρησεν ἀπανθρώπῳ κατὰ τοῦ νεοῦ Οὐαλεντινιανοῦ, καὶ κρατηθεὶς παρὰ Θεοδοσίου ἀνῃρέθη. Ὅτι ἑαυτὸν ἀνεῖλεν ὁ Οὐαλεντινιανός. Ὅτι ἐστασίασε κατὰ Θεοδοσίου ὁ δῆμος τῶν Θεσσαλονικέων· ὁ δὲ ἔκτεινεν αὐτῶν ὡσεὶ πεντεκαίδεκα χιλιάδας, καὶ ὅπως ἠλεγ-

χθη παρὰ τοῦ μεγάλου Ἀμβροσίου. Ὅτι ἀνεῖλεν ὁ Θεοδόσιος τὸν τύραννον Εὐγένιον. Περὶ τῆς τῶν Ἰουδαίων συναγωγῆς, ἣν ἐν τοῖς Χαλκοπρατείοις ἔκτισαν, καὶ ὅπως καὶ διὰ ταύτην ὁ μέγας Ἀμβρόσιος ἐπαρρησιάσατο. Περὶ τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ γενομένης ἀταξίας.

Ν. XIX. Περὶ τῆς δευτέρας συνόδου. Περὶ τοῦ ἁγίου Ἀμφιλοχίου. Ὅτι βασιλεῖς καὶ ἄμφω τοὺς υἱοὺς ἀνηγόρευσεν ὁ Θεοδόσιος καὶ περὶ τοῦ ἁγίου Ἀρσενίου. Τελευτὴ τοῦ βασιλέως Θεοδοσίου.

Ν. XX. Περὶ τοῦ Χρυσοστόμου, ὅπως γέγονε πατριάρχης, καὶ ὅπως ἐξωρίσθη. Τελευτὴ Εὐδοξίας. Τίνες μετὰ τὸν Χρυσόστομον ἐγένοντο πατριάρχαι. Τελευτὴ Ἀρκαδίου.

Ν. XXI. Περὶ τοῦ βασιλέως Ὁνωρίου. Τελευτὴ Ὁνωρίου.

Ν. XXII. Περὶ τῆς ἐξ Ἀθηνῶν Εὐδοκίας ἡ συνήρκησε τῷ Θεοδοσίῳ. Περὶ τοῦ εὐνούχου Ἀντιόχου. Περὶ τῶν τῆς βασιλίδος ἀδελφῶν. Περὶ τοῦ εἰς τὸν παράλυτον Ἰουδαῖον θαύματος.

Ν. XXIII. Περὶ πατριαρχῶν, καὶ περὶ Νεστορίου καὶ τῆς αὐτοῦ αἱρέσεως. Περὶ τῆς τρίτης συνόδου. Περὶ τῶν ἀπολειφθέντων τῆς συνόδου ἀρχιερέων, καὶ ὅσα ἐποίησαν. Ὅτι εἰς Κωνσταντινούπολιν μετακληθέντες οἱ τῆς συνόδου, ὡμονόησαν. Περὶ πατριαρχῶν. Περὶ τῆς ἀνακομιδῆς τοῦ σώματος τοῦ Χρυσοστόμου. Ὅτι ὁ νέος Θεοδόσιος μετέθετο τὰ τείχη τῆς πόλεως, καὶ περὶ Κύρου τοῦ ἐπάρχου.

Ν. XXIV. Περὶ τοῦ πατριάρχου Φλαβιανοῦ, καὶ περὶ Εὐτυχοῦς τοῦ αἱρετικοῦ. Ὅτι τοῦ Ἀλεξανδρείας Διοσκόρῳ ἐπετράπη ἡ ζήτησις τῶν τοῦ Εὐτυχοῦς δογμάτων, καὶ ὅσα ἐκεῖνος ἐποίησεν. Ὅτι τοῦ Φλαβιανοῦ θανόντος, πατριάρχης κεχειροτόνητο Ἀνατόλιος. Ὅτι τὴν Πουλχερίαν μετέστησε τῆς διοικήσεως ὁ Θεοδόσιος. Ὅτι αὐθις τῇ ἀδελφῇ τὴν διοίκησιν. Ὅπως ἡ Πουλχερία ἐβελτίου τὸν ἀδελφόν. Ὅπως τὴν Αὐγούσταν Εὐδοκίαν ἀπέστερξεν ὁ Θεοδόσιος. Τελευτὴ Θεοδοσίου. Οἷος ἦν ὁ Θεοδόσιος.

Ν. XXV. Περὶ σημείων προμηνυόντων τὴν βασιλείαν τῷ Μαρκιανῷ. Περὶ τῆς τετάρτης συνόδου.

Ν. XXVI. Περὶ πατριαρχῶν. Περὶ τοῦ γενομένου θαύματος παρὰ τῆς ἁγίας μάρτυρος Εὐφημίας ἐπὶ τῇ κρίσει τῶν τόμων τῆς πίστεως. Τελευτὴ Πουλχερίας τῆς βασιλίσσης. Περὶ Οὐαλεντινιανοῦ τοῦ ἀνεψιοῦ Ὁνωρίου τοῦ ἐν Ῥώμῃ βασιλεύσαντος· Ὅπως ἐάλω παρὰ Γιζερίχου τοῦ Οὐανδήλων ῥηγὸς ἡ Ῥώμη. Τελευτὴ τοῦ βασιλέως Μαρκιανοῦ.

## LIBER DECIMUS QUARTUS.

Ν. I. Ὅτι τὸν υἱὸν τοῦ Ἄσπαρος ὁ Λέων ὑπύιησε Καίσαρα καὶ ὅτι ὁ δῆμος ἐστασίασε διὰ τοῦτο, καὶ ὅτι ὡς ἐπιβουλεύοντας αὐτῷ ἀνεῖλεν ὁ Λέων τὸν Ἄσπαρα καὶ τὸν υἱὸν αὐτοῦ Ἀρδαβούριον. Περὶ τοῦ Κοιαίστορος Ἰσοκασίου. Περὶ τοῦ γενομένου ἐμπρησμοῦ ἐπὶ τῆς βασιλείας Λέοντος. Περὶ τοῦ γενομένου ἐν Ἀντιοχείᾳ σεισμοῦ. Ὅαι ὁ Βασιλίσκος στρατοπεδάρχης προβληθεὶς, καὶ προσδαλὼν τοῖς τοῦ Γιζερίχου, ἡττήθη. Ὅτι ἔγγονον αὐτοῦ ὁ Λέων ἔστεψε διαδήματι εἰς βασιλέα. Περὶ τῆς τιμίας ἐσθῆτος τῆς Θεοτόκου. Περὶ πατριαρχῶν. Τελευτὴ Λέοντος τοῦ μεγάλου.

Ν. II. Ὅτι οἱ παρὰ Βασιλίσκου πεμφθέντες κατὰ τοῦ Ζήνωνος αὐτῷ προσετέθησαν. Ὅτι ἐπανῆλθεν ὁ Ζήνων εἰς τὰ βασίλεια, καὶ ὁ Βασιλίσκος ἐάλω καὶ διεφθάρη. Περὶ τοῦ ἐμπρησμοῦ γενομένου ἐν τοῖς χρόνοις τοῦ Βασιλίσκου, ὑφ' οὗ καὶ Ὅμαρος ἐν τῇ βασιλικῇ βιβλιοθήκῃ διεφθάρη. Ὅτι πολλοὺς ὁ Ζήνων ἐφύνευσε βασιλεύσας τὸ δεύτερον. Τελευτὴ Ζήνωνος.

Ν. III. Ὅθεν Δίκορος ἐκαλεῖτο ὁ Ἀναστάσιος. Περὶ πατριαρχῶν. Ὅτι χρεωκοπίαν ὁ Ἀναστάσιος ἔθετο, καὶ τὸν τοῦ Χρυσαργύρου δεσμὸν ἐξέκοψεν. Ὅτι τῆς τῶν συγχυτικῶν αἱρέσεως ὁ Ἀναστάσιος γεγονὼς, τὸν πατριάρχην ἐξώρισε. Περὶ Λογγίνου τοῦ ἀδελφοῦ Ζήνωνος τυραννῆσαι ἐπιχειρήσαντος, καὶ περὶ τῶν Ἰσαύρων. Περὶ τοῦ πάπα τῆς Ῥώμης. Περὶ τῶν Βουλγάρων. Περὶ Βιταλιανοῦ τυραννήσαντος. Καὶ ὅπως κατεπολεμήθη, καὶ περὶ Πρόκλου. Ὅτι προσβήκην εἰς τὸ Τρισάγιον βουληθέντος ποιήσασθαι τοῦ Ἀναστασίου, τὸ ὀρθόδοξον τοῦ λαοῦ ἐστασίασε, καὶ ὅσα ἐποίησεν.

Ν. IV. Περὶ Ἀλαμουνδάρου, καὶ ὅπως τοὺς τοῦ Σευήρου ἐπισκόπους διέπαιζεν. Περὶ τῶν Βουλγάρων, καὶ ὅπως ἥττησαν τοὺς Ῥωμαίους. Περὶ πατριαρχῶν. Περὶ τοῦ τῆς τύχης τῆς πόλεως ἀγάλματος. Περὶ τῶν ὀνειράτων ὧν εἶδεν ὁ Ἀναστάσιος. Τελευτὴ τοῦ βασιλέως Ἀναστασίου. Ὅτι ὁ Ἀναστάσιος ἔκτισε τὸ Μακρὸν τεῖχος.

Ν. V. Ὅπως ὁ Ἰουστῖνος εἰς τὴν βασιλείαν ἀνήχθη. Ὅτι ἀνηρέθη ὁ εὐνοῦχος Ἀμάντιος. Ὅτι τὴν ἐν Χαλκηδόνι σύνοδον ἐκύρωσεν Ἰουστῖνος, καὶ τὴν γαμετὴν ἔστεψεν· καὶ περὶ Βιταλιανοῦ. Περὶ τοῦ δυσσεβοῦς Σεβήρου, καὶ τοῦ μετ' αὐτὸν ἀρχιερατεύσαντος Παύλου. Περὶ πατριαρχῶν. Ὅτι ἐσπείσατο τοῖς Πέρσαις Ἰουστῖνος. Ὅτι αὖθις μάχη μέσον Ῥωμαίων καὶ Περσῶν γέγονεν. Περὶ Μανιχαίων. Περὶ Ἀναβάρζου. καὶ Ἐδέσης, καὶ Ἱερουπόλεως. Περὶ γυναικὸς γιγαντώδους· Ὅτι στρατηλάτης ὁ Ἰουστινιανὸς προεβλήθη. Ὅτι νοσῶν ὁ Ἰουστῖνος ἔστεψε βασιλέα τὸν Ἰουστινιανόν. Τελευτὴ Ἰουστίνου.

Ν. VI. Περὶ κομήτου. Περὶ τῆς γενομένης στάσεως τῶν δήμων. Ὅτι ὑπάτιόν τινα συγγενῆ τοῦ βασιλέως Ἀναστασίου οἱ δῆμοι ἀνηγόρευσαν. Περὶ τῶν ἀναιρεθέντων ἐκ τοῦ δήμου ἐν τῷ θεάτρῳ. Περὶ τῆς ἀνοικοδομῆς τῆς Μεγάλης ἐκκλησίας. Περὶ τοῦ Δύγουστεῶνος. Περὶ τοῦ τερατουργοῦ κυνός.

Ν. VII. Περὶ πατριαρχῶν. Περὶ τῶν Οὐανδήλων, καὶ ὅπως τῆς Λιβύης ἐκράτησαν, καὶ ἐπὶ πόσον καὶ ὅπως ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ κατεπολεμήθησαν παρὰ τοῦ Βελλισαρίου. Ἥττα τοῦ Γελίμερος, πολιορκία τε καὶ κατάσχεσις. Οἷος ὁ θρίαμβος γέγονεν. Περὶ τῆς τῶν λαφύρων πομπῆς.

Ν. VIII. Ὅτι ὁ Βελλισάριος εἰς τὴν Ἰταλίαν ἐστάλη, ταύτην τε καὶ τὴν Ῥώμην ὑπέταξεν τῷ βασιλεῖ ὑπὸ Γότθων κατεχομένην. Περὶ τοῦ πατριάρχου Μηνᾶ καὶ περὶ μερικῆς συνόδου ὑπ' αὐτοῦ καὶ πάπα Ῥώμης Ἀγαπητοῦ συστάσης. Περὶ πατριαρχῶν. Περὶ τῆς πέμπτης συνόδου. Ὅπως ὁ Βελλισάριος τὴν Ῥώμην ἔλαβε, καὶ πόλεις ἑτέρας.

Ν. IX. Ὅτι καὶ πᾶσαν τὴν Ἰταλίαν ὑπέταξεν ὁ Βελλισάριος. Τελευτὴ Θεοδώρας τῆς βασιλίδος. Περὶ τοῦ κήτους. Ὅτι ἐν τοῖς χρόνοις Ἰουστινιανοῦ ἡ τῆς μετάξης γένεσις ἐγνώσθη τῷ βασιλεῖ, καὶ τοῖς Ῥωμαίοις. Περὶ ἐπιβουλῆς, καὶ περὶ τοῦ Βελ-

λισαρίου. Ὅτι αἱρέσει ἄλους ὁ βασιλεὺς οὗτος ἐτελεύτησε.

Ν. Χ. Περὶ τῶν ναῶν τῶν παρὰ Ἰουστίνου δομηθέντων. Ὅτι τὰς ὀφειλὰς τῶν τότε χρεωστούντων ἀπέτισεν ἡ Αὐγούστα Σοφία. Περὶ τοῦ ἐπάρχου, καὶ τοῦ ἀδικοῦντος, καὶ μὴ ἀπαντήσαντος εἰς τὸ δικαστήριον. Ὅτι τὰς πρὸς Πέρσας σπονδὰς ἔλυσεν Ἰουστῖνος. Ἀνάῤῥησις Τιβερίου, καὶ τελευτὴ Ἰουστίνου.

Ν. XI. Ὅτι ἐπῆλθον Πέρσαι τῇ Ἀρμενίᾳ, καὶ συμμίξαντες τοῖς Ῥωμαίοις ἡττήθησαν. Ὅτι τὸ λουτρὸν τῶν Βλαχερνῶν παρὰ Τιβερίου οἰκοδομεῖσθαι ἤρξατο. Περὶ Χαγάνου, ὅτι σταλεὶς κατὰ Περσῶν Μαυρίκιος καὶ συμβαλὼν αὐτοῖς ἐνίκησε, καὶ γαμβρὸς τοῦ βασιλέως ἐγένετο. Ἀνάῤῥησις Μαυρικίου, καὶ Τιβερίου τελευτή.

Ν. XII. Περὶ Χαγάνου. Περὶ Βαραὰμ τοῦ Περσῶν στρατηγοῦ. Καθαίρεσις Ὁρμίσδου ἐκ τῆς ἀρχῆς. Ἀνάῤῥησις Χοσρόου. Ἀναίρεσις Ὁρμίσδου. Ἐπανάστασις κατὰ τοῦ Χοσρόου, καὶ φυγὴ αὐτοῦ πρὸς Ῥωμαίους. Περὶ τῶν ἐκλωκότων Τούρκων. Ὅσα ὁ Χοσρόης περὶ τοῦ μέλλοντος ἀπεφοίβασεν, ὡς τὰ ἐσόμενα εἰδὼς ἐξ ἀστρολογίας. Ὅτι τὸν υἱὸν ὁ Μαυρίκιος ἔστεψεν. Περὶ τοῦ ναοῦ τῶν ἁγίων μ'. Ὅπως ὁ Μαυρίκιος πολιορκοῦντα τὸν Χαγάνον τὴν Τζουρουλὸν παρεσκεύασε καὶ ἄκοντα σπείσασθαι.

Ν. XIII. Περὶ πατριαρχῶν. Περὶ τῶν παρὰ τοῦ Χαγάνου πιωλουμένων αἰχμαλώτων, οὓς ὁ βασιλεὺς Μαυρίκιος οὐκ ὠνήσατο. Ὅτι μὴ ὠνησαμένου τοῦ βασιλέως τοὺς αἰχμαλώτους, ὁ Χαγάνος πάντας ἀνεῖλεν. Ὅτι διὰ τὴν τῶν αἰχμαλώτων ἀπώλειαν ἐμισήθη ὁ βασιλεὺς, καὶ ὁ δῆμος ἐστασίαζεν. Ὅτι τῷ υἱῷ αὐτοῦ γυναῖκας ὁ βασιλεὺς συνέζευξεν. Περὶ τοῦ ὀνείρου ὁ βασιλεὺς ἐθεάσατο. Ὅτι ἐδέετο ὁ βασιλεὺς τοῦ Θεοῦ ἐνταῦθα δίκας ἐκτίσαι. Ὅτι στασιάσαν τὸ στρατιωτικὸν τὸν Φωκᾶν ἀνηγόρευσε βασιλέα.

Ν. XIV. Ὅτι ὁ Φωκᾶς ἐστέφθη παρὰ τοῦ πατριάρχου. Ἀναίρεσις Μαυρικίου καὶ παντὸς τοῦ γένους αὐτοῦ. Ἀπόστασις Ναρσοῦ, εἶτα προσέλευσις αὖ, καὶ κατάφλεξις. Περὶ τῶν ἀναιρεθέντων ὑπὸ Φωκᾶ. Περὶ πατριαρχῶν. Ὅτι οἱ ἐν Ἀντιοχείᾳ Ἰουδαῖοι ἐπανέστησαν κατὰ τῶν ἐκεῖ Χριστιανῶν. Περὶ πατριαρχῶν. Ὅτι τὴν θυγατέρα αὐτοῦ ὁ Φωκᾶς κατηγγύησε τῷ στρατηλάτῃ Ἡρίσκῳ, καὶ ὅ ὡς καὶ παρ' ἐκείνου καὶ παρὰ πάντων ἐμισήθη. Ἐπανάστασις τῶν ἐν τῇ Ἀφρικῇ στρατευμάτων κατὰ τοῦ Φωκᾶ. Ἧττα τοῦ Φωκᾶ. Ἀναίρεσις Φωκᾶ.

Ν. XV. Ὅτι πάντοθεν τῇ Ῥωμαίων ἀρχῇ ἐγίνοντο δυστυχήματα. Ὅτι δύο παῖδες τῷ Ἡρακλείῳ ἐκ τῆς Αὐγούστης Εὐδοκίας ἐτέχθησαν. Τελευτὴ τῆς Αὐγούστης Εὐδοκίας. Ὅτι τὴν ἰδίαν ἀνεψιὰν ὁ Ἡράκλειος ἔγημεν. Ὅτι διεπρεσβεύσατο πρὸς Χοσρόην Ἡράκλειος περὶ εἰρήνης, ὁ δὲ τὴν πρεσβείαν ἀπώσατο. Περὶ Κρίσπου, καὶ ὅπως διετέθη πρὸς τὸν Ἡράκλειον. Ὅτι τὸν Κρίσπον κληρικὸν καρῆναι προσέταξεν. Περὶ τῶν ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων ἀναιρεθέντων Χριστιανῶν, καὶ περὶ τῶν τιμίων ξύλων καὶ τοῦ πατριάρχου. Ὅτι τῷ Σαρβάρῳ συμπλακεὶς ὁ Ἡράκλειος, ἐνίκησεν.

Ν. XVI. Ὅτι παραβὰς τὰς συνθήκας ὁ Χαγάνος, ἐπῆλθε τῇ πόλει, καὶ ἡττηθεὶς ἔφυγεν. Ὅσα ὁ Ἡράκλειος τοῖς Πέρσαις μαχόμενος κατώρθωσεν. Ὅπως ὁ ἀρχισατράπης Σάρβαρος, καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ τῷ βασιλεῖ προσεχώρησαν. Ὅπως παρὰ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ ὁ Χοσρόης καθηρέθη τῆς βασιλείας, καὶ ἀνῃρέθη. Ὅτι ὁ Σιρόης βασιλεύσας ἐσπείσατο Ῥωμαίοις.

Ν. XVII. Ὅπως ὁ Ἡράκλειος εἰς τὴν τῶν Μονοθελητῶν αἵρεσιν ἐξεκυλίσθη. Περὶ τοῦ ἱεροῦ Σωφρονίου, καὶ τῆς παρ' ἐκείνου γενομένης συνόδου. Περὶ πατριαρχῶν. Περὶ Μουχούμετ, καὶ ὅπως καὶ ποτὲ εἰς τὰς Ῥωμαϊκὰς χώρας ἐγκατῳκίσθη. Ἡρακλείου τελευτή.

Ν. XIX. Βασιλεία Κώνσταντος τοῦ ἐγγόνου Ἡρακλείου, ὃς καὶ Μονοθελητὴς ἦν. Ὅτι ὁ τῶν Σαρακηνῶν ἀρχηγὸς στόλῳ κατὰ Ῥωμαίων ἐχώρησε, καὶ ἀντιταξάμενος αὐτῷ ὁ Κώνστας ἡττήθη. Ὅτι ἐπὶ καιρὸν ἠρέμησαν οἱ Ἀγαρηνοί. Περὶ πατριαρχῶν, καὶ τοῦ Πύῤῥου. Ὅπως ἐμισήθη ὁ Κώνστας παρὰ τῶν ὑπηκόων, καὶ εἰς Σικελίαν ἀπάρας ἐκεῖ ἀνῃρέθη.

Ν. XX. Ἀπελθὼν ὁ Κωνσταντῖνος εἰς Σικελίαν τοὺς φονεῖς τοῦ πατρὸς ἐκόλασε, καὶ ὅθεν ἐπεκλήθη Πωγωνάτος. Ὅτι σὺν στόλῳ οἱ Ἀγαρηνοὶ ἐπολιόρκουν τὴν Κωνσταντινούπολιν ἐπὶ ἑπτὰ ἐνιαυτοὺς, καὶ ἀπῆλθον παθόντες ἃ δράσαντας. Ὅτι ἐπὶ τούτου τοῦ βασιλέως τὸ ὑγρὸν πῦρ εὑρέθη. Ὅτι ἀπογνόντες οἱ τῆς Ἄγαρ εἰρήνην ἤτησαν, καὶ δασμὸν φέρειν ἐτήσιον τῇ βασιλείᾳ Ῥωμαίων κατέθεντο.

Ν. XXI. Ὅτι καὶ οἱ Ἑσπέριοι τῶν Ῥωμαίων πολέμιοι ἐσπείσαντο. Περὶ πατριαρχῶν, καὶ τῆς συνόδου ἕκτης. Ὅτι ἐξεστράτευσε κατὰ Βουλγάρων οὗτος ὁ βασιλεὺς, εἶτα τῶν Ῥωμαίων τραπέντων, ἠναγκάσθη σπείσασθαι, καὶ φόρους διδόναι. Τελευτὴ τοῦ Κωνσταντίνου τοῦ Πωγωνάτου.

Ν. XXII. Περὶ τῶν Μαρδαϊτῶν, καὶ ὅπως αὐτοὺς ἐκ τοῦ Διβάνου μετῴκισεν οὗτος ὁ βασιλεὺς, ἀπατηθεὶς παρὰ τῶν Ἀράβων. Ὅτι ὑπέταξε τὴν Ἰβηρίαν καὶ τὴν Ἀλβανίαν. Ὅτι ἔλυσε τὰς πρὸς τοὺς Βουλγάρους σπονδὰς, καὶ ἔθγη Σθλαβικὰ ὑπηγάγετο. Περὶ τῶν Ἀγαρηνῶν, ὅτι ἐμισήθη παρὰ πάντων ὁ βασιλεὺς οὗτος δι' εὐνοῦχόν τινα Θεοδόσιον. Ὅτι κατηνέχθη τῶν ἀνακτόρων ὁ Ἰουστινιανὸς, καὶ τὴν ῥῖνα ἐτμήθη.

Ν. XXIII. Ὅπως τὴν Ἀφρικὴν εἷλον οἱ Ἄραβες, καὶ ὅπως αὐτὴν ἀφῄρηντο. Ὅτι αὖθις εἷλον τὴν Ἀφρικὴν οἱ Ἄραβες. Ἐπανάστασις τοῦ ναυτικοῦ, ἀνάῤῥησις Ἀψιμάρου. Καθαίρεσις Λεοντίου.

Ν. XXIV. Περὶ τῶν Ἀγαρηνῶν, καὶ ὅσα ἐποίησάν τε καὶ ἔπαθον. Περὶ Ἰουστινιανοῦ, καὶ ὅτι ἔλαβεν εἰς γυναῖκα τὴν ἀδελφὴν τοῦ Χαγάνου, καὶ ὅτι ἐπεβούλευεν ὁ Χαγάνος τῷ Ἰουστινιανῷ, τοῦ Ἀψιμάρου δώσειν αὐτῷ χρήματα πολλὰ ὑποσχομένου, καὶ ὅτι τοῦτο γνοὺς ἐκεῖνος πρὸς Βουλγάρους κατέφυγεν. Ὅτι μετὰ τῶν Βουλγάρων τῇ πόλει ἐπιστρατεύσας νύκτωρ ἐντὸς εἰσῆλθε διὰ τοῦ ἀγωγοῦ.

Ν. XXV. Ὅπως ἐκόλασε τὸν Λεόντιον, καὶ τὸν Ἀψίμαρον καὶ ἑτέρους ὁ Ἰουστινιανὸς, καὶ τὸν πατριάρχην. Ὅτι ἔστεψε τὴν γυναῖκα αὐτοῦ καὶ τὸν υἱόν. Ὅτι ἐπῆλθε κατὰ Βουλγάρων, καὶ ἡττήθη. Ἀπόστασία Χερσωνιτῶν, καὶ ἀνάῤῥησις Φιλιππικοῦ τοῦ καὶ Βαρδάνη. Ὅτι καὶ οἱ τοῦ στόλου τὸν Φιλιππικὸν εὐφήμησαν. Ἀναίρεσις Ἰουστινιανοῦ καὶ τοῦ παιδὸς αὐτοῦ.

Ν. XXVI. Ὅθεν ἀθετῆσαι τὴν ἕκτην σύνοδον προήχθη. Οἷος ἦν περὶ πράξεις ὁ Φιλιππικός. Περὶ πατριαρχῶν. Περὶ Βουλγάρων καὶ τῶν Ἀγα-

ρηνῶν. Καθαίρεσις ἐκ τῆς βασιλείας τοῦ Φιλιππικοῦ.

Ν. XXVII. Περὶ πατριαρχῶν. Ὅτι στόλον ὁ βασιλεὺς οὗτος κατὰ τῶν Ἀγαρηνῶν ἔστειλε. Καὶ οἱ τοῦ στόλου τὸν ἄρχοντα στασιάσαντες ἀνεῖλον, καὶ τινα Θευδόσιον ἀνηγόρευσαν αὐτοκράτορα. Ὅτι τοῦ Ἀρτεμίου ἐν Νικαίᾳ διάγοντος, ὁ Θεοδόσιος ἐκ προδοσίας τὴν πόλιν εἷλε. Καὶ ὁ Ἀρτέμιος καρεὶς ἐν Θεσσαλονίκῃ περιωρίσθη.

Ν. XXVIII. Ὅτι ὁ Ἰσαυρὸς Λέων καὶ ὁ Ἀρτάβασδος ἐπανέστησαν κατὰ τοῦ Θεοδοσίου. Καθαίρεσις τοῦ βασιλέως Θεοδοσίου.

## LIBER DECIMUS QUINTUS.

Ν. I. Περὶ Ἀβασγῶν, καὶ ὅτε καὶ ὅπως εἰς θεογνωσίαν μετήχθησαν. Ὅτι τοὺς ἄρχοντας αὐτῶν οἱ Ἀβασγοὶ καθελόντες ἐκ τοῦ βασιλέως Ῥωμαίων ἐδέχοντο ἄρχοντας. Ὅτι Ἄραβες ἐξ Ἀδούδου περάσαντες, τὴν πόλιν ἐπολιόρκουν κατὰ γῆν τε καὶ θάλατταν, καὶ κακῶς ἀπηλλάγησαν ἀμφοτέρωθεν.

Ν. II. Ὅτι ὁ στρατηγὸς Σικελίας τυραννίδι ἐπεχείρησεν. Ὅπως ἡ ἐν Σικελίᾳ ἐπανάστασις κατέλυθη. Ὅτι ἄνευ ε' νηῶν αἱ ἄλλαι τῶν Ἀράβων ἀπώλοντο σὺν αὐτοῖς. Περὶ τοῦ Κοπρωνύμου. Ὅτι ἔστεψε τὸν Κοπρώνυμον ὁ Λέων. Ὅτι κατὰ τῶν ἁγίων εἰκόνων ὁ Λέων εἰς τοὐμφανὲς ἐξελύττησεν. Περὶ πατριαρχῶν.

Ν. III. Ὅτι οἱ τὴν βασιλείαν προμαντευσάμενοι Ἑβραῖοι τῷ Λέοντι τὴν τῶν ἁγίων εἰκόνων καθαίρεσιν ᾔτησαν. Περὶ τοῦ πλησίον τῶν Χαλκοπρατίων βασιλικοῦ οἴκου, καὶ τῆς ἐν αὐτῷ βιβλιοθήκης, καὶ τῶν ἐν αὐτῷ διδασκάλων.

Ν. IV. Ὅτι διὰ τὴν ἀσέβειαν τοῦ Λέοντος ὁ πάπας Ῥώμης τοῖς Φράγγοις ἐπαίσατο, καὶ τοὺς ἐκ τῆς Ἰταλίας τῇ βασιλείᾳ κομιζομένους ἐπέσχε φόρους. Καὶ ὅτι Γερμανικὸν ἔθνος οἱ Φράγγοι, καὶ οὐ Ῥωμαῖοι. Οἷα κατὰ τῶν ὀρθοδόξων ἐποίει ὁ Λέων. Καὶ ὅτι τὴν τοῦ Χαγάνου θυγατέρα ἔγημεν ὁ Κοπρώνυμος.

Ν. V. Οἷος ἦν ὁ μισόθεος οὗτος. Ἐπανάστασις τοῦ Ἀρταβάσδου κατὰ τοῦ Κοπρωνύμου. Ὅτι ὁ Κοπρώνυμος, περαιωθεὶς εἰς Θρᾴκην, τὴν πόλιν ἐπολιόρκει, καὶ ταύτης ἐκράτησε, τὸν Ἀρτάβασδον, καὶ τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ, καὶ τὸν πατριάρχην δημοσίᾳ τύψας, ἐθριάμβευσεν, εἶτ' αὐτῆς πατριάρχην αὐτὸν εἴασεν εἶναι.

Ν. VI. Περὶ πατριαρχῶν, καὶ περὶ τῆς τοῦ Κοπρωνύμου ἀθρυισθείσης τῶν ἀνιόρων ἐπισκόπων συνόδου. Περὶ Βουλγάρων.

Ν. VII. Οἷος χειμὼν γέγονεν ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ δυσωνύμου. Οἷα ἐφρόντι ὁ ἀθεος, καὶ οἷα ἐποίει. Ὅσα ἐποίει ὁ Κοπρώνυμος κατὰ τῶν μὴ πεισθέντων βεβαιῶσαι τὴν κατὰ τῶν ἁγίων εἰκόνων συγγραφήν. Ὅτι κατὰ Βουλγάρων ἐκστρατεύσας ἄπρακτος ἐπανῆλθε, καὶ οἷα κατὰ τῶν μοναχῶν ἐποίει, καὶ κατὰ ἀρχόντων. Ὅπως καὶ τὸν πατριάρχην αὐτοῦ ἐξῶσε τῆς Ἐκκλησίας, καὶ ἐκύλασε, καὶ ἀπέκτεινεν.

Ν. VIII. Ὅτι τινὰς τῶν Βουλγάρων ᾠκειώσατο ὁ Κοπρώνυμος, οἳ ἐδήλουν αὐτῷ τὰ τοῦ ἄρχοντος σφῶν βουλεύματα. Ὅπως ὁ τῶν Βουλγάρων ἀρχηγὸς ἡπάτα τὸν βασιλέα, καὶ ἔγνω τοὺς αὐτῷ ᾠκειωμένους Βουλγάρους. Ὅπως κατὰ Βουλγάρων ἐξεστράτευσε, καὶ νοσήσας ὑπέστρεψε, καὶ κατέστρεψε τὴν ζωήν. Οἷα κατὰ τῶν μοναχῶν καὶ τῶν μοναστηρίων καὶ κατὰ τῶν σεπτῶν λειψάνων τῶν ἁγίων ὁ πάντολμος ἐτόλμα. Περὶ τοῦ ἱεροῦ λειψάνου τῆς πανευφήμου μάρτυρος Εὐφημίας.

Ν. IX. Περὶ πατριαρχῶν. Ὅτι διὰ τὰς ἁγίας εἰκόνας ὁ Λέων ἐκόλασέ τινας τῶν ἀρχόντων. Τελευτὴ τοῦ Λέοντος.

Ν. X. Ὅτι ἐπιβουλῆς γενομένης ἡ Θεοδώρα τοὺς μὲν ἄλλους ἐκόλασε, τοὺς δὲ ἀνδραδέλφους αὐτῆς ἀπέκειρε, καὶ ἱερέας παρεσκεύασεν. Περὶ τῆς εὑρεθείσης λάρνακος ἐν τῇ Θρᾴκῃ κατὰ τὸ μακρὸν τεῖχος. Ὅτι κατηγγυήσατο τῷ υἱῷ γυναῖκα ἡ Εἰρήνη. Ὅτι ὁ τῶν Ἀράβων ἀρχηγὸς μέχρι Χρυσοπόλεως ἐλθὼν ἐσπείσατο, φόρους αὐτοῖς διδόναι τῶν Ῥωμαίων συνθεμένων. Περὶ τοῦ πατρικίου Ἐλπιδίου.

Ν. XI. Ὅτι ὁ πατριάρχης Παῦλος ἐξέστη τῆς Ἐκκλησίας. Ὅτι ὁ ἐν ἁγίοις Ταράσιος πατριάρχης προεχειρίσθη. Περὶ τῆς ἑβδόμης συνόδου. Ὅτι ὁ βασιλεὺς Κωνσταντῖνος νεανίας γενόμενος εἰς ἑαυτὸν τὴν διοίκησιν μεταγαγεῖν ἐμελέτησε. Γνωσθεὶς δὲ παρὰ τῆς μητρὸς ἐτύφθη, καὶ δημοσιεύειν ἐκωλύθη. Ὅτι τοῖς Ἀρμενιακοῖς καὶ οἱ τῶν ἄλλων θεμάτων συμφρονήσαντες τὸν Κωνσταντῖνον μόνον εὐφήμουν, καὶ ὅσα ἐκεῖνος προελθὼν ἐποίησεν.

Ν. XII. Ὅτι ὁ Θωμαΐτης τρίκλινος ἐκαύθη. Ἐκστρατεῖαι τοῦ Κωνσταντίνου κατὰ Βουλγάρων καὶ τῶν Ἀράβων. Ὅτι αὖθις ἀνήγαγε τὴν μητέρα εἰς τὰ βασίλεια, καὶ εὐφημεῖσθαι αὐτὴν παρεχώρησεν· οἱ δὲ Ἀρμενιακοὶ αὖθις ἐστασίαζον· καὶ περὶ τοῦ Μωσηλέ. Ὅτι τοῖς Βουλγάροις συμβαλὼν ὁ Κωνσταντῖνος ἡττήθη, καὶ ὅτι ἐστασίασε τὸ στρατιωτικόν, καὶ ὅτι τοὺς θείους ὁ Κωνσταντῖνος ἐτιμωρήσατο. Ὅτι, τὴν οἰκείαν γαμετὴν ἄκουσαν ἀποκείρας ὁ Κωνσταντῖνος, ἑτέραν ἠγάγετο. Ὅτι κατὰ Βουλγάρων ὁ βασιλεὺς ἐξεστράτευτε.

Ν. XIII. Περὶ τοῦ μοναχοῦ Πλάτωνος. Ὅτι ἐτυφλώθη ὁ βασιλεὺς Κωνσταντῖνος εἰδήσει τῆς μητρὸς αὐτοῦ. Περὶ Λέοντος πάπα Ῥώμης, καὶ ὅπως οἱ Φράγγοι, καὶ πότε τῆς Ἰταλίας καὶ τῆς Ῥώμης αὐτῆς ἐκυρίευσαν. Περὶ τῶν ἀνδραδέλφων τῆς βασιλίσσης Εἰρήνης. Ὅτι ἐζήτει ὁ τῶν Φράγγων ἀρχηγὸς συζευχθῆναι τῇ βασιλίσσῃ. Ὅπως καὶ παρὰ πάντων εἰς τὰ βασίλεια ὁ ἀπὸ γενικῶν ἀνήχθη Νικηφόρος.

Ν. XIV. Ὅσα πρὸς τὴν βασιλίδα Εἰρήνην ὁ Νικηφόρος εἵρηκε, καὶ ὅσα πρὸς ἐκεῖνον ἐκείνη, καὶ ὅτι πολλὰ ὑπέδειξεν αὐτῷ χρήματα τεθησαυρισμένα, καὶ ὡς αὐτίκα ὑπερωρίσθη. Οἷος ἦν τοὺς τρόπους ὁ Νικηφόρος. Τελευτὴ Εἰρήνης. Ἀνάρρησις Σταυρακίου τοῦ υἱοῦ Νικηφόρου. Περὶ πατριαρχῶν. Ὅτι μετὰ τὸν ἐν ἁγίοις Ταράσιον ὁ θεῖος Νικηφόρος προεχειρίσθη πατριάρχης. Ὅπως ὁ Πλάτων καὶ ὁ Στουδίτης Θεόδωρος ἐστασίαζον. Οἵας κερδῶν ἐπινοίας ἐπενόει ὁ βασιλεὺς Νικηφόρος ὁ ἀπὸ γενικῶν. Περὶ τοῦ εἰσβραμόντος ξιφηφόρου εἰς τὰ βασίλεια, καὶ ζητοῦντος ἀνελεῖν τὸν βασιλέα.

Ν. XV. Ὅτι Μανιχαίους καὶ Ἀθιγγάνους ἐκέχρητο ἐν μαντείαις Ἐκστρατεία κατὰ Βουλγάρων, ἐν ᾗ εὐτυχήσας, καὶ ἐπαρθείς, ὕστερον ἡττήθη καὶ ἀπώλετο. Ὅτι τὴν κεφαλὴν τοῦ βασιλέως ὁ Κροῦμος ἀνεσταύρωσεν, εἶτα ἀντὶ κύλικος ἐκέχρητο.

Ν. XVI. Ἀνάρρησις τοῦ Ῥαγγαβὲ Μιχαήλ.

Ν. XVII. Ὅπως διετέθη ὁ Μιχαὴλ πρὸς τὴν τοῦ

Σταυρακίου σύμβιον. Ὅτι ἔστειλεν ὁ Μιχαὴλ τὸν υἱὸν αὐτοῦ Θεοφύλακτον. Ὅτι τοὺς κατὰ τῶν ἁγίων εἰκόνων νεανιευομένους ἠκίσατο. Περὶ τῶν Ἀγαρηνῶν. Ὅτι ὁ τῶν Βουλγάρων ἄρχων ἤτει σπονδὰς, ὁ δὲ βασιλεὺς ἃ ἐκεῖνος ἐζήτει μὴ πληρῶν, παρητήσατο σπείσασθαι, καὶ οἱ Βούλγαροι κατὰ μεσημβρίας ἐχώρησαν, καὶ τὸ ἄστυ εἷλον.

N. XVIII. Ὅτι μαθὼν ὁ βασιλεὺς μέλλειν τοὺς Βουλγάρους τῇ Θρᾴκῃ ἐπελθεῖν, ἐξῆλθε, καὶ οἱ μὲν Βούλγαροι ἄπρακτοι ἔμειναν, ἐκεῖνος δὲ τὴν οἰκείαν χώραν διὰ τῆς προσεδρίας τοῦ στρατοῦ ἐκάκου. Ἵππα τῶν Βουλγάρων ἐπελθόντων· ἡττήθησαν οἱ Ῥωμαῖοι ἐπιβουλῇ τοῦ Ἀρμενίου Λέοντος. Ὅπως ὁ Λέων ἑαυτῷ τὴν βασιλείαν περιεποιήσατο. Ὅτι βίᾳ τὴν βασιλείαν καταδέχεσθαι ὁ Λέων ἐσχημάτιζετο, καὶ ὅπως ὁ Μιχαὴλ ἀπραγμόνως ἐξέστη τῆς ἀρχῆς, καὶ ὅσα ἔπαθεν.

N. XIX. Ὅσα συνέβη σημαντικὰ τοῦ τὸν Μιχαὴλ τοῦ Λέοντος διάδοχον ἔσεσθαι. Ὅτι περὶ σπονδῶν διαπρεσβευσάμενος ὁ Λέων πρὸς τὸν ἄρχοντα Βουλγάρων, ἐπεὶ οὐκ ἐδέχθη, ἐξεστράτευσε κατ' ἐκείνου, καὶ ἐνίκησε. Ὅπως ὁ Ἀρμένιος Λέων ἔθετο τῇ τῶν εἰκονομάχων αἱρέσει. Περὶ τοῦ Μελισσηνοῦ Θεοδότου, καὶ ὅπως τὸν Λέοντα ἠπάτησε κατὰ τῶν ἁγίων εἰκόνων λυττῆσαι. Ὅτι ἀντιλέγοντα αὐτῷ περὶ τῶν ἁγίων εἰκόνων τὸν θεῖον Νικηφόρον τὸν πατριάρχην ἐξώρισεν. Περὶ τῆς προγνώσεως τοῦ πατριάρχου Νικηφόρου καὶ τοῦ ὁμολογητοῦ Θεοφάνους.

N. XX. Ὅτι ὁ Μελισσηνὸς Θεόδοτος προεβλήθη πατριάρχης, καὶ ὅθεν ὡκειώθη οὗτος τῷ Λέοντι. Περὶ τοῦ Πρωτοψάλτου, καὶ ὅπως ἠρέθισε τὸν βασιλέα κατὰ τῶν ἁγίων εἰκόνων. Ὅτι ὀργίλος ἦν ὁ Λέων, καὶ κολαστὴς ἀπαραίτητος.

N. XXI. Περὶ τοῦ Τραυλοῦ Μιχαὴλ, καὶ ὅπως, ἐπὶ τυραννίδι ἁλούς, διέφυγε τὴν τιμωρίαν καὶ ἐβασίλευσε. Ὅσα προεῖπεν ὁ Λέων περὶ τοῦ Μιχαήλ. Περὶ τῶν ἐν τῇ βιβλίῳ τῇ ἐν τοῖς ἀνακτόροις, καὶ τῶν ἐν ἐκείνῳ εἰκονισμένων, καὶ ὅπως ἡρμηνεύθησαν ἐκεῖνα, καὶ παρὰ τίνος. Περὶ τοῦ ἐνυπνίου τῆς μητρὸς τοῦ Λέοντος. Ἕτερον ἐνύπνιον. Ὅτι πεδηθεὶς τοὺς πόδας ὁ Μιχαὴλ τῷ Παπίᾳ παρεδόθη φυλάττεσθαι. Ὅπως ὁ βασιλεὺς εἰς τὴν τοῦ Παπίου καταγωγὴν ἀπῆλθε, καὶ ὅσα εἶδε, καὶ ὡς ἠπείλησε, καὶ ὡς οὐκ ἔλαθεν. Ὅσα ὁ Μιχαὴλ τοῖς συνωμόταις ἐπέστειλε. Ἀναίρεσις Λέοντος τοῦ Ἀρμένιου.

N. XXII. Ὅθεν ὥρμητο ὁ Μιχαὴλ, καὶ οἷος τὴν πίστιν καὶ τὰ ἤθη. Ὅτι καὶ οὗτος τοὺς πρὸ αὐτοῦ ἐμιμήσατο. Ὅσα ὁ ματαιόφρων Μιχαὴλ ἐφρόνει. Περὶ τῆς τοῦ Θωμᾶ τυραννίδος. Ὅτι περιέθετο ἑαυτῷ ὁ Θωμᾶς τὰ τῆς βασιλείας παράσημα. Ὅτι εὐτύχει ὁ τύραννος οὗτος, καὶ ἐκρατύνετο.

N. XXII. Ὅτι καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν προσβαλὼν ὁ Θωμᾶς τῇ πόλει πολλάκις, οὐδὲν ἀνύσαι ἴσχυσεν, ἀλλ' ἥττητο συνεχῶς· ὁ δὲ καὶ ἡττώμενος τοῦ τυραννεῖν οὐκ ἀπείγετο. Ὅτι ὁ τῶν Βουλγάρων ἀρχηγὸς, σπονδὰς μετὰ Ῥωμαίων θέμενος, ἅμα καὶ ἐνίκησε, καὶ αἴτιος γέγονε τῆς αὐτοῦ καταλύσεως. Κατάσχεσις τοῦ Θωμᾶ. Περὶ τῆς Ἡρακλείας καὶ τοῦ Πανίου μηδὲ μετὰ τὴν κατάλυσιν τοῦ Θωμᾶ τῆς ἀποστασίας ἀφισταμένων.

N. XXIV. Ὅπως ἡ Κρήτη γέγονεν ὑπὸ τοὺς Ἀγαρηνούς. Ὅπως καὶ τίνα δευτέραν γαμετὴν εἵλήφει ὁ Μιχαήλ. Περὶ πατριαρχῶν. Περὶ τῶν ἐν τῇ Κρήτῃ Ἀγαρηνῶν. Περὶ στάσεως ἐν Σικελίᾳ συστάσης.

N. XXV. Ὅτι τὴν μητρυιὰν ἑαυτοῦ εἰς τὴν μονὴν, ἐξ ἧς ἐλήφθη, ἐγκατέστεστησεν. Περὶ τῆς γυναικὸς Κασίας. Ὅπως περὶ τοὺς ἀδικοῦντας διέκειτο ὁ Θεόφιλος, καὶ ὅπως τῆς εὐθηνίας τῶν ὠνίων ἐφρόντιζε. Περὶ τοῦ ἀδελφοῦ τῆς Αὐγούστης τοῦ Πετρωνᾶ. Περὶ τοῦ πλοίου τῆς Αὐγούστης.

N. XXVI. Περὶ τῶν γονέων τῆς Θεοδώρας, καὶ περὶ τῆς μητρὸς αὐτῆς, καὶ τῶν θυγατέρων τοῦ βασιλέως. Περὶ τῆς δεσποίνης Θεοδώρας, καὶ τοῦ παράφρονος Δενδερί. Ὅτι βαρὺς ἦν τῶν εὐσεβῶν κυλαστὴς ὁ Θεόφιλος. Περὶ τοῦ συγκέλλου Ἰωάννου, καὶ ὅπερ πρὸς τοὺς Ἀγαρηνοὺς ἀπεστάλη, καὶ ὅσα ἐποίησε.

N. XXVII. Περὶ τῶν τῆς πόλεως παραλίων τειχῶν. Περὶ τοῦ ξενῶνος τοῦ Θεοφίλου. Περὶ τοῦ μοναχοῦ Λαζάρου τοῦ ζωγράφου. Περὶ τῶν ὁμολογητῶν αὐταδέλφων Θεοφάνους καὶ Θεοδώρου, τῶν γραπτῶν. Ὅτι ἐπὶ θυγατρὶ ἐποιήσατο γαμβρὸν Ἀλέξιον τὸν Μωσηλὲ, ὃν καὶ Καίσαρα ἐτίμησε. Περὶ τοῦ Μανουὴλ καὶ τοῦ Θεοφόβου. Ὅτι τοῖς Πέρσαις μαχόμενος ὁ Θεόφιλος ἡττήθη, καὶ ἥλω ἂν εἰ μὴ ὁ Θεόφοβος ἐβοήθησε.

N. XXVIII. Περὶ τοῦ περιδεξίου Ἀγαρηνοῦ, καὶ τοῦ ἐκταρίου Θεοδώρου τοῦ Κρατερῆ. Ἐκστρατεία κατὰ τῶν Ἀγαρηνῶν, καὶ νίκη τοῦ βασιλέως. Ὅτι πίστεις λαβὼν ὁ Μανουὴλ ἐκ τοῦ βασιλέως, αὖθις ἐπαντῆλθε, κατασοφισάμενος τὸν τῶν Ἀγαρηνῶν ἀρχηγόν. Περὶ πατριαρχῶν. Ὅτι τὸν ἱερὸν Μεθόδιον ὑπερώρισε, καὶ ὅσα ὑπέμεινε.

N. XXIX. Ὅτι, κατὰ τῶν Ἀγαρηνῶν ἐκστρατεύσας ὁ Θεόφιλος, ἠτύχησε. Ὅπως παρὰ τῶν μισθοφορούντων Περσῶν ὁ Θεόφοβος βασιλεὺς ἀνῃρέθη καὶ ἄκων. Ὅτι ὁ Θεόφοβος προσῆλθε τῷ βασιλεῖ. Περὶ τῆς τοῦ Ἀμορίου ἁλώσεως. Ὅπως προεδόθη τοῖς Ἀγαρηνοῖς τὸ Ἀμόριον. Ὅτι διεπρεσβεύσατο πρὸς τὸν τῶν Ἀγαρηνῶν ἀρχηγὸν ὁ βασιλεὺς τοὺς ἐπιφανεῖς τῶν ἁλόντων ἀνήσασθαι θέλων· ὁ δὲ τὴν πρεσβείαν οὐ προσήκατο, καὶ ὅτι ἐκ λύπης ὁ βασιλεὺς ἐνόσησε δυσεντερίαν. Ὅτι θνήσκων ὁ Θεόφιλος ἀνεῖλε τὸν Θεόφοβον. Τελευτὴ Θεόφιλου.

## LIBER DECIMUS SEXTUS

N. I. Ὅπως ὁ Μανουὴλ, μὴ συναινῶν πρότερον τῇ τῆς αἱρέσεως τῶν εἰκονομάχων καθαιρέσει, ὕστερον καὶ λίαν ἐκθύμως συνῆνει. Ἔξοθησις Ἐκκλησίας τοῦ πατριάρχου Ἰωάννου, τοῦ δὲ ἱεροῦ Μεθοδίου προχείρισις, καὶ ὅπως δι' ἐντοιζέων λέγεται σωτηρίας τυχεῖν ὁ Θεόφιλος. Ἔτι περὶ τοῦ καθαιρεθέντος Ἰωάννου τοῦ πατριάρχου. Ὅσα τῶν Βουλγάρων ἀρχηγὸς ἠπείλησε τῇ βασιλίσσῃ, καὶ ὅσα ἐκείνη αὐτῷ ἀντεμήνυσεν.

N. II. Ὅπως οἱ Βούλγαροι εἰς ἐπίγνωσιν ἦλθον τοῦ Χριστοῦ. Ὅπως γῆς τῷ ἔθνει τῶν Βουλγάρων ἡ βασιλὶς παρεχώρησεν. Ὅπως ὁ Μιχαὴλ τὸν λογοθέτην ἀνεῖλε Θεόκτιστον. Ὅτι καὶ ἡ βασιλὶς Θεοδώρα τῶν ἀνακτόρων ἀπῆλθε, γνωρίσασα τοῖς τῆς βουλῆς ὅσα χρήματα παρὰ τοῖς ταμείοις καταλιμπάνει.

N. III. Ὅτι ταχέως ὁ Μιχαὴλ τὰ ταμεῖα ἐκένωσε τὰ βασιλικά. Καὶ ὅτι τὴν μητέρα καὶ τὰς ἀδελφὰς ἀπέκειρε. Ὅτι ἡ τῆς βασιλείας διοίκησις τῷ Βάρδᾳ ἀνετέθη. Ὅτι, ἐκστρατεύσας ὁ Μιχαὴλ, καὶ πολιορκῶν τὰ Σαμόσατα, κακῶς ἐκεῖθεν ἀπῆλλαξε. Αὖθις στρα-

τεία κατὰ Ἀγαρηνῶν. καὶ αὖθις ἥττα Ῥωμαίων. Ὅτι ὁ Πετρωνᾶς ἐστάλη κατὰ τῶν Ἀγαρηνῶν, καὶ ὅτι συμβάλων αὐτοῖς ἐνίκησε, μοναχοῦ τινος τὴν νίκην αὐτῷ προειπόντος. Ὅτι τοῦ Μανουὴλ βανόντος ὁ Πετρωνᾶς προεβλήθη δομέστικος τῶν σχολῶν.

Ν. IV. Ὅτι ἠνιόχει ὁ βασιλεὺς Μιχαὴλ καὶ οἱ ἄρχοντες αὐτοῦ. Ὅπως τῶν κριτῶν ἐφρόντιζεν ὁ βέλτιστος βασιλεὺς οὗτος. Ὅπως περὶ λόγους ἐσπούδαστεν ὁ Βάρδας. Περὶ τοῦ φιλοσόφου Λέοντος, καὶ τοῦ αἰχμαλωτισθέντος μαθητοῦ αὐτοῦ. Περὶ πατριαρχῶν. Ὅσα ὁ θεῖος Ἰγνάτιος ἔπαθεν ἀφορίσας τὸν Καίσαρα Βάρδαν.

Ν. V. Περὶ τῶν Ῥώς. Περὶ τῶν ἐκ Κρήτης Ἀγαρηνῶν. Περὶ τῶν τόπων ἐν οἷς ἀνήπτοντο πυρσοί. Περὶ τῆς ἀνωφτου τοῦ Μιχαὴλ μετριότητος, καὶ τῶν ἀνοητοτέρων παιγνίων αὐτοῦ. Περὶ Βασιλείου τοῦ Μακεδόνος.

Ν. VI. Σημεῖον περὶ τὸν Βασίλειον γεγονὸς προδηλοῦν ὡς βασιλεύσει. Περὶ τοῦ ὀνείρου τοῦ φανέντος τῷ νεωκόρῳ τοῦ ναοῦ τοῦ ἁγίου Διομήδους. Ὅτι πρότερον ὁ Βασίλειος τῷ Θεοφιλίτζῃ ἐξυπηρέτησεν. Ὅθεν καὶ ὅπως εἰς τὰ βασίλεια εἰσήχθη ὁ βασιλεύς, καὶ ὅπως ὠκειώθη, καὶ ἐτιμήθη. Περὶ τῆς προῤῥήσεως τῆς μητρὸς τοῦ βασιλέως τῆς περὶ τοῦ Βασιλείου.

Ν. VII. Περὶ τῆς προῤῥήσεως τῆς μητρὸς τοῦ βασιλέως τῆς περὶ τοῦ Βασιλείου. Ὅτι ἐπεβούλευον ἀλλήλους ὁ Καῖσαρ καὶ ὁ Βασίλειος. Σημεῖόν τι περὶ τὸν Καίσαρα γεγονός. Ὅτι πολλὰ τῶν ὡκονομημένων ἀνέτρεπεν ὁ βασιλεύς. Ἀναίρεσις τοῦ Καίσαρος Βάρδα. Ἀνάῤῥησις τοῦ Βασιλείου. Ὅθεν ὁ Βασίλειος ἀνελεῖν ἠρεθίσθη τὸν Μιχαήλ. Ἀναίρεσις τοῦ βασιλέως Μιχαήλ.

Ν. VIII. Ὅτι τῶν κακῶς δαπανηθέντων χρημάτων, ὁ βασιλεὺς συνάξας εἰς τρία ἐπέσωσε κεντηνάρια. Ὅπως ὁ Φώτιος ἐξώσθη τῆς Ἐκκλησίας. Περὶ ἐπιβουλῆς. Ὅτι ἔστεψε βασιλεῖς τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ, τὰς δὲ θυγατέρας ἀπέκειρε. Ὅτι ἐν τῇ Κρήτῃ ἐκστρατεύσας ἡττήθη. Ὅπως ὁ Χρυσόχειρ ἡττήθη παρὰ Ῥωμαίων καὶ ἀνῃρέθη. Ὅτι, τοῦ Ἰγνατίου τελευτήσαντος, ὁ Φώτιος αὖθις ἀνήχθη εἰς τὸν θρόνον τὸν πατριαρχικόν.

Ν. IX. Περὶ ἐπιβουλῆς. Ἐκστρατεία κατὰ Συρίας. Ὅτι, πολιορκῶν τὴν Ἄδαταν ὁ βασιλεύς, καὶ ὁρῶν τοὺς ἐντὸς μὴ φροντίζοντας τῆς πολιορκίας, ἥρετο τὸν τρόπον, καὶ ἀπηγγέλη αὐτῷ. Ὅπως οἱ ἐκ Ταρσοῦ καὶ Μελιτηνῆς Ἀγαρηνοὶ ἡττήθησαν. Περὶ τῶν ἐκ Καρχηδόνος Ἀγαρηνῶν. Ὅτι ὁ ῥὴξ Φραγγίας συνεμάχησε τοῖς Ῥωμαίοις κατὰ τῶν Ἀγαρηνῶν, καὶ ἡττηθέντων, ἑάλω καὶ ὁ ἀρχηγὸς αὐτῶν παρὰ τοῦ ῥηγός, καὶ ὅσα ἐμηχανήσατο, καὶ διέδρα, καὶ ὅσα ἐποίησεν. Ὅτι ἐκ Ταρσοῦ πλοῖα ἐπολιόρκουν τὴν Εὔριπον, ἦνυσαν δὲ οὐδέν, καὶ ἐκ Κρήτης ἕτερα τὰς παραλίας Ῥωμαϊκὰς ἐδῄουν χώρας, ἀλλὰ κἀνεῖνα κακῶς ἀπηλλάγησαν. Περὶ τῶν ἐξ Ἀφρικῆς νηῶν, καὶ περὶ τῶν ἐκ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ στύλου ἀποδράντων, καὶ ὅπως οὐδένα ἐκείνων ἀνελὼν τοῖς λοιποῖς ἐνεποίησε φόβον.

Ν. X. Ὅτι ἐνίκησαν οἱ Ῥωμαῖοι τοὺς Ἀγαρηνοὺς ἐν τῇ ναυμαχίᾳ. Ὅτι τῶν τοῦ στόλου εἰς οἰκοδομὰς ἀσχολουμένων, οἱ Ἀγαρηνοὶ ἀδεῶς τὰ παράλια ἐκάκουν. Περὶ τῆς γυναικὸς ἣ προεῖπεν ἐν τῷ ναῷ τοῦ ἁγίου Ἀνδρέου μοναχῷ περὶ τοῦ Βασιλείου, ὡς βασιλεύσει. Ὅτι βασιλεύσαντος τοῦ Βασιλείου προσῆλθεν αὐτῷ ἡ γυνὴ μετὰ τοῦ υἱοῦ αὐτῆς, καὶ ἐτιμήθησαν. Ὅπως τὸ ἔθνος τῶν Ῥὼς εἰς ἐπίγνωσιν ἦλθε Χριστοῦ.

Ν. XI. Ὅτι, βανόντος τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Κωνσταντίνου, ὁ βασιλεὺς ἀπαρηγόρητος ἦν, καὶ ὅπως ὁ Σανταβαρηνὸς ἔδειξεν αὐτῷ τὸν τεθνεῶτα ἔφιππον. Ὅσα ὁ Σανταβαρηνὸς κατὰ τοῦ υἱοῦ τοῦ βασιλέως Λέοντος ἐτόρευσε, καὶ ὅπως αὐτοῦ κατεῖπε πρὸς τὸν πατέρα, καὶ ὅσα ὁ Λέων ἔπαθεν. Ἐξ οἵας λαβῆς ἐτελεύτησεν ὁ βασιλεύς, καὶ περὶ τοῦ διασώσαντος αὐτὸν ἐκ τοῦ ἑλάφου.

Ν. XII. Ὅτι ἐξώθησε τῆς Ἐκκλησίας ὁ Λέων τὸν Φώτιον, καὶ τὸν ἀδελφὸν Στέφανον πατριάρχην προεχειρίσατο. Ὅπως ἐτίμησε τὸν τοῦ βασιλέως Μιχαὴλ νεκρόν. Ὅτι πυρποληθέντα τὸν τοῦ ἁγίου Θωμᾶ ναὸν ὁ βασιλεὺς οὗτος ἀνεκαίνισε. Ὅπως τὸν Σανταβαρηνὸν ἠμύνατο. Περὶ πατριαρχῶν. Περὶ βουλγάρων καὶ τοῦ ἄρχοντος αὐτῶν Συμεών, καὶ ὅσα συνέβη ἐξ ἐκείνου Ῥωμαίοις. Ὅτι ἐπῆλθον τοῖς Βουλγάροις οἱ Οὔγγροι. Ἐπιβουλὴ κατὰ τοῦ βασιλέως Λέοντος. Ὅτι τὴν τοῦ Ῥαούτζη Ζωὴν ἔστεψε ὁ Λέων.

Ν. XIII. Ὅτι καὶ τρίτην γαμετὴν ὁ Λέων ἠγάγετο. Ὅτι καὶ τετάρτῃ ὡμίλησε γυναικί. Περὶ πατριαρχῶν. Ὅτι ἐν τῇ εἰς ἅγιον Μώκιον προελεύσει ἐπλήγη ὁ βασιλεὺς τὴν κεφαλήν. Περὶ τῆς προῤῥήσεως τοῦ μοναχοῦ Μάρκου. Ὅτι ἀποδιδράσκων ὁ Σαμωνᾶς κατελήφθη. Ὅτι ἐξώρισε τὸν πατριάρχην Νικόλαον ὁ Λέων.

Ν. XIV. Ὅτι ἐξ ἐπιβουλῆς τοῦ Σαμωνᾶ ὁ δοὺξ Ἀνδρόνικος τοῖς Ἀγαρηνοῖς προσελήλυθε. Οἷα ἐμηχανᾶτο ὁ Σαμωνᾶς κατὰ τοῦ Ἀνδρονίκου τοῦ δουκός. Ὅτι διέδρα Κωνσταντῖνος ὁ τοῦ Ἀνδρονίκου υἱός, καὶ ὅσα ἐλθόντι αὐτῷ ὁ βασιλεὺς προεφοίβασε. Ὅτι ἔστεψεν ὁ Λέων τὸν οἰκεῖον υἱόν. Ὅσα κατεῖπεν ὁ Σαμωνᾶς τοῦ ἐκτομίου Κωνσταντίνου, καὶ ὅσα εἰς ἐκεῖνον ἐγένετο. Ἐξώθησις ἐκ τῶν βασιλείων τοῦ Σαμωνᾶ. Τελευτὴ τοῦ βασιλέως Λέοντος.

Ν. XV. Ὅτι τὸν ἀνεψιὸν Κωνσταντῖνον ἐκτομίαν ποιῆσαι Ἀλέξανδρος ἐβούλετο. Τελευτὴ τοῦ Ἀλεξάνδρου. Βίνας ἐπιτρόπους κατέλιπε τῷ ἀνεψιῷ ὁ Ἀλέξανδρος.

Ν. XVI. Ἀποστασία Κωνσταντίνου τοῦ δουκός. Ἀναίρεσις τοῦ δούκα Κωνσταντίνου. Ὅτι πολλοὺς οἱ τοῦ βασιλέως ἐπίτροποι τῶν συναραμένων τῷ ἀποστάτῃ ἐκόλασαν. Ὅτι διεφέροντο ἀλλήλων οἱ τοῦ βασιλέως ἐπίτροποι. Ὅτι ἀνήχθη τοῦ βασιλέως μήτηρ εἰς τὰ βασίλεια, καὶ τῆς διοικήσεως εἴχετο.

Ν. XVII. Ὅπως ὁ Λακαπηνὸς παρὰ τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου εἰς ἐπικουρίαν προσελήφθη. Ὅπως ὁ παρακουμώμενος κατεσχέθη παρὰ τοῦ Λακαπηνοῦ. Ὅτι ὁ βασιλεὺς κατενεγκεῖν τὴν ἑαυτοῦ μητέρα τοῦ παλατίου ἐπεχείρει, τοῖς δὲ δάκρυσιν ἐκείνης μαλαχθεὶς ἀφῆκεν αὐτήν. Ὅτι τὴν ἑαυτοῦ θυγατέρα ἐμνηστεύσατο ὁ Λακαπηνὸς τῷ βασιλεῖ Κωνσταντίνῳ. Ὅτι ὁ Φωκᾶς Λέων τυραννίδι ἐπιχεχείρηκε, καὶ ἀλοὺς ἐτυφλώθη. Ἐπιβουλὴ κατὰ τοῦ βασιλέως.

Ν. XVIII. Ὅτι ἦλω παρὰ τῶν Βουλγάρων ἡ Ἀδριανούπολις. Ὅτι ὁ ἐκ Τριπόλεως στόλος ἀπώλετο. Ὅτι ὡμίλησαν ἀλλήλοις ὁ βασιλεὺς Ῥωμαίων καὶ ὁ Συμεών, οὐκ εἰρήνευσαν δέ. Μετάθεσις τῶν ἀρχιερέων. Ὅτι Πέτρος ὁ τοῦ Συμεὼν υἱὸς ἐσπείσατο, καὶ συνήφθη αὐτῷ ἡ τοῦ βασιλέως ἐγγόνη.

Ν. XIX. Ὅπως καὶ τὸν υἱὸν αὐτοῦ Χριστοφόρον

προεβίβασε τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου, εἶτα τοὺς λοιποὺς δύο. Περὶ πάτριαρχῶν. Τελευτὴ τοῦ βασιλέως Χριστόφορου.

Ν. XX. Ὅτι διαδόσεις ἐποίει ὁ βασιλεὺς Ῥωμανὸς. ἐξιλεούμενος τὸν Θεὸν διὰ τὴν ἐπιορκίαν, καὶ τὰ χρέα τῶν ἐν τῇ πόλει ἀπέτισεν. Περὶ τοῦ ἁγίου Μανδηλίου. Περὶ τῶν συμφυῶν μειρακίων. Ἐκ τῆς βασιλείας καθαίρεσις Ῥωμανοῦ τοῦ Λακαπηνοῦ· Δίκαιος εἶ, Κύριε, καὶ εὐθεῖαι αἱ κρίσεις σου.

Ν. XXI. Οἷος ἦν ὁ Κωνσταντῖνος, καὶ περὶ τὰ ἤθη. Περὶ ἐπιβουλῆς. Περὶ Οὔγγρων.

Ν. XXII. Περὶ τοῦ πατριάρχου Θεοφυλάκτου. Περὶ τοῦ πατριάρχου Πολυεύκτου. Περὶ τῆς τιμίας χειρὸς τοῦ Προδρόμου. Περὶ Ἀγαρηνῶν. Ὅτι ὁ τοῦ βασιλέως υἱὸς Ῥωμανὸς ἐπεβουλευσε τῷ πατρί. Τελευτὴ τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου

Ν. XXIII. Ὅτι ἔστεψεν ὁ Ῥωμανὸς τὸν υἱὸν αὐτοῦ τὸν Βασίλειον. Ὅτι τὰ πλείω τῆς Κρήτης εἶλεν ὁ Φωκὰς Νικηφόρος. Ὅτι ὁ Φωκᾶς Λέων, ὁ τοῦ Νικηφόρου ἀδελφὸς, τῷ Χαμαδᾶν πολεμήσας ἐνίκησε. Ὅτι αὖθις ὁ Νικηφόρος τῷ Χαμαδᾶν συμβαλὼν ἥττησεν αὐτὸν, καὶ τὸ Χάλεπ ἐπόρθησε. Τελευτὴ τοῦ βασιλέως Ῥωμανοῦ. Ὅπως ὁ Φωκᾶς βασιλείαν ὑποπτευόμενος κατεσφίσατο τὸν παρακοιμώμενον Ηρίγγαν. Ὅτι, θανόντος τοῦ τῶν Βουλγάρων ἄρχοντος Πέτρου, οἱ Κομητόπωλοι ἀπεστάτησαν. Ὅπως ὁ Ψωκᾶς βασιλεὺς ἀνερρήθη.

Ν. XXIV. Οἷα ὁ Βρίγγας ἠπείλησε τῷ δήμῳ παντί. Ὅτι ὁ παρακοιμώμενος Βασίλειος λαὸν ἀπέστειλε καὶ τὴν τοῦ Βρίγγα οἰκίαν κατέστρεψε καὶ ἄλλων. Ὅτι ἐστέφθη παρὰ τοῦ πατριάρχου ὁ Φωκᾶς. Ὅτι συνεμίγη ὁ βασιλεὺς τῇ Θεοφανοῖ. Ὅτι ἐκωλύθη ὁ βασιλεὺς παρὰ τοῦ πατριάρχου ἐπιβῆναι τοῦ θυσιαστηρίου. Περὶ τῶν ἐν Σικελίᾳ Ἀγαρηνῶν. Ὅτι ὁ Τζιμισκῆς κατετροπώσατο τοὺς ἐκ Κιλικίᾳ Ἀγαρηνούς.

Ν. XXV. Ὅτι ὁ βασιλεὺς ἐν Κιλικίᾳ ἐστράτευσε, καὶ πόλεις αὐτῶν εἶλεν. Περὶ τῶν πυλῶν τῆς Ταρσοῦ καὶ τῆς Μοψουεστίας· Περὶ τῆς Κύπρου. Ὅτι τῆς Συρίας πόλεις πορθήσας, καὶ τὴν Ἀντιόχειαν πολιορκῶν ἀπανέστη, καὶ περὶ τῆς ἁγίου κεραμίδος. Ὅπως ὁ Φωκᾶς Νικηφόρος διέκειτο περὶ τὸ ὑπήκοον, καὶ ὅτι οὐδὲ τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἀπείχετο. Ὅσα εἰς κάκωσιν τῶν ὑπηκόων οὗτος ὁ βασιλεὺς ἐπενόει καὶ οἷα ἐψέσπισεν ἄθεσμα, Ὅτι παρὰ τοῦ Φωκᾶ τὸ τεταρτηρὸν ἐπενοήθη, καὶ ἡ προτίμησις τῆς νέας χαραγῆς.

Ν. XXVI. Περὶ τοῦ τείχους τῶν ἀνακτόρων. Ὅπως ἐάλω ἡ Ἀντιόχεια ἐπὶ τούτου τοῦ αὐτοκράτορος, καὶ ὅπως ἐκεῖνος διετέθη πρὸς τοὺς ἁλόντας αὐτὴν, καὶ διὰ τίνα αἰτίαν.

XXVII. Περὶ τῆς μέσον τῶν Ἀρμενίων καὶ τῶν πλωΐμων φιλονεικίας, καὶ ὅπως ὁ δῆμος διὰ ταύτης ἐξεμήνα κατὰ τοῦ βασιλέως. Ὅπως τοῦ δήμου φυβηθέντος, καὶ ἐκ τοῦ θεάτρου ἀποδιδράσκοντος πολλοὶ διεφθάρησαν. Περὶ τῶν Οὔγγρων. Ὅτι ὁ βασιλεὺς τὸν Ῥὼς κεκίνηκε κατὰ τῶν Βουλγάρων.

Ν. XXVIII. Ὅτι λιμὸς γέγονεν ἐπὶ τοῦ Φωκᾶ. Ὁ δὲ τούτῳ εἰς κέρδος ἐχρήσατο. Τί ἐποίησεν ὁ Μακεδὼν Βασίλειος, σιτοδείας ἐπὶ τῶν ἡμερῶν αὐτοῦ γενομένης. Περὶ Λέοντος τοῦ ἀδελφοῦ του Φωκᾶ. Ὅτι κατὰ τοῦ βασιλέως ἠρέθισε τὸν Τζιμισκῆν ἡ Θεοφανώ. Ὅτι λογοθέτην τοῦ δρόμου ποσεβάλετο τὸν Τζιμισκῆν ὁ Φωκᾶς. Ἐπιβουλὴ τοῦ Τζιμισκῆ κατὰ τοῦ Φωκᾶ, συμπραττούσης καὶ τῆς Θεοφανοῦς. Ἀναίρεσις τοῦ Φωκᾶ Νικηφόρου.

## LIBER DECIMUS SEPTIMUS.

Ν. I. Ὅτι τὸν παρακοιμώμενον Βασίλειον τοῖς τῆς βασιλείας ἐπέστησε πράγμασι. Ὅτι ἐκωλύθη ὁ Τζιμισκῆς εἰσελθεῖν εἰς τὴν ἐκκλησίαν. Πότε ἐστέφθη ὁ Τζιμισκῆς. Πότε οἱ Μανιχαῖοι ἐκ τῆς Ἑῴας εἰς τὰ Ἑσπέρια μετηνέχθησαν. Περὶ πατριαρχῶν. Περὶ τῶν Ἀγαρηνῶν. Ὅτι οἱ Ῥὼς μετακληθέντες κατὰ τῶν Βουλγάρων, καὶ αὐτοὺς καταγωνισάμενοι, ἐπανελθεῖν εἰς τὰ ἴδια οὐκ ἤθελον, καὶ περὶ τοῦ Καλοκυροῦ. Ὅτι ὁ Σκληρὸς Βάρδας ἐστάλη κατὰ τῶν Ῥώς. Ὅπως ὁ Σκληρὸς τοὺς Ῥὼς κατηγωνίσατο, καὶ τοὺς συμμαχοῦντας αὐτοῖς.

Ν. II. Ὅπως ὁ Φωκᾶς Βάρδας τυραννίδι ἐπεχείρησε, καὶ ὁ πατὴρ αὐτοῦ καὶ ὁ ἀδελφὸς ἀποδρᾶναι μελετήσαντες ἐγνώσθησαν. Ὅτι, τοῦ Σκληροῦ ἐπελθόντος τῷ Φωκᾷ, οἱ σὺν ἐκείνῳ προσῆλθον τῷ Σκληρῷ, καὶ ὁ Φωκᾶς τῷ βασιλεῖ προσεχώρησε, καὶ ἐκάρη κληρικὸς, καὶ περιωρίσθη εἰς Χίον. Ὅτι ἔγημεν ὁ βασιλεὺς τὴν θυγατέρα τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου. Ὅτι ἐξεστράτευσε κατὰ τῶν Ῥὼς, καὶ πύλεις καὶ φρούρια ὑπ' αὐτῶν κατεχόμενα ἔλαβε. Ἅλωσις τῆς Περσθλάβας. Πολιορκία τοῦ Δοροστόλου ἤτοι τῆς Δρίστρας, καὶ ὅπως γέγονεν ἡ πολιορκία.

Ν. III. Ἡ τελευταία μάχη πρὸς Σφενδόσθλαβον καὶ τοὺς Ῥως. Ὅτι καὶ τῆς ἐκ Θεοῦ βοηθείας ἔτυχον οἱ Ῥωμαῖοι. Ἅλωσις τῆς Δρίστρας. Ὅπως ἐγνώσθη ὅτι ὁ ἅγιος Θεόδωρος τῷ βασιλεῖ συνεμάχησε. Ὅτι προσῆλθε τῷ βασιλεῖ ὁ Σφενδόσθλαβος καὶ προυδόθη.

Ν. IV. Ὅτι ἐπανελθὼν ὁ βασιλεὺς ἐθριάμβευσε. Περὶ τοῦ ἐν τοῖς Χαλκοῖς ναοῦ τοῦ Σωτῆρος. Περὶ πατριαρχῶν. Ὅτι ἀποστατησάντων τῶν Ἑῴων Βαρβάρων ἐξεστράτευσεν ὁ βασιλεὺς κατ' αὐτῶν, καὶ ὅθεν ὁ παρακοιμώμενος ἠρεθίσθη ἐπιβουλεῦσαι αὐτῷ, καὶ ὅπως ἐπεβούλευσε. Τελευτὴ Ἰωάννου τοῦ Γζεμισκῆ. Ὅτι αὖθις ὁ Φωκᾶς Λέων καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ Νικηφόρος μελετήσαννες ἐπιθέσθαι τῇ βασιλείᾳ, ἐτυφλώθησαν.

Ν. V. Ὅτι ἀπεκλήθη ἐκ τῆς ὑπερορίας ἡ μήτηρ τῶν βασιλέων. Ὅτι ἀπεστάτησεν ὁ μάγιστρος Βάρδας ὁ Σκληρὸς, καὶ ὅσα ἐν τῇ ἀποστασίᾳ αὐτοῦ γεγόνασι. Πῶς ὁ Σκληρὸς τῆς Νικαίας ἐκράτησεν. Ὅτι τῷ Φωκᾷ Βάρδᾳ τὸν κατὰ τοῦ Σκληροῦ ἐνεπίστευσε πόλεμον ὁ παρακοιμώμενος. Ὅπως ἐμονομάχησαν ὁ Σκληρὸς καὶ ὁ Φωκᾶς, καὶ ὅπως οἱ περὶ τὸν Σκληρὸν ἐτράπησαν εἰς φυγήν. Φυγὴ τοῦ Σκληροῦ πρὸς Βαβυλῶνα, καὶ κάθειρξις αὐτοῦ καὶ τῶν μετ' αὐτοῦ.

Ν. VI. Περὶ πατριαρχῶν. Περὶ Βουλγάρων καὶ τοῦ Σαμουὴλ, καὶ τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ. Ὅτι ὁ Βασιλεὺς ἐξεστράτευσε κατὰ Βουλγάρων, καὶ τὴν Τριάδιτζαν ἔμελλε πολιορκεῖν. Ὅπως ὁ Κοντοστέφανος ἀπάτῃ μετῆλθε τὸν βασιλέα, καὶ πέπεικεν ἀναζεῦξαι, καὶ ὅσα οἱ Βουλγαροι ἐποίησαν τοῖς Ῥωμαίοις ἀναζευγνύουσι, Ὅτι ὁ Ψωκᾶς βασιλεὺς ἀνερρήθη. Ὅτι ὁ Σκληρὸς καὶ οἱ παρὰ τοῖς Ἀγαρηνοῖς Ῥωμαῖοι ἀνείθησαν τῶν δεσμῶν, καὶ ἐπανελθεῖν εἰς τὰ Ῥωμαίων ὅρια ἠδυνήθησαν. Ὅτι κοινωνίαν θέσθαι μετὰ τοῦ Ψωκᾶ ἐπὶ τῇ τυράννιδι ἠθέλησεν ὁ Σκληρὸς, καὶ ὅπως κατεσχέθη καὶ ἐδεσμήθη.

Ν. VII. Ὅτι πρὸ τοῦ δεσμηθῆναι, λάθρα ὡς

αὐτόμολον ἔπεμψε τὸν υἱὸν αὐτοῦ πρὸς τὸν βασιλέα ὁ Σκληρός. Περὶ τοῦ Δελφινᾶ. Ὅπως ἐάλω καὶ ἀνεσκολοπίσθη. Ὅπως ὁ Φωκᾶς κανέστρεψε τὴν ζωήν. Οἷος ὁ βασιλεὺς Βασίλειος τὸ ἦθος ἐγένετο μετὰ τὴν κατάλυσιν τοῦ Φωκᾶ. Ὅπως τὸν παρακοιμώμενον ὁ βασιλεὺς ἀπεσκευάσατο, καὶ ὅπως πρὸς ἐκεῖνον διετέθη. Τελευτὴ τοῦ παρακοιμωμένου. Οἷος ἦν ὁ βασιλεὺς πρὸ τοῦ τὴς ἐξουσίας ἐπιλαβέσθαι, καὶ οἷος μετὰ ταῦτα ἐγένετο, καὶ ὅπως ἐκέχρητο τῷ ἀδελφῷ, καὶ οἷος ἦν ἐκεῖνος τὸ ἦθος. Ὅτι αὖθις ὁ Σκληρὸς τῆς τυραννίδος εἴχετο, καὶ ὅπως ἐσπείσατο, καὶ πρυσῆλθε τῷ βασιλεῖ, καὶ ἐδέχθη. Ὅτι κληρονόμος τῆς Ἰβηρίας καταλειφθεὶς ὁ βασιλεὺς ἀπῆλθεν ἐκεῖ. Ὅσα ἐν Ἰβήρίᾳ καὶ Φοινίκῃ κατώρθωσε.

N. VIII. Περὶ πατριαρχῶν. Περὶ τοῦ Σαμουὴλ καὶ τῶν Βουλγάρων, καὶ ὅσα κατ' αὐτῶν ὁ βασιλεὺς ἐσνήσατο τρόπαια, τὰ μὲν δι' ἑαυτοῦ, τὰ δὲ διὰ τῶν στρατηγῶν, καὶ ὅσας πόλεις εἶλε καὶ φρούρια, Οἷα ὁ βασιλεὺς ἐδογμάτισε. Οἷος ἦν ὁ βασιλεὺς οὗτος τὸ ἦθος. Καὶ οἷος ἦν περὶ χρήματα, καὶ ὅσα συνῆξε καὶ ἐθησαύρισεν.

N. IX. Ὅτι οἱ Ἀγαρηνοὶ τὸν ἐν Ἱερουσαλὴμ καθεῖλον ναόν. Ὅσα ἐν Βουλγαρίᾳ ἐποίησεν ὁ βασιλεὺς Βασίλειος. Ὅπως τοὺς φραγμοὺς τῶν ὁρῶν καθεῖλεν ὁ βασιλεὺς, καὶ εἰς Βουλγαρίαν εἰσέβαλε, καὶ περὶ τῆς τελευτῆς Σαμουὴλ. Ὅτι ὁ τοῦ Σαμουὴλ υἱὸς ἀνῃρέθη παρὰ συγγενοῦς αὐτοῦ. Ὅτι πολλοὶ τῶν ἐπισήμων Βουλγαρων προσερρύησαν τῷ βασιλεῖ. Ὅτι καὶ αὖθις ὁ βασιλεὺς ἐξεστράτευσε κατὰ Βουλγάρων, καὶ ὅσα ἐποίησε. Ὅτι προσερρύη τῷ βασιλεῖ ἡ γυνὴ καὶ οἱ παῖδες τοῦ Βλαδισθλάβου Ἰωάννου, τοῦ υἱοῦ Ἀαρών. Ὅτι κατασχὼν τὴν Βουλγαρίαν ὁ βασιλεὺς, εἰς Ἀθήνας ἀπῆλθε τῇ Θεομήτορι ἀνθομολογούμενος. Περὶ πατριαρχῶν. Ἐκστρατεία κατὰ Ἀΰασγίας. Νίκη Ῥωμαίων κατὰ τῶν Ἰβήρων. Περὶ πατριαρχῶν. Τελευτὴ Βασιλείου.

N. X. Οἷος ἦν τὸ ἦθος ὁ Κωνσταντῖνος καὶ τὴν διαγωγήν. Περὶ τῶν θυγατέρων τοῦ βασιλέως, καὶ τῶν ἐκτομιῶν αὐτοῦ θεραπόντων. Περὶ Πατζινάκων. Ὅπως ταῖς εἰσπράξεσιν ὁ βασιλεὺς οὗτος ἐξέτριψε τὸ ὑπήκοον. Ὅπως τὸν Ἀργυρόπωλον Ῥωμανὸν γαμβρὸν εἰς τὴν θυγάτερα ὁ βασιλεὺς ἐποιήσατο, τὴν ἐκείνου σύμβιον ἀποκαρῆναι ποιήσας. Καὶ Καίσαρα τοῦτον ἀνεῖπε καὶ διάδοχον τῆς βασιλείας κατέλιπεν. Τελευτὴ τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου.

N. XI. Ὅτι ἐξέκυψε τὸ ἀλληλέγγυον, καὶ ἐπηύξησε τὴν ῥογὴν τῶν κληρικῶν τῆς Μεγάλης ἐκκλησίας, καὶ χρεωκοπίαν ἐποίησε. Ὅτι ὁ Προυσιάνος ὑποπτευθεὶς ἐπὶ τυραννίδι ἐτυφλώθη. Καὶ ὁ Διογένης Κωνσταντῖνος ὁμοίᾳ αἰτίᾳ καθείρχθη. Ὅτι ἐσπείσατο τοῖς Ἀβασγοῖς, καὶ τὴν ἰδίαν ἀνεψιὰν νύμφην ἔδωκεν. Ὅτι οἱ Ἀγαρηνοί, καιρὸν λαβόντες, τῶν πόλεων ἐπελάβοντο, ἃς παρὰ τοῦ Φωκᾶ καὶ τοῦ Τζιμισκῆ ἀχειρώθησαν. Ὅτι ἐστράτευσε κατὰ τὸ Χάλεπ, καὶ προσῆλθεν αὐτῷ πρεσβεία εἰρήνην αἰτοῦσα, ὁ δὲ οὐκ ἐσπείσατο. Ὅτι Ἄραβες ἀθρόον τῷ χάρακι ἐπελθόντες, ἐτρέψαντο τοὺς Ῥωμαίους, καὶ ὁ βασιλεὺς ἔλγε, καὶ τὸ στρατόπεδον διηρπάγη.

N. XII. Ὅτι ἐπανελθὼν ὁ βασιλεὺς εἰς τὴν πόλιν, βαρέως τοῖς ὑπ' αὐτὸν προσεφέρετο. Περὶ τῆς παρὰ τοῦ Ῥωμανοῦ δομηθείσης μονῆς. Περὶ τοῦ υἱοῦ τοῦ Χαλεπίτου. Περὶ Κωνσταντίνου τοῦ Διογένους. Περὶ διαφόρων ἐθνῶν τῶν ὑπὸ Ῥωμαίους. Περὶ τῆς ἀντιγράφου ἐπιστολῆς τοῦ Χριστοῦ. Περὶ τῶν μεταναστευόντων διὰ τὸν λιμόν. Περὶ σεισμῶν.

N. XIII. Ὅτι πρότερον ὁ βασιλεὺς κατέτεινεν ἑαυτὸν, περὶ μίξιν παιδοποιΐας ἐφιέμενος, ἀπογνοὺς δὲ ταύτης, οὐ συνεχῶς προσῄει τῇ βασιλίσσῃ, ἡ δὲ αὐτὸν ἐμίσησεν. Ὅπως ὁ Παφλαγὼν Μιχαὴλ προσελήφθη παρὰ τοῦ βασιλέως, καὶ ὡς ἠράσθη αὐτοῦ ἡ Ζωὴ, καὶ ὅτι διὰ τὸν ἔρωτα ὁ βασιλεὺς Ῥωμανὸς ἐπεβουλεύθη, καὶ τέθνηκε. Τελευτὴ τοῦ βασιλέως Ῥωμανοῦ.

N. XIV. Οἷως διετέθη πρὸς τὴν βασιλίδα ὁ Μιχαήλ. Οἷος ἦν τὸ ἦθος ὁ τοῦ βασιλέως ἀδελφὸς Ἰωάννης. Περὶ τῆς νόσου τοῦ βασιλέως Μιχαήλ. Περὶ τοῦ Δαλασσηνοῦ καὶ διὰ τίνα αἰτίαν καθειρχθῇ. Περὶ τοῦ ἐξ Ἀφρικῆς στόλου. Περὶ Παγκρατίου τοῦ ἄρχοντος Ἀβασγίας. Περὶ Σκυθῶν. Περὶ Ἀράβων.

N. XV. Ὅτι μετὰ τῶν Αἰγυπτίων οἱ Ῥωμαῖοι ἐσπείσαντο. Ὅτι ὁ Μανιάκης τὴν Σικελίαν ὑπὸ Σαρακηνῶν κατεχομένην Ῥωμαίοις ὑπέταξε. Ὅπως ὑπὸ Ἀράβων ἐπεβουλεύθη ἡ Ἔδεσα, καὶ ὅπως ἐγνώσθη τὸ τῆς ἐπιβουλῆς. Ὅτι ὁ Καρχηδόνος κρατῶν κατὰ τῆς Σικελίας ἐπῆλθε. Καὶ ὅπως ἡττήθη παρὰ τοῦ Μανιάκη, καὶ ἔφυγε, καὶ ὅπως ὁ Μανιάκης δέσμιος ἐκεῖθεν ἀχθεὶς, καθείρχθη. Ὅτι ἡ Σικελία αὖθις ἐλήφθη ὑπὸ τῶν Ἀγαρηνῶν ἄνευ μιᾶς πόλεως τῆς Μεσήνης. Ὅτι ἐφίετο τοῦ πατριαρχείου ὁ Ὀρφανοτρόφος. Ὅπως πρὸς τὸ ὑπήκοον διέκειτο ὁ Ὀρφανοτρόφος, καὶ ἡ ἀδελφὴ αὐτοῦ. Ὅτι ἐπεβουλεύθη παρὰ τῆς βασιλίδος Ζωῆς ὁ Ὀρφανοτρόφος.

N. XVI. Ὅτι ἡ νόσος τῆς παραφορᾶς κατεκράτησε σφόδρα τοῦ βασιλέως. Ὅπως ἔσχε περὶ τὴν βασίλισσαν ὁ βασιλεὺς Μιχαήλ. Ὅτι καὶ ὑδέρῳ περιέπεσεν ὁ βασιλεὺς Μιχαήλ. Ὅτι ὁ Καλαφάτης Μιχαὴλ υἱοθετήθη τῇ βασιλίσσῃ, καὶ Καῖσαρ ἀνηγορεύθη.

N. XVII. Ὅπως ἀπεστάτησε πάλιν τὸ τῶν βουλγάρων ἔθνος, καὶ ὅπως εἰς δύο ἀρχηγοὺς περιέστη, καὶ ὅπως ὁ εἷς τὸν ἄλλον διέφθειρε, παρασκευάσας τὸ πλῆθος λιθολευστῆσαι αὐτόν. Ὅτι ὁ βασιλεὺς ὑδερικῶν ἐξεστράτευσε κατὰ βουλγάρων. Ὅπως ὁ Ἀλουσιάνος ἔφυγεν ἐκ τῶν Ῥωμαίων εἰς τοὺς Βουλγάρους, καὶ ὅπως ἐγνωρίσθη τοῦ Ἀαρὼν εἶναι υἱός. Καὶ ὅπως τὸν Δολιάνον κατασχὼν ἀπετύφλωσε. Ὅτι προσῆλθεν ὁ Ἀλουσιάνος τῷ βσσιλεῖ. Ὅπως ἀπῆλθεν ὁ βασιλεὺς εἰς τὴν μονὴν τῶν ἁγίων Ἀναργύρων, καὶ ἀπεκάρη. Τελευτὴ τοῦ βασιλέως Μιχαὴλ τοῦ Παφλαγόνος.

N. XVIII. Ὅτι εἰσῆλθεν εἰς τὰ βασίλεια ὁ Καῖσαρ Μιχαὴλ. Ἀνάρρησις εἰς βασιλέα τοῦ Καίσαρος, καὶ οἷος ἦν τὸ ἦθος ὁ Μιχαήλ. Ὅπως διετέθη πρὸς τὸν θεῖον αὐτοῦ τὸν Ὀρφανοτρόφον. Ἔξορία τοῦ Ὀρφανοτρόφου. Ὅτι τοὺς οἰκείους συγγενεῖς ὁ Μιχαὴλ ὑβρίζει.

N. XIX. Ὅτι αἰτιάσεις κατὰ τῆς βασιλίδος Ζωῆς πλασάμενος ὁ Μιχαὴλ ἀποκείρει αὐτὴν πρότερον, εἰς τὴν τοῦ Πρίγκιπος νῆσον περιορίσας αὐτήν. Ὅτι διὰ τὴν στάσιν ἀνεκομίσθη ἡ βασιλὶς, καὶ ὁ λαὸς μελενδυτοῦσαν ἰδίων αὐτὴν εἰς πλέον τεθύμωται. Ὅτι πρὸς τὴν τῆς Ζωῆς ἀδελφὴν τὴν Θεοδώραν τὸ πλῆθος τραπὲν, Αὐγούσταν αὐτὴν ἀνηγόρευσεν ἐν τῇ Μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ, καὶ ὅτι εἰς τὴν μονὴν τοῦ Στουδίου ὁ Μιχαὴλ καὶ ὁ θεῖος αὐτοῦ ὁ Κωνσταντῖνος ἀπῆλθον. Ὅτι ἐτυφλώθησαν ὁ βασιλεὺς Μιχαὴλ καὶ ὁ θεῖος αὐτοῦ ὁ νοβελλίσιμος Κωνσταντῖνος, εἶτα καὶ ὑπερωρίσθησαν.

Ν. XX. Ὅτι ἄνδρα ἡ βασιλὶς Ζωὴ ἐμνηστεύετο. Ὅπως ἀπεδοκιμάσθη ὁ Δαλασσηνός. Περὶ τοῦ Μονομάχου, καὶ ὅπως παρὰ τῆς βασιλίσσης Ζωῆς ἠρέθη πρὸς βασιλείαν καὶ πρὸς συνοίκησιν. Ὅτι ἐστέφθη ὁ Μονομάχος.

Ν. XXI. Οἷος ἦν τὴν γνώμην ὁ Μονομάχος. Περὶ τοῦ Βοΐτσλάου, καὶ ὅσα παρ' ἐκείνου ἐγένοντο. Περὶ τοῦ Μονομάχου, καὶ τῆς Σκληραίνης τοῦ πρὸς ἀλλήλους ἔρωτος. Ὅτι ἐπανήχθη ἐκ τῆς Μιτυλήνης ἡ Σκλήραινα, καὶ ὅπως αὐτῇ ἐχρήσατο ὁ βασιλεύς. Τελευτὴ τῆς Σκληραίνης.

Ν. XXII. Περὶ τῆς τοῦ Μανιάκη ἀποστασίας, καὶ ὅπως διελύθη. Ἀποστασία τοῦ Ἐρωτικοῦ. Περὶ πατριαρχῶν. Ὅτι ἐτυφλώθη ὁ γεγονὼς Ὀρφανοτρόφος Ἰωάννης. Ἀποστασία τοῦ Τορνικίου Λέοντος.

Ν. XXIII. Ὅτι ἐτυφλώθησαν ὁ Τορνικίος καὶ ὁ Βατάτζης.

Ν. XXIV. Περὶ τῶν Ῥὼς κατὰ τῆς βασιλίδος τῶν πόλεων ἐπελεύσεως. Ναυμαχία κατὰ τῶν Ῥὼς καὶ ἥττα αὐτῶν. B

Ν. XXV. Ὅπως οἱ Τοῦρκοι κατὰ τῆς ὑποκειμένης Ῥωμαίοις Ἠφρας μοίρας ἐχώρησαν, καὶ τίνες οὗτοι. Ὅπως οἱ Τοῦρκοι ταῖς ὑπὸ Ῥωμαίους ἐπῆλθον χώραις. Περὶ τῆς κωμοπόλεως τοῦ Ἄρτζε. Πόλεμοι Ῥωμαίων συμμαχουμένων Ἴβηρσι πρὸς τοὺς Τούρκους, καὶ ἅλωσις τοῦ Διπαρίτου ἄρχοντος τῶν Ἰβήρων. Ὅτι αὐτὸς ὁ σουλτὰν κατὰ Ῥωμαίων ἐχώρησε.

Ν. XXVI. Περὶ Πατζινάκων, καὶ ὅπως εἰς τὰ παρίστρια διέβησαν. Περὶ τῆς τῶν Σκυθῶν προσελεύσεως. Περὶ τῆς τῶν ἑτέρων Σκυθῶν ἐπελεύσεως, καὶ ὅπως ἐάλωσαν. Ὅπως οἱ Σκύθαι τῆς ὑπὸ Ῥωμαίους δουλείας ἀφηνίασαν, εἶτα ἐσπείσαντο.

Ν. XXVII. Περὶ ἐπιβουλῆς τοῦ Βολα, καὶ οἷος ἦν ἐκεῖνος. Ὅτι οὐ κατὰ λόγον ἀναλίσκων τὰ δημόσια χρήματα, εἰς πόρους ἀπεῖδεν οὐκ εὐαγεῖς ὁ Μονομάχος. C

Ν. XXVIII. Τελευτὴ τῆς βασιλίδος Ζωῆς. Περὶ τῆς ἐξ Ἀλανῶν παλλακευομένης τῷ βασιλεῖ. Περὶ τῆς νόσου, ἢ τῶν νόσων τοῦ Μονομάχου. Περὶ τοῦ λογοθέτου τοῦ δρόμου Ἰωάννου. Περὶ τοῦ Λειχούδου Κωνσταντίνου. Ὅτι τὸν πρωτεύοντα ἠβουλήθη ὁ βασιλεὺς καταλιπεῖν διάδοχον τῆς ἀρχῆς.

Ν. XXIX. Ὅτι εὐτυχοῦσα ἤνυσε τὴν ἀρχὴν ἡ Θεοδώρα. Ὅτι ὁ στρατιωτικὸς Μιχαὴλ εἰς τὴν τῆς βασιλείας ἀνήχθη περιωπήν. Τελευτὴ τῆς βασιλίδος Θεοδώρας.

## LIBER DECIMUS OCTAVUS.

Ν. I. Ὅτι τοῖς στρατιωτικοῖς ἄρχουσιν οὐ δεξιῶς ἐχρήσατο ὁ βασιλεὺς Μιχαήλ. Ἀποστασία τοῦ μονομάχου Θεοδοσίου. D

Ν. II. Προσέλευσις τῶν στρατιωτικῶν ἀρχόντων πρὸς Παρασπόνδυλον. Ὅπος ὁ Βρυέννιος ἐτυφλώθη. Ἀποστασία τοῦ Κομνηνοῦ καὶ στρατιωτικῶν ἀρχόντων. Ὅτι ἐκράτησε Νικαίας ὁ Κομνηνός. Ὅτι συμβαλόντες τοῖς περὶ τὸν Κομνηνὸν οἱ βασιλικοὶ ἡττήθησαν.

Ν. III. Ἀποστολὴ πρέσβεων πρὸς τὸν Κομνηνὸν περὶ εἰρήνης. Ὅσα τῷ βασιλεῖ διὰ τῶν πρέσβεων ὁ Κομνηνὸς ἐδήλωσε. Ὅτι ἃ ἤτησεν ὁ Κομνηνὸς πληρώσαι ὁ βασιλεὺς ἐπηγγείλατο, καὶ πάλιν οἱ πρέσβεις πρὸς αὐτὸν ἀπεστάλησαν, Οἷα ἐγγράφῳ τοὺς συγκλητικοὺς ἀπήτησεν ὁ βασιλεὺς Μιχαήλ. A Ὅτι στασιώδεις τινὲς εἰς τὴν Μεγάλην ἐκκλησίαν συνήχθησαν, καὶ ὅτι βασιλέα τὸν Κομνηνὸν ἀνηγόρευσαν, καὶ τοῦ πατριάρχου συνευδοκοῦντος. Ἔκπτωσις τῆς βασιλείας Μιχαὴλ τοῦ γέροντος.

Ν. IV. Ὅτι, πρώην οἰκονόμων καὶ σκευοφυλάκων τῆς Μεγάλης ἐκκλησίας παρὰ τοῦ βασιλέως προβαλλομένων, ὁ Κομνηνὸς καὶ ἄμφω τῇ Ἐκκλησίᾳ ἀπένειμε. Ὅτι ἀποτόμως τῇ τῶν κοινῶν πραγμάτων διορθώσει ἐπιχεχείρηκε, καὶ γέγονεν ἅπασι μισητός. Ὅτι οὐδὲ αὐτῶν τῶν τῷ θεῷ καθιωσιωμένων ἐφείσατο.

Ν. V. Ὅτι ὁ πατριάρχης ἤθελεν ἐπιτάσσειν τῷ βασιλεῖ, καὶ ἠπείλει αὐτῷ. Ἐξορία τοῦ πατριάρχου Μιχαήλ. Τελευτὴ τοῦ πατριάρχου ἐν τῇ ἐξορίᾳ. Περὶ πατριαρχῶν. Ὅπως τὰ δικαιώματα τῆς ἐλευθερίας τῶν Μαγγάνων ἔλαβεν ὁ βασιλεὺς ἐκ τοῦ Λειχούδη.

Ν. VI. Ὅτι στρατεία κατὰ τῶν Οὔγγρων καὶ Πατζινάκων. Ὅπως τὸν ἐκ τῆς Δρυὸς κίνδυνον ἐξέφυγεν ὁ βασιλεὺς καὶ οἱ περὶ αὐτόν. B

Ν. VII. Ὅπως τὴν βασιλείαν ἀπέθετο ὁ Κομνηνός, καὶ ἐμόνασε, τὸν Δούκαν προχειρισάμενος βασιλέα. Οἷος ἦν τὸ ἦθος ὁ Κομνηνός.

Ν. VIII. Ἐπιβουλὴ κατὰ τοῦ βασιλέως, καὶ ὅπως ταύτην διέφυγεν. Οἷος ἦν ὁ δούκας τοὺς τρόπους. Ὅτι ἐκ φειδωλίας δώροις ἤθελε φιλιοῦν τὴν Ῥωμαίων ἀρχήν.

Ν. IX. Περὶ τοῦ ἔθνους τῶν Οὔτζων. Περὶ σεισμῶν. Περὶ ἀστέος κομήτου. Περὶ πατριαρχῶν. Ὅτι νοσήσας ὁ βασιλεὺς καὶ ἐκλείπων τοῖς υἱοῖς βασιλείαν κατέλιπε, κἀκείνοις τὴν μητέρα ἐπέσυησεν, ὀμόσασαν ἐγγράφως μὴ δευτερογαμῆσαι. Τελευτὴ Κωνσταντίνου βασιλέως τοῦ δούκα.

Ν. X. Ὅτι ἡ βασιλὶς Εὐδοκία βασιλέα τοῖς πράγμασιν ἐπιστῆσαι ἐβουλεύσατο. Περὶ τοῦ Διογένους, καὶ οἷος ἦν τὸ γένος καὶ τὴν ἰσχύν. Ὅτι τυραννῆσαι βουλευσάμενος κατεσχέθη ὁ Διογένης, καὶ μέλλων κολασθῆναι ἀφείθη. Ὅπως ἡπατήθη ὁ πατριάρχης, καὶ δέδωκε τῇ δεσποίνῃ τὸ τοῦ ὅρκου αὐτῆς ἔγγραφον. Ὅτι συνήφθη τῇ βασιλίδι Εὐδοκίᾳ ὁ Διογένης, καὶ ἀνερρήθη.

Ν. XI. Ὅτι ἐξεστράτευσεν ὁ Διογένης ἐν τῇ Ἐφᾳ καὶ ὅσα ἐποίησε. Ὅτι καὶ πρὸς Συρίαν ὥρμησεν ὁ βασιλεύς, καὶ τὴν Ἱεράπολιν ἔλαβε, καὶ τοὺς Χαλεπίτας ἐτρέψατο. Ἧττα τῶν βαρβάρων. Ἅλωσις ὑπὸ Ῥωμαίων φρουρίων τινῶν βαρβαρικῶν καὶ ἀγγελία τῷ βασιλεῖ λαφυραγωγηθῆναι τὸ Ἀμόριον.

Ν. XII. Ἑτέρα ἐκστράτεια τοῦ βασιλέως, καὶ ὅσα ἐν ταύτῃ συνέβησαν. Περὶ τοῦ ἐμπρησμοῦ τοῦ νεὼ τῶν Βλαχερνῶν. Περὶ τοῦ Κομνηνοῦ Μανουήλ, καὶ ὅπως ἐλήφθη αἰχμάλωτος, καὶ ὅπως ἐπανῆλθεν, ἄγων καὶ τὸν ἑλόντα αὐτὸν Τοῦρκον πρόσφυγα τῷ βασιλεῖ.

Ν. XIII. Ἡ τελευταία ἐκστρατεία τοῦ Διογένους καὶ ὅσα ἐν αὐτῇ σημεῖα συνέβησαν. Περὶ τῆς τῶν Νεμίτζων ἀποστασίας, καὶ ὅτι διεῖλεν ὁ Διογένης τὸ στράτευμα, καὶ οὐ μετὰ πολλῶν ἐκεῖνος περιελείφθη.

Ν. XIV. Ὅτι Οὔζοι πρὸς τοὺς Τούρκους ἠντομολησαν, καὶ ὅτι μετεκαλέσατο, καὶ τὸ στράτευμα, ὃ διεῖλεν ὁ βασιλεύς, οἱ δὲ οὐκ ἀφίκοντο, καὶ ὅτι, τοῦ βασιλέως ἑτοιμαζομένου πρὸς πόλεμον, ἐκ τοῦ σουλτὰν πρέσβεις ἦνασι περὶ εἰρήνης. Ὅτι, ὑποστρεψάντων τῶν πρέσβεων, ὁ βασιλεὺς πρὸς μάχην

ὥρμησε, καὶ ὅπως ἠττήθη καὶ ἐάλω. Ὅπως ὁ σουλτὰν ἐγρήσατο τῷ βασιλεῖ ἀπαχθέντι πρὸς αὐτόν.

Ν. XV. Ὅτι προστάγματα ἐπέμφθησαν παντα-χοῦ μὴ δέχεσθαι τὸν Διογένην ὡς βασιλέα, καὶ ὅτι τοῦ Καίσαρος υἱοὶ ἐστάλησαν κατ' αὐτοῦ. Ὅπως κατεκλείσθη ὁ Διογένης. Καὶ ὅτι ἐπὶ συνθήκαις παρέδωκε ἑαυτόν. Ὅτι ἐν τῇ πρώτῃ νήσῳ ἀπαχθεὶς ἐτελεύτησεν ὁ Διογένης.

Ν. XVI. Ὅτι τὸν Σίδην ἐπέστησε τοῖς πράγμασι πρότερον, εἶτα τὸν Νικηφορίτζην. Ὅτι ἀμελῶν τῶν τῆς βασιλείας πραγμάτων, λόγοις ἐσχόλασεν ὁ Μιχαήλ. Ὅτι ὁ σουλτὰν, τὰ κατὰ τὸν Διογένην μαθών, τὴν Ἐφὰν κατέτρεχε. Ὅτι ὁ Κομνηνὸς Ἰσαάκιος ἐστάλη μετὰ τοῦ Ῥουσελίου, τοῖς Τούρκοις ἀντιτα-ξόμενος, καὶ ἠττηθεὶς ἐάλω, καὶ ὁ Ῥουσέλιος ἀπε-στάτησε. Ὅτι ὁ Καῖσαρ σταλεὶς κατὰ τοῦ Ῥουσε-λίου ἠττήθη, καὶ ἐάλω. Ὅτι ὁ βασιλεὺς Τούρκους κατὰ τοῦ Ῥουσελίου μετεπέμψατο, ὁ δὲ, λύσας τὸν Καίσαρα, βασιλέα ἀνεῖπε· καὶ συμμίξας τοῖς Τούρ-κοις, αἰχμάλωτος καὶ αὐτὸς καὶ ὁ Καῖσαρ ἐλήφθη-σαν. Ὅτι ὁ Καῖσαρ διὰ τοῦ βασιλέως ἐξωνηθεὶς ἐκείρατο, καὶ μοναχὸς γέγονεν. Ὅτι ὁ βασιλεὺς Ἀλέξιος εἶλε τὸν Ῥουσέλιον. Ὅπως ἐκλήθη Παραπι-νάκιος οὗτος ὁ βασιλεύς.

Ν. XVII. Περὶ τοῦ τῶν Χροβάτων ἔθνους. Περὶ τῆς ἀποστασίας τοῦ δούλου Νέστορος. Ὅτι υἱὸς ἐτέχθη τῷ βασιλεῖ, καὶ ἐτρέφθη παρ' αὐτοῦ. Περὶ τοῦ τεχθέντος σημειώδους παιδός. Περὶ τοῦ ἐν τῇ βασιλείᾳ τούτου γενομένου λιμοῦ καὶ λοιμοῦ. Ὅτι ὁ Βοτανειάτης παρὰ τῶν Ἐφίων ἀρχόντων βασιλεὺς ἀνερρήθη. Ὅτι καὶ ἐν τῇ δύσει ὁ βρυέννιος Νικηφό-ρος ἀποστασίαν ἐπεχείρησε. Ὅτι ὁ Κομνηνὸς Ἀλέ-ξιος καὶ ὁ Ῥουσέλιος ἀπεστάλησαν κατὰ τοῦ Βρυ-εννίου.

Ν. XVIII. Περὶ πατριαρχῶν. Ὅτι οἱ Τοῦρκοι τὰς Ῥωμαϊκὰς κατέσχον χώρας ἐν τῇ Ἑῴᾳ, καὶ ᾠκειώ-σαντο. Ὅτι ὁ Βοτανειάτης κατέσχε τὴν Νίκαιαν. Ὅτι ὁ δῆμος τῆς πόλεως βασιλέα ἀνεῖπε τὸν Βοτα-νειάτην, καὶ τὸν Μιχαὴλ καθεῖλον καὶ ἀπέκειραν. Ὅπως ὁ Βοτανειάτης τῆς βασιλείας ἐδράξατο.

Ν. XIX. Ὅπως ὁ Βρυέννιος τυραννῶν ἐάλω, καὶ ἐτυφλώθη. Ἐπανάστασις τῶν Βαράγγων. Ὅτι τὴν πρὸ τοῦ αὐτοῦ βασιλέως γυναῖκα ἔγημεν ὁ Βοτανειά-της. Ὅτι μητροπολίτης Ἐφέσου ἐχειροτονήθη ὁ τῆς βασιλείας ἐκπεσὼν Μιχαήλ. Ἀποστασία τοῦ Βασιλακίου, καὶ ἅλωσις, καὶ πήρωσις τῶν ὀφθαλ-μῶν αὐτοῦ. Ἀποστασία Κωνσταντίνου τοῦ υἱοῦ τοῦ Δούκα. Ὅτι τὸν Σίδην εἰς διοίκησιν τῶν κοινῶν ὁ βασιλεὺς προεστήσατο, καὶ περὶ τοῦ Γερμανοῦ, καὶ τοῦ Βοτανειάτου. Περὶ τοῦ Λογοθέτου Νικηφόρου, καὶ ὅπως ἀνῃρέθη.

Ν. XX. Περὶ τῶν Κομνηνῶν, καὶ πῶς εἰς ἀποστα-σίαν ὥρμησαν, ὅπως τῆς πόλεως ἐκράτησαν, καὶ τῆς βασιλείας ἐπέτυχον. Ὅτι ὁ Βοτανειάτης ἀπεκάρη, καὶ εἰς τὴν Περιβλέπτου ἀπελθών, ἐκεῖ ἐτελεύτησε.

Ν. XXI. Περὶ τῶν ἀδελφῶν τοῦ βασιλέως, καὶ τῆς μητρὸς, καὶ τῶν γαμβρῶν. Περὶ πατριαρχῶν.

Ν. XXII. Περὶ τῶν νήσων, ὅπως ἐάλωσαν. Περὶ τοῦ Τζαχᾶ. Περὶ τῆς Κρήτης καὶ τῆς Κύπρου. Ὅσα ἐποίησεν οὗτος ὁ βασιλεὺς πρὸς κάκωσιν τῶν ὑπη-κόων. Περὶ νῶν θυγατέρων τοῦ βασιλέως, καὶ τῶν υἱῶν, καὶ τῶν ἐπὶ θυγατράσι γαμβρῶν. Περὶ τοῦ μεγάλου σεισμοῦ.

Ν. XXIII. Περὶ τῶν Πατζινάκων, καὶ ὅπως κατε-τρώθησαν. Περὶ ἐπιβουλῆς κατὰ τοῦ βασιλέως με-λετηθείσης. Ἑτέρα ἐπιβουλή. Περὶ τῆς τῶν Φράγ-γων συγχινήσεως, καὶ πρὸς τὴν Ἑῴαν αὐτῶν δια-περαιώσεως. Περὶ τῆς τῶν Βογομίλων αἱρέσεως, καὶ ὅπως ὁ ταύτης κῆρυξ διεφθάρη. Ἐπανάστασις τοῦ Ψευδοδιογένους.

Ν. XXIV. Περὶ τοῦ Ὀρφανοτροφείου, Μελέτη κατὰ τοῦ βασιλέως, οὗ ὁ κορυφαῖος ὁ Ἀνεμᾶς. Δρῶ-παξ, τὸ χρίσμα δι' οὗ ἡ τρίχωσις ἀφαιρεῖται. Ἀνα-χωρηθεῖσα τῶν βασιλείων ἡ μήτηρ τοῦ βασιλέως, καὶ ἀπελθοῦσα εἰς τὴν Ηαντεπόπτην, ἐκεῖ ἐτελεύτη-σεν. Τελευτὴ τοῦ σεβαστοκράτορος. Ὅπως διέκειτο πρώην πρὸς τὴν κοινωνὸν τοῦ βίου ὁ βασιλεὺς, καὶ ὅπως μετέπειτα. Ὅτι ἡ τῆς Βασιλείας ἐξουσία τῇ βασιλίδι ἀνατεθῆναι μεμελέτητο, ὁ δὲ υἱὸς ταύτης καὶ βασιλεὺς ἀντέπραττε τούτῳ, ὡς ἐνὸν, καὶ ὡς ἀπείρητο πᾶσιν αὐτῷ προσιέναι.

Ν. XXV. Περὶ πατριαρχῶν. Περὶ τῆς νόσου τοῦ βασιλέως, καὶ ὅπως ἀνερρώσθη. Περὶ τῆς φήμης γενομένης κατὰ τὸ μέγα Σάββατον.

Ν. XXVI. Περὶ τῆς εἰς Χερρόννησον ἐκδημίας τοῦ βασιλέως. Περὶ ἐμπρησμοῦ καὶ ἀνέμων.

Ν. XXVII. Ἐκστρατεία Τούρκων.

Ν. XXIX. Οἷος ἦν τοὺς τρόπους καὶ τὸ ἦθος ὁ βασιλεὺς Ἀλέξιος.

---

# DE HEBDOMO CP.

## DISQUISITIO TOPOGRAPHICA.

### *SUMMA SECTIONUM.*

*I. Scopus auctoris in statu Controversiæ.*
*II. Hebdomum septimus ab urbe lapis proprie appellatur.*
*III. Campus inter septimum istum lapidem et urbem Constantinopolit, eadem pariter Hebdomi nomenclatura donatus: in quo exstitere ædificia omnia, quorum habetur mentio apud scriptores Byzantinos.*
*IV. Id firmatur horum allatis locis. Patriarchæ Constantinopolit. in litaniis publicis curru vecti, etiam intra urbem.*
*V. Processus sacri in Hebdomo, in campo Hebdomo appellato facti intelliguntur.*
*VI. Hinc Hebdomum in conspectu urbis esse dicitur.*
*VII. Campus Hebdomi ubi Constantinopol. campi Martii vicem obtinuit.*
*VIII. Varia et multa in campo Hebdomi exstitere*